
Küba Tarihi
Bir Halkın Biyografisi
José Cantón Navarro
Çeviren: Gözde Kök - Ali Somel
[3. baskı]
Yazılama
JOSÉ CANTÓN NAVARRO
KÜBA TARİHİ

Yazılama Yayınevi: 8
Küba ve Latin Amerika Kitaplığı: 2

Küba Tarihi

Bir Halkın Biyografisi

Prof. José Cantón Navarro

Özgün adı
History of Cuba

İngilizceden Çeviren
Gözde Kök/Ali Somel

İkinci Baskı İçin Gözden Geçiren
Murat Akad

Kapak Tasarımı
Özgür Şahin

Sayfa Tasarımı
Yiğit Berker

Üçüncü Baskı
Haziran 2015

İkinci Baskı
Nisan 2011

Birinci Baskı
Şubat 2008

© Yazılama Yayınevi

ISBN
978-605-9988-20-9

Baskı
Kayhan Matbaacılık
Güven San. Sitesi C Blok No: 244 Topkapı - İSTANBUL
(0212 576 01 46 / 0212 612 31 85)
Matbaa Sertifika No: 12156

İrtibat
Yazılama Yayınevi Hizmetleri Ltd. Şti.
Serasker Cad. Osmancık Sokak Betül Han 9/13
Kadıköy - İSTANBUL
0 216 338 52 59

www.yazilama.com
iletisim@yazilama.com

Küba Tarihi

Bir Halkın Biyografisi

Prof. José Cantón Navarro

Yazılama

Prof. José Cantón Navarro: Tarih bilimleri doktoru. Havana Üniversitesi'nde ve Küba Komünist Partisi Merkez Komitesi "Ñico López" Yüksek Okulu'nda öğretim üyeliği yaptı. Araştırmacı, gazeteci ve şair. *Cuba Socialista* Dergisi yayın kurulu eski üyesi. Küba Komünist Hareketi ve Sosyalist Devrim Tarihi Enstitüsü kurucusu. Çeşitli yayınevlerinin danışmanlığını yürüttü. Aralarında *Küba İşçi Sınıfı Hareketi Tarihi* başlıklı çalışmanın da olduğu çok sayıda kitabın yazarı.

İçindekiler

Türkçe baskı için yazarın önsözü **11**

I

Coğrafi, siyasi ve yönetsel özellikler **19**

İklim.- Bitki örtüsü ve hayvan türleri.- Devlet ve hükümet.- Anayurdun sembolleri.- Bazı önemli tarihler.

II

Yeni bir dünya ve bilinmeyen bir uygarlık **25**

Kristof Kolomb ve "Yeni Dünya". - Adanın ilk sakinlerinin kökeni.- Kübalı ilkel grupların eşitsiz gelişimi.- Gelişmişlik düzeyi.

III

Kızılderili hizmetkarlardan Afrikalı kölelere **37**

İstila ve sömürgeleştirme.- Siyahi köleler.

IV

Dış kaynaklı saldırganlık ve toplumsal çatışmalar **45**

Fransa Kralı'na bağlı korsanlar ve bağımsız korsanlar.- İç koşullar.- Havana'nın İngilizler tarafından alınması.- Ekonomik ve kültürel ilerleme. Yurt sevgisi.

V

Doğmakta olan bir ulus: Akımlar ve yöntemler **53**

İlk isyanlar. Reformcu fikirlerin kontrol edilmesi.- Yirmi yıllık ayrılıkçılık. Varela ve Heredia.- İkinci reform aşaması. Seco, Luz ve Del Monte.- Köleciliğin ilgası mücadelesinin doruk noktası. La Escalera (Merdiven) Komplosu.- İlhaka giden yol. "Olgun Meyve" Teorisi.- Reformcu düşüncelerin başarısızlığa uğraması. Bilgi Kurulu.

VI
On Yıl Savaşı 65

Carlos Manuel de Céspedes. La Demajagua.- 10 Ekim Manifestosu.- Bayamo'nun ele geçirilmesi.- Camagüey ve Las Villas. Ignacio AgRamónte.- Batı. José Martí.- Enternasyonalizm. Máximo Gómez.- Guáimaro Meclisi.- İspanya'nın politikası: İmha. Sekiz tıp öğrencisi-nin idamı.- Şeref ve ölüm. Yenilgi.- Baraguá Reddiyesi. Antonio Maceo.- Savaşın anlamı.

VII
Yararlı Ateşkes..... 79

Özerklik yanlısı görüşler ve Entegrasyonculuk.- Küçük Savaş ve di-ğer başkaldırı girişimleri.- Toplumsal değişimler. Köleliğin ilgası.- Emek hareketi.- José Martí ve "Gerekli Savaş". Küba Devrimci Partisi.

VIII
1895 Savaşı 91

24 Şubat.- La Mejorana toplantısı. José Martí'nin çatışmada ölümü.- Ayaklanma patlaması.- Jimaguayú Meclisi.- İşgalin Batı'ya doğru ge-nişlemesi.- Weyler ve Tehcir.- Batı'daki askeri harekât. Antonio Maceo'nun Ölümü.- La Yaya Meclisi. Kırsalda Küba üstünlüğü.- Özerk hükümet: Gecikmiş bir karar.- "Maine"in havaya uçurulması: ABD müdahalesi.

IX
İlk ABD işgali 103

Küba ulusuna karşı ABD. Küba'nın temsil organlarının ortadan kaldırılması.- Savaşın ve ABD müdahalesinin sonuçları.- Halk direnişi, emek hareketi ve sosyalist partiler.- Müdahale ve Cumhuriyet. Siyasi itiş kakış.- Kurucu Meclis ve Platt Kanun Değişikliği.- İlk Başkanlık seçimleri. ABD Estrada Palma'yı başkan olarak dayatıyor.

X
Birinci Cumhuriyet Hükümeti ve ikinci ABD işgali 117

Tomás Estrada Palma.- Toplumsal memnuniyetsizlik ve işçilerin öfkesi.- Seçim hilesi ve "Ağustos Küçük Savaşı".- İkinci ABD işgali.

XI

Amerika Birleşik Devletleri'nin mutlak egemenliği (1909-1925) 125

ABD yatırımları.- Ahlâki çözülme.- José Miguel Gómez Hükümeti.- Mario García Menocal hükümeti.- "Şişman İnekler" ve "Cılız İnekler".- Ekim Devrimi ve toplumsal mücadelelerin yükselişi.- Alfredo Zayas Hükümeti (1921-1923).- Birinci Ulusal Öğrenci Kongresi. Halk hareketinin yükselişi.- Emek hareketinin gelişimi. Havana Emek Federasyonu (FOC) ve Küba Ulusal İşçi Konfederasyonu (CNOC).- Küba Komünist Partisi'nin kuruluşu.

XII

Machado tiranlığı ve 1933 Devrimi 147

ABD'ye boyun eğiş ve halka karşı terör.- Bayındırlık planı ve gümrük vergisi reformu.- Machado'nun, görev süresini uzatmaya karar vermesi.- 6. Pan-Amerikan Konferansı, yeni suçlar, Julio Antonio Mella.- 1929'dan 1933'e kadarki Ekonomik kriz. Emekçi hareketi.- Öğrenci hareketi ve öteki kesimler. Üniversite Öğrenci Direktörlüğü (DEU) ve Solcu Öğrenciler Örgütü (AIE).- Burjuva ayaklanması ve terörizm. Halk eylemleri.- Şeker işçilerinin örgütlenmesi ve mücadelesi.- Yeni bir Genel Vali: Benjamin Sumner Welles. Arabulucuk.- Genel Grev ve Machado'nun alaşağı edilmesi.- Başkan Céspedes. İşçilerin ve öğrencilerin tepkisi.- Çavuşlar Devrimi. Pentarşi.- Geçici Hükümet. Grau ve Guiteras'ın faaliyetleri.- Karşıdevrimci yıkıcılık. Batista terörü.- Hükümet krizi. 15 Ocak gerici darbesi.- Gerici güçler iktidarda.- Küba (Gerçek) Devrimci Partisi ve Genç Küba Örgütü.- Komünist Parti'nin çalışması ve Ulusal Küba İşçileri Konfederasyonu.- Campesino mücadelesi. Realengo 18.- Platt Kanun Değişikliği'nin Feshi. Yeni Mütekabiliyet Antlaşması.- Mart 1935 Yürüyüşü. Genel Grev. Guiteras'ın ölümü.- 1933 Devrimi'nin önemi.

XIII

Gerici militarizmden anayasal rejime 175

Yeni mücadele taktikleri.- Demagoji ve demokratik dönüşümler.- Küba İşçileri Konfederasyonu'nun kuruluşu.- 1940 Anayasası.- Genel seçimler: Batista başkan seçiliyor.- Küba ve İkinci Dünya Savaşı.- Kitle hareketi ivme kazanıyor.- Hükümetin gözden düşmesi.- 1944 Seçimleri. Ramón Grau San Martín'in Zaferi.

XIV
"Auténtico" hükümetleri.
Ulusal reformizmin iflası 191

Toplumsal çıkarlar doğrultusunda ilk önlemler.- İdari ve siyasi yolsuzluk.- Çeteciliğin büyümesi.- Emek karşıtı saldırı.- Truslow Planı.- Öteki ciddi sorunlar.- Anayasayı tamamlayıcı yasalar.- Partido del Pueblo Cubano (Ortodoxo).- 10 Mart 1952 askeri darbesi.

XV
Batista Diktatörlüğü'ne karşı mücadele:
Moncada Kışlası saldırısından Granma yatının adaya gelişine 209

Darbeye karşı tepkiler.- Gerici Diktatörlük. İlk Adımları.- Mücadele taktikleri. Sosyalist Halk Partisi.- Öğrenci Hareketi.- Birlikçi sendika hareketi.- Fidel Castro'nun taktikleri.- "Moncada" Kışlası Baskını.- Eylem.- Kan gölü.- Dava.- Siyasi cezaevi okulu.- Baskı ve seçim manevraları. Halk mücadelesi.- Af: geniş yankı uyandıran halk zaferi. 26 Temmuz Hareketi'nin Kuruluşu.- Sürgünde örgütlenme.- Kitle mücadelesinde hızlı yükseliş.- Seçim tiyatrosu.- Devrimci Direktörlük'ün kurulması.- "Lekesizler Komplosu".- "Goicuría" kışlasına saldırı. 1956'daki durum.- Meksika'daki hazırlıklar.- Frank País'le karşılaşma.- Meksika Bildirgesi.- Partido Socialista Popular ile Fidel'in temasları.

XVI
Batista Diktatörlüğü'ne karşı mücadele: Devrimci ayaklanma 255

Granma Yatı: Özgürlüğe yolculuk.- 30 Kasım Ayaklanması.- Söz yerine getirildi. Savaşla ilk sınav.- Halk Dayanışması ve Batista yandaşlarının terörü. Kanlı Noel.- Gerilla konsolide oluyor. 1957 yılı.- Halk mücadelesinin diğer görünümleri.- Başkanlık Sarayı'na saldırı ve "Corynthia" seferi.- Frank País'in ölümü. Genel grev.- Cienfuegos Ayaklanması.- Sivil Direniş Hareketi. Terörün tırmanışı.- Miami Pak-tı.- Halk mücadelesinde ve devrimci savaşta yeni aşama.- "Frank País" İkinci Doğu Cephesi.- Diğer muharebe cepheleri.- Seçim planları ve şüpheli anlaşmalar. ABD manevraları.- 9 Nisan Grevi.- FF Planı: Tiranlığın büyük taarruzu. Yenilgisi.- Karakas Paktı.- Silahlı Çiftçiler Kongresi ve İsyan Ordusu'nun 3 Sayılı Yasası.- Silahlı İşçiler Kongresi.- Yeraltı mücadelesinde yeni yükseliş. Terörün tırmanması.- Savaşın yayılması. Batı'nın ele geçirilişi.- Las Villas'ta Seferberlik. Santa Clara Muharebesi.- İsyan Ordusu'nun son taarruzu. Devrim'in zaferi.

XVII

Muzaffer devrim: Konsolidasyon ve gelişme..... 299

Geçici Devrimci Hükümet. Başlangıç tedbirleri.- Birinci Tarım Reformu Yasası.- Kentsel Reform Yasası: Küba'dan özgün bir katkı.- Küba'ya karşı ilan edilmemiş savaş. ABD'nin kan gölü yalanı.- ADÖ'de ABD manevraları.- Ekonomik saldırılar.- Millileştirmeler.- Okuma yazma seferberliği.- Domuzlar Körfezi Çıkarması.- Kübalıların birliği.- Parti.- Füze Krizi.- Küba'ya yönelik tacizler devam ediyor.- Biyolojik savaş.- 1963'ten 1975'e ekonomik gelişme.- Toplumsal ve kültürel ilerleme.- Latin Amerikancılık ve Enternasyonalizm.- Ernesto Che Guevara: "Zafere kadar daima!".- Angola, Etiyopya, Nikaragua ve başka ülkelerle dayanışma.

XVIII

Sosyalizme Doğru, Dünya Sosyalist Sistemi'nin Krizi ve ABD'nin Küba'ya karşı saldırganlığını artırması: Direniş ve mücadele..... 349

Sosyalist demokrasinin gelişmesi. Küba Komünist Partisi'nin Birinci Kongresi.- Cumhuriyet'in Anayasası.- Halk İktidarı'nın kurumları.- Kazanımlar, başarısızlıklar ve düzeltmeler (1975-1989).- Barbados'ta terörist bombalama eylemi ve ABD'nin diğer terörist eylemleri.- Santa Fe Komitesi Raporu.- Tüm Halkın Savaşı, Sosyalist bloğun çöküşü ve barış zamanında Özel Dönem.- Özel Dönem'le baş etme stratejisi.- İyileşme başlıyor.- Torricelli Yasası, Helms-Burton Yasası ve yakın zamandaki diğer saldırganlıklar.- 24 Şubat 1996 provokasyonu.- Tarih durmaz.

XIX

21. yüzyılın eşiğinde Küba ulusu..... 379

İstikrarlı bir iyileşme.- Siyasi ve ideolojik savaş.- Ölümünden yıllar sonra, Bolivya'da düşen Yiğit Gerilla'ya ve silah arkadaşlarına saygı.- Küba Halkı ABD hükümetini yargılıyor.- Dış politikada başarılar.- Papa II. Jean Paul'ün ziyareti.- Yoğun dayanışma.- Küba, uluslararası dayanışmanın bir örneği.- Elián'ın dönmesi için mücadele.- 10. İberoamerikan Zirvesi'nde Fidel Castro'yu öldürme girişimleri.

Kısa Kaynakça..... 405

Türkçe baskı için yazarın önsözü

İstanbul'daki dostlarımızın bu kısa Küba tarihini Türkçe'de basmaya karar vermeleri bizi inanılmaz derecede mutlu etti. Kökleri binlerce yıl önceye dayanan, içinden pek çok kahraman ve savaşçı çıkmış, efsanevi bir geçmişe sahip olan, başarı ve adalet için yürüttüğü mücadeleyi asla bırakmamış olan halkınızın, bize yönelik özel bir ilgisi olduğunu hissediyoruz.

Mustafa Kemal gibi büyük reformcuların, Nâzım Hikmet gibi büyük şair ve yazarların ve ayrıca Türkiye'nin esenliği için çaba harcayan dünün ve bugünün yorulmaz savaşçılarının eserine büyük bir değer veriyoruz. Buna karşın, bize, yani Karayipler'in küçük ve kuşatılmış bir adasına karşı bu kardeş halkın gösterdiği olağanüstü dayanışmayı da her anlamıyla takdir ediyoruz.

Biliyoruz ki, bu eser size özgü bir sıcaklıkla karşılanacak ve coşkuyla okunacak.

Kitabın ilk baskısı, diğer ülkelerden dostlarımızın ricalarına karşılık, bundan on yıl kadar önce yapılmıştı.

Sovyetler Birliği'nin yıkılması ve Avrupa'daki sosyalist ülkelerin çökmesi sonrasında ABD'nin onlarca yıldır süren düşmanlığına Küba'nın kahramanca direnip direnemeyeceği özellikle merak ediliyordu. Büyük kapitalist güçlere karşı demir bir perde örmeyi başarmış, 70 yıl boyunca sosyalizmin her biri anıtsal değerde pek çok kazanımına imza atmış, Nazi faşizminin ölüm makinelerini yok etmiş ve ABD'ye büyük bir ustalıkla kafa tutmuş olan Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra Küba gibi

küçük, az gelişmiş, petrol ve benzeri doğal kaynaklardan mahrum olan ve dünyanın en güçlü ve en saldırgan gücünün yalnızca 90 mil uzağında konumlanmış olan bir ülkenin nasıl ayakta kalmaya devam edeceğine akıl erdirilemiyordu. SSCB ile aynı zamanda, 40 yıl boyunca komşuları SSCB'nin yardımı ile yeni toplumsal sistemi oluşturan sosyalist Avrupa ülkelerindeki rejimler de çöktüğünde, Küba'nın hayatta kalmaya devam etmesi şaşkınlık yaratmıştı.

Bu dostlarımız bize Küba "mucizesi"ni neye borçlu olduğumuzu soruyorlardı. Fidel Castro'nun zekasını, kimsenin gerçekliğini tartışmayacağı devrimci strateji ve taktiklerini, halk hareketlerine olan inancını ve onları nasıl tanımladığını biliyorlardı; ama haklı olarak ülkemizin tarihsel birikimini de hesaba katıyor ve bu birikime ilgi duyuyorlardı. Ve bizden, göreli olarak kısa bir metinde, bu tarihsel birikimi ve Küba ulusunun bugününe damga vuran inatçılığını, adanmışlığını, direnme iradesini ve bütün bunların elde edilen zaferleri nasıl etkilediğini anlatmamızı istediler.

İşte Küba halkının tarih boyunca güçlü düşmanlarına karşı verdiği büyük mücadeleyi anlatan bu kitap böyle doğdu.

15. yüzyıla kadar Küba takımadasında yerliler yaşıyordu ve ada Eski Dünya tarafından tanınmıyordu. Ancak Amerika'nın keşfi ile birlikte (1492), istila gerçekleşti ve özellikle İspanya, Portekiz, İngiltere ve Fransa'nın içinde bulunduğu Avrupalı güçler kıtayı sömürgeleştirmeye başladı.

Yerli Kübalılar köle olarak kullanıldı ve hemen ardından da yok edildiler. Yani Küba ulusunun doğuşu, etnik kökenlerin, ırkların ve çeşitli milliyetlerin bir karışımı niteliğinde, bir dizi ekonomik, toplumsal, siyasal ve kültürel eylemi bütünleştiren bir gelişmeyle birlikte başladı.

19. yüzyılda İspanyol sömürgeciliğine karşı ve daha sonra 20. yüzyılda, İspanyol boyunduruğunu ortadan kaldıran yarı ABD sömürgeciliğine karşı, Küba ulusunun bağımsızlık savaşları başladı.

Kurulan yeni sömürgeci ve oligarşik cumhuriyetle birlikte, Kübalı yurtseverler tarafından gündeme getirilen tam bağımsızlık, gerçek demokrasi ve toplumsal adalet talebi bastırıldı. Bu ise ancak, kölelik zincirinin milliyetinin değiştiği anlamına geliyordu ve yeni başkaldırıların,

yeni kahramanların ve yeni savaşçıların ortaya çıkması kaçınılmaz hale geldi. 1 Ocak 1959'da zafere ulaşan Fidel Castro yönetimindeki devrim, bu tarihsel süreç içinde olgunlaştı.

Başarıya ulaşan, gerçek anlamıyla özgür, bağımsız, demokratik ve adil bir devrimdi. Eşitlik ve özgürlük arayan savaşçıların rüyası hayata geçiriliyordu. Emekçi halkın yararına, derin ekonomik, siyasal, toplumsal ve kültürel dönüşümlerin çağına girdik.

Ancak Küba, en başından itibaren, iktidardaki sömürücü sınıfı destekleyen, kısa süre sonra ABD'ye kaçmak zorunda kalan bazı çetelere inanılmaz büyüklükte kaynaklar aktarıp silah sağlayan ABD emperyalizminin düşmanlığı ile hesaplaşmak zorunda kaldı. Amerikan hükümeti Küba'ya karşı insanlık dışı bir ekonomik ve ticari abluka başlattı -bu özellikle de son yıllarda sertleşti-; tüm ülkede karşı devrimci çeteleri örgütledi, silahlandırdı ve destekledi; hem ülke içinde hem de dışında binlerce can kaybına mal olan saldırgan teröristleri serbest bıraktı; çok gelişmiş malzemelerle donatılmış paralı askerlerin yürüttüğü bir işgali başlattı ve ülkemize karşı daha pek çok eylem düzenledi.

Ancak devrime olan bağlılık öylesine güçlü ve devrimin eseri öylesine devasaydı ki, halkımız tüm bunlara kahramanlıkla direndi. Ayrıca, tüm dünyadan, özellikle de eski SSCB'den, Çin'den ve şimdi artık var olmayan sosyalist bloktan gördüğümüz dayanışmaya çok şey borçlandık. Ve tersinden, tüm yoksulluğuna rağmen devrimci Küba, özellikle de yoksul ülkeler başta olmak üzere, bütün kıtalardaki ülkelerle askeri ve siyasi dayanışma gösterdi.

İşin doğrusu şu ki, devrimin zafer kazanmasının üzerinden geçen 49 yıl boyunca halk, ele geçirilen iktidarı savunmak için, en küçük bir ara vermeden direnmeyi ve yeni toplumun ve daha iyi bir dünyanın yaratılması için kahramanca mücadele etmeyi sürdürdü.

Bu kitapta Türkiye'deki okurların, kimi zaman akıllarına takılan pek çok sorunun yanıtını bulacaklarına inanıyorum. Örneğin: Kıtanın İspanyol sömürgeciliğinden kurtulan en son ülkesi olarak Küba, nasıl oldu da bu kıtanın sosyalist bir devrim gerçekleştiren ilk ülkesi olabildi?

Küba gibi küçük, kuşatılmış ve yoksul bir ülkenin, dünyanın en güçlü

ve hegemonyacı gücüne bu kadar yakın mesafedeyken, kısa sayılabilecek bir sürede tüm ezilmişliğinden kurtulması ve ulusal bağımsızlığı, toplumsal eşitliği sağlaması nasıl mümkün hale geldi?

Nasıl oldu da Küba devrimi, devrimci mücadelede farklı siyasi ve dini görüşlerden, ideolojik akım ve toplumsal kökenlerden gelen militanları, örgüt ve kişileri aynı tarihsel doğrultu ve eylemde bir araya getirmeyi başardı?

19. yüzyılda yaşamış olan ve sosyalist olmayan ulusal kahramanımız José Martí'nin düşünce ve eserleri, 20. yüzyılda yürütülen devrimci mücadeleler açısından ve özellikle de komünistler için nasıl bir öneme sahiptir? José Martí neden bizim devrimimizin aydını olarak kabul edilir?

Ekonomik ve ticari abluka nedeniyle ortaya çıkmış ve alt edilmesi neredeyse imkansız görünen zorluklara, emperyalizmin diğer barbarca saldırılarına -tüm bunların yarattığı en önemli zorluk malzeme yokluğudurrağmen Küba'nın yalnızca direnmesi ve kazanması değil, aynı zamanda sayısız ülkeye her ihtiyaç duyduklarında cömertçe maddi katkı ve insan gücü yardımı sunması, dünyanın tüm bölgelerinde on binlerce evladını enternasyonalist bir işbirliği için seferber etmesi nasıl mümkün oluyor?

Eğer Küba devrimi kendi tarihsel birikimiyle dünyadaki devrimci mücadele tarihinin öğretilerini ve deneyimlerini birleştirip içkinleştirdiyse, bunlardan olumlu ya da olumsuz ne tür dersler çıkarılabilir, kahraman Küba devriminden dünyada diğer devrimciler nasıl yararlanabilir?

Elbette bu kitabın değindiklerinden başka sorular da çıkarılabilir. Her durumda okurun, bugün Küba'da verilen mücadelenin, başka hiçbir zaman olmadığı kadar, tüm dünya halklarının bağımsızlığı, egemenliği, ekonomik ilerlemesi ve toplumsal adaleti için; ayrıca barış dolu bir dünya ve sağlıklı bir çevre yaratmak için verildiğini hesaba katması gerekecek.

Bir de bu sayfalar aracılığıyla, birbirimizi karşılıklı olarak daha fazla tanımaya ve Küba ile Türkiye halkları arasındaki dostluğu geliştirmeye katkımız olacağını umuyoruz.

Prof. José Cantón Navarro
Havana, 9 Ekim 2007

Boyunduruk ve Yıldız

"Ah bağrımın çiçeği, ah cömert yüce insan,
Benim ve Yaradılışın özü ve yansıması bu,
Balık kuşa, ata, insana dönüşür,
Hüzünle sana sunduğum şu iki şeye bak n'olur,
Yaşamın bu iki simgesine bak ve bir seçim yap.
Birincisi boyunduruk: kafana geçirdiğinde
Öküz gibi itaatkar çalıştırır,
Efendine hizmet ettiğin için de,
Sıcak samanda uyur ve bolca
En iyisinden yulafı yersin iştahla.
Ötekisi ise, ah, içimden doğan bir giz,
Sanki yalçın dağların doğurduğu zirve,
Bu pırıltılı, bu öldürücü şey, parlak bir yıldız.
Işık hüzmeleri saçtıkça:
Taşıyanlardan sakınır günahkârlar
Ve hayat boyunca kim ki aydınlığını taşır,
Suçlu bir canavar gibi yalnız kalır.
Fakat kim ki rahatça öküzü oynamayı kabul ederse,
Öküzün ta kendisi olur, aptal hayvanın ta kendisi,
Yeniden başlar hayatın olağan akışı.
Fakat yıldızı cesaretle kim tutarsa elinde,
O kişi, yarattığı için büyür de!
Ve ne zaman özsuyu?
Çekilecek olsa dünyanın ondan,
Kaldığında bir başına yüreğiyle,
Sunar onu insanlığın kanlı ziyafetine, seve seve, hüzünle,
Ve ne zaman ki kutsal sesi,
Bir kuzeye savrulur bir güneye,
Yıldız ışığıyla örter onu,
Bir şölendeymişçesine yeri göğü aydınlatır,
Ve kim ki yaşamı gurur ve cesaretle göğüsler,
Adım atılır, aşılarak gölgeler!"

Ver bana boyunduruğu ah anacım, ver ki üstünde yükseleyim.
Parlak ve öldürücü yıldız,
Alnımda daha fazla parlasın.

José Martí

I
Coğrafi, siyasi ve yönetsel özellikler

Küba yalnızca bir ada değil, 1600 irili ufaklı adadan oluşan bir takımadadır. Bu irili ufaklı adalar içinde en önemlileri, Küba'nın kendisi ve 1978'e kadar Çamlar Adası (Isla de Pinos) olarak bilinen Gençlik Adası'dır (Isla de la Juventud).

Küba takımadası, gezegenin sıcak ya da tropikal bölgesinde, Yengeç Dönencesi'nin çok yakınında bulunmaktadır. Karayip ya da Antil Denizi'nde, Meksika Körfezi'nin girişindedir. Bu nedenle Küba'ya, "Körfez'in anahtarı" da denmektedir. En yakın ülkeler doğuda 77 km. ötedeki Haiti ve Dominik Cumhuriyeti, güneyde 140 km. ötedeki Jamaika, kuzeyde 180 km. ötedeki ABD (Florida Yarımadası) ve batıda 210 km. ötedeki Meksika'dır.

Takımada, yaklaşık 111.000 kilometrekarelik bir alanı kaplamaktadır. Ana ada olan Küba adasının şekli bir timsahı andırır; yaklaşık 1200 km uzunluğundadır; en dar kısmı 32 km, en geniş kısmı 190 km genişliğindedir.

Ülke toprakları yönetsel olarak 14 eyalet ve 169 belediyeye bölünmüştür. Belediyelerden biri, özel bir kategorideki Gençlik Adası'dır ve burası doğrudan merkezi hükümete bağlanmıştır. Eyaletler, en batıda Pinar Del Río, Havana, Havana Kenti, Matanzas, Cienfuegos, Villa Clara, Sancti Spiritus, Ciego de Avila, Camagüey, Las Tunas, Holguín, Granma, Santiago de Cuba ve en doğuda Guantánamo'dur.

Küba'nın nüfusu, Ocak 1996 itibariyle 11 milyondur. Nüfusun yüzde 59'u kentlerde yaşamaktadır. Nüfus yoğunluğu kilometrekareye 99 ki-

şidir. Kübalılar'ın yaklaşık olarak yüzde 66'sı beyaz, yüzde 12'si siyah, yüzde 21,9'u melez ve yüzde 0,1'i Asya kökenlidir. Küba'da nüfusu 100 bini geçen on kent bulunmaktadır. İlk sırada 2.172.400'lük nüfusu ile başkent Havana yer almaktadır. Diğerleri Santiago de Cuba, Camagüey, Holguín, Santa Clara, Guantánamo, Pinar del Río, Matanzas, Cienfuegos ve Bayamo'dur. Aslında Havana iki eyaletin başkentidir: Havana ve Havana Kenti. Burası ülkenin siyasi, yönetsel ve bilimsel merkezidir.

İklim

Küba'nın özellikle soğuk bölgelerden gelen ziyaretçileri en çok memnun eden özelliği yarı tropikal iklimidir. Ülkenin bazı bölgeleri arasında, dağlardaki ve kıyı şeridindeki mikro iklimlerle birlikte küçük farklılıklar olsa da, bu farklılıklar zorlukla hissedilir. Yılın ortasındaki aylarda sabit ve yüksek sıcaklıklar görülür (Temmuz ve Ağustos'ta 35 dereceyi aşabilmektedir). Yılın başında ve sonunda sıcaklıklar daha değişkendir. Sıcaklıklar, en soğuk aylar olan Ocak ve Şubat'ta bile neredeyse hiçbir zaman 6 derecenin altına inmez. Bu nedenle, sürekli yaz mevsimi yaşandığı söylenebilir. Yıllık ortalama sıcaklık 25,4 derecedir (ortalama yazın 27, kışın 23 derecedir). Ülkenin doğusunda sıcaklık batıya göre genellikle 1 ya da 2 derece daha yüksektir.

Bitki örtüsü ve hayvan türleri

Küba dünya üzerindeki, bitki örtüsü esas itibariyle yerli olan birkaç ülkeden biridir. Küba, kurak bölgelerdeki kaktüslerden, yağışlı bölgelerdeki orkidelere kadar 8000'den fazla bitki türünü barındırır. Zengin bir ağaç çeşitliliği vardır. Bitki örtüsü vadileri, ovaları, dağları ve kıyıları kaplar. Küba genelinde en çok göze çarpan ağaç, Karayip ülkelerine özgü bir palmiye türü olan Roystonea'dır. Büyüleyici güzelliği ve görkemli görünümü ile Roystonea ağaçları, ülkenin bütün bölgelerinde ve her türlü toprağında büyür. Ulusal çiçek, beyaz renkli ve nefis kokulu Kelebek Yasemini'dir. Küba'ya sonradan gelen ve en iyi şekilde uyum sağlayan egzotik türler arasında şeker kamışı ve kahve de bulunur. Bunlar, ülke ekonomisi için son derece önemli hale gelmiştir.

Bitki örtüsünün aksine, Küba'daki hayvan türlerinin neredeyse tama-

mı dışarıdan gelmiştir. Yine de bir kemirgen cinsi olan jutía, denizineği (manati), bir böcekçil cinsi olan almiqui gibi bazı yerli memeli türleri ve majuarí gibi yerli balıklar hâlâ mevcuttur. Risk altında olan bu türleri korumak için çeşitli adımlar atılmaktadır. Küba'da vahşi kara hayvanları ya da büyük memeliler ve zehirleri insan için öldürücü olan hayvanlar bulunmamaktadır.

Öte yandan, binlerce böcek, yumuşakça, yenilebilir balık, kuş ve sürüngen mevcuttur. Bunların arasında, yalnızca kıyı bölgelerinde görülen timsah da sayılabilir. Hem eti hem de derisi oldukça değerlidir.

Dünyanın en küçük kuşu olan Küba sinek kuşu yalnızca Küba'da yaşar. Trogon (kemirgen gagalı) ise ulusal kuştur. Mavi, yeşil, kırmızı, gri, beyaz, siyah ve koyu kırmızı tüyleriyle son derece renkli bir türdür.

Devlet ve hükümet

1976'dan beri yürürlükte olan Cumhuriyet anayasası, Küba'nın, işçilerin ve köylülerin sosyalist devleti olduğunu kabul eder. İşçiler derken hem düşünsel emek hem de kol emeği gerektiren alanlarda çalışanlar kastedilmektedir. Anayasa, ülkenin ekonomik, siyasi, toplumsal, kültürel örgütlenmesinin, üzerine inşa edildiği bir yasal zemin sunar. Küba ulusunun bağımsızlığının ve egemenliğinin korunmasını güvence altına alır. Anayasaya göre, ırklarından, cinsiyetlerinden ve inançlarından bağımsız olarak bütün Kübalılar eşit hak ve ödevlere sahiptir. Anayasa, demokratik hakların tam olarak uygulanmasını garanti altına alır. Yasalara uygun sürdürülen her türlü dini inanış ve ibadet de bu demokratik haklara dahildir.

Halk İktidarı sistemi, mahalli meclisler ve eyalet meclisleri ile Ulusal Meclis, diğer adıyla Parlamento'dan oluşur. Parlamento, Küba Devleti'nin en yüksek iktidar organıdır; Devlet ve Hükümet aygıtlarının icraatlarını denetleme görevini üstlenmiştir. Yargının idaresi, Yüksek Mahkeme ile yasayla kurulmuş olan diğer mahkemelerin elindedir; bunlar, Ulusal Meclis ve Devlet Konseyi'ne tabidir. Devlet Konseyi, Ulusal Meclis'in oturum halinde olmadığı durumlarda onun yerini alır ve Küba Devleti'ni temsil eder. En yüksek yürütme ve yönetim organı olan Bakanlar Kurulu ya da Kabine, Cumhuriyet Hükümeti'ni meydana getirir.

Yürütme ve Yargı da dahil olmak üzere bütün devlet organları seçimle

iş başına gelir ve düzenli olarak yenilenirler. Mahalli Meclis ve Eyalet Meclisleri'nin delegeleri ile Ulusal Meclis üyeleri de periyodik olarak genel, doğrudan ve gizli oyla seçilirler.

Küba'da, zihinsel engeli olan ya da hapis cezası çeken kişiler haricinde, 16 yaşın üzerindeki kadın ve erkek bütün yurttaşlar oy verme hakkına sahiptir. Bir aday seçilebilmek için geçerli oyların yüzde ellisinden fazlasını almak zorundadır. Seçilenler, seçmenlerinin çoğunluğunun karar vermesi durumunda, her an geri çağrılabilir.

Anayurdun sembolleri

Küba ulusal sembolleri, yüz yıldan uzun bir süredir adanın bağımsızlık savaşlarına, halkın haklarının savunulmasına ve toplumsal ilerleme için verilen mücadelelere eşlik etmişlerdir. Bu semboller, tek yıldızlı bayrak, ulusal marş ve Roystonea ağaçlı armadır.

Bayrak ve arma, 1849'da Matanzaslı şair Miguel Teurbe Tolón tarafından tasarlanmıştır.

Ulusal marş ise, 1868 Bağımsızlık Savaşı kahramanlarından, Bayamolu şair Pedro Figueredo'nun eseridir. 1867'de savaş hazırlıklarının ortasında bestelenmiş ve ilk kez, savaşın başladığı işaretini vermek için halk önünde söylenmiştir. Marş, Bayamo halkını ve tüm Kübalıları ulusal bağımsızlık için silahlı ayaklanmaya çağırır ve zincirlerle yaşamanın bir hakaret olduğunu, utanç içinde yaşamak anlamına geldiğini anlatır. Sözleri şöyledir[1]:

Al combate corred, bayameses,
Que la patria os contempla orgullosa.
No temais una muerte gloriosa,
Que morir por la patria es vivir.

En cadenas vivir, es vivir
En afrenta y oprobio sumido.
Del clarin escuchad el sonido.
Al las armas, valientes, corred!

1 Şiir, kitabın İngilizce baskısında da İspanyolca olarak basılmıştır.

Bazı önemli tarihler:

1 Ocak: Ulusal Kurtuluş Günü. 1959 Küba Devrimi'nin zaferinin yıldönümü.

28 Ocak: (1853) Küba'nın ulusal kahramanı José Martí'nin doğum günü.

24 Şubat: Baire Haykırışı ya da Calicito Haykırışı. 1895'te bağımsızlık savaşının yeniden başlatılması.

13 Mart: 1957'de Başkanlık Sarayı'na saldırı.

16 Nisan: Milis Günü. 1961'de Domuzlar Körfezi'nin paralı askerlerce istilasını önceleyen hava saldırısı kurbanlarının cenaze töreni. Küba Devrimi'nin sosyalist karakterinin ilan edilmesi.

19 Nisan: 1961 Domuzlar Körfezi'nde Küba'nın zaferi.

17 Mayıs: Köylüler Günü. 1959'da İlk Tarım Reformu Yasası'nın çıkarılması.

26 Temmuz: Ulusal İsyan Günü. Santiago De Cuba'daki Moncada Kışlası'na ve Bayamo'daki Carlos Manuel de Céspedes Kışlası'na 1953'te gerçekleştirilen saldırıların yıldönümü.

30 Temmuz: Devrim Şehitleri Günü. 1957'de devrimci önder Frank País'in katledilmesi.

12 Ağustos: 1933'de Gerardo Machado diktatörlüğünün alaşağı edilmesi.

8 Ekim: Gerilla Savaşçısı Günü. 1967'de Ernesto "Che" Guevara'nın yakalanması.

10 Ekim: Yara Haykırışı ya da La Demajagua Haykırışı. 1868'de bağımsızlık savaşının başlaması.

20 Ekim: Ulusal Kültür Günü. Küba Ulusal Marşı 1868'de ilk kez söylenmesi.

28 Ekim: 1959'da Kumandan Camilo Cienfuegos'un ölümü.

27 Kasım: 1871'de sekiz tıp öğrencisinin Havana'da İspanyol yetkilileri tarafından zalimce ve haksız bir şekilde idam edilmesi.

2 Aralık: Devrimci Silahlı Kuvvetler Günü. Fidel Castro tarafından Meksika'da organize edilen sefer için kullanılan Granma yatının 1956'da Küba topraklarına varışı.

7 Aralık: Bağımsızlık Savaşları Kahramanları Günü. Küba Bağımsızlık Savaşları'nın Bronz Devi olarak isimlendirilen Korgeneral Antonio Maceo'nun 1896'da çarpışmada ölümü.

II
Yeni bir dünya ve bilinmeyen bir uygarlık

Kristof Kolomb ve "Yeni Dünya"

Avrupalılar 15. yüzyılın sonuna kadar, Küba'nın ve Amerika kıtasının varlığından haberdar değillerdi. Gerçi Normanların Avrupa'nın batısındaki, soğuk Kuzey Denizi'nin ötesindeki topraklara yaptıkları akınlara dair öyküler anlatıldığı, Kızıl Erik ve oğlu Leif gibi isimlerden bu maceraların kahramanları olarak söz edildiği oluyordu. Ancak gerçek hayatta bu diyarlar hakkında herhangi bir şey bilinmiyordu; hele ki buralarda yaşayanlar konusunda tam bir cehalet söz konusuydu.

Demek ki deneyimli Cenovalı gemici Kristof Kolomb Atlantik'i aşmaya yönelik bir yolculuğun hazırlığına giriştiğinde, yeni bir dünya keşfetmek değil, baharatların ve Batı Avrupa ülkelerinde çok talep edilen başka ürünlerin pazarı olan Hindistan'a giden daha kısa ve daha az tehlikeli bir yol bulmak gayesindeydi.

Kristof Kolomb'un herhangi bir Avrupalı devletin henüz istila etmemiş olduğu bölgelere rast gelmesi muhtemel olduğundan, İspanya'nın Katolik Kralı Fernando ve Kraliçesi Isabel, bu girişimin ticari getirilerini kendisiyle paylaşmayı kabul etmekle kalmayıp, onu amiralliğe, kral naipliğine ve keşfetmesi olası bölgelerin genel valiliğine atadılar.

Kolomb, Santa Fe Kapitülasyonları'nın verdiği yetkiye dayanarak İspanya Kraliyeti'nin sağladığı malzemelerle yolculuğuna başladı. Santa

Maria, Niña ve Pinta isimli üç gemisi, İspanya'nın güney illerinden Huelva'daki Palos de Moguer limanından 3 Ağustos 1492'de denize açıldı.

Kolomb denizde 72 gün boyunca yol aldı. Seyahatin öngörülenden uzun sürmesi, gitgide huzursuzlanan ve Kolomb'un delirmiş olmasından endişe eden gemicileri paniğe sürükledi ve İspanya'ya dönmesi konusunda ona baskı yapmalarına neden oldu. Üzerinde anlaşılan 3 günlük süre henüz dolmadan, 12 Ekim 1492'de Endülüslü denizci Rodrigo de Triana karayı gördü. Kolomb'un cesareti, iradesi ve becerisi karşılığını bulmuştu. Yerlilerin Guanahaní dedikleri, şimdi Watling denilen ve Amiral'in, kendisini felaketten kurtarması nedeniyle San Salvador ismini verdiği, Lucayalar veya Bahamalar'daki bir adaya ulaştılar. Kolomb, o zaman farkında olmasa da, İspanya için yeni bir kıta keşfetmişti.

Yerli halkın işaret ve jestlerle yakınlarda daha fazla toprak olduğunu anlatması üzerine, yolculuğuna güneydoğu yönünde devam etti. On beş gün sonra, 27 Ekim'de, Kolomb Küba kıyılarına vardı ve buraya İspanyol Kraliyet çiftinin ilk çocuğu Prens Juan'ın şerefine Juana ismini verdi. Daha sonra 1515'te, Kral Fernando'nun kararıyla adaya Fernandina ismi verilecekti. Ancak adanın ilk ismi olan Küba, her zaman geçerli kalacaktı.

İşte Avrupalıların Küba'ya ilk gelişlerinin hikayesi böyle. Küba topraklarının bozulmamış doğal güzelliği karşısında Kolomb "insan gözünün görüp göreceği en güzel yer" demekten kendini alamamıştı.

Kolomb Küba'da konuksever, çalışkan ve barışçıl bir uygarlıkla karşılaştı. Bu uygarlığın üyelerini de, yola çıkarken bulmayı umduğu efsanevi Asya yarımadası Hindistan'a vardığını zannederek, Hintliler olarak adlandırdı.

Bu uygarlığın gelişmişlik düzeyi çok düşüktü. Henüz Taş Devri'ni geçememişlerdi ve adanın en eski sakinleriydiler.

Kolomb'un ölümünün ardından, 1510'da istila ve sömürgeleştirmenin başlaması ile birlikte, İspanya Kralı'nın temsilcileri Kübalı yerli halka zalimce boyun eğdirmeye girişti. İspanyol istilacılar(konkistadorlar), servet elde etmek için duydukları açlık içinde, mevcut üretim ilişkilerini yeni ve daha ileri üretim ilişkileri ile değiştirmekte ve bu süreçte, gelenek ve göreneklerini dönüştürmekte oldukları insanları fiziksel olarak da yok

etmekte diğer bölgelerdeki istilacıları geçtiler. Bu, doğal evrim sürecini durdurdu. Bu evrim süreci muhtemelen, bugünkünden farklı özelliklere sahip olan bir Küba ulusunun ortaya çıkmasına neden olacaktı.

Aslında, Küba toplumunun gelişmesinde yerli kültürün etkisi, örneğin Meksika ya da Orta ve Güney Amerika'nın diğer bölgelerinin yerli topluluklarının bu ülkelerin bugünkü ulusal özelliklerine kavuşmalarında oynadıkları rolle karşılaştırıldığında, çok sınırlıdır.

16. yüzyılda Küba'daki ilkel topluluğun vahşice yok edilerek yeni sosyoekonomik inşa sürecinden koparılmış olması, bu toplumun incelenmesinin önünde de bir engel teşkil ediyor. Küba'nın asıl yerlileri Taş Devri'nden öteye geçmemiş oldukları için, hayatları ile ilgili hiçbir yazılı kayıt bırakmadılar. Yine de, Küba'nın doğusunda, Gençlik Adası'nda ve takımadanın diğer bölgelerinde mağaralarda bulunan yazılar bir gün deşifre edildiğinde, onlar hakkında daha fazla şey öğreneceğiz. Küba Devrimi'nin zaferinin öncesinde elde edilen arkeolojik bulgular, Kolomb'un keşfinin hemen öncesine ilişkin yararlı bilgiler verse de Küba Kızılderililerinin kökeni ve toplumsal evrimine fazla ışık tutmamaktadır.

Aynı zamanda, İspanyol kaşiflerinin ve sömürgecilerinin tanıklıklarının önemli katkısı bir dizi nedenle yeterince değerlendirilememiştir. Kristof Kolomb'a ait belgelerin büyük bölümü kaybolmuştur; Peder Bartolomé de las Casas ve diğer İspanyol vakanüvis ve tarihçilerin İstila ile ilgili yazılı eserleri birbiriyle çelişmektedir. Bu çelişkinin nedeni kısmen, Oviedo ve diğerleri Kızılderililerle ilgili olumsuz düşüncelere sahipken, de las Casas'ın onlara yakınlık duymasıdır.

Yine de, bu kısıtlara rağmen, Küba Kızılderililerinin yaşamlarının önemli yönleri gün yüzüne çıkmış bulunuyor. Bu, onların toplumlarının neye benzediğine ilişkin genel bir fikir sahibi olmamızı sağlıyor. Tabii ki hâlâ boşluklar var, ama Küba'nın tarih öncesi dönemine damgasını vuran sosyoekonomik gelişmelere ilişkin temel bir çerçeve çizilebilir.

Adanın ilk sakinlerinin kökeni

İspanyollar geldiğinde adada, gelişmişlik düzeyleri birbirinden farklı en az üç Kızılderili grubu yaşıyordu. Tarihçiler onları Tainolar, Siboneyler (Ciboneyler diye de yazılır) ve Guanajatabeyler olarak tanımladılar. Son

iki grubun ilk kez Küba'da ortaya çıktıkları düşüncesinden genel olarak vazgeçilmiş olsa da, kökenleri ile ilgili kesin sonuç elde edilebilmiş değil. Arkeolojik araştırmalar bu grupların Küba'da ortaya çıktıklarını gösteren tek bir ipucu sunmuyor. Kızılderililerden önce başka insanların Küba'da yaşadığına dair herhangi bir işaret yok. Ayrıca, bu Kızılderili gruplarının atası olabilecek diğer memelilerin varlığına ilişkin de bir kanıt yok.

Öte yandan, Küba denizin dibinden su yüzüne çıktı, suyun altında daha binlerce, hatta belki de milyonlarca yıl kalabilirdi. Deniz hayvanlarının, o uzak dönemlerden kalan taşlaşmış ya da fosil haline gelmiş kalıntıları bulunamadı. Yani, eğer kökenleri burada olsaydı, Kübalı Kızılderililerin atalarının izleri de aynı şekilde bulunabilirdi.

Şu anki durumda, ne etnik kökenlerine ne de Küba'ya nereden göç ettiklerine ilişkin kesin bir şey söylenebilir. Yine de, ancak Florida'dan, Meksika'daki Yucatan'dan ya da Güney Amerika'dan gelmiş olabilecekleri düşünülüyor. Pek çok araştırmacı, çıkış noktalarının Güney Amerika olmasının yüksek bir olasılık olduğunu düşünüyor.

Ancak Tainoların kökenine ilişkin daha az şüphe var. Tarihçiler onların Güney Amerikalı Aruacoların torunları olduklarında ve Venezuela'nın kuzeybatı kıyısından, özel olarak da Orinoco nehri havzasından geldiklerinde hemfikirler. Zira bu havzadaki yerlilerin karakteri, yaşam biçimi ve gelenekleri Tainolarınkine çok benziyor. Aruacoların, Dominik Cumhuriyeti ve Küçük Antiller'deki Kızılderili gruplarının sahip olduğu kültüre benzer bir kültürleri var. Bu durum, Antiller yayı boyunca adadan adaya dalgalar halinde geldiklerinin ve belki de saldırgan Karayip kabileleri tarafından kovalandıklarının bir göstergesi olabilir.

Kolomb Küba'ya vardığında Tainoların çoğunluğu, adada on yıllardır hatta yüzyıllardır yaşıyorlardı. Guanajatabeyleri İspanyollar tarafından bulundukları Guanahacabibes yarımadasına kadar sürükleyen muhtemelen Tainolardı.

Kübalı ilkel grupların eşitsiz gelişimi

Küba'da ve Antiller'in diğer bölgelerinde yaşamış olan yerli kültürlerinin sayısına ilişkin birbiriyle çatışan görüşler ve arkeoloji terminolojisi konusunda koordinasyon eksikliği, bütünleştirici çalışmaları gerekli kıldı.

Küba Ulusal Arkeoloji Kurulu bu amaçla 1950'de Karayipli arkeologları bir araya getiren bir yuvarlak masa toplantısı düzenledi.

Toplantıda Kübalı Kızılderililerin, kültürel kompleks I, II ve III olarak adlandırılan üç gruba yerleştirilmesi kararlaştırıldı. Bunlar sırasıyla Guanajatabeylere, Siboneylere ve Tainolara denk düşüyor.

Bu gruplardan en geri kalmış olanı Guanajatabeylerdi. Bunlar, konut inşa etmezlerdi. Neredeyse göçebe idiler ve mağaralarda yaşar, balıkçılıkla uğraşırlardı. Toprağı işlemez ve taşı yontmaz ya da cilalamazlardı. Dolayısıyla, kültürleri Yontma Taş Devri'ne aitti.

Guanajatabeylerin temel yiyecekleri balık ve yumuşakçalar, temel araçları deniz kabuğuydu. Kıyı boyunca ve cenaze yerlerinde çok sayıda deniz kabuğu bıraktıkları için "deniz kabuğu kültürü" olarak anılmışlardır.

Peder de las Casas'a göre, Siboneyler, ya da Kültürel Kompleks II, Tainolarla birlikte, onlara kölelik etmeseler de hizmetkarlık ederek yaşıyorlardı. Kendi başlarına bir kültür olmalarından çok, bir Taino öncesi kültüre sahip olduklarından söz edilebilir. Taşı son derece iptidai bir yöntemle yontuyor ve Tainolar gibi ustaca simetri tutturamıyorlardı. Yumuşak, cilalı taştan baltalar ve kaba, süslenmemiş kil kaplar yapıyorlardı.

Tainoların mezarlıklarında ileri bir kültüre ait parçaların yanı sıra, kusurlu eşyalar da bulundu. Bunlar, Guanajatabeylerinkinden üstün olmalarına rağmen, şüphesiz aşağı bir kültürün ürünleriydiler. Bu eşyalar Siboney kültürüne aitti.

Tarihçi Fernando Portuondo'ya göre, Siboneylerin Taino öncesi kültürlerine ait olduğu düşünülen mezarlık alanları, Guanajatabeylerin mezarlık alanlarının aksine, daha bereketli bölgelerdeydi. Karınca yuvasını andıran mezarlık alanları inşa eden bu insanların bir tür tarımsal faaliyetle uğraştığını gösterir. Mezarlık alanlarında, kaplumbağalardan balıklara, kuşlara ve yumuşakçalara kadar bol miktarda yiyecek kalıntısı bulunurken, fazla deniz kabuğuna rastlanmamaktadır. Bu durum, Siboneylerin beslenme biçimlerinin Guanajatabeylerinkinden daha zengin olduğunu gösterir.

Gelişmişlik düzeyleri bakımından, Tainolar ya da kültürel kompleks III, tarih öncesi Küba'yı en fazla yansıtan gruptur. Onlarınki, kültürlerin

en gelişkinidir. Taşı yontuyor ve cilalıyor, toprağı işliyorlardı. Diğer gruplara göre daha gelişmiş bir toplumsal örgütlenmeye sahiptiler. Tainolar diğer iki gruptan daha sağlam bilgi kaynakları bırakmışlardır.

Gelişmişlik düzeyi

Çok açıkça görülüyor ki, ilk yerli gruplar Küba'ya yerleştiklerinde, el aletleri yapmayı uzun zamandır biliyorlardı. Sürüler halinde yaşamayı bırakmışlardı ve en geri olanları bile, insanoğlunun en eski faaliyeti olan avcılık ve toplayıcılıkla birlikte balıkçılık da yapıyorlardı. Ateşi kullanıyorlardı; ağaçlarda yaşamayı bırakmış, mağaralarda barınmaya başlamışlardı.

İspanyollar geldiğinde, Tainolar esasen balıkçılık, avcılık, tarım ve ev işleriyle uğraşıyorlardı. Tüm bu işlerde el aletleri kullanılıyordu ve bunlar son derece iptidaiydi. Avlanma için kullandıkları söylenen köpekler dışında hiç evcilleştirilmiş hayvanları yoktu. Bu bakımdan, Avrupa'nın, Asya'nın ve Afrika'nın diğer ilkel halklarından farklıydılar: Bu kıtalardaki insanlar avcılıktan sürü hayvancılığına sonra da tarımcılığa geçerken, bereketli Amerika kıtası yerlileri sürü hayvancılığıyla uğraşmadan, avcılıktan tarıma atladılar.

Bu, lamanın bile bilinmediği Küba için özellikle doğru. Dolayısıyla, Doğu halkları için hayvancılık ve sığır yetiştiriciliği ile başlayan barbarlık çağı, Küba'da sebze ve diğer bitkilerin yetiştirilmesiyle başladı. Köpekler, eğer var oldukları doğruysa, bir üretim faaliyetinde değil de toplayıcılık faaliyetinde (burada avcılıkta) kullanıldıkları için varlıklarının tarıma herhangi bir etkisi olmadı.

O dönemde üretici güçlerin gelişmişlik düzeyinin bir göstergesi de metallerin bilinmesi ve kullanılmasıdır. Kübalı Kızılderililer altını biliyor, ama kullanmıyorlardı. Kalay, demir ve tuncu ise nasıl elde edeceklerini dahi bilmiyorlardı. Bunun nedeni toprağımızda hiç kömür olmaması ve Tainoların metalleri işlemek için gerekli ısıyı elde edebilecekleri başka bir doğal kaynak bilmemeleri olabilir.

Kübalı Kızılderililerin başlıca aleti "coa" idi. Bu, uçları ateşte sertleştirilmiş, toprağı ekime uygun hale getirmek için kullanılan bir çubuktu. Kolomb, günlüğünde, Tainoların toprağı ekmek için nasıl sıkı çalıştıkları-

nı anlatıyor. Manyok, mısır, biber, balkabağı, patates ve tatlı patates, yer fıstığı, tütün vb. tarlalarının güzelliğinden bahsediyor. İspanyollar Tainolar sayesinde mısır ve tütünle tanıştılar.

Kızılderililer balık tutmak için balık kılçığından yaptıkları kancaları, pamuktan yaptıkları ağları, ağaç gövdelerini oyarak yaptıkları ve kürek-lerle hareket ettirdikleri kanoları kullanıyorlardı. Remora cinsi bir balık olan "guaicán"ı daha büyük balıkları yakalamak için ustaca kullanıyorlardı. Söylediğimiz gibi metalleri kullanmayı bilmediklerinden, kancaları demir ya da bakırdan yapılmış olamazdı. Kübalı Kızılderililer kaplumbağa, denizineği, tirsi balığı, tekir balığı, yumuşakçalar vb. çok çeşitli deniz hayvanları yakalarlardı. Hayvan büyük olduğunda, silah olarak kullandıkları kısa ve sert bir sopa olan "macana"larıyla hayvanın başına vururlardı.

Çok iptidai biçimde yapsalar da, avcılık bir diğer gözde faaliyetleriydi. Küba'da halen görülen büyük kemirgenlerden olan hutiaları, köpeklerinin de yardımıyla yine macanaları ile öldürürlerdi. Deniz kuşlarını avlamak için de bazı numaralara başvururlardı.

Hatuey isimli bir kabile reisinin liderliğinde Diego Velázquez'in karaya çıkışını engellemek için verilen mücadelede ok ve yay kullanıldığı bilinse de, bu silahların avcılıkta kullanıldığına ilişkin birincil kaynaklardan bir referans bulunmamakta. Peder de las Casas, "Çıplak göbekleri ve az sayıdaki zayıf silahlarıyla, daha çok oyuncak gibi görünen ok ve yaylarıyla kendilerini savunuyorlardı" demektedir.

Küba'nın Kızılderilileri, ahşap aletleriyle ve nesneleriyle bilinirler. Ahşaptan yaptıkları evler geniş, temiz ve sadeydi. Oturaklar, tarım aletleri, kanolar, kürekler, mızraklar ve süs eşyalarında da ahşap kullanıyorlardı. Evde kullanılan aletlerin birçoğunu kadınlar yapıyordu.

Pamuğu ustalıkla kullanıyorlardı. Uyumakta kullandıkları hamaklar pamuktan yapılıyordu. Kadınların giydikleri, "nagua" ismini verdikleri ve bellerinden dizlerine kadar inen etekler de pamuktandı. Yiyecek taşıma ve saklamada kullanılmak üzere, "yarey" isminde bir palmiye türünün yapraklarını örerek çantalar ve sepetler yapıyorlardı. "Corojo" dedikleri bir başka tür palmiyenin yapraklarının örgüsünden de çeşitli işlevleri olan ipler üretiyorlardı.

Roystonea ağaçlarının gövdelerinden elde ettikleri kalasları sarmaşıklarla birbirine bağlayarak evlerinin duvarlarını örüyorlardı.

Küba Kızılderililerinin diğer Karayip topluluklarından daha gelişkin oldukları bir diğer önemli uğraş, kültürlerinin Cilalı Taş Devri karakterine özgü taş yontma ve cilalama faaliyetiydi. Heykellerindeki simetri, hayranlık uyandırıcıdır. Silah ve iş aleti olmanın yanında ayinlerde ve törenlerde kullandıkları, çiçeklerin taçyapraklarını andırdığı için "petaloid" denilen baltaları, taş yontmadaki yeteneklerini gösteren iyi bir örnektir. Törenlerde kullanılan baltaların üzerinde genellikle insan yüzü, vücudu ve hayvan şekillerinden yontular yer alıyordu. Bazı mağaraların dikitleri üzerinde de idollerin ve başka şekillerin yer aldığı yontular bulunmuştur.

Taşı yontma ve cilalama yöntemiyle baltaların yanı sıra, idoller, kolye boncukları ve küpe uçları, raspalar, havanlar ve başka nesneler de yaratıyorlardı. Dikkat çekici olan, bu nesnelerin bazılarının porfir, granit, diyorit ve yılantaşı gibi çok sert kayalardan yontularak yapılmış olmasıdır.

Öteki Karayip topluluklarının bazıları kadar olmasa da çömlekçilikte de gelişmişlerdi. Yine de bu konuda Aztekler ve İnkalardan epeyce gerideydiler. Tainolar kili hamur haline getirme, şekillendirme ve fırınlama yoluyla kap kacak üretmeyi biliyorlardı. Aralarında kase ve tepsiler de bulunan bu kap kacağın çoğu, yerleşim yerlerinde ve mezarlıklarında bulunmuştur.

Görüldüğü gibi, Küba Kızılderililerinin kullandığı el aletlerinin gelişmişlik düzeyi oldukça düşüktü. Ancak ne kadar düşük olsa da temel ihtiyaçlarını karşılamalarına yetecek düzeydeydi. Küba devasa bir ormandı; ağaçların gölgesinden hiç çıkmadan adanın bir ucundan diğerine gitmek fiilen mümkündü.

Doğanın bu cömertliği yetmezmiş gibi, Küba'da yırtıcı hayvanlar veya zehirli yılanlar bulunmuyor ve Küba'nın yerlileri Dominik Cumhuriyeti ve Antiller'in diğer bölgelerinde yaşayan halklar arasında kargaşa yaratan Karayiplilerin baskınlarının korkusunu duymadan, kendi hallerinde huzur içinde yaşamaya devam ediyordu. Bu yüzdendir ki, İspanyollar Küba Kızılderililerini, direnişte kullanabilecekleri etkili silahlardan yoksun bir halde buldular.

Buradan hareketle, böylesine zengin bir bitki örtüsü ve hayvan çeşitliliği ile çevrili olan ve böylesine verimli topraklar üzerinde yaşayan Küba Kızılderililerinin, dünyada diğer ilkel toplulukları, başka toprakları istila etmeye ve yamyamlık yapmaya iten yiyecek kıtlığına maruz kalmamış oldukları sonucuna ulaşabiliriz. Ayrıca, İspanyol istilacıların kendi yiyeceklerini tedarik etmekte kullandığı bugünün Cienfuegos ve Santiago de Cuba körfezlerinde yer alan tekir balığı havuzlarında olduğu gibi, gelecek için malzeme depolamayı da öğrenmişlerdi. Rahip de las Casas, "Yiyecek bolluğu içindeydiler" diye yazıyordu, "ve yaşamak için ihtiyaç duydukları her şey ellerinin altındaydı; çok çeşitli ürün bol miktarda bulunuyordu, buna tanık olduk ve biz de açlığımızı bunlarla giderdik."

Olanakların bu göreli bolluğunun, iklimimizin ılımanlığının ve toprağımızın verimliliğinin bize göre bir diğer sonucu, Tainoların çok da güçlü ve dirençli olmayışlarıydı. Hiçbir zaman ağır bedensel işlerle uğraşmak zorunda kalmamışlardı ve İspanyollar onları böyle ağır işlere koştuğunda dayanıksızlıkları ortaya çıktı.

İşler Kızılderililer tarafından kolektif biçimde görülürdü. Coalar ile büyük toprak parçalarının işlenmesi ve kaplumbağa gibi büyük hayvanların avlanması çok sayıda insanın çalışmasını gerektiriyordu. Kızılderililer bu işleri basit bir işbölümü temelinde hallediyorlardı. Ortak mülkiyet ve iş, ürünlerin eşit paylaşımını da beraberinde getiriyordu. Kolomb, "İnsanların sahip oldukları şeyleri özellikle de yiyecekleri daima herkesle paylaştıklarını gördüğümü hatırlıyorum" diyordu.

Üretici güçler bu kadar düşük bir gelişkinlik düzeyinde iken, üretimin toplumsal karakteri her bir Kızılderili topluluğunun sınırlarının dahilinde kalmaktaydı. Tainolar zorunlu olarak doğal bir ekonomiye bağımlıydı; yani değişim için değil, kendi küçük topluluklarının iç tüketimine yönelik üretim yapıyorlardı. Toplulukların ürettiklerini satışı, seyrek görülen bir durumdu.

Ürettiklerinin değerini tamamen gözardı ediyorlardı. Bir ekonomik kategori olarak değer, onlara yabancıydı. Örneğin, onlarca kiloluk eğrilmiş pamuk ipliği ve sepetler dolusu meyve gibi faydalı ürünleri büyük miktarlarda ve hiçbir değeri olmayan şeyler karşılığında İspanyollara ve-

rebiliyorlardı. Kolomb, bu ürünlerle çömlek parçaları, cam kırıkları, fıçı halkaları ve benzeri şeyleri değiştiren birçok kötü niyetli İspanyola karşı Kızılderilileri nasıl savunmak zorunda kaldığını anlatır.

Bütün bunlar, tıpkı dünyanın diğer ilkel halkları gibi Kızılderili toplumunun temel ekonomik yasasının da, yaşamı idame ettirmek için gerekli başlıca araçları, iptidai aletler kullanarak ve kolektif çalışmayla üretmek olduğuna işaret etmektedir. Toprak ve el aletleri üzerindeki ortak mülkiyet ve kolektif çalışma, toplumsal gelişme yasalarına dönük bir bilincin ürünü değildi.

İnsanoğlu, o zamanlar varlığından haberdar olmadığı doğa güçleri tarafından yönetiliyordu. Her ne kadar artık bilinçli bir varlık haline gelmişse de, bilinci, içinde yaşadığı koşulları ancak belli belirsiz yansıtıyordu. Gerçekliğin ne kadar bozularak yansıdığını muhtemelen en fazla Tainoların dini inanışları göstermektedir.

Guanajatabeyler onları bu anlamda değerlendirmemizi sağlayacak dinsel işaretler bırakmadılar; muhtemelen bu tarz inanışları yoktu. Eğer durum böyle idiyse, 1903 yılında Mortillet tarafından savunulan ve birçok başka bilimsel materyalist tarafından paylaşılan "Yontma Taş Devri'nin ilk aşamalarında din yoktu" tezi Küba için de doğrulanmış olur.

Tainolar için bu geçerli değildir. Cilalı Taş Devri'ne ait bir kültürün yaratıcıları olarak onlar, doğada bağımsızca istila ettikleri yeri düşünmeye, hissetmeye ve bir şekilde bilinçlerinde yansıtmaya elverecek derecede maddi üretim alanında ilerlemişlerdi. Dinin kökenleri hâlâ yalnızca ruhaniydi; bir sınıf karakteri edinmesi için şartlar henüz olgunlaşmamıştı.

Karayipler üzerinden esip geçen kasırgalar, ürünleri yok eden salgın hastalıklar, seller, kuraklık, yıldırım, güneş, gecenin karanlığı ve Tainoların hayatlarını ve ekonomik faaliyetlerini etkileyen bütün diğer doğal olgular, insanın doğa karşısındaki çaresizliğini hayali ve çarpık biçimde bilinçlerine yansıtmış olmalıdır. Bu şekilde doğa güçleri, onların gözünde her şeye kadir, bilinemez ve doğaüstü hale gelmektedir.

Bu güçleri açıklamak için Küba Kızılderilileri kendi efsanelerini yarattılar. Roman Pane isimli tarihçiye göre, Hispanyola adasının Tainoları güneşin, ayın ve insanın bir mağaradan geldiğine inanıyorlardı. Güne-

şin gücüyle insanların başka yaratıklara dönüştüğünden söz ediyorlardı. Atalarının maceralarını anlatıyor ve belirli törelerin, dişiliğin, toplumsal kastların ve başlıca ürünlerinin kökenini açıklamaya çalışıyorlardı.

Diğer ilkel toplumlarda söz konusu olduğu gibi, Tainoların da karmaşık bir dini vardı. Din adamları olan "behique"lerin sihirli güçleri olduğuna, ölüler ile konuşabildiklerine, geleceği görebildiklerine ve doğaüstü, esrarengiz bir güç olan 'cemi'nin dileklerini anlayabildiklerine inanıyorlardı.

Görünüşe bakılırsa, İspanyollar adaya ayak bastığında, Taino toplumu çözülme emareleri göstermeye başlamış durumdaydı. Bu durumu, ataerkillikten anaerkilliğe geçiş kadar, toplumda hiyerarşilerin ortaya çıkması, Siboneylerin muhtemel hizmetkar rolü, mitolojinin varlığı ve başka etkenler de doğrulamaktadır. Ancak, bu çözülüş hali, ilkel toplumun, yerini aşamalı ve doğal biçimde kölelik düzenine ya da bir tür geçiş formuna bırakmasıyla sonuçlanmadı. Engels'in de dediği gibi "İspanyol istilası bu toplumların bağımsız gelişimini tamamen durdurdu."

III
Kızılderili hizmetkarlardan Afrikalı kölelere

İstila ve sömürgeleştirme

Keşiften sonra, sömürgeleştirilecek ilk Amerikan toprağı Kolomb'un Hispanyola ismini verdiği, bugün Haiti ve Dominik Cumhuriyeti olarak bilinen adaydı. Küba, İspanyol hükümdarlığının adadan altın çıkıp çıkmayacağına yönelik merakına karşın, 1510'a kadar neredeyse tamamen ihmal edildi.

Nadiren yapılan bazı ziyaretler dışında, bu yıllarda adaya İspanyollar tarafından yapılan tek önemli yolculuk, Küba sahil şeridini keşfetmek üzere resmen görevlendirilerek Hispanyola'dan yola çıkan Sebastián de Ocampo'nun gezisiydi. De Ocampo bütün Küba adasını gemisiyle turlayarak, buranın Kolomb'un düşündüğü gibi anakaranın bir parçası olmadığını ispatlayan ilk kişiydi. De Ocampo aynı zamanda adanın en önemli körfezlerinden iki tanesini de keşfetti: Kuzey kıyısında bulunan ve "*Carenas*" olarak isimlendirdiği Havana ve güneyde, "*Jagua*" olarak isimlendirdiği Cienfuegos.

De Ocampo'nun, adanın bereketli toprağı, barışçıl insanları ve muhteşem kıyıları ile ilgili götürdüğü bilgiler İspanyol yönetici sınıflarını fetih ve sömürgeleştirme için teşvik etti.

Hispanyola'nın en zengin insanı, nüfuzlu bir asker, Kızılderilileri "pasifize etme" ve yeni köyler kurma konusunda deneyimli biri olan Diego

Velázquez bu misyonla görevlendirildi. Beraberinde, daha sonra Amerika kıtasında yakından tanınacak olan adamları vardı: Pánfilo de Narvaez, Hernán Cortés, Juan de Grijalba, Pedro de Alvarado, Diego de Ordaz ve diğerleri. Velázquez tüm adanın kontrolünü ele geçirecek; Kızılderilileri "onlara zarar vermeden" boyun eğmeye ve Katolik olmaya zorlayacak; Küba'da gerçekten altın olup olmadığını öğrenecek; İspanyol hakimiyetini kalıcı kılmak için yerleşimler oluşturacaktı. Küba seferine çıkan İspanyollar, 1510'un ortalarında Küba'nın en doğusundaki bölgenin güney kıyısına vardılar ve istilaya giriştiler.

Yerli halkın barışçıl karakterine karşın, istila şiddetle başladı. Doğu Küba'daki Kızılderililer Hispanyola'da kardeşlerinin karşılaştığı zulmün farkındaydılar. Zira pek çok Hispanyolalı yerli, istilacıların zulmünden kaçarak Küba'ya gelmişti ve Kübalılar, adanın doğusuna Kızılderilileri avlamak ve onları hemen yanıbaşlarındaki adaya götürmek için yapılan İspanyol akınlarına tanık olmuşlardı.

Hispanyola'dan kaçanlardan biri Guahaba yöresinden (bugünkü Haiti'de yer almaktadır) eski bir kabile reisi olan Hatuey'di. Küba'ya varmasıyla birlikte, bir grup Kızılderili'yi, İspanyollara karşı silahlı direniş sergilemek için örgütledi. Hatuey ve adamları dağlık bir bölgede birkaç ay boyunca savaştılar; ancak silahları ve örgütlülük düzeyleri istilacılarınkiyle boy ölçüşmekten uzaktı. Direnişleri zaman içinde bastırıldı, Hatuey yakalandı ve diri diri yakılma cezasına çarptırıldı.

Peder Bartolomé de las Casas, ateşin ortasında bir kazığa bağlanmış olan Hatuey'i alevler sardığında bir rahibin onu Hıristiyanlığa döndürmeye çalıştığını yazar. Kızılderili şef neden Hıristiyanlığa dönmesi gerektiğini sorar ve rahip bunun cennete gitmesini sağlayacağını söyler. Bunun üzerine Hatuey İspanyolların da cennete gidip gitmediklerini sorar; rahip olumlu cevap verdiğinde, "Onları yeniden görmemek için cennete gitmek istemiyorum" der.

Başlardaki direniş kırıldı, doğu bölgesinden başlayan istila devam etti. Küba'daki ilk İspanyol köyü, *Nuestra Señora de la Asunción de Baracoa*, 1512'de kuruldu. Bu köy daha sonra Küba'nın ilk başkenti olacaktı. İstilacılar üç gruba bölündü ve batıya doğru ilerlediler: gruplardan biri

güneye, diğeri merkeze ve üçüncüsü kuzeye doğru.

Küba'nın istilasına, İspanyolların yerli halka karşı zulmü ve kötü muamelesi damga vurdu. "Caonao Saldırısı" denilen saldırı, bunun iyi bir örneğiydi. İspanyollar, bugünkü Camagüey kentine yakın olan bu Kızılderili köyüne vardığında, pek çok Kızılderili yeni gelenleri izlemek üzere şaşkınlık içinde bir araya geldi.

Kızılderililer onları barışçıl bir biçimde gözlemlerken, bir İspanyol askeri kılıcını çekti. Anlaşmış gibi, diğer bütün askerler de silahlarını çekerek masum kadınları, erkekleri ve çocukları soğukkanlı bir biçimde katletmeye giriştiler. Peder de las Casas'ın yalvarmalarına, tehditlerine ve haykırışlarına aldırış etmediler. İşgal güçlerinin başı Narváez, katliamı kılını kıpırdatmadan izledi. Rahip sonradan bu olayı haksızca, barbarca ve vahşice bir hareket ve sömürgecilerin, Hispanyola'da edindikleri, acımasızca insan kanı dökme alışkanlığının bir sonucu olarak nitelendirecekti.

İstilaya bu tür acımasızca hareketler damga vurdu; sömürgeleştirme süreci ise Kızılderili halka yönelik çok daha alçakça olaylara sahne oldu. Bu süreç istilayla birlikte başlamıştı. İşgalciler, ulaştıkları her yeni yerde, yerlilere *"requerimiento"* ismini verdikleri bir metin okuyorlardı. Bu metinde, Tanrı'nın vekili Papa'nın Hint adalarını (o dönemde Karayip adalarına verilen isim - ç.n.) Katolik İspanya Kralı ve Kraliçesi ile onların haleflerine bağışladığı, Kızılderililerin de Kral'a ve onun temsilcilerine itaat etmeleri gerektiği anlatılıyordu.

Kızılderililer tabii ki, bu söylenenleri anlamıyorlardı. Ancak daha sonra İspanyollar, sadece zor ve şiddet aracılığıyla da olsa anlamalarını sağlıyorlardı.

İşgal ve sömürgeleştirme sürecinde, topraklar ve bu topraklarda yaşayan Kızılderililer kontrol altına alındıkça ilk köy ve kasabalar kuruldu. O zaman kurulan ve bugünün başlıca şehirleri olan yedi köy şunlardı: Daha önce bahsi geçen Baracoa ile birlikte Trinidad, Sancti Spiritus, Puerto Principe, Santiago de Cuba, Bayamo ve Havana. Neredeyse hepsi, dış dünya ile, özellikle de İspanya'yla ilişkileri geliştirmek amacıyla kıyı bölgelerinde kurulmuştu. İspanyollar başlangıçtaki temel işgücü kaynakları Kızılderililer olduğu için, köylerin yakınlarında onların bulunduğu yer-

lere öncelik verdiler. Bazı köyler daha sonra başka yerlere taşındılar. Bu köylerin tümünde uygulanan sisteme göre bir meydanın (Plaza de Armas) etrafına bir kilise, bir kışla ve bir belediye binası inşa ediliyordu. Bütün dar sokaklar bu meydana açılıyordu. Sokakların üzerinde, sahiplerinin servetine göre büyüklüğü değişen evler bulunuyordu.

Her köyün iki başkan ve üç encümen üyesinden oluşan bir belediye yönetimi bulunuyordu. Başkanlar idari ve adli işlerden sorumluydular. En üst düzey yetke, Kilisenin Hami Yardımcısı ve Kızılderililerin Dağıtıcısı makamlarını da elinde bulunduran ada valisiydi. Valinin üzerinde yalnızca Hispanyola'daki İspanyol Yönetimi ve nihai olarak da İspanya Kralı bulunuyordu.

Toprak paylaşımı feodal düzene göre gerçekleştiriliyordu. İlk toprak parçaları genellikle Plaza de Armas, kilise, kasaba meclisi ve kışla için ayrılıyordu. Diğer arsalar evlerini hemen inşa edeceği düşünülenlere, tarımsal üretim yaparak Kasaba Meclisi'ne vergi verecek olanlara veriliyor ve orman, otlak ve sulama yerleri gibi genel kullanım alanları için ayrılıyordu. Geri kalan arsalar yeni yerleşimci istilacılardan her birine hiyerarşideki yeri ve nüfuzuna uygun olarak bölüştürülüyordu.

Arsalar üç farklı büyüklükte dağıtılıyordu: *Hatos* denen ve sığır yetiştiriciliği için kullanılan iki fersah yarıçaplı toprak parçaları; *corrales* denen ve domuz yetiştiriciliği için kullanılan bir fersah yarıçaplı toprak parçaları ve *estancias* isimli, değişen boyutlarda genel çiftçilik için kullanılan topraklar. İstilacılara yalnızca topraklardan yararlanma hakkı veriliyordu; topraklarının sahibi Kral kabul ediliyordu. Yine de, belli koşullar altında istilacılar kendi topraklarının sahibi olabiliyorlardı. Kasaba Meclisleri de bir dönem için, henüz verilmemiş toprakların dağıtımı için yetkilendirildi.

Hizmetkarlığa zorlanmış Kızılderililer de istilacılar arasında pay ediliyorlardı ya da İspanyolların deyimi ile himaye ediliyorlardı ("encomendados"). Her istilacı, rütbesine ve nüfuzuna göre belli sayıda Kızılderili'yi "himaye ediyordu." Resmi fikir Kızılderililere Hıristiyanlık inancını kazandırmak, çalışmayı öğretmek ve uygar yaşama ayak uydurmalarını sağlamaktı. Kral, onlara iyi davranılmasını, iyi beslenmelerini, düzgün giydirilmelerini ve İspanya'nın tebaası olarak tüm haklarının tanınmasını emrediyordu.

Fakat bu temenniler asla gerçeklik kazanmadı. Açgözlülük ve mümkün olduğunca hızlı zengin olma arzusuyla hareket eden sömürgeciler Kızılderilileri sömürmekte, onlara eziyet etmekte ve onları katletmekte tereddüt etmediler. Ve sömürgeciler Kızılderilileri geçici olarak himaye ettiklerini düşündüklerinden, onları, tükendikçe yenilenebilir ücretsiz emek olduklarının bilinciyle, sömürebildikleri kadar sömürdüler.

Başlangıçta işler altın arama, manyok nişastası yapma ve hayvan bakımından ibaretti. Tarım genellikle pek önemsenmiyor, hemen hemen ihtiyaç duyulan her şey İspanya'dan getirtiliyordu. Dolayısıyla pek çok Kızılderili altın aramada kullanılıyordu. Küba'da fazla altın olmadığından, Kızılderililer uzun saatler boyunca çalışmaya zorlanıyordu. Ağır çalışma koşulları sağlıklarının bozulmasına neden oldu. Kimisi kaçıyor, diğerleri de kendilerini öldürüyor ve bazen de toplu intiharlar gerçekleştiriyorlardı. Bunların tümü, cezaların ve önlemlerin geride kalanlar için daha da ağırlaşmasıyla sonuçlanıyordu.

Zengin bir sömürgeci olan Vasco Porcallo de Figueroa'nın itirafları İspanyol vahşetinin boyutları konusunda bizi aydınlatıyor. Afrikalı ve Kızılderili kadınlardan birçok çocuğu olan de Figueroa, ölmeden önce, pek çok Kızılderili'yi toplu intiharın bir biçimi olarak çamur yemelerini engellemek için ağızlarını yakarak ya da kaçmaya çalışırken yakalananlara zorla kızgın yağ yutturarak öldürdüğünü itiraf etti.

İspanyollar karşısındaki çaresizliklerine rağmen, Kübalı Kızılderililerin tamamı pasif biçimde kötü muameleyi kabullenip intihara girişmediler. Pek çoğu dağlara kaçarak oralara yerleşti ve sık sık köyleri basarak evleri yaktılar. Diğerleri on bir yıl boyunca Baracoa dağlarından yaptığı saldırılarla (1522-1533) İspanyolları bezdiren *cacique* Guamá gibi etkin biçimde savaşma yoluna gittiler.

Sonuç olarak, istiladan kırk yıl kadar sonra, Küba'nın yerli halkı hemen hemen tamamen yok edilmişti. 1542'de *encomienda* (himaye) sistemi ortadan kalktığında yalnızca birkaç bin Kızılderili hayatta kalmıştı.

Siyahi köleler

Kızılderili halkın hızla yok edildiği süreçte İspanyollar yeni işgücü arayışına girerek siyah Afrikalılara yöneldiler. Düşük toplumsal gelişme dü-

zeyleri ve köle avcılarına kolayca yakalanmaları onların Kızılderililerin yerini alacak ideal köleler olmalarını sağlamıştı. Ayrıca, siyahların Kızılderililerden dört kat daha üretken ve daha dayanıklı oldukları biliniyordu.

Siyahi kölelik İberya yarımadasında, muhtemelen Arap egemenliğinden beri bilinmekteydi. Ancak köle ticaretini geliştirenler ve Afrika ülkeleriyle bu amaçla doğrudan bağ kuranlar, Portekizliler olmuştu. İlk siyahi köleler Hispanyola'ya 16. yüzyılın hemen başında getirilmişti (1503) ve muhtemel ki, bunların bir kısmı oradan Küba'ya istilacılarla birlikte seyahat etmişti. 1513 tarihli bir belgede siyahi kölelerin Küba'ya girişine izin verilmektedir.

Bundan sonra, köle emeği, yüzyılın sonunda, ilk şeker imalathanelerinin kurulduğu dönemde, toplam işgücünün önemli bir bölümünü oluşturacak biçimde giderek genişledi.

Siyahlar Afrika'da yakalanıyor, birer hayvan gibi köle nakliye gemilerine yükleniyordu. Gemilere o kadar çok köle bindiriliyordu ki bunlardan bir kısmı Atlantik'i geçerken can veriyordu. Varış noktasında Amerika kıtasının büyük toprak sahiplerine ya da diğer zengin kişilere satılıyorlardı.

Siyahi köleler genellikle en insanlık dışı koşullarda vahşice çalışmaya zorlanıyorlardı. Yalnızca evlere köleliğe gidenler daha az zalim bir muamele görüyor ancak madenlerde, şeker kamışı plantasyonlarında ya da çiftlikte tutulanlar günde 14, 16 saat ve hatta daha fazla çalışmak zorunda kalıyordu. Kötü besleniyor, paçavralar giydiriliyor ve sağlıksız barakalarda yatırılıyorlardı. Ve tabii ki, onları Hıristiyanlaştırmaya çalışan kilisenin eğitimi dışında hiçbir eğitim almıyorlardı. Köleler onlardan beklendiği kadar sıkı çalışmadıklarında ya da bir hata yaptıklarında cezalandırılırlardı: Kırbaç ya da sopalarla dövülür, zincire ve prangaya vurulur, ceza boyunduruğunda tutulur ve hatta öldürülürlerdi.

Ancak kendilerinden önceki Kızılderililer gibi, siyahi köleler de İspanyolların erişemeyeceği uzak ve güvenli yerlere kaçıyorlardı. Oralarda kendi yerleşim yerlerini, *palanque*lerini oluşturuyorlardı. Toprak sahipleri *rancheador*lar (köle avcıları) tutarak silahlarla ya da köpeklerle izlerini sürüyor, yakaladıklarında da genelde öldürüyorlardı: Herkesin

görmesi için bir ağaçta asarak...

Zaman geçtikçe, köleler kolektif savaşma kapasitelerinin farkına vardılar ve kurtuluş için isyanlar örgütlediler. Kölelik Küba'da üç buçuk yüzyıl daha varlığını sürdürdü.

IV
Dış kaynaklı saldırganlık ve toplumsal çatışmalar

Fransa Kralı'na bağlı korsanlar ve bağımsız korsanlar

Avrupa'nın sömürgeci güçleri (İngiltere, Fransa, İspanya, Hollanda ve Portekiz) dünya toprakları ve pazarları üzerinde bitmek bilmez bir egemenlik mücadelesinin içerisindeydiler. Amerika'nın fethedilmesinden sonra İspanya, ithalat ve ihracatı yalnızca kendisiyle ve tek bir limandan, Sevilla'dan yürütebilen fethedilmiş topraklar üzerinde ticareti kendi tekeline aldı.

Bu demirden tekel, Avrupa ulusları ile İspanya arasında çatışmaları tetikledi ve korsanlığın Yeni Dünya'ya da yayılmasına sebep oldu. Korsanlar yalnızca Amerika-İspanya ticareti üzerinde değil kıtanın önemli servetleri üzerinde de hak iddia ediyorlardı. 16. yüzyılın üçüncü on yılı itibariyle, Küba'yı İngilizler, Fransızlar ve Hollandalılar kuşatmaya başlamıştı.

Korsanlığı teşvik eden bir diğer etken ise İspanyol tekelinin kendisiydi. Bu tekel, ada üreticilerinin çoğunun, özellikle de sığır yetiştiricilerinin ürünlerini tek bir alıcıya mahkum ederek ve çok düşük fiyatlar dayatarak canını yaktı. Sonuçta, bu sektörler ile Küba kıyılarına uğrayan Fransa Kralı'na bağlı korsanlar arasında kaçakçılık yaygınlaştı. Küba'nın çeşitli bölgelerindeki İspanyol otoriteleri ve öteki üst düzey yetkililer de bu işlere bulaştılar.

Fakat bu deniz haydutları ile Küba'nın her zaman yıldızı barışık değildi. Adanın başlıca kentleri, defalarca korsan saldırısına maruz kaldı (Havana, Santiago de Cuba, Puerto Principe, Baracoa, Cárdenas, Mariel vs.) ve birçoğu korsanlar tarafından yağmalandı.

Adada ve adayı çeviren denizlerde terör estirenlerin başta gelenleri arasında şunlar vardı: Francis Nau, Henry Morgan, Jacques de Sores, Francis Drake ve Gilberto Girón. Ayrıca İspanyol korsanlar ve bir de Kübalı, Diego Grillo da bunlara dahildi.

Gilberto Girón'un 1604 yılında Manzanillo'ya yönelik saldırısının Küba kültüründe önemli bir yeri vardır. Çatışma sırasında Salvador Golomón adlı siyahi bir köle, korsanı öldürdü ve kaçırılan Piskopos Juan de las Cabezas Altamirano'yu kurtardı. Bu olayı anmak üzere Puerto Principe'de yaşayan Kanarya Adalı şair Silvestre de Balboa, Küba'da bilinen ilk şiiri yazdı: "*Espejo de Paciencia*" *(Sabrın Aynası).*

> "Elleri öpülesi saygıdeğer Habeşli,
> Salvador isimli cesur siyahi,
> Yara'nın çiftliğinden bir ademoğlu,
> Öngörülü ihtiyar Golomón'un oğlu..."

İspanyol hükümeti, saldırıların süreklileşmesi karşısında çeşitli önlemler aldı: Kaçakçılığa karışan adalılara karşı ağır cezalar, sahillerde sıkı güvenlik önlemleri, mal yüklü gemilerin kendi başlarına ve savunmasız yolculuk etmesine izin vermeyen bir filo örgütlenmesi ve her şeyden önemlisi, kentleri korumak için kalelerin inşası. Böylece, Havana'da La Fuerza, La Punta ve El Morro kaleleri ile Cojimar ve La Chorrera müstahkem kuleleri ve Santiago de Cuba'da El Morro müstahkem kulesi inşa edildi.

Tarihçilerin zamanında, "El Morro ve La Punta kalelerinin Sir Francis Drake anısına dikilmiş" olduğunu söylemeleri şaşırtıcı değildi.

İç koşullar

17. yüzyıl boyunca çeşitli sınıflar ve toplumsal kesimler arasındaki farklar keskinleşti. Yerliler yok ediliyor ve siyahi kölelerin sayısı artıyordu. Ada-

da yaşayanlar arasında en fazla sömürülen ve kötü muamele gören bu iki sınıfın sıkıntılarından ve mücadelelerinden söz etmiştik. Buna karşın, İspanyolların ve onların, Kreoller olarak bilinen Küba doğumlu torunlarının içerisinde de sınıf çelişkileri derinleşti.

Şeker plantasyonları, geniş arazileri, çiftlik hayvanları olan zengin köle sahipleri ile köle tüccarları ve ithalatçılar gibi büyük sektörler güçlü bir oligarşi oluşturmaktaydı. Sömürge Valisi'nin liderliğinde İspanyol otoriteleri kısa sürede zengin olmak derdindeydiler ve sık sık oligarşiyle çatışsalar da bir uzlaşmaya varıyorlardı.

Mali ve dini yükümlülüklerin çoğunu taşıyan küçük ve orta üreticiler (kırsal toprak sahipleri, zanaatçılar, perakendeciler, küçük meslek erbabı vb.) de çok farklı koşullar altındaki bir başka grubu oluşturuyordu. Söz konusu yükü taşımanın yanı sıra, mal veya hizmetlerini çok düşük fiyattan satmak zorunda kalıyor ve işleri için gerekli kaynakları edinmekte ciddi biçimde zorlanıyorlardı.

Örneğin, tütün üreticileri uzun ve zorlu mücadeleler verdiler. Onları topraklarından kovan büyük toprak sahiplerinin açgözlü ve yayılmacı eğilimlerine karşı mücadele etmek zorundaydılar. Şeker ve sığır üretiminin artışı ile başlayan bu mücadeleler sömürge dönemi boyunca sürdü. Burjuvazi ve büyük toprak sahiplerinin egemen olduğu sözde Cumhuriyet dönemine kadar da uzadı.

Küçük ve orta üreticiler, yöneticilerin ve ticari metropol olan İspanya'nın yağmasına karşı savaşmak zorunda kaldılar. Tek bir alıcıya -sömürgeci hükümete- ürünlerini satmaya mahkûm olduklarından, kendilerine dayatılan ve genellikle istismar edilen şartlara tabi idiler.

Durumlarını biraz düzeltmelerini sağlayan yollardan biri, daha önce de sözünü ettiğimiz kaçakçılıktı. Yakalanmaları halinde ağır cezalara mahkûm edilme tehlikesini göze alıyorlardı.

Zaman zaman şiddetli tepki gösterdikleri de oluyordu. Örneğin, 18. yüzyılın ikinci on yılının sonunda ve üçüncüsünün başlangıcında Havana'nın varoşlarında tütün üreticileri böyle yaptılar.

1717 yılında Küba tütününün Avrupa'daki büyük popülaritesini göz önüne alan hükümet, ürünü devlet tekeli (*estanco)* altına almaya karar

vererek satışını fiilen tekelleştirdi.

Tütün üreticileri ürünlerini, yalnızca Havana'da kurulu olan ve adanın diğer eyaletlerinde şubeleri bulunan bir fabrikaya, hükümetin belirlediği bir fiyattan satabiliyorlardı. Bu kural nedeniyle tütün üreticilerinin durumu epeyce kötüleşti. Müşteriler, istemedikleri tütün yapraklarını atabiliyor, düşük fiyat dayatabiliyor, ödemeleri geciktirebiliyor ve başka birçok istismarda bulunabiliyorlardı.

Tütün üreticileri *estanco*'dan son derece rahatsız idiler ve Havana yetkililerine sürekli şikayetlerde bulunuyorlardı; fakat onlara kulak asan olmadı. Günün birinde, 1717 yılında, Jesús del Monte'den 500 kadar tütün üreticisi palalar, kazmalar ve çeşitli tarım aletleri ile silahlandı. Başkente yürüdüler ve valinin makamının bulunduğu La Fuerza kalesini, tekele son verilmesi talebiyle kuşattılar. Onları sakinleştirmek için *estanco* şartlarının değiştirileceği söylendi. Vali ve fabrika yetkilileri İspanya'ya kaçtılar. Sözler tutulmadı, 1720'de ikinci bir ayaklanma oldu. İsyancılar *estanco* yandaşlarından bazılarının evlerini ve ürünlerini yaktılar. İsyan yeni sözlerle bastırıldı, fakat çiftçiler bu oyunlardan usanmaya başlamışlardı. 1723 yılında nakit ödeme yapılmadığı müddetçe ürünlerini satmamaya karar verdiler ve 900 çiftçi, bu karara uymayanlardan bazılarının evlerini ve ürünlerini yakmaya niyetlendi. Yetkililer bu planı ortaya çıkarıp onları pusuya düşürdüler. Çiftçilerden bir kısmı öldürüldü, bazıları ise yaralandı. On bir tütün üreticisi yakalandı ve linç edildi. Cesetleri Jesús del Monte yolundaki ağaçlara ibret olsun diye asıldı.

Yine de ayaklanma boşa gitmedi. İspanya'da yankıları oldu ve Kral tütün üreticilerinin, ürünlerini serbestçe satmalarına izin verdi. Küba'daki ilk büyük çiftçi ayaklanması böyle gerçekleşti.

Her ne kadar bu mücadeleler Küba yurtseverliğinin bir ifadesi değilse de, sömürgeci hükümet ile adadaki üreticiler arasında çok ciddi çelişkiler olduğunu ortaya çıkardı.

Öte yandan kölelerin direnişi de büyüyordu. Firarilerin, kaçak kölelerin ve *palenquelerin* (kaçak köle yerleşimleri) sayısındaki artışın yanında, daha kararlı eylemlere girişenler de olmaya başladı. 1727 yılında, Havana'daki Quiera Hacha şeker imalathanesinde 300'ü aşkın köle, isyan

başlattı. El Cobre maden işçilerinin 1731'de Santiago de Cuba'da gerçekleştirdiği ayaklanma da büyük önem taşıyordu.

Madenciler, yerleşimlerindeki 50 siyahi kölenin yardımıyla bir ay dağlarda kaldılar. Eylemlerine ancak, misilleme olmayacağı ve daha iyi muamele göreceklerine dair söz verilmesinden sonra son verdiler. 18. yüzyılın sonunda Mariel, Havana, Güines, Trinidad ve Puerto Principe'deki çiftliklerde de birçok köle ayaklanması meydana geldi.

Ne var ki, bu ilk ayaklanmaların en önemlisi ve en iyi örgütleneni 1812'de patlak verdi. Ayaklanmanın başını çeken, José Antonio Aponte isimli siyah bir adamdı. Biraz eğitim görmüş ve zamanının siyasi sorunları konusunda bilgili bir marangozdu. Siyahi köleleri birleştirerek, köleliğe son verecek bir devrim yapmayı amaçlıyordu. Oriente ve Camagüey'in yanında (Havana eyaletindeki) Jaruco ve Guanabacoa'da harekete geçildi; ancak isyan yenilgiye uğradı. Hapishaneler, ağır işkencelerden geçirilen siyahi kölelerle dolduruldu. Aponte ve yandaşları darağacında can verdiler.

Havana'nın İngilizler tarafından alınması

İngilizler, İspanyolların Amerika'daki en önemli yerleşimlerinden bazılarına, daima sahip olmak istemişlerdi. Bu yerleşimlerden biri de Havana idi. 1740 yılında, güçlü bir filonun başında bulunan Amiral Vernon, kentin girişine kadar geldi ancak çok iyi korunduğunu fark ederek saldırmaktan vazgeçti. Oradan Oriente'nin güney sahiline yöneldi, Guantánamo'da kıyıya çıktı ve burada Cumberland kolonisini kurdu. Vernon'un niyeti Santiago de Cuba'ya ilerlemekti. Fakat Kreol gerillaları ve hastalıkların rahat vermemesi sonucunda beş ay sonra İngilizler, bu ilk girişimlerinden vazgeçmek zorunda kaldılar.

Birkaç yıl sonra, 1761 yılında Fransa İngiltere ile savaş halindeyken, bu kavgaya İspanya da karıştı. İspanya Kralı III. Carlos ve akrabaları, Fransız Kralı ile "Aile Anlaşması" adı verilen anlaşmayı imzaladılar. Bu anlaşmaya cevaben, İngiltere İspanya'ya savaş açtı ve Havana'ya saldırmaya karar verdi. Haziran 1762'de güçlü bir İngiliz filosu Havana körfezine geldi, kente saldırdı ve bir aydan fazla süren mücadeleler sonucunda kenti ele geçirdi.

İngilizler tüm adayı değil, başkentin 55 kilometre batısındaki Mariel limanından 105 kilometre doğusundaki Matanzas kentine kadar uzanan toprakları işgal ettiler. Adanın kalanı İspanyol yönetiminde kaldı ve başkent, 16. yüzyıldaki gibi yine Santiago de Cuba olarak belirlendi.

Havana'nın İngilizlerin eline geçmesi, ada yerlilerinin gözünde Kreoller ile İspanyollar arasında bir fark olmadığını ve kendilerini İspanyollar ile özdeşleştirdiklerini gösterdi. Kreol üreticiler ile İngilizlerin serbest ticaret fikri uyuşsa da, İngilizlere karşı kararlı bir şekilde mücadele eden esas itibariyle yerlilerdi. İngilizlere karşı gerilla mücadelesi veren, bir Kreol olan Pepe Antonio olarak tanınan José Antonio Gómez idi.

Bu olayların bir başka önemli özelliği de Havana kuşatmasında İngilizlere çok sayıda ABD'li sömürgecinin destek olmasıydı. Bu durum, adayla ekonomik ilişkiler geliştirmede 13 koloninin çıkarı olduğunun bir göstergesidir.

Ancak İngiliz egemenliğinin esas belirleyici unsuru, Küba ile diğer ülkeler arasındaki ticarete, özellikle de bizzat İngiltere'yle ve Amerikan kolonileriyle olan ticarete kazandırdığı itkiydi. İspanyollara ait Kraliyet Ticaret Şirketi'nin tekeline derhal son verildi. Havana Körfezi sürekli olarak ticaret gemileriyle dolup taşıyordu.

On bir ay boyunca İngiliz egemenliği altındaki başkentin limanına bin kadar gemi yük boşalttı. Aynı zamanda şeker, tütün ve ülkenin diğer ürünlerinin ihracatı katlanarak arttı.

Ekonomik ve kültürel ilerleme. Yurt sevgisi

1763'ün Temmuz ayının başlarında Versailles anlaşması sonucunda Havana'nın yeniden İspanyol yönetimine geçmesiyle birlikte, adada ticarete yeniden kısıtlar getirildi. Ne var ki, serbestleştirme için bir temel atılmıştı bile. İspanya'da III. Carlos'un gösterdiği "Bilge Despotizmi" ile birlikte Küba için de kesin bir ilerleme dönemi açılmış oldu. O yıllarda Küba'ya yollanan yöneticiler ticari tekeli tasfiye ettiler, vergileri azalttılar, tarımın, ticaretin ve eğitimin geliştirilmesi için önlemler aldılar. Ülkenin güvenliğini sağlamlaştırmak için El Morro'nun yeniden inşası ve başka kalelerin de inşa edilmesi için bir plan yürürlüğe kondu. ABD'li müteahhitlerle ticari ilişkiler kuruldu. "*La Gaceta*" isimli Küba'nın ilk gazetesi

1764 yılında çıktı. 1773'te San Carlos Papaz Okulu kuruldu. Soylulara ait dini nitelikteki bu yüksek okul, 1728'de kurulan Havana Üniversitesi ile birlikte ülkenin en ileri öğrenim kurumunu oluşturuyordu.

1776'da 13 Amerikan kolonisinin bağımsızlık savaşı patlak verdiğinde, Küba isyancılara sahip çıktı. Onlara silah ve cephane gönderdi, gemilere koruma sağladı ve bağımsızlık savaşçıları için kaçakçılık yaptı. 1778 yılında Fransa İngilizlere karşı yeni bir savaş başlattığı zaman, Florida, Jamaika ve başka bölgelere dönük seferlerde Küba genellikle hareket noktasını oluşturdu. Bu da adayı ayrıcalıklı hale getirdi.

Ülkenin refahı 1790 yılından sonra Don Luís de Las Casas yönetiminde kayda değer bir artış gösterdi. De Las Casas, ülkeyi yönetebilmek için çevresini, çoğu Kreol kökenli olan seçkinlerle doldurdu: Ticaret serbestisini teşvik eden ve tarımsal gelişmeye önemli katkıları olan bir devlet adamı Francisco de Arango y Parreno, mali konularda uzman ve ülke maliyesini sağlamlaştıran José Pablo Valiente, antiviral aşıları Küba'da ilk gündeme getiren ve uygulayan doktor ve siyasetçi Dr. Tomás Romay, eski eğitim yöntemlerinin reformdan geçirilmesine yardım eden özgür düşünceli bir hatip, öğretmen ve presbiteryen olan José Agustín Caballero. Hepsi, bilgileriyle yurtlarının kalkınmasına katkıda bulundular ve emeklerini bu doğrultuda seferber ettiler.

Bu dönemde genel olarak tarım, sanayi, ticaret ve eğitimi geliştiren kurumların temelinin atıldığı görülmektedir. Bunlar arasında *Amigos del País* (Ülke Dostları) Ekonomi Derneği, Kraliyet Tarım, Sanayi ve Ticaret Konsolosluğu, Yoksullar Evi ve *Papel Periódico de La Habana* bulunuyordu. San Carlos Papaz Okulu'nda eğitim yöntemleri güncellendi.

1791 yılında Haiti'de yaşanan siyahi köle ayaklanması, ada ekonomisinde gerçekleşen büyümeye fayda sağladı. Haiti'deki bazı şeker imalathaneleri ve kahve plantasyonlarının isyancılar tarafından yok edilmesi ve diğerlerinin, birçoğu Küba'ya sığınan Fransız sömürgecileri tarafından terk edilmesi, bu ülkedeki şeker ve kahve üretiminde ani bir azalmaya neden oldu. Böylece Küba, daha önce kardeş adanın karşıladığı şeker ve kahve talebini üstlenmeye başladı ve bu ürünlerin fiyatlarındaki göreli artıştan da faydalandı.

Küba valisi, Haiti sömürgecilerini sıcak bir şekilde karşıladı. Adanın doğu bölgesinde onlara toprak ve çiftlik kurabilmeleri için para verdi. Bu sömürgeciler de karşılığında, kahve ve şeker üretiminde, küçük sanayilerin yaratılmasında, hatta sanatsal ve edebi kültürün yayılmasında (dil akademileri, tiyatrolar ve benzeri faaliyetlerde) sahip oldukları geniş deneyimi paylaştılar. Böylece bazı bölgelerin çehresinin değişmesini sağladılar. Şeker imalathaneleri ve kahve plantasyonlarının sayısı kayda değer miktarda arttı; bu da 17. yüzyılın son yıllarında, siyahi kölelerin sayısında ciddi bir artışa neden oldu. 1770 ve 1800 yılları arasında Küba'ya götürülen siyahi köleler, önceki üç yüzyıl boyunca götürülenlerden daha fazlaydı.

Bilim ve teknolojide olduğu gibi bu kuşağın başat gündemi olarak milliyetçilik edebiyat alanında da kendisini hissettirmeye başladı. Her ne kadar yurt sözcüğü onların dilinde siyasi bir anlam taşımıyor ve genellikle İspanya'yı yüceltiyorlarsa da, yaşadıkları ülkeye yönelik sevgi ve gururlarını ifade etmeye ve adanın zenginliğini ve güzelliğini üstün görmeye başladılar. Örneğin, her ikisi de asker olan Havanalı Manuel de Zequeira y Arango ve Santiago de Cubalı Manuel Justo de Rubalcava, doğmakta olan bir ulusu sembolize eden dizeler yazmaya başladılar.

V
Doğmakta olan bir ulus: Akımlar ve yöntemler

18. yüzyılın sonlarında Küba toplumunun çelişkileri belirginleşmeye başladı. İspanyol hükümeti Kübalı üreticilerin serbest ticaret yapabilmesini yeniden yasakladı; fakat buna karşı o kadar şiddetli bir tepki ortaya çıktı ki, ada yöneticileri bu kararı uygulayamadılar. Ülkeye giderek daha fazla sayıda sevk edilmeleri nedeniyle sayıları hızla artan ve özgürlükleri için giderek daha fazla mücadele etmeye başlayan siyahi nüfus, beyazlar arasında endişe yaratmaya başladı. Küba'ya da ilham veren ve kölelerin azat edilmesine sebep olan Haiti'deki siyahi ayaklanmasının, kendi topraklarında da gerçekleşmesinden korkmaya başladılar.

Kübalı İspanyolların çocukları olan *Kreol* plantasyon sahipleri ile üreticilere yüksek faizli borç veren İspanyol tüccarlar arasında da çelişkiler vardı. Tüccarlar, plantasyon sahiplerinin ve yabancı tüccarların aleyhine, şeker, tütün, kahve vb.nin satışından büyük kârlar sağlıyorlardı. Diğerleri, aracılar olarak devre dışı bırakıldılar.

Kuzey Amerika'daki 13 koloninin İngiltere'den bağımsızlığını ilan etmesi, 1789'daki Büyük Fransız Devrimi ve Haitili siyahi kölelerin başarıyla sonuçlanan ayaklanması gibi önemli uluslararası olaylar da özgürlük tohumunu yeşerten dinamikler arasındaydı. 19. yüzyılın ilk on yıllarında, bağımsızlık ve özgürlük ülküsünü İspanya'nın Amerika'daki birçok sömürgesinde verilen kurtuluş mücadeleleri besledi.

İlk isyanlar. Reformcu fikirlerin kontrol edilmesi

1795 yılında, özgür bir siyahi olan Nicolás Morales liderliğinde, siyahiler ve beyazlar ortaklaşa gizli bir ayaklanma planladılar.

Bayamo merkezli yürütülecek ayaklanma kapsamında birçok başka kent de bulunuyordu. Ayrılıkçı bir hareket değildi, temel talepleri "melezler ve beyazlar arasında eşitlik", satış vergilerinin ve "yoksulları ezen" diğer ekonomik külfetlerin ilga edilmesi idi. Ayaklanma planı hayata geçirilemeden ortaya çıkarılınca, isyancılar hapse atıldı.

İlk ayrılıkçı ayaklanma, 1809 ve 1810'da Kreol soylularının en zengin katmanları arasında örgütlendi. Roman de la Luz Silveira ve Joaquín Infante başı çekenler arasındaydı. Infante, Küba ulusunun Magna Carta'sını, bağımsızlığa dayalı ilk Küba anayasasını kaleme aldı. Küba'yı egemen bir devlet kabul eden bu anayasada, ülkeyi zenginlerinin yönetmesi, tarımda gerektiği ölçüde köleliğin uygulanması, insanların deri rengine göre sınıflandırılması ve Katolikliğin resmi din olması öngörülüyordu.

Yönetim, planı boşa çıkardı. İsyan planının liderleri önce hapse mahkûm edildiler; daha sonra da sınır dışı edilerek İspanya'ya yollandılar.

Bu girişimlerin başarısızlığı, Kreollerin büyük bölümünün, özellikle de plantasyon sahiplerinin Küba'nın sorunlarına çözümün bağımsızlık olduğuna inanmamasından ve ayrılıkçı hareketleri bu sebeple reddetmesinden ileri geliyordu. Kölelikten yana düzenin sürdürülmesi ve siyahi ayaklanmasının önlenebilmesi için İspanya'nın gücünü yaşamsal görüyorlardı. Ne zengin Kreoller ne de siyahi köleler arasında milliyetçilik gelişmişti. O zamanlar siyahi kölelerin tek özlemi özgür olmaktı, Kreoller ise ülkenin ilerlemesini sağlayacak siyasi, ekonomik ve toplumsal reformlar için İspanya'ya güveniyorlardı: Kölelik ve köle ticaretinin sürdürülmesi, Madrid'in dayattığı ticari tekele son verilmesi, öteki İspanyol sömürgelerine sunulan hakların kendilerine de tanınması ve ada üzerinde özerk bir yönetim kurulması.

1800'lerin siyasi mücadelelerini belirleyen üç akım tam da 19. yüzyılın başlarında şekillendi: Reformizm, ilhak ve bağımsızlık.

Dahası, bir süredir kölelerin hayata geçirmekte olduğu kendiliğinden ve yalıtılmış eylemler, bu yıllarda örgütsel olarak genişledi ve anlamlı bir

toplumsal karakter kazandı: Köleliğin ilgası.

Tüm bu akımlar yüzyıl boyunca eş zamanlı olarak varlığını sürdürdü. Fakat farklı aşamalarda esas anlam ve önemleri değişti.

Bağımsızlık hareketi 1820'lere kadar çok zayıftı ve ilhak yanlısı (Küba'nın ABD tarafından ilhakını savunan) fikirler, birçok ABD başkanının sözlerinden ve eylemlerinden de cesaret alarak, bu yıllarda ilk adımlarını attı. Bu aşamada Reformcu görüşler hemen hemen tümüyle üstünlük sağlamıştı.

Yüzyılın ilk ışıltıları arasında sömürge hükümetinin adayı akıllıca yönetmeye, Kreollerin çıkarlarını korumaya, kamu maliyesini etkin bir şekilde idare etmeye, kültürü geliştirmeye ve yerli toprak sahiplerinin temsilcilerini önemli konumlara yerleştirmeye başlamasıyla Kreol üreticilerin, reform politikasına güveni pekişti. Bunların en önemlilerinden biri olan Francisco de Arango y Parreno, Hint Adaları Yöneticisi olarak atandı. Tütün tekeli ilga edildi ve Küba ile dünyanın geri kalanı arasında ticarete izin verildi. Küba şekeri ve tütünü, elverişli uluslararası koşulların da etkisiyle yüksek bir taleple karşılaştı, her iki ürünün fiyatı arttı, toplumsal gelir yükseldi ve Küba yeni bir refah dönemine adım attı.

Bu koşullar altında Amerika'nın diğer sömürgelerinde verilen bağımsızlık mücadeleleri Kreollerin ruhunu pek az etkiledi.

Yirmi yıllık ayrılıkçılık. Varela ve Heredia

1820'den sonra Güney Amerika'daki savaşların etkisi arttı. İspanyol anayasasının adada 1812 yılında yeniden yürürlüğe girmesinin ardından, iki parti arasında siyasi mücadele başladı. Bu partilerden biri, en gerici İspanyollar olan *integrista*ların (ulusal gelenekleri ve yaşam tarzlarını savunanlara), özellikle de, yalnız Küba'nın bağımsızlığının değil yerli üreticilere faydası olacak her tür reformun düşmanı olan büyük ithalatçıların taleplerini karşılıyordu.

İkinci parti ise *Kreol* toplumunun çıkarlarını temsil ediyor, liberal reformları savunuyor ve Fransız Devrimi ile bağımsızlığını kazanan İspanyol sömürgelerinin örnek teşkil etmesinden etkilenen gençleri peşinden sürüklüyordu.

*Integrista*lar ile *Kreol*ler arasındaki mücadele bir noktada öyle kızış-

tı ki "Yaşasın bağımsızlık!" haykırışları işitilmeye ve her yerde ayrılıkçı afişler görülmeye başlandı. Muhafazakâr görünüşleri sayesinde Masón locaları, bağımsızlık savaşçılarının bir sonraki hamlelerini planladıkları merkezlere dönüştü.

Çok sayıda gizli örgütlenme ortaya çıktı: En önde geleni 1821'de Küba'yı bağımsızlığına kavuşturmak ve Cubanacán Cumhuriyeti'ni kurmak amacıyla kurulan *Soles y Rayos de Bolívar* adlı örgütlenmeydi.

Hareketin lideri, yıllar önce Kolombiya Ordusu'nda Albaylık rütbesi alan *Kreol* Partisi üyesi José Francisco Lemus idi. José Antonio Miralla adlı bir Arjantinli de nam salmış liderlerdendi. Güney Amerika yurtseverleriyle bağlantısı biliniyordu. Beş eyalette uzantıları olan örgütlenmenin 600'ü aşkın savaşçısı olduğu söyleniyordu. Kurulmasından iki yıl sonra 1823'te, tam da ayaklanma tarihi yaklaşırken, örgütün önderliği yakalandı, tutuklanıp sürgüne mahkûm edildi.

Bu planın suya düşmesi ile İspanya'da neredeyse üç yıl süren meşruti yönetimin ardından mutlakiyetin yeniden kurulması aynı zamana rastladı. Küba'da yönetime geniş yetkiler tanındı. Ulusal birlikleri tasfiye eden yönetim, kendi denetimindeki Kalıcı Askeri Yürütme Komisyonu'nu kurdu, gazeteleri kapattı, eyalet temsilcilerini görevden aldı ve diğer özgürlüklere de kısıtlamalar getirdi. Sonuç olarak ada, yeniden, karanlık tiranlığa ve despotluk günlerine dönmüş oldu.

1820'ler ile 1830'larda bir dizi bağımsızlıkçı girişim yaşandı. Bunlardan biri, ayrılıkçı Kübalılara ve anayasayı savunan İspanyollara katılan asteğmen Gaspar Antonio Rodríguez önderliğinde gerçekleşti (1824). Bir başkası, yurt dışındaki Kolombiyalı devrimcilerle bağlantı kuran ve 1826'da adaya çıkan Camagüeyli genç Kübalılar Francisco Agüero ve Andrés Manuel Sánchez'in önderliğinde yürütüldü. Diğerleri ise, birçok limana yanaşıp karaya çıkamadıktan sonra Jamaika'ya dönmek zorunda kalan Onüçler Seferi (*Expedición de los Trece*) (1826), Meksikalı devrimcilerle ilişkisi olan ve işçilerle zanaatkârlar da dahil olmak üzere farklı toplumsal sınıflara mensup insanlardan oluşan Büyük Kara Kartal Alayı (*Gran Región del Aguila Negra*) (1829) ve Üçgen Zincir (*Cadena Triangular*) ile Özgürlük Güneşleri (*Soles de la Libertad*) (1837) idi. Tüm bu girişimler başarısızlıkla sonuçlandı ve önderlerinin birçoğu Küba'nın kurtuluşu için

verdikleri mücadelenin bedelini yaşamlarıyla ödediler.

Küba ulusalcılığının benimsenmekte olduğu dönemde başrol oynayan iki kişi, bağımsızlık mücadelelerinin ilk aşamasında öne çıktı: Presbiteryen Félix Varela ve şair José María Heredia.

San Carlos Papaz Okulu'nda bir öğretmen olan Varela, öğretim yöntemlerini devrimcileştirerek eğitim tekniklerine yıkıcı bir darbe indirdi. Reformcu bir konum aldı ancak sömürgeci rejim altında ilerlemenin olanaksız olduğunu fark ederek bağımsızlık mücadelesi verdi. 1823'te kongre temsilcisi olarak "Denizaşırı Eyaletlerin Özerk Yönetimi Projesi" isimli bir yasa tasarısı sundu. Bu tasarıya göre eyaletler üzerindeki askeri yönetime son verilecek ve kölelik yok edilecekti. İspanyol sömürgelerinin bağımsızlığını destekleyerek tüm halklara özgürlük hakkı tanınmasını savundu. Félix Varela, tutumu nedeniyle idama mahkûm edildi. İspanya'dan sürüldü ve Amerika Birleşik Devletleri'ne gitti.

José María Heredia, Küba'nın ilk devrimci şairiydi ve eleştirmenlere göre kendi döneminin en büyük İspanyol-Amerikan şairiydi. Daha 18 yaşındayken "Soles y Rayos de Bolívar Örgütü"nde memleketinin bağımsızlığı için mücadele etti. Yetkililer örgütü ortaya çıkardıklarında Küba'dan kaçmak ve Meksika'ya sığınmak zorunda kaldı. *Al Niágara* (Niagara'ya) şiiri ve *Himno al Desterrado* (Sürgünlere Marş) en iyi çalışmalarındandır.

Sürgünlere Marş'ta şu dizeler geçmektedir:

Korkusuzca yüzleşmek düşman kılıcıyla
Yeğdir yatakta yatıp
binlerce ölümle yüzleşmeye.
....
Küba! Sonunda hür ve saf olacaksın
Soluduğun cıvıl cıvıl hava
Sahillerinde köpürdeyen dalgalar gibi
Kumları öpe öpe.
Aşağılık hainler hizmetine koşsa da
Zorbanın öfkesi beyhude,
Küba'yla İspanya arasında,
Boşa değil uzanan denizin dev dalgaları.

İkinci reform aşaması: Saco, Luz ve Del Monte

1830'da yeni bir reform dalgası başladı, fakat bu dalganın talepleri, ilk döneme nazaran farklıydı. 1818'de ticaretin serbestleştirilmesinden sonra temel ekonomik talep, İspanya dışından gelen ithal mallar üzerindeki gümrük vergilerinin azaltılması idi. İspanyol ürünleri çok düşük gümrük vergilerine tabiydi, ancak diğer ülkelerden gelenler üzerindeki vergi yükü olağanüstü fazlaydı ve serbest ticaretin avantajlarından yararlanılmasına imkân vermiyordu.

Siyaset alanında reform yanlıları Küba'nın bir İspanyol eyaleti gibi kapsanmasını veya tam özerklik tanınmasını savunmayı sürdürüyorlardı. Ne var ki, iktidardaki zorba rejimle karşı karşıya olduklarından, asıl çabaları yöneticilerin elinde tuttuğu mutlak güce karşı yönelmişti.

Reform yanlıları toplumsal alanda köleliği savunmayı sürdürüyorlardı, fakat artık Afrika'dan yeni köleler getirilmesine karşıydılar. Köle ticareti, İngiltere ve İspanya'nın bu ticarete son verme kararına vardığı 1820'den beri gizli şekilde yürütülüyordu. 1819'da Küba'nın şeker imalathanelerinde buhar makinesi kullanılmaya başlandı. Birçok plantasyon sahibi yeni tekniklerin nitelikli, eğitimli işçiler gerektirdiğinin farkına varıp, köleleri bunlarla ikâme ettiler. Öte yandan ırksal bir ayaklanmadan kaygılanarak, adada siyah nüfusun artmasını engellemeye çalıştılar.

Ne var ki fabrikalarında eski teknikler kullanan kahve ve şeker plantasyonlarının sahipleri, işgücü için Afrika'dan daha fazla köle getirilmesini istiyorlardı.

Kreol üreticiler arasındaki bu anlaşmazlıklar reform yanlılarını ikiye böldü ve ayrılık yanlılarının ellerinin güçlenmesini sağladı.

Köle tacirleri de reform yanlıları ile anlaşmazlığa düştüler, çünkü bu yasadışı ticaretten büyük kâr sağlıyorlardı. Sömürge hükümetinin yetkilileri de, her bir köle için el altından para aldıklarından, reformculara itiraz ettiler.

Reformcu hareketin başlıca önderi, doğudaki Bayamo kentinden José Antonio Saco idi. Yetenekli bir yazar, tarihçi ve siyasetçi olan Saco, iki önde gelen aydın José de la Luz y Caballero ve Domingo del Monte ile birlikte Küba'nın güçlü plantasyon sahiplerinin çıkarlarını savundu. Bu

üçü, İspanyol despotizmini eleştirmeleriyle ve köle ticaretine karşı çıkmalarıyla sivrildiler.

Saco, İspanyol yöneticilerin himayesi altında yürütülen yasadışı ticareti kesin bir dille reddetti. *Integrismo* savunucularıyla tartışmalara girdi, İlhaka karşı çıktı ve yurttan söz ederken Küba'yı kast ettiğini gizlemedi.

Sömürge Kübası'nın en zorba yöneticilerin biri olan General Miguel Tacón, Saco'yu, ülkenin orta kesimindeki kentlerden biri olan Trinidad'dan sürdü ve sonra da İspanya'ya yolladı. 1836'da patlak veren bir ayaklanma İspanya Kraliçesi'ni Madrid'de meşruti rejimi yeniden kurmaya mecbur bıraktığında, adaya İspanyol Meclisi'nin dört üyesini belirleme olanağı tanındı. Dördü de Kübalıydı; üçü ise iyi tanınan reform yanlılarıydı. Saco delegelerden biriydi, fakat sömürgecilerin yaşadığı yenilgi üzerine İspanyol Meclisi Kübalı temsilcileri reddetti.

José de la Luz y Caballero, en büyük şöhretini zengin *Kreol*ler arasında birçok kuşağın eğiticisi olarak kazandı. Öğrencilerinin bazıları yıllar sonra bağımsızlık savaşçıları olarak ortaya çıkıyordu. Köleliğin ilgasından yana olanların dostuydu ve herhangi bir faaliyete karışmış olduğuna ilişkin delil bulunmadan kölelik karşıtı tezgâhlarla suçlandı.

Domingo del Monte plantasyon sahibi zengin bir aileden gelmekteydi. Ancak esas olarak yazar kimliğiyle ve Kübalı aydınların öğretmeni olarak tanınıyordu. Siyahi şair Juan Francisco Manzano'nun azat edilmesine ve edebi gelişimine, ayrıca Küba kültürünün ilerlemesine katkıda bulundu. Despot rejimin düşmanı olarak zulüm gördü ve Küba'dan ayrılmaya zorlandı.

1830'ların reformcu taarruzu tamamen başarısızlığa uğradı. İspanya, taleplerin herhangi birini karşılamadığı gibi, Kübalıları, temsilcilerini İspanyol Meclisi'ne gönderme hakkından mahrum bıraktı. Dahası, Madrid, reformu dillendiren herkese baskı uyguladı. Sömürge ve metropol arasındaki çelişkiler ciddi biçimde keskinleşti.

Köleciliğin ilgası mücadelesinin doruk noktası.
La Escalera (Merdiven) Komplosu

Bu aşamada reformcu fikirlerin doğurduğu umutlar kaybedilse de köleliğin ilgası için önemli sayıda mücadele patlak verdi. Bunu iki temel etken

besledi: Birincisi, beyaz *Kreol*lerin küçük bir kesiminin desteğiyle azat edilen köleler ve çok sayıda siyahi arasında mücadele bilincinin gelişmesi; ikincisi, İngiliz hükümetinin İspanya'ya yaptığı, köle ticaretine son vermesi konusundaki baskının yüreklendirmesi.

1817 yılında İspanya, kendisini, sömürgelerine köle girişini kesin bir şekilde askıya almak zorunda bırakan bir anlaşma imzalamaya mecbur oldu. Ancak bunun gereğini yerine getirmediği için İngiltere, İspanya'yı 1835'te yeni bir anlaşma imzalamaya zorladı. Bu anlaşmayla İngiliz gemilerinin, köle ticareti yapan İspanyol gemilerine el koyma yetkisi genişletildi. İngiltere 1838 yılında sömürgelerinde köleciliği yasaklamıştı ve İspanya'nın ticari rekabetinin sömürgelerindeki üreticileri mahvedeceğinden endişe ediyordu. Küba'da köle emeğiyle üretilen şeker, ücretli işçiler tarafından üretilenden daha ucuza mal ediliyordu.

İngiltere ve İspanya, siyahi yüklü gemilerle ele geçirilen tüccarları yargılamak üzere 1837 yılında Havana'da bir mahkeme kurdu. Dahası İngiltere, İspanya'nın yükümlülüklerini yerine getirmesini garanti altına almak üzere, adanın başkentine kölecilik karşıtı bir konsolos atadı.

1843 yılında İspanyol egemenliği için durum vahim hale geldi. Ayaklanmalar siyahilere dönük katliam ve idamlarla bastırıldı. Ancak kölecilik karşıtı eylemlerin ardı arkası kesilmedi ve doruk noktasına ulaştığı 1844 yılında özgür siyahiler ile kölelerin ortak olduğu bir komplo açığa çıkarıldı. Farklı toplumsal sınıflardan beyaz aydınlar ve meslek sahipleri de komploya dahil olmakla suçlandılar.

"La Escalera Komplosu" olarak bilinen olay, ismini İspanyolcadaki *escalera* (merdiven) sözcüğünden aldı. Siyahiler bir merdivene bağlanıyor ve itiraf edene ya da ölene kadar kamçılanıyordu. Konunun uzmanı Kübalı Profesör Sergio Aguirre'nin yürüttüğü araştırmaya göre siyahi ve melezlerin 300'den fazlası işkencede öldü, 78'i idam edildi, 600'ü Küba'da hapsedildi, 400'den fazlası Küba'dan sürüldü. İdam edilenler arasında ünlü melez aydınlar ve meslek sahipleri de vardı. Bunlar arasında, hepsi ülkenin orta bölgesindeki Matanzas'tan olan ünlü şair Gabriel de la Concepción Valdés (Plácido), müzisyen José Miguel Roman, diş hekimi Andrés Dodge ve plantasyon sahibi Santiago Pimienta da bulunuyordu. Olayla ilgileri kanıtlanamamış ise de José de la Luz y Caballero ve Do-

mingo del Monte de suçlananlar arasındaydı.

Bu vahşice baskı, ileriki yıllarda kölelik karşıtı mücadelelerin önünü kesti; ancak İspanya siyahi kölelerin getirilmesini engelleyecek önlemler almak zorunda kaldı. Köle tacirleri, yine tam kölelik koşullarında çalıştırmak üzere -Çinliler ve Yucatan'daki Kızılderililer gibi- başka ucuz emek kaynakları aramaya giriştiler.

İlhaka giden yol. "Olgun Meyve" Teorisi

Siyahilerin nüfusun yüzde 58'ini oluşturduğu bir dönemde kölelik karşıtı ayaklanmaların meydana gelmesi ve bunun yanında İspanya'nın, İngiltere'nin uyguladığı köleliği ilga baskısına direnebilecek güçte olmaması, normalde köleliği ölümüne savunan zengin *Kreol*lerden birçoğunu, Küba'nın Amerika Birleşik Devletleri tarafından ilhak edilmesini savunmaya sevk etti. ABD'nin güney eyaletlerinde kölelik sürüyordu; bu nedenle *Kreol*ler Küba'yı o bölgeye katabilmeleri halinde, köleliğin de sürmesini sağlayabileceklerini düşünüyorlardı.

Üstelik Küba'nın ilhak edilmesinden yana olanlar, İspanya'nın aksine ABD'nin gücünün, İngiltere'nin kölelik karşıtı yönelimi karşısında kölelikten yana bir rejimi korumaya yeteceğini öngörüyorlardı.

1840'larda ilhaktan yana görüşler temelde böyleydi. Ne var ki başka ilhak savunucuları da vardı. Bunlar, sanayileşmiş olan Kuzey ABD'ninkine benzer biçimde, demokratik reformlarla gerçekleşecek bir kalkınma özlemi içindeydiler. İlhakın adayı siyasi demokrasi yoluna sokacağını, ekonomik ve toplumsal ilerleme sağlayacağını düşünüyorlardı.

Bunları sömürgen, geri ve despot İspanya'dan bekleyemezlerdi ve Küba'nın bağımsızlığını kendi kendine kazanabileceğine inanmıyorlardı.

ABD yönetimi Küba'daki ilhak yanlısı akımı her zaman teşvik etti. 1805'ten itibaren Jefferson stratejik nedenlerle Küba'ya ele geçirme niyetlerini dile getirmişti. 1809 tarihinde Vali Someruelos ile görüşmek üzere adaya gizli ajanlar gönderdi. Sonraki başkanlar da aynı yolu izlediler. 1823 yılının Nisan ayında ABD Dışişleri Bakanı John Quincy Adams "olgun meyve teorisi"ni ortaya attı. "Fiziksel yer çekimi gibi siyasi yer çekimi kuralları da vardır ve İspanya'dan ayrılan bir Küba, olgun meyve nasıl ağaçtan toprağa düşmek zorundaysa, ABD'nin avucunun içine öyle

düşecektir."

Aynı yılın Aralık ayında Monroe Doktrini ilan edildi: Doğrudan Küba, Porto Riko ve öteki Avrupa sömürgelerine atfen, "Amerika Amerikalılarındır." Ne var ki ABD 1826 yılında Panama Kongresi vesilesiyle İspanyol-Amerikan ülkelerinin Küba'nın bağımsızlığını desteklemek için birleşmesini engelledi. Vaşington adanın, İngilizlerin eline düşeceğine ya da bağımsızlığını kazanacağına, İspanyol kolonisi olarak kalmasını tercih ediyordu. Bu nedenle Vaşington İspanya ile İngiltere arasında olası anlaşmalara resmen muhalefet etti ve kimi yerde sopa gösterdiği de oldu. Ayrıca Küba'ya ABD topraklarından askeri harekâtlar düzenlenmesini uygun bulmadığını da yine resmi ağızla dile getirdi.

1845 ile 1855 arasında, ilhak yanlısı çeşitli gizli örgütler türedi. Başlıcası La Habana Kulübü idi. Küba'da ve ABD'de benzer karakterde birçok gazete basıldı ve birçok eyalette başarısız komplolar ve ayaklanmalar gerçekleşti. Fakat ilhak yanlısı eylemler arasında en fazla ses getirenleri, 1847'den beri adada komplo kuran ve ABD'den Küba'ya dört kez sefer düzenleyen, Karakas doğumlu ve Venezuelalı yurtseverlere karşı çarpışmış olan İspanyol Ordusu Generali Narciso López tarafından gerçekleştirilmekteydi. İlhakı savunmasının temelinde, kölelikten yana olan tutumu yatıyordu.

López, güçlerini, ABD askerleri ve yerleşimcileriyle birleştirdi. Bunlar arasında, bu konularda geniş deneyimi olan Mississippi Valisi Albay John Anthony Quitman da bulunuyordu. Meksika'nın 1847'deki işgaline katılmış ve orada askeri yöneticilik yapmıştı.

López'in düzenlediği ilk iki harekât (1848'de ve 1849'da), daha başlamadan ABD hükümetinin muhalefeti nedeniyle başarısızlığa uğradı. Üçüncüsü, yalnızca beşi Kübalı olan 600'den fazla kişiyle, ülkenin orta kesimindeki Cárdenas kentinde karaya çıkılması ve kentin alınmasıyla gerçekleşti. Ancak halk desteği olmadığı için geri dönüldü.

Dördüncü ve son girişiminde López birçoğu yabancı olan 400 adamı örgütleyerek 1851 Ağustosu'nda Pinar del Río eyaletinin batısında karaya çıktı. Bazı başarılı girişimlerden sonra İspanyol birliklerine mağlup oldular. Yakalanan López idam edildi.

Reformcu düşüncelerin başarısızlığa uğraması. Bilgi Kurulu

İlhak yanlısı görüş, alınan yenilgilerin etkisini üzerinden atamadı. Çok az sayıda takipçisi kaldı ve bunların sayısı da 1865'te ABD'de kuzeylilerin İç Savaş'ta yendiği güney eyaletlerinde köleliğin ilga edilmesiyle birlikte iyice azaldı. Sonraki ilhak savunucuları kölelik yanlısı bayrağı artık taşıyamayacaklardı.

Reform yanlılarının, kölelik karşıtlarının ve ilhak savunucularının yaşadığı yenilgiler, ne beyaz *Kreol*lerin ne de siyahilerin, ister köle ister özgür olsunlar, İspanyol egemenliği altında emellerine ulaşamayacakları kanaatini pekiştirdi. Ne var ki, *Kreol* plantasyon sahiplerinin, İspanya'da kabul edilen reformlarla ilgili son bir umudu daha vardı. 1859 ile 1866 arasında Küba'nın başına liberal düşünceli iki vali gelmiş ve *Kreol* nüfusun sevgisini kazanmıştı: Bir Kübalı ile evli olan General Francisco Serrano ve General Domingo Dulce. 1830'lardaki Tacón hükümetinden beri sömürge yönetiminden uzak tutulan Kübalıların dikkatini çektiler. Serrano ve Dulce adanın önemli meseleleriyle ilgili onlara danıştılar, görüşlerine saygı gösterdiler ve daha önce yasaklanan kimi haklara kavuşmalarını sağladılar. Tütün fabrikalarında kitap okunması geleneği bu dönemde (1865) başladı. Serrano, başarısız da olsa, İspanyol mahkemeleri karşısında Küba'nın temsil edilmesini öneren bir yasa taslağı hazırladı ve bütçeleri hazırlamak ve vergi sistemini incelemek üzere *Kreol*lerin katılabileceği birçok ada örgütlenmesi oluşturdu. Daha da ilginci, Küba'da siyasi partiler yasak olmasına karşın, her iki vali de bir Reformcu Parti'nin kurulmasını teşvik etti.

Partinin önderleri, ünlü iktisatçı ve siyasetçi Pozos Dulces Kontu olan Francisco de Frías, seçkin avukatlardan José Morales Lemus ve Küba'nın en zengin plantasyon sahiplerinden biri olan Miguel Aldama idi. Her üçünün de ilhak yanlısı geçmişleri vardı ve ilk ikisi sömürge yönetiminde tezgâh kurmakla suçlanmışlardı. Zamanın siyasi mücadelelerinde önde gelen bir rol oynayan ve Pozos Dulces Kontu tarafından yönetilen El Siglo isimli gazeteyi yayınlamalarına da izin verildi.

Yeni partinin temel hedefleri önceki dönemlerin Reformcu hareketinden daha iddialı idi. Ekonomik alanda, tüm ülkelerden gelecek ithal mallar üzerindeki gümrük vergilerini ve halk üzerindeki dolaysız vergileri kaldırıp

bunlar yerine Küba'ya yapılan her sermaye yatırımının kârına konacak yüzde 6'lık bir vergiyle ticaret serbestisi kurulmasını öngörüyordu.

Kamusal alanda, sivil ve askeri güçler ayrılığından yanaydılar. Adada herkesi ilgilendiren temel meseleleri inceleyerek ulusal kurumların oluşturulması ve İspanyol yasamasına Kübalı milletvekillerinin seçilmesi dahil, sivil özgürlüklere, anayasal haklara ve güvencelere saygı gösterilmesini savundular. José Antonio Saco gibi bazı reform yanlıları ise İspanyol Meclisi'nde yer almaya karşı çıktı ve Küba'nın Kanada gibi özerk olmasını savundu.

Toplumsal olarak, reform yanlıları çarpıcı bir hamlede bulundular: Köle ticaretinin gizli kapaklı biçimi dahil her şekline son verilmesini istemekle kalmayıp, köle sahiplerinin maddi tazminatlara mahkûm edilerek köleciliğin zaman içerisinde tümden ilga edilmesini savundular.

Madrid bunlara, deniz aşırı sorunlara vakıf insanları bu sorunları çözecek yöntemleri tartışmak üzere Bilgi Kurulu denilen bir mecliste toplayarak yanıt verdi. Küba'ya, Kurul'da adayı temsil etmek üzere 16 delege seçme fırsatı tanındı. Bu delegelerin seçimi 1866 Mayısı'nda gerçekleşti. Bu seçim, İspanyol gericiliği karşısında Reformcu Parti'nin hanesine olağanüstü bir başarı olarak kaydedildi. Seçilen 16 delegeden 14'ü reform savunucusu idi.

Bilgi Kurulu'na giren delegelerin performansları harikaydı: Taleplerini, reddedilemeyecek argümanlarla savundular. Fakat Metropol, yanıtında rezilce alay ediyordu. İspanyol hükümeti serbest ticarete izin verip dolaysız vergileri kaldırmak yerine, sermaye yatırımlarına yüzde 10'luk yeni bir vergi ekledi. Anayasal hakları güvence altına almak ve ülke meselelerinde katılım olanağı sağlamak yerine, valinin mutlak yetkilerini korudu ve özerklik taleplerine kulak asmadı. Küba'ya yeni bir gerici ve zorba vali, Francisco Lersundi'yi atadı. Vali, Serrano ve Dulce'nin sunduğu özgürlükleri kısıtladı, siyasi nitelikteki toplantıları ve puro fabrikalarında kitap ve gazete okunmasını yasakladı. Özgürlükçü insanlar üzerinde baskı oluşturmaya yönelik bir kampanya başlattı. Sömürge hükümeti ayrıca, alabildiğine acımasız bir şekilde köle yanlısı rejimi sürdürdü. Reformcu düşünceler kesin olarak başarısız olmuştu. Çoğu Kübalı artık yalnızca tek bir seçenek kaldığının farkına varmıştı: bağımsızlık için silahlı mücadele.

VI
On Yıl Savaşı

Bilgi Kurulu'nun dağılmasıyla birlikte, Kübalılara karşı artan kötü muamelelerin yanında 1866-67 yıllarında adayı kasıp kavuran ekonomik kriz gibi başka olaylarla karşı karşıya kalan *Kreol* halkı için hayat çekilmez hale gelmişti. Kahve üretimi krizi sürdü ve şeker fiyatları aniden düştü. Plantasyon sahipleri daha fazla borca battılar ve işçiler, zanaatkârlar ve girişimciler göç etmeye mecbur kaldı. Birçoğu ABD'nin güneyindeki Tampa ve Key West'e yerleştiler.

Yine de sömürge yönetimi Küba'dan büyük kâr elde ediyordu ve adanın kalkınması için yatırım yapmaya zahmet etmiyordu. Örneğin, 1862 yılında gelirlerin yalnızca yüzde 3'ü ekonomik kalkınmaya ayrılmıştı. Buna karşın yüzde 44'ü askeri harcamalara ve yüzde 41'i sömürge hükümetinin masraflarını karşılamaya, yani her durumda İspanyollara gidiyordu. Ayrıca, toplanan gelirlerin yüzde 12'si İspanya ve Fernando Poo Adası'na yollanıyordu. Bu durum, aradaki küçük değişiklerle birlikte yıllarca tekrarlandı. Bu hesaba göre ada nüfusunun yalnızca yüzde 8'ini oluşturan İspanyollar, ada gelirinin yüzde 90'ına el koymuş oluyorlardı.

Diğer yandan yerli nüfusun çok büyük bir bölümü hiçbir siyasi hakka sahip değilken, önemsiz bir azınlık adanın kaderini kendi keyfince belirliyordu. Son reform çabalarının başarısızlığı yeni bir senaryonun önünü açtı.

Carlos Manuel de Céspedes. La Demajagua

Bilgi Kurulu'nun başarısızlığa uğramasının ardından ülkede, özellikle de

krizin daha şiddetli hissedildiği ülkenin doğu bölgesinde, komplolar ortaya çıktı. 1867 Temmuzu'nda, ülkenin en zengin plantasyon sahiplerinden biri olan Francisco Vicente Aguilera önderliğinde Bayamo Kenti Devrimci Komitesi kuruldu.

Aguilera cömertliği ve fedakârlık anlayışıyla nam salmış kültürlü bir adamdı. Sonraları Oriente Askeri Kumandanı ve Silahlı Cumhuriyetin Başkan Yardımcısı olacaktı. ABD'ye, birbirleriyle çatışmakta olan Kübalı göçmenler arasında yeniden birlik sağlamak amacıyla gönderilmişti. Parasız pulsuz ve pejmürde bir halde New York sokaklarında görevini yerine getirdi. Tüm Kübalı yurtseverlerin saygısını ve sevgisini kazanan Aguilera, 1877 yılında yoksulluk içinde öldü.

Ayaklanma hızla Oriente'nin en önemli kentlerine, esas olarak Manzanillo'ya yayıldı. Avukat ve toprak sahibi olan Carlos Manuel de Céspedes burada ayaklanmanın başrol oyuncusu haline gelecekti.

Céspedes hali vakti yerinde bir ailenin çocuğu olarak Bayamo'da dünyaya gelmişti. Barcelona'da avukat oldu, Avrupa'ya seyahat etti ve geniş bir kültürel birikim edindi. Müzik ve şiiri sevdiği gibi becerikli bir at binicisi ve eskrimciydi. 1851 yılında sömürge yönetimini reddetti ve İspanya'ya karşı direnen Kübalılara olan sempatisini dile getirdi. İspanyol hükümetine yönelik taşlama şiirler yazdı. Siyasi tutumu nedeniyle hapsedildi ve iki defa sınır dışı edildi.

Yaşadığı kentte, Bayamo'da gerginlik tırmanınca Manzanillo'ya taşınmak zorunda kaldı. Burada bir avukatlık bürosu açtı ve *"La Demajagua"* olarak bilinen araziyi satın aldı.

Kısa sürede bu bölgedeki bağımsızlık mücadelesinin önderi kabul edilecekti.

Sömürgecilik karşıtlığında gösterdiği kararlılık birçok sınavdan geçti. Bir seferinde, oğlu Oscar İspanyollar tarafından hapse atıldı. Derhal Céspedes'e haber gönderdiler: Anlaşmayı kabul etmesi halinde oğlunun yaşamının bağışlanacağını söylediler. Céspedes yanıtladı: "Benim tek çocuğum Oscar değil. Ben Devrim için can veren tüm Kübalıların babasıyım." Genç adam idam edildi ve o günden itibaren Céspedes, Ulusun Babası olarak anıldı.

1868 Ekimi'nin başlarında İspanyol otoriteleri bir ayaklanma planından haberdar oldular ve bu planın tüm önderlerinin derhal tutuklanmasını emrettiler. Céspedes haberi alır almaz ayaklanmanın tarihini erteledi ve 10 Ekim sabahı *"La Demajagua"* şeker imalathanesinde bağımsızlık çağrısını ilan etti.

İspanyol yönetimine karşı Küba'nın bağımsızlık mücadelesinin fitili böylece ateşlenmiş oldu. Céspedes ilk egemenlik eylemi olarak kölelerini azat etti ve onlara kurtuluş mücadelesine katılma çağrısında bulundu. Ardından ayaklanmasının gerekçelerini açıkladığı bildirgeyi yayınladı.

10 Ekim Manifestosu

Bu belge İspanya'yı, Küba'yı çok kötü koşullara mahkûm etmekle suçluyor ve ülkede baskının kol gezdiğini teşhir ediyordu: "İspanya adayı kanlı kılıçlarla yönetiyor, yurttaşlık haklarına sahip değiliz. Kübalılar en temel haklardan bile mahrumlar, kendi ülkelerinden sürülüyor ya da gerekli yasal süreç işletilmeden idam ediliyorlar. Onlara, sessiz kalıp itaat etmekten başka seçenek bırakılmıyor."

Ekonomide, diye devam ediyordu belge, uğursuz bir sömürü düzeni var. "Gümrük Dairesi Kübalı üreticilerin masraflarını karşılamalarına izin vermiyor; tek vergilendirme arazilerini mahvediyor, aç kalan İspanyollar adaya sürekli akın ederek Kübalıların mallarını ve işlerini ellerinden alıyor, İspanyol hükümeti Küba'nın en iyi çocuklarını kamu istihdamından ve mali desteğinden mahrum bırakıyor ve hem özel hem de kamu kaynaklarını tüketen kara ve deniz kuvvetlerini Küba parasıyla finanse ediyor."

Tam bir durgunluk hüküm sürüyor. Beyazların göç etmesi yasak ve kölecilik sürdürülüyor. "Tüm insanların eşit olduğuna inanıyoruz" ve "kölelerin azat edilmesini talep ediyoruz" deniyordu belgede.

Belge okunur okunmaz yurtseverler yakındaki Yara kentini ele geçirmek üzere harekete geçtiler. Yolda beklenmedik bir şekilde güçlü bir İspanyol Ordu tümenine rast geldiler ve çok sayıda kayıp verip dağıldılar. Bu çatışma, savaşın başlangıcı sayılmakta ve tarihsel olarak Yara Haykırışı olarak anılmaktadır.

Çatışma, Küba'nın ilk kurtuluş mücadelesinin başlangıcına işaret et-

mektedir. Kalan az sayıdaki yurtsever yeniden bir araya geldiğinde Céspedes'in "12 kişi hâlâ varız, Küba'nın bağımsızlığını kazanmak için yeter" dediği biliniyor.

Bayamo'nun ele geçirilmesi

Ayaklanma Oriente'nin birçok bölgesinde destek gördü. 13 Ekim tarihinde isyancılar eyaletteki 8 kenti aldılar. Bu başarılar daha fazla insanın savaşa katılması ve daha fazla silahın ele geçmesini sağladığı gibi, kurtuluş mücadelesi veren güçlerin saygınlığını artırdı. Dominikli Luís Marcano'nun yardımıyla Céspedes, Kurtuluş Ordusu'nu basit bir şekilde örgütledi ve mücadeleyi sürdürdü. Ordunun Başkumandanı olarak kabul edildi.

Céspedes'in yönetimindeki grup önemli bir kent olan Bayamo'ya hareket etti ve üç günlük bir mücadele sonucunda kenti ele geçirdi.

Bunun halkta yarattığı heyecan arasında Bayamo'nun şairi, müzisyeni ve yurtseveri Pedro Figueredo, işte burada, ileride Küba'nın ulusal marşı olacak olan dizeleri at sırtında yazdı.

Silahlı Cumhuriyet'in ilk hükümeti Bayamo'da kuruldu. Céspedes başkanlığındaki hükümet derhal, kurtarılan bölgenin ihtiyaçlarına göre kamu yönetimini yeniden örgütleme işine girişti. Askeri ve sivil güçler birbirinden ayrıldı ve kasaba konseyi, beyaz *Kreol*lerin yanı sıra iki İspanyol ve iki siyah üyeden oluşacak şekilde seçildi. Bağımsızlık mücadelesine katılan ve sahiplerinin tazminat karşılığında serbest bırakmaya razı olduğu siyahilerin azat edilmesi kararı alındı.

Küba'da basılan ilk bağımsız gazete *"El Cubano Libre"* yayın hayatına başladı.

Bayamo, kurtuluş güçlerinin egemenliğinde üç ay kaldı. 12 Ocak 1869'da, kenti daha fazla elde tutmanın olanaksız olduğunu saptayan geniş katılımlı bir meclis, İspanyollara terk etmeden önce kentin ateşe verilmesine ve sömürge birliklerine yalnızca kül olmuş yıkıntılar bırakılmasına karar verdi. Yakılıp yıkılan kentte çadırlarda barınmak zorunda kaldılar.

Camagüey ve Las Villas. Ignacio AgRamónte

Savaş Oriente'yi aşmaya başladığında, öteki eyaletlerdeki yurtseverler bağımsızlık güçlerine katılmaya hazırlanmaktaydılar. 4 Kasım 1868 ta-

rihinde Camagüey'de bir silahlı ayaklanma gerçekleşti ve 1869'un Şubat ayının başlarında bunu Las Villas'taki ayaklanma takip etti.

Camagüey'in devrimcilerini iki kişi şahsında resmedecek olsak, Ignacio AgRamónte y Loináz ve Santa Lucía Markisi Salvador Cisneros Betancourt'u seçerdik. Bunlardan ikincisi, en üst düzeydeki ekonomik ve toplumsal konumlardan birine sahipti. Kölelerini de azat edip dağa çıktı. Daha sonra Küba'nın tüm bağımsızlık savaşlarında mücadele etti.

Ignacio AgRamónte, zengin bir aileden gelme genç bir adamdı. José de la Luz y Caballero'nun öğrencilerinden biriydi, avukattı ve Fransız Devrimi'nden çok etkilenmiş bir yurtseverdi. AgRamónte o eyalette devrimin ruhuydu. Gözüpekliği dillere destandı. Bir keresinde savaşçılarından Julio Sanguily İspanyollar tarafından yakalandı. Tereddüt etmeden süvari birliğinden 34 kişiyle, 120 kişilik bir düşman birliğine bir *machete* saldırısı emri verdi ve *mambí* subayı kurtardı. Cesareti, centilmenliği ve yiğitliği nedeniyle Küba Devrimi'nin "Gözüpek"i olarak bilinmektedir.

Batı. José Martí

Üç batı eyaleti (Pinar del Río, Havana ve Matanzas) ayaklanmayı desteklemediler, çünkü doğudaki benzerlerinin aksine buradaki büyük plantasyon sahipleri muhafazakâr kökenliydi ve rahat ekonomik koşullarda yaşıyorlardı. İspanyol hükümeti tarafında yer aldılar.

Servetlerini tehlikeye atmak istemediler ve savaş bulundukları bölgeye sıçradığında, kölelerinin benzer şekilde hareket edeceğinden korktular.

Ne var ki, birçok batılı yurtsever gizliden gizliye örgütlendi ve ayaklanmayı destekledi. Bazıları dağa çıktı, ötekiler, özellikle de Pinar del Río'da ve Vuelta Abajo gibi yerlerde başarısız ayaklanma girişimlerinde bulundu. O güne dek çok sayıda ayaklanma planında yer almış olan José Morales Lemus, Havana'daki devrimci güçlere önderlik etti.

Çatışmanın başlarından itibaren José Martí Pérez isminde 15 yaşında genç bir adam öne çıkmaya başladı. 1853'te İspanyol bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelmişti ve çocukluğundan beri haksızlık, baskı ve zorbalık karşısındaki isyankârlığını göstermişti. Henüz bir öğrenci iken devrimci dergiler çıkardı ve başkalarının çıkardıklarına katkıda bulundu. Kırda savaşanlarla dayanışma duygularını ifade eden ateşli yurtsever şi-

irler kaleme alıp yayınladı. 16 yaşındayken tutuklandı ve 16 yıl ağır işte çalışmaya mahkûm edildi. Daha sonra İspanya'ya sürüldü. Orada da dur durak demeden gerici ve monarşistlerle tartışmalara girerek Küba'nın bağımsızlığına olan desteğini dile getirmeyi sürdürdü. 1873 tarihli "Küba'da Siyasi Mahkûmiyet" başlıklı makalesinde, işlediği suçlar karşısında İspanyol hükümetini şiddetle kınıyordu. Uğruna canını verdiği Küba'nın kurtuluşuna olan yılmaz bağlılığı nedeniyle adanın Ulusal Kahramanı ve Küba Bağımsızlığının Önderi sayılmaktadır.

Enternasyonalizm. Máximo Gómez

Görüldüğü gibi ilk ulusal kurtuluş savaşı Küba plantasyon sahiplerinin en radikal kesimi, zengin aydınlar ve meslek sahiplerinin öncülüğünde gerçekleşmiştir.

Bunun yanında onlara destek veren azat edilmiş siyahi köleler ve melezler, *campesinolar*[2], zanaatkârlar ve toplumun öteki sömürülen kesimleri de belirleyici bir ağırlık oluşturdu. Yurtdışında, her sınıftan ve toplumsal kökenden Kübalıdan oluşan Küba devrim göçmenleri çeşitli bağımsız devrimci topluluklarda örgütlendi ve savaşın desteklenmesinde belirleyici bir rol oynadı.

Başlangıcından itibaren devrimin önemli dayanak noktalarından biri, başka ülkelerde doğup Küba'nın bağımsızlık davasını kendilerinin kabul eden kişilerin askeri yeteneği ve çıkar gözetmeyen desteğiydi.

Santo Domingo'daki İspanyol Ordusu'nun eski subaylarından olan Modesto Díaz, Luís Marcano ve Máximo Gómez Báez bunun örneklerindendirler. Máximo Gómez 1865 yılında Küba'ya geldi ve Bayamo isyancıları ile bağlantı kurdu. Savaş patlak verir vermez bağımsızlık güçlerine katıldı ve askeri harekâtlar sırasında cesareti, bilgisi, örgütleme ve yönetmedeki yeteneğiyle nam saldı. İspanyol birliklerinin kâbusu haline gelen o ünlü *machete* saldırılarını ilke defa uygulayan oydu. Onun önderliğinde çok sayıda Kübalı savaşçı eğitildi. 1895 savaşı sırasında Küba Kurtuluş Ordusu'nun Başkumandanı mertebesine yükseldi. José Martí ve Antonio Maceo ile birlikte savaşın en önemli önderleri arasındaydı.

2 Topraksız köylüler

Guáimaro Meclisi

Devrimi örgütsel ve hukuki olarak daha bütünlüklü kılabilmek için 1869 Nisanı'nda, ayaklanmaya çeşitli bölgelerden dahil olan temsilcilerin katılımıyla önemli bir meclis toplandı. Toplantı, Camagüey eyaletindeki Guáimaro kentinde gerçekleşti.

Toplantıda, devrimin nasıl yürütüleceği üzerinde farklı görüşler ileri sürüldü ve tartışıldı. Céspedes, hem sivil hem askeri faaliyetlerden sorumlu tek bir merkezi önderlikten yanaydı. AgRamónte ise, sivil yönetimin, askeri yönetimi kendisine bağlı kılan, ondan ayrı bir hükümet olarak kurulması gerektiği şeklindeki bir başka görüşün sözcüsüydü.

Delegelerin ezici çoğunluğu AgRamónte'nin tezini destekledi ve Guáimaro Anayasası olarak bilinen bir bildirge ile uzlaşma sağlandı. Bu Anayasa, Temsilciler Meclisi'ni devletin en yetkili organı kabul ediyor ve Meclis'e Cumhurbaşkanı ve Genelkurmay Başkanı'nı atama ve kolaylıkla görevden alma yetkisi veriyordu.

Meclis ayrıca ordunun örgütlenmesi konusunda karar verebiliyor ve anayasa değişikliği yapabiliyordu. Aslında Meclis, yönetimin en önemsiz sorunlarını çözmekten bile sorumluydu. Başka hükümlerinin yanında bu anayasa, sivil özgürlükleri tesis ederek köleliği ilga etti ve "Cumhuriyet'te yaşayan herkes tamamen özgürdür" şartını koydu.

Anayasa kabul edildikten sonra Guáimaro Meclisi, Temsilciler Meclisi haline getirildi ve Cumhurbaşkanı olarak Carlos Manuel de Céspedes'i atadı. Meksika'da Fransız işgal güçlerine karşı yürütülen savaşta general ünvanı alan Manuel de Quesada y Loynaz, Genelkurmay Başkanı seçildi.

İspanya'nın politikası: İmha. Sekiz tıp öğrencisinin idamı

1869 yılının ilk aylarında sömürge hükümeti isyancı güçler ile bir anlaşmaya varmaya çalıştı, ancak kısa süre sonra bundan vazgeçti. Sömürge hükümetindeki dikbaşlı İspanyollar her türlü anlaşmayı reddetti. *Mambise*lere[3] ve bağımsızlık davasının tüm sempatizanlarına karşı bir imha savaşı başlatıldı.

İspanya kendi ordusunun yanında, Narciso López'in işgal güçleriyle

3 Mambise Kübalıların 19. yüzyıl bağımsızlık savaşçılarına verdikleri isimdir.

baş etmek üzere birkaç yıl önce kurulan Gönüllüler Birliği ismi verilen birliğe güveniyordu. López'in yenilgisinden sonra kolordu dağıtıldı ancak *integrista*lar onu yeniden canlandırdılar. Birkaç ay içinde başkentte 30 bin ve diğer kentlerde binlerce askerden oluşan bir güce kavuştu.

Gönüllüler Birliği'nin ana gövdesi serüven arayışı içerisindeki insanlardan oluşuyordu. Birçoğunun okuma yazması yoktu. Kısa sürede barbarca ve kanlı eylemleriyle nam salacak olan bu paramiliter güç, eğitimi ve finansmanı için İspanyol hükümetine güvenen zengin İspanyolların emrinde hareket ediyordu. Gönüllüler Birliği'nin sahip olduğu güç o kadar büyüktü ki bazen adanın askeri sorumlusu bile onların planlarına karşı çıkmaya cesaret edemiyordu.

Sokağın mutlak sahibi olarak gönüllüler, bir gece, bağımsızlık davasına destek veren gençlerin toplanma yeri olan merkezi konumdaki Louvre Café üzerine ateş açtılar; bir komedi oynandığı esnada Villaneuva Tiyatrosu'na hücum ettiler ve ülkede ayrılıkçı görüşleriyle bilinen en zengin plantasyon sahiplerinden biri olan Miguel Aldana'nın sarayına saldırdılar. Bu eylemlerde çok sayıda insan öldürüldü ve de yaralandı.

Fakat en aşağılık eylemlerinden biri, Havana Üniversitesi'nde birinci sınıftaki sekiz tıp öğrencisinin 1871 yılında idam edilmeleriydi. O gün öğretim üyesi derse gelmemişti. Bir grup öğrenci boş kalan zamanlarını, okulun yanındaki mezarlığa cenaze taşımakta kullanılan bir at arabasıyla oyalanarak geçirdiler. Öğrencilerden biri, mezarlıktaki bir çelenkten çiçek kopardı.

Sömürgeci güçler, haksız bir biçimde öğrencileri, bir Kübalı ile duello ederken öldürülen, bağımsızlık davasının düşmanı İspanyol gazeteci Gonzalo Castañón'un mezar taşını kirletmekle suçladılar. Bir savaş mahkemesi, gönüllüleri yatıştırmak için öğrencilerin bir kısmını hapse mahkûm etti. Fakat gönüllüler verilen hüküm nedeniyle çileden çıktılar ve yeni bir yargılama talep ettiler; ama bu da onları tatmin etmedi. Savaş konseyi üçüncü defa toplandı ve Kübalı kanına susamış gönüllülerin bu isteğine rıza göstererek zan altındaki öğrencilerden sekizini idama, ötekilerini de 30 yıl hapis cezasına mahkûm etti.

45 öğrenci arasından sekizini seçmek üzere kura çekildi ve bu rezil-

İlk yetmezmiş gibi, olayın gerçekleştiği gün Havana'da bulunmayan bir öğrenci de sekiz kişinin içine dâhil edildi. Delil yetersizliğine ilişkin itirazlar ve öğrencilerin avukatı İspanyol Yüzbaşı Federico Capdevilla'nın mükemmel savunması boşunaydı. Sekiz öğrenci, 27 Kasım 1871'de idam edildi. Yıllar sonra, Castañón'un oğlu, babasının mezarının bozulmadığını ve hiçbir zaman kirletilmediğini itiraf ederek tıp öğrencilerini temize çıkardı. Bu suç, İspanyol yönetiminin vahşi yüzünü tüm dünyaya gösterdi ve sömürge ile metropol arasında genişleyen uçurumu derinleştirdi.

İsyan rüzgârı ile karşı karşıya kalan sömürge hükümeti, adanın dört bir yanında terör yasaları çıkardı: Tüm isyan önderleri ve onlarla işbirliği halinde olan herkes, yakalanmaları halinde herhangi bir yargı sürecinden geçirilmeden, anında idam edileceklerdi. İspanyol sularında veya Küba yakınlarındaki özgür sularda silah ve cephane taşıyan gemiler ele geçirilecek ve gemilerde bulunan herkes, derhal öldürülecekti. Plantasyonları veya ikâmet ettikleri alanlar dışında yakalanan ve bu "olağanüstü" durumu açıklayamayan 15 yaşından büyük tüm erkekler hemen ölüme mahkûm ediliyordu. Her kentin beyaz bayrak çekmesi emredildi. Buna uymayan kentler yakılıp yıkılacaktı. Bağlı bulunduğu çiftliğin ya da ikâmet ettiği yerin dışında yakalanan bütün kadınlar kentlere toplanacaktı. Bu emirler kelimesi kelimesine uygulandı ve sayısız suça kaynaklık etti. Savaşı bırakanların yaşamlarının bağışlanacağı sözüne inanıp İspanyol birliklerine teslim olan isyancı Kübalılar dahi idam edildiler. Bu terör yüzünden birçok aile ülkeyi terk etmek zorunda kaldı. Savaşın ilk yılında 100 bin kişinin Küba'yı terk ettiği tahmin edilmektedir.

Şeref ve ölüm. Yenilgi

Sömürge hükümetinin ilan ettiği imha savaşının, kurtuluş mücadelesi veren güçler üzerinde şiddetli bir etkisi oldu. Buna rağmen, büyük devrimci ruhun çok can alıcı durumlarla karşılaştığı savaş on yıl sürmüştü. Her halükârda, Küba'nın bağımsızlığını silahlı mücadele ile kazanmanın olanaklı olduğu gösterilmiş oldu. Silah ve adam açısından zayıf olunan bu koşullarda Kübalı birlikler büyük kahramanlıklar gösterdiler. Çok sayıda başarılı harekât düzenlediler, düşmanı ünlü *machete* saldırıları ile kor-

kuttular, düşmanı aldatarak iyi korunan ve güvenli askeri güzergâhlarını atlattılar ve saldırılarını Batı'ya taşıyarak, ülkenin ortalarında bulunan Las Villas eyaletine kadar ulaştılar. Aralarında La Sacra, Palo Seco, El Naranjo ve Las Guásimas'da gerçekleşenler de bulunan önemli stratejik savaşlar verdiler. Bunlarda Kübalıların İspanyollara oranı, bire beşti. Bu koşullarda bile Kübalılar sömürge birliklerini bastırdı.

Ne var ki uzun vadede İspanya savaşı kazanacaktı. Ancak bu başarısızlığın nedeni, Kübalı birliklerin bir yanda savaşçı ruhu ve devrimci ahlâkı, diğer yanda arazide savaşmaktan elde ettikleri harekât becerileri ve başka avantajları ile dengelenebilen İspanyol birliklerinin ve olanaklarının ezici üstünlüğü değildi. Yenilgiye yol açan temel etkenler, yanlış değerlendirmeler, bölgecilik, ırksal önyargılar ve savaş sırasında üstesinden gelinemeyen başka çelişki ve olumsuzluklardı. Tüm bunlar, adada yaşayan veya yurtdışında bulunan Kübalıları etkiledi. Martí'nin ileriki yıllarda da söylediği gibi "iç çatışmaları fırsat bilen İspanya, topla tüfekle kazanamayacağı bir savaşı kazanabildi."

Savaşın başlangıcından itibaren kurtuluş mücadelesi içerisinde, örgütsel anlamda keskin ayrılıklar bulunuyordu. Guáimaro Meclisi'nin toplanmasından sonra daha sık telaffuz edilmeye başlanan bu ayrılıklar, Temsilciler Meclisi'nin Cumhurbaşkanı Céspedes ve Genelkurmay Başkanı Manuel de Quesada'yı görevden almasıyla birlikte doruk noktasına ulaştı. Céspedes, Sierra Maestra'da bulunan San Lorenzo'daki çiftliğine çekilip kendisini *campesino* çocuklarını eğitmeye vakfetti.

Burada İspanyolların baskınına uğradı ve 1874 Şubatı'nda çarpışarak öldü. Aylar önce, 1873 Mayısı'nda Binbaşı Ignacio AgRamónte bir çatışmada ölmüştü ve böylece (Céspedes ile birlikte) devrim, en önemli şahsiyetlerinden ikisini savaşın ilk yıllarında yitirdi.

Bölgesel hassasiyetlerle birlikte, Matanzas'taki kölelerin Kurtuluş Ordusu'na katılacaklarına ve siyahilerle beyazlar arasında var olan kırılgan dengenin siyahiler lehine bozulacağına ilişkin endişeler, Kübalı bağımsızlık birliklerini en batıdaki eyaletlere ilerleyip buraları ele geçirmekten alıkoydu. Bu, devrimin stratejik planları nezdinde ciddi bir geriye düşüş anlamına geliyordu.

Keza bölgeselcilik, Kurtuluş Ordusu içerisinde onarılamaz ayrımlara, askeri itaatsizliğe, Las Villas'taki mücadelenin başarısız olmasına, genel bir önderlik krizine ve isyan güçlerinin gitgide zayıflamasına yol açtı.

Bir başka kritik olay da bu krize tüy dikti. Krizin farkında olan İspanyol hükümeti akıllıca davrandı ve politikasını *mambise*lere yöneltti. İmha savaşı yürütmek yerine, geçmişi unutturarak, siyasi suçları affederek, tutsakları salıvererek, İspanyol firarilerini bağışlayarak ve her isteyene Küba'yı terk etme fırsatı vererek Kübalıları demoralize etmeye yönelik bir kampanya başlattı.

Küba, Porto Riko ile aynı özel yasalara tabi olarak yönetilecek ve Küba'nın bağımsızlığı için mücadele eden köleler, başka cazip vaatlerin yanı sıra özgür bireyler olarak kabul edileceklerdi. Bu arada, söz konusu koşulların onaylamasını zorlamak için İspanyol Ordusu 250 bin kişiyi aşana kadar yeni birliklerle takviye edildi ve askeri bütçesi kayda değer ölçüde artırıldı.

Bu yeni politikayı uygulamaktan sorumlu kişi, daha önce Küba'da savaşmış olan General Arsenio Martínez Campos idi. Yetenekli bir politikacı sayılıyor ve İspanyol hükümeti ona güveniyordu.

Savaşı sona erdirmek Martínez Campos'un neredeyse iki yılını aldı. Silahlı Cumhuriyet hükümeti nihayet dağıtıldı ve 10 Şubat 1878 tarihinde bir Uzlaşma Komitesi, İspanyollar ile Zanjón Paktı adı verilen bir barış anlaşması imzaladı. Bu belge, metropolün birçok vaadini kapsıyordu.

Birkaç hafta sonra, Oriente'de General Vicente García ve Antonio Maceo'nun kumanda ettiği birkaç birlik silah bırakmayı kabul etmedi. Bilindiği kadarıyla, son teslim olan askeri kumandan Las Villas'ta General Ramón Leocadio Bonachea idi.

On Yıl Savaşı'nın son üç yılında bir değişiklik göze çarpıyordu. Büyük plantasyon sahiplerinin etkisi zayıflarken, General Maceo Y Grajales'de görüldüğü gibi toplumun alt kesimlerine önderlik edenlerden bazıları daha etkili bir rol oynamaya başladılar. Zanjón Paktı'nın imzalandığı günlerde Maceo, Oriente'de en büyük askeri zaferlerinden birisini kazanıyordu: San Ulpiano Tepeleri'nde ünlü San Quintín Taburu yok edildi.

Baraguá Reddiyesi. Antonio Maceo

Maceo, Santiago de Cuba'dan melez bir çiftçiydi. Savaşın başlangıcın-

dan iki gün sonra, 12 Ekim 1868 tarihinde, bir asker olarak Kurtuluş Ordusu'na katıldı. Kahramanlığı, cesareti ve doğal yeteneği sayesinde kısa sürede rütbe ve liyakat sahibi oldu. On Yıl Savaşı sona erdiğinde tümgeneral rütbesine yükselmişti. Cüssesi, ten rengi ve yiğitliği nedeniyle kendisine Tunç Titan deniyordu. Maceo'nun on dokuz kız ve erkek kardeşi vardı. Hepsi savaşa katıldı ve 15'i savaşarak öldü. Antonio'nun babası da bir çatışma sırasında öldürüldü; annesi Mariana Grajales dağa kaçtı ve savaştan sonra sürgünde öldü. Kendisi, Kübalı devrimci kadınların ilk örneği sayılmaktadır.

15 Mart 1878'de Oriente eyaletinde bulunan Mangos de Baraguá kampında Maceo, General Martínez Campos ile uzlaşma konusunu görüştü. Maceo bağımsızlık ve köleliğin ilgası olmadan barış yapmayı kesin bir şekilde reddetti. Bu sebeple mücadeleyi sürdürme kararı aldı.

Söz konusu tarihsel olay Baraguá Reddiyesi olarak bilinmektedir ve Küba halkının yüz yılı aşkın mücadelesindeki devrimci inadın simgesi olmuştur.

Baraguá'da toplananlar, başkan, başkan yardımcısı ve başkumandandan oluşan bir geçici hükümet öngören, sade bir Anayasa üzerinde anlaşmaya vardılar. Binbaşı Antonio Maceo, Oriente'deki ordunun komutası ile görevlendirildi. Ancak o günlerde genel bir dağınıklık yaşamakta olan birlikler toparlanamayacak hâldeydi. Kübalı birlikler atıl durumdaydı ve İspanyollar olası saldırıları savuşturabiliyorlardı. Mücadelede inat etmek gereksiz bir katliama mal olabilirdi.

Bu koşullar altında geçici hükümet, Maceo'yu mücadeleyi sürdürmenin beyhude olduğuna ve savaşı sürdürmek için gerekli hazırlıkları yapmak üzere kendisinin yurt dışına gönderilmesinin uygun olduğuna ikna etti. On Yıl Savaşı böylece sona erdi. Tarih Mayıs 1878 idi.

Savaşın anlamı

Kübalıların yaşadığı yenilgiye karşın bu savaşın bağımsızlık mücadelesinde hayati bir önemi vardı. Birincisi, Küba ulusalcılığını sağlamlaştıran bir zemin yarattı. Savaşın kazanılmasının önündeki büyük engel olan kölelik rejimi, silahlı mücadeleden sonra ayakta kalamadı. Kurtuluş Ordusu'na katılan isyancılar arasında köleliğin ilga edilmesi, Küba ulusalcılığının iki

temel unsuru olan siyahiler ile beyaz *Kreol*leri kaynaştırdı.

Bu savaş aynı zamanda adada kök salan ve çıkarları yerli halkın çıkarlarıyla örtüşen İspanyolların Küba ulusuyla kesin olarak bütünleşmesini sağladı. Bağımsızlık davasını benimsemek suretiyle bu İspanyollar, çıkarları, tutkuları ve duyguları anlamında doğuştan Kübalı olduklarını gösterdiler. Adaya zorla getirilen Çinliler ve kendilerini köleleştiren sisteme başkaldıran öteki azınlıklar da benzeri bir süreç yaşadılar. Daha şimdiden, yeni ulusun bir parçası olacak olan evlatlar doğuracak Kübalı aileler meydana getiriyorlardı.

Böylece İspanyol sömürge hükümeti El Zanjón'da veya Baraguá'da pazarlık masasına oturduğunda, nefretle isimlendirdikleri gibi bir "çapulcular" topluluğu ile değil Küba ulusunun temsilcileriyle muhatap olduğunu kabul etmek zorunda kaldı.

VII
Yararlı Ateşkes

1878 yılında bağımsızlık elde etmeden barış anlaşması imzalayan Kübalıların yaşadığı yenilgi, reformcu görüşlerde bir patlamaya ve devrimci harekette bir zayıflamaya neden oldu. Ancak o zamandan itibaren İspanya, Kübalılara bazı özgürlükler ve siyasi haklar tanımaya ve zamanla köleliği kaldırmaya mecbur kaldı. Bu arada silahlı mücadelenin daha fazla başarı umudu taşıyan bir şekilde sürdürülebilmesi için gerekli olan koşulların, bu mücadele deneyiminden yararlanılarak yaratılması çok büyük önem taşıyordu. 17 yıl süren bir savaşın yeniden başlatılmasına giden bu süreç, Küba tarihinde "Yararlı Ateşkes" dönemi olarak bilinmektedir.

Bir kural olarak devrimci hareketin yenilgisi, devrimci güçlerde moral kaybına ve hareketin geriye çekilmesine neden olur. 1868'de Küba'da yaşanan da buydu. Bağımsızlık güçleri Zanjón Paktı'yla yedikleri ağır darbenin ardından, ancak yıllar sonra toparlanabildiler.

Yine de savaş, doğal olarak, ileride verilecek mücadeleler için sayısız deneyim bırakmıştı. Birçok yurtseverin devrimci ruhunu kaybetmeyip yeni planlar yaparak ve ayaklanmalar örgütleyerek silahlı mücadeleyi sürdürme girişiminde bulunduğu da bir gerçektir. Ne var ki, devrimin sürekliliğini sağlasalar ve gelecekteki muzaffer eylemlerin öncülerini oluştursalar da tüm bu çabalar başarısızlıkla sonuçlandı.

Öte yandan, bağımsızlığa karşı çıkan Kübalılar, savaşın yenilgiyle sonuçlanması üzerine, bu duruşlarını devam ettirdiler. İspanya'ya karşı sa-

vaşmış olan diğerleri, sömürge boyunduruğundan kurtulabileceklerine olan inançlarını yitirdiler ve kendilerini Küba'nın durumunu iyileştirmeye ve Zanjón Paktı'nın hükümlerini uygulaması için İspanya'yı sıkıştırmaya adadılar. Kimileriyse İspanyol hükümeti için çalıştı.

Özerklik yanlısı görüşler ve Entegrasyonculuk

Aynı yıl, yani 1878'de, yakınlarda sona ermiş savaşın bazı önemli şahsiyetleri ile artık işbirliği içerisinde çalışan eski reform savunucuları, Zanjón Paktı'nın sağladığı az sayıdaki özgürlükten faydalanarak, daha sonra Liberal Özerklikçi Parti adını alan Liberal Parti'yi kurdular. José María Gálvez, Eliseo Giberga, José Antonio Cortina ve Rafael Montoro gibi Küba burjuvazisinin önemli aydınları (avukatlar, gazeteciler, tarihçiler, iktisatçılar, hatipler) Parti'ye önderlik ettiler.

Oluşturdukları platformun temel bazı unsurları şöyledi: İspanya'nın İspanyollara kendi yurtlarında tanıdığı hakların aynısını Kübalılara da tanıması; Küba'nın, orada yürürlükte olan yasalar ve hükümlerle yönetilmesi; sivil yönetim ile askeri yönetimin ayrılması; köle sahiplerine tazminat ödenerek köleliğin kaldırılması; yalnızca beyaz göçün teşvik edilmesi ve Kübalı üreticiler lehine gümrük ve vergi reformlarının yapılması. Dört yıl sonra, yani 1882'de Liberal Parti, kölelerin "derhal ve mutlak biçimde özgürlüğe kavuşturulmaları"nı savunacaktı.

1878'de de, Küba'nın bağımsızlığının ve sömürge yönetimini zayıflatacak her türlü özerklik veya reformun bağnaz düşmanları olan gerici ve muhafazakâr İspanyollar, Anayasal Birlik Partisi'ni oluşturdular.

Hedef İspanya'nın sömürgeleri ile birliğini korumaktı, ki bu sebeple onlara *integrista*lar, yani entegrasyon savunucuları denildi.

Bu iki örgütlenme arasında süren mücadelelerde ilk başta Özerklikçi Parti, en inatçı bağımsızlık düşmanlarıyla savaşarak farkında olmadan olumlu bir rol oynadı. Bazı yurtseverler, partinin forumlarını ve gazetelerini, Metropol'ün Küba'da uyguladığı haksız ve keyfi ekonomik ve siyasi rejimi kınamakta kullandılar. Daha sonraları, bağımsızlık güçleri yeni bir savaşın hazırlıklarını yapmaya başladıklarında ve bizzat savaş sırasında, özerklik savunucuları, kesin bir şekilde bağımsızlığı reddederek sömürge hükümetine alet oldular.

Küçük Savaş ve diğer başkaldırı girişimleri

1868 savaşı ve Maceo'nun Zanjón Paktı sonrasında da savaşı sürdürme çabalarının başarısızlığa uğraması, bağımsızlık savaşının en önemli ve adanmış önderlerinin cesaretini kırmadı. 1878'in sonuna gelmeden, ülkede ve yurt dışında yeni bir ayaklanma hazırlığı yapıldı. Hareketin başlıca önderleri en üst komutaya sahip Calixto García ve Oriente eyaletinden sorumlu Antonio Maceo'ydu. Hareketin öteki önemli şahsiyetleri Flor Crombet, Pedro Martínez Freyre, José María Rodríguez (Mayía), Belisario Grave de Peralta, Guillermo Moncada, José Maceo, Quintín Banderas, Serafín Sánchez, Francisco Carillo ve Emilio Núñez idi.

Bu hazırlıklar sırasında 25 yaşındaki José Martí bir lider ve örgütçü olarak öne çıktı. Havana'nın Devrimci Komitesi'ne üye olarak atandı. Tutuklandı ve İspanya'ya sürüldü. Buradan New York'a gitti ve oradaki Kübalı yurtseverlerin kurduğu Devrimci Komite'ye başkanlık etti.

İlk ayaklanmalar, Ağustos 1879'da Gibara, Holguín ve Santiago de Cuba'da gerçekleşti. İsyancılar Küba'nın doğusundaki dağlara çıktılar ve saldırılarını buradan gerçekleştirdiler. Sancti Spiritus, Remedios, Sagua la Grande ve Küba'nın orta bölgesindeki başka yerlerde de ayaklanmalar oldu.

İsyancılar, Calixto García ve Antonio Maceo'nun başlıca iki büyük seferde yurt dışından gemilerle taşıyacakları silah ve diğer malzemelere güveniyorlardı. Fakat dokuz aylık mücadeleden sonra ancak tek bir küçük grup adaya erişebildi. İspanyol Deniz Kuvvetleri'nin Küba'nın bağımsızlık önderi üzerinde acımasız baskı kurması ve bir hainin ihbarı üzerine elindeki silahları ve parayı kaptırması nedeniyle, Maceo'nun adaya varması mümkün olamadı. Calixto García Küba topraklarına ayak basmayı başardı; ancak artık çok geçti.

En önemli önderlerin kaybı, silah ve cephane kıtlığı ve İspanyol hükümetinin reform yanlılarının desteğiyle yaptığı etkili propaganda Kübalı bağımsızlık güçlerini zayıflattı. İspanyollar, mevcut ırksal önyargılardan ve başlıca bağımsızlık önderlerinin siyahi ve ülkenin doğusundan olmalarından faydalanarak, yurtseverlerin Oriente'de bir "Zenci Cumhuriyeti" kurmayı hedefledikleri söylentisini yaydılar. Öte yandan, özerklik yanlı-

ları yurtseverlere mesajlar göndererek hareketlerinin zamansız olduğu konusunda onları ikna etmeye çalıştılar. Calixto García geldiğinde birçok isyancı silah bırakmayı düşünmeye başlamıştı bile.

General Claixto García, üç ayı aşkın bir süre boyunca ülke kırsalında gezindi ancak hiçbir silahlı gruba rastlamayınca kendisi de teslim oldu. Hareketin önderlerinden en son Generel Emilio Núñez, Aralık 1880'de Las Villas eyaletinde silah bıraktı.

2 binden fazla silahlı ve 4 bin silahsız kişinin İspanya'ya teslim olduğu düşünülürse hareketin, "Küçük Savaş" diye isimlendirilmesine karşın, sanıldığı kadar da küçük olmadığı anlaşılır.

İleriki yıllarda tümü başarısızlığa uğrayan başka isyan girişimleri de patlak verdi. Ramón Leocadio Bonachea (Aralık 1884), Carlos Agüero (Nisan 1885) ve Limbano Sánchez (Mayıs 1885) yenildiler ve güçleri ile birlikte idam edildiler.

1884 yılından başlayarak Gómez-Maceo Planı adı verilen yeni bir hareketlenme ortaya çıktı. İlk başta José Martí'nin desteğini almıştı; ancak Martí hareketin, demokratik ilkeleri dikkate almadan otoriter bir şekilde örgütlendiği gerekçesiyle sonradan desteğini çekti. 1886 yılında plan henüz bir ayaklanmaya yol açamadan başarısızlığa uğradı. 1893 Nisanı'nda Manuel ve Ricardo Sartorius kardeşler, Küba'nın doğusundaki Purnio, Valesco ve Holguín'de başarısız bir isyan girişiminde bulundular.

Toplumsal değişimler. Köleliğin ilgası

Küba bağımsızlık güçlerinin On Yıl Savaşı'ndan elde ettiği temel kazanım, köleliğin ilgasıydı. Daha 1870 yılında, kölelik karşıtı hareketi zayıflatmak üzere İspanya, "Özgür Rahim Yasası" adı verilen yasayı yürürlüğe soktu. Yasa, Kübalı kölelerin 1868 Eylülü'nden sonra doğan her çocuğuna, İspanyol birliklerine yardım eden kölelere ve 60 yaş civarında olanlara özgürlük bahşediyordu. Zanjón Paktı'nın bir sonucu olarak 1878'de İspanya tüm siyahi kölelerin ve Kübalı *mambí* birlikleriyle savaşan sözleşmeli Asyalı işçilerin özgürlüğünü tanımaya razı oldu. Mevcut koşullar içinde İspanya'ya hizmet eden köleleri özgürlükten mahrum bırakmak çelişkili olurdu. Dolayısıyla 1880 Şubatı'nda çıkarılan "Himaye Yasası" ile Küba'da köleliğe son verildi. Ne var ki özgürlük yalnızca resmen gerçek-

leşmiş oldu, çünkü özgürlüklerine kavuşan köleler yasanın çıkmasından sonra 8 yıl daha sahiplerinin himayesi altında kaldılar.

Sonunda 1886 Ekimi'nde İspanyol hükümeti Himaye Yasası'nı da yırtıp attı ve Küba'da köleliği tamamen ilga etti. Adadaki üç buçuk yüzyıllık kölelik sistemi böylece sona erdi.

Ulusal Kurtuluş Savaşı, köleliğin ilgası ve dünyanın başka bölgelerinde şeker üretimindeki artış Küba toplumunun yapısında önemli değişimler yarattı. Eski köleler ücretlilerin, zanaatkârların, çiftçilerin ve öteki özgür emekçilerin saflarına katıldılar. En zengin Kübalılar mülkiyetlerini yitirdiler ve birçoğu kentli orta sınıfların parçası haline geldi. Diğer yandan kırsalda şeker imalathanelerini ve topraklarını yitirenler, kendilerini artık sahip olmadıkları imalathaneler için şeker kamışı hasadına adadılar.

Önceleri şeker kamışı sahiplerinin hem plantasyonları hem de imalathaneleri vardı. Ancak İspanya'nın bunlara zaman zaman el koyması, savaşın getirdiği yıkım, şeker üreten başka ülkelerle rekabet edebilmek için değirmenlerin modernizasyon yatırımlarının daha da büyük kaynaklar gerektirmesi, sermaye ve şeker üretiminde yoğunlaşmaya sebep oldu. Şeker imalathanelerinin sayısının aniden düşmesi ve verimliliğinin artmasıyla mülkiyet, şirketlere ve en güçlü plantasyon sahiplerine geçti. Tarımsal alan ve her bir şeker imalathanesine bağlı şeker üreticilerinin sayısı çoğaldı. Şeker imalathanesi sahiplerine satmak üzere şeker kamışı yetiştiren kiracı çiftçiler olan *colono*ların sayısı, *campesino*ların sayısı gibi hızla arttı.

Tam da bu dönemde ABD sermayesi Küba'ya, özellikle de şeker, maden ve tütün sektörlerine akmaya başladı. 1895 yılında ABD'nin adadaki yatırımları, o dönem için büyük bir meblağ olan 50 milyon doları buldu.

Küba, siyasi olarak İspanya'nın bir sömürgesi kalmaya devam ederken ekonomik olarak ABD'ye bağımlı olmaya başladı.

Emek hareketi

On Yıl Savaşı'nın sona ermesiyle birlikte emek hareketi nicel ve nitel olarak kaydettiği ilerlemeyle yeni bir gelişim aşamasına girdi. Adanın farklı kesimlerinde çok sayıda dernek, kooperatif ve yardımlaşma örgütü kuruldu.

Bu örgütlerde başı çekenler puro üreticileri, terziler, duvarcılar, maran-

gozlar, fırıncılar, arabacılar, at arabası sürücüleri ve satıcılardı. O dönemde ve daha sonraki yıllar boyunca, adanın temel endüstrisi olan şeker endüstrisinde çalışan işçiler örgütlenemediler.

İlk örgütlenme, Saturnino Martínez öncülüğünde 1878 Eylülü'nde kurulan Puro Üreticileri Loncası idi. Ertesi yıl, yine Havana'da Zanaatkârlar Odası kuruldu. Hem Havana'da hem de başka bölgelerde (Santiago de Cuba, Puerto Príncipe, Santa Clara, Cienfuegos, Cárdenas, San Antonio de los Baños, Santiago de las Vegas vd.) işçi örgütlenmeleri ortaya çıkmaya başladı.

1885'te Havana İşçi Kulübü kuruldu. Amacı, başkentin işçi loncalarını bir araya getirmek ve üzerinde okulların kurulabileceği, toplumsal, kültürel ve siyasi etkinliklerin düzenlenebileceği alanlar ve bunlar için kaynak bulmaktı.

Bu emek örgütlenmelerinin birçoğu düzenli yayın çıkarmaya başladılar; öyle ki birkaç yıl içerisinde yüzlercesi adada dolaşıma çıkmıştı. En önde gelenleri, kronolojik sırayla *Boletín Tipográfico* (Havana, 1878), *El Obrero* (Cienfuegos, 1884), *El Artesano* (Havana, 1885), *El Productor* (Havana, 1887), *La Unión* (Havana, 1888), *La Tribuna del Trabajo* (Key West, 1889), *El Acicate* (Santiago de Cuba, 1891) idi.

Emek hareketinin içinde geliştiği koşullar olağanüstü derecede zorluydu. Bu güçlükleri yaratan üç temel etken şunlardı: a) henüz çıkarlarına ilişkin net bir bilinç taşımayan ve insanlık dışı koşullarda yaşayan proletaryanın, oluşmakta olan bir sınıfa özgü karakteri; b) sömürücü sınıfın hizmetindeki sömürge otoritelerinin emeğe düşman ve ulus karşıtı karakteri; c) işçilerin kendi aralarındaki ayrım ve çatışmalar.

Köleliğin prangalarından henüz kurtulmuş bulunan birçoğu, kendilerini kölelik döneminin zihniyetinden sıyırabilmiş değillerdi. Diğerleri ise yarı zanaatçı zihniyete sahipti. Emek yasaları hâlâ güçlü yarı feodal unsurlarla malûldü; bedensel cezalandırma ve işverenlere tam itaat gibi koşullar barındırıyordu. Bunun bir örneği, toplumda bir huzursuzluk dalgası yaratmıştı: 7 Şubat 1881'de Havana'daki bir puro fabrikasında yangın çıktı ve bina tamamen yandı. Yangın, maddi hasarın yanı sıra cezalandırma askısında asılı kalan iki çırağın da ölümüne sebep oldu. Hareketsiz

kaldıkları için yanarak can verdiler.

Öte yandan emekle ilgili her türlü çıkar çatışmasında sömürge otoriteleri daima işverenden yana oldular. İsyan eden işçiler tutuklandılar, dayak yediler, hapsedildiler veya katledildiler. Yine de 1880'li yıllarda yüzlerce grev örgütlendi ve birçoğu başarılı oldu.

O dönemin en fazla ses getiren emek eylemlerinden biri, 1888'de Havana'daki "Henry Clay" Puro Fabrikası'nda gerçekleşen grevdi. Baştaki daha iyi ücret talebi, işten atılan işçilerin geri alınmaları ve işverenin lokavtının durdurulmasına evrildi.

Grev, öteki sektörlerin de desteğiyle, bu alandaki hemen hemen bütün fabrikalar ve atölyeler arasında dayanışmayı sağladı. Baskıya, işletme yönetiminin aldığı şiddetli önlemlere ve reformcuların uzlaşmacı tavırlarına karşın işçilerin talepleri karşılandı.

Grev sırasında işçiler arasındaki farkların ne denli ciddi boyutlarda olduğu açığa çıktı. Reformcu önderler işletmeci lehine bir tutum alırken, anarşist önderler zafere kadar işçilerin yanında sağlam bir şekilde durdular.

Grev sırasında ayrışan düşünceler, birbirine paralel iki ayrı emek örgütünün doğmasına neden oldu: İşçi İttifakı ve İşçi Birliği. İlki, aralarında "üç Enrique"nin, zamanın en parlak emek önderi olan Enrique Roig San Martín, Enrique Crecci ve Enrique Messonier'in de bulunduğu, esas itibariyle anarşistlerden oluşan radikal kişiler tarafından yönetiliyordu. San Martín'in sorumluluğunda *El Productor* isimli bir yayınları da vardı. Bu, 19. yüzyılın son yirmi yılı boyunca işçilerin çıkarlarını savunan en önemli ve en kavgacı yayın haline geldi.

İşçi Birliği'nin önderliği, içerisinde Saturnino Martínez gibi reformcu önderleri, Özerklikçi Parti üyelerini, hatta Domingo Menéndez Areces gibi Küba'nın bağımsızlığa düşman olan entegrasyon savunucularını barındırıyordu. "*La Unión*" adlı yayınları, bölücü, emek düşmanı bir rol oynadı.

Küba emek hareketinin önderliğinin anarşistlerin eline geçmesiyle birlikte, hareket içerisinde reform yanlılarının ağırlığı 1880'den itibaren kaybolmaya başladı. "*El Productor*" adlı süreli yayın, uluslararası emek

hareketinin fikirlerini, kazanımlarını ve konumunu duyurmakta çok başarılı oldu ve Küba işçi sınıfının ideolojik ve örgütsel olarak ilerleme kaydetmesinde hatırı sayılır bir katkısı oldu.

Küba emek hareketi, daha sonra adlarını Şikago Şehitleri olarak duyuran ABD'li işçilerle dayanışma gösterdi. Yerel sendikaların çabaları sayesinde 1880 1 Mayısı, Küba'da Uluslararası İşçi Bayramı olarak kutlandı. Küba, Latin Amerika'da bu kutlamanın yapıldığı, Arjantin haricindeki tek ülkeydi. Dünyada ilk defa böylesi bir kutlama gerçekleşiyordu.

İşçilerin Küba'nın bağımsızlık mücadelesinde belirleyici bir katkısı oldu. José Martí, Küba Devrimci Partisi'nin örgütlenmesinde ve verdiği savaşımın kendisinde esas itibariyle Küba göçmenleri içerisindeki işçi sınıfı kesimine güvendi.

Bu arada Küba'da her türlü siyasi faaliyete karşı olan anarşist önderler, işçileri, bağımsızlık mücadelesinin burjuva çıkarlarına hizmet etmekten ibaret olduğuna ikna etmeye çalıştılar ve onları mücadeleden uzak tutmak için ellerinden geleni yaptılar. Fakat Martí'nin ve sürgündeki işçi önderlerinin yürüttükleri faaliyetler, bu düşüncenin hatalı olduğunu ortaya koydu. Nihayet Ocak 1892'de gerçekleşen önemli bir toplantıda, ilk Ulusal İşçi Kongresi'nde, bireysel özgürlükler için verilen mücadele ile ülkenin sömürge yönetiminden bağımsızlığa kavuşması uğruna verilen mücadele arasında bir çelişki olmadığı sonucuna ulaşıldı. O andan itibaren adanın işçi sınıfı hareketi, bağımsızlık mücadelesinde göçmenlerle saflarını birleştirdi.

José Martí ve "Gerekli Savaş". Küba Devrimci Partisi

José Martí, 1884'te Gómez-Maceo ayaklanma projesiyle yollarını ayırdığından beri, Gómez ve Maceo'nun planlarına karışmamak için, sürgündeki Kübalı yurtseverlerin hareketlerine faal bir şekilde katılmaktan geri duruyordu. Ancak bu planlar başarısızlığa uğradıktan sonra ve Gómez 1886'ın sonlarında ayaklanma hazırlıklarına son verdiklerini ilan ettiğinde, Martí, bütün gücüyle savaşın örgütlenmesi işine girişti.

10 Ekim 1887 tarihinde Martí, New York'taki Masón Tapınağı'nda Kübalı göçmenlerin gerçekleştirdiği bir toplantıda ateşli ve aydınlatıcı bir konuşma yaptı. Bu olayla birlikte Martí, göçmenleri bir araya getirip ör-

gütlemeye ve Küba'nın nihai bağımsızlık mücadelesi için gerekli koşulların yaratılmasına kendisini adamıştır. 1868 savaşı gazilerini ziyaret etti ve diğerlerine, savaşa ilişkin fikirlerini ana hatlarıyla paylaştığı mektuplar yazdı.

Ertesi ay, savaşın ilk hazırlıklarından sorumlu Yürütme Komitesi, Martí'nin başkanlığında kuruldu. Geleceğin devrimci örgütlenmesinin temelleri böylece atıldı.

Öncelikle tüm kesimler arasında, örgütlenmede ve eylemde acilen birlik gereksinimi olduğuna Kübalı yurtseverlerin ikna edilmeleri gerekiyordu. Ne var ki bu, yığınla önyargı, kafa karışıklığı, çelişki ve yurtsever güçleri etkileyen başka zihin bulandırıcı fikir yayan İspanyol hükümetinin çevirdiği türlü dolaplar ile bölücü kampanyalar ve özerklik yanlılarının yanıltıcı eylemleri nedeniyle oldukça zor bir işti. Birçok yurtsever 1878 yenilgisinden sonra inancını yitirmişti. Öte yandan, diğerleri ise herhangi bir başarı öngörüsü olmadığı hâlde dahi savaşı yeniden başlatmak için sabırsızlık içindeydi. Ayrıca önceki savaşı başarısızlığa sürükleyen olumsuzlukların, bölgeciliğin ve disiplinsizliğin yeniden yayılmasının da önüne geçmek gerekiyordu. Siyahilere karşı önyargılar *mambí* önderleri arasında bile hâlâ güçlüyken, eski köleler de eski efendilerine karşı hâlâ doğal bir tepki taşıyorlardı. 1868 mücadelesinin gazileri arasında ve mücadeleye katılan yeni kadrolar arasında kıskançlık da ortaya çıktı. Sürgündeki yurtsever gruplar arasında ve onlarla adadaki yurtsever gruplar arasında eski kan davalarının kalıntıları vardı.

İşçiler ve işverenler arasındaki çelişkiler derinleşti. Grevlerde ve başka biçimlere bürünen sınıflar mücadelesinde bir yükseliş yaşandı. Bazı kesimler, başka ülkelerdeki gibi sömürgeci dönemin sona ermesiyle birlikte anarşinin yol açtığı altüst oluşla antidemokratik güçlerin yönetiminde otoriter bir devletin kurulacağından endişe etmeye başladılar.

Bu sorunlarla karşı karşıya kalan Martí, Devrim'in yeniden güven yaratabilmesini sağlamak üzere, savaşın kaçınılmazlığını ve etkili bir hazırlığın gerekliliğini ortaya koyan sabırlı ve kararlı bir siyasi faaliyet yürüttü. Irksal önyargıların kökünün kazınması ve insanlar arası eşitliğin en ileri kavramlarla savunulması üzerinde çalıştı. Savaşın iyi, dürüst ve emektar

İspanyollara değil, sömürgeci İspanyollara karşı olduğunu anlattı. Göçmen yurtseverler arasında uyum sağlamaya çalıştı; göçmenler ve adalı Kübalıların ortak çıkarlarına işaret etti; eski ve yeni bağımsızlık savaşçıları arasındaki birliğin gereğine herkesi ikna etti; 1868 savaşının deneyimli önderlerini önemli askeri sorumlulukları üstlenmeye çağırdı.

Bir kesimin değil tüm ulusun temsilcisi olarak Martí, bağımsızlık hedefinin sınıf düşmanlıklarına baskın gelmesini sağladı. Sınıf ve ırk eksenli hareketlerin tehlikelerine işaret etti ve ulusal kurtuluş davası arkasında kentli kitleleri ve kır işçilerini, yurtsever aydınları, küçük ve orta burjuvazinin hatırı sayılır bir kesimini ve önceki savaşın yıkımına uğrayan geçmişte servet sahibi olan Kübalıları bir araya getirmeyi becerdi. "Herkesle herkesin iyiliğini için" sloganını tam bu dönemde ortaya attı.

Martí'nin bu birleştirici yönelimi, onu yoksullar, ezilenler ve de özellikle işçilerle kendisini özdeşleştirmekten ve tümüyle onlara güvenmekten alıkoymuyordu. Martí'nin temel katkılarından biri, gelişkin toplumsal düşüncesiydi. Ona göre cumhuriyeti besleyecek iki kök bulunuyordu: erkeklerin ve kadınların emekleri ve anayurtta yeşermiş fikirler. Kimsenin kimseyi sömürmeye hakkı olmadığını vurguluyordu. Bir işçi cumhuriyeti kurmayı arzuluyordu. Martí, kol emekçilerini ve fikir emekçilerini, özgürleştirici devrimin kök salmasını sağlamanın güvencesi olarak görüyordu.

Martí'nin antiemperyalist, Latin Amerika eksenli ve uluslararası faaliyetleri yaşadığı dönem ve gelecek kuşaklar için çok büyük önem taşıyordu. ABD'yi emperyalist olarak nitelendiriyor; tekellerin ve ABD finans sermayesinin rolünü teşhir ediyor; Latin Amerika halklarını ABD'nin doymak bilmez yayılmacılığı karşısında uyarıyordu. Küba savaşına ABD'nin müdahale olasılığını kesin olarak reddediyordu. Küba ile Porto Riko'nun bağımsızlıklarına kavuşmalarına, yalnız iki özgür ve müreffeh cumhuriyetin kurulacak olması bakımından değil tüm Latin Amerika'yı ABD tehdidinden kurtarmakta ve hassas dünya dengelerini etkilemekte oynayacakları belirleyici rolleri nedeniyle de önem atfediyordu.

Özetle, Martí gelişmekte olan devriminin Latin Amerikalı ve evrensel karakterini net bir şekilde vurguluyordu.

Kökeni, tarihi, çıkarları ve amaçları birbirinden çok farklı olan iki

Amerika'nın varlığına dikkat çekiyordu: Bir yanda Anglo-Sakson Amerikası, diğer yanda "bizim Amerika" dediği Río Grande'den Tierra del Fuego'ya kadar uzanan Amerika. Bizim Amerika, aynı kökenden gelen, aynı dile sahip, yüz yıllar boyunca aynı yabancı egemenliğinin çilesini çekmiş, ortak düşmanlara karşı mücadele etmiş ve ortak tehditlere maruz kalmış olan; tek bir ulus ruhunu taşıdıkları için ya hep beraber sağ kalacak ya da birlikte yok olacak olan halklardan oluşan bir Amerika...

José Martí'nin idealleri ve çalışmalarında yer alan bu birleştirici ve demokratik irade, özgürlük ruhu, emeğe ve toplumsal adalete duyulan sevgi, bütün devrimci, yurtsever, antiemperyalist, Latin Amerikacı ve evrensel duygular bu olağanüstü önder tarafından bütün Kübalı göçmen kulüplerine taşındı ve adadaki Kübalılara da aktarıldı.

Aralık 1891'de Martí, birçoğu puro işçisi olan Tampa ve Key West'teki büyük Kübalı göçmen topluluğuna hitap etti. Martí, yeni bir bağımsızlık örgütlenmesi olan Küba Devrimci Partisi'nin Gizli Program ve Tüzüğü'nün taslağını burada hazırladı. Bu belgeler, ABD kentlerinde oluşturulan yurtsever kulüplerinde, diğer Antil uluslarında, Meksika'da, Orta ve Güney Amerika'da yürekten onaylandı. Parti ile birlikte ayrıca, *Patria* (Anayurt) adlı yayın da Mart 1892'de çıktı. Bu yayın yurtsever güçleri birleştirme, örgütleme ve onlara rehberlik etmede önemli bir rol oynayacaktı.

8 Nisan tarihinde örgütün önderlerini seçmek üzere toplantılar yapıldı. İki gün sonra, 10 Nisan'da bütün devrimci Kübalıların partisinin kuruluşu resmen ilan edildi. Martí, mali işler sorumlusu ile birlikte Parti'nin en üst düzey konumu olan "Temsilci"liğe seçilecekti.

Küba Devrimci Partisi iki temel ilkeye dayanıyordu: tam demokrasi ve sıkı disiplin. Kurulur kurulmaz öncelikli hedeflerini ilan etti: Küba'nın tam bağımsızlığını sağlamak ve demokratik cumhuriyetin temellerini atmak, ayrıca Porto Riko'nun bağımsızlığına yardımcı olmak. Küba Devrimci Partisi'nde ulusal ayrımcılık yoktu ve benzer bağımsızlık ideallerini paylaşan "her ülkeden gelecek her iyi insana" kapısı açıktı. Bu nedenle Küba Devrimci Partisi'nin çeşitli kollarında, *Patria*'nın kadrosunda ve bütün bağımsızlık faaliyetlerinde Porto Rikolu ve Dominikli yurtseverler, Kübalı yurtseverlerle omuz omuza önderlik görevleri alıyorlardı. Kübalı

devrimci kulüplerin üyeleri arasında Jamaikalılara, Haitililere, İtalyanlara, hatta İspanyollara ve Kuzey Amerikalılar dahil başka birçok ülkenin evlatlarına rastlanıyordu. Devrimci kulüpler, bir siyasi parti örgütlenmesi için yaratıcı bir çözüm oldu. Yapıları, daha sonra Rusya'da görülecek olan ve Lenin'in, bu ülkenin Sosyal Demokrat Partisi için temel hatlarını çizdiği ilkelere göre hareket eden oluşumlarla benzerlik taşıyordu.

Böylesi bir partiyle, "gerekli savaş"ın hazırlığı güvenceye alınmış oldu. Martí, 1892'den itibaren tüm enerjisini bu hedefe vakfetti. Düzenli olarak verdiği talimatlar ve yaptığı ziyaretlerle birlikte, kulüpler, savaşın askeri önderlerini seçtiler, mali kaynaklar oluşturdular, silah ve cephane satın aldılar ve gemi kiraladılar. Parti, gerekli koşulları hazırlamak üzere Küba'ya da elçiler gönderecek ve başka ülkelerin yanı sıra hem ABD'de hem de Dominik Cumhuriyeti'nde sık sık toplantılar yapacaktı. Net bir sömürge karşıtı tutumu olan Latin Amerika hükümetleriyle, yardım talebiyle temaslar kuruldu ve bu girişimler karşılık buldu.

1894'ün sonlarında savaşın başlatılması için temel hazırlıklar tamamlanmıştı. 8 Aralık günü Ayaklanma Planı'nın çerçevesi çizildi ve ayın 25'inde Martí, militan ve silah dolu üç gemiyi Küba'ya yolladı: Lagonda, Almadis ve Baracoa. Gemiler, Florida yakınlarındaki Fernandina limanından hareket ettiler. Fakat ABD yetkilileri Küba davasıyla dayanışma içerisinde görünmelerine karşın İspanyol hükümetini destekliyordu. Ocak 1895'te iki gemiyi ve çok sayıda silahı ele geçirdiler. Bu, yurtseverlerin mücadelesine ağır bir darbe indirdi.

Bu başarısızlığa karşın planlar hızla hayata geçirilmeye devam etti ve adadaki Kübalı yurtseverler yeni seferlerle gelecek desteği beklemeden savaşı başlatmakla görevlendirildiler. 29 Ocak'ta ayaklanma işareti verildi. Bağımsızlık savaşının başlaması, artık kaçınılmazdı.

VIII
1895 Savaşı

24 Şubat

Tam da kararlaştırıldığı gibi, 24 Şubat 1895 tarihinde bağımsızlık çığlığı, ülkenin birkaç köşesinde duyuldu. Oriente eyaletinde en önemli ayaklanmalar Santiago de Cuba, Guantánamo, Jiguaní, San Luís, El Cobre, El Caney, Alto Songo, Bayate ve Baire'de gerçekleşti. Jiguaní belediyesinin bir bölümü olan Baire yeni savaşın başlangıcını simgeliyordu. Nitekim eleştirilere de hedef olmuş olan bu ayaklanma, tarihte Baire Ayaklanması olarak anılmaktadır.

Adanın batı ve orta bölgelerinde birçok ayaklanma meydana geldi: Ibarra ile Jagüey Grande'de (Matanzas eyaleti) ve Aguada de Pasajeros'ta (Las Villas eyaleti). Fakat esas itibariyle eşgüdüm eksikliğinden kaynaklanan nedenlerle hiçbiri başarılı olamadı. Başlıca önderleri ele geçirildi, bazıları sınır dışı edildi, kimileri idam edildi. Havana eyaletinde ise ayaklanmanın önderleri eyleme geçmeden önce tutuklandılar. Pinar del Río'daki yurttaşlar, ülkenin kalanında savaş başlayana dek yerlerinden kıpırdamama talimatı aldılar. İşaret verilmesinden bir hafta sonra 2500 savaşçı silahlanmıştı.

Ülkede yasal olarak örgütlenmiş bulunan üç siyasi parti (Özerklikçi, Birlikçi ve Reformcu partiler) ayaklanmayı kınadılar. Özerklikçi partinin önderliği, *mambí* önderlerini silah bırakmaya ikna etmeye çalıştı. Hem Özerklik savunucuları hem de İspanyollar, önceki savaşta olduğu gibi

çeşitli sözler vererek ve entrikalar çevirerek şiddetli bir kampanya başlattılar. Ancak başarısızlığa uğradılar.

Santo Domingo'da Küba Devrimci Partisi Temsilcisi olarak José Martí ve Kurtuluş Ordusu'nun Başkumandanı olarak Máximo Gómez tarafından imzalanmış olan Montecristi Manifestosu adlı çok önemli bir belge, 25 Mart'ta halka açıklandı. Manifesto, ayaklanmanın amaçlarını tarif etmenin yanında, İspanyol hükümeti ve takipçilerinin kampanya tuzaklarını boşa çıkarmayı, bütün Kübalıların birliğini ve Devrim'e olan inançlarını güçlendirmeyi, Küba'da yaşayan İspanyollara kurtuluş davasına saygı gösterdikleri müddetçe yaşamlarından ve mülklerinden endişe etmemeleri gerektiği güvencesi vermeyi hedefliyordu.

Fakat ayaklanmayı en fazla cesaretlendiren, başlıca *mambí* önderlerinin iki seferde Küba'ya gelişleri idi: Tümgeneral Antonio Maceo ve onunla beraber gelen 22 kişi 1 Nisan tarihinde kuzey kıyısındaki Baracoa yakınlarında karaya çıktılar ve ayın 11'inde, José Martí, Máximo Gómez ve öteki dört sefer arkadaşı, adanın yine doğusunda ancak güney kıyı şeridinde bulunan Playitas'a ulaştılar. Savaşın başlıca üç önderinin Küba kırsalında olduğu haberi, Oriente'de Antonio Maceo önderliğinde bir ayaklanmayı tetikledi. Bunun, daha sonra ülke çapında olumlu yankıları oldu.

La Mejorana toplantısı. José Martí'nin çatışmada ölümü

Bağımsızlık savaşçılarının Devrim stratejisini geliştirmeleri gerekiyordu. Bu amaçla üç *mambí* lideri (Martí, Maceo ve Gómez) 5 Mayıs günü San Luís eyaletindeki La Mejorana şeker imalathanesinde toplandılar. Toplantıda her birinin yerine getirmesi gereken görevleri ve batıya bir saldırı harekâtı düzenlemek konusunu gündeme aldılar.

Ne var ki, önceki savaşta olduğu gibi, en tartışmalı konu sivil hükümet ile askeri yönetimin örgütlenmesi ve bunlar arasındaki ilişkiydi.

Maceo, askeri yönetimin 1868 yılında Temsilciler Meclisi'nin mutlak emri altında olmasının yıkıcı sonuçlarını hatırlayıp, savaş döneminde bir sivil hükümet gereksinimine itiraz etti. Bu defa Gómez tarafından desteklenen Martí, sivil bir hükümet gerekeceğini düşünüyordu; öte yandan, önceki savaşın olumsuzlukarını da önleyebilmek için askeri yönetimin operasyonlarında daha özerk hareket edebilmesini önerdi. Bu konulara

yasal bir şekil verebilmek amacıyla Martí, silahlı Küba halkının temsilcilerini toplamak gerektiğini ifade etti. Maceo, kendi görüşleri baki kalmakla birlikte Martí ile Gómez'in kararına uydu ve Oriente'deki askeri operasyonlarını sürdürmek için hazırlık yapmaya koyuldu. Temsilci ve General, Camagüey'de ayaklanma başlatmak ve bir kurucu meclis oluşturmak üzere buraya doğru harekete geçmeye hazırlandılar.

Ancak bağımsızlık davası, ileride Devrim'in gelişimine olumsuz bir etkisi olacak olan, beklenmedik bir darbeyle karşılaştı. 19 Mayıs günü İspanyol birlikleri Gómez ve Martí'nin Oriente eyaletinde bulunan Dos Rios'taki kamplarını buldular. Küba'nın Kahramanı burada yaşamını yitirdi. Ölümü, bağımsızlık mücadelesi militanlarında, özellikle de bir araya getirip örgütlediği göçmen devrimciler arasında derin bir sarsıntı yarattı. Bu kayıp, Küba Devrimci Partisi'ni siyasi, ideolojik ve örgütsel olarak zayıflatacak ve Devrim'in yurtsever, demokrat ve toplumsal ilerlemeci hedeflerini engelleyecekti.

Ayaklanma patlaması

La Mejorana toplantısından sonra Maceo, savaşı Oriente'nin her yerine sıçrattı. Başlıca kentleri tehdit etti, demiryollarını kullandı, büyük toprak ağalarını vergilendirdi ve Jobito, Peralejo ve Sao del Indio'dakiler gibi stratejik önemi olan başarılı harekâtlar yürüttü. Ayrıca bu askeri harekâtlar, birçoğu böyle harekâtlar sırasında pekişen *mambí* birliklerinin eğitimine yaradı ve ayaklanmayı öteki eyaletlere sıçrattı.

Gómez'in gelişini bekleyen Camagüey, Haziran'ın ilk günlerinde silahlandı. Gómez, eyalet başkenti olan Puerto Principe civarında, sürpriz saldırıların da yapıldığı "çevrimsel kampanya" olarak bilinen bir dizi taktik ve askeri harekât düzenledi. Bu harekâtlarda düşman bezdirildi, silah ve cephane ele geçirildi ve genç birlikler eğitildi. Haziran ayının sonundan önce tüm Camagüey savaş halindeydi. Gómez bundan sonra Maceo'ya Oriente'den bir bölük asker hazırlamasını emretti ve batıya yönelik saldırıları yürütmek üzere bu birlikler hep birlikte Camagüey'e gittiler. Nisan ayında ufak çaplı isyanların gerçekleştiği Las Villas'ta, Haziran sonlarına gelindiğinde ayaklanma hız kazanmıştı. 1868 savaşının gazilerinden Polonyalı enternasyonalist General Carlos Roloff ve Serafín Sánchez, Sancti

Spiritus'un güneyindeki bu eyalette, başka yüksek rütbeli subaylarla birlikte karaya çıktı. Bu, silah, kadro ve askeri deneyim açısından çok önemli bir destek anlamına geldi. Bu askeri seferler, savaş sırasında devrimci göçmenlerin yaptığı önemli bir katkı oldu.

1868'de Céspedes'in editörlüğünü yaptığı gazeteden adını alan yurtsever güçlerin devrimci gazetesi El Cubano Libre (Özgür Kübalı), Ağustos ayının başlarında yayınlanmaya başladı.

Jimaguayú Meclisi

1895 yılının Eylül ayının ortalarında Kurtuluş Ordusu kolordularından beşinin temsilcileri Camagüey eyaletinde Jimaguayú'da bir araya geldiler. Meclis, Jimaguayú Anayasası'nı onayladı. Anayasa, yasama ve yürütme erklerini Hükümet Konseyi isimli bir kurulda bütünleştiren merkezi bir hükümet kurdu.

Konsey, Başkan ve Başkan Yardımcısı'ndan oluşuyordu. İki 1868 gazisi, Salvador Cisneros ve Bartolomé Masó, bu görevlere seçildiler. Kurtuluş Ordusu Yüksek Komutası, bir Genelkurmay Başkanı tarafından yönetilecek, onun ardından da bir Korgeneral gelecekti. Sırayla Máximo Gómez ve Antonio Maceo bu görevlere getirildiler. Küba Devrimci Partisi'nin Temsilcisi olarak Martí'nin yerini alan Tomás Estrada Palma, yurtdışı temsilcisi olarak belirlendi.

Anayasa, hükümet ile askeri yönetim arasındaki ilişkiler açısından bir önceki savaşta yaşanan hataları tekrar etmemek üzere, her iki organın da işlevlerini sınırlandırıyordu. Hükümet Konseyi sivil ve siyasi hayata ilişkin düzenlemelerle, Genelkurmay Başkanı tarafından önerilen askeri yasanın çıkarılmasıyla ve albaydan yukarı terfilerle ilgilenecekti. Genelkurmay Başkanı askeri operasyonların liderliğini üstlenecek ve Hükümet Konseyi, ancak "önemli siyasi amaçlar için mutlak biçimde gerekmesi" hâlinde, bu işle ilgilenecekti. Ancak buna karar verecek olan Başkan ve Başkan Yardımcısı idi. Daha sonraları, yalnızca askeri olan işlere sivillerin karıştığı oldu ve bu durum sivil hükümet ile askeri komuta kademesi arasında ciddi çatışmalar doğurdu.

Jimaguayú Meclisi'ni takiben, kurtarılmış bölgede düzenli sivil yaşam tesis edilecek ve *mambí* önderlerinin en büyük komitesi olan Kurtuluş

Ordusu'nun örgütlenmesi, savaşı batı eyaletlerine taşıyacaktı.

İşgalin Batı'ya doğru genişlemesi

Batı'nın ele geçirilmesi olgusu, On Yıl Savaşı'nda savaşçıların gerçekleştiremedikleri bir hayal olarak kalmıştı; ancak bu olgu, bağımsızlık davası için askeri, ekonomik ve siyasi olarak çok büyük önem taşıyordu. Bu nedenle Maceo, üç doğu eyaletinde mücadelenin konsolide edilmesinden sonra Camagüey'e gitmek üzere birliklerinin bir kısmıyla bir bölük oluşturdu, Las Villas'ta Gómez'e katıldı ve batıya doğru yola çıktı.

Maceo yürüyüşü, 1878 yılında tarihi Reddiye'nin gerçekleşmiş olduğu Baraguá'da 1400'ü biraz aşan sayıda askerle birlikte 22 Ekim 1895'te başlattı. Grup, Maceo'nun ilerlemesini engellemek için tüm güçlerini seferber eden İspanyol komutanlığını Holguín'de atlattıktan sonra Camagüey eyaletine girdi, Júcaro'dan Moron'a kadar çok iyi korunan askeri yolu tek bir kayıp vermeden aştı ve tam planlandığı gibi Máximo Gómez'in Las Villas'ta birliklerine katıldı. "Generallisimo", Maceo'ya işgal birliğinin komutanı unvanını verdi. 15 Aralık'ta yanına silah ve cephane alan Maceo, asker başına iki kurşun düştüğünü fark etti: Demek ki düşmandan silah ve cephane ele geçirmeleri gerekiyordu.

3600 kişinin 8000 askerlik İspanyol birlikleriyle karşı karşıya geldiği Las Villas'ta bu fırsatı yakaladılar. Burada çok sayıda çatışmaya girdiler. Bunlardan biri 15 Aralık 1895 tarihinde El Naranjo kırsalında yaşandı ve burada Kübalı birliklerin çatışmalar boyunca elde ettikleri en büyük başarıyı yakaladılar. 400 askerlik bir güçle düşmana 200 kayıp verdirdiler. Kübalılardan 4 kişi öldü ve 40 kişi yaralandı ama çok sayıda silah ve cephane ele geçirildi.

Kurtuluş güçleri, 16 saat boyunca yürüdükten sonra, bir başka tecrübeli general olan Arsenio Martínez Campos'un önderliğindeki 30 bin İspanyol askerinin kuş uçurtmadığı Matanzas eyaletine vardı. Eyaletin merkezinde Gómez ve Maceo taktik bir manevra ile Las Villas'a dönüyormuş gibi doğuya yöneldiler. Campos yeterince uzaklaştıklarına karar verdiğinde batıya doğru çark ettiler ve Havana eyaletine vardılar. Güçlü İspanyol ordusunu aldatıp batıya doğru ilerlemelerini sağlayan bu mükemmel manevranın gerçekleştiği harekât, yaygın olarak "işgalin düğümü" olarak

bilinmektedir.

Aldıkları destekle Havana'ya varmış olan *mambí* birlikleri ilerlediler, sekiz önemli kenti ele geçirerek başkenti tehdit eder hale geldiler. Maceo ve Gómez bu noktada güçlerini böldüler; Gómez 2500 kişiyle Havana'da kalırken Titan 1500 kişiyle Pinar del Río'ya doğru hareket etti.

Maceo'nun Pinar del Río'daki harekatlarını kolaylaştırmak üzere Gómez, Havana'da İspanyol birliklerinin dikkatini "*la lanzadera*" taktikleri ile dağıttı. Mekik taktiği anlamına gelen taktik gel gitlerle karşıda konuşlanan düşman birliklerinin kafasını karıştırma özelliği taşıyordu.

Maceo Pinar del Río eyaletinden geçti, çok sayıda kenti ele geçirdi, bir kısmının etrafından dolandı ve muzaffer bir şekilde adanın batı ucunda bulunan Mantua kentine ulaşarak 22 Ocak 1896 tarihinde, Baraguá'nın fethinden tam üç ay sonra burada Küba bayrağını dalgalandırdı. Kurtuluş Ordusu ve iki başat önderi, yabancı bir uzmanın "yüzyılın en cesur askeri harekâtı" olarak nitelendirdiği olağanüstü bir beceri göstermişlerdi.

Aslında 92 gün içerisinde bağımsızlık savaşçıları 1800 kilometreden fazla yol yürümüş, çok sayıda nehrin kestiği uzun ve dar bir adayı aşmış, başta 100 bin kadar adamla, daha sonra 180 binden fazla asker ve 42 generalle karşılarına çıkan, başlıca kentlere, iyi korunan kasabalara, görkemli kamplara ve askeri yollara hâkim olan, zamanın en modern silahlarına ve iyi bir haberleşme sistemine sahip bir düşmana meydan okumuşlardı. Bu koşullar altında isyan birlikleri, savaşı ülkenin dört bir köşesine yayarak, binlerce yurttaşı silahlanmaya ikna ederek ve ayaklanmayı maddi ve manevi olarak güçlendirerek askeri hedeflerini tam anlamıyla gerçekleştirdiler.

Önemli bazı ekonomik hedeflere de ulaşıldı: İspanya'nın ekonomik kaynaklarının, üretimde ve İspanyol sömürge hükümetinin gelirinde bir gerilemeye neden olacak kadar büyük bir bölümünü yok ettiler.

Siyasi açıdan ise bağımsızlık hareketinin uluslararası itibarı arttı; Küba, adada, İspanya'nın belirttiği gibi bir 'hainler çetesi' değil, bir halk ordusu bulunduğunu gösterdi. Uluslararası medya kaynaklarının, Küba'da yürütülen mücadeleyi takip edecek ve haberlerini yayacak şekilde ilgisini çektiler.

İşgalden sonra halkın zafere inancı güçlendi ve dünyada hatırı sayılır

birçok şahsiyet İspanya'nın Küba'ya karşı savaşı kazanamayacağını anladı.

Weyler ve tehcir

İşgalin başarısı, bağımsızlık savaşının gücünü aylar öncesinde fark eden ve İspanyol ordusundaki görevini devretme talebinde bulunan General Arsenio Martínez Campos'un kaderini belirledi. 1896 Şubatı'nda, eli kanlı Balmaseda Kontu Blas Villate'ın emrinde Küba'ya karşı yürütülen bir önceki savaşta çarpışmış olan deneyimli asker General Valeriano Weyler hükümetin ve ordunun başına geçti.

Bu tarihten itibaren Weyler'in idamlar, kitlesel sürgünler, çiftlikleri ve ürünleri yok etmek gibi zalimliklerden, kısacası insanları açlığa ve korkuya mahkûm etmekten hoşlandığı anlaşıldı. Martínez Campos'tan görevi devralmasını takip eden dönemde başlayan dehşet, 21 Ekim 1896'da Weyler'in verdiği emirle tepe noktasına ulaştı: "Kırda ve muhkem kaleleri olan kentlerin dışında yaşayanlar sekiz gün içerisinde birliklerin kontrolü altındaki kentlere toplanacaklardır. Bu sürenin sona ermesinden itibaren kırsalda kalan herkes isyancı sayılacak ve ona göre muamele görecektir."

Yüz binlerce kişi evlerini, çiftliklerini ve diğer mülklerini terk edip kentlere taşınmak zorunda kaldı. Sundurmaların önünde, parklarda ve sokaklarda kalmaya başlayan bu insanlar açık havada uyumaya ve verilen sadakalarla yaşamaya mahkûm edildiler. En fazla sıkıntı çekenler yaşlılar, kadınlar ve çocuklardı, çünkü genç erkeklerin ve yetişkinlerin çoğu düzene uyum sağlamak yerine Kurtuluş Ordusu'na katılmışlardı.

İspanyol siyasetçisi ve hukukçusu Romanones Kontu Alvaro Figueroa, ızdırap içinde açlıktan ve hastalıktan kentlerde ölmeye başlayan 300 binden fazla insandan bahsetmişti. İspanyol siyasi ve entelektüel lideri José Canalejas, savaşın bitmesinden önce düşmanlıkların ve zorla yerinden etme politikasının Küba'daki kırsal nüfusun üçte birini öldürdüğünü açıklamaktadır[4].

Ancak Weyler'in canavarlıkları İspanya'nın umduğu sonuçları doğur-

4 Tehcir uygulamasının, daha sonraları İkinci Dünya Savaşı'nın Nazi toplama kamplarının ve ABD'nin kahraman Hindiçin halkına karşı yürüttüğü savaşta Vietnam'a kurduğu 'stratejik köyler'in modern birer ifadesi olduğu söylenmektedir.

madı. Her ne kadar sivil halkın önemli bir bölümünü yok etmiş ve isyancı birlikler içerisinde kargaşa yaratmış olsa da, binlerce kişiyi İspanya'ya karşı silahlanmaya sevk etti ve dünya çapında İspanyol sömürgeciliği karşısında bir öfke dalgasının fitilini ateşledi. Savaşın seyri Kübalılar lehine ilerledi. Ancak tehcir politikası Mart 1898'e kadar sürdü.

Batı'daki askeri harekât. Antonio Maceo'nun ölümü

Saldırıların ve peş peşe yaşanan çarpışmaların devamında Maceo Havana'ya döndü ve Máximo Gómez'le buluştu. Bu eyalette ve Matanzas'ta harekâtlar düzenledikten sonra yeniden bölündüler: Maceo Pinar del Río'ya dönerken Gómez de adanın merkezi bölgesine gitti.

Titan'ın Pinar del Río'daki askeri harekâtları, her zaman başarıyla sonuçlanmayan ve her iki taraf için de büyük kayıplara neden olan kanlı çarpışmalarla sürdü. Ancak yine de bu çarpışmalarda denge Kübalı asilerden yanaydı. Weyler, *Mambí* saldırısını durdurmak amacıyla Pinar del Río'daki harekâtların yönetimini üstlendi ve General Anotnio Maceo'yu kuşatmayı ve yok etmeyi hedefledi. Mariel ile Majana arasında inşa edilen askeri yol ile birlikte, aşılması güç olan bir askeri hat oluşturulmuş oldu; *mambí* birliklerinin bunu aşamayacağı düşünülüyordu.

Hükümet ile Genelkurmay başkanı arasında arabuluculuk yapmak üzere adanın orta bölgesine çağrılan Maceo, Pinar del Río'dan ayrıldı, Mariel'den Majana'ya giden yolda İspanyolları atlatıp deniz yoluyla Havana eyaletine döndü. Başkentin 20 kilometre kadar güney batısında San Pedro'da konakladığı sırada karargâhı, İspanyol birlikleri tarafından kuşatıldı. Yaşanan çatışmada Maceo vurularak öldürüldü. Máximo Gómez'in de oğlu olan yaveri Francisco Gómez Toro, onunla beraber hayatını kaybetti.

"Bronz Titan"ın bedeninde 26 yara izi bulunuyordu. 900'den fazla çatışmada bulunmuştu ve bir ölümsüzlük efsanesi yaratmıştı. Bu nedenle *mambí* birliklerinin, ölümünü kabullenmesi güç oldu. Küba, yalnızca bir askeri komutan ve olağanüstü bir savaşçısını değil, bağımsızlık davasına, adanın yurtsever güçlerinin birliğine ve genel olarak halka inanılmaz ölçüde bağlı bir radikal devrim önderini kaybetti. Antonio Maceo tüm hayatını, antiemperyalist, Latin Amerikalı ve enternasyonalist fikirlerin

rehberliğinde sürdürmüştü.

La Yaya Meclisi. Kırsalda Küba üstünlüğü

10 Ekim 1897 tarihinde bir başka Kurucu Meclis, iki sene önce Jimaguayú Meclisi'nde kararlaştırıldığı üzere Camagüey eyaletinde, La Yaya'da toplandı. Burada benimsenen yeni anayasaya göre askeri komuta sivil yönetime bağlanacak ve Genelkurmay'ın tüm yetkileri sivil mercilere devredilecekti. Meclis, hükümeti yeniden onayladı, Bartolomé Masó'yu Devlet Başkanı ve Dr. Domingo Méndez Capote'yi Başkan Yardımcısı olarak atadı. Meclis ayrıca Savaş Bakanı General José B. Alemán'ın Kurtuluş Ordusu'nun en üst düzey yetkilisi olmasına karar verdi. İşin doğrusu, kimse Máximo Gómez'in Genelkurmay Başkanlığı'nı sorgulamadı bile.

1897'de adada savaş devam etti ve Küba birlikleri ülkenin iki büyük eyaleti olan Camagüey ve Oriente'de güçlü bir konuma geldiler. Bu bölgelerde İspanyollar yalnızca birkaç büyük kenti denetleyebiliyorken, Kübalılar kırsalın ve kentlerin mutlak sahibi idiler. Bu yıl içerisinde Gómez, Las Villas ile Camagüey arasında ünlü La Reforma harekâtını öyle başarılı bir şekilde gerçekleştirdi ki, bu büyük Dominiklinin biyografisini kaleme alan bir yazar, "Kasap Weyler, 260 bin askeri olmasına karşın, bir avuç Kübalının savunduğu ufacık bir toprak parçasını ele geçirmeyi başaramadı" şeklinde yazacaktı.

General Calixto García, İspanyol Ordusu'nun önemli miktarda malzeme ve harekât merkezleri olan Victoria de Las Tunas ve Guisa'yı ele geçirerek Oriente'de büyük bir başarı elde etti. Kübalılar Las Tunas'ta yüzlerce mahkûmu salıverdiler ve bunun yanında, 1200 tüfek, 1.500.000 mermi, on vagon dolusu ilaç ele geçirdiler.

Haftalar sonra İspanyol başbakanı olacak olan liberal lider Praxedes M Sagasta, Mayıs 1897'de şunu itiraf etmek zorunda kaldı: "200 bin adamı yollayıp bu kadar kan döktükten sonra, adada askerlerimizin ayaklarını bastıklarından fazla bir toprağa artık sahip değiliz."

Özerk hükümet: Gecikmiş bir karar

Bu koşullar altında İspanyol hükümeti, Küba politikasını değiştirmeye karar vererek, adayı elinde tutmaya yönelik son bir girişimde bulundu.

Weyler görevden alınarak Küba ile Porto Riko'da özerk bir sistem kuracak bir "sömürge anayasası" hazırlandı. Küba'da Özerklikçi Parti'nin beş lideri ile bir hükümet kuruldu ve aralarından biri, Bakanlar Kurulu Başkanı seçildi. Fakat özerk hükümetin savunucuları şimdiden zaten zayıf olan itibarlarını hepten kaybetmiş durumdaydı: Destekçilerinin önemli bir bölümü ya bağımsızlık cephesine katıldı ya da siyasi mücadeleyi bıraktı.

Yarısı Küba kuvvetlerinin eline geçmiş, kalan yarısı da savaşın, tehcirin, salgın ve başka hastalıkların etkisi altında olan adada, özerk hükümet bir uydurmacadan ibaretti. Bütünleşme yanlılarının yürüttüğü öfkeli protestolar eşliğinde karşılanan özerk hükümet, isyancılar tarafından kesin bir dille reddedildi.

Gecikmeli olarak kurulan özerk rejim o denli yararsızdı ki, anlatıldığına göre Sagasta, rejimi kuran karar metnini masanın üzerine koyduğunda İspanyol Kraliçesi María Cristina "Özerklik kazanan bir Küba'nın kaybedilmiş olacağı bana söylendi" dediğinde, bunu, Bakan şöyle cevapladı: "Kraliçem, şimdikinden daha kayıp olması mümkün değil!"

"Maine"in havaya uçurulması: ABD müdahalesi

15 Şubat 1898 tarihinde, özerk rejimin kurulmasından haftalar sonra ve adada parlamento seçimlerinin yapılmasından hemen önce, geleceğe dair açık bir gösterge niteliği taşıyan bir olay oldu: Havana Körfezi'nde demirlemiş olan ABD zırhlısı Maine havaya uçuruldu ve 266 mürettebat ile iki subay hayatını kaybetti. ABD hükümeti, Havana'da özerk rejime karşı ayrılık yandaşlarının huzursuzluk çıkardığı bahanesiyle gemiyi üç hafta önce yollamıştı. "Maine" olayı, ABD'nin İspanya-Küba savaşına doğrudan müdahale etmek istediğinin açık bir işareti idi.

Bir ABD komisyonuna göre, patlama geminin dışında meydana gelmişti, fakat bir İspanyol komisyonu geminin içinden geldiğini tespit etti. Açıkçası İspanya, ABD ile savaşa girmemek için elinden geleni yapıyor ve herhangi bir kışkırtmaya sebep olmamaya özen gösteriyordu. Sonuçta patlamadan İspanyollar sorumlu değildi. Aksine İspanya'ya savaş açmak için ABD'nin başındaki yetkililer bahane arıyorlardı. Eskiden beri göz koydukları Küba'yı ele geçirmenin yanı sıra Porto Riko, Filipinler gibi

hem askeri hem ekonomik açıdan önemli başka topraklar da bu Avrupalı devlete karşı girişeceği savaş sonucunda ABD'nin ağına düşecekti. ABD, Küba'nın bağımsızlığını kazanıp, parmakları arasından kayıp gideceğinden endişe ettiği için "Maine" gibi bir hadiseye ihtiyaç duyuyordu. Dolayısıyla tüm veriler bunun bizzat ABD tarafından kendisine dönük bir kışkırtma tezgâhı olduğuna işaret ediyor. Felaketin meydana geldiği sırada subaylardan neredeyse hiçbirinin gemide bulunmuyor oluşu da ABD'nin bu işten sorumlu olduğu ihtimalini desteklemektedir.

Sömürge hükümeti, ABD'nin ülke içindeki savaşa bulaşmasını önleme telaşıyla ABD Başkanı William McKinley tarafından talep edilen, fakat o ana kadar karşı çıktığı iki adımı atmaya karar verdi: Barış ortamının sağlanması için tehcire ve bağımsızlık savaşçılarına dönük saldırganlığa son verilmesi. Fakat hem Cumhuriyet'in Hükümet Konseyi hem de Kurtuluş Ordusu'nun Başkumandanı, ancak ve ancak tam bağımsızlığı kabul edebilecekleri gerekçesiyle İspanyolların bu son önerisini de derhal reddettiler. ABD'de "Maine"in bombalanmasının suçu İspanya'nın üstüne atıldı ve ülkede bir öfke dalgası yaratıldı. Başkan McKinley Kongre'den Küba-İspanya savaşına son verecek müdahale için yetki istedi. 11 Nisan 1898 tarihinde alınan Ortak Karar ile Kongre, bu yetkiyi tanımış ve "Küba adası, özgür ve bağımsızdır ve bunu hak etmektedir" demiş oldu. ABD'nin Küba'ya müdahalesinin yolu artık açılmıştı.

21 Nisan'da Ortak Karar doğrultusunda İspanyol hükümetine bir muhtıra iletildi ve ABD ile İspanya arasındaki diplomatik ilişkiler kesildi. Birkaç saat içinde Amiral William T. Sampson komutasındaki bir ABD askeri birliği bir dizi Küba limanını abluka altına aldı ve Başkan McKinley 150 bin gönüllüye silahlara sarılma çağrısında bulundu. Bu sayı, kısa sürede 200 bine fırladı. Küba limanlarına kurşun yağmurunun başlamasıyla işgal ordusunun yolu açılmış oldu. San Juan de Porto Riko'dan da top ateşi sesleri geliyordu. Bu sırada bir başka ABD askeri birliği, Filipinler'in Manila Körfezi'ne girerek burada demirlemiş olan İspanyol teknelerini batırdı. ABD, Küba'daki savaşında istilayı hemen hemen tümüyle Kübalıların kontrol ettikleri Oriente eyaletinden başlatmaya karar verdi. Bu amaçla Kurtuluş Ordusu'nu işbirliğine davet etti ve bu daveti

kabul gördü. Küba birlikleri, 20 Haziran'da Daiquiri'deki ABD çıkarmasını, bir "kıyıbaşı" kurarak korudular ve El Caney, San Juan gibi başarılı çarpışmalarda hayati bir rol oynadılar. Santiago de Cuba, 16 Temmuz'da teslim oldu. Kentin ele geçirilme sürecini Kübalılar tamamladı ve İspanyol destek birliklerinin kente ulaşmasını engellediler. Küba birliklerinin katılmadığı Las Guásimas Savaşı ise ABD ordusu için tam bir hezimet oldu. 3 Temmuz'da, Amiral Pascual Cervera komutasındaki İspanyol askeri birliği Santiago de Cuba körfezinde yok edildi. Cervera, kıyıdan saldırıyı destekleyen Kübalıların eline düştü.

Oriente'yi ele geçirip zafer kazandığından emin olduktan sonra ABD, Küba'ya dönük gerçek niyetlerini belli etmeye başladı. Santiago de Cuba, Kübalı ve ABD'li birliklerce alındıktan sonra Generel Nelson L. Miles, Kübalılar ve İspanyollar arasında çatışma çıkmasını istemediklerini söyleyerek kente Küba birliklerinin girmesine izin vermedi. Doğu kolunda *mambí* güçlerinin komutanı olan General Calixto García, birliklerine sorumlu oldukları bölgeleri savunmaları emrini vererek Hükümet Konseyi'ne istifasını sundu ve ABD birliklerinin komutanı olan General William R. Shafter'e unutulmayacak, vakur bir protesto mektubu yazdı.

Filipinler'i ve Porto Riko'yu kaybettikten ve Küba'yı elde tutma umudunu da tükettikten sonra İspanya, ABD'den barış görüşmeleri yapma talebinde bulundu. 11 Ağustos günü ilk anlaşmalar yapıldı ve düşmanlıklar son buldu. 10 Aralık'ta, savaşı sonlandıran ve İspanya sömürgelerini ABD'ye teslim eden Paris Antlaşması imzalandı.

ABD, 30 yıldan uzun bir süre boyunca kahramanca bağımsızlık savaşı veren Küba halkının iradesini tamamıyla yok sayarak Küba temsilcilerinin barış görüşmelerinde yer almalarını ve Paris Antlaşması'nı imzalamalarını engelledi. 1 Ocak 1899 tarihinde Küba hükümeti ABD'ye devredildi.

IX
İlk ABD işgali

İlk ABD valisi General John R. Brooke resmen Küba yönetiminin sorumluluğunu devraldığında, ABD en eski ve gözde arzularından birini hatırlayıverdi. Küba'yı, ekonomik, siyasi ve askeri stratejisi içerisinde yaşamsal önemde bir işgal üssü ve Amerika kıtasının öteki ülkelerinde uygulayabileceği her tür egemenlik biçiminin denemesini yaptığı bir yer olarak görmeye başladı. Ancak, ABD nasıl bir denetim biçimi uygulayacağına henüz karar vermiş değildi. Adayı ilhak etmeye niyetli olmasına karşın planları gerek Küba'da gerekse ABD'de ciddi engellerle karşılaştı.

İlhakı savunanlar vardı fakat ABD'nin bu yönde attığı adımlar yurtsever güçlerin şiddetli direnişi ile karşılaştı. Küba halkı, 30 yıl boyunca bağımsızlık için ağır mücadeleler vermiş ve İspanya'nın yenilgisine öncülük etmişti. Köklü bir bağımsızlık ülküsü, deneyimi ve sağlam bir örgütlülüğü olan bir ordusu bulunuyordu ve en birikimli liderleri katledilmiş iseler de fikirleri, *mambí* subaylarının, önde gelen profesyonel devrimcilerin, aydınların ve ulusun parçalanmasına göz yummayacak olan halkın bilincine işlenmişti. 29 Eylül 1898 tarihinde, Las Villas eyaletinde, Yaguajay'da birlikleriyle ordugâh kurmuş olan Kurtuluş Ordusu Başkomutanı Máximo Gómez, adanın "henüz ne özgür ne de bağımsız olduğu" uyarısında bulunan ve tüm ömrünü adadığı Küba'nın bağımsızlık davası tamamlanmadan silahları gömmeme kararını ilan eden bir bildirge yayınladı.

Öte yandan ABD'de ilhak yanlısı projelere karşı sert bir muhalefet başladı. ABD toplumunda, Küba halkının kahramanca mücadelesine sem-

pati duyan geniş bir kesim, Küba'nın özgür ve bağımsız olması gerektiği hükmünü veren Ortak Karar'a uyulmasını talep ediyordu. Ayrıca, güneyin şeker pancarı yetiştiricileri ve tütün üreticileri de dahil olmak üzere ABD'li egemen sınıfların önemli bir bölümü Küba'nın ilhakını ciddi bir tehlike olarak görüyorlardı. İlhak durumunda ABD'ye serbestçe girebilecek olan Küba'nın şeker kamışı ve tütünü ile rekabet etmenin, çıkarlarını zedeleyebileceğini düşünüyorlardı.

Bu konularda sürmekte olan mücadele, Küba'nın gelecekteki konumunu ve işgalin ne kadar süreceğini ilk elden öngöremeyen müdahaleci hükümet içinde tereddütlere yol açtı. Ne var ki benimseyeceği tahakküm biçiminin (ilhak ya da himaye) yanı sıra ABD'nin üstesinden gelmesi gereken birçok engel bulunuyordu ve derhal bunları aşmaya koyuldu.

Küba ulusuna karşı ABD. Küba'nın temsil organlarının ortadan kaldırılması

Vali Brooke hemen Kübalı ve İspanyol sınıflarının yanı sıra müttefik olabilecek kesimlerle bağlarını güçlendirdi: Bu kesimler, büyük şeker burjuvazisi, ithalat yapan tüccarlar, toprak ağaları, din adamları, bu sınıflar ve çevrelerle bağlantılı aydınlar ve aynı zamanda ilhak yanlısı, Reformcu ve hatta bağımsızlık yanlısı, ABD yönetimini tercih eden sağcı Kübalı bir grup idi.

Brooke, Küba halkına ya da onların oluşturduğu yapılara danışmaksızın sivil bir hükümet kurdu, adayı her biri ABD valilerince yönetilen birçok parçaya ayırdı, eyaletlerde sivil valileri atamanın yanında yerel yönetimlerin başkanlarını ve temsilcilerini de atadı ve İspanyol sömürge hükümetine bağlı memurların görevlerine devam etmesine izin verdi. Dahası, halka silahları teslim etmeleri talimatını verdi ve *Mambí* Ordusu'nu tamamen yok sayarak, her ikisi de işgalcilerin hizmetinde olan Kırsal Muhafızlar adlı bir baskı gücü ve yerel bir polis teşkilatı kurdu. Kırsal Muhafızlar bu andan itibaren büyük toprak ağalarının ve büyük şeker burjuvazisinin çıkarlarının en sadık koruyucusu haline geldi. ABD yönetimi, temel olarak İspanyol hükümetinin medeni hukukuna ve ceza hukukuna bağlı olan bir yargı erki oluşturdu.

Öte yandan işgal güçleri, ülke yönetimini henüz devralmamışken,

Küba ulusunun üç başat temsil kurumundan kurtulmak için dolaplar çevirmeye başlamıştı. Bu kurumlar Küba Devrimci Partisi, Kurtuluş Ordusu ve (nerede toplandığına bağlı olarak genellikle Santa Cruz veya Cerro Meclisi ismiyle anılan) Silahlı Küba Halkı Temsilciler Meclisi idi. Müdahaleci hükümetin onları tamamen gözardı etmesine rağmen varlıklarını sürdürmüş ve Küba'nın davasına daima sadık kalmışlardı. Bu nedenle onlardan kurtulmak için elinden geleni yapan ABD, 1899'un ilk altı ayı içerisinde başarılı oldu.

İlk yok edilmesi gereken, Küba Devrimci Partisi idi. ABD bunun için Tomás Estrada Palma'ya güveniyordu. Estrada Palma, Martí'nin ölümünden sonra Küba Devrimci Partisi'nde delege olmuş ve örgütün faaliyetlerini para toplama ve sefer düzenlemeye indirgeyerek her türlü siyasi işlevden arındırmıştı. Savaşın sona ermesiyle birlikte Estrada Palma bu faaliyetlerin artık gereksiz olduğunu düşünerek 1898 Aralığı'nda, Paris Antlaşması'nın imzalanmasından yalnızca birkaç gün sonra partiyi tasfiye etti. Ortada, partinin iki temel hedefi olan bağımsız bir ülke ve demokratik bir cumhuriyet bulunmamasına karşın, ABD yaşam biçimine hayranlık duyan ve Küba halkının kendisini yönetebileceğine inanmayı reddeden Estrada Palma, partinin tasfiyesini, kuruluş amaçlarının artık gerçekleştiğini iddia ederek gerekçelendirdi. Böylece, Küba halkının ABD'nin işgaline göğüs germesini sağlayacak temel araçlarından biri ortadan kalkmış oldu.

Türlü tezgâhlarla ve Kübalı yurtseverler arasındaki çelişkilerden ve öngörüsüzlükten beceriyle yararlanan işgal hükümeti, Kurtuluş Ordusu'nu ve Cerro Meclisi'ni yok etmeyi başarmıştı. Daha önce de Máximo Gómez'in Meclis'le arasını bozan hükümet, Meclis'in "Büyük Dominikli"yi Başkomutanlık'tan uzaklaştırmasını sağlamayı başarmıştı.

Savaşın ve ABD müdahalesinin sonuçları

Ulusal kurtuluş hareketinin üç temsilci yapısının ortadan kaldırılması, ABD'nin hedeflediği ekonomik ve siyasi tahakkümü kurmasının önünü açtı. Savaş sonrası Küba'nın feci durumda olması da bunu kolaylaştırdı.

1899'da yapılan bir nüfus sayımı, insan kayıplarını ve adadaki zenginliğin yok edilişini ortaya çıkardığı gibi, ülke yaşamının sömürge rejimi

altında eğitim, sağlık vb. önemli alanlarındaki geri kalmışlığını da gözler önüne serdi.

Küba'da nüfus, dört yıl öncesine göre hayli azalarak 1.570.000 kişiye düşmüştü. 1895 ile 1898 arasında 100 bini çocuk olmak üzere 400 bin kişinin öldüğü tahmin ediliyor. Bütün bunlardan en çok, savaşın en şiddetli ve tehcirin en yoğun yaşandığı adanın batısı etkilenmişti.

Üç yıl içerisinde büyükbaş hayvanların yüzde yetmiş beşi yitirildi; şeker imalathanelerinin yüzde 81'inin tamamen ya da kısmen yok olmasıyla şeker hasadı üçte iki oranında azaldı; tütün üretiminde 1895'teki seviyenin yüzde 20'sine bile ulaşılamadı.

Toplum sağlığı ve eğitiminin ihmali savaş yıllarındakinden de fazlaydı. Sarıhumma ve başka salgın hastalıklar nüfusun büyük bölümünü yok etmişti ve tüm adada yalnızca 904 devlet okulu bulunuyordu.

Zorunlu göç nedeniyle evlerini ve diğer mülklerini kaybeden binlerce insan, altına girebilecekleri bir çatıdan yoksun, işsiz güçsüz sokaklarda geziniyorlardı. Kurtuluş Ordusu mensuplarının da çoğu ya işsizdi ya da düzenli bir maaşa sahip değildi.

Bu durumda birçok insan, ülkenin yeniden inşa edilebilmesi için ABD gibi güçlü ve müreffeh bir ülkenin yardım etmesi gerektiğini düşünüyordu. İşgal hükümeti de bu ortamdan faydalandı. Adanın ekonomik olarak yeniden yapılanmasını bahane olarak kullanan ABD, bu alanda doğrudan yatırımlar yaparak, tarihsel müttefiki olacak olan yerli bir oligarşi yaratarak ve ülkenin kaderinde hiçbir zaman önemli bir rol oynamayan Küba'nın yeni yetme ve zayıf ulusal burjuvazisini ortadan kaldırarak, ABD sermayesinin Küba ekonomisinde mutlak denetim sahibi olmasının zeminini hazırladı.

1860'lardan itibaren Küba ve ABD arasındaki ekonomik ilişkiler öyle güçlenmişti ki, ABD, daha o zamanlardan Küba'nın ticari metropolü olarak İspanya'nın yerini alıyordu. Birincisi, şeker üretimi için kredi sağlanıyor ve 1880'den itibaren doğrudan ABD yatırımları, esas olarak şeker endüstrisi ve madencilik alanlarında yapılıyordu. 1895 yılında ABD'nin Küba'ya, o zaman için kayda değer bir tutar olan 50 milyon dolar civarında yatırım yaptığı tespit edilmişti.

1898'de resmen hükümeti devralmasından önce ABD yönetimi, Küba'ya getirilen ABD mallarından alınan gümrük vergilerini düşürdü. Buna karşılık aynı ayrıcalığı ABD'ye Küba'dan gelen mallar için tanımadı. Vaşington ayrıca Küba'da tarihsel olarak kullanılan İspanyol ve Fransız para birimlerini devalüe ederek ABD parasını serbest dolaşıma soktu. Tüm devlet harcamalarının ABD Doları üzerinden yapılması kuralını getirdi. Böylece John R. Brooke iktidara gelir gelmez, ABD yurttaşlarından oluşan bir insan dalgası (şirket yöneticileri, yerleşimciler, tüccarlar, spekülatörler vb.) adayı işgal ederek kendilerinin saydıkları bu topraklara yerleştiler.

Kübalı bağımsızlık savaşçıları bu gelişmelerin doğurduğu tehlikelere karşı seslerini yükselttiler ve adanın zenginliğinin korunmasını istediler. ABD içerisinde başta şeker pancarı ve tütün yetiştiricileri olmak üzere güçlü çıkar çevreleri farklı gerekçelerle adanın Amerikanlaştırılmasına karşı çıktılar. Güçlerini seferber ederek ABD Kongresi'ni, işgal hükümetinin Küba'da ABD'li yatırımcılara ayrıcalıklar sağlaması ve tavizler vermesini yasaklayan Foraker Kanun Değişikliği'ni onaylamaya zorladılar.

Ne var ki ABD yetkilileri çeşitli bahanelerle tekrar tekrar bu yasağı çiğnediler. Küba topraklarının ürünün yetişmesine elverişli koşulları, adanın bu alandaki deneyimi, ticari yaklaşımlar ve dünya şeker pazarına hakim olmada sunduğu olanaklar göz önüne alındığında öncelikli çıkarları şeker üretimindeydi. Bu nedenle ve Foraker Kanun Değişikliği'ne karşın, United Fruit Co. gibi ABD şirketlerinin mülklerinde büyük bir artış yaşandı ve Küba Şirketi, McCann Şeker Arıtımevi ve Gramerey Şeker Arıtımevi gibi yenileri türedi. Demiryolları ağı şeker üretimiyle yakından bağlantılıydı; bu nedenle de, 19. yüzyıl sonlarında adanın batı bölgesinde demiryollarını mülk edinen İngiliz şirketleriyle çatışarak demiryollarının da bir bölümünü ele geçirdiler.

Şeker üretimi için geniş araziler gerektiğinden 62 No'lu Askeri Talimat'la, ABD'li şirketlerin faydalanacağı ortak çiftliklerin, sığır çiftliklerinin sınırları ABD şirketlerinin yararına belirlenmişti. Bu araziler, Kübalı *campesinoların* zararına çok düşük fiyatlara satılıyorlardı. ABD'lilerin mülkleri öyle hızla arttı ki 1905 yılında, kendi itiraflarına göre, Küba'nın

toplam arazilerinin yüzde 10'u ABD yurttaşlarına ait hale geldi.

Foraker Kanun Değişikliği'nin bir başka ihlal örneği, madencilik ve tütünde görüldü. 1902'de önemli madencilik ruhsatları verilirken ABD şirketleri Kübalı maden cevheri ihracatının yüzde 80'ine hakim oldu.

ABD sermayesi tütün üretimine de girdi ve bu alanın hakimi durumundaki İngiliz şirketlerinin yerini aldı. Askeri işgalin sonlarına doğru 1902 yılında, puro ve sigara fabrikalarının çoğuna ABD vatandaşları sahip olmuşlardı.

Adada ABD yatırımcılarına sağlanan kolaylıkları mutlak bir avantaja dönüştüren ABD yönetimi, tarımsal sanayi ve orta ve küçük ölçekli sanayinin iflas etmesini önleyecek kredi talebine kulaklarını tıkayarak, ABD şirketlerinin kendi arazi ve işletmeleri için bunlardan birçoğunu tahliye etmesine göz yumdu.

Böylece, işgal döneminde, ileriki on yıllarda ABD'ye tamamen bağımlı olacak olan Küba ekonomisinin kaydedeceği büyümenin temeli atıldı: Fiilen tek bir ürünün yetiştirilmesine, tek bir ürünün ihracına ve kapsamlı olarak hammadde ve imalat mallarının yüksek fiyatlardan ithaline dayalı ekonominin yaşadığı yıkım.

ABD'nin Küba'yı ilhak hesapları ve hatta onu bir himaye yönetimine çevirme hevesi, işgal güçlerini kamu sağlığı, eğitim ve başka alanlarda önlemler almaya sevk etti. Ancak bu önlemler ülkenin sorunlarını çözecek, uyumlu ve sistematik bir planın parçası değildi; ABD egemenliğinin amaçlarına hizmet etmekte ve askeri işgalin olumlu bir görüntü sergilemesini sağlamaktaydılar.

İşgal birliklerinin de ihtiyaç duyması nedeniyle Sağlık Bakanlığı yerel yönetim seviyesine kadar oluşturuldu ve başta sarıhumma olmak üzere yüksek ölüm oranlarına sebep olan salgın hastalıklara karşı bir koruyucu kampanya düzenledi. 1880'lerden başlayarak Kübalı doktor Carlos J. Finlay, hastalığın *Aedes Aegypti* sivrisineği tarafından bulaştırıldığı tezini ileri sürdü. İşgal hükümeti, hastalığı incelemek ve nedenleriyle mücadele etmek üzere bir bilim ekibi organize ettiği zaman ilk başta sağlık yetkilileri bu teze karşı çıktılar, fakat sonunda bir dizi Kübalı ve ABD'li bilim insanı Finlay'ın haklı olduğunu ortaya çıkardı.

Bazı ABD yetkililerinin, Küba'nın önde gelen doktorlarından ve yurtseverlerinden biri olan Finlay'den bu onuru almak isteyerek gösterdikleri küstahlığa karşın, Finlay'in başarıları dünya çapında tanınmaktadır.

İspanyol sömürgecilerin tamamen ihmal ettikleri kamusal eğitim alanında da önemli kazanımlar elde edildi. İşgal hükümeti, ABD şirketlerinin ve yerli oligarşinin ülkenin daha kârlı bir şekilde sömürülmesi için gereksindikleri işgücü eğitimiyle ilgileniyordu. Bu amaçla eğitim sistemi her seviyede örgütlendi, ilkokulların sayısı dört katına çıkarıldı, 6 ile 14 yaş arası çocuklar için eğitim zorunluluğu getirildi ve öğretmenleri de yetiştirmek için bir sistem kuruldu.

Eğitim politikası, öğretmenleri ve Kübalı genç kuşakları "Amerikan yaşam tarzı" ve ABD çıkarları doğrultusunda siyasallaştırma amacı taşıyordu. Genel Okul Müfettişi Alexis E. Frye ve onunla beraber gelen eğitmenler de Amerikalıydı. İlkokul metinleri de ABD'de hazırlanıyor ve Kübalı öğretmenlerin ABD'de yoğun bir ders programından geçmeleri gerekiyordu. ABD'li öğretmenleri Küba okullarına getirmeyi bile denediler, ancak bu, Kübalı öğretmenlerin ve bazı kanaat önderlerinin itirazları üzerine hayata geçirilemedi.

Halk direnişi, emek hareketi ve sosyalist partiler

ABD işgal hükümetinin aldığı önlemler ve halk düşmanı konumu, kendi çıkarlarını adanın en kısa sürede mutlak egemenlik sağlamasında gören sınıflar ve kesimlerin aktif tepkisiyle karşılaştı. Bu direnişe, eski *mambí* güçlerinin bazı temsilcileri, dağıtılan Kurtuluş Ordusu'nun çeşitli generalleri ve öteki mensupları, ayrıca göçmen devrimci liderler, orta sınıfların en radikal kesimleri, emek hareketi ve adanın zayıf burjuvazisinin kimi münferit temsilcileri önderlik ediyordu.

Kübalıları dışlayan, Isla de Pinos'u Küba dışında bırakan ve ABD'nin askeri işgaline süre sınırı getirmeyen Paris Antlaşması'nın koyduğu şartları keskin bir dille eleştirdiler. İlhak yanlısı kampanyayı, Küba ulusunun temsilcisi olan yapıların ortadan kaldırılmasını, ABD şirket yöneticilerine tanınan ayrıcalıkları, ABD'nin ikiyüzlü "insani" tutumunu, özerklik yanlılarının hükümete katılmalarını ve işçilerin kamusal mevkilere getirilmemelerini protesto ettiler. Askeri yetkililerin yerine sivil ABD hükümeti-

nin geçirilmesi karşısında gösterilen tepki özellikle önemliydi; çünkü bu, işgalin pekiştirilmesi ve uzatılması anlamına geliyordu.

Bu ulusal duygular farklı şekillerde dile getiriliyordu. ABD yetkililerinin iradesine rağmen yurtsever yürüyüşler düzenleniyor, *asambleas de notables* adı verilen (asker hükümetin danışmalığını yapan) mecliste konuşmalar yapılıyor, çeşitli ulusal gazetelerde kınamalar yayınlanıyor ve her şeyden önemlisi, ülke çapında tasfiye edilen *Mambí* Ordusu'nun mensuplarını ve tüm bağımsızlık savaşçılarını biraraya getiren yurtsever kulüpler ve benzeri örgütlenmeler kuruluyordu. Geniş çaplı bir ulusalcı parti kurmayı amaçlayan güçlü bir hareket oluştu ve bir Kurucu Meclis talebi dile getirildi.

1899 Şubatı'nda önde gelen göçmen aydın ve devrimci savaşçı Diego Vicente Tejera, Küba'da işçi sınıfının ilk siyasi örgütü olan Küba Sosyalist Partisi'ni kurdu. Ütopyacı olmasına karşın, aralarında ülkeye dönen göçmenlerin de bulunduğu çok sayıda işçiyi etrafında topladı. José Martí'nin görüşlerini savundu ve tüm Kübalıların tam eşitliği, Küba'nın bağımsızlığı için, adanın egemenliğini olumsuz etkileyen tüm önlemlere karşı mücadele eden bir örgütlenme haline geldi.

Ancak parti şiddetli bir muhalefetle karşılaştı. Orta sınıf, bir işçi partisini kabul etmek konusunda isteksizdi; burjuva basınının birçoğu ve çeşitli siyasi kanaat önderleri, böyle bir partinin varlığının ulusun birliğini sağlamak ve yabancı işgale göğüs germek konusunda bir engel oluşturduğunu iddia ettiler. Anarşistler de siyasi faaliyete karşı olduklarından buna karşı mücadele ettiler. Bu şekilde parti ancak birkaç ay ayakta kalabildi. Tejera'nın bir başka girişimi olan Küba Halk Partisi de 1900 yılında başarısızlığa uğradı.

Loncalar ve öteki işçi örgütlenmeleri daha başarılı idiler. İspanyol yönetiminin son bulması ve birçok işçinin ve işçi sınıfının göçmen liderlerinin Küba'ya dönüşü, emek hareketini yeniden canlandırdı. Loncaların yanı sıra işçi kulüpleri, kooperatifler, esnaf merkezleri, çeşitli ticaret dernekleri ve hatta ulusal bir örgütlenme bile kuruldu: Genel Küba İşçileri Birliği işçilerin ana konfederasyon örgütlenmesi sayıldı.

Birlik, !Alerta! (Dikkat) adlı bir gazete çıkarıyordu. Gazete işçi sınıfının

özel çıkarlarını gündeme getirmekle kalmıyor, yabancı işgal güçlerinin ulus düşmanı politikalarını, ABD tekellerinin hakimiyetini, ilhak yanlısı girişimleri ve ABD'nin Kübalıları boyunduruk altında almasını sayfalarında eleştiriyordu. Aynı zamanda, adanın işçilerine ve kadınlarına yönelik ayrımcılığa son verilmesini, *mambí* adetlerine saygı gösterilmesini talep ediyor ve Martí'nin fikirlerini yaşama geçirmeye, işçileri ve *campesinolar*'u yabancı tröstler ve yerli sömürücüler karşısında birleşmeye ve sosyalist bir iktidar mücadelesi vermeye çağırıyordu.

Birlik ABD işgali altında ülkenin dört bir yanında birçok işçi eylemine öncülük etti. Bunlar içinde önemli bir tanesi, 1899 Eylülü'nde gerçekleşen ve iktidarın vahşice bastırdığı inşaat işçileri greviydi.

Müdahale ve Cumhuriyet. Siyasi itiş kakış

1899 Aralığı'nda ilhak yanlısı planlara karşı hem ABD'de hem Küba'da şiddetli muhalefet karşısında ABD Savaş Bakanı işgalin geçici olduğunu açıklamak zorunda kaldı. Bakan, yerel seçimlerin yapılacağını, bir Kurucu Meclis'in toplanacağını ve genel seçimlerden sonra adadaki iktidarın Kübalılara devredileceğini ilan etti.

Aynı sırada, Başkan McKinley iki ulus arasında kurulması gereken bağlardan söz eden bir konuşma yaptı. Çok açık ki ABD yönetimi, Kübalıların resmen kendilerine ait, ancak tamamen Vaşington tarafından yönlendirilen bir hükümetin kurulabileceğine karar vermişti. Küba'nın Askeri Valisi General Leonard Wood, geçiş sürecini izlemek üzere John R. Brooke'un yerini aldı.

Bu tarihten (Aralık 1899'dan) önce, Küba ulusunu resmen temsil eden yapıların ortadan kalkmasından doğan boşluğu doldurmak üzere bazı siyasi partiler kurulmuştu. Ancak en etkili olanları 1900 yılında ortaya çıktı.

Bunlar arasında, kimi ulusal heyecanları olan burjuva kesimleri baskın olsa da çok heterojen bir yapısı olan Küba Ulusal Partisi; *mambí* saflarından radikal bazı kişilerin dahil olduğu Las Villas Federal Cumhuriyetçi Partisi ve Havana Federal Cumhuriyetçi Partisi ve ABD'ye doğrudan bağlı bir özerk rejimin başlıca savunucularından oluşan Demokratik Birlik Partisi bulunuyordu.

16 Haziran 1900 tarihinde, ülkenin 110 belediyesinde belediye başkan-

larının, mali sorumluların ve avukatların bir yıllığına seçildiği ilk seçimler yapıldı. Oylamada sınırlandırma yapılmıştı: Kübalılardan yalnızca 21 yaşına basmış veya daha büyük olan, okuma yazma bilen ve 250 dolardan fazla değeri olan mülkiyet sahipleri oy hakkına sahipti (Tasfiye edilen Kurtuluş Ordusu mensuplarının bu iki şarta uymaları gerekmiyordu). Kendi konumlarını İspanyol olarak tescil ettirmemiş olan İspanyol uyrukluların da oy kullanma hakkı vardı. Oy verme sınırlandırmasının bir bedeli oldu: 417,993 seçmenlik yaşına gelmiş erkek yurttaş arasından 1899 nüfus sayımına göre 150,648'i, yani yüzde 36'sı gerçekten oy verme ehliyetine sahipti. Bunun yanında kadınlar da seçimlerden dışlandılar ve 21 yaş üzerindeki 359,423 kadın oy veremedi.

Belediye başkanlarının, mali sorumluların ve avukatların bir seneliğine seçileceği yeni yerel seçimler, bir sene sonra yine sınırlı oylama ile tekrarlandı.

Kurucu Meclis ve Platt Kanun Değişikliği

Yeni seçimler, 15 Eylül 1900 tarihinde, Kurucu Meclis'e 31 delege göndermek üzere, ancak aynı oy sınırlamasıyla yapıldı. Fakat yerel seçimlerde ve Kurucu Meclis seçimlerinde halk, aralarından bazılarının sağcı, kiminin ilerici ve hatta Özerklikçi adaylar olmalarına karşın bağımsızlıktan yana olan adaylar lehine oy kullandı.

O yılın Kasımı'ndan 1901 Şubatı'na kadar meclis Cumhuriyet'in Anayasası'nı hazırlayıp onayladı. Geçirilen Anayasa, çok sayıdaki *mambí* delegesinin katılımı sayesinde Küba halkının demokrasi tutkusunu büyük ölçüde yansıtacak bir içeriğe sahipti. Ne var ki Anayasa'da, Meclis'in heterojen yapısından ve bağımsızlık yanlısı bazı aktivistlerin gösterdikleri tutarsız tavırlardan kaynaklanan bir dizi çelişki ve kısıt bulunuyordu. Tüm komşu adalar ve adacıklarda cumhuriyetçi hükümet şeklini yerleştiriyor ve Küba'nın egemenliğini kuruyordu. 11 Nisan 1899'dan başlayarak Küba'da yaşayan ve İspanyol olarak kaydedilmiş bulunan İspanyollara, köle veya azat edilmiş olan Afrikalılara vatandaşlık hakkı tanıyordu.

Tüm Kübalıların yasalar karşısında eşit olduklarını ilan ediyor, yalnız kadınlara oy hakkı tanımıyordu. Evrensel olarak kabul görmüş bireysel hak ve özgürlükleri, herhangi bir dine bağlı olup kurallarını uygulama

hakkını ve Devlet ile Kilise ayrımını ilan ediyordu. Devlet erklerinin bileşim, yapı ve işlevlerini saptıyor, ayrıca devlet kurumlarının ve kamu görevlilerinin yükümlülüklerini ve yetkilerini ortaya koyuyordu.

Meclis, Magna Carta'nın imzalanmasıyla, kuruluş amacına ulaşmış oldu. Ne var ki kendisini feshetmek yerine, Vaşington tarafından, ulusal egemenliği iğdiş eden yeni ve eşitsiz bir mücadeleye sürüklendi.

1901 Şubatı'nda Başkan McKinley, Kongre temsilcisi Orville Platt tarafından önerilen ve Senato'dan geçen Askeri Harcamalar Kanunu'nu imzaladı. Bu kanunun içerdiği Kanun Değişikliği'nin sekiz maddesi Küba'nın egemenliği ve saygınlığını zedeleyici şekilde yazılmıştı. Başka şeylerin yanında hükümetin, ulusal bağımsızlığa "zarar" veren veya toprakların bir kısmını yabancılara hediye eden (bu hükmü ilk çiğneyen ABD hükümetiydi); ABD yetkilileri vatandaşlarının hayat, mülkiyet ve haklarının tehlike altında olduğunu düşündüklerinde ABD'ye Küba'yı askeriyle işgal etme hakkı veren; Çamlar Adası ve öteki adaları ve adacıkları Küba'dan dışlayan; ülkeyi, üzerlerine deniz üsleri veya kömür istasyonları kurmak üzere ABD'ye büyük toprak parçaları bahşetmeye zorlayan ve askeri işgal hükümetince yapılan tüm işlemleri tanıyan antlaşmalara varmasını zorluyordu. Kanun değişikliğinin Kurucu Meclis tarafından tam olarak onaylanması ve Küba Cumhuriyeti'nin Anayasası'na eklenmesi gerekiyordu. Platt Kanun Değişikliği'ne karşı ülke çapında güçlü protesto eylemleri düzenlendi. Birçok delege içeriğine, hatta Meclis'te tartışılmasına bile kesin bir şekilde karşı çıktı. Bazı değişiklikler içeren bir karşı öneri getirdiler ve konuyu Vaşington'da tartışmak üzere bir komisyon kurdular. Ne var ki ABD bir ültimatom gönderdi: Kanun Değişikliği herhangi bir değişikliğe uğramadan olduğu gibi onaylanmazsa, ABD ülkeden işgal birliklerini çekmeyecekti.

Bu ikilem içerisinde değişiklik dört oyluk bir farkla kıl payı onaylandı. Değişikliğe karşı çıkan ve başından itibaren karşısında mücadele eden çeşitli milletvekilleri, ABD baskısına teslim olarak yabancıların işgalinin uzamasını engellemek için bunu yaptıklarını kamuoyuna ilan ettiler. Küba halkının bütünlüğü ve ABD dayatmasını reddetmesinin bir sembolü olarak değişiklik karşısında Juan Gualberto Gómez'in konuşması ve

Salvador Cisneros'un verdiği oy özel bir önem taşıyordu. 1901 Anayasası Küba'ya resmen, özel mülkiyete ve 1789 Fransız Devrimi'nin temel önermelerine saygılı ve o zamana kadar sahip olduğundan daha üstün bir konum veren bir burjuva demokratik cumhuriyet niteliği kazandırdı. Fakat Vali Wood'un da kendi ağzıyla söylediği gibi "Platt Kanun Değişikliği ile Küba'nın bağımsızlığı ya çok sınırlandı ya da tamamen ortadan kalktı ve yapılabilecek tek uygun şey ilhaktı." Bu amaca hiçbir zaman ulaşamadılar, ancak aslında ada İspanyol sömürgesi olmaktan çıkarak ABD'nin yarı sömürgesi haline geldi.

İlk başkanlık seçimleri.
ABD Estrada Palma'yı başkan olarak dayatıyor

Küba'nın bir Anayasası vardı ve ABD bunun yeni Cumhuriyet'te yürürlükte kalacağı güvencesini vermişti. Bir sonraki adım genel seçimler yapmak ve cumhuriyet hükümetini seçmekti: Başkan, başkan yardımcısı, senatörler, temsilciler, valiler ve danışmanlar seçilecekti. Seçim tarihi 31 Aralık 1901 olarak belirlendi.

Ulusal kurtuluş hareketi isteklerini savunabileceği ortak bir cephede safları sıklaştırmakta başarısız oldu ve seçim yarışı iki başkan adayının karşı karşıya gelmesiyle başladı: Tomás Estrada Palma ve General Bartolomé Masó.

Estada Palma On Yıl Savaşları sırasında kısa süreliğine Silahlı Cumhuriyet'in Başkanı olmuştu ve Martí öldüğünde Küba Devrimci Partisi'nin Temsilcisi olarak onun yerini almıştı. Küba halkının kendini yönetme yeteneğini daima sorgulayan Palma, İspanyol-Küba savaşında ABD müdahalesini savunmuş ve Martí'nin arkasından ilhak yanlısı bir tutum almıştı. Bu tutumun Küba halkınca ve etkili ABD kesimlerince reddedildiğini görünce, Küba'nın ilhak edilmeden ABD egemenliği altında kalacağı bir statüyü savunmaya başladı. Bu önerisi daha sonra Platt Kanun Değişikliği ile gerçekleşti. Dolayısıyla kendisi, ABD'nin en öncelikli adayıydı.

Bartolomé Masó ise 1868 Ekimi'nde ilk silahlanan Kübalılardan ve Yara'daki yenilgide Céspedes'le kalan on iki adamdan biriydi; ayrıca Birinci Bağımsızlık Savaşı'nda Kurtuluş Ordusu'nda ikinci kumandan olarak gö-

rev almıştı. 1895 Şubatı'nda Bağımsızlık Haykırışı'nı ilk gerçekleştirenlerdendi. ABD'nin Küba'nın iç işlerine müdahale etmesine daima karşı çıkmış, Platt Kanun Değişikliği'ni alenen eleştirmiş ve Küba'nın tam bağımsızlığına dayalı bir hükümet programı hazırlamıştı. ABD işgal güçlerinin gözünde ciddi bir tehlike arz ediyordu.

En başından itibaren seçim yarışında Masó'nun halk desteği kendini belli etti ve bunun sonucunda işgal güçleri Estrada Palma'nın adaylığını tüm güçleriyle desteklediler. Tek taraflı ve antidemokratik bir hamleyle ABD, Masó'nun koalisyonundan bir temsilcinin Merkezi Seçim Kurulu'na katılmasına izin vermedi, devlet görevlilerine Estrada Palma'yı desteklemeleri ve ona yardımcı olmaları konusunda baskı yaptı ve seçim yarışı sırasında gerçekleşen hileli işlemlerde suç ortağı oldu.

ABD'nin tarafgirliğini ve Estrada Palma'nın destekçilerinin siyasi mekanizmayı manipüle etmelerini protesto etmek üzere Masó adaylıktan çekildi ve Estrada Palma tek aday olarak kaldı. Rakipsiz kalarak galibiyeti garantiledi.

Estrada Palma ABD'de yaşayan bir ABD vatandaşıydı ve seçimlerden dört ay sonra, 20 Mayıs 1902'de başkanlık koltuğuna oturmak üzere Küba'ya döndü. Böylece ülkenin askeri işgali sona ermiş ve adanın siyasi serüveninde sözde cumhuriyet boy göstermiş oldu.

Matanzaslı şair Bonifacio Byrne, ABD işgalinin Küba halkında yarattığı hüsranı şu dizelerle anlatıyor:

Bayrağım

Uzak diyardan döndüğümde
Yaslı ve mahzun ruhum ile
Endişeyle bakındım bayrağıma
Ve bir başkasınınkini gördüm
Kendiminkinin yanında!
Küba bayrağım nerede?
Ne mükemmel bayraktı o...
Tekneden bu sabah gördüm onu
Ne hüzünlü bayraktı o!

Vakur ruhların inancıyla
Bugün kararlılıkla diyorum ki
İki bayrak dalgalanmasın
Yettiği müddetçe benimkisi!
Bugün mezara dönüşen tarlalar,
Omuz omuza çarpışan yiğitleri gördü
Ve kutsal son mendile dönüştü

Fukara savaşçıların ölüleriyle.
Gururla baktı savaş alanından
Çocuksu veya romantik bir azametle:
Kendisini sevmeyen bir Kübalı
Korkaklığından kamçılanmalı!

***

Halsiz ve mahzun dalgalansa da,
Gayem güneşin yalnız onun
Üzerine düşmesidir. Yalnız onun!
Ovalarda, denizde ve zirvede.

Bugün param parça olsa da
Gün gelir devran döner
Şehitler kollarını kaldırır
Ve yine bayrağımı savunmasını bilir!

X
Birinci Cumhuriyet Hükümeti ve ikinci ABD işgali

Tomás Estrada Palma

ABD'nin tercih ettiği ve Küba'ya dayattığı başkan Tomás Estrada Palma, kabinesini kurarken bağımsızlık ülküsünden feragat ettiğini teyit etti.

Seçtiği tüm kabine üyeleri özerklik yanlısı düşüncedeydiler; kabinede tek bir devrimci göçmen veya yurdunun bağımsızlığını savunduğu için hapse giren ya da sürülen bir kişi bile yoktu. Bakanlar Kurulu'nun Küba halkının çıkarları için yapabileceği pek bir şey de...

1904 yılında Estrada Palma hükümeti, tasfiye edilen Kurtuluş Ordusu mensuplarına emeklilik aylığı ödemek üzere ABD bankalarından 35 milyon peso borç ayarlayarak Cumhuriyet'in borç yüküne katkıda bulundu.

1903 yılında Ticari Mütekabiliyet adında uğursuz bir antlaşma kararа bağlandı ve bu antlaşmayla, az sayıda Küba malının ABD'ye girişte başka ülkelerin ürünlerine göre yüzde 20 daha düşük gümrük vergisine tabi tutulacağına, buna karşılık, çok sayıda ABD malının Küba'ya girişte yüzde 25 ila 40 arası gümrük vergisi indiriminden yararlanacağına karar verilmişti. Görüldüğü gibi ABD malları göze batan bir ayrıcalığa sahipti. Dahası, ABD sermayesinin Küba ekonomisindeki nüfuzu göz önüne alındığında, adanın ürünlerine dönük gümrük vergisi indiriminden esasında ABD yatırımcıları faydalanacaktı. Bu antlaşmanın mekanizması ABD'nin üretim fazlasının önemli bir bölümünün Küba'ya gönderilmesini müm-

kün kılıyor, böylece adada güçlü bir ulusal burjuvazinin gelişmesini de önlemiş oluyordu.

Platt Kanun Değişikliği ile uyumlu olarak, Küba ve ABD arasında Daimi İlişkiler Antlaşması imzalandı. Antlaşma, Küba'nın bağımsızlığının sınırlanmasını içeren anayasa değişikliğinin sekiz maddesi ile uyumluydu. Ayrıca Platt Kanun Değişikliği çerçevesinde Küba arazileri parça parça ABD'ye kiralanıyordu. Bu araziler (batıdaki Pinar del Río eyaletinin kuzey kıyısında yer alan) Bahía Honda ve (doğudaki eski Oriente eyaletinin güney kıyısında yer alan) Guantánamo körfezindeydi. Vaşington burada, halen Küba halkının iradesine rağmen ABD'nin elinde tuttuğu deniz üssünü inşa etti.

Yıllar sonra ABD, Guantánamo'daki üssün alanını ciddi biçimde genişletmek karşılığında Bahía Honda'da işgal ettiği araziyi terk etti. Guantánamo körfezi Küba'nın üçüncü büyük körfezidir. İyi korunan derin bir körfez olmasıyla ABD için stratejik bir öneme sahipti: Panama Kanalı dahil, Karayipler ve Orta ve Güney Amerika üzerinde askeri denetim sağlamayı güvence altına alan bir konumu bulunuyordu. Üssün Küba topraklarında kapladığı 117 kilometrekarelik alanın 78 kilometrekaresi kara 39'u ise denizdir. Bu yabancı yerleşim, Küba halkını sürekli bir tehdit altında tutmaktadır.

Estrada Palma hükümeti döneminde, ABD sermayesinin şeker ve tütün sanayilerine, gayrimenkule, demiryollarına, madenlere ve ekonominin diğer alanlarına nüfuzu, başka ülkeler bir yana İngiliz, Fransız Alman ve İspanyol sermayelerini geride bıraktı.

İngiliz yatırımları hâlâ ABD'ninkilerden daha fazlaydı. 1905 yılında Küba'da şekerin yüzde 21'ini üreten ve geniş arazilere sahip olan 29 ABD kökenli şeker imalathanesi bulunuyor; değeri 50 milyon dolara kadar varan arazilere sahip olan 13 bin Amerikalı adada çalışıyor; ABD tütün tröstü şimdiden İngiltere'ninkine üstün geliyor ve markaların çoğuna sahip olarak, puro ihracatının da yüzde 90'ını kontrol ediyordu.

Estrada Palma mali tasarrufa dayalı bir politika izliyordu. Bütçe fazlası 1905 yılında 27 milyon dolara ulaştı. Ancak 11 milyon pesoluk bir borçla hazineyi genişletse de silah alımı ve öteki askeri harcamalarla bu fazla,

döneminin sonuna gelindiğinde 14 milyon doların altına düşmüştü.

Devlet kasasını doldurma hevesiyle Estrada Palma, bu önemli kaynakları savaşın doğurduğu yıkım karşısında yaraları sarmak ya da ulusal ekonomiyi kalkındırmak için kullanmadı. Tarım terk edilmişti; kurtuluş savaşında savaşan askerlere istedikleri toprak veya kaynaklar bağışlanmadı. Uçurumun kenarında bir yaşam sürüyorlardı. Yerli ürünler karşısında eşitsiz rekabet koşulları yaratan ABD çıkışlı ithalata kapılar ardına kadar açıldı. Devlet borçlarının ödenmesi için yüksek vergilere tabi tutulan yerli ürünler, ağır darbe aldı. Bayındırlık işleri, 256 kilometre karayolu, çok az sayıda köprü ve su kemeri, 150'den az devlet okulu ve başka birtakım ufak tefek yatırımlardan ibaret kaldı.

Toplumsal memnuniyetsizlik ve işçilerin öfkesi

Estrada Palma yönetimine ve ülkenin gitgide artan bağımlılığına karşı memnuniyetsizlik kısa sürede yaygınlaştı. Estrada Palma'nın koltuğa oturmasından bir sene sonra, hükümeti, iki silahlı ayaklanma ile karşılaştı ve her ikisini de vahşice bastırdı. Aynı yıl, 1903'te Ticari Mütekabiliyet Antlaşması ve Daimi İlişkiler Antlaşması'nın üzerinde uzlaşılan olumsuz hükümlerine karşı büyük toplumsal eylemler gerçekleşti. Cumhuriyet Kongresi içerisinde bile, burada bulunan *mambí* hareketinin saygın temsilcileri, hükümetin ABD karşısındaki teslimiyetçiliğini şiddetle eleştirdiler. Senatör Manuel Sanguily büyük toprak sahiplerine ve arazilerin yabancılara satışına karşı bir yasa teklifi sundu ancak onaylanmadı.

İşçi hareketi, ülkenin ulusal servet ve egemenliği konusundaki *mambí* mirasının savunulmasında başat bir rol oynadı. 1902 Kasımı'nda, Estrada Palma'nın başkanlık yemini etmesinden kısa bir süre sonra, Küba Cumhuriyeti'nde "çırakların grevi" denilen ilk genel grev gerçekleşti. Tütün işçilerinin öncülük ettiği grev daha sonra, Tampa ve Key West'tekiler dahil, öteki proleter kesimlerin desteğini aldı. Juan Gualberto Gómez, Manuel Sanguily, Fermín Valdés Domínguez ve Diego Vicente Tejera gibi ünlü *mambí* savaşçıları, emek hareketi ile etkin bir dayanışma içerisinde olduklarını ilan ettiler. Protesto eylemi Kübalı işçilerin, özellikle de siyahların maruz kaldıkları ayrımcılığa karşı yapıldı. Katılım kitlesel olsa da grev, birçok işçinin ölümü ve yaralanmasıyla barbar bir şekilde bastı-

rıldı. Şeker işçilerinin bu yıllardaki ilk önemli hareketlenmesi de şiddetle bastırıldı. Eylemleriyle ve iletişim kanallarıyla işçiler, ABD sermayesinin nüfuzuna ve hükümetin teslimiyetçi tutumuna karşı iş bırakırken, bir yandan da somut talepler de dile getirdiler.

Marksist nitelikli ilk siyasi örgütlenme, 1903 yılında Havana, Manzanillo ve başka bölgelerde, işçi lideri ve bağımsızlık savaşçısı Carlos Baliño ve Küba'ya dönen devrimci göçmenlerin öteki önderleri önderliğinde oluşturuldu. Aralarında Sosyalist Propaganda Kulübü (1903) (*Club de Propaganda Socialista*), İşçi Partisi (1904) (*Partido Obrero*), "Karl Marx" Merkezi (*Círculo Carlos Marx*), Manzanillo Sosyalist Partisi (1905) (*Partido Socialista de Manzanillo*), Havana Sosyalist Topluluğu (1905) (*Agrupación Socialista de La Habana*) ve Küba Adası Sosyalist Partisi (1906) (*Partido Socialista de la Isla de Cuba*) vardı.

Seçim hilesi ve "Ağustos Küçük Savaşı"

Estrada Palma devrinin sonlarına doğru, 23 Eylül 1905 tarihinde seçim yapılması kararı alındı. Toplumsal memnuniyetsizlik, Başkan'ın yeniden seçilmeye hevesli olduğunun duyulmasıyla iyice kabardı. Başkan'ın bu hevesi, Vaşington ve Estrada Palma'nın yerli destekçileri tarafından kışkırtıldı.

Estrada Palma'yı aday gösteren Ilımlı Parti'ye (*Partido Moderado*) birçok siyasi örgütlenme katıldı. Ötekiler ise General José Miguel Gómez'i başkan adayı gösteren Liberal Parti'ye (*Partido Liberal*) katıldılar. Adaylardan hiçbiri halk lehine bir program sunmadı; yalnızca Liberal Parti, eski bağımsızlık savaşı gazilerinin oluşturduğu bir topluluğu bünyesine aldı.

Estrada Palma'yı yeniden başkanlığa heveslendiren hükümet yanlısı grup "Mücadele Kabinesi" (*Combat Cabinet*) adı verdikleri bir oluşumla galibiyeti garanti altında alacak her yola başvurdu. Hileye ve yolsuzluğa karşı sesini yükselten belediye başkanları, kamu görevlileri ve yetkilileri görevden alındılar; Ilımlı Parti'nin üyeleri tüm seçim merkezlerini kontrolleri altına aldılar ve seçmen listelerini kendi işlerine geldiği gibi düzenlediler. Seçim sürecine Estrada Palma lehine müdahil olmak üzere Kırsal Muhafızlar hazır edildi. Las Villas eyaletinin liberal önderi ve Ba-

ğımsızlık Ordusu Albayı Enrique Villuendas seçimlerden bir gün önce öldürüldü. Bu suikast büyük bir öfke doğurdu ve Liberal Parti seçim yarışından çekildi. 1901'de olduğu gibi tek başına aday olarak seçimlere giren Estrada Palma, seçimlerde galibiyeti garantiledi.

Ne var ki liberal önderler bu sahtekârlığa boyun eğmeyerek Ağustos 1906'dan başlamak üzere ülkenin çeşitli bölgelerinde silahlandılar. Ayaklanma, Pinar del Río, Havana ve Las Villas eyaletlerinde güçlüydü. Bağımsızlık savaşı gazileri bu cepheleşmede aracılık yapmak istediler fakat Estrada Palma isyancıların derhal, mutlak biçimde teslim olmalarını istedi. Liberal önderler için tutuklama emirleri çıkarıldı, yakalananlar hapsedildi ve öldürülenler oldu. Kırsal Muhafızlar, Küba'nın bağımsızlık savaşının en yiğit önderlerinden biri olan General Quintín Banderas'ı Havana'da *macheteli* bir saldırıda katlettiler. Ancak tarihsel olarak "Ağustos Küçük Savaşı" olarak bilinen ayaklanma Küba'nın başkentini tehdit edecek denli şiddetlendi. Bu vahim tablo karşısında Estrada Palma yeniden ilhakçı tutumunu gösterdi ve Kübalılar arasında barışçıl bir çözüm aramak yerine yine ABD müdahalesine başvurdu. ABD hükümeti bu talebi kabul etti ve 29 Eylül 1906 tarihinde ABD Savaş Bakanı William H. Taft Geçici Küba Valiliği görevini üstlendi.

İkinci ABD işgali

Taft Kongre'yi askıya aldı ve yasama yetkisini üzerine aldı. İsyan güçlerini ve Estrada Palma'nın oluşturduğu milisleri dağıttı ve Kırsal Muhafızları ABD denetimine sokarak buraya birçok ABD danışmanını yerleştirdi. Fakat asıl amacı, müdahale sırasında Küba hükümetinin sorumluluğunu üstlenecek olan Charles E. Magoon'un önünü açmaktı.

Vaşington müdahaleyi manevi gerekçelerle meşrulaştırdı ise de, bu döneme kamu kaynaklarının israf edilmesi, siyasi ve idari yolsuzluklar ve Cumhuriyet'in borç yükü altına girmesi damga vurdu. Magoon sınırsız bir rüşvet sistemi kurdu ve *botellayı* (bir kişinin çalışmadan maaş alabildiği bir görev) gündeme getirdi. Bayındırlık hizmetleri üzerine spekülasyon yapılabilecek zengin bir alan oluşturdu: Örneğin kilometre başına yol maliyeti Estrada Palma'nın hükümeti döneminden yedi kat daha fazlaydı.

Magoon, Ağustos Küçük Savaşı'nın bıraktığı maddi hasarı Cumhuri-

yet'in Hazinesi'nden tazmin etti, Kırsal Muhafızların maaşlarını artırdı, Vaşington'a ABD müdahalesinin masraflarını ödedi ve İspanyol hükümetinin 19. yüzyılda el koyduğu mülkler için Katolik Kilisesi'ne, İspanya'nın Kilise'yi faiziyle tazmin etmiş olmasına ve Leonard Wood'un ayrıca yüksek miktarda bir ödeme yapmış olmasına karşın, büyük bir meblağ hibe etti. Öte yandan Magoon, Havana'nın kanalizasyon sistemi için yürütülen bayındırlık hizmetlerinin karşılığı olarak Küba'ya 16 milyon 500 bin borç yıktı. Dolayısıyla, önceki hükümetten devraldığı 13 milyon 625 bin 539 dolardan halefine, yalnızca 2 milyon 800 bin dolar bıraktı; bir milyonu yabancı borç tahvillerinde idi. İkinci ABD müdahalesinin, bu tarihten itibaren yeni sömürgeci cumhuriyetin en büyük hastalıklarından biri olacak olan pervasız yolsuzluğun temelini attığı söylenebilir.

Bu dönemin bir başka olumsuzluğu da, 8 saatlik işgünü, adil ücret, iş güvencesi ve yeterli sağlık hizmeti gibi makul taleplerle sesini yükselten işçilerin şiddetle bastırılmasıydı. Normal bir gelişim çizgisi izleyen yegane proleter eylemlilik, İspanyol para birimi devalüe edildiği için maaşların ABD para birimi üzerinden ödenmesi talebiyle gerçekleştirilen "madeni para grevi" idi. Hükümetin tepkisini çekmemesinin nedeni, ortada meşru bir talep olması değildi: Magoon'un derdi, Vaşington'un Küba ekonomisinde elinin güçlenmesine hizmet edecek şekilde Amerikan para biriminin olabildiğince yaygın kullanılmasıydı. İşçiler grevde başarılı oldular. Demiryolu, tütün, şeker işçilerinin ve öteki sektörlerden işçilerin grevleri ise başarısızdı. Bastırılan bu işçi eylemlerinde ölümler ve yaralanmalar meydana geliyor, işçiler hapse atılıyor, grev kırıcıların New York'tan bile getirildiği oluyordu. Bütün bu zalimliklerde ABD müdahalesinin özündeki emek düşmanlığı kendisini açığa çıkarıyordu.

Yine de müdahaleye karşı silahlı ayaklanmalar sürdü. Bunlardan Bağımsızlık Ordusu subaylarının başını çektiği bir tanesi, ayaklanma gününden bir gün önce, 1907 Eylülü'nde duyuldu ve önderleri hapse mahkûm edildi. Ertesi ay, doğu bölgesinde, Manzanilla eyaletinde meydana gelen bir başka ayaklanma girişimi Kırsal Muhafızlar tarafından bastırıldı.

ABD yönetiminin kabul edilebilir tek yanı 1901 Anayasası'nda birbirini tamamlayan bir dizi yasanın düzenlenmesiydi. Bunlar arasında belediye

yasası, Yargı Erki'nin temel yasası, devlet hizmeti yasası, seçim yasası ve Kübalıların yönetime dönebilmesi için gerekli olan başka yasalar bulunuyordu. Bu yasaların düzenlenmesinde üç Amerikalı ve farklı siyasi eğilimlerden dokuz Kübalı tarafından bir Danışma Komisyonu oluşturuldu ve Amerikalılardan biri Komisyon'un başkanı oldu. Eski bağımsızlık savaşçısı Juan Gualberto Gómez Komisyon'da belirleyici bir rol oynadı. Üç ABD temsilcisinin ve bazı gerici Kübalıların savunduğu sınırlı oy hakkı ve merkezileştirilmiş hükümet tezlerinin karşısında, genel oy hakkı ve belediyelerin özerkliği gibi demokrasiyle ilgili önemli konularda kazanımlar elde edilmesini sağladı.

Ada bir kere susturulduktan ve ABD tahakkümü garantilendikten sonra Danışma Komisyonu'nun çalışmaları sonuçlandırıldı ve 1 Ağustos 1908'de yerel ve genel seçimlere, aynı yılın 14 Kasımı'nda da başkanlık seçimlerine gidildi. Bu süreçte bir ayrışma yaşayan liberallerin ilk seçimleri almasından sonra tüm dikkatler genel seçimlere çevrildi. Eski Ilımlı Parti'nin devamı olan Muhafazakâr Parti, yerli oligarşinin tipik bir temsilcisi olan General Mario García Menocal'i başkan adayı belirlemişti. İki hizbi birlikte hareket eden Liberal Parti ise becerikli bir siyasetçi olan General José Miguel Gómez'i aday gösterdi. Seçimler, liberal adayın büyük bir farkla kazanmasıyla sonuçlandı. 28 Ocak 1909 tarihinde General Gómez Cumhuriyet'in Başkanlığı'nı devraldı. Böylelikle iki yıl dört ay süren ABD'nin ikinci müdahale evresi kapanmış oldu.

XI
Amerika Birleşik Devletleri'nin mutlak egemenliği (1909-1925)

İkinci işgali takip eden evreye, ABD'nin Küba ekonomisi ve siyaseti üzerindeki egemenliğini pekiştirmesi ve burjuva cumhuriyetine zarar veren, latifundia sahiplerini yok edene kadar yıpratan bir felaketler silsilesi damga vurmuştur. Bu dönemin liberal ve muhafazakâr görüşteki üç valisi (José Miguel Gómez, Mario García Menocal ve Alfredo Zayas), ülkenin gömüldüğü siyasi ve ahlâki alandaki süreklileşmiş krizin, kitlelerin sefaletinin ve terk edilmişliğinin sorumluğunu paylaşıyorlardı.

ABD yatırımları

ABD yatırımları bu dönemde süratle büyüdü ve 1915'e doğru dikkat çekici bir yükselişle, İngilizlerin özellikle şeker endüstrisindeki sermayesinin bulunduğu düzeye ulaşarak onu geçti. 1925 ve 1926 arasında bu eğilim doruk noktasına ulaştı. 1906'da yaklaşık 160 milyon pesoya ulaşan ABD yatırımları, 1914'te 1,3 katına çıkarak 215 milyonu ve 1925'te, 1914'tekinin 6,3 katını, toplam 1 milyar 360 milyon pesoyu buldu.

Şeker sanayiinin 1915-1925 arasında yaşadığı patlama sırasında ABD sermayesi Küba ekonomisinin birçok stratejik sektörünü denetimi altına aldı: şekerin yanında madencilik, kamu hizmetleri, bankacılık, dış finansman ve toprak. Elektrik ve telefon şirketlerini ve çok sayıda enerji sanayisini (kömür, petrol, alkol) neredeyse tamamen sahiplendiler; ayrıca demiryolu, çimento, tütün ve konserve gıda sanayilerinin de büyük bir

bölümüne sahip oldular.

Ancak bu dönemki yatırımların en önemli kısmı şeker sektörüne yönelikti. 1914 yılında ABD şirketleri 38 şeker imalathanesine sahipti ve Küba'daki şekerin yüzde 38'ini üretiyorlardı. 1927'ye gelindiğinde en az 75 şeker imalathanesine sahip olmuşlardı ve üretimdeki payları yüzde 68'e çıkmıştı. İşletmelerden yalnızca biri, Küba Kamış Şirketi, 1916 ile 1925 arasında şeker ve melas satışından 105 milyon dolar net kârla 580 milyon dolarlık bir hasılat yarattı.

ABD şeker latifundiası da eşi benzeri görülmemiş bir büyüme kaydetti ve 1927-28 yıllarında ülkenin en verimli topraklarının yüzde 40'ını oluşturdu. Sadece 18 ABD şirketi 103.992 *caballería* (1.395.572 hektar) araziye sahipti.

1900'lerin ilk on yılında, ABD'nin adaya yönelik finansal nüfuz süreci çok az sayıda ABD bankasıyla, asıl olarak borçlanma yoluyla ilerledi. Bankaların sayısı 1915'ten sonra, "şeker ateşi" ile hızla arttı. Aralarından en önemlisi New York Ulusal Kent Bankası (National City Bank) idi. Kanada'dan ve başka birtakım ülkelerden de bankalar geldi, hatta Küba burjuvazisi bile -daha sonra 1920'nin finansal krizinde iflas eden- 30 küçük banka kurdu.

1914 ile 1927 arasında Küba, ABD bankalarından 118 milyon peso değerinde altın borç aldı ve karşılığında 170,8 milyon ödemek zorunda kaldı. ABD bankaları yaptıkları bu işlemlerin getirdiği kârlarla, Küba'nın ulusal hazinesinin zararına, 59,8 milyon peso elde ettiler.

Şeker endüstrisinin büyümesiyle ABD tekelleri ve bu sanayiye bağlı olan ada burjuvazisi, hasat mevsiminde şeker kamışını kesmek ve toplamak için ucuz ve bol emek gücüne ihtiyaç duyuyordu.

Hükümet, başta Jamaika ve Haiti olmak üzere Antiller'den işgücü ithali için ilk resmi talimatı 1913 yılında imzaladı. Gelenler sözleşmeyle alınıyor, yarı kölelik koşullarında şeker kamışı plantasyonlarında çalıştırılıyor, sağlıksız barınaklara yerleştiriliyor ve gıda almaya yetmeyecek kadar düşük ücretlere tabi tutuluyorlardı. Söz konusu göç, Birinci Dünya Savaşı'yla yükselişe geçen şeker üretimiyle 1915'ten sonra kayda değer ölçüde arttı. 250 binden fazla Haitili ve Jamaikalı emekçinin bu yolla 1913

ile 1915 arasında ülkeye girdiği tahmin ediliyor.

Ahlâki çözülme

Siyasi ve idari yolsuzluk 1900-1925 arasındaki dönemde de mevcuttu. Siyasi yolsuzluk, ABD işgali altındaki ilk genel seçimlerde Estrada Palma'nın başkanlığının dayatılması sırasında zaten gündeme gelmiş ve Estrada Palma'nın 1905'te yeniden seçilmesinde kullanılmıştı.

Yolsuzluk kendisini özellikle iki şekilde gösteriyordu: Seçimlerden önce seçmenlerin tercihini kazanmak üzere rüşvete veya baskıya başvurulması ya da seçim sonuçlarının tümüyle yok sayılması. Büyük toprak sahipleri, işletmeler ve patronlar, işçileri ve ailelerini işten çıkarmakla ve tensikat ile tehdit ederek veya işsizlere gelecekte iş taahhüdünde bulunarak oy topluyorlardı.

Birçok patron siyasetçi, yoksullara para vererek veya bazı zorunlu gereksinimlerini karşılayarak onların oylarını satın alıyordu. Söz konusu gereksinimleri karşılayacak hizmetler, bir hastaneye veya okula giriş, bir doktorun muayenehanesine ziyaret veya ilaç sağlamak, belli bir yerin gıda malzemesinin faturasını karşılamak veya bir yakının cenazesini kaldırmak şeklinde bile olabiliyordu.

Seçmen kayıtlarında tahrifat da, muhalefetin oy vermesini engellemek için kırdaki polis teşkilatının ve ordunun kullanılması da yaygın uygulamalardı. Bunlar yetmediğinde de *cambiazo*'ya başvuruyorlardı: Seçim sandıklarının açıkça çalınması ya da seçim sonuçlarını saptıracak benzer eylemler.

Cumhuriyet'in her bir seçiminde bu hilelerin ya bazısı ya da hepsi birden uygulanıyordu.

Bunun bir benzeri, yönetimdeki siyasetçilerle oldukça ilişkili bir şekilde, idari yolsuzluklarda görülüyordu. Bu, Leonard Wood'un hükümet döneminde ve özellikle de Magoon'un hükümetinde artıp, *Kreol* hükümetleri bu açıdan derslerini çok iyi çalıştılar. Genellikle ahlâk dışı faaliyetlerle iştigal ediyor ve kamu kaynaklarını zimmetlerine geçiriyorlardı. Tüm bayındırlık hizmetleri, bu alandaki projeleri destekleyenlere ciddi miktarda maddi kazanç sağlayacak şekilde planlanıyordu. İnşaat çalışmaları, borçlandırma, ticari işlemler, özel işletmelere ayrıcalıklar, bütçeler,

doğal afet mağdurlarına yönelik yardım kredileri, kısacası her türlü devlet projesi yozlaşmış siyasetçiler elinde yasa dışı bir gelir kaynağı haline geliyordu. Neredeyse tüm cumhuriyet hükümetleri birkaç faydalı inşaat çalışmasını yarım bıraktılar. Bir toplumsal faydaları olsa dahi bu projeler bir sorumsuzluk ve vurgunculuk abidesi olarak kaldılar. Elbette cumhuriyet tarihi içerisinde istisnalar da bulunuyordu; ancak dürüst siyasetçiler kesinlikle az sayıdaydı, bir kısmı da intihar etti.

Bu dönemde bir yandan ağır baskı diğer yandan demagojik yöntemler uygulanırken sonunda yeni sömürgecilik döneminin ilk kriz sinyalleri görüldü.

José Miguel Gómez Hükümeti

Bu dönemin 1909 ile 1913 arasındaki birinci başkanı José Miguel Gómez, 1895 savaşında general olmuş, fakat kısa sürede ulusal kurtuluş davasına sırt çevirmiş bir kişiydi.

Gómez, demagogluğuyla ve kendisi ile takipçilerinin yaptığı vurgunlarla biliniyordu. Bu nedenle "Köpekbalığı" lakabını edindi ve genellikle hırsızlıktan elde ettiği kazancı yakın çevresiyle paylaşması popüler bir deyişin doğmasına sebep oldu: "Köpekbalığı suda yüzüyor, çevresinde duranları ise ıslatmakla yetiniyor".

Hükümet, horoz dövüşlerini ve her yıl kazandırdığı milyonlarca pesonun önemli bölümü siyasetçilerin özel kasalarına giden "Milli Piyango"yu yeniden yasallaştırdı.

Hükümetin en büyük düzenbazlıkları arasında, Küba limanlarının diplerinin taranması ve Zapata Bataklığı'nı kurutmak üzere Küba ve ABD işletmelerine ayrıcalık tanınması bulunuyordu. Toplumsal tepkiye karşın çok kârlı vergiler konuldu, imtiyaz sahiplerine olağanüstü miktarda para aktarıldı ve bölgenin orman kaynaklarını sömürme hakkı verildi. ABD konuya diplomatik olarak müdahale etti ve bunun tartışması yıllarca sürdü. Fakat sonunda limanların dipleri taranmadı, bataklık kurutulmadı ve milyonlarca peso siyasetçilerin ve imtiyaz sahiplerinin hesaplarına gömüldü.

Bir başka önemli ve yağlı iş, merkez demiryolu istasyonunun bulunduğu ve üzerine bir Meclis Binası inşa edilmek istenen Villanueva arazisi-

nin Arsenal arazisiyle değiş tokuşuydu. Arsenal arazisi Villenueva arazisinden dört milyon peso daha değerli olmasına rağmen Villenueva arazisi için çok daha yüksek bir fiyat ödediler.

Gerçekleştirilen devasa inşaat planından da ciddi miktarda kâr elde ettiler: Her eyalette birer adet olmak üzere altı tarım okulu; Havana'nın çeperinde Santiago de las Vegas'ta bir tarım istasyonu; ülkenin orta bölümünde bulunan Matanzas eyaletinde 51 kilometre uzunluğunda kanal (ilk adımları); 500 küsur kilometre yol, çeşitli mezbahalar, su kemerleri ve mezarlıklar; işçiler için yaklaşık bin evin inşası, Havana'da ve başka yerlerde kıdemli yurttaşlar için konutlar; Doğu Manzanillo'da bir hastane; karayollarının, yolların ve köprülerin onarımı. Dahası, devlet ABD ve İngiliz kökenli üç büyük demiryolu işletmesini sübvanse etti ve bunlar adanın batısında ve Las Villas ile Camagüey eyaletlerinde sahip oldukları demiryolu hatlarını bu sayede genişlettiler.

Halk lehine bazı yasaların da onaylandığı oldu. Kırda yaşayan topraksız her aileye bir *caballeria* (33 dönümlük) arazinin verilmesi, işçilere yasal para birimi yerine senet veya fişle maaş verilmesinin yasaklanması, mağazaların mesai saatlerini belirleyen Kapanış Yasası bunlardan bazılarıydı. Ancak söz konusu kararların hiçbiri bu yıllarda uygulanmadı.

Demagogluğuyla bilinen Gómez'in rejimi altında da toplumsal ve sendikal eylemler bastırıldı. Gómez bu amaçla Sürekli Ordu'yu kurdu, Kırsal Muhafızları yeniden örgütledi, silahlı kuvvetlerin yapısını güçlendirdi ve kendi askeri ve ideolojik hazırlıklarını yoğunlaştırdı. O dönemde Başkan Yardımcısı General Gerardo Machado, baskıcı uygulamalarıyla nam salmıştı.

Askeri aygıt öncelikle toplumsal eylemleri susturmak için kullanıldı. 1912 yılında şeker işçilerinin Küba'nın doğusundaki birçok şeker plantasyonunda (Manzanillo'da Sosyalist Parti'nin öncülüğünde) örgütlediği güçlü grev Kırsal Muhafızlar tarafından vahşice bastırıldı. Keza, Havana'nın kanalizasyon ağında çalışan işçilerin 1911'de düzenlediği önemli grev de bastırıldı ve öncü işçilerin hapse atılmaları veya ülke dışına sürülmeleri ile sonuçlandı.

Dönemin en zalimce saldırısı, "Siyahların Küçük Savaşı" adı verilen mücadelenin 1912'de bastırılmasıydı. Sömürgecilikten miras alınan ırk

ayrımcılığı ABD müdahaleleri sırasında gözle görünür bir yaygınlık kazandı ve cumhuriyeti çürüttü. Siyahlar polis gücünde yer alamıyor, resmi törenlere katılamıyor veya kamu görevleri üstlenemiyorlar, birçok kamu hizmetinde, bankada vb. çalışamıyor ve başlıca otel veya lokantalara giremiyorlardı. Zengin beyazların ise başka olanakların yanı sıra siyahların giremediği büyük okulları ve dinlence, spor merkezi ve sosyal kurumları vardı; siyahlar beyazlara göre daha düşük ücretlere çalışabiliyorlardı.

İşçi hareketinin, bağımsızlık savaşı gazilerinin, toplumsal figürlerin ve ilerici örgütlerin düzenlediği çok sayıda protesto gösterisi yapıldı. Devlet sömürüsüne karşı mücadele edebilmek için emek hareketinin eski önderi ve zamanın küçük müteahhidi Evaristo Estenoz ile Kurtuluş Ordusu'ndan Albay Pedro Ivonet 1908 yılında Bağımsız Siyahlar Grubu'nu kurdular. Örgütün programında yalnızca ırk ayrımcılığını sona erdirmek değil ölüm cezasını kaldırmak da yer alıyordu. Zorunlu ve özgür eğitimin yanında başka toplumsal hizmetleri de savunuyordu. 1910 yılında bu grup siyasi bir parti haline geldi ve seçimlere katılmaya çalıştı, ancak tek ırktan oluşan partilerin seçimlere katılmasını engelleyen bir yasa çıkarıldı.

Yasal olanakların tıkanmasıyla Bağımsız Siyahlar Grubu silahlı mücadeleye başvurdu. 20 Mayıs 1912 tarihinde ayaklanma başlatıldı. Ayaklanma adanın doğusunda bulunan Oriente'ye odaklanmıştı ancak Pinar del Río, Havana ve Las Villas eyaletlerinde bazı bölgeleri de kapsıyordu. Hükümet, emri altındaki tüm güçleri seferber ederek ayaklanmacıların üstüne yürüdü ve hareketlenmeyi yok etti. İsyancılardan birçoğu çatışma sırasında öldü ve aralarında Albay Ivonet'nin de bulunduğu birçoğu idam edildi. 3 bin kadar siyah bu katliamda öldürüldü.

Yalnızca siyahlar için bir parti kurmak bir hata idiyse de, işlenen suçun hiçbir meşru gerekçesi yoktu. Siyahlara karşı ayrımcılık belası tüm Cumhuriyet dönemi boyunca yayılmaya devam etti.

Mario García Menocal Hükümeti

20 Mayıs 1913 tarihinde, José Miguel Gómez'in ardından Cumhuriyet'in başkanlığına Mario García Menocal y Deop geldi. ABD'de Cornell Üniversitesi'nden inşaat mühendisi olarak mezun olan Menocal 1895 sa-

vaşının en genç generallerinden biri idi. Ancak önemli silahlı eylemlerin herhangi birinde yer almamıştı. Muhafazakâr görüşlü ve ABD yanlısı idi. Havana'da polis amiriyken Leonard Wood ile işbirliği yapmıştı ve ABD tekellerinin tipik bir temsilcisiydi. Küba Amerika Şeker Şirketi ve başka işletmelerin mülklerinin yöneticisiydi. ABD basını Menocal'ın Kübalıdan çok Amerikalı olduğunu doğruluyordu. Emek ve halk düşmanı politikaları nedeniyle Menocal'a "Ustabaşı" ve "Küba'nın Kayzeri" deniyordu.

Menocal 1921'e kadar peşpeşe iki dönem görev aldı. 1916 yılında skandal niteliğindeki hileli bir seçimle yeniden seçildiğinde José Miguel Gómez ve öteki liderlerin öncülüğünde, Kırsal Muhafızların ve Ordu subaylarının önemli ölçüde desteğini alan bir ayaklanma başlatıldı. Ayaklanma, etkinliklerde söylenen ve Liberal Parti'nin propagandasında kullandığı bir şarkıya atıfla "*La Chambelona*" olarak tarihe geçti.

Ayaklanma Havana'dan Oriente'ye kadar üç eyaleti kapsıyordu, ancak hükümetin askeri üstünlüğü ve ABD'nin adanın çeşitli noktalarına piyadeler yerleştirdiği müdahale nedeniyle yenilgiye uğratıldı.

"Almansever" olmakla suçlanan isyancıların bir kısmı öldürüldü. Kalanı ise hapse atıldı ve daha sonra affedildi.

Menocal'ın başkan olmasından sonra, ülkede ciddi ekonomik ve siyasi yansımaları olan Birinci Dünya Savaşı patlak verdi. Savaşın başlamasından iki ay sonra 1914 Ekimi'nde Ekonomiyi Savunma Yasası kabul edildi. Bu yasa, çeşitli önlemlerin yanı sıra, devlet yönetiminde tasarruf tedbirleri alınmasını, hazine bonoları basılmasını, vergilerin yükseltilmesini, ipotek faizlerinin artırılmasını, Ordu'nun ve Kırsal Muhafızların yeniden örgütlenmesini, tütüne ihracat primleri konmasını, ihracatçılar için bir denizcilik sigortası hazırlanmasını ve ulusal para biriminin basılmasını öngörüyordu.

"Şişman İnekler" ve "Cılız İnekler"

Savaş nedeniyle Avrupa'daki tüm pancar ürünleri fiilen harap olmuştu, böylece Küba şekerine olan talep ciddi biçimde arttı ve fiyatlarda eşi benzeri görülmemiş bir yükseliş yaşandı. Savaştan bir yıl önce, 1913'te Küba 2.428.000 ton şeker üretmişti; bu, dünya şeker üretiminin yüzde 14,3'üne denkti. 1916 yılında 3 milyon tona çıkan üretim (dünya üretimi-

nin 18,48'i), 1919'da 4 milyon tona ulaştı; bu, dünya şeker üretiminin yüzde 26,6'sını oluşturuyordu. Şekerin fiyatı da 1913'te libre başına 1,15 sent iken 1920 Mayısı'nda 18,5 sente çıktı. Ülkenin madencilik faaliyetleri de, özellikle maden ve manganezde dikkate değer bir ilerleme kaydetti. Dış ticaret dengesi bu yıllarda Küba'nın lehine bir eğilim arz ediyordu, çünkü ithalat karşısında ihracat yeterli fazlayı veriyordu. Ulusal bütçe gelirleri 1913 yılında 43.077.394 peso iken 1920'de 114.675.438 pesoya çıktı.

Ekonomik refahtan "Milyonların Dansı" veya "Şişman İnekler" olarak söz ediliyordu.

Ne var ki bu refahtan esas yararlananlar, tekeller ve şeker kodamanları, büyük işadamları ve başta ABD'ye ait olanlar olmak üzere bankalardı, halk kesimleri değil. Savaş da ürünlerde şiddetli bir kıtlığa sebep oldu ve satıcılar ahlâksızca kıt kaynaklar üzerinden vurgunculuk yapmaya başladılar. Ücretler yalnızca yüzde 30 düzeyinde artarken hayat pahalılığı yüzde 100 arttı.

Küba tütünü için önemli olan İngiliz pazarı savaştan dolayı kapandı ve ada ekonomisinin diğer ürün satışları da aynı nedenden dondu. Üretim sınırlandırmaları oldu, fabrikalar kapandı ve kitlesel işsizlik oluştu. Benzer şekilde "şeker ateşi" tarımdaki öteki gelişmelere karşı bir ilgisizlik doğurarak, şeker latifundiası lehine geniş arazilerden yoksun bırakılan çiftçileri ciddi biçimde zarara uğrattı.

Ancak başa gelen en büyük felaket bu değildi. "Şişman inekler"in hemen ardından "cılız inekler"in geldiğinin öngörülememiş olması, 1920'lerin ortalarında gerçek bir felakete yol açtı. Şeker kamışı arazilerinin savaşın etkisiyle genişlemesi, ABD'ye ve dünya piyasalarına çığ gibi şeker akmasına sebep olurken hızla fiyatları düşürdü. Fiyat, libre başına Mayıs'ta 22,5 sent iken Haziran'da 17,5'e, Temmuz'da 15,5'e, Ağustos'ta 11'e, Eylül'de 9'a, Ekim'de 7, Kasım'da 5,25'e, Aralık ortasında da 3,75'e düştü.

Bu yılın Ekim başlarında gözle görülür felaket tablosu karşısında mudiler paniğe kapılarak hesaplarındaki parayı çekmek için bankalara hücum ettiler. Ancak bankaların ödeme yapabilecek nakitleri bulunmuyordu: Fiyatların libre başına 30 ve 40 sente kadar seyredeceğine güvenerek epey-

ce borç vermiş ve şeker hasadına dayalı başka ticari faaliyetler yürütmüşlerdi. Fiyatlar aniden düşünce kendilerini derin bir borç havuzunda ve çırpınan kredi sağlayıcılarının taleplerini karşılama şanslarını yitirmiş bir halde buldular.

Böylece kaynak darlığı nedeniyle iflaslar oldu. En ağır darbeyi yiyen Küba bankaları, toprak sahiplerini, kiracı çiftçileri ve öteki tarım emekçilerini, tüccarları ve küçük mülkiyet sahiplerini yıkıma sürükledi.

ABD'li olmayan iki büyük banka *Banco Cubano* ve *Banco Español* ekonomik fırtına sırasında ortadan kayboldu. Yalnızca, sınırlı kaynakla güçlü girişimcilere hizmet veren iki sağlam banka ayakta kaldı. Böylelikle ABD bankaları kredi sağlayan sektöre ve çok sayıda şeker tüccarına, arazisine, çeşitli işletmelere ve gayrimenkule sahip oldular.

Bu felaket önlenebilirdi, fakat Menocal ABD tekellerinin çıkarlarını temsil ediyordu ve Küba ekonomisinin anahtarını onlara teslim etmişti.

1920'ye kadar Küba'nın çarpıcı bir ekonomik büyüme yaşamasına ve kendisine sunulan onca borç paraya rağmen Menocal'ın yönetimi vasat bir performans sergiledi. José Miguel Gómez'in başlattığı bir dizi iş askıya alındı, bununla birlikte çok sayıda karayolunun, yolun, hastanenin ve okulun inşasına devam edildi. En dikkat çekici sonuçlar arasında Başkanlık Sarayı'nın tamamlanması ve (ilkokul öğretmenlerini eğitmek üzere) altı Öğretmen Eğitim Okulu'nun, Ulusal Arşiv'in ve Ulusal Müze'nin kurulması bulunmaktadır. Küba'da "bölgesel merkez" denilen sağlık ve dinlence amaçlı İspanyol derneklerinin kurulması da bu döneme rastgeldi.

Menocal, Cumhuriyet'in borçlanmasına epeyce katkıda bulundu. Toplam 52 milyon pesoluk dört adet borç aldı; piyasaya beş milyonluk tahvil sürdü ve liman temizleme işindeki skandaldan sorumlu işletmenin açıklarını kapayabilmek amacıyla adanın iç borcunu yedi milyon pesoya çıkardı.

Finans alanında attığı en önemli adımlardan biri, 1915'te ilk defa Küba'da ulusal bir para biriminin basılmasıydı. Küba'nınkinden daha değerli olan ABD para biriminin dolaşımı sürdü ve ABD bankacılığının Küba maliyesi üzerindeki denetimi yeni madeni paranın etkisini büyük ölçüde azalttı.

Menocal orduya önemli yatırımlar yaptı. "*La Chambelona*" liberal ayaklanmasından sonra yeniden organize ettiği Silahlı Kuvvetler'i, Deniz Kuvvetleri'ni, Kırsal Muhafızları donanımlı hale getirdi. Ayrıca bir deniz akademisi ve havacılık okulu kurdu.

Ekim Devrimi ve toplumsal mücadelelerin yükselişi

Menocal'in hükümeti döneminde işçilerin örgütlenme düzeyi yükseldi ve toplumsal mücadeleler yoğunlaştı. Emek hareketi içerisinde iki ideolojik akım hakimdi: Anarkosendikalizm ve reformizm. Yüzyılın ilk yıllarında belli bir güç kazanan sosyalist akım 1908'den sonra zayıfladı ve Carlos Baliño'nın önderi değil de üyesi olduğu Sosyalist Parti bile İkinci Enternasyonal'in görüşlerini benimsedi. Küba ayrıca dünya devrim hareketinin 1905-1907 Rus Devrimi'nin yenilgisiyle yaşadığı geriye düşüşten de bir anlamda etkilendi.

Reformist etki, esas itibariyle Pablo Iglesias'ın takipçilerinin aracılığıyla İspanya'dan ve Amerikan Emek Federasyonu'yla ilişkisi olan Kübalılar üzerinden ABD'den geliyordu. Bu ikinci grup içerisinde Yucatan'daki Meksikalı devrimci güçlere katılan ünlü romancı ve demiryolu önderi Carlos Loveira da bulunuyordu.

Birçok sosyal reformcu Küba Emeğin Yasal Korunması Birliği denilen yapıyı kurdular; Menocal'ı başlangıçta etkilediler ve işçilerin gönlünü kazanmak üzere bir ulusal emek kongresini desteklemeye ikna ettiler.

Hükümetin desteklediği etkinlik, 1914 Ağustosu'nda ülkenin dört bir yanından 1400 delegenin katılımıyla gerçekleşti. Ne var ki işçi birliğinin, temsilcilerini özgürce belirleyebilmesi kongreye destekçilerin arzu ettiğinden farklı bir nitelik kazandırdı. Etkinliğin katılımcıları, bizzat işçilerin, ama onların da yanında çiftçilerin, şeker kamışı kiracısı köylülerin, kadınların ve genel olarak halkın, ayrıca tam bağımsızlık ve ulusal ilerlemeden yana öteki kesimlerin içten içe duydukları bir dizi gereksinimi savundular. Bu talepler arasında 8 saatlik işgünü ve grev hakkı; iş kazası kurbanlarının korunması için yasalar; sosyal güvenlik, kadın ve çocukların korunması; işçilerin nakledilmesine, işsizlik ve hayat pahalılığına karşı ve işçilerin kültürel eğitimi için alınacak önlemler bulunuyordu. Katılımcılar, ulusal bir ekonomiden, yabancılara arazi ve emlak satışını yasaklayan yasalardan ve Mütekabiliyet Antlaşması'nın feshi ya da faydalı olacak şekilde değişti-

rilmesinden yana politikalar talep ettiler. Militarizm ve savaş kınanırken birçok delege Karl Marx'ın görüşlerini savundu.

Ancak hükümet taleplerini dikkate almadı. Hiçbir zaman uygulanmayan İş Kazaları Yasası ve Okul Emeklilik ile Demiryolu Emeklilik Yasaları gibi çok az sayıda toplumcu yasa bu yıllarda onaylandı.

Öte yandan Küba'da, özellikle İspanyol göçmenlerinin desteklediği güçlü bir anarkosendikalizm akımı da vardı. 1912'de Las Villas eyaletinin merkezinde, Cruces'de önemli bir kongre örgütlediler. Bu görüşlere kucak açan Kübalı işçiler arasında, işçilerin örgütlenmesinde bu yılların mücadelesinde önemli bir rol oynayan matbaacıların lideri Alfredo López bulunuyordu.

Bu süreçte Küba'da yüzlerce birlik, sendika, eyalet ve şube federasyonu kuruldu, mevcut olanların da üye sayıları arttı. Bunlardan başlıcaları denizcilik ve liman sektörlerinde, demiryolu, tütün, inşaat, şeker, grafik ve imalat sanayilerinde bulunuyordu. Tüm bu sektörlerde, özellikle de şeker, denizcilik ve demiryolunda, işçiler önemli eylemlere imza attılar. Örgütledikleri kısmi veya genel grevler, Menocal tarafından şiddetle bastırılsa da kimi zaman işçilerin bazı taleplerinin karşılanmasıyla sonuçlandı.

Hayat pahalılığına karşı düzenlenen büyük protesto gösterileri şiddet kullanılarak dağıtıldı. Bunların sonucunda birçok insan öldü, daha fazlası yaralandı, tutuklandı ve sınır dışı edildi.

Hükümet, dünya savaşı bahanesiyle işçileri "Almansever" olmakla suçladı. En zor zamanlarda bile nüktedanlığını yitirmeyen Küba halkı şöyle şarkılar söylüyordu:

Kamışı kes
Ve acele et
Ustabaşı geliyor
Kamçı şaklatarak

Kamışı kesmeyeceğim
Rüzgâra bırakacağım
Lola kessin onu
Kalçasını sallayarak

O yıllarda ABD yönetiminin sıkıntılarına katlanan kesimlerden biri de

çiftçilerdi. Şeker endüstrisindeki büyüme, başta Oriente olmak üzere tüm eyaletlerde binlerce ailenin topraklarından tahliye edilmeleri pahasına gerçekleşmişti. Genel olarak tahliyelerle birlikte çiftçilerin mahsulü, evleri ve öteki mülkleri gasp ediliyordu. Maruz kaldıkları sömürü sisteminin bütünüyle birlikte tahliyeler, bu kesim içerisinde Küba Adası Çiftçileri Birliği gibi ilk örgütlenmelerin ve bunların yanı sıra genellikle işçilerin de katıldığı mücadelelerin doğmasına sebep oldu.

Rusya'da 1917'de Büyük Ekim Devrimi'nin gerçekleşmesi, işçiler gibi öteki kesimlerin de örgütlenmelerine ve mücadelelerine bir ivme kattı. Birlikler ve işçi eylemleri katmerlendi, Havana Sosyalist Topluluğu ve Manzanillo Sosyalist Partisi yeniden canlandı. Aynı zamanda kendilerini sosyalist, emek, radikal vb. sözcüklerle isimlendiren reformist partiler de hızla çoğaldı. Bu partilerde yasal yollar bulma umudu taşıyan dürüst liderler ile işverenlerin ve hükümetin hizmetindeki oportünist unsurlar birbirine karışmıştı.

Anarkosendikalizm yanlıları arasında iki tavır kendisini gösteriyordu: Tüm işçilerin birliğini savunanlar ile sosyalist ve reformistlerle ittifakı reddeden ve Sovyet hükümetine saldıranlar.

Emek örgütlerinin çoğunun önderliğinde sosyalistler, reformistler ve anarkosendikalizm yanlıları birleşmişti ve anarkosendikalistler ağır basıyordu. Her tür faaliyette, özellikle de 1 Mayıslarda, çiçeği burnundaki Sovyet devletine desteklerini bildiriyorlardı. Ayrıca Rusya Yanlısı Komiteler oluşturup dayanışma kampanyaları yürüttüler. Nisan 1920'de toplanan önemli bir işçi kongresi, "adalet peşindeki mazlumlara kılavuzluk eden bir ışık ve ilham kaynağı" olduğunu söylediği "Rusya Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'ni kuran kardeşleri"ne selamlarını ve dayanışma duygularını iletme kararı aldı.

Yine 1920'de anarkosendikalizm yanlıları, kendilerini "Üçüncü Enternasyonal'in bir seksiyonu" ilan edip "Küba Sovyetleri Komünist Cumhuriyeti Program ve Esasları" adlı temel bir belgeye dayanan bir işçi kongresi topladılar.

Alfredo Zayas Hükümeti (1921-1923)

1920'de başkan adayı olan Avukat Alfredo Zayas y Alfonso (1861-1934),

20 Mayıs 1921'de göreve başladı.

Sürekli olarak fikir değiştirmesiyle bilinen Zayas, özerklik yanlısı olmuş, fakat daha sonra bağımsızlık mücadelesine katılmış, ABD egemenliği altında Adalet Bakanlığı yapmış, ama 1901'de Platt Kanun Değişikliği'ne karşı oy verenler arasında yer almış, ulusalcı ve müdahale karşıtı tutum takınmış, ne var ki kendi döneminde çıplak bir hal alan ABD müdahalelerine göz yummuştu. Onun hükümeti altında halk, giderek artan siyasi ve idari yolsuzluklara maruz kaldı.

Barış yanlılığını ve uzlaşmacılığı gururla sahiplenerek, yönetimi altında ortaya çıkan birçok ciddi gerginliği kan dökülmesine izin vermeden, hediye, iş ve rüşvet vererek çözdü. Bir yandan servetine servet katarken diğer yandan eleştiriler ve saldırılarla baş etmesini bildi. Esas itibariyle işçiler, öğrenciler ve aydınların sürüklediği yurtsever, antiemperyalist ve devrimci hareketin yeniden atılımıyla yüzleşmek zorunda kaldı.

Zayas iktidara geldiğinde ülke, önceki yıl başlamış olan ciddi bir ekonomik, mali ve siyasi krizle boğuşuyordu. Onun döneminde Küba ekonomisinin, ABD sermayesinin neredeyse mutlak egemenliği altına girme süreci tamamlandı. Ne var ki 1923 ile 1925 arasında şeker endüstrisinde yaşanan geçici olsa da bariz canlanma, bu yıllara damga vuran hoşgörü ortamı ile birlikte bazılarının gözünde hükümete olumlu bir imaj kazandırdı.

Fakat gerçekler bu imajın aksini gösteriyordu. Zayas çürümüş bir adamdı. 1913'te Cumhuriyet'in başkan yardımcılığından ayrıldıktan sonra kendisini adanın resmi tarihçisi ilan etti ve aylık 500 peso maaş bağladı. Kendi döneminde "kazara" milli piyangonun büyük ikramiyesini iki defa kazandı ve sağ iken kendi heykelini diken yegâne başkan oldu. Kumar ve benzeri faaliyetlere yeşil ışık yaktı; "*botellas*"ı (ücret bordrosu üzerinde gözüküp maaş alan ancak işe gitmeyenler) yaygınlaştırdı ve sahtekârlıktan mahkûm olmuş insanlar için bir af yasası çıkardı. Döneminin sonunda kişisel serveti yedi milyon pesoyu bulmuştu.

Zayas'ın önünü açtığı yağlı işlerden biri de Santa Clara manastırının özel bir işletmeden satın alınmasıydı. "*Vacas gordas*" (şişman inekler) döneminde Kilise bu manastırı bir milyon pesoya söz konusu işletmeye satmıştı ve devlet, o anda yaşanan kriz içerisinde manastır için iki milyon

üç bin peso ödedi.

Skandal, toplumun tepkisini çekti ve bu tepki kamuoyunda ciddi yankılar uyandıran bir harekete dönüştü: "13'lerin Protestosu". Erasmo Regueiferos, Küba Bilimler Akademisi'nde Uruguaylı yazar Pauline Luíssi için bir konuşma yapmaya hazırlanıyordu. Regueiferos, Zayas Kabinesi'nin bir üyesiydi ve bu rezil operasyonun sorumlularından biriydi. Konuşmacı söze başlamadan önce birçok genç aydın ayağa kalktı ve biri, avukat ve şair Ruben Martínez Villena, gerçekleşen yolsuz satıştan dolayı Regueiferos'u herkesin önünde alenen suçladı. Daha sonra bu topluluk, söz konusu adın verilmesine vesile olan on üç aydın tarafından imzalanan bir bildirge yayınladı. İleride hemen hepsi edebiyat ve siyasette tanınan isimler haline gelecek ve o dönemin tarihinde önemli yankılar uyandıracak olan Grupo Minorista denilen topluluğun kuruculuğunu yapacaklardı. Öncülerden ikisi, Martínez Villena ve Juan Marinello, işçi hareketi ve komünist hareket içerisinde üst düzey sorumluluklar alacaklardı.

İdari yolsuzluktan daha ahlâksız ve öfke uyandırıcı olan ABD müdahalesiydi. Neredeyse Zayas'ın tüm devri boyunca gerçekte yöneten kişi, Amerika Birleşik Devletleri'nin temsilcisi Enoch H. Crowder idi. Bu makyavelist, her iki işgal döneminde de Küba'da görev almış, 1919'da Havana'ya dönmüş ve Zayas'ı seçtirecek olan Seçim Yasası'nı hazırlamıştı. 1921'de Zayas'ın görev almasından kısa süre önce yeniden döndü.

Crowder, bu defa ABD Başkanı Woodrow Wilson'un özel elçisi olarak çok ukala tavırlarla geldi. Liberallerin kınadıkları hileli seçimleri alanda araştırmak ve yolsuzluğa gömülmüş haldeki kamu yönetimini temizlemek için geldiği ilan edildi. Aslında ABD hükümeti Küba'yı eleştiremezdi, çünkü Cumhuriyet'in ilk seçimlerine hilekârlığı bizzat bulaştırmış, ayrıca zimmetine para geçirmeyi, "*botellas*"ı, hırsızlığı ve vurgunculuğu yönetime kendisi sokmuştu.

ABD başka nedenlerle müdahale etti: Menocal hükümetinin beceriksizliği ve 1920 krizi kamu maliyesini öyle acıklı bir hale getirmişti ki Küba hükümeti Amerika Birleşik Devletleri'nin verdiği borçlara ilişkin yükümlülüklerini yerine getiremez duruma düşmüş ve ABD, askeri müdahaleye başvurmaksızın kendi bankacılığının tehlike altındaki çıkarlarını koruma-

ya karar vermişti.

İşlemin "önleyici müdahale" olarak adlandırılması tam da bundan kaynaklanıyordu. ABD gazetesi The World bunu tasvir ederken "General Crowder'ın ziyaretinin Küba halkını uyandıracağını ve müdahalenin mümkün olduğunun farkına varmalarını sağlayacağını ümit ediyoruz" diye uyarıyordu.

Crowder maliye ve kamu yönetimi konularında uzman bir ABD heyeti getirdi ve Zayas hükümeti, ne kadar gizlilik içerdiğinden bağımsız olarak, arşivlerin ve başka bilgi kaynaklarının kapılarını onlara ardına kadar açtı. ABD genel valisi Zayas'a o andan itibaren alması gereken tüm önlemlerle ilgili talimatlar verdi. En ünlüleri, Crowder'ın emirlerini dikte ettiği 13 gizli -ama herkesin bildiği- muhtıra idi. Hayata geçirilmezler ise, Zayas hükümeti talep ettiği 50 milyon peso borcu alamayacak ve askeri müdahaleye boyun eğecekti.

Crowder ulusal bütçenin yüzde 5 oranında daraltılması ve Kabine'nin yeniden düzenlenmesi talimatını verdi ve istediği düzenlemeler yapıldı. Crowder yeni bakanları, güvendiği adamları bizzat seçerek "Dürüstlük Kabinesi" olarak adlandırdığı oluşumu kurdu. Muhtıra, borcun ne şekilde kullanılabileceğini tarif ediyor, bazı yasaların askıya alınmasını ve bazılarının da onaylanmasını emrediyordu. Başka hiçbir Küba başkanı bu derece bir rezillik yaratmamıştı.

Misyon tamamlandıktan sonra Crowder ABD'ye döndü. Söz konusu olan borç, Küba'ya hayli ağır koşullar karşılığında verilmişti. Bunun üzerine Zayas ulusalcı ve müdahale karşıtı bir konumlanışa geçti ve Crowder'ın tutumu karşısında açıklamalar yaptı; ne var ki Crowder ABD Başkanı Warren G. Harding tarafından ABD'nin Havana büyükelçisi atanarak geri döndü. Zayas Amerika Birleşik Devletleri'ne boyun eğmeye devam etti. Öyle ki, ABD Kongresi, 1925'te, İspanyol işgalinin sona ermesinden neredeyse otuz yıl sonra, Çamlar Adası ve bazı komşu toprakları nihayet Küba ulusal coğrafyasının bir parçası kabul ettiği için büyük bir "minnet" kampanyası düzenleyecek kadar işi abarttı.

Birinci Ulusal Öğrenci Kongresi. Halk hareketinin yükselişi

Yüzyılın üçüncü on yılı, ülkenin siyasi ve toplumsal yaşamına halk kit-

lelerinin damga vurduğu bir ayağa kalkış ile başladı. ABD tekellerinin ulusal servetlere tecavüzü, siyasi yaşamın ABD hükümetinin aşağılayıcı müdahalelerine maruz kalması, oligarşik hükümetlerin yıpranması, mali ve ekonomik gerileme, ülke sorunlarının çözümü için yeni yollar arayan Küba toplumunun önemli kesimlerinde hayal kırıklığı yarattı. Üstelik mevcut düzene isyan eden yalnız işçiler ve çiftçiler değildi. Öğrenci aktivistler sahneye güçlü bir giriş yaparken aydınlar ve beyaz yakalılar, hatta genel durumdan etkilenen küçük ve orta burjuvazinin kimi kesimleri de onlara katıldılar. Rus Devrimi'nin başarısından ve Meksika gibi ülkelerde yükselişe geçen ulusalcılık duygusundan olumlu etkilenmişlerdi.

Ülkedeki tek yüksek öğretim merkezi olan Havana Üniversitesi'nden ve liselerden öğrenciler, Rus ve Meksika Devrimleri'nin eğitim alanında yarattığı dönüşümlerden ilham alarak 1918'de Arjantin'deki Cordoba Üniversitesi'nin başlattığı ve Reformist hareketin öncülük ettiği güçlü bir üniversite reformu mücadelesi yürüttüler. Öğrenciler üniversite özerkliği, üniversitenin yönetime katılımı, yolsuzluğa bulaşan öğretim üyelerinin okuldan atılması, ders programlarının güncellenmesi ve benzeri önemli değişiklikler talep ediyorlardı. Üniversite Öğrencileri Federasyonu'nu 1922'de kurdular ve 1923'te Ulusal Öğrenci Kongresi'ni topladılar.

Ekim 1923'te toplanan Kongre, Üniversite'den temsilciler, orta düzeydeki öğretim kurumları, (dini okullar dahil) özel okullar ve çeşitli gençlik örgütlenmeleri ve dergi çevrelerinden oluşuyordu. Militanlığıyla övünülen toplantı 12 gün boyunca sürdü ve öğretimle ilgili birçok önemli karara imza attı: Küba ve Latin Amerika öğrencileri hareketi, sömürgecilik ve emperyalizm, Küba'nın ve halkların egemenliğinin savunulması ve öğrencilerle işçilerin birliği gibi.

Kongre, üniversite reformuyla ilgili söz konusu taleplerin tümünü sahiplendi; ileri bir Öğrenci Hakları ve Sorumlulukları Yasası hazırladı; okullarda ve kamusal alanda yolsuzluğu kınadı; işçilerin kültürel gelişimine katkıda bulunmak için "José Martí Halk Üniversitesi"nin kurulmasına karar verdi.

Kongre genel olarak emperyalizme, özel olarak da ABD emperyalizmine meydan okudu. Platt Kanun Değişikliği'nin ve Kalıcı Antlaşma'nın

feshedilmesini, Küba'nın iç işlerine ABD müdahaleciliğine son verilmesi ve Çamlar Adası'nda Küba'nın egemenliğinin tanınmasını talep etti. Keza Kongre dünya kapitalizmine, Monroe Doktrini'ne, sömürge ve bağımlılık döneminin zulmüne, Amerika kıta ülkeleri arası ilişkilerde birilerinin "öğretmenlik" etmesine karşı çıktı ve halkların egemenliğine zarar veren tüm antlaşmaların feshedilmesini savundu. Sovyet Rusya'nın tecrit edilmesini kınadı ve Küba hükümetini diplomatik olarak bu ülkeyi tanımaya çağırdı.

Etkinlikte, Latin Amerikalı öğrenciler arası kardeşlik bağlarının kurulması için birçok karar alındı. Bunlar arasında bir öğrenci kongresinin toplanması ve bir Latin Amerika Öğrenci Federasyonu oluşturulması planı da bulunuyordu. Latin Amerikalı ülkelerin ulusal bayramlarının Küba okullarında resmi olarak kutlanması ve Amerika kıtası ülkelerinin tarihinin çalışılmasını gündeme getiriyordu.

Kongre, aldığı örnek kararların bir başkasında işçi örgütlenmelerine kardeşçe selamlarını ileterek onlarla öğrenciler, işçiler ve ülke için ortak eylemler yürütme kararını aldı.

O günlerde Küba'da sürmekte olan olumsuzluklardan duyulan genel memnuniyetsizliği yansıtması itibariyle etkinliğin bir özgünlüğü de, delegelerin ideolojik heterojenliğine ve yükselen şiddetli tartışmalara karşın tüm kararlarda ya hemfikir olunması ya da kararların çok ezici bir çoğunlukla alınmasıydı.

Kongre'nin ve bu yılların tüm öğrenci hareketi ile antiemperyalist hareketlerinin ruhu José Antonio Mella (1903-1929) idi. 20 yaşında, atletik yapılı, yerinde duramayan bir kişiliği olan karizmatik, genç bir adamdı.

Dominikli bir baba ve Kuzey Amerikalı bir annenin oğlu olan Mella, Küba gençliğinin kısa sürede en önde gelen lideri haline geldi. Başka örgütlenmelerin yanı sıra José Martí Halk Üniversitesi'ni, Din Adamları Karşıtı Birlik'i, AntiEmperyalist Birlik'i ve Küba Komünist Partisi'ni, ayrıca Juventud dergisini kurdu. Kısa yaşamını tümüyle Küba ve Latin Amerika devrimlerine adadı.

Dev gösterilerin sıkıştırdığı Zayas hükümeti üniversite reformuyla ilgili çeşitli talepleri kabul etti: Özerklik tanıdı, Üniversite'nin yönetiminde

öğrencilerin katılımına razı oldu ve çürümüş bir grup öğretim üyesini de üniversiteden attı. Atılan bu adımların ömrü, Zayas'ın başkanlık dönemi kadar sürebildi.

Bu dönemde öğrenciler, genellikle işçilerle ittifak içinde çeşitli protesto gösterileri düzenlediler. Bazı öğretim üyeleri ve siyasetçilerin Enoch H. Crowder'ı ve Leonard Wood'u Üniversite'nin fahri rektörü atama girişimini engellediler. Mussolini diktatörlüğünün gönderdiği "Italia" gemisinin Küba'yı ziyaret etmesini büyük gösterilerle protesto ettiler ve ABD hükümeti Küba'nın Çamlar Adası üzerindeki egemenliğini tanıdığı zaman Zayas'ın Vaşington yönetimine düzdüğü övgüleri reddettiler.

Bu on yılın başlangıcında feminist hareket de gelişti. 1923 yılında, ülkenin 31 kadın örgütünün temsil edildiği ilk Ulusal Kadınlar Kongresi toplandı. Oy hakkı, erkeklerle eşit haklar, çalışan kadınların maddi ve manevi olarak korunması, çocuklar lehine yasalar talebi ve işçilerle öğrencilerinkiler kadar radikal olmasa da Küba kadınlarının mücadelesi açısından bir ileri adım oluşturan başka talepler dile getirdiler.

Gazi ve Yurtseverler Hareketi bu yıllarda daha geniş bir toplumsal tabanı olan eylemliliklerdendi. Emeklilik maaşlarını korumak için Bağımsızlık Savaşı gazileri tarafından başlatılan hareket, taleplerini genişleterek idari yolsuzlukların sona erdirilmesi ve daha insanca bir kamusal yaşam üzerinde durdular. Kişisel kâr peşindeki burjuva siyasetçileri de bu harekete katıldılar ve Ruben Martínez Villena ve Juan Marinello gibi yurtsever duygulara sahip genç insanlarla çatıştılar. Bir yıldan biraz daha uzun bir süre sonra, başarısız bir ayaklanma girişiminin ardından hareket söndü. En önemli öncüleri, burjuva siyasetçilerinin liderliğinde herhangi bir ciddi sonuç alınamayacağını anladılar.

Emek hareketinin gelişimi. Havana Emek Federasyonu (FOC) ve Küba Ulusal İşçi Konfederasyonu (CNOC)

İşçi sınıfının ideolojik ve örgütsel gelişimi bakımından bu dönem büyük bir önem arz etmektedir. Öteki örgütlenmeler, on yıl önce kurulanlara katıldılar. Bunlardan başlıcaları Havana Emek Federasyonu (1921) ve Küba Demiryolu Kardeşliği (1924) idi.

Anarkosendikalistlerin ve sosyalistlerin önderliğindeki ilk örgütlenme,

proletaryanın birliğine, verdiği haklı mücadeleye ve sendikalar için bir çatı örgütlenmesinin zaman içerisinde oluşturulmasına bir ölçüde ivme kattı. Eyalet düzeyinde bir karakteri olan Federasyon, liman, tütün ve sigara imalatı, matbaacılık, duvarcılık, fırıncılık, kunduracılık, telgrafçılık, taksi şoförlüğü, kâğıt, kraker ve şekerleme sanayileri gibi bazı sektörlerde eylemler başlattı ve destekledi. Bu eylemlerinden en dikkate değer olanı, İmalat Sanayi Sendikası'nın öncülüğünde gerçekleşen Polar bira fabrikası işçilerinin üç yıl süren greviydi. Grev sırasında polisle defalarca çatışıldı; tutuklamalar yaşandı, hatta idam kararları bile çıkarıldı, ancak uygulanmadı.

Reformcuların önderlik ettiği Demiryolu Kardeşliği ilk defa güçlü militan eylemlerle kendini gösterdi. Örgüt, İngiliz demiryolu tekeline karşı, ülkenin farklı noktalarındaki şeker işçilerinin desteğine dayanan 21 günlük bir grev ile başladı. Şeker işçileri ulusal ölçekte örgütlü değildi, ancak onlarca şeker imalathanesinin, rafinerinin ve şeker plantasyonu demiryolu hatlarında, 20 binin üzerinde sanayi ve tarım işçisinin katıldığı canlı grevler hayata geçirdiler.

Bu eylemler işletmelerin ve hükümetin sendikaları tanıması, grev hakkı, ücret ve çalışma koşullarının iyileştirilmesi, limanlarda vardiya listelerinin hazırlanması amacıyla düzenlenmekle birlikte, Zayas'ın pazarlığını yaptığı 50 bin peso borcun kınanmasına da sahne oldu. Deneyimli işçi sınıfı önderi Carlos Baliño, Justicia adlı emek gazetesine verdiği demeçte şunları söylüyordu: "Martí'nin 'herkesle herkesin iyiliği için' hayalini kurduğu Cumhuriyet, güzel bir sözden ibaretmiş. Küçük ve savunmasız İspanyol-Amerikan cumhuriyetlerindeki modaya uygun olarak Morgan Şirketi Cumhuriyeti haline gelmiştir."

Dönemin emek hareketi iki önemli olayla kendisini taçlandırdı: 1925 Şubatı'nda toplanan Cienfuegos Kongresi ve aynı yılın Ağustos ayında o güne kadar gerçekleşenlerin en önemlisi olan Camagüey Kongresi. İkincisi, Zayas'ın başkanlık döneminin sona ermesinden sonra ilk Küba sendika konfederasyonuna dönüştü. Ülke sathından gelen 128 emek örgütünün katıldığı bu Kongre'nin karakterini, bir bütünleşme ruhu taşıması ve tüm kararlarının işçi sınıfı mücadelesi ve işçiler arası uluslararası

dayanışma ilkelerine yaslanması oluşturdu. Etkinliğe katılım gösteren ideolojik akımların ürettiği kardeşçe işbirliği bir deneme niteliğindeydi: Hakim durumdaki anarkosendikalistler, reformistler ve komünistler. En temel zaaflarından biri ise şeker işçilerinin bu dönemde ulusal düzeyde örgütlü olmamaları nedeniyle varlık gösteremeyişleriydi; yalnızca Oriente eyaletindeki Puerto Padre'den bir sendika bu kesimi etkinlikte temsil etti.

Çalışan kitlelerin temel ekonomik, siyasi ve toplumsal taleplerini sahiplenen Kongre, ırksal, ulusal veya bölücü herhangi bir nedenden kaynaklanan tüm ayrımcılıklara ve savaşa karşı, emperyalizmle mücadele edenlerle dayanışma içerisinde olduğunu ilan etti. Ayrıca Amerika kıtası ülkelerinin tüm işçilerinin yer alacağı bir sendikanın kuruluşunu savundu.

Yine de en önemli anlaşma, ilk defa ülkenin bütününü kapsayan bir sendikal konfederasyonun, Küba İşçileri Ulusal Konfederasyonu'nun (CNOC) kurulmasıydı. Bu dönemin iki başat olayı, CNOC'un ve sekiz gün sonra da Küba Komünist Partisi'nin kurulmasıydı.

Küba Komünist Partisi'nin kuruluşu

1922'den itibaren Havana Sosyalist Topluluğu, Üçüncü Enternasyonal mücadele program ve taktiklerini benimsemişti. Ertesi yıl da adını Havana Komünist Topluluğu olarak değiştirdi. Ülkenin Manzanillo, Media Luna, Guanabacoa, San Antonio de los Baños gibi çeşitli yerelliklerinde ve Küba'da yaşayan Yahudiler içerisinde de benzer komünist örgütlenmeler oluşturulmaya başlandı. Havana Topluluğu, *Lucha de Clases* (Sınıflar Mücadelesi) adlı bir gazete çıkarmaya, emekçi ve öğrenci örgütlenmeleri içerisinde yoğun bir siyasi ve ideolojik çalışma yürütmeye başladı. En önde gelen üyeleri arasında, 1892'de Martí ile birlikte Küba Devrimci Partisi'ni kuranlardan bağımsızlık savaşı gazisi Carlos Baliño; genç yaştaki devrimci kuşağın temsilcilerinden Julio Antonio Mella; Küba'da ilerici çevrelerden itibar gören İspanyol öğretmen ve yazar José Miguel Pérez ve bir dizi itibarlı emek önderi bulunuyordu.

Bu toplulukların ilk kongresi, Zayas'ın başkanlık döneminden sonra 16-17 Ağustos 1925 tarihinde yarı yasal koşullarda gerçekleştirildi. Top-

lantıda, ülke çapından yüz kadar komünisti temsil eden delegelerin yaşı 20'yi bulmuyordu. Adanın ilk Marksist-Leninist partisi, Küba Komünist Partisi adıyla burada kuruldu.

Delegeler doğru dürüsüt bir Parti Programı ortaya koyabilecek kadar hazırlıklı değildiler; yürekten Marksist idiler ancak yeterli siyasi ve ideolojik donanımları yoktu. İşçilerin ve çiftçilerin haklarını korumaya dayalı bir programı benimsemekle yetindiler.

Kongre, Parti'nin yapısını ve tüzüğünü onayladı; davayı toplumsallaştırmak amacıyla seçim çalışmalarına katılma kararı alındı. Bu karar hararetli bir tartışmaya yol açtı; sendikalar, çiftçi ve kadın hareketlerine yönelik izlenecek taktikler belirlendi; genç komünistler için örgütlenme görevi tarif edildi ve Parti'nin Komünist Enternasyonal'e bağlanmasına karar verildi. José Miguel Pérez'in Genel Sekreterliği'nde dokuz üyeden oluşan bir Merkez Komitesi seçildi. Merkez Komitesi, Miguel haricinde, Carlos Baliño, Julio Antonio Mella, bir kamu çalışanı, bir gazeteci ve dört ünlü ve sevilen sendika önderinden oluşuyordu.

Kongre'nin hazırlığı ve toplantının kendisi Komünist Enternasyonali temsil eden Meksika Komünist Partisi üyesi Enrique Flores Magón'un işbirliğine çok şey borçluydu.

Kurucuların teorik seviyelerinin düşük olmasına ve az sayıdaki komünist militanı temsil ediyor olmalarına rağmen partinin kuruluşu, onunla birlikte ilk sendika konfederasyonun kuruluşu, başlamakta olan yeni tarihsel dönemin belirleyici göstergeleriydi.

Yurtsever ve Lirik Mesaj

Perulu şair José Torres Vidaurre'e...

José: Bize o eski machete hücumlarından biri gerek
Savaşçı kanadıyla yiğit bir atılganlık gösterecek

Toprağı döve döve delicesine koşarken atlar
Cesaretle belirip yıldızları savuracak!

İşte bu hücum bize hainleri öldürmek
Devrim sözümüzü yerine getirmek için gerek

Ölülerimizin, zulüm görenlerimizin hakkını ödemek
Sömürgecilerin direncini kırmak için gerek

Aklımız ve itibarımızla gün gelecek
Anayasamızdaki ilaveyi söküp atacağız

Açlığı, alın terini, yaraları ve ölümü
Boş ve aşağılık kadere terk etmeyeceğiz

Etmeyeceğiz ki Cumhuriyet payidar kalsın,
José Martí'nin mermerden düşünü gerçek kılsın,

Güzel ülkemiz kirli ellere kalmasın
Aşk ve İnanca dikilen mabet ayakta kalsın

Evlatlarımız dizleri üstünde dilenmesinler
Atalarının ayakları üzerinde savunduğu yurtlarını

Bu kadar acılı kan üzerine ant içerim
Kurtuluşla şereflendirilecek sevgili memleketim

Çekilen onca haksız cefaya karşı
Kezzap ve kırbacı kullanmaya devam edeceğim.

Öfkemiz bilenirken görevimiz büyüyor
Alçaklık öfkeli sözleri hak ediyor

Ruhumu kılıcımmış gibi kınından çekeceğim
Ve Anamız Amerika önünde ant içmeye diz çökeceğim.

Rubén Martínez Villena, 1923.

XII
Machado tiranlığı ve 1933 Devrimi

1924 Kasımı'nda genel seçimler yapıldı ve Liberal Parti'nin adayı Gerardo Machado y Morales (1871-1939) Başkan seçildi. 20 Mayıs 1925 tarihinde ant içerek başkanlık koltuğuna oturdu.

1895 Bağımsızlık Savaşı'nda askeri rütbe kazanan Machado, bazı araştırmacılara göre daha sonra sığır hırsızlığı gibi üçkâğıtçılıklar yapmıştı. ABD işgal güçleriyle işbirliğine gitti, Santa Clara'nın belediye başkanı oldu, ABD finans çevrelerinin desteğiyle bir şeker imalathanesini önce işletti sonra imalathaneye el koydu.

Halka karşı nefretini, Bağımsız Siyah Halklar Hareketi'ni ve işçi grevlerini şiddetle bastırdığında ve önde gelen liderlerinin katledilmelerine José Miguel Gómez yönetiminde İçişleri Bakanı iken akıl hocalığı yaptığında zaten göstermişti.

Başkanlık kampanyasına yarım milyon peso sağlayan Electric Bond and Share Şirketi ile yakın ilişkileri vardı. Büyük bir servetin üstünde oturuyordu. Emperyalizm ve ülkedeki oligarşi, Zayas döneminde ortaya çıkan ve büyümekte olan halk hareketini bastırabilecek denli güçlü bir kişi olduğunun farkındaydı. Martínez Villena, zorbalığı nedeniyle ona "pençeli eşek" adını taktı.

Bu geçmişine rağmen temel olarak iki nedenle çok oy aldı: Birincisi, rakibi başkanlık dönemiyle ilgili acıklı bir şekilde anılan Mario García Menocal'di; ayrıca Machado hedefini ülkede işlerin rayına girmesi olarak ilan etmiş, "su, yol ve okul" sloganlarına dayalı demagojik sözlerle yüklü

bir parti programı ortaya koymuştu. Kendisini Küba'nın ilk işçisi olarak nitelendirdi. Muhafazakâr Parti'nin "At sırtına!" şeklindeki sloganına karşı "Ayaklar üstüne!" sloganını duyurdu.

ABD'ye boyun eğiş ve halka karşı terör

Koltuğa oturmasından kısa süre sonra yeni Başkan ABD'yi ziyaret etmesi gerektiğini düşündü. Burada banka, ticaret ve sanayi temsilcileriyle, siyasetçiler ve subaylarla görüştü. Küba'daki yatırımları için mutlak güvenceler verdi, kendi kişisel sınıf çıkarları ve hükümetinin çıkarlarını ABD'ninkilerle özdeşleştirdi, elinde halkı bastırabilecek yeterli maddi olanak bulunduğu için, yönetiminde herhangi bir huzursuzluk çıkmayacağı konusunda söz verdi ve her koşul altında ABD'ye karşı kayıtsız şartsız sadık kalacağını ilan etti.

Küba'ya döndüğü zaman, yönetiminin ilk icraatı olarak ülkedeki halk hareketinin başını ezdi ve tüm muhalefetin üzerine çöreklendi. Ağustos ayında muhafazakâr siyasetçi ve El Día günlük gazetesinin editörü olan Armando Andre'nin katledilmesi emrini verdi. Mella'yı Üniversite'den attı ve öğrenci hareketine karşı sert bir tavır aldı. Komünist Parti'nin kurulmasından iki hafta sonra Machado, ayaklanma suçlamasıyla partinin önderlerine dava açtı, Genel Sekreter José Miguel Pérez'i sürgüne yolladı ve geri kalanlarını hapse attı. Genel Sanayi İşçileri Sendikası'nı yasadışı ilan etti ve Camagüeyli saygın demiryolu işçisi Enrique Varona'nın ölüm emrini verdi. Polis, Ordu ve Kırsal Muhafızlar, her tür halk hareketlenmesini terörle bastırma yoluna gitti.

Yönetim, terörizm ve kışkırtma ithamlarıyla Mella'ya karşı hukuki işlem başlattı. Mella da bunun üzerine 5 Aralık 1925 tarihinde açlık grevine gitti. Açlık grevine başlamasından on dokuz gün sonra ölümün eşiğine geldiğinde, güçlü bir halk hareketi, yönetimi, bu öğrenci önderini serbest bırakmaya zorladı. Serbest kaldıktan sonra yaşam güvencesi kalmadığı için Meksika'ya geçti ve devrimci mücadeleye burada devam etti.

Baskı birçok işçi sınıfı önderinin hayatına mal oldu. Havana İşçileri Federasyonu ve yakın zamanda kurulan Ulusal Küba İşçileri Konfederasyonu'nun kurucu üyesi ve önderi olan Alfredo López bunlardan biriydi. 1926 ortalarında sendikanın çoğu önderi fiziken yok edilmiş-

ti. Bu dönemin en utanç verici suçlarından biri de, Camagüey eyaletinde Ciego de Avila'da yaşayan İspanyol kökenli 40'tan fazla *campesino*nun, bu bölgedeki zengin bir toprak sahibinin kaçırılmasına misilleme olsun diye asılmasıydı.

Bayındırlık planı ve gümrük vergisi reformu

Ülkede bir terör rejimi kurmanın yanında Machado, seçim programında vaat ettiklerinin bir kısmını hayata geçirmişti. Anıt içmesini takip eden iki ayın ardından Machado hırsla bir bayındırlık planına girişti ve bu planla işsizliği azaltarak kendisine iyi başkan imajı kazandırdı. Üstelik bu, ona kişisel servetini ve bunun yanında akrabaları ile arkadaşlarının servetini de artırma olanağı verdi. Bu bayındırlık çalışmalarından en önemlisi Pinar del Río'dan Santiago de Cuba'ya 1142 kilometre boyunca uzanan Merkezi Karayolu'nun inşasıydı. Her ne kadar faydalı ve gerekli bir yol idiyse de, birçok insanın özel servet biriktirmelerini sağladı. Bir örnek vermek gerekirse, böylesi bir iş normalde 9400 pesoya mal olacak iken, yolun her bir kilometresi için neredeyse 100 bin peso ödendi.

Bir başka önemli bayındırlık çalışması, *Parque de la Fraternidad* yani Kardeşlik Parkı adı verilen büyük parkın da dahil olduğu Meclis Binası'nın (veya Kongre Sarayı) inşasıydı. Lüks yapı, Vaşington'daki Meclis Binası'nın taklidi idi ve 22 milyon peso tutacaktı. Meclis Binası'nın inşasından dolayı Machado'nun muhatap olduğu temel eleştiri, ada ağır bir ekonomik krizden geçmekte iken bu kadar yüksek bir harcama yapıyor olmasıydı.

Plan, liman ve rıhtımların temizlenmesini, çok kötü durumdaki yolların onarılmasını, sokaklara kaldırım döşenmesini, su ve lağım şebekesi döşenmesini ve okulların, hastanelerin, Havana Üniversitesi'nin merdivenlerinin ve Üniversite Stadyumu'nun inşasını da kapsıyordu.

Plan'ın yüzde yetmiş beşi, ABD'li Warren Brothers and Company isimli şirket ve kalanı Başkan'ın ve Bayındırlık Bakanı Carlos Miguel de Céspedes'in kontrolündeki *Compañía Cubana de Contratistas* (Küba Müteahhitleri Şirketi) ile sözleşmeye bağlandı. Machado'nun, projelerini dışarıdan borç almadan hayata geçirme sözü vermiş olmasına karşın finansman, New York Chase Ulusal Bankası ile yapılan sözleşme ile sağ-

landı.

Borçları ödeyebilmek için hükümetin, arazi, ulaşım, benzin, petrol ve öteki yakıtlar, satışlar ve gelirleri ve vergiden muaf tutulan faaliyetler arasında ülke dışına çıkarılan parayı vergilendirmesi gerekiyordu. Küba, yüksek bir bedeli olan hilekârlık, demagoji ve borçlanmışlık pahasına göreli bir ekonomik toparlanma yaşadı.

Machado ada sanayiini de koruma ve ülke ekonomisinde ürün çeşitliliğini sağlama sözü verdi. Bu amaçla 1926 Ekimi'nde ithal gıda ürünleri üzerindeki gümrük vergilerini yüzde 15 ve sanayi malları üzerindekileri yüzde 25 yükselten deneysel temelde bir gümrük vergisi reformu uyguladı. Bu önlemle hükümet Avrupa ve Latin Amerika'dan, bir kısmı da ABD'den gelen ithalatı azalttı. Ne var ki, ABD tarafından Ticaret Mütekabiliyeti Antlaşması'nın ihlali sayılabileceği için birçok ürün bu reforma dahil edilmedi.

Reform bazı ekonomik alanları korudu ve yumurta, et, tereyağı, peynir, süt konsantresi, pirinç, kahve, mısır, sabun, çimento, boya, ayakkabı ve başka malların üretimini teşvik etti. Ulusal sermaye cesaretlendirildi ve Machado bile bu alanlarda faaliyetler yürüttü. Söz konusu sektörlerde yabancı iş adamları da yatırım yaptılar; ancak büyük ulusal ve yabancı sermayenin baskın olması nedeniyle küçük üreticiler yıkıma uğradılar.

Gümrük vergisi reformu olumlu ancak kısa ömürlü bir adımdı ve en önemlisi, ülkenin tek bir ürün üreticisi ve ihracatçısı olmasında ya da ekonomik bağımlılığında bir değişiklik yaratmadı. Reforma öncülük edenlerin bizzat kendileri "yeni gümrük vergilerinin çok hafif" olduğunu itiraf ettiler. ABD'li büyük şirketlerin çıkarları etkilenmedi.

Machado'nun, görev süresini uzatmaya karar vermesi

1926 ve 1927 yıllarında Machado, hayata geçirdiklerine ve yediği darbelerden sonra bir türlü toparlanamayan halk hareketinin güçsüzlüğüne bağlı olarak hâlâ belli bir toplumsal desteğe sahipti. Fakat 1927'den başlayarak çeşitli etkenler sayesinde bu kırılgan toplumsal destek zayıfladı: Şeker kısıtlama politikası, şeker fiyatındaki azalma, abartılı bir vergi artırımı, işçi ve öğrenci hareketlerinde bir canlanma ve diktatörün iktidarını sürdürme kararı.

Yönetici siyasi partiler, Machado'nun yeniden başkan seçilme planı için muhalefetten bir işbirliği tavizi kopartabilmek amacıyla rüşvet ve gözdağına başvurdular. Bu tavize "işbirliği ruhu" adı verildi. Liberal Parti'nin küçük bir fraksiyonu, bu planı desteklemeyi reddederek Bağımsızlık Savaşı Generali Manuel Piedra Martell başkanlığında Ulusalcı Parti isminde yeni bir muhalefet partisi kurdu.

Machado'nun "*guataca*"ları, yani yalakaları, siyasi performansını öven bir kampanya başlattılar. Ona "Şanlı", "Amerika kıtasının Sezarı", "Yeni Mesih", "Eşsiz Yurttaş", "Cumhuriyetin Kurtarıcısı" diyorlardı. Kendisine, Havana Üniversitesi'nde verdikleri Fahri Doktora Derecesi dahil, ayrıcalıklı sıfatlar atfediliyordu. Ülke belediyeleri ona "manevi evlat" adını taktılar ve hatta üst düzey bir Katolik kilisesi lideri aleni olarak şunları söyledi: "Gökyüzünde Allah, yeryüzünde Machado".

1927'nin Martı ile Haziranı arasında, genellikle "işbirlikçiler" denilen grup tarafından kontrol edilen ülke meclisi, Machado'nun görev süresini 1931'e kadar uzatan bir yasa çıkardı. Bunun ardından, Machado'nun yeniden seçilmesine muhalif partilerin katılımı olmadan bir Kurucu Meclis oluşturmak amacıyla seçim ilan edildi. Seçmenlerin yalnızca yüzde onu sandıklara gitti. 1901 Anayasası'nı açık biçimde ihlal eden ve kendisini kongrenin üzerine yerleştiren bu meclis, Machado'nun görev süresini 1935'e kadar ve temsilcilerin, senatörlerin ve ötekilerin görev sürelerini iki yıl daha uzattı.

Bekleneceği üzere Machado'nun yeniden seçilmesine karşı halk derhal sokaklara döküldü. Kınamaya ve mahkûm etmeye yönelik yaygın bir kampanya başlatıldı.

İnsanlar mitinglere, gösterilere ve buna benzer toplumsal eylemlere çağrıldılar; burada Ulusal Birlik Partisi ve öteki burjuva gruplar öncü rol oynadılar. Bu öncülükte Carlos Mendieta, Juan Gualberto Gómez, Cosme de la Torriente ve José Martí Jr.'in aralarında bulunduğu siyasi önderler de önemli bir rol oynadılar; ayrıca Enrique José Varona, Ruben Martínez Villena, Juan Marinello, Alejo Carpentier, Emilio Roig de Leuschsenrig gibi saygın aydınlar, Komünist Parti, sendikalar ve üniversite öğrencileri de çok etkin idiler.

1927'de rejime boyun eğen bir Öğrenci Konseyi örgütlenmesine meydan okuyanlar, üniversitede Öğrenci Direktörlüğü'nü kurdular. Bu örgüt, Machado'nun yeniden seçilmesine karşı mücadele yürüttü. En önde gelen önderleri Antonio Guiteras, Gabriel Barceló, José Elías Borges, Eduardo R. Chibás ve halk mücadelesinde daha sonra önemli roller oynayacak olan başkalarıydı. Sonuçta 21 öğrencilik bir ilk grup ve daha sonra da başkaları, üniversiteden geçici ve kalıcı olarak uzaklaştırıldılar.

Machado her durumda kendisini yeniden seçtirmek konusunda kararlıydı ve bunda başarılı da oldu. Ne var ki bu dayatma, halk muhalefetinin gösterdiği kararlı büyümeyi besleyen önemli bir etken haline geldi.

Altıncı Pan-Amerikan Konferansı, yeni suçlar, Julio Antonio Mella

Machado'nun yeniden seçildiği seçim kampanyasının ortasında, Ocak 1928'de, ABD Başkanı Calvin Coolidge'in de katılımıyla 6. Pan-Amerikan Konferansı Havana'da toplandı. Bu etkinliğe dönük hazırlıklar, rejimi teröre başvurmaya sevk etti. Bu terörün kurbanları arasında Konferans'a karşı çıkan ve Nikaragua isyancılarının lideri Augusto César Sandino ile bir dayanışma bildirisi dağıtırken yakalanan iki komünist, Claudio Bouzon ve Noske Yalob da bulunuyordu. La Cabana kalesine götürülüp burada katledildiler ve köpek balıklarına yem edildiler.

İyi bir komünist önder olan Julio Antonio Mella'nın bir yıl sonra katledilmesi Küba ve Latin Amerika'nın geri kalanını sarstı. 1926'dan beri Meksika'da sürgünde olan Mella ülkenin devrimci hareketiyle yakından ilişki halindeydi. Meksika'daki halk örgütlenmeleri içerisinde görevler aldı ve çok faal oldu: Antiemperyalist Amerika Kıtası Ülkeleri Birliği, Birleşik İşçi Konfederasyonu, Ulusal Campesino Birliği, Komünist Parti (Merkez Komitesi üyesiydi), Zulüm Gören Savaşçılarla Dayanışma Birliği, Nikaragua'dan Ellerini Çek Komitesi, Yeni Küba Devrimci Göçmen Derneği ve benzerleri. El Libertador, Tren Blindado, ¡Cuba Libre! ve El Machete gibi birçok gazetenin temel direğiydi.

Mella Küba Komünist Partisi ile yakın temas içinde bulundu ve 1928'den başlayarak adadaki muhalif gruplarla Machado diktatörlüğüne karşı silahlı bir ayaklanma örgütlemek üzere müzakerelere başladı. Mella'nın çabasını ve ses getiren antiemperyalist kampanyasını boşa

çıkarmak için Machado, ülkedeki Küba elçiliği aracılığıyla ve Meksika başkentindeki ABD çevrelerini ve ABD ajanlarını suçuna ortak ederek 26 yaşındaki yiğit savaşçıyı yok etmeye karar verdi ve 10 Ocak 1929 tarihinde kentin sokaklarında onu öldürdü. Dev bir tepki dalgası Meksika'yı ve öteki Latin Amerika ülkelerini yaladı geçti ve diktatörlükler ile emperyalizm karşısında verilen mücadele iyice alevlendi. Mella'nın katilleri onu ilelebet dünya yüzünden silmek isterken, ölümsüzleştirdiler.

İki ay sonra Venezuela devrimci önderi Francisco Laguando Jaime tutuklanıp Küba'da katledildi. Havana'da basılan Venezuela Libre ile beraber çalışan ve Juan Vicente Gómez diktatörlüğüne karşı militanca mücadele eden bir insandı. Her iki diktatör, Machado ve Gómez, bu suçu elbirliğiyle işlediler.

1929'dan 1933'e kadarki Ekonomik Kriz. Emekçi hareketi

Tam 1929 yılında büyük buhran başladı. Küba bu olaydan ciddi biçimde etkilendi. Machado, birçok şeker üreten ülke üretimini artırırken, Küba'nın şeker üretimini kıstı. Bu politika felaket getirdi; şeker politikası ve ülkede krizin etkisi daha da şiddetli hissedildi. 1929'da ada 5.300.000 ton şeker imal etmişti ancak ton miktarı kayda değer oranda azalmaya başladı ve 1933'te 2.340.000 ton civarına düştü. Öte yandan 1929'da zaten libresi 1,72 cente kadar gerilemiş bulunan şeker fiyatı 1933'te 0,97 cente kadar düştü. Üstüne üstlük 1930 yılında ABD hükümeti Küba şekerine dönük gümrük vergisini libre başına 2 cent'e yükselterek Küba ekonomisinin temel sektörüne yıkıcı bir darbe indirdi. Ekonomik çöküş tütün ve benzeri ürünleri de, Küba ihracatını yüzde 66 oranında daraltacak denli etkiledi.

Krizin sonucunda birçok sanayi kolunun kapısına kilit vuruldu ve ayakta kalanlar üretimi daralttılar. Bunun tetiklemesiyle göz korkutucu bir patlama yaşayan işsizlik, 1933'te bir milyondan fazla insanı (13 yaş üzeri ada nüfusunun yüzde 41'ini) pençesine aldı. Maaşlar yarı yarıya ya da daha fazla düştü. Öğretmenlerin ve kamu çalışanlarının maaşları aylar boyunca ödenmedi ve tüm çalışan kesimler iyice yoksullaştılar. Bu yıllarda Havana'da ve başka kentlerde çok sayıda gecekondu mahallesi türedi.

Bu durum karşısında Küba işçi hareketi mücadeleye girişti. Rubén

Martínez Villena'nın desteğiyle komünistlerin öncülük ettiği Ulusal Küba İşçileri Konfederasyonu (CNOC) diktatörlüğün vurduğu darbelerden henüz yeni toparlanmıştı ve sayıca artan ve etkisi güçlenen küçük grevler örgütlemeye başladı.

1928 yılında kurulan Genç Komünistler Birliği, yalnızca ülkenin en radikal gençliğini bir araya getirip diktatörlüğe karşı mücadeleye sevk etmeyi değil, kararlı bir şekilde işçilerin (özellikle de şeker endüstrisinde) örgütlenmesine yardım etmeyi de önüne koyuyordu. Hükümet tehlike arz etmediğini düşündüğü işçi eylemlerine göz yumdu. Fakat 1929'da CNOC, Latin Amerika İşçi Konfederasyonu'nun 20 Mart 1930 tarihini Latin Amerika işsizlerinin talepleri için Mücadele Günü kabul eden kararını desteklemeye karar verdi. Ayrıca açlık grevleri, protesto yürüyüşleri ve benzeri emekçi eylemleri içeren bir plan hazırladı. Bunun üzerine Machado, CNOC'u, Havana İşçi Federasyonu'nu ve öteki işçi örgütlenmelerini yasadışı ilan etti.

Buna karşılık emekçi hareketi, bir dizi ekonomik, sosyal ve siyasi taleple 20 Mart 1930 günü 24 saatlik genel greve gidilmesi çağrısı yaptı. Bunun muazzam faydası oldu, çünkü ülke çapında 200 binden fazla işçinin katılımı sağlandı. Eylemin esas eşgüdümünü sağlayan ve önderliğini yapan Rubén Martínez Villena idama mahkûm edildi ve Küba'yı terk ederek ABD'ye kaçmak zorunda kaldı. Buradan gittiği Sovyetler Birliği'nde ileri verem tedavisi görmek üzere bir sanatoryuma kaldırıldı.

Genel grev Küba işçi sınıfı hareketini ve beraberinde de diktatörlüğün vahşice bastırdığı aynı yılın militan 1 Mayıs gösterilerini güçlendirdi. Böylece Machado'ya karşı mücadelenin tablosu değişti.

Başka bir emekçi örgütü olan Ulusal İşçi Savunması bu aylarda kuruldu. Bu yeni topluluk Uluslararası Kızıl Kurtuluş Örgütü'ne bağlıydı. Siyasi mahkûmlara yardım etmek, baskıları kınamak, Küba'da ve dünyada faşizme, emperyalizme ve gericiliğe karşı mücadele edenlerle dayanışmak konusunda yıllarca aktif rol oynadı.

Öğrenci hareketi ve öteki kesimler. Üniversite Öğrenci Direktörlüğü (DEU) ve Solcu Öğrenciler Örgütü (AIE)

Diktatörlüğe karşı mücadele *campesino*ların, radikal küçük burjuvazinin

ve adadaki ulusal burjuvazinin bazı kesimlerinin katılımıyla 1930'dan itibaren ciddi bir sıçrama kaydetti. Grevlerle, gösterilerle ve benzeri eylemlerle birlikte bu dönem, silahlı isyancılığın başlangıcına da tanıklık etti. Mücadeleci ruhun öncülüğünde adadaki öğrenci ve aydın hareketlerinin en ileri kesimleri bulunuyordu. Machado'nun 1927'de yeniden seçilmesine karşı birçok eylem gerçekleştirdikten sonra, rejimin gösterdiği baskıcı saldırganlık karşısında ordunun el koyduğu okullardaki öğrenciler sessizliğe zorlandılar. Ne var ki 1930'un Mart ve Mayıs aylarındaki işçi eylemleri öğrenci hareketini canlandırdı ve 30 Eylül 1930 günü ilk büyük mitinglerini düzenlediler. Yüzden fazla üniversite öğrencisi ve onlara katılan bir grup işçi, diktatörün istifasını istemek üzere "Kahrolsun Diktatörlük!", "Machado'ya ölüm!", "Emperyalizme ölüm!" sloganlarıyla Başkanlık Sarayı'na bir gösteri yürüyüşü başlattılar. Yolları kesildi ve polisle girdikleri çatışma, Rafael Trejo adlı bir öğrencinin öldürülmesi, onlarca kişinin yaralanması ve tutuklanmasıyla sonuçlandı.

Trejo Üniversite Öğrenci Direktörlüğü'nün ve 27 Kasım Komitesi'nin bir üyesiydi. Herhangi bir siyasi örgütlülüğü olmayan, yalnızca asil duyguları ve asi bir ruhu olan 19 yaşında bir hukuk öğrencisiydi. Juan Montalvo'dan şu dizeleri sürekli tekrarlardı: "Zorbalık önünde eğilen, öğrencilerin yeri göğü titretmediği bir ulus sefil demektir."

Aylar önce örgütlenmiş olan DEU, 30 Eylül'den birkaç gün önce kuruldu. Çoğunluğun merkez sağ eğilimli olduğu ve bunun yanında sol antiemperyalist ve sosyalist bir kanadın bulunduğu heterojen bir örgütlenmeydi. DEU'nun konumu Ulusal Birlik'inkiyle büyük ölçüde çakışıyordu. Ancak o daha ileri bir siyasi düzlem tarif ediyor ve daha radikal yöntemlere başvuruyordu. Alma Mater gazetesini basıyor ve Machado'ya karşı en faal örgütlenmelerinden biri olarak öne çıkıyordu.

Bu günlerde, aralarında Üniversite Kadın Öğrenci Direktörlüğü, birçok lise ve Havana Öğretmenler Okulu Direktörlüklerinin de bulunduğu başka örgütler kuruldu. Öğrenci hareketi adanın öteki eyaletlerinde hızla büyüdü.

Ne var ki solcu öğrenciler DEU'nun sınırlı reformist programını ve aldığı tavırları kabul etmediler. Kuruluşundan üç ay sonra solcu öğrenciler

Üniversite Öğrenci Direktörlüğü'nden ayrıldı ve Línea isimli bir gazetesi olan yeni bir örgüt kurdular: Solcu Öğrenciler Örgütü (AIE).

İlerici kadın mücadelesi de bu günlerde daha radikal hale geldi. 1918'de kurulan Küba Kadın Kulübü'nden ve talepleri kadınların siyasi ve yasal eşitliğinden ibaret olan Ulusal Kadın İttifakı'ndan (1928) kopmalar yaşandı. Çalışan kadınları savunma hedefiyle Mayıs 1930'da kurulan Kadın Emeği Sendikası, Machado diktatörlüğüne karşı mücadeleye açıkça katıldı.

Aynı zamanda solcu avukatlar Havana kökenli Machado yanlısı Avukat Birliği'ni kınadılar ve Radikal Avukatlar Direktörlüğü'nü kurarak halk mücadelesine katıldılar. Başka aydınlar ve beyaz yakalılar da mücadeleye omuz verdiler.

Burjuva ayaklanması ve terörizm. Halk eylemleri

Halk ayaklanması ve hükümetin baskısı Havana, Santiago de Cuba, Matanzas, Pinar del Río ve öteki kentlerde ivme kazandı. Bildirgeler, gösteriler, grevler, okul işgalleri, terörist saldırılar ve benzeri eylemler gündelik olarak yaşanmaya başladı. Kasım 1930'da Machado, adada bir savaş hali yaşandığını ilan etti. Rejimin baskı güçleri yetersiz kaldığı için halkın "porra" adını taktığı Vatansever Birliği'ni kurdu: Bu örgüt, kanun kaçakları, pezevenkler, profesyonel katiller ve yeraltı dünyasının öteki unsurlarından meydana gelen bir paramiliter çeteydi. Her türlü toplumsal gösteriyi bastırmakla görevlendirildiler. Üniversite kapıları 15 Aralık'ta kapandı ve Machado rejimi sona erene dek bir daha açılmadı. Liselerde ve öteki eğitim merkezlerinde de aynı önlem alındı.

Sürmekte olan baskı dalgası içerisinde tüm örgütlerden ve siyasi hareketlerden yüzlerce muhalif saldırıya uğradı, işkence gördü ve katledildi: Öğrenciler, işçiler, *campesino*lar, gazeteciler, siyasi liderler, hatta burjuva siyasi partilerinin temsilcileri, senatörleri ve rejime muhalif olduğundan şüphelenilen asker ve polisler. Santiago de Cuba'nın emniyet müdürü, "Oriente'nin Çakalı" olarak bilinen Komutan Arsenio Ortíz'in bir gecede 44 kişiyi asması gibi katliamlar da yaşandı.

Vahşi baskı aşırı sağcı kesimler de dahil olmak üzere burjuva muhalefetini daha radikal stratejiler uygulamaya zorladı. New York'ta "Dev-

rimci Komite" denen bir yapı oluşturdular ve 8 Ağustos 1931'de ülkenin pek çok yerinde silahlı ayaklanmalar başlattılar. İsyana Machado'ya muhalefet eden bütün burjuva partiler ("Ulusalcılar", Menocal ve Miguel Mariano Gómez'in taraftarları), DEU, Bağımsız Ordu Gazileri (General Francisco Peraza ve Yüzbaşı Arturo del Pino) ve Antonio Guiteras gibi yurtsever özgürlük fikrinden esinlenen bazı kişiler katıldı.

Yüzbaşı del Pino'nun yönetiminde başkentten bir grup ihanete uğradı ve köşeye kıstırıldı. Son kurşun atılana kadar süren kahramanca direnişe rağmen yok edildi. General Peraza'nın yönetiminde yüz adam Pinar del Río'da silahlı direniş başlattı, fakat kendilerinden daha üstün ordu güçleri tarafından yakalanıp katledildiler. Mahkûmların kitlesel olarak katledilmelerinin yaygın olduğu ayaklanmalarda da aynı şey yaşandı. Bu sırada burjuva liderler Menocal ve Mendieta, Pinar del Río'daki Río Verde'de, tek bir kurşun bile atmadan ve farklı bir muamele görerek tutuklandılar. Ülkenin birkaç bölgesinde de burjuva liderlerin başına aynısı geldi.

Antonio Guiteras'ın öncülüğünde bir grup 11 Ağustos'ta Santiago de Cuba'nın batısında silahlı direniş başlattı, fakat sonunda yakalandılar.

Eski bir ordu teğmeni Emilio Laurent ve gazeteci Sergio Carbo tarafından komuta edilen bir deniz seferi 17'sinde Gibara'da (Oriente'nin kuzey sahili) karaya çıktı. Kenti ele geçirdiler, fakat üç gün sonra da kendileri ele geçirildiler.

Ayaklanma günler içerisinde ezildi. Sağ kalan tek grup, Camagüey'de devasa bir alanda hiç yakalanmadan iki yıl boyunca mücadele eden *campesino* Juan Blas Hernández'in başını çektiği gruptu. Ayaklanmanın başarısız kalması sonucunda onlarca insan öldürüldü, yüzlercesi hapse atıldı ve rejimin baskısı iyice arttı. Tutsaklar 1931'in sonlarında affedildiler.

Bu başarısızlık terörizmin de ivme kazanmasına yol açtı. Genç avukat ve iktisatçı Joaquín Martínez Sáenz'in önderliğinde ülkedeki küçük burjuvazinin aşırı muhafazakâr bazı unsurlarından oluşan, gelişigüzel terörü destekleyen bir grup, hücre yapısında yeni ve gizli bir örgütlenme oluşturmaya karar verdi: ABC. Liderlerinden bazıları faşist ideoloji ve yöntemlere (ırkçılık, antikomünizm, "yeşil gömlekliler", Havana yürüyüşü) sempati besliyor ve Mussolini'ninki gibi bir korporatist sistem kurmak

gerektiğini savunuyordu.

ABC ilk başta geleneksel siyasi parti bağlarından bezmiş ve yeni örgütlenmenin demagojik dilinden ve radikal olduğunu iddia ettiği yöntemlerinden heyecanlanan birçok dürüst insan tarafından desteklendi. ABC kendisine "Küba'nın Umudu" adını vermiş ve çekici sloganlar bulmuştu: "Yeni insanlar, yeni fikir ve yordamlar, toprağın, siyasi özgürlüğün ve adaletin yeniden fethedilmesi." Üniversite Öğrenci Direktörlüğü üzerinde güçlü bir etkisi vardı.

Bu günlerde Machado'ya karşı gelen başka gizli örgütlenmeler de kuruldu. Bunlar arasında Devrimci Radikal Hücre Örgütlenmesi (OCRR), Muhalif Kadınlar Örgütü gibi sağcı gruplar ile Hukuk ve Adalet Taraftarları Örgütü ve Devrimci Birlik (UR) bulunuyordu.

Sonuncusu, Antonio Guiteras tarafından 1932'de antiemperyalist ve ulusal kurtuluşçu fikirleri savunmak üzere kurulmuştu. Guiteras bir isyan hareketi başlatma konusunda hazırlıklar yapmaya ve bunun için Santiago de Cuba, San Luís, El Caney, Holguín, Bayamo, Manzanillo, Victoria de las Tunas ve öteki bölgelerde eylem grupları oluşturmaya koyuldu. İlk eylemlerinden biri olan Santiago de Cuba Adalet Sarayı'na düzenlenen saldırıda çok sayıda silah ele geçirdiler. 1933 Nisanı'nda San Luís kentine egemen oldular, fakat daha sonra geri çekilmek zorunda kaldılar. Bu eylemler sırasında birçok kişi öldü. Devrimci Birlik, Machado devrilene kadar faaliyetlerini sürdürdü.

Şeker işçilerinin örgütlenmesi ve mücadelesi

Ülkedeki emekçi hareketinde de bir patlama yaşandı. Her eğilimden sendikayı, CNOC'la bir ilişkisi olmayanlar da dahil olmak üzere, bir araya getirmek ve adadaki işçilerin büyümekte olan mücadelelerine rehberlik etmek üzere bir Kolektif İşçiler Ortak Komitesi kuruldu. 1932 Aralığı'nda, adanın şeker işçilerini örgütlemek için ülkenin dört bir yanından delegelerin katılımıyla önemli bir konferans toplandı. Ardından Ulusal Şeker Endüstrisi İşçileri Sendikası kuruldu ve genel olarak tarım ve sanayi işçilerinin, kiracı çiftçilerin ve *campesino*ların katıldığı seferberliğin fitilini ateşledi. İşçiler, grevdekilere ve ailelerine yardım etmek için Destek Komiteleri kurdular. Ayrıca rejimin baskı güçlerinin ve şeker

imalathanelerindeki muhafızların saldırıları karşısında mücadele edebilmek için silahlı nefsi müdafaa grupları oluşturdular.

Campesino Birliği sahneye çıkarak şeker imalathanelerindeki grevci işçilere ve işsiz işçilere destek vermek için düzenlenen protesto yürüyüşlerine katıldı.

On binlerce şeker işçisi 1932 ile 1933 şeker hasadı arasında greve çıktı ve ilk defa bir şeker imalathanesine, Las Villas eyaletindeki Nazabal isimli imalathaneye el koyarak kısmi kazanımlar elde etti. Başka sektörlerden işçilerin yanında demiryolu, liman, tütün, tekstil ve ulaşım işçileri de önemli eylemler gerçekleştirdiler. Ülkedeki halk hareketinde yaşanan yükseliş, Machado diktatörlüğünün sonunu şimdiden haber veriyordu.

Yeni bir Genel Vali: Benjamin Sumner Welles. Arabulucuk

Devrimci Cunta olarak da bilinen Kübalı muhalif bir Cunta 1933 Martı'nın sonlarında Miami'de kuruldu. Cunta Machado'ya olduğu kadar, Üniversite Öğrenci Direktörlüğü'ne, ABC'ye ve üniversite öğretim üyelerine de karşı olan ülke oligarşisinin eski siyasetçilerinden oluşturulmuştu. Örgüt, Machado'yu isyanla tehdit etti, fakat esasında "Küba'nın siyasi, toplumsal ve ekonomik sorunlarını" çözmek için ABD hükümetinin arabulucuk yapmasını istiyordu.

ABD yetkilileri hareketten haberdar olur olmaz Vaşington, müdahale için tezgah kurmaya başladı. 7 Mayıs 1933 günü, ABD'nin Havana büyükelçisi Harry F. Guggenheim'ın yerine atanan Benjamin Sumner Welles Küba'ya geldi. ABD Dışişleri Bakanı Cordell Hull'a göre Welles'in görevi, Machado ile muhalefet arasında seçimlere kadar siyasi bir ateşkes sağlayacak iyi tanımlanmış, ayrıntılı ve bağlayıcı bir uzlaşma zemini yaratmaktı.

Welles'in görevi, Machado'yu devirmek değil, bir halk devriminin gerçekleşmesini önleyebilmek için "yasal" ve "barışçıl" bir geçiş süreci yaratmaktı. Aslında planı diktatörünkilerle mükemmel bir şekilde uyumluydu: Yeni devlet başkanının 1935'te yemin edip göreve başlayabilmesi için 1 Kasım 1934 günü seçimlerin yapılması. Bu tam da Machado'nun 1928'de yapmaya niyetlendikleriyle örtüşüyordu: 1935'e kadar başkanlık koltuğunda oturmak.

Bu amacına ulaştıktan sonra Welles, ülkede ekonomik krizi burjuvazi, toprak ağaları ve Küba'da konuşlandırılan ABD tekelleri lehine hafifletecek ciddi bazı ekonomik ve ticari önlemleri gündeme getirmeyi planlıyordu.

Welles'in arabuluculuğu, bir halk devrimi olması halinde doğrudan bir askeri işgali gereksizleştirmek için Crowder'ın 12 yıl önceki misyonu gibi "önleyici bir müdahale" niteliğindeydi. Roosevelt, çıplak şiddete dayalı bir "Büyük Sopa" politikasının aksine, baskı ve tezgâhlara dayalı bir "İyi Komşu" politikasını savunuyordu. 1928 Pan-Amerikan Konferansı'nda görüldüğü gibi Latin Amerika'da, özellikle de Karayipler'de, ABD'nin askeri yayılması çok güçlü bir biçimde reddediliyordu. Meksika'da Lázaro Cárdenas'ın başını çektiği hareket gibi güçlü ulusalcı hareketler kıtada filizlenmeye başladı; toplumsal güçler kutuplaştı ve Latin Amerika üzerinden yeni devrimci rüzgârlar esmeye başladı. Bu gerçek karşısında Roosevelt, ABD emperyalizminin imajını düzelterek sorunu akıllıca çözmeye çalıştı. Ancak ve ancak çok zorunlu kalırsa şiddete başvuracaktı.

Arabuluculuk Mayıs ve Ağustos ayları arasında gerçekleşti. Welles, Ulusalcı Birlik'in liderleri, üniversite öğretim üyeleri, Havana eski Belediye Başkanı Miguel Mariano Gómez'in destekçileri, ABC, OCRR ve DEU'nun yöneticileriyle ayrı ayrı ve toplu görüşmeler yaptı. Bu arada Machado ile de görüştü ve hükümetine sürekli ve ayrıntılı bilgi verdi. Machado, eski Bağımsızlık Savaşı albayı Cosme de la Torriente'yi kolayca yönlendiriyordu. Bu kişi, burjuvazinin ve emperyalizmin hizmetine girmiş olan, Machado'ya muhbirlik ve habercilik yapan ve Machado'nun basında yazması gerekenleri dikte ettiği biriydi.

Ayrıca diktatörün vereceği demeçlerdeki ifadeleri önceden gözden geçiriyordu. Ne var ki Machado iki taraflı oynamaktaydı. İtaatkâr gözükmekle birlikte Welles'in arkasından türlü dolaplar çeviriyordu. Ayrıca arabuluculuğu kendisi önerdiği halde, Welles Mendieta'yı tercih ettiğini belli edince Menocal ona sinirlenmişti.

Komünist Parti, CNOC, AIE, Devrimci Birlik, Radikal ABC ve öteki solcu örgütlenmeler arabuluculuğu kınadılar. ABC ile yakından ilişkili olan DEU, ilk haftalarda tereddüt etti, sonra da sürgündeki üyelerin, Havana

Enstitüsü'ndeki Direktörlüğün ve genel olarak öğrencilerin baskısıyla arabuluculuğun karşısında yer aldı. Tüm bu örgütlenmeler halk hareketinin bir parçasıydı ve onları görmezden gelerek bir sonuca ulaşmak olanaksızdı.

ABD hükümetinin arabuluculuğunu isteyen muhalefet, hükümete uzun bir talepler listesi sundu. Talepler arasında şunlar vardı: anayasal güvencelerin yenilenmesi, basında sansüre son verilmesi, ceza mahkemelerinde yargılanmayan bütün tutsakların serbest bırakılması, siyasi partileri tanıyan ve yenilerin kurulmasını olanaklı kılan bir yasa, Başkan'ın istifası ve yerine "namuslu" ve "tarafsız" bir Başkan Vekili getirilmesi, kongrenin dağıtılması ve anayasal reform.

Machado bu önlemlerin bir kısmını resmen yürürlüğe koydu. 26 Temmuz'da yalnızca siyasi tutsakları değil, öteki suçluları, işkencecileri ve soyguncuları da kapsayan bir af yasası çıkardı. Anayasal garantiler sağlandı, fakat *"porra"* ve rejimin baskı gücü halkı terörize etmeyi sürdürdü.

Genel Grev ve Machado'nun alaşağı edilmesi

Halk bu önlemlere kanmayarak protesto hareketini sürdürse de Welles ve işbirlikçileri bu gerçeği kavrayamadılar. Affın onaylanmasından bir gün sonra Havana'nın toplu taşıma sektöründe çalışan işçiler işsiz kalan arkadaşlarının göreve dönmeleri, sektördeki sendikaların ve maaş artışlarının tanınması dahil olmak üzere birçok ekonomik ve sosyal taleple greve çıktılar. İş bırakma eylemini Komünist Parti ve CNOC yönlendiriyordu. CNOC'un dayanışma çağrısıyla çeşitli eyaletlerde toplu taşıma işçileri ve daha sonra da farklı sektörlerden işçiler greve katıldılar. Talepler artıkça yüzlerce toplantı, gösteri ve benzeri eylem yapıldı: Aktivistler artık sendikaların, Komünist Parti'nin, CNOC'un ve öteki devrimci örgütlenmelerin yasallaşması için bastırıyorlardı; demokratik özgürlüklerin eksiksiz sağlanmasını talep ediyor, ABD arabuluculuğunu mahkûm ediyor ve "Kahrolsun ABD emperyalizmi" ve "Yaşasın antiemperyalist tarım devrimi!" diye bağırıyorlardı.

1 Ağustos'ta adanın bir ucundan diğer ucuna kadar tüm kamu ulaşımı felç oldu; Santa Clara'da tüm ekonomik faaliyetler durma noktasına geldi;

Pinar del Río'da tütün işçileri greve katıldılar; Marcio Manduley ve America Lavadi adlı genç komünistler gösterilerde öldürüldü; işçiler ve *campesino*lar mitingler ve yürüyüşler düzenledi; emekçi eylemlerine binlerce şeker üreticisi dahil oldu ve işçiler şeker imalathanelerine el koydular. Arabuluculuk Komitesi halka mitinglere son vermesi çağrısında bulundu, ancak ok yaydan çıkmıştı. 5 Ağustos'ta ülke baştan aşağı felç oldu. ABC, Machado'nun, burjuva muhalefeti tarafından belirlenen bir Başkan Vekili ile değiştirilmesini önerdi. Welles dehşete düştü ve halk kendi çözümünü dayatmadan Başkan'dan kurtulmak istedi, fakat Machado istifa etmeyi reddetti.

7 Ağustos tarihinde diktatörün istifa ettiğine dair bir söylenti yayıldı. Yüz binlerce insan, araçlarla başkentin sokaklarına döküldü ve Başkanlık Sarayı ile meclis binasına doğru yürüyüşe geçti.

Ordu ve polis, göstericileri makineli tüfekle tarama emrini alınca onlarca insan öldü ve yüzlercesi yaralandı. Ancak katliam insanları korkutmak şöyle dursun, içlerindeki öfkeyi körüklemekten başka işe yaramadı. Mücadeleyi kaybettiğini anlayan Machado, iktidarda kalabilmek için yön değiştirerek CNOC'un ekonomik, sosyal ve siyasi taleplerinin çoğunu karşılamaya karar verdi. CNOC ve Komünist Parti Machado'nun önerisini büyük bir kazanım ilan edip toplumsal tabanda ve işçi meclislerinde gündeme getirdiler. Ne var ki halk diktatörün önerisini kabul etmeyecek kadar radikalleşmişti: Şimdiki temel talepleri Machado'nun istifasıydı. Grev, işçilerin kararını bayraklaştıran Komünist Parti'nin ve CNOC'un önderliğinde sürdü. Diktatörün planının reddedilmesinden ve uzlaşma ümidinin tükenmesinden sonra, Welles ABD savaş gemilerinin konuşlandırılmasını talep etti ve Küba ordusunu Machado'yu devirmesi için sıkıştırdı. 12 Ağustos'ta Machado istifasını verdi ve ülkeden kaçtı. Genel grevin başarısı, ABD arabuluculuğunun başarısızlığına dönüştürüldü. Bu noktadan itibaren her şey, halk hareketinin başarısını pekiştirme ve devrimci bir hükümeti iktidara getirme becerisine bakıyordu.

Başkan Céspedes: İşçilerin ve öğrencilerin tepkisi

Ordu komutanı Alberto Herrero'nun başkanlık koltuğuna oturmak için tüm çabaları boşunaydı. 12 Ağustos akşamında kongre, silik bir kişi olan

Carlos Manuel de Céspedes'i ABD'nin oluruyla başkan yapmaya karar verdi. Céspedes, kabinesini arabuluculuktan yana muhaliflerden ve ABD'nin hizmetindeki kişilerden oluşturdu. Bu ekip statükoyu korumak istedi ve ülkeden kaçmakta olan Machado'nun yandaşlarını himaye etti.

Ancak ne Céspedes ne siyasi partiler ne de bizzat Welles, aslen işçilerin ve öğrencilerin itici gücünü oluşturduğu halk hareketinin çapını kavrayabiliyordu.

Komünist Parti ve Ulusal Küba İşçileri Konfederasyonu (CNOC) gibi diğer komünist eğilimli örgütler Devrim'e tarımsal ve antiemperyalist bir nitelik kazandırmaya çalıştılar. 200 binden fazla şeker işçisi Ağustos ve Eylül aylarında greve gitti. İşçiler genellikle *campesino*ların desteğiyle şeker imalathanelerine el koydu, demiryollarını işgal etti, geniş tarımsal araziler üzerindeki egemenliklerini genişletti ve silahlı savunma grupları kurdu. Birçok yerde *campesino*lar geniş arazileri denetimleri altına aldılar. Örgütsüz durumdaki baskı aygıtı, otorite sağlamaktan acizdi.

Komünist Parti, ülkedeki devrimci durumu göz önüne alarak işçileri, *campesino*ları ve askerleri, "sovyetler" ya da halk meclisleri kurmaya çağırdı. Özelde kırsal ve kentsel sanayi ve tarım işçilerinin, genel olarak da halkın temel sorunlarını çözmek üzere halk tarafından seçilen taşra idarelerinin mümkün olan her yerde kurulmaları öngörülüyordu.

İşçiler Ağustos 1933'ten itibaren Komünist Parti'nin çağrısına yanıt vererek 36 şeker imalathanesini işgal ettiler ve birçoğunda "sovyetler" kuruldu. Bunlar arasında Oriente'de Mabay, Tacajo ve Santa Lucía, Camagüey'de Jaronu, Senado ve Lugareño, Las Villas'ta Nazabal, Hormiguero ve Portugalete bulunuyordu. Bu "sovyetlerin" bazıları işçilerin şirketlerle başarılı anlaşmalara varması sonucunda çalışmayı durdurdu, ötekilerse Céspedes'in devrilmesinden aylar sonra ordu tarafından dağıtıldı.

Gerçekte, 12 Ağustos'u takip eden haftalarda hükümet halkla yüzleşebilecek durumda değildi. Halkın tepkisi sayesinde Céspedes, hapishanelerin Machado'nun destekçileriyle doldurulmasını önleyemedi. Rejim dalkavukları sokak ortasında infaz edildiler; diktatörlüğün görevlilerine ait mülklere saldırıldı; belediye başkanları ve kent meclisi üyeleri görev-

den alındılar. Bir af yasası muhalefet üyelerini demir parmaklıklar ardından kurtardı ve tüm partilerden, topluluklardan ve eğilimlerden sürgün edilenler Küba'ya döndüler. Bütün bunlar halkın eylemliliğini artırdı.

Ateşli kitleleri artık bastıramayan ordu, derin bir kriz içerisine girdi. Welles'in önerisi üzerine iki ABD zırhlısı, tehditkâr bir tutumla Havana Körfezi'ne demir attı.

Halk, Céspedes yönetiminin yerine, halk devriminin isteklerine olumlu bakan birisinin getirilmesini istiyordu. Üniversite Öğrenci Direktörlüğü (DEU) daha da radikal hale geldi, ABC ile bağlarını kopardı ve Machado diktatörlüğünün tüm izlerinin silinmesi ve öğrencilerin görevlendirdiği geçici bir devrim hükümeti kurulması için halkı ayaklanmaya çağırdı. DEU çok sayıda siyasi, ekonomik, sosyal ve eğitimle ilgili demokratik ve ulusal kurtuluşçu nitelikte reformlardan söz eden bir Program yayınladı ve doğru düzgün, adil seçimler yapılana kadar geçici hükümetin bunları yerine getirmesi gerektiğini savundu. Böylece DEU en radikal orta sınıf örgütlenmelerinin koordinatörü haline geldi. Yenilenme Topluluğu isimli örgütlenmeyi oluşturan bazı genç subaylar da DEU'ya katıldılar ve programını kabul ettiler.

Çavuşlar Devrimi. Pentarşi

Hükümete boyun eğilmemesinin çok önemli bir başka sonucu daha oldu: birliklerin gereksindiği gıda, giyecek ve öteki lojistik destekler için ayrılan para fonlarının kötü yönetilmesi, maaşlarda azalmaların ve işten çıkarmaların olacağına dair dedikodular ve gördükleri kötü muamele nedeniyle erlerin, onbaşıların ve çavuşların memnuniyetsizliği.

Memnuniyetsizler, Astsubaylar Kulübü'nün başını çeken Başçavuş Pablo Rodríguez tarafından yönlendiriliyordu. Başta, aralarında Çavuş Stenograf Fulgencio Batista'nın da bulunduğu bazı ordu mensupları tarafından desteklendi. Batista, kurucu üyeleri nedeniyle daha yaygın olarak Sekizler Kurulu diye bilinen Devrimci Askeri Birlik'i kurmuştu.

Askeri komplo çok hızlı yayıldı ve 4 Eylül 1933 sabahı çavuşlar hareketi bir darbe yaptı: Ordunun üst düzey komutanları ve diğer subaylar görevlerinden alındılar ve çavuşların yönetimi devralmasıyla "Çavuşlar Devrimi" olarak bilinen olay gerçekleşti. Çok akıllıca ayak oyunlarıyla

Pablo Rodríguez'i Columbia'nın askeri karargâhlarının sorumlusu olarak bırakan Batista, hareketin önderliğini üstlendi. Kısa süre sonra Batista albaylığa terfi etti ve resmen Genelkurmay Başkanlığı'na getirildi.

DEU, başka solcu örgütler eşliğinde durumu kontrol altına almak üzere Columbia'nın askeri karargâhına geldi. Machado'nun devrilmesinde en önde gelen rolü oynayan Komünist Parti (PC), Ulusal Küba İşçileri Konfederasyonu (CNOC), Antiemperyalist Birlik ve Solcu Öğrenci Örgütü darbeye destek verdiler ve Columbia'ya onlar da gittiler; fakat bu katılım memnuniyetle karşılanmadı. DEU ve darbe liderlerinin kurdukları Küba Devrimci Topluluğu, denetimi üstlendi. Başkan Céspedes görevinden uzaklaştırıldı ve DEU'nun önerisi üzerine topluluk beş üyeli karma bir hükümet atadı. Bu üyeler üniversite öğretim üyeleri Ramón Grau San Martín ve Guillermo Portela; demagojik tutumlar alan solcu bir gazeteci olan Sergio Carbo; antiemperyalist avukat ve Machado diktatörlüğünün etkin muhalifi José Miguel Irisarri ile silik bir bankacı ve şirket yöneticisi olan Porfirio Franca idi. Çavuşlar devriminden çok rahatsız olan Welles, hükümetinden savaş gemileri göndermesini istedi. 7 Eylül günü Küba, 30 ABD zırhlısı tarafından kuşatılmış ve Guantánamo Deniz Üssü'ne de yığınak yapılmıştı. Batista, Welles ile çoktan iletişime geçmiş ve Vaşington'un Küba'daki güçlü adamı olmak üzere adımlar atmıştı. ABD müdahalesini talep eden, adanın oligarşik kesimleriydi.

Geçici Hükümet. Grau ve Guiteras'ın faaliyetleri

Pentarşi yalnızca bir hafta sürdü. İçinde barındırdığı çelişkiler nedeniyle DEU tarafından lağvedildi ve Ramón Grau San Martín başkan olarak atandı. Görevine 10 Eylül'de başladı.

Grau yönetimi oldukça heterojendi. Başlangıcından itibaren hükümeti kuran üç belirgin eğilim vardı: bizzat Grau'nun başını çektiği çoğunluğun ulusalcı ve Reformist eğilimi, Genelkurmay Başkanı Albay Batista'nın yönlendirdiği bir başka emperyalizm yanlısı ve gerici akım ve bir de Antonio Guiteras'la temsil edilen aşırı solcu bir kanat. Sonuçta, halk güçlerinin kafasını karıştıran ciddi çelişkiler başgösteriyordu.

Hükümetin en radikal kanadı sayesinde ve Grau'nun onayıyla yönetim halkçı, devrimci ve ulusal kurtuluşçu nitelikte çok sayıda karar aldı.

Ekonomik krizi yenebilmek için 1934 şeker hasadıyla ilgili Kübalı arazi sahiplerinin ve kiracı çiftçilerin (şeker yetiştiricileri) lehine kararlar aldı; Amerikalı Thomas L. Chadbourne'u Ulusal Şeker İhracat Şirketi başkanlığı görevinden uzaklaştırdı; Machado'nun New York Chase Ulusal Bankası'ndan sözleşmeyle aldığı borçların ödemesini geçici olarak erteleti ve tarımsal üretimi korumak üzere belirli önlemler aldı. Israrla tekrarlanan toplumsal taleplere yönelik olarak hükümet, elektrik fiyatlarının kayda değer ölçüde düşürülmesi talimatını verdi ve bu sektördeki işçiler lehine bazı adımlar atılmasını sağladı. Adaya gaz ve elektrik hizmetlerini sunan şirkete bile müdahale etti. Ayrıca tefeciliği sınırlandırdı, haciz işlemlerini geçici olarak askıya aldı ve zamanında ödenmeyen vergilerin yüzde 50'sini iptal etti.

Sekiz saatlik iş gününün sabitlenmesi ve maaşların senetle veya fişle ödenmesinin yasaklanması, sanayi işçileri için bir pesoluk ve tarım işçileri için 0,80 centlik asgari ücret belirlenmesi, akşam faaliyetleri için 18'inden küçüklere iş verilmesinin ve 14'ünden küçüklerin çırak yapılmasının yasaklanması, Çalışma Bakanlığı'nın kurulması ve işyerlerinin iş kazaları için sorumlu kabul edilmesi gibi işçiler lehine atılan adımların çok büyük etkisi oldu. Bu çok önemli toplumsal önlemlerden özellikle ikisi karşıtlıklar yarattı: İşçilerin işverenlere karşı zorunlu sendikalaşması ve bir işyerinde çalışan işçilerin en az yüzde 50'sinin Kübalı olması gerektiğini karara bağlayan "emeği millileştirme yasası" denilen yasa.

Hükümet, öğrencilerin taleplerini karşılayabilmek için Üniversite'nin özerkliğini tanımaya, ulusal bütçenin yüzde 2'sini yüksek öğretim merkezlerine aktarmaya, bin kadar yoksul öğrenciye burs vermeye ve üniversite öğretim üyelerini tasfiyeye başladı.

Siyasi ve hukuki sorunlara ilişkin olarak hükümet radikal ve cesur kararlar verdi: 517 subay görevden alındı ve devrimciler ve yoksullardan oluşan bir Deniz Piyade Birliği oluşturuldu; adı kötüye çıkmış olan Gizli Polis Örgütü tasfiye edildi; Céspedes'in Machado yanlısı suçlular için çıkardığı af yasası feshedildi ve onları yargılamak üzere bir Ceza Mahkemesi kuruldu. Hükümet adanın geleneksel siyasi partilerini dağıttı, Kurucu Meclis oluşturulması çağrısında bulundu ve ülke çapında fiili belediye

başkanları ve valiler görevlendirdi.

Hükümetin antiemperyalist karakteri, aldığı önlemlerin birçoğunda olduğu gibi, Uruguay'ın başkenti Montevideo'da 1933 Aralığı'nda toplanan 7. Uluslararası Amerikan Konferansı'nda aldığı tutumda da kendisini gösteriyordu. Burada, devrimci aydın ve Çalışma Bakanı Dr. Angel Alberto Giraudy'nin başkanlık ettiği Küba delegasyonu ABD'nin Latin Amerika'nın meselelerine yönelik müdahalelerine karşı çıkarak "Küba ahlâksız bir müdahalenin doğum lekesini taşımaktadır" dedi. Ayrıca Platt Kanun Değişikliği ve Daimi Antlaşma'yı, ülke "ABD süngülerinin işgali altında" iken Küba halkının iradesine rağmen atılan adımlar olarak mahkûm etti. Ancak Grau, uyacağına halkın önünde yemin ettiği 1901 Anayasası'na uymadı. Bununla birlikte, Platt Kanun Değişikliği'ni de yok saydı.

Karşıdevrimci yıkıcılık. Batista terörü

Grau hükümetinin attığı adımlar burjuvazinin, Machado'yu destekleyen ve görevlerinden uzaklaştırılan subayların, ABC, Radikal ABC ve DEU'nun sağ kanadı gibi gerici örgütlenmelerin hiddetini artırdı. Bu önlemler, ABD hükümet çevrelerinde de şiddetli eleştirilere neden oldu. Welles'in hırçın talimatlarından sonra Machado ordusunun çok sayıdaki eski subayı ve ABC üyesi, Havana'nın deniz kıyısında yer alan Ulusal Otel'de toplandılar. 2 Ekim'de Guiteras saldırı emri verdi ve toplananları bölgeden çıkardı. Saldırı öncesinde tereddütte olan Batista, iğrenç bir duygusallık gösterisi yaptı. Karşı devrimciler teslim olduktan sonra Batista, askerlerine isyancı subaylardan bir grubu süratle idam etme emrini verdi.

Ertesi ay, Kasım'ın 8'inde gerçekleşen yeni ayaklanmada polis karakolları da işgal edildi. Bu defa yine Guiteras devrimci hareketi koruyacak hamleyi yönetti ve ayaklanmayı birkaç saat içinde bastırdı.

Ne var ki bir yandan radikal önlemler alınırken ve devrimci direniş kahramanca eylemlere imza atarken, öte yandan hükümetin sağ kanadı ve onun esas temsilcisi olan Batista, işçileri ve kitleleri terörize ediyordu. Grau tutarlı bir duruş sergileyemedi: Genellikle Guiteras'ın radikal tutumunu desteklerken bazı durumlarda Batista'nın zalimliklerine göz yu-

muyordu. Ülkedeki güçlü grev hareketini ezmek için Ekim ve Kasım'da ordu birkaç olayda işçilerin üzerine yürütüldü. Machado'nun en korkunç dönemlerindeki gibi işçiler ezildi ve katledildi. Katliam, tek başına Jaronu Şeker İmalathanesi'nde bile ardında on ölü ve on altı yaralı bıraktı.

Ancak baskı yalnız grevdeki işçilere yönelik değildi. En ağır saldırılardan biri, Julio Antonio Mella'nın küllerini gömmek üzere örgütlenen barışçıl gösteriye yönelik 29 Eylül 1933 tarihindeki katliamdı. Olaydan birkaç gün önce Juan Marinello'nun başkanlık ettiği bir komisyon, Mella'nın ölüsünü Meksika'dan Havana'ya aktarmıştı. Antiemperyalist Birlik'in karargâhında bu derin anısına insanlar saygı nöbetleri tutuyorlardı. Ayın 29'unda yüz binlerce kişi Kardeşlik Parkı'ndaki geçici anıta onun küllerini gömecek iken ordu birlikleri ve Radikal ABC, Kanun ve Adalet Yanlıları, Karayip Ordusu ve DEU'nun sağ kanat üyelerinin aralarında bulunduğu antikomünist gruplar göstericilere ateş açtı ve çok sayıda işçinin yanında bir çocuğu, Francisco González Cueto'yu da katletti.

Hemen ardından pek çok sendikanın merkezine saldırılar düzenlendi ve buralar yağmalandı. Bu eylem, halk hareketi ve emekçi hareket karşısında hükümetin gerici güçler ve oligarşik gruplar eliyle düzenlediği saldırılar bakımından yeni bir dönemin açılışıydı.

Guiteras içişleri, savaş ve deniz kuvvetlerinden sorumlu bakan olarak Batista'nın amiri olduğu için, Komünist Parti ve CNOC, ordunun sürdürdüğü katliamlardan onu da sorumlu tuttu. Dolayısıyla bu iki örgüt hükümeti suçladığı gibi Guiteras'ı da suçladı. Böylece Guiteras hem sağdan hem soldan saldırı altında kaldı. Komünist Parti, Guiteras'ın konumunu ancak 1935'in başlarında anlamaya ve (partinin) hükümeti oluşturan farklı güçleri veya her birinin yönetimde oynadığı rolü tam olarak kavrayabilecek algıya sahip olmadığının farkına varmaya başlamıştı.

Hükümet krizi. 15 Ocak gerici darbesi

Hükümet krizi 1934'ün başlarında derinleşmeye başladı. 6 Ocak tarihinde DEU'nun kendisini feshetmesinden sonra genel bir öğrenci toplantısında, yabancı şirketlerin finanse ettiği karşı devrimci komplo mahkûm edildi, her türlü yabancı müdahaleye karşı çıkıldı ve "üniversitenin ideallerini çiğnediği ve üniversite programını gerçekleştirmeyi başaramadığı"

için Grau da reddedildi.

Bu günlerde, 12 ile 16 Ocak 1934 arasında, işçilerin önemli bir toplantısında hükümet şiddetle kınandı. Bu toplantı, ülkenin dört bir yanından 400 bin işçiyi temsilen 2400 delegenin katıldığı CNOC'nin Havana'da toplanan resmi 4. Kongresi idi. Başlıca örgütleyicisi ve fikir babası, kongrenin sonunda hayatını kaybettiği için son mücadelesini de burada veren Ruben Martínez Villena idi. Cenaze töreninde ülke işçilerinin sevgili önderlerine olan saygı gösterisi etkileyiciydi.

Kongre CNOC'un kuruluşundan itibaren yürüttüğü faaliyetleri gözden geçirdi, ülkenin durumunu ele aldı ve mücadele hattının çerçevesini belirledi. Kongre her ne kadar işçilerin kahramanca mücadelesi ve bu mücadelenin ilerlemesine dikkat çekiyor ve örgütlenmelerinde ve mücadelelerinde bir ileri adımı temsil ediyorduysa da, Grau yönetimine ilişkin yanlış anlama devam ediyordu. İşçiler arasında bölünmeyi teşvik eden ve işçi enternasyonalizmine karşı işleyen, üstüne üstlük taraftarlarının iddia ettiğinin aksine işsizliği çözmek konusunda da başarısız olan Emeği Millileştirme Yasası ya da Yüzde 50 Yasası reddedildi. CNOC Kongresi, ordunun işlediği suçları kınayarak kimi zaman teröre, başka zamanlarda da demagojiye başvurmakla itham ettiği hükümetin, yalnızca gerici kanadını değil tümünü suçladı.

Bu zorlu anda, işçi sınıfı içerisinde hayli etkili olan ülkenin yegâne emekçi konfederasyonu, ulusal reformist güçlerin egemen olduğu hükümeti mahkûm etmek konusunda ısrarcı oldu. Bir tek siyasi parti, temsilci, toplumsal örgütlenme veya gerçek bir siyasi gücü olan kesim dahi yönetimi desteklemedi. Günleri sayılıydı.

Batista, ABD ile birlikte 1933 Aralığı'nda Welles'in yerine geçen yeni büyükelçi Jefferson Caffery'nin de dahil olduğu, ABC ve burjuva partilerinin katılımıyla karşı devrimci bir askeri darbe örgütledi ve 15 Ocak 1934'te Grau devrildi.

Gerici güçler iktidarda

Darbe liderleri sahtekârca Grau'nun yandaşı Mühendis Carlos Hevia'yı Cumhuriyet'in başkanı atadılar; fakat birkaç saat sonra onun yerine aşırı sağcı siyasetçi ve Vaşington'un itaatkâr maşası Albay Carlos Mendieta'yı

yerleştirdiler. Ordu, darbe lideri ve ABD büyükelçiliğinin sağlam adamı olan Fulgencio Batista'nın kumandasında kaldı. Bu durum, başı çeken üç kişi ile halkın, Mendieta-Caffery-Batista Hükümeti adını verdiği Ulusal Yoğunlaşma Hükümeti'nin kuruluşuna yol açtı.

Machado diktatörlüğü kadar ileri gitmese de yeni hükümet, geçici devrimci hükümet altında elde edilen kazanımları bir bir geri almaya başladı. Bu yönde birçok yasa ve kararname çıkarıldı: sanığın savunma olanaklarını kısıtlayan ve hükümleri temyiz edilemeyen Olağanüstü Hal Mahkemesi kurulması; sabotaj veya benzeri terörist saldırılarda ölüme sebebiyet veren sanıklar için idam cezasının öngörülmesi; grevlerin ve gösterilerin yasaklanması; özgür sendika örgütlenmesine son verilmesi; üniversite özerkliğinin yok edilmesi.

Ordu ABD'nin yardımıyla yapılandırılıp donatıldı. Askeri birliklerin barınaklarının, giyeceklerinin ve maaşlarının iyileştirilmesi sayesinde Batista ordudaki liderliğini korudu. Askerin ülkede egemen olması bir felaketin daha ortaya çıkmasına neden oldu: gerici militarizm. Zulüm, barbarlık ve siyasi cinayetler doruk noktasına Las Villas'taki Trinidad'da, siyah bir berber ve gazetecilerin iktidardaki ABC parti üyeleri tarafından linç edildiği ırkçı saldırılarla ulaştı.

Küba (Gerçek[5]) Devrimci Partisi ve Genç Küba Örgütü

İktidarı kaybeden devrimci güçler yok edilmemişlerdi ve yeniden mücadeleye hazırlanmaya başladılar. Dr. Grau San Martín birçok destekçisiyle, çoğunluğunu ulusalcıların oluşturduğu heterojen bir üye profili olan Küba (Gerçek) Devrimci Partisi'ni -PRC(A)- kurdu. Parti, "Ulusalcılık, Sosyalizm ve Antiemperyalizm" gibi radikal sloganlar eşliğinde gelişkin bir ulusalcı reformist program oluşturdu. PRC(A) kısa sürede ülkenin en büyük muhalefet partisi haline geldi.

1934 yılında ise Antonio Guiteras yeni bir örgütlenme olan Genç Küba'yı kurdu. Etrafında aydınlar, öğrenciler ve ada orta sınıfı içerisinde en radikal kesimlerin dışında çok sayıda işçi de bulunuyordu. Programı gelişkin bir ulusal devrimci yapıdaydı.

5 Auténtico

PRC(A) ve özellikle de Genç Küba Örgütü, antiemperyalist tutumlarını açıkça ortaya koydular ve iktidarı yeniden almak için ayaklanma planları yapmaya giriştiler.

Komünist Parti'nin çalışması ve Ulusal Küba İşçileri Konfederasyonu
Komünist Parti'nin 2. Ulusal Kongresi Nisan 1934'te toplandı. Delegeler, Parti'nin ilk programını onayladılar ve bir "işçi ve *campesino* hükümeti" kurmak üzere mücadelenin ana hattını belirlediler. Blas Roca Merkez Komitesi'nin Genel Sekreteri seçildi. Komünist Parti (PC) ve CNOC, o yıl daha iyi çalışma koşulları talebinin yanında, Platt Kanun Değişikliği'nin feshedilmesi için, ABD'yle Mütekabiliyet Antlaşması'nı reformdan geçirmeye yönelik projeye karşı ve diğer ulusal talepler için başarılı bir grev hareketi örgütledi.

Ocak ayından itibaren çok sayıda imalathanede, PC ve CNOC'nin önderliğinde on binlerce şeker işçisinin katıldığı bir grev dalgası yaşandığı bildirildi. İş bırakmalar, Batista'nın "ya şeker hasadı olacak ya da kan akacak" tehdidine açıkça meydan okuyordu. Grevcilerin üzerine gönderilen askerler, işçilerin barınaklarına süngülerle daldılar, bazı aileleri evlerinden sürdüler ve imalathanelerden uzaklaştırdılar ve insanları öldürdüler ya da yaraladılar.

Camagüey'de yer alan Morón'da demiryolu işçileri bir aydan uzun bir süre ile greve çıktılar; Ulaştırma Bakanlığı çalışanları işlerine 20 gün boyunca gitmediler; sanayi, ulaşım, tekstil, basım, petrol, tütün, tarım ve orman işçileri de önemli eylemler gerçekleştirdiler; onlara tramvay ve çelik işçileri, öğretmenler, berberler ve kuaförler, tütün üreticileri ve doktorlar ile başka sektörlerden emekçiler de katıldı. 24 saatlik başarılı bir genel grev Ekim ayında gerçekleşti.

Campesino mücadelesi. Realengo 18
Machado rejiminde önemli mücadeleler veren *campesino*lar 1934'te eylemlerinin sayısını birçok yerde, özellikle de Oriente eyaletinde artırdılar. Mücadelelerinin önemli bir örneği, Guantánamo'nun doğusundaki dağlık bölgede 5 bin ailenin kitlesel tahliye emri yayınlandığında ortaya çıkan Realengo 18 idi. Bu aileler Komünist Parti'nin yardımıyla silahlan-

dılar ve "Ya toprak ya kan!" sloganıyla şirketle ve Batista'nın askerleriyle defalarca karşı karşıya geldiler. Sonunda şirketin toprağı onlardan almasını önlediler.

Platt Kanun Değişikliği'nin Feshi. Yeni Mütekabiliyet Antlaşması

ABD, Küba ve Latin Amerika'daki imajını düzeltme arzusuyla Küba halkının Cumhuriyet döneminde en sık tekrarlanan taleplerinden birini karşılamayı kabul etti: Platt Kanun Değişikliği'nin feshedilmesi. Mart 1934'te Roosevelt yönetimi müdahaleci yasayı feshetti. Ne var ki o günlerde bir ABD gazetesi, ABD başkenti sanayiyi, toprağı, bankaları ve benzeri kaynakları denetlemeyi sürdürürken ve ada ABD ile ticarete bağımlı iken bu ülkenin Küba üzerindeki belirleyici etkisinin sona ermeyeceğini yazmıştı. Fakat o kötü şöhretli Değişiklik'in Küba Anayasası'nın bir eklentisi olmaktan çıkmasıyla birlikte Küba halkı bir zafer kazanmış oldu.

1934 Ağustosu'nda Küba ve ABD, 1903 tarihli olanı ikame etmek üzere yeni bir Mütekabiliyet Antlaşması imzaladılar. Kuzey ülkesi, bu antlaşmayla öncesine göre daha da avantajlı bir konuma gelmiş oluyordu. Anlaşma gereği, ada ekonomisinde az da olsa kazançlı görünen sektör şekerdi. Ne var ki bu, adada hiç hissedilmedi; çünkü ABD, Küba'dan şeker alımında çok düşük kotalar koyan Costigan-Jones Yasası'nı uygulamaktaydı.

Mart 1935 Yürüyüşü. Genel grev. Guiteras'ın ölümü

Mütekabiliyet Antlaşması, şeker kotaları yasası, bir yandan da hükümetin halk düşmanı adımları ve baskısı, 1935 başlarında halkın huzursuzluğunu artırdı. Protestolara, ülkenin tüm sektörlerinden işçiler katılım gösteriyordu.

Şubat'ın sonunda bir Üniversite Grev Komitesi, demokratik özgürlüklerin yeniden sağlanması, militarizmin sona erdirilmesi, siyasi tutsakların serbest bırakılması, Olağanüstü Mahkemeler'in kapatılması ve kamu okulları ile liselerin taleplerinin karşılanması için genel grev gerçekleştirmek üzere tüm kesimlere çağrı yaptı.

Yaklaşımları artık birbirine daha yakın olan Genç Küba Örgütü, Guiteras, Komünist Parti ve CNOC, grevi prematüre olarak değerlendirdiler.

Grev, devrim için gelecekte taşıyacağı önem göz önüne alındığında, tüm kesimlerle yakın işbirliğiyle ve baskı güçlerini göğüsleyebilecek silahlı müfrezelerin örgütlenmesiyle gerçekleştirilebilirdi. Söz konusu örgütler, bu gereksinimler karşılanmadan grevlerin başarısızlığa mahkum olacağını düşünüyordu.

Ne var ki kitleler huzursuz ve sabırsızdı; her şeyi göze alarak greve gittiler. Bu olaylar ışığında devrimci örgütler iş bırakmayı desteklemeye karar verdiler. Birçok ekonomi sahası 6 Mart'tan itibaren felç edildi ve Mart'ın 9. ve 10. günlerinde grev doruk noktasına ulaştı. Mendieta ve Batista savaş ilan ettiler ve orduyu işçilerin üzerine sürdüler; anayasal güvenceleri kaldırdılar; Üniversite'ye el koydular ve kendi destekçilerine grevi teşvik edenlerin üzerine ateş açma yetkisi tanıdılar. Yetkililerin tetiklediği şiddet olayları ve gerçek bir silahlı karşılık verme ihtimalinin bulunmayışı hareketi zayıflattı. Nihayet Guiteras ve PC'nin öngördükleri gibi, grev yenilgiyle sonuçlandı. Bu başarısızlıkla 1933 halk devrimi fiilen çözüldü.

Guiteras Küba'da yeni bir devrim için adam ve silah aramak üzere Meksika'ya gitmeye karar verdi. Fakat bir hainin ihbarı Batista'yı harekete geçirdi. Guiteras Matanzas'da El Morillo sahilinden ülkeyi terk edecekken yakalandı ve eşitsiz koşullarda askeri birliklere karşı verdiği silahlı mücadelede 8 Mayıs 1935 tarihinde yaşamını yitirdi. Venezuelalı komünist ve eski Sandinist gerilla albay Carlos Aponte de Guiteras'la birlikte mücadele esnasında öldürüldü. Antonio Guiteras'ın telafisi olanaksız kaybı Küba tarihinin en kahramanca sayfalarından birini kapattı.

1933 Devrimi'nin önemi

Yenilmesine karşın 1933 Devrimi, Küba halkının yerli ve yabancı zalimlere karşı uzun soluklu mücadelesi içerisinde en önemli ve eğitici aşamalardan biridir. Ülkenin siyasi panoraması altı yıl içerisinde, 1929'dan 1935'e kadar köklü bir değişim geçirdi. Halkın antiemperyalist ve antikapitalist bilinci yüksek bir düzeye ulaştı; Cumhuriyet'in kuruluşundan beri ilk defa halk kitlesel olarak oligarşinin iktidarına ve ABD'nin askeri işgal tehditlerine meydan okumuştu.

Bu yıllar, geleneksel siyasi partilerin adadaki siyasi senaryolar üzerin-

deki mutlak hakimiyetlerini kayda değer ölçüde azalttı ve böylece yeni örgütlenmelerin, ulusalcı, antiemperyalist ve devrimci partilerin kurulmasının önünü açtı. Genç ve küçük Marksist Leninist parti, kol ve kafa emekçileri arasında olağanüstü bir etki yarattı, paha biçilmez deneyimler elde etti ve ileride kitlesel bir parti olmanın temelini attı.

1933 Devrimi, köklü ekonomik, siyasi ve toplumsal dönüşüm mücadelesinde işçi sınıfının en sağlam ve tutarlı sınıf olduğunu teyit etti. Ayrıca işçiler ile *campesino*lar ve bunlarla devrimci süreçte önemli roller oynayan kesimler, yani solcu öğrenciler, aydınlar ve beyaz yakalılar arasında ittifak kurulmasının yaşamsal bir gereksinim olduğunu ortaya koydu.

Devrim aynı zamanda, yerli burjuvazinin zayıf, itaatkâr ve kaypak karakterini gösterdi. Bir kere daha yerli oligarşinin, burjuva siyasi liderliğinin ve küçük burjuvazinin sağcı kesiminin halk düşmanı, gerici, emperyalizm yanlısı karakterini ortaya serdi.

Sonuçta, 1933 Devrimi, çıkarılan başka derslerin yanında, devrimci hareketin zaferinin çok büyük ölçüde, her şekilde mücadele verebilme, kendi askeri aygıtını yaratma ve yaygın ve güçlü bir kitle hareketliliğiyle silahlı mücadeleyi bağdaştırma yeteneğine bağlı olduğunu gösterdi.

Böylelikle, 1933 Devrimi'nin deneyimleri, zaferleri ve geriye düşüşleri, başarıları ve hataları, stratejik yol haritası ve mücadele taktikleri gelecekteki mücadeleler için paha biçilmez bir değer yaratıyor ve Küba devrim sürecinin tarihsel sürekliliğini ortaya koyuyordu.

XIII
Gerici militarizmden anayasal rejime

1935 Martı'nda genel grevin ezilmesi devrimci harekete ağır bir darbe indirmişti. Ulusal Yoğunlaşma Hükümeti, devrimci süreci durdurmayı başaramayacağını fark ettiği anda ilan ettiği baskıcı olağanüstü hal yasalarını acımasızca uyguladı ve bunları yeni istisnai yasalar ve önergelerle pekiştirdi. Askeri rejim bir zamanlar onayladığı Anayasa'yı bir kenara attı, tüm yetkileri kendi elinde topladı, savaş hali ilan etti, idam cezasını yürürlüğe koydu ve büyük bir hızla "kamu düzenine karşı suç" işleyenlere yönelik idam emrini verdi. Albay José Eleuterio Pedraza, Havana eyaletinin en üst askeri yöneticisi olarak atandı. Ulusal Polis ile yerel polis güçlerine olağanüstü yetkiler tanınarak, iradeleri, hakimlerin ve mahkemelerin hükmü üstünde tutuldu.

Korkunç bir terör ortamının içinde başka yasalar da çıkarıldı. Tüm okul faaliyetlerinin askıya alınmasını ve eğitim öğretim kurumları, meslek okulları ve ortaokulların kapatılmasını emrettiler. Üniversite askeri işgale uğradı ve üniversite özerkliği çiğnendi. Basın ve mektup sansürünü meşrulaştıran yasalarla, basılı propaganda malzemesinin dağıtımı yasaklandı.

Cezaevleri işçiler, öğrenciler ve beyaz yakalılarla doldu; bitmek bilmez zalimlikler, üstü örtülü ya da açık cinayetler (intihar, "firar teşebbüsüne karşı yasa", işkencede ölüm ve zehirlenme) rejimin siyasi tutumlarına ve toplumsal konumlarına bakılmaksızın tutsakları yok etmek için kullandığı resmi yöntemler haline geldi.

Birçok sendika bürosu yok edildi. Ordu ve polis, sendikaların fon-

larına ve mallarına el koydu, başka sendika merkezleri de ordunun "yedek"lerinden üyelerle dolduruldu. Sendikalara askeri müdahale tamamen meşrulaştırılmıştı.

Demiryolu hizmeti askerileştirildi. Askeri müfettişler emekçileri şirketlerde, fabrikalarda ve kamu dairelerinde terörize etti ve verdikleri onayla, "ekonominin gereksinimleri" iddiasıyla kadro azaltımına gidildi. Geçmişte aktif mücadele veren binlerce işçi, öğretmen ve kamu görevlisi işten çıkarıldı.

Misilleme esas itibariyle şeker sektörüne yoğunlaşmıştı. İşçilerin örgütleri dağıtıldı; önderleri ve üyeleri işten atıldı. Birçok saldırıda evleri yağmalandı, öldürüldüler ya da hapsedildiler.

Yeni mücadele taktikleri

Bu tablo karşısında muhalefet liderlerinin çoğu ülkeden kaçtılar. Grau San Martín, Prío Socarrás ve Küba (Gerçek) Devrimci Partisi'nin öteki önderleri Miami'ye yerleştiler.

Grau'nun pasifliği şu sözlerine yansıyordu: "Beklemeyi öğrenmemiz gerek". ABC liderleri Meksika ve ABD'ye gittiler.

Küçük burjuvazinin bazı kesimlerinde yenilgi hali egemen iken, bireysel eylemler ivme kazandı: Bombalamalar, suikast girişimleri, ayaklanmanın patlak vermek üzere olduğunu ya da adaya askeri seferlerin düzenlendiğini duyuran propaganda faaliyetleri vb.

Bu eğilimler, mevcut durumu değiştirmede en önemli unsur olan birleşik ve örgütlü kitle hareketine duyulan ihtiyacın küçümsenmesine neden oldu.

1934 sonlarında Komünist Parti (PC) ve CNOC öteki solcu örgütlere dönük sekterliklerinin üstesinden geldiler. Mart grevinden sonra bu değişim açıkça ifade edildi ve Temmuz-Ağustos 1935 tarihlerindeki 5. Komünist Enternasyonal Kongresi ve iki ay sonraki Komünist Parti'nin VI. genel toplantısı ile doruk noktasına ulaştı. "Sınıfa karşı sınıf" ve "işçiler ve tarım emekçilerinin Sovyet hükümeti için" gibi sloganlar terk edildi ve tüm muhalif partilerle örgütlerin tek bir cephe oluşturması fikri dile getirildi.

Öteki küçük örgütlerin de birlik konusunda duyarlılık taşıdığı görül-

dü. Bunlar arasında, *Jóven Cuba* (Genç Küba), *Partido Agrario Nacional (Ulusal Tarım Partisi)*, *Partido Aprista Cubano (Küba İlerici Partisi)*, *Izquierda Revolucionaria (Devrimci Sol)*, *Organización Revolucionaria Cubana Antimperialista (Antiemperyalist Küba Devrimci Örgütü)*, *Organización Auténtica (Gerçek Örgüt* - Küba Devrimci Partisi'nin, Carlos Prío Socarrás ve Carlos Hevia önderliğindeki bir fraksiyonu) ve *Unión Revolucionaria* (Devrimci Birlik - yeraltındaki Komünist Parti'yle ilişkide olan yasal parti) bulunuyordu. Bu örgütlerden bazıları Birlikçi Cephe'yi, Halkın Devrimci Bloku'nu meydana getiriyorlardı. Ancak muhalefetin en güçlü partisi PRC yöneticisi Dr. Ramón Grau San Martín'in bölücü tutumu nedeniyle bu örgütler bir türlü konsolide olamadılar. Ramón Grau her tür birleşik eyleme katılmayı reddediyordu.

Bu arada kendine yönelen ilk saldırının ardından, halk hareketi solcu güçlerin desteğiyle tabanda yeşeriyordu. Birleşik bir cephe için, siyasi tutsakların affı için, hayat pahalılığına karşı ve başka amaçlarla komiteler oluşturulmaya başlandı. Öğrenciler 30 Eylül günü Rafael Trejo anısına Seferberlik Komitesi'ni kurdular. 1936 Ocağı'nda gerçekleşecek seçimlerin boykot edilmesi de dahil olmak üzere, toplumda terörizme karşı protestolar, tüm siyasi partilerin yasallaşması, sürgündekilerin dönüşü, demokratik hakların yeniden tesisi gibi taleplerle eylemler gerçekleştirdiler.

İşçiler mücadele taktiklerini değiştiriyorlardı: Önderleri, bilinen devrimcilerden olmayan yeni sendikalar örgütlediler, eylemlerini işyerlerine taşıdılar ve fabrika komitelerini, işten atılanların geri alınmalarını talep eden komiteleri örgütlediler. Her siyasi eğilimden işçi örgütlerinin çoğunluğunun eşgüdümünü sağlamak üzere Havana'da *Comité Conjunto de Colectividades Obreras* (Çalışma Kolektiflerin Ortak Komitesi) kuruldu. 1 Mayıs'ı kutlamak üzere yaşanan hareketlenmenin yanında faşizme ve savaşa, özellikle de İtalya'nın Etiyopya'yı işgaline ve başka faşist saldırganlıklara karşı faaliyetler ivme kazandı.

Ocak 1936'da Doktor Miguel Mariano Gómez, yemin ederek Cumhuriyet'in başkanlık koltuğuna oturdu. Yeni liderin Batista'nın kopyası olmasına karşın, sivil ve askeri güç arasındaki çelişkiler arttı. Halk güçleri,

militarizmle mücadelede bu çelişkilerden faydalandı ve sivil kesimlerden destek alabilmek için çalıştı.

Demagoji ve demokratik dönüşümler

Batista kitle hareketinin gücünün farkına vardı ve 1935 sonlarında da hareket yeteneklerini nasıl yeniden kazandıklarını anladı. Eğitim, sağlık ve ülkenin ekonomik kalkınması gibi en öncelikli ulusal sorunları halletmek üzere gerçek bir sorumluluk altına girildiği izlenimi yaratmak için terörle birlikte bir dizi demagojik önlemi iç içe geçirerek kullanmaya karar verdi. Kafasındaki bu hedefle, 1936 Şubatı'nda bir dizi önemli kurum oluşturdu: Uzak taşra bölgeleri için çavuşlarla öğretmenlerin katıldığı geniş bir sivil-askeri okul ağı; Ulusal Sosyal Yardım Birliği, Ulusal Verem Konseyi ve bunların tümünü kapsayan bir çatı örgütü olan Birleşik Eğitim, Sağlık ve Refah Konseyi. Ocak 1937'de, öğrenci hareketinin en önemli taleplerini karşıladığından, hareket için ciddi bir zafer anlamı taşıyan bir Öğretim Yasası çıkarıldı. Aynı yılın Haziran ayında Üç Yıllık Plan'ın taslağının hazırlandığı duyuruldu. Bu çalışma, ekonomik ve sosyal kalkınma için adanın tüm sorunlarını çözecek bir iksir gibi sunulan iddialı bir programdı. Şeker işçilerine ve kiracı çiftçilere bazı olanaklar sağlayan Şeker Koordinasyon Yasası Eylül ayında onaylandı.

Komünist Parti ve Ulusal Küba İşçileri Konfederasyonu, kitlelere, hükümetten sözünü tutmasını ve halkın gerçek ihtiyaçlarını karşılamasını talep etmeleri için çağrıda bulundu. Bu, ya Batista'yı sözünü tutmaya zorlayacak ya da onun halkı kandırmakta olduğunu gösterecekti. 1 Mayıs 1937 tarihinde, ada çapında örgütlenen yasal nitelikteki büyük gösterilerde bu talepler dile getirildi ve siyasi ortamda önemli bir değişimin işareti oldu.

Halk hareketinin gelişimi 1937 yılında gerçekleşen başka önemli olaylarda da kendisini gösterdi. Bunlar arasında, çeşitli bölgesel işçi konfederasyonlarının, hepsinden önce önemli bir örgüt olan *Comité Unificación Obrera de la Provincia de la Habana*'nın (Havana Eyaleti İşçi Birliği Komitesi) kurulması; 4 binden fazla siyasi tutsağı serbest bırakacak ve sürgünlerin ülkeye dönmelerini sağlayacak geniş kapsamlı bir affın Aralık'ta onaylanması; *Ala Izquierda Estudiantil* (Solcu Öğrenciler) ve *Comité*

de Superación Universitaria'nın kendilerini feshederek Üniversite Öğrencileri Federasyonu'nun (FEU) yeniden doğmasına izin vermeleri ve Camagüey'de çok önemli bir küçük çiftçiler kongresi toplanması bulunuyordu.

Bu andan itibaren kazanılan önemli demokratik başarılar, 1938 ile 1939 arasında ülkedeki siyasi durumu tersine çevirdi.

En önemli başarılardan bazıları şunlardı: Sendika örgütlenmesinin özgürleşmesi ile propaganda yapmasına ve örgütlü faaliyet yürütmesine izin verilen Küba Komünist Partisi dahil olmak üzere tüm muhalif grupların ve partilerin yasal statü kazanması (1938), önde gelen komünist lider Lázaro Peña'nın önderliğinde Küba İşçileri Konfederasyonu'nun kurulması (1939) ve halkın talep ettiği özgür ve egemen kurucu meclisin kabul edilmesi (1939-1940).

Uluslararası ortamda ve ülke içinde belirleyici etkenler bu değişimlerin gerçekleşmesinde rol oynadı. Birincisi, Nazi faşizminin doğuşu ve güçlenişi, ABD'nin ekonomik, siyasi ve askeri gücünü ciddi biçimde tehdit eder hale geldi. ABD'nin bu tehlikeyi savuşturmak için kıtanın desteğine ihtiyacı vardı. ABD yönetimlerinin uzun zamandır izlemekte olduğu Büyük Sopa politikası, Latin Amerika halklarının tepkisini uyandırmış ve reddedilmişti. Roosevelt, ABD emperyalizminin özünü değiştirmeye yeltenmeden, kıtada yeni ve daha incelikli egemenlik yöntemleri kullanmaya başladı ve bu, İyi Komşu politikası ile doruk noktasına ulaştı. Söz konusu politika, başka unsurların yanı sıra, askeri müdahalelerin sınırlandırılmasını, Latin Amerika'da diktatörlük rejimlerinin seçimlerle ikame edilmesinin desteklenmesini ve Küba'da ve öteki ülkelerde ulusal burjuvazinin bazı kesimlerinin ısrarla talep ettiği kurumsal değişikliklere özgür siyasi rekabet içinde bir sivil hükümet eliyle gidilmesini öngörüyordu.

Vaşington'un arzularına karşı daima özenli davranan ve bu arada uçlarda gezinen mizacını dışavuran Batista, kendini bu değişimlerin öncüsü haline getirdi.

Bir başka önemli etken de Temmuz 1936'dan beri faşist yükselişe ve saldırganlığa karşı kahramanca savaşan İspanya Cumhuriyeti için Küba

halkının sergilediği büyük dayanışma faaliyetiydi. Çok farklı siyasi kulvarlardan, toplumsal kökenlerden ve dini inançlardan gelen demokrat düşünceli Kübalılar bu harekete katıldılar.

Kübalıların İspanyol halkına sunduğu maddi ve manevi destek etkileyiciydi. En büyük göstergesi de bin Kübalı savaşçının cephenin ön hattında yer alması ve yüzlercesinin Cumhuriyetçilerin siperlerinde kahramanca hayatını kaybetmesiydi. Machado ve Batista diktatörlüklerine karşı mücadelelere katılmış genç gazeteci ve yazar Pablo de la Torriente Brau şehit düşerek dönemin sembolü haline gelmişti. Kendisi devrimci, aydın ve savaşçı kişiliklerin en gelişkin örneklerinden birisidir.

Bu dayanışma yalnızca İspanyollara yaramadı. İspanyol Cumhuriyeti'nin savunulmasıyla Batista diktatörlüğüne karşı talepleri biraraya getiren yaygın ve güçlü bir hareketin oluşumu için gereken koşulları yarattı. Hükümetin dağıtamadığı büyük hareket, adada demokratik dönüşümlerin gerçekleştirilmesinde önemli bir rol oynadı.

Keza, halkın eylemliliği, kardeş ülkenin petrol endüstrisini ve demiryolu sistemini millileştiren, Tarım Reformu'nu teşvik eden, Meksika ürünlerini yabancı ürünlere karşı koruyan General Lázaro Cárdenas'ın önderliğindeki Meksika hükümeti ile de dayanışmaya katkıda bulundu ve ABD hükümeti ve tekellerinin ona kuşkuyla bakmasına neden oldu. Para toplanması, Küba hükümetinden ABD ablukasına karşı Meksika'ya yardım talep edilmesi ve büyük dayanışma yürüyüşleri düzenlenmesi, Küba hükümetinin oligarşik kesimlerinin elinin zayıflamasına neden oldu ve politikasında demokratik değişikliklere yol açtı.

Ülke içinde belirleyici etken, Mart 1935 grevinin yenilgisinden sonra çabucak toparlanan halk hareketinin hızlı büyümesiydi. Halk eylemlerinin belirleyici rolüne ilişkin bir gösterge, öteki Latin Amerika ülkelerindeki despotik rejimlerin, ABD tarafından baskı altında tutuluyor olmalarına ve başka uluslararası dinamiklerin etkisine rağmen dikkat çekici değişiklikler geçirmeden iktidarda kalmış olmalarıdır.

Küba İşçileri Konfederasyonu'nun kuruluşu

Confederación de Trabajadores de Cuba'nın (Küba İşçileri Konfederasyonu - CTC) kuruluş kongresinden önce, *Confederación de Trabajadores*

de América Latina'nın (Latin Amerika İşçileri Konfederasyonu - CTAL) Vicente Lombardo Toledano öncülüğünde yola koyulma kararı ile sonuçlanan kıta işçileri kongresi, Eylül 1938'de Meksika'da toplandı. Toplantıda, Küba sendikal hareketi içerisinde mevcut olan her türlü siyasi ve ideolojik akımdan temsilcilerin yer aldığı bir Küba delegasyonu da bulunuyordu. Delegasyon, adada geniş bir sendika federasyonu yaratma taahhüdü altına girdi.

Ocak 1939 sonlarında Havana'da, ülke çapında 789 sendika örgütlenmesini temsilen 1500 delegenin katılımıyla bir işçi konferansı düzenlendi. Delegeler çok çeşitli kulvarlardan geliyorlardı; toplantıda tek eksik *Partido Revolucionario Cubano (Auténtico)*'dan (Küba (Gerçek) Devrimci Partisi) *Comisión Obrera Nacional* (Ulusal İşçi Komisyonu) idi. Bu komisyonun başkanlığını yapan Eusebio Mujal, bağnaz bir antikomünist ideolojiye sahip olan ve Küba emekçi hareketini daima ele geçirmek isteyen bir kişiydi.

Kongre, birlikçi bir önderlik yapısı olan yeni bir sendika federasyonunun doğumuna sebep olması itibariyle önem taşıyordu. Federasyon'un Genel Sekreteri Lázaro Peña idi ve önderliği, işçilerin ve halkın çıkarlarını savunmak için Machado ve Batista diktatörlüklerine karşı mücadele ederek saygınlık kazanmış komünistlerden oluşuyordu. CTC, Küba işçi sınıfının önemli ekonomik, sosyal ve siyasi başarılar kaydettiği bir dönem başlattı.

1940 Anayasası

Havana'da Şubat ile Haziran 1940 arasında Kurucu Meclis'in toplanması, dönemin en önemli siyasi olayıydı. Meclis için delegelerin seçimi Kasım 1939'da gerçekleştirildi; 76 sandalye için 11 siyasi parti yarıştı. PRC(A) (Küba (Gerçek) Devrimci Partisi) en yüksek oyu aldı ve 18 delege gönderdi. İlk defa seçimlere giren ve Komünist Parti ile *Unión Revolucionaria* Partisi'nin (Devrimci Birlik) birleşmesinden doğan *Unión Revolucionaria Comunista* Partisi (Devrimci Komünist Birlik), 6 delegeyle 5. sırayı aldı.

Meclis'in, tüm toplumsal sınıfların, katmanların ve kesimlerin temsil edildiği heterojen karakteri hararetli tartışmalara neden oluyordu. Fakat

komünist fraksiyonun başka siyasi eğilimlerden delegelerin desteğiyle sergilediği kararlı duruş, tartışılan konuların radyodan canlı yayınlanarak tüm ulusa duyurulması, halkın konuları takip etmesinin sağlanması ve de kitle baskısı, anayasanın o dönem için ileri nitelikte bir demokratik içerikle şekillendirilmesini sağladı. Bazı maddeleri, ulusal egemenlik gibi ilkelerin yanı sıra toplumsal kazanımlarla, bireysel özgürlükler ve siyasi hakların açıklanmasına ayrıldı.

Anayasa, bütün Kübalıların yasa önünde eşitliğini kabul etmekle kalmadı, "cinsiyet, ırk, renk veya sınıfa dayalı ayrımcılığı ve insan onurunu zedeleyecek başka türden ayrımcılıkları yasa dışı ve cezalandırılabilir" ilan etti.

Anayasa'nın 90. maddesi de çok büyük önem taşıyordu. Büyük toprak sahipliğini yasaklıyor ve ortadan kaldırılabilmesi için "mevcut koşullara bağlı olarak toprağın verildiği her bir kullanım biçimi için kişi veya tüzel kişilerin ne kadar araziye sahip olabileceğine yasanın karar vereceğine" hükmediyordu. Ayrıca Anayasa *campesino*ların tahliyesini iki yıllığına askıya alıyor ve bu dönem içerisinde Kongre'yi, devletin işlenmeyen arazilerinin *campesino*lara dağıtılmasını sağlayan Kiralama ve Ortakçılık üzerine yasayı onaylamakla görevlendiriyordu.

Toplumsal unsurlar göz önüne alındığında Anayasa, emek hareketinin temel taleplerini karşıladı. Tüm işçilere, parçabaşı işlerde bile sabit asgari ücret belirlenmesini yasadışı ilan etti; eşit işe eşit ücret ilkesini kabul etti; yasayla belirlenmediği sürece maaşların ve ücretlerin senet, fiş ve bonolarla ödenmesini yasakladı; engelli, yaşlı ve işsiz olanlar ve iş kazalarına maruz kalanlar için bir sosyal güvenlik sistemi oluşturdu. Genel iş gününü azami 8 saat, 14-18 yaş arası gençler için de 6 saat olarak belirledi; 48 saatlik maaşa denk 44 saatlik çalışma haftası, göreli ücretli izin, hamile işçiler için anneliğin korunması ve altışar hafta doğum öncesi ve sonrası zorunlu dinlenme hakkı sağladı.

Anayasa, sendikalara ve doğuştan Kübalı veya Küba vatandaşlığına geçen işçilere toplu pazarlık, grev hakkı, çalışma hakkı sağladı; ayrıca istihdam olanaklarını herhangi bir ayrımcılığa uğramadan değerlendirmelerini sağladı; kayıtlarında kusur bulunmayan işçilerin işten çıkarılma-

larını yasakladı; işverenin sosyal yasalarının gereğini yerine getirmesini zorunlu kıldı ve işçilerle işletme vb. arasındaki uzlaşmazlıkları çözmek için arabulucu komisyonlar kurulmasını mümkün kıldı.

Özel mülkiyete ("en geniş toplumsal çıkarlar doğrultusu"nda olsa da) vurgu yapan bir burjuva anayasası olmakla birlikte, kıtanın en gelişkin anayasalarından biri olarak değerlendirildi.

Genel seçimler: Batista başkan seçiliyor

Anayasa onaylandıktan sonra 14 Temmuz 1940 tarihinde genel seçime gidilmesine karar verildi. Seçime iki blok giriyordu: Fulgencio Batista'yı aday gösteren *Coalición Socialista Democrática* (CSD - Sosyalist Demokratik Koalisyon) ve Dr. Ramón Grau San Martín'i aday gösteren Dörtlü Pakt.

1935'ten beri ilerici güçler tüm gayretlerine rağmen sol eğilimli güçleri bir araya getirecek ve Kurucu Meclis oturumlarında eylem ortaklığını mümkün kılacak bir örgütlenme oluşturamamışlardı. Böylesi bir ittifakın önündeki esas engel, Ramón Grau San Martín'in birlik karşıtı, sekter ve buyurucu tutumuydu. Diğer sol güçlerin defalarca başlattığı birleşme girişimlerini her defasında reddetti. Grau en büyük muhalefet partisi PRC(A)'nın başkanı kaldığı sürece birleşmek için boşa kürek çekilecekti. Şüpheci tutumunun yanında Grau, İspanya'daki Cumhuriyetçi güçlerle Küba'nın dayanışmasına da olumsuz bakıyor, faşistlerden yana olan "*Falange Española*" örgütüyle bağlantılı kurumlar ve kişilerle ilişki içinde bulunuyordu.

Solcu örgütlerin birleşme çabasını yüzüstü bıraktıktan sonra Grau'nun yaptığı en büyük hata, Kurucu Meclis içerisinde ABC Partisi, *Acción Republica (Cumhuriyet Hareketi)* Partisi ve oligarşinin eski lideri Cumhuriyet'in önceki başkanlarından Mario García Menocal'in önderliğinde *Demócrata Republicano* (Cumhuriyetçi Demokrat) Partisi gibi burjuvazinin en gerici partileriyle birlikte hareket etmesiydi.

Bu arada Batista, kendisini gerici ve faşizm yanlısı güçlerden uzak tuttu. Yukarıda sözü edilen iç ve dış nedenler de göz önüne alındığında, ülkedeki demokratik dönüşümlerde başrolü oynadı. Dahası, 1940 seçimlerine dek Batista'nın önderlik ettiği Sosyalist Demokratik Koalisyon, çok sayıda demokratik ve ilerici nitelikte talebin ve kabul edilen son Anayasa'yı tamamlayacak yasaların onaylanmasını dile getiren bir platform kurdu. Böylesi

cazip öneriler karşısında elinde herhangi bir program bulunmayan Grau, Batista'yı platformu PRC(A)'dan çalmakla suçladı.

Bu tutum üzerine *Union Revolucionaria Comunista (Devrimci Komünist Birlik)* Partisi, Batista liderliğindeki *Coalición Socialista Democrática*'ya (CSD) katılmaya ve Batista'yı desteklemeye karar verdi. Ada çapında, partinin tüm birimlerinde hararetle tartışılan bu karar, nihai olarak onaylandı. Alınan karar, bir yandan emekçi hareketinde dikkat çekici bir gelişme meydana gelmesini sağladı ve demokratik hak ve özgürlüklerin itibarı arttı. Öte yandan aynı karar, devrimci güçlerden birçoğunun ve küçük burjuvazinin bazı kesimlerinin şimşeklerini üzerine çekti. Bu kesimler partiyi, 1933 Devrimi'nin yenilgiye uğramasından ve 1935 grevinden sonra Küba'nın maruz kaldığı kanlı diktatörlükten sorumlu bir adamı desteklemekle eleştirdiler. İleriki on yıllarda bu kızgınlık, şu ya da bu şekilde hep partinin karşısına çıktı.

CSD seçimi kazandı ve Albay Fulgencio Batista, Başkan seçildi. Seçim süreci yeni sömürgecilik döneminde yapılageldiği gibi her türlü hilenin ve ülkenin bazı bölgelerinde ordu müdahalesinin gölgesinde kaldı. Fakat seçim sonuçlarında belirleyici olan başka unsurlar vardı. Bunlardan en önemlisi, başkanın seçilme yöntemiydi. Başkan, doğrudan değil, her bir partinin senatörlerinin veya temsilcilerinin topladığı oylar üzerinden seçildi. Eyaletlerde ve belediyelerde nüfuzlu kişilerin etkisi göz önüne alındığında Kongre'de burjuva partilerinin çoğunluk sağlaması güvenceye alındı, bunun üzerinden de başkanlık seçimi garantilendi. Bunun da ötesinde, Grau'yu 1939'da destekleyen partilerden biri olan *Demócrata Republicano* Partisi, 1940 yılında CSD'ye katıldı ve Batista'yı destekledi.

Küba toplumunda başta çiftçiler olmak üzere ağırlık sahibi kesimlerin seçimler üzerindeki etkisi gözardı edilemez. Batista'nın demagojik bir şekilde dile getirdiği tüm ekonomik önlemler, siyasi özgürlükler, eğitim, sosyal yatırımlar ve kamusal sağlık hizmeti uygulamaya geçildiğinde, önceki döneme göre olumlu yönde bir değişim yarattı.

Küba ve İkinci Dünya Savaşı

Yeni oluşturulan hükümet 10 Ekim 1940'ta göreve başladı. Yeni bir anayasal istikrar dönemine girilmiş, geçmiş yıllarda hüküm süren gerici

militarizm yerine sivil kurumların üstünlüğünün damga vurduğu yeni bir evreye adım atılmış oldu. Askeri yönetim altında oluşturulan eğitim, sağlık ve sosyal hizmet kurumları, sivil hükümetin ilgili bakanlıklarınca yönlendirildi ve denetlendi.

Bir yıl önce İkinci Dünya Savaşı patlak vermişti. Batista'nın Anayasal Hükümeti (1940-44) dünyanın ilerici ve anti-faşist güçlerinin oluşturduğu zeminde ortaya çıktı. Bu durum Küba'ya da yansıdı.

Küba Ordusu cepheye gönderilmese de, ülke verilen mücadeleye bazı sanayi ürünleriyle, özellikle de şekerle, adanın kısıtlı kaynakları el verdiği ölçüde çeşitli yardım malzemeleriyle, halkın siyasi ve manevi dayanışmasıyla ve bir grup Kübalının Müttefik Orduları'na gönüllü katılımıyla destek verdi. İki genç adam olan Enrique Vilar ve Aldo Vivó, Kızıl Ordu ile birlikte savaşırken öldüler. Bunun da ötesinde Küba, savaşın bazı sonuçlarına doğrudan maruz kaldı: Atlantik Okyanusu ve Karayip Denizi'nde kol gezen Alman denizaltıları Küba'nın birçok ticaret gemisini batırarak onlarca insanın ölümüne sebep oldular. Bu saldırılarla ilişkili bir Alman ajan, Heinz August Luning, Havana'da yakalandı, hapse atıldı ve 1942'de idam edildi. Küba'nın küçük Deniz Kuvvetleri, bir Alman denizaltısını batırdı.

Küba halkı antifaşist savaşa omuz omuza katkıda bulunmak için büyük fedakârlıklara katlandı. Antifaşist kampanyalar yürütmek üzere bir Ulusal Antifaşist Komite oluşturuldu. Komite geniş ölçekte temsil ediliyordu ve ülkenin dört bir yanında şubeleri bulunuyordu. Savaş Kabinesi'ne katılmayı reddeden Grau başkanlığındaki PRC(A) Partisi'nin aldığı tutumla gerçekleştirilmesi mümkün olmayan ulusal birlik hükümetini kurma zamanı gelmişti.

Emekçi hareketi, üretimi ve hizmetleri durduracak grevleri ve benzeri eylemleri geçici olarak ertelemeyi kabul etti. 250 binden fazla genç, Genel Askerlik Hizmeti'ne kaydoldu ve binlerce yurttaş cepheye gitmeye gönüllü oldu. Faşizme karşı mücadele çerçevesinde, Küba ve SSCB arasında ilk defa diplomatik ilişki kuruldu.

Kitle hareketi ivme kazanıyor

1940 ile 1946 arasında geniş, sağlam ve mücadeleci bir kitle hareketi ge-

lişti. 1939'daki kuruluşunda 790 örgüt ve 220 bin üyeden oluşan CTC, altı yıl sonra 1200 örgüt ve yarım milyondan fazla sendikalı işçiyi kapsar hale gelmişti. Ulusal Şeker İşçileri Federasyonu, 78 örgüt ve 5393 üyeden, 250 şubeli ve 200 binden fazla üyeye sahip olan bir yapıya dönüşmüştü. Yirmiden fazla ulusal, bölgesel ve yerel sendika federasyonu kuruldu ve aynı alanda faaliyet gösteren onlarca sendika tek bir çatı altında birleşti ve böylece dar iş kollarına göre bölük pörçük örgütlenme adetinden kurtulundu. Tirajları 150 bini geçen onlarca sendika bülteni ve dergisi yayınlanmaya başlandı.

Bu yıllarda 1 Mayıs gösterileri önem kazandı. Yüz binlerce işçi her yıl yürüyor ve işçi sınıfı için önemli ekonomik ve sosyal kazanımlar sağlıyordu. CTC ve sendikalar, 1940 ile 1944 arasında hayat pahalılığında yüzde 84'lük bir artışa karşılık, ücretleri yüzde 108'lik bir artışla 500 milyon pesoya kadar çıkaran zamlar elde ettiler. Asgari ücret, gelir düzeyi en düşük olan tarım işçileri için bile kayda değer ölçüde artırıldı. Bütün işçilerin ücretlerinin yüzde 9,09 oranında artırılması ve her 11 aylık çalışma için bir ay ücretli izin verilmesi de büyük kazanımlardı. Birçok sektörde 44 saatlik çalışma haftasına karşılık 48 saatlik ödeme yapılıyor, denizcilik-liman sektörü için rotasyon listeleri hazırlanıyor ve bu sektörde savaştan dolayı işsiz kalan işçilere destek ödemesi yapılıyordu.

1935 grevi sırasında işten çıkarılanlar da dahil olmak üzere, yerinden ayrılmak zorunda bırakılan birçok işçi yeniden işe kabul edildi. Patronları ve işletmeleri, herhangi bir gerekçe göstermeksizin işçileri işten atma keyfiyetinden mahrum bırakan karar, oligarşinin ve yabancı tekellerin şiddetli saldırısına uğradı. Çok sayıda sektör için emeklilik yasaları çıkarıldı. Cumhuriyet'in en önemli sosyal güvenlik kurumlarından biri olan Şeker İşçileri ve Çalışanları Emeklilik ve Sosyal Yardım Fonu kuruldu.

Bunlar ve bunlara benzer başka kazanımlar CTC ve Küba komünistlerinin etkisini ve otoritesini dikkat çekici ölçüde artırdı. 1944'te adını *Partido Socialista Popular* (Sosyalist Halk Partisi) olarak değiştiren *Union Revolucionaria Comunista* Partisi, 1939 seçimlerinde 97.944 oy, 1946'da 200 bin oy aldı. Meclis'te 10 temsilcisi, 3 senatörü, 147 kent meclisi üyesi, iki belediye başkanı ve Savaş Kabinesi'nde bir devlet bakanı oldu. Mec-

liste ve öteki sorumluluk alanlarında komünistlerin yürüttüğü çalışmalar, ülke içerisinde çok olumlu sonuçlar doğurdu.

Bu sıralarda güçlü bir gençlik ve kadın hareketi de belirdi. Ulusal Küçük Çiftçiler Birliği kuruldu ve kırsalda çalışan işçiler için önemli mücadeleler verdi. Bazı talepleri karşılandı ancak en önemli sorunları çözümsüz kaldı. Küba Küçük Çiftçiler Federasyonu adı verilen reformist eğilimli bir oluşum da ortaya çıktı. Küba çiftçilerinin ve sanayi işçilerinin, faaliyetleri genellikle zengin üyelerce yürütülen bu örgütlenmelere katılmaları istendi.

Hükümetin gözden düşmesi

Elde edilen kazanımlara karşın yeni sömürge cumhuriyetine içkin birçok olumsuzluk, kusur ve pislik ortaya çıktı: ABD'nin emperyalist çıkarlarına (faşizme karşı ortak mücadele içerisinde örtbas edilse de) boyun eğildi, azgelişmişlik, çürüme, hayat pahalılığı, siyahlara ve kadınlara karşı ayrımcılık, okumamışlık varlığını sürdürdü.

Dönemin en fazla sıkıştıran sorunlarından birisi de temel ihtiyaç maddelerinin aşırı pahalanmasıydı. Savaş, hammaddelerde ve nihai ürünlerde ciddi kıtlıklara ve fiyat artışlarına neden oldu. Bu vesileyle genel olarak büyük mağaza sahiplerinin, tüccarların ve aracıların başlattığı spekülasyon yarışıyla, fiyatlar tavana vurdu. Bu duruma çare olarak ücretler artırıldı ve fiyatlarda regülasyona gidildi, fakat yozlaşmış kamu görevlilerinin ve hakimlerin spekülatörlerle işbirliği yapmasıyla, karaborsa alıp başını gitti. Halkın memnuniyetsizliği artıyordu.

Siyasi ve idari yolsuzluk, başka zamanlardaki seviyesine ulaşmasa da, büyük bir rezalet teşkil ediyordu. Ülke, herhangi bir bütçe yasası olmadan yönetiliyordu; sonuncusu 1938'de onaylanmıştı. Krediler ve olağanüstü bütçeler, devlet kaynaklarının tüketilmesiyle ve israfıyla sonuçlanıyordu. Kamu sağlığı korkunç durumdaydı. Sulama kanalları, kanalizasyon sistemleri, ameliyat ve sağlıkla ilgili malzemeler, hastaneler vb. için verilen krediler, gereksinimi duyulan yerlere hemen hemen hiç ulaştırılmıyordu. Verem, frengi, sarıhumma, bağırsak parazitleri ve başka hastalıklar yayılıyordu. Zaten maaşları düşük olan kamu çalışanlarının bir de bakanlar veya amirler değiştikçe işten kovulmaları gündeme geldi.

Anayasa değişikliklerinin çoğu onaylanmadı ve Magna Carta bildirgesi fiilen öldü.

Bu süreçte öğrenciler ve bir bütün olarak ulus, önceki yıllarda ortaya çıkan bir olgunun daha da kötüye gittiğine şahit oldu: Üniversiteden gelen "*bonche*" (İngilizcedeki "punch" [yani 'yumruk'- ç. n.]). Bunlar, üniversiteye ya da liselere kayıtlı öğrencilerden oluşan çetelerdi. Bunlar tehdit yoluyla ders çalışmadan not alıyor, çalışmadıkları işlerden maaş, ekonomik ödül ve benzeri ayrıcalıklar elde ediyorlardı.

"*Bonchismo*"nun kökleri, 1933 Ağustosu'ndan sonra Machado'nun dostlarına kullandırdığı iktidar gücünden doğan yaygın terör faaliyetlerine, kısacası yargısız infazlara dayanıyordu. Bu tarihten itibaren insanlar davalarını kişisel olarak halletmeye ve kendi bildikleri gibi adalet sağlamaya başladılar. Bu olay, özellikle 1938'den sonra gelişti ve çok sayıda suikasta, üniversite öğrencilerinin, akademisyenlerin ve solcuların hayatlarına kast edilmesine sebep oldu. Pek çok kurban arasında dürüst ve enerjik üniversite öğretim üyesi Ramiro Valdés Daussa ve önde gelen komünist işçilerden Manuel Porto Peña da bulunuyordu. 1944'ten sonra da *bonchismo*, ülkeyi terörize eden tehditkar çeteler arasında varlığını sürdürdü.

PRC(A)'nın liderleri bu olumsuzlukları fırsat bilerek yönetime karşı amansız bir eleştiri dalgası başlatırken, hükümetin olumlu imajı da hızla eridi. Dr. Grau'nun yaklaşmakta olan seçimlerde seçilmesi halinde, ülkenin tüm sorunlarının çözüleceğine ilişkin sözler verildi.

1944 Seçimleri. Ramón Grau San Martín'in zaferi

Seçimler 1 Haziran 1944 tarihinde yenilendi. Seçimlere en büyük iki blok katıldı: Demokratik Parti Başkanı Dr. Carlos Saladrias'ı aday gösteren hükümetteki *Coalición Socialista Democrática* (CSD) yani Sosyalist Demokratik Koalisyon ve Dr. Ramón Grau San Martín'i aday gösteren muhalefetteki *Alianza Auténtica Republicana (Gerçek Cumhuriyetçi İttifak)* Partisi.

CSD hükümetin lekelerini alnında taşıyordu. Parti adayı Dr. Carlos Saladrias'a bazı hükümet kesimleri bile muhalefet ediyordu. Muhafazakâr ve sevilmeyen bir kişi olmasının yanında, seçmenlere sunabileceği tutarlı

bir programı da bulunmuyordu.

Bunun aksine Dr. Grau San Martín, muhalefet ittifakının ve hükümetten memnun olmayan öteki kesimlerin ezici desteğine güveniyordu. Antikomünizmi ve demagojisine karşın ilk başkanlık döneminde (1933-34) kazandığı popülerlik, mevcut yönetimin zaafları ve ahlâksızlıkları karşısında güçleniyordu. Yönetici sınıfları korkutmadan işçi sınıfına iyileşme umudu veren iddialı ve cazip bir program ilan etti. Bir başka belirleyici öğe daha vardı. 1940 seçimlerinden farklı olarak bu defa başkan ve başkan yardımcısı doğrudan oyla seçilecek ve seçmenler seçim pusulasındaki sütunlardan yalnız bir kutucuğu işaretlemek zorunda kalmayacaklardı. Bir partinin vekilini, bir başkasınınkinin senatörünü ve üçüncü bir partinin başkan adayını seçebileceklerdi.

Bu yöntem, liberallerin ve öteki parti üyelerinin başkanlık için Grau'ya oy verirken hükümetlerinin kongre üyeleri için oy vermelerine olanak sağlıyordu. Böylece hükümet partisi, kongre sandalyelerinin çoğunu alıp kent meclisleri ve belediye başkanlıklarında Grau'ya üstün gelirken, Grau San Martín Cumhuriyet'in Başkanlığı'nı büyük bir seçim başarısı ile aldı.

XIV
"Auténtico" hükümetleri. Ulusal reformizmin iflası

10 Ekim 1944'te Dr. Ramón Grau San Martín'in iktidara gelmesiyle, Küba Gerçek Devrimci Partisi[6] dönemine girilmiş oldu. Bu dönem iki başkanlık evresinden oluşuyordu: Grau San Martín'in (1944-48) ve Dr.Carlos Prío Socarrás'ın (1948-52) iktidarları. Gelmekte olan felaketin bu dönemde filizlenmeye başlamasına karşın, ülke için olumlu sayılabilecek bir dengenin kurulduğu ilk iki yıl (1944-46) dışında bu dönemin geri kalanına Küba halkının Cumhuriyet dönemi boyunca yaşadığı en büyük hayal kırıklığı damga vurmuştur. Bu yıllarda, savaş sonrası dönemin yarattığı oldukça elverişli ekonomik koşullara karşın ulusal reformizm tüm olasılıkları tüketmiş ve kesin bir çöküş yaşamıştır.

Toplumsal çıkarlar doğrultusunda ilk önlemler

İktidardaki ilk iki yıl boyunca "*Auténtico*" yönetimi, ülkenin bağımsız gelişmesi için uygun ve özellikle işçilerin yaşam koşullarını iyileştiren bazı önlemler aldı. Ekim ayında 3,5 milyon pesoluk açığı bulunan bir hazine devralmış olduğu halde daha ilk aylardan itibaren kamu kaynaklarını öyle ustalıkla yönetti ki, Aralık ayını 6 milyonluk bir sermaye fazlası ile kapattı.

Sanayileşme hedefleyen hükümet, olumlu karşılanan bir dizi kararna-

6 Partido Revolucionario Cubano (Auténtico)

me çıkardı. Birçok yasa, savaş sırasında ortaya çıkan sanayilerde kullanılan üretim araçlarının ve hammaddenin ülkeye girişini sağlıyordu. Alınan önlemler sayesinde kundura, tekstil, alkol, bira, mantar, ilaç, oyuncak, şekerleme ve konserve meyve üretiminde kayda değer bir artış sağlandı. İç talebi canlandırırken ABD ürünlerinin rekabetinden doğan geleneksel baskıyı hafifleten bu büyüme, savaşı takip eden dönemde elbette desteklendi.

Yaklaşık 330 milyon pesonun gözden çıkarıldığı iddialı bir bayındırlık işleri planı hazırlandı. Plan, karayolu sistemi ve benzeri yatırımların genişletilmesinin yanında, kırsalda okuma yazma bilmeyenlerin eğitimi için okullar açılmasının gerekliliğine işaret ediyordu. Kaynakların zorla alınması ve zimmete geçirilmesi pahasına da olsa, planın uygulanması, ortaya konan hedeflerin bir kısmına ulaşılmasını sağlayacaktı.

Grau seçim vaatlerini yerine getirerek bazı vergileri kaldırdı ve bazılarını indirdi; kararnameyle kiraların artırılmasını ve kiracıların tahliye edilmesini yasakladı; spekülasyon yapan tüccarları cezalandırdı ve kamu çalışanları için asgari ücreti uygulamaya koydu. Bir tarım reformunun hayata geçirileceğini ilan etti. Ancak Grau'nun dört yıllık döneminde tarım reformu, çiftçilerin tahliye edilmelerinin geçici olarak askıya alınması, 5400 hektarlık bir çiftliğin (Oriente'deki "Casanova Sales") paylaştırılması, Ulusal Tarım Sayımı'nın başlatılması, sığır fuarlarının ve sergilerinin kurulması ve Havana'da altı soğuk hava antreposu, iki balıkçılık kooperatifinin ve iki serbest pazarın kurulmasından ibaret kaldı.

Grau'nun izlediği politikalar işçilere daha büyük fayda sağladı. Her ne kadar ilk başlarda Küba İşçileri Konfederasyonu'nun (CTC) liderliği konusunda sert ifadeler kullanmış ise de, bir süre sonra tavrını değiştirdi ve işçilerin birliğini destekledi. Konfederasyon'un 4. Kongresi, başkanlık koltuğuna oturmasından iki ay sonra Aralık'ta gerçekleşti. Kongre'de, komünist lider Lázaro Peña'nın başkanlığında birleşik bir Yönetim Kurulu seçildi. İlk defa Küba Devrimci Partisi'nin Ulusal Emek Komisyonu önderleri, aralarındaki ayrımları, antikomünizmi bir tarafa koyup birleşik bir yönetim oluşturdular. Daha sonraları bunun, CTC ve komünistlerin sözünün olağanüstü otoritesi ve saygınlığı nedeniyle mecbur kaldıkları

bir stratejiden ibaret olduğu ortaya çıkacaktı. Bu strateji, birliği içeriden bozmak ve sendikal hareketin önderliğine egemen olmak amacını taşıyordu. Dahası Grau, Kongre'de çoğunluk olabilmek için komünist senatörlerin ve vekillerin desteğine ihtiyaç duyuyordu. 1945 başlarında başarıldığı gibi bunu sağlamanın yegâne yolu emekçilerin ve halkın davalarına hitap edecek bir program ortaya koyabilmekti.

Bunların yanı sıra, Grau, bir dizi sektörde ücretlerin kayda değer ölçüde yükseltilmesini sağladı; işverenlerin işçileri keyfi bir şekilde işten atabilme rahatlığına son verdi; işçiler için işlerin düzenlenmesini sağladı; işçiler lehine çıkarılan yasaları reddeden büyük plantasyon ve şeker imalathanesi sahiplerine kararlı bir şekilde karşı durdu ve işçilerle sorun yaşayan bazı işletmelerde hakemlik yapmayı bile başardı.

Ne var ki 1944-46 kısa döneminde atılan en dikkat çekici adım, "şeker farkı" (şekerdeki fiyat farkı) olarak bilinen uygulamanın ABD hükümetine dayatılmasıydı. 1945 hasadında Küba hükümeti 250 bin ton şeker elde etti ve şekeri Latin Amerika ülkelerine neredeyse libre başına 7 cente gelen bir fiyattan, yani ABD'nin ödediğinden (3,67 cent) daha yüksek bir fiyattan sattı. İki fiyat arasındaki 40 milyon pesoya varan fark, Küba'nın ithal ettiği gıda ürünlerini, kırsalda okulların yapımını ve buna benzer önemli projelerin başlatılmasını finanse etmekte kullanıldı.

Bu deneyime dayanarak işçiler, her yıl yenilenen bir farkı garantileyen bir formül önderdiler; Grau da bunu kabul etti. Böylece ABD de, gıda ürünlerinin ve Küba'nın bu ülkeden aldığı öteki tüketim mallarının maliyetindeki bir artışla orantılı olarak Küba şekerine ödediği fiyatı yükseltmeye zorlanmış oluyordu.

Bunu başarabilmek için şeker kodamanlarının inatçı muhalefetiyle yüzleşen Grau, Vaşington'a 1945-46 şeker hasadının satışını müzakere etmek üzere gidecek olan Küba heyetine saygın bir emek önderi olan siyahi komünist Jesus Menéndez'i dahil etti. Ulusal Şeker İşçileri Federasyonu'nun danışmanı ve ünlü bir iktisatçı olan Jacinto Torras da heyette bulunuyordu. Vaatlerinin aksine Grau, 1944'te Küba Şeker Stabilizasyon Enstitüsü'nü yöneten aynı plantasyon sahiplerini korumuş ve 1945 hasadını görüşecek olan komisyona iki ABD'li kodamanı yerleştir-

mişti. Bununla birlikte, 1946'da Menéndez ve Torras'ın atanmaları tartışmasız bir öneme sahipti.

ABD tarafının inatla reddetmesi ve Küba'nın kararlılık göstermesi üzerine, şekerin alım satım sözleşmesine bir Garanti Maddesi eklenmesine karar verildi. Buna göre Küba'nın ABD'den ithal ettiği ürünlerdeki fiyat çeşitliliğinin her üç ayda bir hesaplanması gerekiyordu. Küba şekerinin fiyatı da orantılı olarak artırılacaktı.

"Şeker farkı"nın (1946'da 36 milyon peso olan) kazancı, şeker üretimiyle ilgili olan herkese, işçilere ve plantasyon sahiplerine dağıtıldı. Özellikle de işçiler için bu fark, o yıl için 29 milyon pesoluk bir ek gelir anlamına geliyordu.

Ayrıca Grau, bu ilk aşamada, ABD'nin 2. Dünya Savaşı'nda adaya diktiği çok sayıdaki askeri üssü de millileştirdi.

Ne var ki 1946'dan itibaren, Grau'nun hükümeti gerici ve halk düşmanı bir rotaya saptı: Şeker farkından vazgeçildi, sendikal birlik dağıtıldı, on yıllar boyunca kanlı mücadelelerle işçilerin edindiği kazanımların önemli bir bölümü silinip atıldı. "*Auténtico*" hükümetinin ilk iki yılında siyasi ve idari yolsuzluklarda bir artış, başkanın yeniden seçiminden yana ve Küba tarihindeki yaşanan rezaletler nedeniyle halkın reddettiği- bir kampanyanın önünün açılması, artan sayıda eski burjuva siyasetçisinin hükümete girmesi, çeteciliğin hızla yaygınlaşması, hayat pahalılığında ve yeni sömürge cumhuriyetinin çürümesinde ve ahlâksızlıklarında bir artış yaşandı.

İdari ve siyasi yolsuzluk

Kongre'ye ilk hitabında Başkan Grau, kamu maliyesinin idaresinde hüküm sürmesi gereken iki şartı öne sürdü: Verimlilik ve dürüstlük. Ne var ki görevine başlamasından itibaren miras aldığı kötü alışkanlıklar sürdü ve bunlar öyle rezilce ortalığa yayıldılar ki "*Auténtico*" hükümetleri Cumhuriyet tarihinin yolsuzluğa en çok bulaşmış hükümetleri haline geldiler.

Ülkede önceden kabul edilen bütçeler ertelenmeye devam edildi ve fazladan uzun bir harcamalar listesi eklendi. Çok sayıda kamu görevlisi kamu kaynaklarını yağmalayarak fahiş kârlar elde etti ve birçoğu milyonların sahibi oldu. Bu zenginliğin kaynakları arasında Milli Piyango,

1943 tarihli ve 7 sayılı kanunun "k" maddesi, bayındırlık hizmetleri, işçi emeklileri maaşları, ülkenin tüm bakanlıkları ve devlet dairelerine tahsis edilen fonlar ve karşılıklı borçlar; ayrıca spekülatörler, kaçakçılar, yasa dışı kumar ve fuhuş patronları ile yasaları çiğneyen şirketler ve mülk sahiplerine açıkça göz yumulması bulunuyordu. Devlet maliyesinin kötü yönetilmesinden kendisini sıyırabilmek için Grau, Banka Hesabı Mahkemeleri kurulmasını öngören bir yasa tasarısını veto etti.

Hükümet görevlilerinin çoğu, siyasetçiler ve üst kademe yöneticiler, bu büyük ölçekli dolandırıcılığın bir parçası idiler. Durumu resmetmek için bazılarından söz edebiliriz. Ticaret Bakanı Alberto Inocente Alvarez, Ekvador pirinci ile Küba şekerini değiş tokuş etmesiyle nam saldı ve Küba'nın Latin Amerika ülkeleriyle yürüttüğü olumlu ticari ilişkilerin saygınlığını yitirmesine sebep oldu. Eğitim Bakanı José Manuel Alemán, kısa bir süre içerisinde bakanlığına ait 200 milyon pesoyu harcadı. 100 milyon peso ya da dolar civarında olduğu tahmin edilen bir kişisel servet biriktirdi. Bu arada Havana'nın dürüst ve saygın Belediye Başkanı Fernández Supervielle'nin, başkenti etkileyen su kaynakları sorununu çözmek üzere kalıcı kaynak bulunması talebi geri çevrildi. Sonunda bu saygın kamu görevlisi intihar etti. Ayrıca, BAGA denilen siyasi topluluğu kuran ve kampanyası Eğitim Bakanlığı'nın bütçesinden finanse edilen José M. Alemán'ın siyasi entrikalarına tanık olundu. BAGA'da birçok farklı kişinin yanında Grau San Martín'in yeğeni ve yengesi de bulunuyordu. Meclis'te her vekilin, kamu hazinesine yaklaşık 300 bin dolar maliyet getirdiği biliniyordu. Ekonomik olarak ülkenin lehine gözüken tablo içerisinde Grau, görev dönemi bittiğinde 68 milyon pesoluk bir açık bırakmıştı.

Skandal öyle bir noktaya geldi ki 1950'de, Dr. Grau San Martín'e ve yönetimindeki bazı görevlilere karşı 174 milyon pesoyu cebe indirdikleri suçlamasıyla, 82 sayılı dava açıldı. Fakat 6232 sayfalık dava dosyasının tamamı, bir akşam altı maskeli adam tarafından çalındı ve suçla ilgili bütün kanıtlar kayboldu.

Hüküm süren karmaşanın bir göstergesi de, ulusal karayolunun sıfırıncı kilometresini gösteren, Ulusal Meclis binasındaki Los Pasos Perdidos Salonu ortasında duran mücevherle ilgili vakadır. 25 Mayıs 1946 tarihin-

de gerçekleşen soygun hakkında veya soygunun nedenleri üzerine herhangi bir soruşturma yürütülmedi. 15 ay kadar sonra 2 Haziran 1947 tarihinde söz konusu taş, kaybolduğu gibi esrarengiz bir şekilde Grau'nun başkanlık makam masasında ortaya çıktı.

Auténtico Küba Devrimci Partisi PRC(A)'nın ikinci döneminde yolsuzluk tüm hızıyla yayılmaya devam etti. Yalnızca 1949 yılında Başkan Prío Socarrás'ın ailesi, doğu eyaleti Pinar Del Río'nun üç belediyesinde 34 çiftliğe sahip oldu. 1944'ten önce alçak gönüllü bir avukat olan Prío, başkanlıktan ayrıldığında milyonların sahibi haline gelmişti. Keza, Küba İşçileri Konfederasyonu'nun (CTC) Genel Sekreterliği'ne resmen atanan Eusebio Mujal da benzer bir deneyim geçirmişti.

Devlet kaynaklarının yağmalanması öyle bir noktaya gelip dayandı ki, büyük miktarda para toplanmasına karşın, Prío Socarrás, ABD bankaları ile 200 milyonluk bir kredi limitini müzakere etmeye karar verdi. Halkın, ülkenin bu kadar borçlandırılmasını kesin olarak reddetmesi ve bu tür paraların ülke yararı için kullanılmayacağına dair sahip olduğu kesin kanaat, kitlesel ve ateşli protesto eylemlerine yol açtı. Ne var ki, Kongre vekillerinin bu olaydan kendi kasalarını doldurabileceklerini görmeleri nedeniyle, istenen kredi sağlandı.

Çeteciliğin büyümesi

Daha önce Batista'ya muhalefet etmiş olan birçok "eylem grubu"nun desteğiyle 1944'te iktidarı alan Dr. Grau, bu grupların bazılarının siyasi ve ekonomik beklentilerini karşılamaya karar verdi. Ülkenin emniyet güçleri, askeri istihbaratı ve benzeri devlet kurumları, bünyelerindeki önemli görevlere bu insanları yerleştirdi.

Ne var ki bu jest, çetelerin arzularını tatmin etmedi ve siyasi ayrıcalıkların dağılımı, gruplar arasında iç mücadelelere neden oldu. Buna paralel olarak yönetici kabine içerisinde yeni siyasi hizipler ortaya çıkmaya başladı; bunların her biri eylem gruplarının desteğini almaya çalışıyordu. Hiziplerin kullandığı yöntemlerden biri, rakiplerini fiziken ortadan kaldırmaktı. Sonuç olarak polisin yanında askeri güçler, öteki baskı aygıtları ve hükümet, sendikalara saldırmakta, siyasetini işçilere dayatmakta, silah zoruyla bu örgütlerin paralarını çalmakta ve önderlerini öldürmekte

çeteleri kullandı.

Grau yönetiminin ilk yıllarında ve Prío hükümeti döneminde çok sayıda çete ortaya çıktı. Adlarının radikal içeriği ve temsil ettikleri kişiler, geniş kitlelerde ilgi uyandırıyordu: Devrimci Kalkışma Birliği, Devrimci İnfaz Mahkemesi, "Guiteras" Devrimci Eylem, Devrimci Sosyalist Hareket vb. Sayıştay'a Mart 1952'de yazdığı bir raporda Fidel Castro, çete üyeleri ve kiralık katiller tarafından paylaşılan 2100'den fazla iş ve "*botellas*" (çalışmadan kazanma olanağı yaratan sahte bordro kayıtları) bildiğini ifade ederek bunları kınadı. Her vaka için bir isim ve balışedilen ayrıcalıkların sayısını açıkladı.

"*Auténtico*" yıllarında çeteler tarafından kendi aralarındaki silahlı çatışmalar haricinde yüzlerce cinayet işlendi ve saldırı gerçekleşti. Bu dönemde, Havana'nın Marianao bölgesinde bulunan Orfila'da iki çetenin birbirine girmesi sonucu aralarında kadınların ve çocukların da bulunduğu altı kişi öldü, çok sayıda kişi de yaralandı.

1947'nin başlarında öylesine cüretkâr olmuşlardı ki, Grau kabinesine güvensizlik oyu vermelerini engellemek üzere Senatörleri korkutmak için Senato binasına silahlı saldırı girişiminde bile bulunmuşlardı.

Bu kışkırtıcı nitelikteki eylem öyle güçlü bir halk tepkisi doğurdu ki, Prío yönetimi "Çetecilikle Mücadele Yasası" olarak bilinen yasayı çıkarmak zorunda kaldı. Ancak yasa, kökleri *Auténtico* rejiminin göbeğine kadar uzanan bu pisliklere karşı bir fayda sağlamadı.

Emek karşıtı saldırı

Oportünist grupların, özellikle de PRC'ye bağlı Ulusal İşçi Komisyonu'nun bir türlü gerçekleştiremedikleri, emekçi hareketinin önderliğine geçme ve komünistleri buradan uzaklaştırma niyetleri, ABD ve diğer kapitalist güçlerin uyguladığı Soğuk Savaş politikası ve Küba'da *Auténtico* yönetiminin işbaşına gelmesi sayesinde gerçeklik kazanabildi.

2. Dünya Savaşı'nda faşizmin yenilgisi, uluslararası ilişkilerde temelden dönüşümler getirdi. Bunlardan ilki ve en önemlisi, sosyalist kampın ortaya çıkmasıydı. Sömürge sistemi ağır bir darbe yerken birçok ülkede bağımsız, ilerici, antiemperyalist iktidarlar ortaya çıktı.

Başını ABD'nin çektiği dünyadaki emperyalist ve gerici güçler, insan-

lığın bu olağanüstü gelişimini kabul etmek istemediler ve SSCB'ye, yeni ortaya çıkan sosyalist ülkelere ve bağımsızlığını kazanan ülkelere karşı savaş kışkırtıcısı, aşırı saldırgan bir politika izlemeye koyuldular. Emperyalistler, bu ülkelerdeki komünistlere ve tüm ilerici kişilere ve örgütlere karşı pervasız bir saldırı -cadı avı, McCarthycilik- başlattılar ve başta Latin Amerika'dakiler olmak üzere bağımlı ülkelerdeki halk hareketlerinin her yola başvurularak yok edilmesine karar verdiler.

Bu amaçla ABD, yarıkürede otoriter siyasi iktidarları desteklemeye başladı. Böylelikle 1947'den başlamak üzere birçok ülkede kanlı diktatörlükler kurulmasının önü açıldı.

ABD'nin savaş kışkırtıcılığı, hegemonik planları karşısında güçlü bir sendikal hareketin varlığı engel oluşturuyor, dolayısıyla bunun bertaraf edilmesi gerekiyordu. Bu emek düşmanı çizgi daha sonra Amerikan Emek Federasyonu'nun üst düzey bir yetkilisi olan Serafino Romualdi tarafından açıkça kabul edildi. Romualdi şunları yazıyordu: "Latin Amerika hükümetlerinin ABD'nin tavsiye ettiği ekonomik ve askeri politikayı aynen kabul etmesi yeterli değildir. Latin Amerika ülkelerindeki işçi hareketinin de bu çizgiden gitmesini sağlamayı beceremezsek, Clayton ve Truman Planları etkisiz kalacaktır."

Oligarşi ve PRC(A)'nın liderliğindeki sendikacılar bu amaçlarla tam bir uyum içindeydiler. Grau, her ne kadar iktidar döneminin başında komünistlerin ve CTC'nin öteki liderlerinin saygınlığını, söz hakkını ve olağanüstü halk desteğini kabullenmek zorunda kaldıysa da, iktidar olduğu süre içerisinde bu durumu tersine çevirebileceğine inanıyordu.

Bu nedenle daha önce de sözü edildiği gibi işçilerden ve işçilerin birliğinden yana bir politika ile işe başladı, öte yandan da antikomünist tutumlarıyla nam salmış iddialı kişileri Çalışma Bakanlığı'na ve buna benzer önemli yerlere yerleştirdi.

Grau'nun keskin antikomünizmi, 1945'ten beri onunla işbirliği halinde bulunan Sosyalist Halk Partisi'nin, kendisiyle anlaşmazlığa düşmesine sebep olan hükümetin dört olumsuz yönünü alenen kınayan bir açık mektup yayınlamasıyla, 1947'den itibaren hissedilmeye başlandı. Söz konusu olumsuzluklar, idari yolsuzluk, karaborsa, yeniden seçilebilmek için çevirdiği

dolaplar ve Francisco Franco'nun faşist rejimiyle yakın ilişkileri idi. Grau, hükümetine dönük bu eleştirileri kabul etmiş gibi görünse de kısa sürede komünistlere yönelik saldırgan tutumuna döndü ve komünistlerin CTC'den ve sendikalardan atılmalarında ısrar etmeye başladı.

Buna karşın kitleler bu politikaya arka çıkmadılar. 1946'da ülke çapında gerçekleşen sendika seçimlerinde işçilerin birliğinden yana olan adaylar birçok sendikada büyük başarı elde ettiler. CTC'nin Nisan 1947'de gerçekleşecek olan 5. Kongresi'nin delege seçiminde de aynısı tekrarlandı. Başarı, verilen rüşvetlere, yapılan baskılara ve hükümet görevlilerinin çevirdiği dolaplara rağmen geldi. Sonuçta Mayıs ayında toplanan Kongre'ye, PRC(A)'ya bağlı Ulusal İşçi Komisyonu'nun kontrolündeki 200 sendikanın katılmayı reddetmesine karşın 900 sendika katıldı. Delegeler arasında, kendi partilerinin bölücü taktiklerine karşı duran 300 *Auténtico*cu da bulunuyordu.

Demokratik yollardan veya baskılarla, tehditlerle ya da hukuki numaralarla amacına ulaşamayan hükümet, sendikal demokrasiyi ortadan kaldırarak dayatmaya, teröre dayalı bir politikaya sarıldı. Sendika önderliklerini keyfi bir biçimde dağıttı ve baskı aygıtıyla, çeteleriyle lokalleri yağmaladı, sendikalara kararnamelerle yöneticiler atadı ve ister komünist olsun ister başka siyasi eğilimlerden olsun, halk tarafından tutulan, deneyimli emekçi önderlerini katletti.

Şeker işçilerinden Jésus Menéndez, liman ve denizcilik işçilerinden Aracelio Iglesias, tütün işçilerinden Miguel Fernández Roig ve başka sektörlerden halkça çok sevilen geleneksel önderlerden onlarcası *Auténtico* hükümeti döneminde katledildi. Saldırılar, Niceto Pérez ve Sabino Pupo gibi *campesino* liderlerine de yöneldi. Şiddet dalgası nihayet bu dalgayı ilk başlatanları da vurmaya başladı. ABD'ye bağlı AFL'nin güvendiği adamlardan biri olan kötü namlı eski sendika lideri Juan Arévalo, Arjantin Devlet Başkanı Juan Domingo Perón'un destekçilerince finanse edilen Latin Amerika Sendika İşçileri Birliği ATLAS'a geçtikten sonra 1948'de öldürüldü.

Bundan sonra ikili bir örgütlenme ortaya çıktı: Bir yanda Küba işçi hareketinin ünlü hainlerinden Eusebio Mujal'in öncülük ettiği resmi sendikalar; öte yanda da Lázaro Peña'nın önderliğini koruduğu, işçilerin birliğinden

yana olan ve şiddete maruz kalan gayriresmi örgütlenmeler.

Resmi sendika hareketi, şirketler ve işverenler lehine işçi sınıfının birçok kazanımından vazgeçti. Kalan kazanımlar ise, emekçi kitlelerin ve onların gerçek temsilcilerinin verdiği ağır ve kanlı mücadeleler pahasına korunabildi. Söz konusu iki örgütlenmenin çatışan rolleri, bu dönemde gelişen toplumsal sorunlar karşısında kamuoyunun ilgisini çekti.

2. Dünya Savaşı'nın bitiminden sonra ABD ürünlerinin Küba'ya yığılması, fabrikaların kısmen ya da tamamen kapatılmasına, işsizlik patlamasına ve ücret kesintilerine yol açtı.

Şeker fabrikalarının ve öteki sanayi kollarının modernleştirilmesi, Grau'nun "şeker farkı"ndan vazgeçmesi ve ABD pazarında Küba şeker kotasının düşürülmesi, hem istihdamı hem de ücretleri etkiledi. Gerçek emekçi hareketinin verdiği kavga ve sıklıkla kazandığı başarılar, işçilerin, *Auténtico* yönetimlerinin teslimiyetçiliğine ve resmi sendika liderlerinin ihanetine karşı yegâne dayanağı haline geldi.

Truslow Planı

ABD'nin görüşlerine daima özen gösteren Başkan Prío, ada ekonomisinin sorunlarını incelemek ve çözüm önerileri getirmek üzere bir grup ABD uzmanının Küba'ya yollanmasını talep etti. Bu talebe karşılık Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası'ndan, başında Francis Adam Truslow'un bulunduğu 17 üyeli bir misyon Küba'ya gönderildi.

1950 Ağustosu'ndan Ekimi'ne kadar Truslow Misyonu, Küba ekonomisinin durumunu tahlil etti. Nihai olarak 1951 Temmuzu'nda, vardığı bulguları içeren hacimli bir rapor hazırladı. Belge, nedenleriyle ilgili ayrıntıya girmeden Küba'nın teknik ve ekonomik geri kalmışlığının gerçeğe iyi kötü uyan bir fotoğrafını veriyor, kamu kaynaklarının kötü kullanımı, hileli bütçe ve vergi uygulamaları gibi ciddi yönetim zaafları yaşandığına ilişkin saptamalarda bulunarak sağaltıcı bir dizi ekonomik, finansal ve sosyal önlem öneriyordu.

Şekere daha az dayanılması, şekerin türevi sanayi kollarının geliştirilmesi, turizmin teşvik edilmesi, yol ve iletişim ağının iyileştirilmesi, bütçe ve vergi reformunun yürütülmesini içeren önlemler, daha iyi bir yönetim ve ekonomik verimlilik sağlayabilirdi. Lakin tarım reformu, üretimin çe-

şitlendirilmesi ve yerli sanayinin geliştirilmesi, ulusal bir deniz ticareti oluşturulması, yeni ve daha elverişli uluslararası pazarların araştırılması gibi esaslı önlemlerden söz edilmemekteydi.

Bu önlemlerden söz etmek yerine Truslow Planı, çelik üretiminin ya da ABD sermayesini gözetmeyen her türlü üretimin geliştirilmesini reddediyordu. Aynı zamanda, ABD yatırımcılarından elde edilen kâr, Küba'yı kalkındırmak üzere bu topraklarda kalmayacağı, aksine yatırımcının çıkarı doğrultusunda neredeyse tamamıyla ABD'ye aktarılacağı için, Plan'ın olası faydaları da sıfırlanıyordu.

Plan'ın ABD'li şirketler için taşıdığı büyük avantajlar ve ABD'ye bağımlılık ilişkilerini pekiştirecek olması, Küba hükümetinin alması gereken önlemler konusundaki tavsiyelerine bakıldığında açıklıkla görülmektedir: Yeni yatırımcılar için vergi indirimleri ve gümrük muafiyetleri sağlanması; Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası aracılığıyla özel sektörün elindeki sanayi için genişletilmiş fonlar oluşturulması; Madencilik Yasası'nın yabancı şirketler lehine gözden geçirilmesi; genel olarak ücretlerin, özel olarak da şeker işçilerinin ücretlerinin düşürülmesi; şirketlerin işçileri işten atmalarının kolaylaştırılması. Güçlü bir işverenler örgütü yaratma ihtiyacına özel bir vurgu yapılarak, bu örgütün (resmi olarak dayatılan) emekçi önderliğiyle birlikte hareket ederek Plan'ın önerdiği sosyoekonomik politikaların uygulanmasına katkıda bulunabileceğinden söz edilmekteydi.

Bütün bunlara ek olarak şirketler ve hükümet tarafından izlenmesi gereken emek politikasını dayattığı ölçüde Plan, bunların, çalışanları "herhangi bir mazeret göstermeden, hizmet süresine bağlı tazminatı ödeyerek" işten atabilmesini, ücretleri azaltabilmesini, sendikaların üretim örgütlenmesine katılmalarının engellenmesini, eski işçilerin kıdemle ilgili kazançlarının yok edilmesini öngörmekteydi.

Resmi sendika liderlerinin desteğine rağmen, emekçilerin ortaklaşa verdikleri mücadele, Prío'nun Truslow Planı'nı kendi iktidarında uygulamasını olanaksız hale getirdi.

Öteki ciddi sorunlar

Grau hükümetinin başlattığı işçilere yönelik saldırı ile eş zamanlı olarak, ABD'nin Küba'ya yaptığı yatırımlar, 1946'da en düşük düzeyine (yakla-

şık 568 milyon dolar) indikten sonra yükselmeye başladı. Büyümeden en fazla payı alan da, ekonominin, genellikle Küba sermayesiyle bağlantılı olan şeker dışı sektörleriydi (elektrik, telefon, madencilik, lastik, ilaç, kozmetik, tekstil vb.).

Ulusalcı söylemlerine ve Latin Amerika diktatörlüklerine karşı duruşlarına rağmen *Auténtico* hükümetleri, esas olarak Vaşington'un planlarına uygun hareket ettiler. 1950 yılında Kore Demokratik Halk Cumhuriyeti'ne savaş ilan edildiğinde Başkan Prío, Kore halkına karşı ABD güçleriyle yan yana savaşmak üzere 25 bin kişilik bir Küba birliğinin gönderilmesi sözünü verdi. Ancak toplumsal tepki öyle şiddetliydi ki, *Auténtico* yöneticisi sözünü tutamadı. Prío'nun *mambí* kökenli annesi Doña Regla Socarrás bile Kübalıların bu savaşa gönderilmesi girişiminin karşısında durdu.

Auténtico yönetimi altında hayat pahalılığı tavana vurdu. Ortaya çıkan toplumsal huzursuzluk ve hareketlenme vahşice bastırıldı, insanlar öldü, yaralılar polisin eline düştü. Kurbanlardan biri de, 1951 Eylülü'nde otobüs ücretlerine yapılan zamma karşı düzenlenen bir gösteride polisin indirdiği darbeler sonucunda hayatını kaybeden işçi Carlos Rodríguez idi.

Yaygınlaşan halk eylemleri bastırılırken sivil hak ve özgürlükler ihlal edildi: Yürüyüşler ve gösteriler yasaklandı ya da şiddet kullanılarak dağıtıldı, gazeteler, radyo istasyonları ve radyo programları geçici veya kalıcı olarak kapatıldı, siyasi partilerin ve öteki muhalif örgütlerin bürolarına polis baskınları düzenlendi, Yıkıcı Faaliyetleri Bastırma Grubu gibi yeni baskı aygıtları kuruldu, Sosyalist Halk Partisi defalarca yasa dışı ilan edilerek yıldırılmak istendi, muhalifler dışında çıkarları çeşitli siyasi hiziplerin veya çetelerin çıkarlarıyla çatışan kesimlerden de insanlar zulüm gördü, hatta öldürüldü. Öldürülenler arasında, 1947 Ekimi'nde Eğitim Bakanlığı'ndaki yolsuzluğa batmış bazı yetkililere karşı yapılan bir gösteride öldürülen lise öğrencisi Carlos Martínez Junco, 1948'de öldürülen Üniversite Öğrenciler Federasyonu'nun eski başkanı ve ilk *Auténtico* yönetiminin eski Spor Müdürü Manolo Castro, 1949'da katledilen Üniversite Öğrencileri Federasyonu başkan yardımcısı Justo Fuentes Clavel ve 1952'de katledilen Grau hükümetinin eski devlet bakanlarından Alejo

Cossío del Pino bulunmaktaydı.

Anayasayı tamamlayıcı yasalar

Prío Socarrás, ülkede olumlu bir değişim yaşandığı izlenimi verme kaygısıyla 1940 Anayasası'nı tamamlamaya dönük bazı yasaların onaylanmasını öngören bir "yeni yollar" politikası açıkladı. Bu çerçevede Prío, Küba kırsalının en önemli sorunlarını es geçen cafcaflı bir Tarım Reform Yasası çıkarmayı başardı. Bu yasa, kiracıların ödemeleri gereken arazi kirasının -hiçbir zaman uygulanmayan- düzenlenmesiyle ve *campesino*lara jeofajiyle[7] mücadelelerinde tavsiyelerde bulunacak ve büyük toprak sahiplerine dokunmadan ya da küçük çiftçilere herhangi bir kaynak sunmadan yüzlerce hektar araziyi bölüştürecek -fakat fiilen işlemeyen- bir Kırsal Danışma Bölümü oluşturulmasıyla sınırlı kaldı.

Atılan en ileri adımlardan biri, *Banco Nacional de Cuba*'nın (Küba Ulusal Bankası) kurulması ve 1950'den itibaren çalışmaya başlamasıydı. Aynı yıl, kırsalın en büyük servet sahiplerini kayıran Tarımsal ve Endüstriyel Destek Bankası da kuruldu. En yaygın taleplerden biri de bir Hazine Müsteşarlığı'nın kurulmasıydı. 1950'de kuruluşu onaylandıysa da, resmen 1952'den önce çalışmaya başlamadığı için Prío Socarrás yönetiminde önemli bir rolü olmadı.

Partido del Pueblo Cubano (Ortodoxo)[8]

Auténtico hükümetinin başlangıcından beri *Partido Revolucianario Cubano (Auténtico)* liderliği içerisinde birçok eğilim oraya çıkmıştı. Bunlardan ikisi diğerlerine üstün gelmekteydi: Biri parti programındaki demokratik ve ulusal tezleri savunuyordu; diğeri kişisel çıkarları için iktidar ayrıcalıklarından -ne kadar ahlaksızca olursa olsun- her yol mubah mantığıyla faydalanma peşindeydi. Bu farklı eğilimler *Auténtico* Partisi'nin ideolojik, siyasi ve sosyal bileşimine yansıyordu.

1946'da ahlaksızlık kol gezerken Grau hükümeti açıkça emek düşmanı ve gerici bir tutum sergiliyordu. O yılın 27 Kasım günü *Auténtico* lide-

7 Toprak yeme alışkanlığı (yayınevinin notu)

8 Küba Halkının Partisi (Ortodoks)

ri Manuel Bisbé, Grau'yu, yalnızca ona iltifat edenleri himaye etmekle, eski siyasetçilere en önemli sorumlulukları vermekle ve bazı bakanların yolsuzluklarına göz yummakla suçladı. Aralık ayında beş senatör ve dokuz parti temsilcisi ortak bir hizip oluşturdular ve 1927'den beri partinin Machado'ya karşı yürüttüğü mücadelenin emektarlarından olup bu siyasi örgütlenmeyi doğuran ilkelerin savunucularından biri olan Eduardo Chibás liderliğinde PRC(A) içerisinde beraber hareket etmeye karar verdiler. Chibás ve hizbin öteki bazı üyeleri, siyasi ve idari yolsuzlukları, hayat pahalılığını, gangsterlerin yönetimini, sendikal hareket içerisindeki bölücü politikayı, yeniden seçilme kampanyalarını ve benzeri rezaletleri gündeme getirerek eleştirdiler. 12 Mart 1947 tarihinde Grau'dan siyasi, ekonomik ve sosyal alanlarda "köklü düzeltmeler" talep eden bir belge imzaladılar.

Ancak başkandan herhangi bir değişim işareti gelmemesi üzerine 15 Mayıs 1947'de partiyi bölüp *Partido del Pueblo Cubano (Ortodoxo)* adlı yeni bir siyasi örgütlenme oluşturdular. Siyasi partilerin yeniden örgütlenme süreci birkaç ay sonra gerçekleştiğinde PPC(O) 165 bin üyeyle en fazla üyesi olan beşinci parti haline geldi.

Ortodoks Program'da ekonomik bağımsızlık, sanayileşme, tarımsal üretimin çeşitlendirilmesi, temel kamu hizmetlerinin millileştirilmesi, bankacılık sistemi oluşturulması, üretim ve ihracat üzerinde devlet denetimi sağlanması, ırk ayrımcılığına son verilmesi, işçilerin yaşam standartlarının iyileştirilmesi, çetelerin ortadan kaldırılması, yönetsel ahlakın ve toplumsal sınıflar arasında dengenin sağlanması hedefleniyordu.

Öteki burjuva partilerinin saygınlığını ve hüküm süren "Soğuk Savaş" ve "McCarthycilik" şartları altında komünist ve benzeri solcu örgütlenmelerin iktidara gelmesinin olanaksızlığını gören Chibás, başka partilerle ittifaka gitmek zorunda kalmadan kısa sürede ulusal çoğunluğun desteğini kazanacak bağımsız bir hareket yaratmayı umuyordu. Bundan ötürü, izlediği siyasi taktikler arasında seçim bloğu oluşturmayı, temel bir ilke olarak kesinlikle reddediyordu.

Ne var ki PPC(O), Chibás'ın liderliğini ve parti programını kabul eden herkese, ideolojik duruşlarından, siyasi veya sınıfsal kökenlerinden ba-

ğımsız olarak kapılarını açıyordu. Bu nedenle, yeni partinin bileşimi oldukça heterojen hale geldi: Partilerini terk eden, ancak ilerici görüşlerini koruyan eski komünist militanları, ulusal devrimci veya ulusal reformist eğilimlerden liderleri, sosyalizmin gerekliliğini anlayan özgür düşünceli insanları ve gençleri kapsayan parti, bunların yanında büyük toprak sahipleri ve gerici burjuvalar ile Katolik Kilisesi'nin muhafazakâr kanadının katılımını da önemsiyordu.

Chibás her durumda, mevcut koşullara karşın PPC(O) liderliğine önderlik etmeyi sürdürdü. Karizmatik kişiliğiyle örgüte ruh veriyordu. Siyasi ve idari yolsuzluğa karşı, telefon ve elektrik işletmelerinin millileştirilmesi için verdiği mücadeleler ve buna benzer toplumsal talepler için sunduğu destek, yüz binlerce Kübalının hayranlıkla ona arka çıkmasını sağladı.

Ortodoks lider, Marksizmle temelde uyuşmazlık içindeydi ve ülkedeki çürümeye karşı sunduğu formüller kalıcı çözümler sağlamıyordu. Komünistler ile Chibás arasında yürüyen tartışma zaman zaman çok ateşleniyor, fakat genellikle ülkeyi saran olumsuzlukların reddedilmesinde bu iki parti örtüşüyor, her ikisi de benzeri saldırı ve misillemelere maruz kalıyor, bu nedenle de karşılıklı dayanışma sergiliyorlardı. Chibás, Küba emekçi hareketinin bölünmüşlüğünü, liderlerinin katledilmesini, sendikal demokrasinin ihlal edilmesini ve *Partido Socialista Popular*'ın kapatılma girişimlerini daima eleştirdi. Aslında adanın siyasi partileri arasında, pespaye *Auténtico* yönetime karşı yegâne ciddi ve etkili muhalefet komünistler ve ortodokslardan geliyordu.

Ortodoks Parti'ye bağlı Gençlik Hareketi önem kazandı. Yalnızca kitleler üzerindeki etkisi ve yönlendiriciliğiyle değil, ekonomik, sosyal ve siyasi alanlardaki gelişkin fikirleriyle de -açıkçası parti programında ifade edilenlerden daha gelişkindiler- dikkat çekiyordu. 1948'de "ideolojik ve siyasi düşünüşleri" çerçevesinde bir broşür yayınladılar. Broşürde Küba tarihi, burjuva tarihçilerinin yanılsamalı yaklaşımlarından oldukça farklı bir noktadan hareketle -bazı yanlış yorumlamaları olsa da genellikle isabetli- bir köklü tahlilden geçiriliyordu. Ülkeyi etkileyen temel sorunlar da doğru bir şekilde ifade edilerek sosyalizmin çözüm olduğu sonucuna va-

rılıyordu. Ne var ki sosyalizmin kurulmasından önce bir ulusal kurtuluş aşamasının gerektiği anlatılıyordu. Bu örgütlenmenin genç üyelerinin birçoğu, Küba halkının ileriki mücadelelerinde önemli roller oynayacaklardı.

Chibás, ülkenin içinde bulunduğu sıkıntının başlıca kaynaklarından biri olduğunu düşündüğü idari yolsuzluklara karşı mücadelesini siyasi kampanyalarının merkezine yerleştirdi. Kullandığı sembol, yolsuzlukları temizlemek üzere bir süpürgeydi. Bu sayede PPC(O) kısa sürede dev bir kitle partisine dönüştü; en fazla üyeye sahip parti olmasa da dikkatleri en fazla toplayan parti haline geldi. Partinin kuruluşunun üçüncü yılında, 1950 seçimlerinde Chibás, Havana eyaletinden aldığı oylarla Kongre'ye senatör seçildi. Senato seçimlerinde o güne kadarki en yüksek oyu alarak, 200 binden fazla oyla senatörlük koltuğuna oturdu.

Fakat Chibás'ın siyasi kariyeri ve hayatı kısa sürede alt üst olacaktı. Zimmetine para geçirenleri, hırsızlıkları ve *Auténtico* hükümetinin başka ahlaksızlıklarını teşhir etme kararlılığıyla, hükümet temsilcilerinden AurEliáno Sánchez Arango'yu alenen suçladı ve ulusal radyo ağında her pazar katıldığı ve çok dinleyicisi olan canlı radyo programında bunu somut verilerle kanıtlayacağını söyledi. Ancak verileri elde etmek konusundaki sözünü tutamadı ve elinde herhangi bir kanıt olmadan pazar günkü radyo programında kısa ve dokunaklı bir konuşma yaptıktan sonra intihar etti.

Chibás'ın ölümüyle büyük bir yıkıma uğrayan PPC(O), önderini kaybetmesinin ardından, eskisi gibi bir büyük parti olmaktan çıktı.

10 Mart 1952 askeri darbesi

Yasalara göre 1 Haziran 1952'de genel seçimler yapılacaktı. Aylar geçtikçe Carlos Prío Socarrás'ın saygınlık ve egemenlik konusunda yaşadığı zafiyet de belirginleşti. PRC(A), bir mühendis olan Carlos Hevia'yı, *Partido Acción Unitaria* Fulgencio Batista'yı, PPC(O) da Roberto AgRamónte'yi aday gösterdi.

Hevia, hükümet partisinin adayı olmanın avantajına sahipti ve altı partinin oluşturduğu siyasi mekanizmanın desteğine güveniyordu. Ancak kitlelerden gelen bir desteği yoktu ve bundan da öte, halkın nefret et-

tiği rejimin süreceğini vaat ediyordu. Batista da geçmişte militarizmin, emperyalizmin ve oligarşik çıkarların temsilciliğini yapmış olması nedeniyle sevilmiyordu. Hiçbir değişim umudu vermiyordu. Muhafazakâr bir profesör olmasına karşın AgRamónte ise Chibás'ın bayrağını devralmış olması itibariyle ülkenin değişmesi için tek umuttu.

AgRamónte, eski saygınlığı kalmamış olan PPC(O)'nun desteğine yine de güveniyordu. *Partido Socialista Popular* (Sosyalist Halk Partisi) ile herhangi bir anlaşma yapmaya yanaşmasa da komünistler ona oy vermeye karar verdiler. Kendi oylarıyla *Auténtico* yönetimin kesinkes yenilgiye uğrayacağını düşünüyorlardı. Bütün seçim anketleri, Roberto AgRamónte'yi seçimleri kazanmaya en yakın aday olarak gösteriyordu.

Bu seçim sürecinde -Küba tarihinin önceki seçimlerinde olduğu gibiçok önemli bir unsur, ABD'nin göstereceği tavırdı. Vaşington *Auténtico* hükümetlerine, özel olarak da Prío Socarrás'a güvenini çoktan kaybetmişti. Prío, teslimiyetçiliğine karşın emperyalizmin kendisinden istediklerini gerçekleştirememişti. Ne Grau ne de Prío, saldırılara ve dağıtma girişimlerine karşın saygınlığını ve otoritesini koruyarak maruz kaldığı son baskılardan sonra yeniden toparlanmaya başlayan Küba Komünist Partisi'ni yok edebilmişti. Komünist önderler emekçi hareketinin önderliğinden beklenmedik biçimde uzaklaştırılmış ve birçoğu öldürülmüştü. Ancak Parti, emek güçleri üzerinde hâlâ çok ciddi bir etkiye sahipti ve bu yüzden ne tekeller ne de oligarşi, planlarını hayata geçirmeyi başarabilmişti.

Prío ABD birliklerine katılmak üzere Kore'ye bir Küba birliği göndermeyi becerememiş, ABD'nin istediği gibi Denizcilik ve İkamet İşbirliği Antlaşması'nı da imzalamamış, Porto Rikolu bağımsızlık savaşçısı Pedro Albizu Campos'u Kongre'nin desteklemesini de engelleyememişti. Bir yandan Amerikalıların talep ettiği gibi sıkı bir antikomünist, emek düşmanı ve halk düşmanı politika izlemeye çalışmışsa da, diğer yandan "ulusalcı" bir imaj çizmek, kendisini Latin Amerika diktatörlüklerinin düşmanı ve Porto Riko bağımsızlığının destekçisi gibi göstermek istemişti.

Ayrıca servetine servet katma hevesiyle Prío'nun bazı güçlü ABD çıkar çevreleriyle çatıştığı da olmuştu. 1950'de etkili bir ABD şirketi, Oriente

eyaletindeki bazı nikel madenlerinin ihalesini almaya çalıştığında, Prío hükümeti bu talebi görmezden gelmişti. Bunun yerine ihale, başkana çok yakın bazı kimselere kârdan pay verilmesini taahhüt etmesi karşılığında küçük bir Hollanda şirketine verilmişti.

Prío'nun ve kodamanlarının ABD'nin desteğini yitirmelerinin nedenlerinden bazıları bunlardı.

ABD hükümeti ve ulusal oligarşinin Ortodoks Parti adayına güvenecek halleri yoktu, zira Parti'nin radikal kanadından zaten korkuyor ve kazanması halinde Parti'ye kitlelerin toplumcu, yurtsever ve antiemperyalist renk çalacağından endişe ediyorlardı.

Dolayısıyla ABD'nin adaylardan yalnızca birine, General Batista'ya güvenmesi söz konusuydu. Seçimlerde bir halk zaferini hüsrana uğratabilecek ve ülkenin oligarşik ve emperyalizm yanlısı düzenini koruyabilecek koşulları yalnızca onun yaratması olanaklı gözüküyordu. Böylece iktidara dönme hırsıyla yanıp tutuşan Batista, Vaşington'un, Küba oligarşisinin ve en gerici askeri kesimlerin uşaklığını üstleniverdi.

Gelmekte olan seçimlerde kazanmak konusunda en ufak bir şansı olmaması nedeniyle bu "güçlü adam", 10 Mart 1952 sabahı gerçekleştirdiği bir askeri darbeyle iktidara geldi. *Auténtico* hükümeti birkaç saatte paramparça oldu ve Prío Socarrás hiçbir direniş göstermeden derhal ülkeyi terk etti. Küba halkı için açık ve vahşi bir terör dönemi böylece başladı. Ancak bu evrede halk mücadelesi de doruk noktasına ve nihai zafere ulaşacaktı.

XV

Batista Diktatörlüğü'ne karşı mücadele: Moncada Kışlası saldırısından Granma yatının adaya gelişine

Darbeye karşı tepkiler

Darbenin adanın anayasal düzeninin yıkılmasına mal olması, darbenin başındaki kişinin kötü geçmişinin de etkisiyle, ülkede adeta şok etkisi yaratmıştı. Batista, toplumu, darbenin Başkan Prío'nun iktidarını daha da sağlamlaştıracak olası kişisel darbesinin önüne geçmek için sahneye konduğuna inandırmaya çalışıyordu. Ancak toplumun en bilinçli kesimleri gerçeğin böyle olmadığını hızla kavradı. Onlara göre bu hareket, Ortodoks Parti'nin zaferini engellemek ve büyüyen kitle hareketini yok etmek amacını taşıyordu.

Olaylardan birkaç saat sonra, genç avukat Fidel Castro "*Revolución NO, Zarpazo*" (Devrim değil, bir Felaket) başlıklı ateşli bir manifesto yayınladı. Manifesto, darbe liderlerinin niyet ve amaçlarını açıkça mahkûm ediyor ve Küba'da terörün hüküm süreceği bir döneme girildiği öngörüsünde bulunuyordu. Kübalıları diktatörlüğe karşı mücadeleye çağırıyor ve uyarıyordu: "Bir kez daha bir tiranla karşı karşıyayız; ama Mella, Trejo ve Guiteras gibi insanlar da ortaya çıkacaktır. Anayurtta baskı var ama bir kez daha özgürlük günü gelecektir." Darbe hazırlıklarının farkında olan Fidel, durumu Ortodoks Parti'ye çoktan bildirmiş ve partinin radyo istasyonu aracılığıyla darbeyi ifşa etme önerisinde bulunmuştu. Ancak

bu fırsat ona hiçbir zaman verilmedi.

Yine 10 Mart'ta Partido Socialista Popular askeri operasyonu şiddetle kınadı, ABD'li emperyalistleri bunu yüreklendirmekle itham etti ve tüm partilerin üyelerini demokratik hak ve özgürlükler için mücadelede birleşmeye çağırdı. Parti aciliyet taşıyan bazı taleplerde bulundu. Birlikçi işçi sendikaları, *campesino* örgütleri, Küba Demokratik Kadın ve Gençlik Federasyonları gibi diğer örgütler de Komünist Parti'den gelen çağrılara destek verdiklerini açıkladılar. Darbeden günler önce, PSP bir darbenin tezgahlandığını kamuoyuna duyurmuştu. Üniversite Öğrencileri Federasyonu, 10 Mart sabahı erkenden Başkanlık Sarayı'na gitmek üzere bir heyet belirledi. Başkan Prío'ya öğrencilerin desteğini sundular ancak bekledikleri gibi karşılanmadılar ve gerisin geri döndüler. 14 Mart'ta FEU darbeyi ısrarla reddettiklerini bildiren ve tüm gerçek demokratik parti, örgüt ve grupları belirli ortak amaçlar etrafında birleşmeye çağıran bir İlkeler Deklarasyonu yayınladı. Deklarasyon'da "Anayurt tehlike altında ve biz mücadelemizle ona borcumuzu ödemeliyiz" deniyordu.

Darbenin ilk anlarından itibaren, ona kuvvetle karşı çıkan üç grup vardı. Bu güçler ilerleyen ay ve yıllarda önemli mücadelelerde öncü rol oynayacaklardı: Fidel Castro tarafından oluşturulan grup, PSP üyeleri ve ona bağlı örgütler ile öğrenci hareketi.

Burjuva partileri çok ciddi bir krize girmişlerdi. Daha güçsüz partiler dağılırken, cumhuriyetçiler, liberaller ve demokratların önemli bir bölümü Batista'ya katılmaya karar vermişlerdi.

Partido Revolucionario Cubano (Auténtico), Prío'nun bazı destekçileriyle beraber gizli planlar yapmaya başlayacağı ABD'ye kaçtığına tanık oldu. Geniş finansal kaynaklara sahip olmalarına rağmen sansasyonalist ve darbeci bir karakterle malul faaliyetleri hiçbir halk desteğine, örgütüne ve doğrultuya sahip değildi; sonunda parti silinip gitti. Bu arada, Grau kendini zararsız bir lafzi muhalefet yapmaya adadı ve rejimin sahneye koyduğu seçim tiyatrosunda rol aldı. Miguel Suérez Fernández gibi diğer *Auténtico*lar yeni yönetim organına katıldılar.

Partido del Pueblo Cubano (Ortodoxo) askeri darbeyi kınadı ve "anayasanın imkan tanıdığı yasal direnişin tüm aktif ve pasif güçlerle" hayata

geçirilmesini talep etti. Parti, Yüksek Mahkeme'ye ve Anayasal ve Sosyal Güvenceler Mahkemesi'ne başvuracağını ve Birleşmiş Milletler'den ve Amerika Devletleri Örgütü'nden yardım isteyeceğini açıkladı. Ancak parti içindeki ayrılıklar hızla gelişti. Özellikle partinin taşra örgütlerinde bütün nüfuzunu kullanan eski başkan yardımcısı adayı Emilio Ochoa muhalefetle ittifak çağrısı yaparken, eski başkan adayı Roberto AgRamónte izolasyonist bir politikaya devam etti. Carlos Márquez Sterling, tıpkı Grau San Martín gibi Batista'ya boyun eğerek onun hizmetine girdi. Bu politikacıların temel meselesi temsilci ya da senatör koltuklarının kendi aralarında nasıl dağıtılacağı, ayrıcalıklar, *botellas* ve eyalet ve il yönetimlerindeki diğer makamlardı.

Üniversite öğretim üyeleri, beyaz yakalılar ve vatandaşların geneli darbeyi kınadı.

Gerici diktatörlük. İlk adımları

Fiili hükümetin ilk icraatı 1940 anayasasını ilga etmek oldu. Halka hiçbir biçimde danışmadan dayattığı "Anayasal Tüzük", yeni iktidar kurumları ve onların işlevleri de dahil olmak üzere Batista'nın despotik uygulamalarına yasal zemin sağlıyordu.

Anayasal güvenceler askıya alındı, bunlarla birlikte grev hakkı ve diğer demokratik kazanımlar da ortadan kalktı.

Diktatörlük, Cumhuriyet Kongresi'ni feshetti ve onun yerine Danışma Kurulu denen ve aslen bankacılardan, toprak sahiplerinden, büyük sermaye temsilcilerinden, depo ve mağaza sahiplerinden, zengin işadamlarından, geleneksel siyasetçilerden ve aynı zamanda oportünist sendikacılarla mafyatik unsurlardan oluşan gerici bir organ kuruldu. Diktatörlük, partileri feshetti, genel seçimleri belirsiz bir tarihe erteledi ve darbenin seçimle onayının temini için bir yasal düzenleme yapıldı. Belediye başkanları ve belediye meclisi temsilcilerini azletti ve yenilerini keyfi biçimde atadı; bütün bu makamların pek çok görevini de içişleri bakanının elinde topladı. Siyasi konularla, yasaklanmış mitinglerle, meclislerle ve toplantılarla ve taşıdığı amaç ne olursa olsun her türlü kamusal gösteriyle ilgili tüm radyo yayınları yasaklandı. İşçiler ve halk örgütleri tarafından organize edilen barışçı toplantılar silah zoruyla dağıtıldı. Diktatörlük, hal-

ka dönük yeni bir tutuklama, kaçırma ve hapsetme dalgası başlattı; sendika önderlerine baskı yapan gangsterlere bakanlık ve polis tarafından koruma sağlandı. Latin Amerika'nın tiran hükümetleriyle ilişkiler sıkılaştırılırken, Küba'nın Sovyetler Birliği ile diplomatik ilişkilerini kopartacak adımlar atıldı. Kübalıların ABD ordusunun komutası altında Kore'de savaşması için yapılan manevralar ve harcanan çabalar ikiye katlanırken, ulusal savaş bütçesi artırıldı.

Batista'nın işçi hareketi ile ilgili niyeti, kendisinden öncekilerin politikalarını sürdürmekti. Bütün siyasi partilerin feshedilmesi emrini verdiyse de, Partido Socialista Popular ile ilgili özel tedbirlere başvurdu. Hemen darbenin ardından, tüm PSP merkezlerine ve taşradaki lokallerine saldırıldı. İlerleyen haftalarda, partinin gazetesi olan Hoy'un büroları ve aynı zamanda, komünistlerin yönlendirdiği sendikalarla Kübalı Kadınların Demokratik Federasyonu gibi kitle örgütlerinin de büroları basıldı. Mella ve La Ultima gibi dergilerin büroları da benzer biçimde şiddetli saldırılara maruz kaldılar.

Ada genelinde komünist militanların, Birlikçi sendika önderlerinin ve ilerici siyasi önderlerin tutuklanması, yaygın bir uygulamaya dönüştü. 15 Ağustos'ta Danışma Kurulu komünizmin acil ve uzun vadeli planlarını araştırmak üzere "Komünist Faaliyetleri Soruşturma Komitesi" (CIAC) adı verilen özel bir servis oluşturdu.

Çok açık ki, bu baskıcı organ sadece komünistleri hedeflemiyordu. Aynı zamanda tüm halkçı mücadelelerle ve fiili hükümete karşıt tüm fikirlerle savaşma görevi de bu organa yüklenmişti. İlk şiddet hareketleri gerçekleşmişti bile. Bunlardan biri genç Sergio Reina'nın idamıydı. Bunlarla birlikte, darbenin bir sonucu olarak, "La Universidad del Aire" isimli televizyon programı nedeniyle gazeteci Mario Kuchilán'ın kaçırılması ve fiziksel şiddete maruz kalması ile vahşi bir saldırganlık başlatılmış oldu. La Palabra gazetesi ile "Ante La Prensa" televizyon programının yayını daimi olarak durduruldu. Ne gazeteci Mario Kuchilán ne de yukarıda sözü geçen programlar, *Partido Socialista Popular* ile ilişkiliydi.

Yeni baskı organının yaratılması şiddet eylemlerinin sayısını artırdı. 15 Ocak 1953'te polis, gençlik önderi Julio Antonio Mella'nın Havana Üni-

versitesi içine yerleştirilmiş olan büstüne zarar verilmesini protesto etme amacını taşıyan büyük bir öğrenci mitingine saldırdı. Polis göstericilere ateş açtı ve 12 kişiyi yaraladı. Bunlardan mimarlık öğrencisi Rubén Batista birkaç gün sonra hayatını kaybetti. Aynı gün polis, heykeltıraş José Manuel Fidalgo'nun atölyesine saldırdı ve üzerinde "Para Cuba que sufre" (Acı çeken Küba için) yazan José Martí heykelleri de içinde olmak üzere birçok eserini tahrip etti. Alma Mater dergisini dağıtan öğrenciler yakalandı ve Mayıs'ta hükümet üniversite özerkliğini yok edecek adımlar attı.

Batista, komünizmle mücadele bahanesi ile CTC'nin ve Mujal taraftarları üzerinden sendikaların mutlak kontrolünü sürdürdü. İşçi önderi Jesus Menéndez'in katili Yüzbaşı Casillas'a yöneltilen suçlamalar geri alındı ve bu kişi belediye başkanlığına terfi ettirildi. İşçi önderi Aracelio Iglesias'a suikast düzenleyenler serbest bırakıldı.

Diktatörlük tarafından atılan bir başka işçi karşıtı adım da 1952 yılında 1 Mayıs gösterilerini yasaklamak oldu. Anayasal güvencelerin askıya alınan kısmı daha da genişletildi; yalnızca Mujal'ın desteklediği resmi CTC'ye, *Palacio de los Trabajadores*'te toplantı yapma yetkisi verildi. İktisadi anlamda, büyük sermaye çevreleri, işçilerin yaşam koşullarının giderek kötüleşmesi pahasına desteklendi. Darbeyi izleyen aylarda, hayat pahalılığı yüzde 15'ten fazla arttı. Etin ve fasulyenin fiyatı, banliyö ulaşımı ve posta ücretleri göğe fırladı. Öğretmenlerin ve ordu mensupları dışındakilerin ücret, maaş ve emekli aylıkları sabit kaldı ya da kesintiye uğradı. Sadece Eylül 1952 ile Mart 1953 arasında işçiler, maaş kesintilerinin bir sonucu olarak 53.026.400 peso kaybettiler.

Küçük çiftçiler de hükümetin sahtekârlığının ve demagojisinin hedefindeydiler. Batista, iktidarı ele geçirmesinden dört ay sonra, 17 Temmuz'da, arazi kiracılarını, ABD'li ve Kübalı toprak sahiplerinin gasp ettiği toprakların yasallaştırılmasına eşdeğer bedeldeki kiraları ödemeye zorlayan 427 sayılı yasayı onayladı. Bu uygulama Realengo 18, Caujerí, Hato Estero, Rancho Mundito ve ülkenin diğer kesimlerinden küçük çiftçilerin protestolarına yol açtı.

Batista hükümeti, başından itibaren, ABD çıkarlarının uysal bir

hizmetkârı olduğunu gösterdi. Bunu şekerin, tütünün ve diğer ürünlerin üretiminin azaltılması kararları ve ulusal sanayinin yabancı rekabetin insafına bırakılması izledi. ABD ile ABD'li şirketlere muazzam kârlar olarak dönen birtakım anlaşmalar yapıldı ve yine bu şirketlere ulusal bütçenin zararına verilen borç ve kredilerin de içinde olduğu skandal ayrıcalıklara imza atıldı. Elektrik ve telefon tekelinin durumu bunlara bir örnekti. Hükümet, Küba'nın üçüncü önde gelen sektörü olan nikel konsantresi ve kobalt madenlerini Moa Bay Co. ve Freeport Sulfur'e teslim ederken, ülkenin işlenmemiş potansiyelini fiilen ABD petrol şirketlerine devretmiş oldu. 1951'de 713 milyon olduğu tahmin edilen ABD yatırımları 1958 itibariyle 1 milyara yükseldi.

Batista, SSCB ve diğer sosyalist ülkelerle ticari bağ kurmayı sürekli reddetti ve Japonya ile Avrupa'nın kapitalist ülkeleriyle ticareti de azaltarak Küba'nın ABD piyasasına bağımlılığını daha da pekiştirdi.

Mücadele taktikleri. Sosyalist Halk Partisi

Devrimci güçler, fiili hükümetin reddedilmesinde olduğu gibi, onun alaşağı edilmesi ve geniş tabanlı bir demokratik hükümetin kurulması stratejik hedefinde de birleşiyorlardı. Fakat kısa sürede, devreye sokulacak taktikler konusunda keskin farklılıklar gelişti.

Mücadele için taktik açılımlarını ilk açık biçimde ortaya koyan siyasi parti Sosyalist Halk Partisi (PSP) oldu. Stratejik bir hedef olarak, görevi 1940 Anayasası'nı ve tüm demokratik hak ve özgürlükleri canlandıracak, ülkeyi acilen seçimlere götürerek halkın, ülkenin ihtiyaç duyduğu dönüşümleri gerçekleştirecek olan ulusal kurtuluş hükümetini seçmesini sağlayacak geniş bir koalisyona dayalı geçiş yönetimi için mücadele önerisinde bulundu.

Parti, bu amaca ulaşmak için işçi sınıfını, *campesino*ları ve diğer tüm halk kesimlerini (gençlik, öğrenciler, kadınlar) eylem birliği oluşturmaya ve tüm siyasi parti ve örgütleri, tiranlığı baskıcı eylemlerinden vazgeçmeye, anayasal hakları geri getirmeye ve serbest seçimleri yapmaya zorlayacak büyüklükte kitle hareketleri başlatmaya muktedir bir cephe yaratmaya çağırdı.

PSP, Sosyalist Gençlik ve onların yönlendirdiği örgütler (işçiler, kadın-

lar ve öğrenciler), Partido del Pueblo Cubano, Ortodoks Gençlik, FEU ve diğer öğrenci örgütleri ile ortak eylemlerin hayata geçmesi için öncülüğü üstlenmişti. Bu hedef PPC(O) önderliği ile birlikte gerçekleştirilemezdi, ama bu partinin pek çok üyesi ve kadrosu ile yukarıda sözü geçen gençlik örgütlerinin pek çoğu güçlü bir birlik için gösterilen çabaya destek oluyordu. Bu yüzden, Batista diktatörlüğüne karşı gençlik tarafından gerçekleştirilen kitlesel Anayasa toplantıları, Martí Gençliği Kongresi, Batista'nın kurallarına karşı gelme ve bütün diğer eylemlere komünistler ve PSP'nin önderlik ettiği örgütler aktif katılım gösteriyordu. Bu devrimci kesimler arasında kalıcı ve etkili bir dayanışma örülmüştü.

Ancak aynı şey muhalif burjuva partilerinin saflarında gerçekleşmiyordu. Bu partiler bir yandan el altından komünistlerin desteğini isterken diğer yandan ABD ile olası sorunları önlemek için PSP ile herhangi bir resmi ittifak veya anlaşmaya yanaşmıyorlardı.

PSP tarafından ada çapında diğer devrimci partilerle kurulan bağlara rağmen, ilişkilerin kapsamı sınırlıydı. Diğer partilerin izolasyoncu yaklaşımları, PSP üyelerinin gördükleri zulüm, önyargılar, itibarını sarsmak için yürütülen ulusal ve uluslararası geniş çaplı propaganda Küba halkının büyük çoğunluğunun PSP'nin önderliği altında toplanmasını imkânsız hale getiriyordu. Bu nedenlerle ve uygun araçları ve gerekli güçleri olmadığı için PSP'nin tiranlığa karşı silahlı mücadele yürütmesi imkânsızdı. Fidel Castro'nun ifade ettiği gibi, Küba'nın o günkü koşullarında, böyle bir girişim hiçbir fayda getirmeyeceği gibi katliamla sonuçlanırdı.

Bu gerçekle yüzyüze olan PSP'nin yapabileceği en iyi şey, tiranlığa meydan okuyacak ve ona boyun eğdirecek, aynı zamanda PSP'nin yalıtılmışlığına son verecek geniş bir cephenin oluşturulmasıydı.

Bu sırada, PSP, bazı burjuva politikacıların giriştiği "karşı darbe" hazırlıklarına bu hareketlerin yalnızca siyasi rant peşinde olan ahlaksız ve itibarsız kişiler tarafından, kitlelerin bilgisinden uzak organize edildiği gerekçesiyle muhalif olduğunu deklare etti.

PSP daha sonra farklı bir noktadan da olsa, Fidel Castro ve hareketinin isyan taktiklerini benimsemediğini de açıklayacaktı. Bu grubun dürüstlüğünü, cesaretini ve asilliğini kabul etse de, hatta dayanışma duygularını

ifade etse de, PSP, Fidel'in taktiklerini hatalı buluyordu. Örgüt, isyanı kitle mücadelesinin bütün olanakları tükendiğinde başvurulabilecek son yöntem olarak görüyor, silahlı mücadelenin kitle mücadelesinin doruk noktasına varmasının bir sonucu olabileceğine inanıyordu. Partinin algılayamadığı, Fidel'in ifadesiyle, eylemlerin kitle mücadelesi ile iç içe olduğu idi; bu yüzden bu hareketleri hatalı biçimde darbeci olarak değerlendiriyordu. PSP bu yanlış öngörüsünü 1957'ye kadar korudu.

Yine de Parti, silahlı mücadeleyi bir yöntem olarak sorgulamıyordu. Bu yüzden de bu mücadele biçimini itibarsızlaştırmaya çalışan Batista ile ilişkili ideologların ve gerici politikacıların ve emperyalizm taraftarlarının konumlanmalarını şiddetle reddediyordu. Öte yandan, yinelersek, ayaklanmayı kitle hareketinin tüm imkânları ortadan kalktığında geçilecek son aşama olarak görüyordu. Ancak Fidel için, Batista tiranlığını devirmek ve Küba'nın ulusal kurtuluşunu ve toplumsal özgürleşmesini gerçekleştirecek bir hükümet kurmak için verilen mücadelenin çeşitli biçimlerini, en başından sürdürülmesi gereken biçim olan silahlı ayaklanma ile birleştirmek uygun olan yöntemdi.

Öğrenci hareketi

FEU ve lise öğrencileri, tiranlığın antidemokratik uygulamalarını ve baskıcı yöntemlerini kınayan ve süreklilik kazanan faaliyetlerini, tüm halkı, bütün muhalif partileri, örgütleri ve grupları kendilerine çekmeye çalışarak organize ediyorlardı. FEU, diktatörlüğe karşı kimseyi dışarıda bırakmayan geniş tabanlı bir cephenin oluşturulması için durmaksızın yayınlar yapıyordu. Cephenin acil hedefi tiranlığın yerine öğrencilerce atanan bir geçici hükümet geçirmekti.

Halkı, 1940 Anayasası'na bağlılığını bildirmek üzere toplama kararı heyecanla karşılandı. Bu faaliyetler Havana Üniversitesi'nde başladı ve tüm adaya yayıldı. Beyzbol maçları, karnavallar ve diğer kamusal olaylar tiranlığa karşı canlı gösterilerin gerçekleştirildiği ortamlara dönüştürüldü. Ulusal günlerin kutlanması, devrimci mücadelenin şehitlerinin anılması, katledilenlerin defnedilmeleri, polisin suç ve suistimallerinin protesto edilmesi ile tutuklu ve siyasi hükümlülerin serbest bırakılması talebinin yükseltilmesi için halka açık toplantılar, gösteriler ve yürüyüş-

ler düzenleniyordu. Mella'nın bir büstü San Lázaro Caddesi'nde, Havana Üniversitesi'nin merdivenlerinin karşısındaki meydana yerleştirildi. Antonio Guiteras'a ait bir başkası, Üniversite'nin Farmakoloji Okulu'na dikildi. Bu eylemler esnasında Batista'ya ve onun rejimine karşı çok şiddetli protestolar gerçekleşiyor; eylemler genellikle polis tarafından bastırılıyor, göstericiler öldürülüyor, sakat bırakılıyor ya da hapse tıkılıyordu.

Öğrencilerin ve halkın mücadelesinin eline sıradışı bir fırsat, Ocak 1953'te, José Martí'nin yüzüncü doğum günü kutlamalarında geçti. Martí'nin tiranlık ve despotizme karşı öğretileri ve yurtsever idealleri, Küba gençliğinin ve halkının en tepede dalgalandıracağı bayraktı. Tarih yaklaşınca FEU, halkın imzalaması için 'Martí'nin Yüzüncü Yılı Üzerine Altın Kitap' başlıklı bir belge yayınladı ve diktatörlüğe karşı mücadelede güçlü siyasi ve ideolojik silahlar olan Havari'nin fikirlerini içeren bir broşür dağıttı.

27 Ocak'ta gerçekleşen Martí Gençliği Kongresi'nin kutlamaları, büyük yankı uyandıran bir başarıya dönüştü. Kongre, yalnızca Martí'nin fikirlerini analiz etmekle kalmadı, aynı zamanda gençliğin o günkü özlemlerine hitap eden talepler yükseltti, kendisini *fiili* hükümet karşısında güçlü bir şekilde konumlandırdı ve anayasal düzenin yeniden kurulması talebinde bulundu. Olayın büyük önemi, içerdiği çeşitlilikte gizliydi. Kongrede, çok çeşitli ideolojik eğilimler ve örgütlerden, gençliğin pek çok farklı kesimini temsil eden yüzlerce delege hazır bulunmuştu.

Üniversite Öğrencileri Federasyonu üyelerinin ve diğer öğrenci topluluklarının, muhalif siyasi partilerin, işçilerin, kadınların, *campesino* örgütlerinin vb. José Martí'nin en güzel rüyalarını gerçekleştirme sözü vererek imzaladıkları 'Martí Gençliği Andı' şu sözlerle noktalanıyordu: "Sana söz veriyoruz ki Büyük Öğretmen, bize bıraktığın tarihsel mirasa bağlı kalacağız ve olmasını istediğin gibi bağımsız, özgür, barış dolu ve mutlu bir yurt için her şeyi yapacağız ve gerekirse canımızı bile feda etmekten çekinmeyeceğiz." Tüm adadan yüz binlerce genç bu belgeyi imzaladı.

Martí'nin onuruna Üniversite'nin merkezi merdivenlerinden başlatılan tarihi 'Meşaleli Yürüyüş', 27 Ocak gecesi, binlerce genç erkek ve kadının katılımı ile ve her kesimden halkı içine alıp kentin cadde ve sokaklarına

yayılarak gerçekleşti. Göstericiler arasında Fidel Castro'nun önderliğinde başkaldırıya hazırlanan pek çok devrimci genç de vardı. Ertesi gün öğleden sonra, yine öğrencilerin organize ettiği devasa bir halk yürüyüşü ile Havari'nin yüzüncü doğum günü kutlamaları sona erdirildi. Hem meşaleli yürüyüşte hem de 28 Ocak'taki yürüyüşte, kalabalık hiç durmadan şu sloganları haykırdı: "Kahrolsun Batista!, Kahrolsun Diktatörlük!, Çok Yaşa Martí! Yüzüncü Yılda Özgürlük! Ve Birlik!"

Darbeden bir yıl sonra FEU, 10 Mart'ı ulusal yas günü ilan etti ve Üniversite'ye yerleştirilen büyük hoparlörlerden cenaze müziği duyulmaya başlandı. Öğrenci hareketi, Profesör Rafael García García'nın önderliğindeki ayaklanma örgütü Ulusal Devrimci Hareket üyelerinin de içinde olduğu tiranlığın tüm kurbanlarına dayanışma duygularını ifade etti. Bu devrimcilerin Columbia Kalesi'nde bulunan Batista'nın Diktatörlük Ordusu'nun karargâhına saldırma planı keşfedildiğinde ve bu planın içinde olanlar hapsedildiğinde, öğrenciler onlara destek vermek için harekete geçmiş ve pek çoğu cezaevine gönderilmişti. FEU, bir öğrenci grevi düzenlemeyi ve üniversitenin 13 okulunu işgal etmeyi kararlaştırdı. Polis arabalarına büyük taşlar fırlatıldı ve Bir Numaralı Havana Enstitüsü'nü lise öğrencileri ele geçirdi. Öğrenci hareketi aynı zamanda işçi, *campesino*, küçük çiftçi ve diğer halk kesimlerden yana saf tutuyordu.

1953 Haziranı'nda FEU, Batista diktatörlüğüne muhalif, geleneksel ve itibarını yitirmiş politikacıların imzaladığı Montreal Paktı'nı şiddetle kınadı. Bu manifesto kitlelerin çıkarlarına yabancıydı ve ülkenin ihtiyaçlarına cevap vermiyordu. FEU, duruşunu şöyle ortaya koydu: Tüm muhalefeti birliğe çağırdı, halk mücadelesi ile Batista'ya gerçek anlamda karşı çıkan bütün Kübalıları destekledi ve Batista'nın seçim maskaralığı tiyatrosuna katılan herkesle savaştı. FEU, devrimci ayaklanma tezine tamamen bağlanmıştı.

Bu sağlam duruş, Batista diktatörlüğüne karşı mücadele boyunca korunacaktı.

Birlikçi sendika hareketi

Batista tiranlığı, CTC'ye bağlı şubelerde resmi sendika önderliklerini destekleme ve bu önderlikleri zorla dayatma politikasını benimsemişti. İşçileri bu şubelere katılmaya ve kontrol altındaki Mujalista örgütlerine

ödeme yapmaya zorluyordu; bu politikalara riayet etmeyenleri işten çıkarmakla tehdit ediyordu. Bu, emek mücadelesinin önündeki ciddi engellerden biriydi.

Yine de, darbenin ilk gününden itibaren, darbeyi kınayan işçi gösterileri devam etti.

PSP önderliği, tüm kesimlerden ve siyasi fikirlerden işçileri, sınıf çıkarlarını savunmak için hükümetin ekonomik ve sosyal programına karşı eylem birliğine dahil etme başarısını gösterdi.

Batista'nın öncelikli hedeflerinden biri, Truslow Misyonu'nun yabancı yatırımcılar ve ulusal oligarşi için uygun koşulların yaratılması merkezli önerilerini uygulamaya geçirmekti. Bu nedenle, sigara ve kibrit üretiminde, liman faaliyetlerinde, şeker nakliyesinde makineleşmenin yanı sıra şeker imalathanelerinin iyileştirilmesi, feribot ve deniz trenleri vasıtasıyla deniz ulaşımının geliştirilmesi gibi, üretim maliyetlerini düşürmeye ve işçi üretkenliğini artırmaya dönük yeni önlemler alınıyordu. Bunun da ötesinde, işten çıkarma prosedürleri hızlandırıldı, şeker farkları anlaşması uyarınca ödenmesi gereken para gasp edildi, maaşlar düşürüldü, şeker hasadı azaltıldı ve fabrikalar kapatıldı. ABD'nin sığır tekeli "King Ranch"in genişlemesine yardımcı olmak için yüzlerce *campesino* ailesinin tahliyesi emri verildi.

Diktatörlüğün bu manevralarına karşı çeşitli biçimlerde harekete geçildi: Yürüyüşler, toplantılar, grevler, iş bırakmalar, işyerleri ve kurumlarda kitlesel işgaller ve iş yavaşlatmalar gerçekleştirildi. Yaşananları gözünüzde canlandırabilmek için bazı örneklere başvuracağız: Eylül 1952'de 1000'den fazla tekstil işçisi Cárdenas'tan Havana'ya yürüdü ve Çalışma Bakanlığı'nın bürolarını işten çıkarılan işçilerin tazminatlarının yüzde 40'ının kesilmesini protesto etmek için işgal etti. Yerli halk da eylemi destekledi. Sonunda, talepler karşılandı.

Aynı yılın Ekim ayında, Las Villas'tan 15 binden fazla tütün işçisi birleşik bir cephe oluşturarak maaş kesintilerini protesto etmek için greve gitti. Placetas, Cabaiguán, Gaza del Media ve Taguasco "kötürümleşmiş yerleşimler" ilan edildiler. Aralık'ta, "La Estrella" çikolata fabrikasının 450 işçisi iş bırakma eylemiyle fabrikayı işgal ederken, "Ambrosia In-

dustrial" fabrikasında işçiler oturma eylemi düzenlediler. Havana'nın otobüs terminallerinden işçiler iş yavaşlatma eylemi başlattılar. "Lux" kibrit fabrikasının işçileri, kapatılan ve içinde açlık grevine gidilen tesislere el koydular. Matanzas'tan Agro işçileri de aynı eylemi başlattılar. 12 Ekim 1952'de, Mujal'ın desteklediği sendika, Batista'ya destek için Başkanlık Sarayı'nın önünden bir yürüyüş düzenlenmesi çağrısı yaptı; ancak emek güçleri bu olayı 'Özgürlük', 'Demokrasi', 'Anayasa' haykırışlarıyla Batista karşıtı bir gösteriye dönüştürdü.

Camagüey, Las Villas, Matanzas ve ülkenin diğer bölgelerindeki şeker imalathanelerinde işçiler önemli gösteriler yaptılar. Sık sık dok, yemekhane ve demiryolu işçilerinin desteğini alıyorlardı. *Campesino*lar da yardımlarını esirgemiyorlardı. 20 Mayıs 1952'de, eski "Francisco" (bugün "Amancio Rodríguez" olarak bilinen) şeker imalathanesinde yapılan bir toplantı sırasında askerler, genç Sergio Reina'yı öldürdü. Reina, Batista diktatörlüğünün hayatını kaybeden ilk kurbanıydı. Realengo 18, Yaguajay, Alquízar, Virama, Rancho Mundito ve diğer bölgelerden *campesino*lar da tahliyeleri protesto etmek ve Tarım Reformu'nu desteklemek için mücadele halindeydi. Oriente eyaletinde bir "Tarım Reformu'nu Savunma Komitesi" oluşturuldu. Komitede tütün ve küçük meyve toplayıcıları, dok işçileri, şeker ve inşaat işçileri yer alıyorlardı. FEU, komiteyle dayanışma içinde olduğunu açıkladı. Benzer örgütler diğer eyaletlerde de kuruldu.

Birlikçi emek hareketi halkın diğer kesimleri ile birlikte ev kiralarında düşüş talep etmek, Kore'ye asker gönderilmesine karşı çıkmak, Bayındırlık Bakanlığı işçilerinin gasp edilen maaşlarının ödenmesini sağlamak ve 1940 Anayasası'nın ve demokratik hakların yeniden yürürlüğe girmesi için baskı oluşturmak üzere yapılan eylemlerde yerini aldı. 1 Mayıs yürüyüşleri yasaklansa da, Üniversite Stadyumu gibi yerlerde bu yürüyüşler düzenlenerek kamu işçilerinin talepleri dile getirildi. Pek çok işçi ya cezaevine atıldı ya da dayağa maruz kaldı.

Diktatörlük süresince, benzer eylemlerin sayısı ve önemi, baskıcı güçleri ve onların emek karşıtı saldırılarını boşa çıkartarak sürekli arttı.

Fidel Castro'nun taktikleri

Fidel Castro, darbe olur olmaz, Batista ve adamlarının iktidarda kalmak

için ne kadar yasadışı olursa olsun her yola başvuracaklarının, burjuva politikacılarının diktatörlüğe herhangi dikkate değer bir muhalefet sergilemeyeceklerinin, halk için tüm yasal ve barışçıl yolların kapatılacağının ve dolayısıyla diktatörlüğü yenmek ve ülkede gerçek demokratik bir yönetim kurmak için yapılabilecek tek şeyin devrimci şiddet kullanmak olduğunun farkına varmıştı.

İlk aylarda, burjuva politik gruplar ve şahsiyetler diktatörlüğe karşı komplolara girişmişlerdi. Ülkeye silah getirtiyorlar, örgütler kuruyorlar, insanlar görevlendiriyorlar ve hatta suikast girişimlerinde ve diğer terörist eylemlerde bulunuyorlardı. Batista'yla savaşmak için can atan pek çok dürüst vatandaş bu örgütlere girdi. Ancak kaynakları ve paraları olmasına rağmen bunların önderlikleri, Batista'ya karşı gerçek bir savaş verme isteklisi değildi ve zaman, ülkede ciddi bir ayaklanma hareketi başlatılmadan geçiyordu.

Bu sırada Fidel, daha önceki mücadelelerden gelen bir grup yoldaşla ve darbeden sonra birer birer onlara katılan gençlerle birkaç ay boyunca durumu değerlendirdi. Batista'yı devirmeye niyeti olan bir örgüte yardım etme isteğindeydiler. 1952 Mayısı'nda, bu genç adamlar, Havana kentinde gizli yayın yapmak üzere iki radyo vericisi kurdular. Ancak burjuva ayaklanma gruplarının yalnızca devrimcilik oynadıklarını ve Havana Üniversitesi'nde Profesör Rafael García Burkina'nın önderliğinde gelişen tek bir noktaya odaklı isyanla bir yere varılamayacağını fark ettiklerinde, kendi gerçek devrimci hareketlerini örgütlemeye karar verdiler. Fidel, bir devrim için nesnel koşulların oluştuğuna ikna olmuştu. Yapılması gereken öznel koşulların yaratılmasıydı.

1933 Devrimi deneyimi, hareketin önderliğinin burjuva politikacıların değil, kimliğini tümüyle devrimci ideallerle tanımlamış ve bütün tehlike ve güçlüklere göğüs germeye hazır bir savaşçı grubun elinde olması gerektiğini göstermişti. Diktatörlüğü devirmek isteyen tüm güçlerle en geniş birlikteliğin sağlanmasından vazgeçilemezdi; ancak bu, tek bir kumanda altında olmalıydı. Gerçek bir devrimin olmazsa olmazlarından biri olan kitle hareketi, yalnızca, gerici güçlere darbe indirmeye muktedir bir silahlı müfreze ona eşlik ederse zafere ulaştırabilirdi.

Fidel'in taktiğinin mücadelenin çeşitli biçimlerini kapsamasının, ancak silahlı halk ayaklanmasını ilk plana yerleştirmesinin nedeni budur. Adımlarını, askeri eğitim almış bir öncü grup oluşturma, olmazsa olmaz teçhizatı edinme, bölgesel bir ayaklanmanın kıvılcımını çakmak amacıyla önemli bir askeri kaleyi ele geçirme ve genel grev çağrısı yaparak mücadeleyi ulusal ölçeğe taşıyacak bir hareketlilik için zaman kazanma hedefleriyle atıyordu. Bu eylemlerin, diktatörlüğün alaşağı edilmesi ile sonuçlanmadığı durumda, bunu, 19. yüzyılda Kübalı *mambi*lerin sürdürdüğü gibi dağlarda ve kırsal bölgede düzensiz savaş takip edecekti. Fidel hedeflerini tek bir cümlede özetliyordu: "Büyük motorun çalışmaya başlamasına yardım etmek için küçük bir motor gerekiyor."

"Moncada" Kışlası baskını

Bu düşüncelerden hareketle, Oriente eyaletinin başkenti Santiago de Cuba kentinde bulunan "Antonio Maceo" Alayı'nın karargâhı "Moncada" kışlasına bir baskın düzenlenmesine karar verildi. "Moncada" kışlası, önem bakımından, 1000 kadar askeriyle ülkenin ikinci büyük askeri kalesiydi. Havana'dan uzak olması, Oriente Ordusu'na takviye kuvvet gönderilmesini güçleştiriyordu. Bundan da öte, Santiago'nun, ülkenin güney kıyısına kurulmuş ve dağlarla çevrili olması, bir kere işgal edildiğinde isyancı güçlerin kenti savunmasını kolaylaştıracak ve kenti terk etmek zorunda kalmaları durumunda gerilla savaşı için hızlı bir başlangıca izin verecekti.

Bu stratejik muhakemeyi tarihsel gerçekler de destekliyordu: Adanın üç bağımsızlık savaşı da Oriente'de başlamıştı; Cumhuriyet'in 1933 Devrimi dahil olmak üzere çeşitli evrelerinde de burada halk ayaklanmaları meydana gelmiş, dağları *campesino*ların toprak sahiplerine karşı silahlı direnişine ev sahipliği yapmış ve devrimci ruh, bölge halkının karakteristik özelliği haline gelmişti.

Moncada işgal edildikten sonra, devrimci güçler, polis karargâhını, Deniz Polisi ve Deniz Kuvvetleri üslerini, ayrıca halka eylemlerinin amacını anlatmak ve onları mücadeleye katılmaya çağırmak için bir radyo istasyonunu ele geçireceklerdi. Fidel'in deyişiyle, silahlı ayaklanma, halk kitlelerinin harekete geçmesinden ayrılamazdı.

"Moncada" eylemini desteklemek için, Bayamo'daki "Manuel de Céspedes" kışlasının eş zamanlı olarak ele geçirilmesine karar verildi. Bayamo kenti, eyaletin merkezinde ve kara ulaşımının kavşak noktasında bulunuyordu. Bu eylem, Batista Diktatörlüğü'nün Santiago'daki birliklere takviye göndermesini engellemek için Cauto nehrinin üzerindeki köprülerin havaya uçurulmasını da içeriyordu.

Eylemlerin planlanması tam bir gizlilik içinde yürütüldü. Fidel dışında, yalnızca hareketin önderliğinin iki üyesi ve onların Santiago de Cuba temsilcisi plandan haberdardı. Diğerleri şiddetli bir çatışmanın gerçekleşeceğini biliyorlardı; ancak ayrıntılardan haberleri yoktu. Hareketi yapılandırırken de aynı kaygıyla hareket edildi: Hücre benzeri bir yapı içinde güvenlik kuralları, gizlilik gereklerine uygun bir biçimde uygulandı. Örgütün iki önderlik komitesi vardı: Fidel'in önderliğindeki askeri komite ve Abel Santamaría'nın önderliğindeki sivil komite.

Örgüt, bunun da ötesinde, seçiciydi. Fidel'in komutları gereği, üyeleri toplumun mütevazı kesimlerinden seçiliyordu: işçiler, *campesino*lar, çalışanlar, mütevazı meslek sahipleri. Bunlar, hiçbir siyasi ihtirası olmayan, antikomünist propagandadan etkilenmemiş ve geleneksel siyasetin ahlaksızlığıyla kirlenmemiş, tercihen genç kadın ve erkeklerdi. Örgüt, 1953'ün başlarında yaklaşık 1200 üyeye ulaşmıştı bile.

Silahlar, üniformalar ve mücadele için gereken kaynaklar, hali vakti yerinde insanların ya da kirli siyasetçilerin yardımına başvurmadan elde ediliyordu. Bu kaynakların edinimi, en başta hareketin üyelerinin irade ve kişisel çabalarıyla mümkün oluyordu. Genç bir adam "dava için" işini sattı ve 300 dolar kazandı. Bir diğeri tek geçim kaynağı olan fotoğraf stüdyosunun tüm donanımını satarken, bir başkası birkaç ay boyunca maaşını rehine verdi ve aynı şeyi eşyalarına yapmaması için güçlükle durdurulabildi. Biri, ecza laboratuvarının donanımını sattı. Diğeri, beş yıllık birikimini bağışladı. Bunun gibi daha pek çok cömertlik ve özveri örneği yaşandı.

Sağlanan fonlarla, çoğu 22 kalibrelik tüfek ve çifteden oluşan, 165 silah alındı. Eğitim ve atış talimleri kısa bir süre sonra, Havana Üniversitesi'nde, El Cerro'daki *Club de Cazadores*'de ve Havana ve Pinar del Río eyaletle-

rindeki başka yerlerde yapılmaya başladı. Santiago de Cuba'nın dışında, "kümes hayvanları çiftliğine dönüştürülecek" denilerek küçük bir çiftlik ("Siboney" çiftliği) kiralandı. Saldırı sırasında kullanılacak silahlar, üniformalar ve otomobiller bu çiftliğe gönderildi. Savaşçılar orada, uygun bir zamanda buluşacaktı.

Gün olarak, karnaval Pazarı olan 26 Temmuz seçildi, çünkü geleneksel olarak, adanın çeşitli yerlerinden insanların kente gelerek sokak partilerine katıldığı bir günde diğer eyaletlerden genç adamların varlığı kimseye olağandışı gelmezdi.

Eylem

Gün ağarmadan önce, 135 savaşçı, askeri kıyafetlerini giydi ve Fidel'in öncülüğünde eylem planı gözden geçirildi. Üç gruba ayrıldılar. Fidel'in yönetimindeki ilk grup kaleye saldıracaktı. Abel Santamaría'nın ve ikinci komutan olarak Raúl Castro'nun yönetimindeki diğer ikisi kaleye bitişik iki önemli binayı ele geçirmeye çalışacaktı: Yaralıların tedavi altına alınacağı Sivil Hastane ve çatısından ana eylemin destekleneceği, yerel mahkemenin, yani Adalet Sarayı'nın merkezi büroları.

Bütün katılımcılar hazır olduğunda, Fidel'in isteği üzerine Raúl Gómez García tarafından yazılan "Moncada Manifestosu" okundu. Metin, Moncada saldırısını adanın tam bağımsızlığı ve özgürlüğü için verilen tarihi mücadelenin bir devamı olarak tarif ediyor, devrimci ilkeleri ve örgütün amaçlarını ilan ediyor ve Küba halkının haysiyet ve özsaygısına hitap ediyordu. Gómez García "Ya estamos en combate" (artık savaştayız) şiirini okudu ve Fidel, katılımcılara şu kısa konuşma ile hitap etti:

"Yoldaşlar! Birkaç saat içinde kazanacak ya da yenileceksiniz, fakat her ne olursa olsun, beni dinleyin, yoldaşlar! Ne olursa olsun bu hareket zafere ulaşacak. Yarın kazanırsak, Martí'nin rüyası daha çabuk gerçek olur. Tersi gerçekleşirse, eylem, bizim bayrağımızı ve yürüyüşümüzü ileri taşımak için Küba halkına örnek olur. Halk Oriente'de ve adanın her yerinde bizi destekleyecektir. Yüz yaşındaki Havari'nin genç adamları! 1868'de ve 1895'te olduğu gibi burada Oriente'de ÖZGÜRLÜK YA DA ÖLÜM diyerek ilk çığlığı atıyoruz."

"Planın amaçlarını zaten biliyorsunuz. Şüphesiz tehlikeli bir iş ve bu

gece buradan benimle ayrılanlar bunu mutlaka gönüllü yapmalılar. Bir karar vermek için hâlâ vaktiniz var. İçinizden bazıları, silahların yetersizliğinden dolayı burada kalmak zorunda. Gitmekte kararlı olanlar bir adım öne çıksın. Şiarımız, ancak son çare olarak öldürmek."

135 devrimci kadın ve erkeğin 131'i öne çıktı. Pişman olan dört kişiye geldikleri yerlere dönmeleri emri verildi ve saat 4'ü kısa bir süre geçe, hepsi Santiago'ya doğru yola koyuldular. Abel ve Raúl'un komutasındaki gruplar görevlerini yerine getirdiler: Sivil Hastane ve Mahkeme Binası. Fidel'in komutasındaki ana grup planlandığı gibi kontrol noktalarından biri olan üç numaralı kontrol noktasına vardı. Oradaki birlikler silahsızlandırılarak kışlanın içine girildi. Ancak beklenmedik bir biçimde alanda devriye gezen bir müfreze ve yan sokaktan aniden beliren bir çavuş henüz çok erken iken karşılıklı ateş açılmasına yol açarak birlikleri uyandırdı. Onlar da hızla harekete geçtiler. Başarının vazgeçilmez faktörlerinden olan şans, baskıncılara yardım etmemişti. Çatışma, kalenin arazisinin çeperinde başlamış ve mevzi savaşına dönüşmüştü.

Devrimciler, kışlanın içinde korunan, silah ve insan gücü açısından üstün olan düşmana göre oldukça dezavantajlı bir konumdaydı. Bir başka aksilik de, komandoların en iyi silahları taşıyan birkaç arabanın desteğini alamamasıydı; çünkü bu arabalardaki ekipler "Moncada"ya ulaşamadan, hiç bilmedikleri kentin içinde kaybolmuşlardı. Bu elverişsiz koşullarda savaşmaya devam etmenin toplu intihar anlamına geldiğini kavrayan Fidel, geri çekilme kararı aldı.

Kan gölü

Bu olayların hemen ardından, diktatörlük güçleri vahşi bir saldırı dalgası başlatarak, Küba tarihinin en kanlı sayfalarından birini yazdı. Batista, Santiago de Cuba'da sıkıyönetim ilan etti ve ülke çapında anayasal güvenceleri askıya aldı. Partido Socialista Popular'ın gazetesi "Noticias de Hoy"u (Bugünün Haberleri) kapattı ve basın sansürünü yürürlüğe koydu. Baskıcı güçler isyana karşı vahşi bir saldırı başlattılar; sansür nedeniyle kamunun bu saldırıdan haberi olmayacaktı. Moncada'ya saldıranlar için, Batista çatışmada ölen her askere karşılık on devrimcinin katledilmesi emrini verdi.

Halkın desteği ile kaçmayı başaran birkaç devrimci dışında, geri kalanların neredeyse hepsi yakalandı ve önemli bir bölümü, bunu izleyen günlerde katledildi. Kışlaya yönelik saldırı sırasında çıkan çatışmada yalnızca altı kişi ölmüştü, ancak rejimin baskıcı güçleri yakalananların 55'inin yanı sıra eyleme katılmamış olan iki kişiyi de öldürdü. Bunun da ötesinde, devrimcilerin yakaladıkları askeri personele yaptıkları muamelelerin aksine, isyancılar, öldürülmeden önce vahşice işkenceden geçirildi ve daha sonra çatışmada ölmüşler gibi gösterildi.

Bir süre sonra Fidel, mahkemeye çıkarıldığında, işlenen suçun korkunçluğunu gözler önüne serdi: "Öldürme bir dakika, bir saat ya da bir gün değil, bir hafta sürüyordu. Cinayet için özel olarak eğitilmişlerin ellerinde darp, işkence, insanları çatıların tepesinden atmalar ve ateş etmeler bir an bile durmadı. Moncada kışlası bir işkence ve ölüm atölyesine çevrildi ve bazı şerefsiz adamlar askeri üniformalarını kasap önlüğüne dönüştürdüler."

Geri çekildikten sonra Fidel, 26 Temmuz sabahında, bir grup savaşçıyla birlikte Siboney çiftliğine geri döndü ve daha sonra, 18 adamıyla birlikte savaşa dağlarda devam etmek üzere oradan ayrıldı. Bir hafta boyunca, Ordu dağların eteklerinde devriye gezerken, Fidel ve adamları sıradağların en yüksek kesimlerinde yiyeceksiz ve susuz kaldılar. Bazıları küçük gruplar halinde dağılarak askerin oluşturduğu çemberi yarmayı başardı. Diğerleri Santiago de Cuba başpiskoposunun huzurunda teslim oldular. Fidel birkaç yoldaşıyla birlikte tamamen tükenmiş bir şekilde uyuyakalmış durumda iken, asteğmen Pedro Manuel Sarría'nın komutasındaki bir bölük tarafından 1 Ağustos 1953'te pusuya düşürüldü.

Her ne kadar halkın güçlü tepkisi sayesinde mahkûmların katli durdurulmuş olsa da, bazı askerler Fidel ve ön plandaki iki adamını öldürmek istiyordu. Ancak dürüst bir askeri görevli olan asteğmen Sarría onları bundan alıkoydu ve birliklerine, "Fikirler öldürülemez" dedi. Bir süre sonra, Sarría'nın konvoyu, kışlaya saldırıyı düzenleyenlerden pek çoğunun katili olan "Moncada" Kışlası Operasyon Şefi Binbaşı Andrés Pérez Chaumont ile karşılaştı. Binbaşı, tutukluyu kendisine vermesi için Sarría'yı zorladı, ancak Sarría emri net bir biçimde reddetti ve bir kez

daha Fidel ve yoldaşlarının hayatını kurtardı. Onları, 1 No'lu Moncada Alayı Şefi Albay Alberto del Río Chaviano'nun emrettiği gibi "Moncada"ya değil, daha az tehlikede olacakları Santiago de Cuba cezaevine götürdü.

Dava

Santiago de Cuba'nın yerel mahkemesi, olağanüstü hal mahkemesine dönüştürüldü ve tutuklanan devrimcilere karşı açılan 1953 yılının 37 numaralı davasına ev sahipliği yaptı. Tarih, Eylül'ün 21'iydi. Eylemde yer almamış olan yaklaşık 60 kişi de suçlandı; bunların içinde Ortodoks partinin ve Auténtico PSP'nin birkaç lideri de vardı. Bunlar daha sonra salıverileceklerdi.

"Moncada" kışlasına saldıranlar süreç boyunca örnek bir tavır sergilediler. Duruşma boyunca kelepçeli ve ağır bir gözetim altında olmalarına, askerlerin silahlarıyla onları hedef almalarına ve avukatlarıyla görüştürülmemelerine rağmen, bu genç insanlar duruşmada devrimci fikirlerini ve tiranlığın işlediği suçlara karşı açıklamalarını dile getirmeyi sürdürdüler. Sonunda 32 sanık suçlu bulunurken 18'i beraat etti. Bu 18 kişi, jüri, 26 Temmuz'da Santiago ve Bayamo'daki saldırılara katıldıklarına dair kanıt bulamadığı için beraat etti. Cezalar, 15 ay ile 3 yıl hapis arasında değişiyordu. Kadın savaşçılar Haydeé Santamaría ve Melba Hernández 7 ay hapis cezasına çarptırıldılar.

Fidel Castro'ya özellikle sert bir muamelede bulunuldu. 1 Ağustos'ta Santiago belediye hapishanesine kapatılmasından itibaren, tüm yargı kuralları ve mahkeme kararları ihlal edilerek, tek kişilik hücrede, tam bir yalıtılmışlık içinde tutuldu. Sonrasında, ordu onu çeşitli yöntemler kullanarak öldürmeyi deneyecekti.

Genç önder, duruşmanın ilk oturumunda, savunmasını üstlenen avukata onunla görüşmek ve işinin gereklerini yerine getirmek için ihtiyaç duyduğu bilgileri toplama yetkisi hiçbir zaman verilmediği için, kendi savunmasını yapmak zorunda kaldı. Ama Fidel'le ilgili suçlamalar o denli ağırdı ki, ikinci oturumun ardından, yoldaşlarından ayrı tutularak tek başına yargılanmasına devam edildi.

Genç sanığın savunmasını hazırlaması için en temel hakları bile yok sayıldı. Duruşmanın tutanaklarına bakmasına ya da savunmasını yaz-

mak için ihtiyaç duyduğu José Martí'nin eserlerinin de içinde bulunduğu literatürü kullanmasına izin verilmedi. Duruşma, "Saturnino Lora" Hastanesi'nin hemşirelik okulunun küçük bir odasında, kapalı kapılar ardında 16 Ekim'de başladı. Duruşmayı yalnızca 20 kişinin izlemesine izin verildi. Fidel'i sanıktan itham edene dönüştüren savunması, Küba Tarihi'nin en çarpıcı ve önemli belgelerinden birisidir.

İki saatten fazla süreyle, üzerinde savunması sırasında giymek üzere ona verilen eski ve soluk bir harmani bulunduğu halde, bazılarını şaşkınlığa düşüren, diğerlerini yalnızca titreten, 10 Mart 1952 darbesinin yasadışı, ahlakdışı ve gerici karakterini vurgulayan, onunla mücadele etmek için devrimci şiddete başvurulmasının yasal ve ahlaki meşruiyetine ilişkin reddi mümkün olmayan argümanlarla dolu ifadesini verdi. Tiranlığın tüyler ürpertici suçlarını ve keyfi eylemlerini en etkili, en doğru, en cesur ve en reddedilemez biçimde teşhir etti. "Moncada" baskınının ve onunla başlayan halk isyanının ulusun tam bağımsızlığı ve özgürlüğü için verilen tarihi mücadelelerin bir devamı olduğunu ve "Moncada" baskınının entelektüel mimarı olarak nitelendirdiği José Martí'nin asil ve radikal fikirlerinin bu eylemlere ilham verdiğini anlattı. Fidel, "halk" terimini devrimci bir kavram olarak açıkladı ve ona tarihin öznesi olarak can alıcı bir rol atfetti. Fidel, Küba halkına ve onun da üstünde, onun en mütevazı sınıf ve kesimlerine mutlak güveni olduğunu ifade etti. Genç önderin ortaya koyduğu iyimser ve mücadeleci ruh, kitlelere "Moncada"daki yenilginin Devrim'in zaferini engelleyemeyeceğine ilişkin kesin bir güven aşıladı.

Ancak muhtemelen, Cumhuriyet'in doğumundan beri durumun hep kötüye gittiğini açıklaması dışında bu özsavunmanın en büyük önemi ekonomik, siyasi, sosyal ve kültürel alanlarda köklü ulusal dönüşümler için Küba halkının büyük çoğunluğunun, üzerinde birleşebileceği bir zemin ortaya koymasıydı. Bu, Marksist bir bakış açısıyla yazılmış, o günün nesnel koşulları içinde ifade edilebilecek en ileri hedefleri yansıtan gelişkin, demokratik, halkçı bir zemindi. Antiemperyalist yönelimi, ileri sürülen tedbirlerin ancak ülkenin zenginliği halka geri dönerse ve yeni sömürgeci bağımlılık zinciri kesin bir biçimde kırılırsa hayata geçirilebileceği düşüncesiyle ifade edilmişti. Bu, Küba Devrimi'nin ilk aşamasının

programıydı.

Fidel'in özsavunmasından ve yargıcın onu 15 yıl hapis cezasına mahkûm etmesinden sonra, duruşma sonra erdi. Duruşmada bulunan hakimlerden birinin fikrine göre, bu, tüm cumhuriyet tarihinin en önemli duruşmasıydı. Saldırıların yol açtığı geniş çaplı halk hareketlenmesi, Moncada savaşçılarına duyulan büyük sempati ve gösterilen dayanışma, sanıkların dürüstlüğü ve argümanları ile Fidel'in parlak savunması, "Moncada" ve "Céspedes" kışlalarındaki geri çekilmeyi önemli bir siyasi zafere dönüştürmüştü.

"Moncada" kışlası baskınının önde gelen kahramanlarından biri olan Raúl Castro'nun dediği gibi, 26 Temmuz eylemlerinin başlıca anlamı, tiranlık devrilene kadar sona ermeyecek bir silahlı mücadele dönemini açmasında, burjuva partilerinin savunduğu reformizmi ve ABD çıkarlarına teslimiyeti reddeden yeni bir önderlik ve yeni bir devrimci örgüt yaratmasında, Fidel Castro'yu halk savaşının ve Küba halkının radikal siyasi eyleminin önderi ve stratejisti olarak öne çıkarmasında ve "Granma" yatı seferinin organizasyonu ve Sierra Maestra dağlarındaki gerilla savaşı için öncü bir deneyim olarak hizmet etmesinde yatmaktadır.

Siyasi cezaevi okulu

Mahkeme, "Moncada"nın otuz erkek savaşçısının, hapis cezalarını Havana'da bulunan La Cabaña kalesinde çekmelerine karar vermişti. Ancak İçişleri Bakanı, başkentten uzak bir köşe olan Çamlar Adası'ndaki (bugünkü adıyla Gençlik Adası) Model Cezaevi adı verilen yere nakledilmeleri emrini verdi. İki kadın, Havana'dan 45 kilometre uzaklıktaki Guanajay'da Ulusal Kadın Cezaevi'nde tutuldu. Katliamdan kaçanların ya da kanıt eksikliğinden beraat edenlerin önemli bir kısmı, şu ya da bu yolla Batista'ya karşı mücadele etmeye devam ettiler.

Hapsedilen genç adamlar diğer mahkûmlardan uzakta, tecrit altında tutuldular. Fidel'e yapılan muamele özellikle ağırdı. Muhtelif zamanlarda, yoldaşlarıyla iletişim, yazışma şansı olmadan, gazete ve radyo erişimi olmadan ve hatta güneş yüzü görmeden hücrede tutuldu. Bu muamele, ülke çapında protestolara neden oldu.

Cezaevi, bütün olumsuzluklara rağmen, "Moncada" savaşçıları için bü-

yük bir okul oldu. Vakitlerini genel kültürlerini ve siyasi, ideolojik eğitimlerini geliştirmeye, hareketi yeniden örgütlemeye, özgür olan devrimcilere talimatlar göndermeye ve salıverildikten sonra mücadeleye kaldıkları yerden devam etmek için hazırlık yapmaya vakfettiler. Fidel'in hapishaneden yazdığı mektuplar, siyasi ve devrimci eğitim için bir hazine gibidir.

Teorik düzeylerini yükseltebilmek için kullandıkları araçlardan biri, kurdukları "Abel Santamaría" Akademisiydi. Burada Tarih, Coğrafya, Matematik, Siyasal İktisat, Felsefe, İngilizce, Dilbilgisi ve diğer konularda dersler alıyorlardı. Büyük çabalarla Küba kültürünü ve evrensel kültürü temsil eden, içinde José Martí'nin, Marx, Engels ve Lenin'in eserlerinin de bulunduğu 600 kadar kitap toplayabildikleri bir kitaplık oluşturdular.

Fidel cezaevindeyken gizlice, özsavunmasını "Tarih Beni Haklı Çıkaracaktır" ismiyle yeniden kaleme aldı ve bunu ilk kez 1954'te basılı hale getirecek ve dağıtacak olan Havana'daki yoldaşlarına göndermenin yollarını aradı.

Baskı ve seçim manevraları. Halk mücadelesi

Fidel ve yoldaşları Model Cezaevi'nde cezalarını çekerken, ülkedeki durum kötüleşti. Tiranlığın baskıcı organları halka karşı saldırganlığı şiddetlendirdi ve gazetelerle radyo programlarının yayınına son verdi. Tutuklamalar, işkence ve cinayetler giderek yaygınlaştı. Komünistlerin ve onlara sempati duyanlardan kamu sektöründekilerin işlerinden atılmaları emri verildi. Devrimci örgütlerin veya kitle örgütlerinin önderleri ve üyeleri ve hatta burjuva muhalefetin pek çok siyasetçisi baskıcı güçlerin ellerinde günlük olarak istismara maruz kaldı. Yüksek Katolik hiyerarşisi bile dikkate alınmıyordu: Moncada saldırısından kısa bir süre sonra, polis Havana'daki Başpiskoposluğu bastı ve Kardinal Arteaga'nın başına bir darbe indirdi.

En fazla dikkat çeken cinayetler, Camagüey eyaletinde demiryolu işçisi olarak çalışan ve Ortodoks Gençlik üyesi olan Mario Aróstegui ile Grau San Martín ve Prío Socarrás idarelerinde memurluk yapmış olan ve Üçlü A'nın önemli liderlerinden Mario Fortuny'nin öldürülmesiydi. Üçlü A, PRC'den politikacı AurEliáno Sánchez Arango'nun kurduğu bir isyan örgütüydü. Bu

örgüt bazı üyelerinin tutuklanması ve katledilmesi, silahlarına el konması ve üyelerine uygulanan genel zulüm sonucunda dağıldı.

Ancak Batista baskıyı yalnızca iktidarda kalmak için değil, aynı zamanda ulusal oligarşinin ve ABD üst sınıflarının talep ettiği politikaları halka dayatmak için de kullanıyordu. Ona göre, güç kullanımı yoluyla, başka şeylerin yanında, şeker, tütün, pirinç ve başka ürünlerin üretiminde bir düşüş sağlayarak ABD mallarının damping fiyatlarında ithalatını kolaylaştırabilir ve yabancı yatırım için uygun koşulları yaratabilirdi. Düşük maaşlar, işçileri atma yetkisi verilmiş şirketler, yönetilebilir işçi sendikaları, emeğin daha fazla istismarı, şeker farklarından kaynaklanan ödemelerden vazgeçilmesi ve devlet bütçesi aleyhine yabancı sermaye için vergi muafiyeti ve krediler verilmesi gibi olgular söz konusu uygun koşulları oluşturuyordu.

Bu planlama, adayı iki parçaya bölecek bir kanalın inşasını da içeriyordu; kanal, Küba'nın kuzeyindeki denizi, güneyindeki deniz ile birleştirecekti. Ağustos 1954'te onaylanan bu proje, "Küba Üzerinden Geçen Kanal" olarak isimlendirildi. Ancak halk buna, "Küba'yı Bölen Kanal" dedi. Bu karar kapsamında, kanalın her iki kıyısına özel yasalarla yönetilen ticari ve turistik bölgelerin inşası da öngörülüyordu. Bu hamle, imtiyaz sahibi şirket *Compañía del Canal del Atlántico al Mar Caribe de Cuba, SA* için çok büyük bir iş anlaşması olacaktı. Yabancı sermayedarlar ve Batista'nın işbirlikçilerinden oluşan şirkete, kanala komşu olan bölgelerdeki mal sahibi ve kiracıları zorla mülksüzleştirme veya tahliye etme yetkisi verilmişti. İmtiyaz 99 yıl için geçerli olacak ve projeye 500 milyon dolar yatırım yapılacaktı.

Kübalıların ezici çoğunluğu projeyi reddetti; yalnızca bahsi geçen sonuçlarından ötürü değil, aynı zamanda, Panama Kanalı deneyiminde görüldüğü gibi doğrudan ABD müdahalesi ile ilgili bir tehdit barındırdığı için de karşı çıktılar. Diktatörlük, geniş çaplı bir karşı çıkış ile karşılaşınca, iki yıllık olağanüstü bir çabanın ardından projeyi geri çekmek zorunda kaldı.

Bu sırada muhalefet, demir yumrukla terbiye ediliyordu. Batista, iktidarından taviz vermeden, statüsünü "yasallaştırmak" üzere adımlar attı. Kasım 1953'te ara seçim ilan etti. Ancak seçim sistemine ilişkin düzenle-

meleri öyle insafsızdı ki seçimlere katılabilen tek muhalefet partisi Grau San Martín'in PRC(A)'sı idi. Bu manevranın burjuva kesimler tarafından bile reddedilmesi, "Moncada" baskınının yarattığı ortamla birlikte hükümeti seçimleri askıya almaya ve 1 Kasım 1954 için yeni bir seçim ilanı yapmaya zorladı. Diktatörlük, siyasi partilerin kitlesel katılımını teşvik etmek için, yürütme ve yasama sorumluluklarını kapsayacak şekilde ulusal düzeyde, eyalet düzeyinde ve belediyeler düzeyinde genel seçim yapılacağını ilan etti. Siyasi partiler için yasal zorunluluklar yumuşatıldı.

Buna rağmen, burjuva muhalefetten katılım PRC(A) ve *Partido del Pueblo Cubano (Ortodoks)*'un, tanınmış toprak sahibi ve politikacı Federico Fernández Casas'ın yönettiği bir fraksiyonu ile sınırlı kaldı. Hükümeti destekleyen dört parti, seçime katılmak için ortak hareket etmeye karar verdi ve Ulusal İlerici İttifak'ı meydana getirdi. Bunlar, *Acción Progresista*, *Liberal* ve *Union Radical* partileri ile Demokrat Parti'nin bir fraksiyonu idi. İki başkan adayı yarışacaktı: Batista ve Grau.

Devrimci örgütler ve genel olarak halk, bu seçimlerin bir tiyatrodan ibaret olacağını hızla kavradı ve sonuç olarak geniş kitleler halinde karşı çıktı. Grau, son dakikada, yarıştan çekildiğini açıkladı ve diktatör tek aday olarak kaldı. Maskaralık tamamlandı ve Batista bu kez sözüm ona seçim desteği ile bir defa daha ülkenin başkanlığını aldı. Ama hiç kimseyi kandıramadı.

Seçimlerden uzun olmayan bir süre sonra, Batista tiranlığına açık bir destek hareketinde bulunan ABD Başkan Yardımcısı Richard Nixon, Küba'ya dostane bir ziyarette bulundu. Kuzeydeki komşu siyasi desteğin dışında, Batista'nın askeri kuvvetini artırmak üzere önemli katkılarda bulunuyordu. "Moncada" ve "Carlos Manuel de Céspedes" kışlalarına saldıranlara karşı işlenen suçlardan bir buçuk yıl önce, ABD Başkanı Dwight D. Eisenhower, Küba'yı askeri destek alan sekiz Latin Amerika ülkesi arasında saymış ve ilerleyen zamanlarda adanın 140 milyon peso tutarında askeri yardım alacağını duyurmuştu.

Bu desteğin karşısında ve tiranlığın dayattığı teröre, emek karşıtı ve halk karşıtı önlemlere, seçim tiyatrosuna, burjuva muhalefetin suç ortaklığına ve Vaşington'un Batista'ya sunduğu desteğe cevap olarak hükümet karşıtı hareketlilik arttı. En çarpıcı eylemler öğrenci hareketi, işçiler, ka-

dınlar ve ilerici aydınlar tarafından gerçekleştiriliyordu. 1954'te FEU'nun başkanlığına, çalışkan biri olan José Antonio Echeverría'nın seçilmesi ile öğrenci önderliği radikalize oldu. Kadın hareketi, Martí'nin Kadın İzleyicilerinin Sivil Cephesi'nin kavgacı rolü ile ön plana çıktı. Santiago de Cuba'da, genç devrimciler Frank País ve Pepito Tey, yüzlerce genç erkek ve kadını bir araya getiren *Acción Revolucionaria Oriental*'i (ARO) kurdu. Kısa zamanda bu örgütün etkisi Oriente eyaletinin sınırlarını aştı ve örgüt, *Acción Nacional Revolucionaria* ismini aldı.

Havana'da, bir yıl önce üniversite öğretim üyesi Rafael García Barcena tarafından kurulan Ulusal Devrimci Hareket'e bağlı başka bir genç insan grubu, bir dizi sabotaj eylemi planladı ve bazı üyeleri tutuklandı.

Devrimci emek hareketi, PSP ve Sosyalist Gençlik, dönemin halk hareketlerinde başrolü oynadılar. Bu örgütler eylemlerini pek çok kesime yaydılar. Protestoların canlılığı arttı ve en başta şeker endüstrisi, demiryolları, tütün ve ulaşım sektörlerinde önemli grevler ve iş bırakma eylemleri yapıldı.

Bu dönem boyunca (1953-1955) iki bölgesel olay, Batista tiranlığına karşı yapılan halk gösterilerinin gücüne katkıda bulundu. Bunlar aynı zamanda Latin Amerika halkları arasında dayanışmayı yüreklendirdi. İlk olay, Jacobo Arbenz'in demokratik hükümetine karşı Guatemala oligarşisinin ve ABD yönetiminin gizli tertibi ve askeri saldırısıydı. İkincisi, Kosta Rika'nın kuzey bölgelerinin Nikaragua diktatörü Anastasio Somoza'nın birlikleri tarafından işgal edilmesiydi. Kübalılar her iki olay için, dayanışmalarını ifade etmek üzere bu ülkelere gittiler. Üstelik Guatemala demokrasisinin savunulması ve Kosta Rika'nın egemenliği için dile getirilen talepler, Batista'nın engel olamayacağı güçlü bir halk hareketi örgütlenmesini, kardeş ülkelerde ve Küba'da tiranlıklara ve ABD müdahalelerine karşı mücadeleleri harekete geçirdi.

Af: geniş yankı uyandıran halk zaferi.
26 Temmuz Hareketi'nin kuruluşu

Tiranlığa karşı güçlü bir düşünce ve eylem birliği doğmasına yardımcı olan meselelerden birisi, siyasi mahkûmlara özellikle de "Moncada" ve "Carlos Manuel de Céspedes" kışlalarına saldıranlara af çıkarılmasıydı.

Saldırıyı düzenleyenlerin salıverilmeleri için mücadele, 1953'te mahkûm edildikleri andan itibaren başladı. Hapishanede maruz kaldıkları kötü muameleye, özellikle de Fidel'in tecrit edilmesine karşı bir protesto dalgası yükseldi.

Bu faaliyetlerin merkezinde, ulusal kampanyanın önderliğini üstlenen Siyasi Mahkûmların Akrabaları Komitesi vardı. Üniversite Öğrencileri Federasyonu (FEU), Partido Socialista Popular (PSP) ve Sosyalist Gençlik ile Martí'nin Kadın İzleyicilerinin Sivil Cephesi ve daha pek çok siyasi, toplumsal ve kitle örgütü bu talebe mutlak desteklerini verdiler. Yazılı ve işitsel medya da önemli katkılarda bulundu. Talep, mümkün olan her zamanda ve her türlü araçla dile getirildi; zamanla ulusal bir olay haline geldi. Mahkûmların serbest bırakılmaları için gönderilecek dilekçeye on binlerce imza verildi. Bazı muhafazakâr kurumlar bile af talep eden dilekçe hareketine katıldı.

Haziran 1954'te Batista rejimi Kasım seçimlerinden önce imajını düzeltme çabasıyla bir af yasasını onayladı; ancak bu af, Devlet Güçleri mensuplarının zarar gördüğü şiddet eylemlerini gerçekleştirenleri kapsamıyordu. Yani Fidel Castro ve yoldaşları af kapsamında değildi. Batista, seçimler gerçekleştikten ve böylece kendisini güvende hissettikten sonra, halkın büyük bölümünün af talebinde bulunmasının da baskısıyla, parlamentonun teklif ettiği af yasasını imzaladı. Hâlâ sınırlı olsa da, bu seferki af Fidel ve onun yandaşlarını kapsıyordu. 15 Mayıs 1955'te, Fidel Castro ile Santiago ve Bayamo'daki kışlalara baskın düzenlemiş olan diğer mahkûmlar serbest bırakıldı. Bu afla, devrimci güçler ve halk 10 Mart 1952 darbesinden bu yana en önemli zaferlerini kazanmış oldular.

Çamlar Adası'ndaki Nueva Gerona'da halk, devrimcileri çok etkileyici biçimde karşıladı. Benzer görüntüler Batabanó'da, Havana'ya giden trenlerinin geçtiği istasyonlarda da tekrarlandı. En güçlü muhalefet örgütleri ve kesimleri, devrimcileri, yüreklendirici mesajların yağmuruna tuttu (FEU, PSP, Kadınların Sivil Cephesi, PPC liderleri, Ortodoks Gençlik, Şehit Anneleri, vb.). Bütün bunlar Fidel Castro'nun ve onun devrimci ideal ve eylemlerinin arkasındaki halk desteğinin açık kanıtıydı. 15 Mart'ta, Frank País yönetimindeki Acción Revolucionaria Oriental'den gelen bir emirle Santiago de Cuba'daki Club de Cazadores'e gerçekleştirilen saldırı

ve çok sayıda silahın ele geçirilmesi eylemi, serbest kalan savaşçılara gönderilmiş bir selam niteliğindeydi.

Isla de Pinos Oteli'nde basınla yapılan bir mülakatta ve Küba halkına yaptığı ilk açıklamada, Fidel, Batista hükümetine karşı mücadele etmek için adada kalmayı taahhüt ediyor, Batista'nın desteğinde gelişen, muhalefetteki bazı politikacıların suç ortaklığı yaptığı seçim manevralarını reddediyor ve kendisinin ve yoldaşlarının, anayurtlarının özgürleşmesi yolunda canlarını bile vermekten kaçınmama kararlarında ısrarcı olduklarını yineliyordu.

Fidel, serbest bırakılmaları sırasında yanlarında hazır bulunan bir grup destekçisiyle birlikte Çamlar Adası'ndan anakaraya gittiği vapurda, cezaevindeyken, hareketi yeniden örgütlemek ve diktatörlüğe karşı mücadeleye devam etmek için geliştirdiği fikirlerin ana hatlarını anlattı. İşte bu vapur yolculuğu sırasında, örgütün sempatizanları tarafından örgütün ismi "Moncada" ve "Carlos Manuel de Céspedes" kalelerindeki kahramanca eylemlerin tarihine atıfla, 26 Temmuz (M-26-7) olarak belirlendi.

O andan itibaren, Fidel, rejimin işlediği suçları ve suistimalleri ifşa etmek ve Batista'nın sözcülerinin maskelerini düşürmek için yorulmak bilmez bir çabanın içinde oldu. Halkı, Batista'nın barışçıl yollarla iktidardan vazgeçirilemeyeceğine ikna etmeye çalıştı. Serbest bırakılmaları için yürütülen kampanyaya verdikleri destekten ötürü teşekkür etmek üzere bazı dergi ve radyo istasyonlarına ziyaretlerde bulundu, Bohemia dergisine ve başta La Calle olmak üzere çeşitli gazetelere makaleler yazdı, basına açıklamalarda bulundu ve kamusal toplantılara ve radyo programlarına katılmaya çalıştı.

12 Haziran gecesi, Fidel'in başını çektiği bir grup devrimci, Havana'da bir evde buluştu ve 26 Temmuz Hareketi'nin ilk önderliğini oluşturdu. Bu önderliğin 11 üyesi ve 5 çalışma alanı vardı: eylem, gençlik, finansman, propaganda ve emek hareketi.

Fidel'in yoğun faaliyetleri sürerken ve halk arasındaki popülaritesi artarken, diktatörlüğün siyaseten iflas etmekte olduğu açığa çıkıyordu. Hâlâ varlığını sürdürüyor olması, her şeyden önce, uyguladığı terörle ilgiliydi ve herhangi bir yasal çalışmada diretmek anlamsızlaşmıştı. Zaten rejim,

genç avukatın kendisini ifade etme kanallarının tamamını kapatma yoluna gitti. 20 Mayıs'taki kitlesel bir öğrenci toplantısına izin vermedi ve Fidel'in üniversiteye gitmesini engelledi. Politik içerikli radyo haberleri ve radyo programlarının yayınları durduruldu. Terörün güçlenmesiyle birlikte gazeteciler katledildi ve La Calle gazetesinin büroları basıldı ve kapatıldı.

9 Haziran gecesi, Jorge Agostini öldürüldü. Agostini, İspanya İç Savaşı'nda yer almış, Deniz Kuvvetleri'nde binbaşı olarak görev yapmış Grau San Martín ve Prío Socarrás yönetimlerinde Komutanlık ve Başkanlık Sarayı Gizli Servis Şefliği yapmış olan, Auténticos kökenli bir savaşçıydı. Bu cinayet, çok sayıda ulusal kuruluşun, FEU, PSP ve diğer siyasi partilerin ateşli protestolarını iyice alevlendirdi. Fidel Castro olayı, "Teröre karşı savaşmak, cinayete karşı savaşmak" başlıklı makalesinde şiddetle kınadı.

Baskıcı güçler devrimcilerin evlerine baskınlar düzenledi; devrimcilerden bazıları tutuklandı, dövüldü ve işkenceden geçirildi. Bunların içinde "Moncada" savaşçıları da vardı. Bazı subaylar, silahlı kuvvetlerin içinde isyan planı yapmakla suçlandılar. Komünist Faaliyetlere Karşı Büro (BRAC) kuruldu. Raúl Castro'nun yakalanması emri verildi; bir terörist saldırı düzenlemekle haksız yere itham ediliyordu ve öldürülmesi için bazı planlar uygulamaya koyuldu. Meksika'nın Havana Büyükelçiliği'nden sığınma talebinde bulunmaya zorlandı. Kısa bir süre sonra da bu ülkeye gitmek üzere Küba'dan ayrıldı.

Fidel, sıkı bir gözetim altında, faaliyetleri sınırlanmış ve fikirlerini serbestçe ifade etme ihtimali kalmamışken ve sürekli bir tehdit altındayken 7 Temmuz 1955'de Meksika'ya gitmek üzere ülkeyi terk etti. Küba'dan ayrılmadan önce şöyle dedi: "Sivil mücadeleler için bütün kapılar kapandığından, 1868 ve 1895'tekilerden başka bir çözüm kalmadı" ve ekledi: "Martí'nin bir takipçisi olarak, haklarımız için diz çökmek değil onları zorla alma zamanımız geldi (...) Karayipler'de bir yerlerde olacağım. Böyle gezilerden, tiranlığın boynunun vurulup ayaklar altına alınmasından başka bir amaçla dönülmez."

Sürgünde örgütlenme

Fidel, Meksika'nın başkentine yerleşti ve sürgündeki Kübalı devrimcileri

bir araya getirmeye başladı. Meksikalı arkadaşlarıyla iletişime geçti ve çeşitli halka açık toplantılara katıldı. Bu sırada adada kalan yoldaşlarıyla yazışmayı sürdürdü. Onlara, hareketi adanın tamamında örgütleme talimatı verdi. Adanın durumu ve mücadelede izlenecek taktikler konusunda onlarla görüş alışverişinde bulundu.

Fidel, halka mümkün olan tüm araçlarla ulaşmanın gerekli olduğunu, bunun devrimci mücadelenin temeli olduğunu söylemişti. Meksika'ya varmasından bir hafta önce, 8 Ağustos'ta yayımlanan "26 Temmuz Hareketi"nin 1 Numaralı Manifestosu'nu yazdı. Bu, hareketin, üzerinde önderinin imzası olan ilk resmi belgesiydi ve hareketin örgütsel yapısını, hedeflerini, temel araçlarını ve mücadele yöntemlerini açıklıyordu. Ülkenin ekonomik, sosyal ve siyasi alanlardaki durumunu analiz ediyor ve Devrim'in programının, zafer kazanıldığında yürürlüğe konacak olan 15 temel noktasını açıklıyordu.

Manifesto, burjuva muhalefetin iktidarla yürüttüğü güvenilmez anlaşmayı reddediyordu. Batista'sız genel seçimlerin acilen yapılmasını taktik olarak kabul etse de, bunun dışında tek yolun silahlı ayaklanma olduğunu ortaya koyuyordu. Önemli bir konu, Fidel'in, mücadelenin hedefini diktatörlük olarak değil 50 yıllık yeni sömürgeci dönemde adaya hakim olan rejim olarak kavramasıydı. M-26-7 tüm güvenini Küba halkına dayandırıyordu.

Fidel Meksika'dan, Ortodoks Parti'yle temasını sürdürdü ve kendisini bu partiyi, barışçıl yöntemleri, boş konuşmaları, tereddütleri ve uyuşukluğu terk etmesi için yüreklendirmeye adadı. Bu amaç için, 16 Ağustos'ta tüm ülkeden temsilcilerin katıldığı Ortodoks Parti Kongresi'ni, katılımcıların büyük çoğunluğu tarafından coşkuyla karşılanan mücadeleci bir mesaj göndererek değerlendirdi. 26 Temmuz Hareketi ile ilişkili çok sayıda genç insan da kongredeydi ve Fidel'in mesajının, Kongre'nin resmi belgesi olarak onaylanmasını sağladılar. Fidel ayrıca adadaki başka aktivistlerle de temasını sürdürdü. Onlar üzerinden ülkenin durumuyla ilgili düzenli bilgi alacak ve hareketin faaliyetlerini idare edecekti.

Eylül'de tarihi bir buluşma gerçekleşti: Fidel Castro, Ernesto (Che) Guevara ile buluştu. Arjantinli genç doktor ABD'nin dayattığı Carlos Castillo Armas rejiminin zulmünden kaçarak Guatemala'dan ayrılmış ve

Meksika'ya yerleşmişti. Guevara, Guatemala'da, "Moncada" baskınında yer alan Kübalı devrimcilerden Antonio (Ñico) López'le tanışmıştı. López, Fidel Castro'dan ve Batista'ya karşı verilen mücadelenin etkileyici olaylarından bahsettiğinde Che üzerinde iyi bir izlenim bırakmıştı. Fidel ve Che'nin karşılaşması derin bir dostluğun başlangıcı olacak ve bu cesur enternasyonalist savaşçının Küba Devrimi ile özdeşleşmesinin yolunu açacaktı.

Fidel 1955'in sonlarında, ABD'nin çeşitli kentlerine (Philadelphia, New York, Union City, Bridgeport, Miami, Tampa, Key West) başarılı bir gezi düzenledi. Juan Manuel Márquez gibi değerli bir yoldaşla çıktığı bu gezide, bu ülkedeki Kübalı göçmenlerden 26 Temmuz Hareketi'ne yandaş toplamaya çalıştı.

O zamana kadar göçmenlerin Devrim'e verdikleri destek dağınıktı ve Fidel'in çağrısı, tiranlığa karşı kavgaya verilen desteğin belli bir merkeze kanalize edilmesi için sağlam bir temel oluşturdu.

Gezi, gerçek bir başarıydı. Fidel duygu yüklü toplantılara katıldı ve göçmenlere heyecan aşıladı. New York'taki Palm Garden'da 30 Ekim'de yapılan bir toplantıda tarihi bir söz verdi: "Sizi temin ederim ki 1956'da ya özgür ya da şehit olacağız."

Kitle mücadelesinde hızlı yükseliş

Fidel Castro'nun önderliğindeki hareket yeniden örgütlenirken, tiranlığa ve seçim tezgâhına karşı yürütülen eylemler çoğaldı, resmi sendikal hareket içindeki bölünmüşlük iyice su yüzüne çıktı, işçilerin mücadelelerine rehberlik eden yapılar güçlendi ve önemli eylemlerin öncüsü haline geldi.

1947'de hükümetin emeğe yönelik saldırıları başladığından beri, ya başında hükümetin dayattığı yönetimleri olan ya da Mujal'ın idaresindeki emek örgütlerinin kontrol ettiği sendikalar içinde işçilerin eylemlerini yönlendirmek üzere mücadele komiteleri ya da birleşik cephe komiteleri oluşturulmuştu. Bu komiteler komünistlerden fikir alıyor ve farklı siyasi örgütlerden aktivistlerce yönetiliyordu. Komiteler Batista'nın iktidarı ele geçirmesinden sonra ada çapında geliştiler ve ülkedeki pek çok kavgaya

önderlik ettiler. Ancak farklı isimler altında iş görüyorlardı ve ulusal düzeyde bir örgütsel yapıları yoktu.

1953'te ve daha çok da 1954'te bu yapıların güçlendirilmesi süreci başladı ve ortak bir isim aldılar: *Comités de Defensa de las Demandas y por la Democratización de la CTC* (CDD) -Taleplerin Savunulması ve CTC'nin Demokratikleşmesi için Komiteler. Bu, adadaki tüm komiteleri bir araya getiren ulusal bir yapının oluşması süreciydi.

Bu süreç, birbirine paralel sendikaların kurulması anlamına gelmiyordu. Bu yapıların oluşturulmasında amaç, sarı sendikaların (işveren ve hükümet destekçisi) önderliklerini işçi sınıfının çıkarlarını savunmak doğrultusunda hareket etmeye zorlamaktı.

Bu komitelerin etkinliğinin sınava tabi tutulduğu ilk olaylardan biri Şubat 1955'te, Manzanillo'da ücret kesintilerine ve hükümet emriyle işçi çıkartılmasına karşı düzenlenen ayakkabı imalatçılarının greviydi. Bir toplantıda, bütün bölge şubeleri ve CDD'ler grevi yönetecek yerel bir işçi komitesi oluşturulmasını kabul ettiler. Hareket ayakkabı imalatçılarıyla başladı; ama daha sonra diğer sektörlere de yayıldı. Manzanillo'daki bütün üretim faaliyetleri durma noktasına geldi. Mücadele tam bir zaferle sonuçlanıncaya kadar ülkenin diğer bölgelerindeki ayakkabıcılarla dayanışma örüldü. Grevin ateşiyle Küba'nın çeşitli illerindeki ayakkabı imalatçıları işçi arkadaşlarının taleplerini savunmak için yerel komiteler oluşturdular, sonra eyalet komitelerinde ve bir Ulusal Komite'de birleştiler.

CDD'lerin oluşturulduğu yerlerde emek eylemleri büyüdü. CDD'ler sıklıkla işçi mücadelelerinin ön saflarındaydılar; bazen de başka örgütlerin önderliğindeki hareketlere destek verdiler.

1955'te gerçekleşen üç önemli grev, bu mücadeleci ruhun yükselişini yansıtmaktadır: Camagüey'de "Estrella" şeker imalathanesi grevi, Havana'da banka çalışanları grevi ve şeker işçilerinin ulusal grevi.

Şubat'ta, "Estrella" imalathanesinin sahibi ABD'li Vertientes Camagüey Şeker Şirketi, 57 işçiyi işten çıkardı. Mujal yanlısı sendika önderliklerinin pasif işbirlikçiliğini gören iki işçi örgütü, alınan karara karşı çıktı. Bunlar, komünistlerin yönettiği mücadele komitesi ve PRC(A)'ya bağlı

işçilerin yönettiği bir gruptu. Bir sendika meclisi topladılar ve şirket çıkardığı işçileri geri alana kadar imalathanelerdeki faaliyeti felç etmeye karar verdiler. 500 kadar işçi kırsal bölgeye gizlenmeye gitti; Kırsal Bölge Muhafızları ise imalathaneyi yeniden çalıştıracak işgücü bulamadı. 14 gün sonra, şirket komite ile pazarlık yapmaya razı oldu ve 57 işçiye işleri geri verildi.

Aynı yıl, Temmuz ile Eylül arasında, Havana'da özel bankaların sendikalaşma haklarından mahrum bıraktığı banka çalışanları büyük bir grev düzenledi. Sendikalaşma hakkının yanı sıra, ücretlerinde, hayat pahalılığı ile baş etmelerini sağlayacak yüzde 20'lik bir artış talep ediyorlardı.

Banka çalışanları sendikasının liderleri (resmen tanınan sendikaya bağlı idiler) mücadeleci bir yaklaşım benimsediler. Grevi aktif olarak destekleyen CDD'lerle birlikte FEU, elektrik ve telefon işçileri sendikası, Partido Socialista Popular, çok sayıda medya kuruluşu, Katolik örgütleri vb. de grevin arkasındaydılar. Pek çok fabrika ve atölyede dayanışma için iş bırakma eylemleri yapıldı.

Ancak hükümet yanlısı CTC liderliği ve Bankacılık Federasyonu, hareketi kınadı, isyancı sendika liderliğini görevden aldı, sendika örgütüne müdahale etmek için özel bir yapı oluşturdu ve Mujal'ın yönlendirdiği liderliklerin talimatlarına uymayan bütün yöneticileri değiştirdi. Daha da kötüsü bu sarı sendikalar, bankacılık şirketlerinin pek çok işçiyi işten atmak ve greve katılan işçilere zulmeden baskıcı organlarına arka çıkmak gibi tedbirlerini destekliyorlardı. Dolayısıyla, ihanet, tehditler ve misillemeler terörle birleşerek grevin yenilmesini sağladı.

Bu başarısızlığa rağmen, bu grev özellikle önemliydi. Öncelikle, yönetici sınıfların ülke ekonomisinin istikrarı için birincil önemde gördükleri bir sektörün işçileri arasında birliğin ve mücadeleciliğin büyümesini sağladı. "Güvenilir personel" olarak nitelendirilen bu sektörün işçileri dikkatlice seçilir ve diğer sektörlerdekilere göre birtakım ayrıcalıklardan faydalanırlardı. İkincisi, işçiler arasındaki sınıf dayanışmasının boyutları daha gözle görülür hale geldi. Bunun ötesinde, grev, hükümeti ve Mujal'ın kontrolündeki sendika liderliklerini, CTC tarafından resmen tanınan liderlere ve örgütlere karşı, komünizmle mücadele kılıfı altında

Birlikçi emek hareketine karşı uyguladıkları yıldırma ve terör yöntemlerinin aynısı ile hareket etmeye zorladı.

Yine de, dönemin en önemli eylemi Aralık 1955'teki şeker işçilerinin greviydi. Grevciler, şeker farklarının ödenmesini, maaşlarından önceki hasat döneminde kesilen yüzde 7,3'lük bölümün yeniden ödenmeye başlanmasını, işten atılan işçilerin geri alınmasını ve daha başka şeyleri talep ediyorlardı.

Birkaç yıl boyunca, şeker işçileri farklara denk düşen ödemeden mahrum bırakıldılar. Ancak bu sefer, bu ödemeleri öyle bir kuvvetle istiyorlardı ki, hükümet yanlısı CTC ve Ulusal Şeker İşçileri Federasyonu yönetimi 48 saatlik bir grev kararı almak zorunda kaldılar. Bu liderler Batista'yla, grev patlar patlamaz uygulanması için, farklara denk gelen yüzde 7,5'lik bir ödeme yerine yüzde 2,77'lik bir ödeme için kararname çıkartılması konusunda anlaşmışlardı.

CTC ve FNTA grevin bittiğini duyurdu ve işçilere işlerinin başına dönme çağrısı yaptı. Ancak CDD'ler ve Las Villas ve Camagüey eyalet şeker federasyonları kararı geri çevirdi ve greve devam etme kararı aldı. Yakın yerlerdeki endüstri ve tarım işçilerine kendilerine katılma çağrısında bulundular; kiliseleri, belediye binalarını ve başka binaları ele geçirdiler ve diğer çalışan kesimlerden (*campesino*lar ve küçük çiftçiler, küçük esnaf ve sanayiciler vb.) destek istediler. Halk, caddelere, otoyollara ve demiryollarına kütükler, çiviler, cam parçaları ve başka nesneler atarak trafiğe engel oluyor, meydanlarda ve parklarda toplanarak grevcileri destekliyorlardı. Bu kentlerin ekonomik hayatı dibe vurdu, bunlar "hayalet kentler" haline geldiler. Üniversite Öğrencileri Federasyonu'nun (FEU) 15'ten fazla önderi, grevlerde kişisel olarak yer almak ve lise öğrencilerini grevcilerin tarafına çekmek için grevin devam ettiği farklı yerlere taşındılar.

Hükümet harekete karşı baskı yoluyla önlem almaya çalıştı. Yüzlerce kişi tutuklandı, iki kişi öldü ve çok sayıda insan yaralandı. Ancak işçi eylemleri hız kazandı ve "Kahrolsun Batista! Kahrolsun Mujal!" gibi sloganlar başlangıçtaki taleplere eklendi. 1 Ocak 1956'da, hükümet başka bir kararname çıkarttı ve şeker işçilerinin maaşlarına yüzde 4,2'lik zam,

tarım işçilerine yüzde 3,63 bir fark ödemesi yapmayı, diğer taleplerden hiçbirine atıfta bulunmadan onayladı.

CDD'ler yalnızca kısmi bir zafer anlamına gelen kararnameden tatmin olmuş değillerdi ve tam bir zafer elde edilene kadar grevin devam etmesi çağrısında bulundular. Ancak Las Villas ve Camagüey'den şeker işçilerinin liderleri, çözümü reddetseler de, işçileri işlerinin başına dönmeye ikna ettiler. Her şey normale döndüğünde, iki eyaletteki başlıca sendika liderlerinin başına birkaç ay önce banka sendikası liderlerinin başına gelenlerin aynısı geldi: Greve destek verdikleri için CTC tarafından görevlerine son verildi.

Bu hareket işçi mücadelelerinin nasıl üst bir seviyeye geldiğini gösterdi ve ekonomik ve sosyal talepler için başlayan eylemlerin hükümete karşı siyasi kavgaya dönüşmesinin açık bir örneği oldu.

Şubat 1956'da, büyük şeker işçileri grevinin sona ermesinden haftalar sonra, ülkenin her yerinden 500 sendikadan 100 delege gizlice Havana'da buluştu ve "Ulusal İşçi Taleplerinin Savunulması ve CTC'nin Demokratikleşmesi için Komite"yi meydana getirdiler. Bu organ, çeşitli politik eğilimlerden, bütün sanayi kollarından ve işçi kesimlerinden ve ülkenin en önemli bölgelerinden gelen 25 üyeden oluşuyordu. Komite, ülke çapında oluşmakta olan hareketin eşgüdüm ve yönetim merkezi olarak işlev görecekti. İlerleyen yıllarda, işçilerin ve tüm halkın mücadelelerinde çok önemli bir rol oynayacaktı.

Seçim tiyatrosu

Halk mücadelesinin gücünü gören burjuva muhalefeti, ülkedeki siyasi krizin bir uzlaşı ile çözülmesi için iki kat daha fazla çaba harcamaya başladı. Press Block, Demokratik Bağımsız Eylem Komitesi (CADI) ve başka bazı kurumlar, *Sociedad de Amigos de la República* (Cumhuriyet'in Dostları Topluluğu - SAR) çatısı altında bir araya geldiler. 1948'de kurulan bu birlik, Batista'nın darbesinden sonra güçlendi. Üyeleri, 'sivil kurumlar' denilen kurumların (sosyal, mesleki, dini ve Masónik karakterli vb.) temsilcileri ve kendilerini siyasi çatışmalarda tarafsız ilan eden bazı kişilerdi.

SAR, kıdemli bir avukat ve diplomat, eski Kurtuluş Ordusu Albayı Cos-

me de la Torriente tarafından yönetiliyordu. Bu kişi, ABD hükümetinin ve Küba burjuvazisinin önemli kesimlerinin güvenini kazanmıştı. Siyasi arabuluculuk konusunda geniş bir deneyime sahipti ve 1933'te ABD'nin Batista diktatörlüğü ile uzlaşması sürecinde oynadığı rolle tanınmıştı.

SAR, kendi görevini "temsili demokrasi" araçlarıyla ülkenin kurumsal politikasını korumakla sınırlamıştı ve silahlı ayaklanma, terörizm ve diğer şiddet yollarının tümüne karşıydı. Bu mantıkla, 10 Mart 1952 darbesine karşı çıkmıştı. Komünistleri ve Fidel Castro'yla bağı olan kişileri hep dışarıda tutarak, muhalefet partilerini bir araya getirmeye ve geçici bir hükümet kurulması, 1940 Anayasası'nın yeniden yürürlüğe sokulması ve ülkeyi kurumsal bir düzene döndürecek genel seçimlerin ilan edilmesi için diktatör ile muhalefet arasında uzlaşma sağlamaya çalışmıştı. Ancak örgüt bu taleplerin arkasında durmadı. Halkın iradesi doğrultusundaki talepler ile ilgili tereddüt içindeydi ve bazı üyeleri sık sık konum değiştiriyorlar, kısmi seçimlerle ve Batista'nın yönetiminde anayasal seçimlerle ilgili hükümet önerilerini dahi kabul edebiliyorlardı.

1955'in ikinci yarısı boyunca kitle hareketinin ve devrimci şiddetin gücü arttıkça ve hareket radikalleştikçe, SAR, burjuva egemenliğini tehlikeye düşürecek bir patlamayı önlemek için tarafları uzlaştırma çabalarını yoğunlaştırdı. Bu çabalar, Grau San Martín ve Prío Socarrás'ın *auténtico*larından, Ortodoks Parti'nin iki temel fraksiyonundan, Ulus'un Hareketi'nden, Radikal Kurtuluş Hareketi'nden, Demokrat Parti'nin bir hizbinden ve daha az önemdeki diğer siyasi gruplardan destek gördü.[9]

26 Temmuz Hareketi, PSP, FEU ve bunlarla ilişkili diğer örgütler diktatörlüğün diyalog yoluyla iktidardan vazgeçirilemeyeceğini iddia ediyor, ilkesiz her türlü anlaşmayı kınıyorlardı. Ancak aynı zamanda, kitleleri SAR'ın organize ettiği faaliyetlere katılmaya çağırıyorlardı: Oradaki duruşu desteklemek için değil, diktatörlüğe güçlü ve kararlı bir şekilde meydan okumak için.

Ülkenin çeşitli yerlerinde gerçekleşen bir dizi gösteride yaşanan şey

9 Ulus'un Hareketi çeşitli kesimlerden insanlardan oluşan bir grubun 1955'te kurduğu bir siyasi partiydi. Yöneticileri, Ortodoks lider Jorge Mañachan ve bir dönem büyük bir popülariteye sahip olan gazeteci José Pardo Llada idi. Radikal Kurtuluş Partisi de 1955'te bir grup Katolik aydın tarafından kurulmuştu.

tam olarak buydu. Bu taktiğin iyi bir örneği 19 Kasım 1955'te Muelle Luz'da (bir Havana doku) yapılan mitingdi. "Medeni diyalogu" desteklemek amacıyla SAR tarafından düzenlenen bu mitingdeki konuşmacılardan biri FEU başkanı José Antonio Echeverría idi. Konuşmasında Küba krizinin barışçıl çözümünden yana olduğunu ancak hükümetin sürdürdüğü inatçılığı kınadığını ifade etti. Tam demokratik güvencelerle yapılacak acil bir genel seçimin reddedilmesinin, 1868 ve 1933'teki gibi halk ayaklanmaları ile sonuçlanacağı konusunda uyarıda bulundu. Çoğunlukla öğrenciler, 26 Temmuz Hareketi sempatizanları ve komünistlerden oluşan büyük kalabalık, durmadan "Devrim!" diye bağırarak onu destekliyordu. Böylece mitingi, diktatörlüğe ve anlaşmaya karşı etkili bir gösteriye dönüştürdüler.

Batista bazen diyalogu teşvik ediyor, başka zamanlarda ise SAR'la görüşmek konusunda isteksizlik gösteriyordu. Cosme de la Torriente'nin görüşme talebini sürekli geri çevirdi ve muhalefetin halka açık toplantılarına kitlelerin bulaştırdığı ruh halinden tiksindiğini ifade etti. Ancak 29 Aralık'ta, güçlü şeker işçileri grevinden ve ulusal isyankârlığın yükselişinden telaşa kapılarak SAR başkanı ile görüşmeyi kabul etti ve bazı tavizlerde bulunacakmış gibi göründü. Ancak 10 Ocak 1956'da, onu ikinci kez kabul ettiğinde, şeker işçilerinin fırtınasından kurtulduğunu düşünüyordu ve pazarlıkları küçük memurların eline bıraktı. Diyalog Kıtasal Kültür Evi'nde başladı, ama Cosme ve diktatör arasında başka bir görüşme olmayacaktı.

İki ay sonra, 10 Mart'ta, darbenin 4. yıldönümü kutlamalarında Batista, 1958'den önce herhangi bir tür seçim gerçekleştirmeyi reddederek ve seçim vaktine kadar da iktidardan ayrılmayacağını ilan ederek uzlaştırıcıların umudunu kırdı. Böylece "sivil diyalog" başarısızlığa uğramış oldu.

Devrimci Direktörlük'ün kurulması

Halk hareketindeki yükseliş ve 1955 itibariyle ulaştığı örgütlülük düzeyi, *Directorio Revolucionario'nun* (Devrimci Direktörlük - DR) doğumuyla önemli bir ürün vermiş oldu. FEU, tiranlığa karşı mücadelenin yeni dönemdeki ihtiyaçlarından hareketle öğrenci hareketinin en radikal unsurlarını kendi önderliğinde toplayacak bir örgüt yaratmaya karar verdi.

Böylece yılın son aylarında, 1930'larda gelişen Öğrenci Hareketi deneyiminin yeni duruma adapte edilmesiyle Devrimci Direktörlük doğdu.

Belli bir ölçüde, FEU, Direktörlük'ten daha geniş tabanlıydı. Bir kitle örgütü olarak, siyasi bağlılık ya da yaklaşım farkı gözetmeden bütün öğrencileri kapsıyordu. Fakat DR, yalnızca devrime sağlam bir bağlılığı olan öğrencileri kabul ediyordu. Ancak diğer yandan, DR, FEU'dan daha geniş bir halkayı kapsıyordu, çünkü yalnızca üniversite öğrencilerini değil, herhangi bir araştırma merkezinden ya da sektörden ya da toplumsal sınıftan genç insanları da kabul ediyordu: zanaatçılar, esnaf, sanayiciler vb.

24 Şubat 1956'da, FEU Başkanı ve aynı zamanda DR'nin Genel Sekreteri olan José Antonio Echeverría, Havana Üniversitesi'nin Büyük Konferans Salonu'nda önemli bir konuşma yaptı. Bu konuşmada, direktörlüğün kuruluşunu kamuoyuna ilan etti. Ülkedeki krizin barışçıl yollarla çözümü için gösterilen çabaların beyhudeliği konusunda uyarıda bulundu ve ülkeyi mevcut durumundan kurtaracak tek makul yolun silahlı mücadele olduğuna işaret etti. Halkın mücadelenin öncüsü olduğunu vurguladı; ona göre mücadelenin arkasında tüm sınıfların, kültürel kesimlerin, bütün devrimci örgütlerin, grupların ve unsurların çabalarının verdiği heyecan olmalıydı. Grupların her birinin savunduğu yöntemlere, taktiklere, olasılıklara ve siyasi motivasyonlarına saygıyla yaklaşmak gerekiyordu.

Aynı gün Direktörlük, "Küba Halkı'na Manifesto"yu yayınladı. Metinde, örgütün kuruluş nedeni açıklanıyor, 25 alt başlığa ayrılmış olan program sunuluyordu. Hükümetin aşırı gerici, gayrimeşru, cani ve despotik karakteri teşhir ediliyor, ülkenin her alandaki durumu analiz ediliyor, Küba halkını radikal biçimde dönüştürecek, onu yabancı sermayeden kurtaracak ve siyasi özgürlük, ekonomik bağımsızlık ve sosyal adalete dayalı bir düzen getirecek bir devrime olan tarihsel ihtiyaç ortaya konuyordu.

Bundan sonra, Devrimci Direktörlük'ün radikal karakteri, onu, tiranlığa karşı savaşta Kübalı öğrencileri en fazla temsil eden örgüte dönüştürecekti. Aslında, FEU'nun içindeki siyasi çeşitlilik onun Direktörlük'e tabi olmasına neden olacaktı.

"Lekesizler Komplosu"

Sociedad de Amigos de la República'nın uzlaştırma çabalarının başarısızlığa uğraması, serbest ve demokratik genel seçimlere dayalı barışçıl bir çözüm için beklentileri pratikte yok etti ve toplumun pek çok kesimine devrimci şiddetin kaçınılmaz olduğunu bir kez daha gösterdi.

Batista'nın 10 Mart 1956'da yaptığı ve barışçıl çözüme nihai darbeyi indiren konuşmadan sonra, subaylar arasında komplo hazırlığı başladı. Komplocular, Batista'yı devirme, 1940 Anayasası'nı geri getirme, siyaset dışı bir kişinin yönetiminde geçici sivil bir hükümet kurma ve aynı yılın Ekim ayında ülkeyi genel seçimlere götürme görevlerini önlerine koymuşlardı.

Bu plana, silahlı kuvvetlerin çeşitli birimlerinden onlarca subay dahil olmuştu. Bunlar Küba'nın Vaşington Büyükelçiliği'nin askeri ataşesi Albay Ramón Barquín ve Binbaşı Enrique Borbonet tarafından yönetiliyordu. Komplocular arasında ileride önemli bir devrimci olacak olan, o zamanın teğmeni José Ramón Fernández de vardı. Bu komplocuların hiçbiri 10 Mart darbesinde yer almamış, diktatörlüğün terörist faaliyetlerinin bir parçası olmamışlardı. O yüzden bu komplo "lekesizler komplosu" olarak biliniyordu.

Eylemin 4 Nisan'da gerçekleştirilmesi planlanmıştı, ancak plan ihanete uğradı. Eylemden bir gün önce, önde gelen komplocular tutuklandı. Divan-ı harbe sevk edildiler. İçlerinden 12'sine 4 yıldan 6 yıla kadar değişen cezalar verildi. Böylece hükümet, ordu içinde temizlik yapma şansını elde etmiş oldu. 100 kadar subayın ya rütbeleri geri alındı ya emekli edildiler ya da başka komutanlıklara nakledildiler.

Bu komplonun asıl önemi, askeriyenin üst kademeleri içindeki bölünmeleri göstermiş olmasında ve Batista'nın etrafındaki askeri kuvvetin "monolitik birliği" konusunda kopartılan gürültünün bir efsaneden ibaret olduğunu ortaya çıkarmasındaydı.

"Goicuría" Kışlası'na saldırı. 1956'daki durum

29 Nisan 1956'da Matanzas kentindeki "Goicuría" kışlasına başarısız bir saldırı gerçekleştirildi. Saldırı, Partido *Auténtico*'ya bağlı, uzun yıllar boyunca devrimci mücadele içinde yer almış bir işçi olan Reynold García

önderliğinde gerçekleştirilmişti. Bu kişi eski bir Üçlü-A üyesiydi. Saldırıyı düzenleyen grup üyelerinin çoğunluğu Batista tarafından Ordu'dan atılan eski askerlerdi. Amaçları garnizonu almak, silahları ele geçirmek ve ayaklanma başlatmak için bu silahları halka dağıtmaktı.

Her şey askeri şeflere dönük saldırının ihbar edildiğine işaret ediyor, çünkü saldırıyı düzenleyenler tuzağa düşürülüp, kendilerini savunma şansına sahip olamadan vuruldular. Hareketin önderinin de içinde olduğu on komplocu öldürüldü. Diğerleri daha sonra yakalanarak öldürülürken başkaları da yabancı elçiliklere sığınma talebinde bulunup ülkeyi terk ettiler. Kalanlar yargılanarak hüküm giydiler.

Yılın ilk aylarında, isyancı grupların sayısı gözle görülür biçimde arttı. Polis silah saklamak için kullanılan pek çok evi açığa çıkardı ve pek çok insan ya tutuklandı ya da öldürüldü. Mayıs'ta eski Başkan Prío, yıkıcı planlarda yer aldığı suçlamasıyla ülkeden sürgün edildi. Hükümet önemsiz anayasal güvenceleri askıya aldı, Havana'da, Santiago de Cuba'da ve diğer kentlerde okullara baskınlar düzenledi, radyo programlarının yayınlarını durdurdu ve basın sansürü uygulamaya başladı. Kamusal toplantılar dağıtıldı ve baskıcı güçler "düzeni korumak" adına terörü güçlendirdiler.

Kentsel mücadeleyi vurgulayan Devrimci Direktörlük'ün kuruluşu, öğrenci eylemlerinin yoğunlaşmasına yol açtı (toplantılar, mitingler, iş bırakmalar). Bunlar günlük olarak meydana geliyor ve genellikle polisle kanlı çatışmalara girilmesi ile sonuçlanıyordu. DR'ye göre, kitlelerle gerçekleşen bu eylemler öğrencilerin silahlı mücadeleye hazırlanması için faydalıydı. FEU'nun ve diğer gençlik örgütlerinin pek çok önderi, özellikle de komünistler ve ortodokslar sık sık hapse atılıyordu; katliamlar artmıştı. 15 Mayıs'ta siyahi bir işçi olan ve DR'nin gizli aygıtlarından birini örgütleyen Rubén Aldama işkenceden geçirilerek öldürüldü. Aldama, DR'nin ilk şehidiydi.

Suç ve istismar dalgasına rağmen, ABD yönetici sınıfları diktatörlüğe sundukları desteği sürdürdüler. Mart'ın sonunda, Güney Florida'dan yetkililer, demokrasiye olan sadık hizmetleri dolayısıyla diktatörü bu Güney eyaletine davet ettiler. "Batista Günü" adıyla kendisine özel bir gün bile

adanmıştı, büyük bir törenle karşılanarak onore edildi.

Olayların gidişatı üzerine PSP, "bütün muhalefet partilerine tam güvenceyle acil genel seçim" talebini adeta boşa çıkaran "Ağustos çizgisi"ni uygulamaya koydu. Bir halk ayaklanmasının takip ettiği devrimci genel grevi ön plana çıkardı. Bu, 1933 Machado diktatörlüğü sırasında başarılı olduğu kanıtlanan taktikti. Siyasi güçler kutuplaştılar.

Meksika'daki hazırlıklar

Ada'daki siyasi atmosfer ısınırken, Fidel Castro'nun önderliğindeki devrimci sürgün grubu 1956'ya doğru büyüdü ve 1956 yılı boyunca "ya özgürlük ya ölüm" sözünü yerine getirmek üzere hararetle çalıştı. 10'dan fazla evde hem yaşadılar hem de genel siyasi ve kültürel bilgilerini artıran çalışmalar yaptılar.

Küba'da binlerce kadın ve erkek arasında toplanarak gönderilen mütevazı katkılar, Şubat ayı civarında hazırlıklarını hızlandırmalarını sağladı. İlk kamplarını kurarak ilk silahlarını satın aldılar ve askeri eğitime başladılar. Meksiko'ya 40 kilometre kadar uzaklıktaki Santa Rosa Çiftliği'ni kiraladılar. Burası iyi bir eğitim mekânına ve silahları korumak için uygun bir yere dönüştürüldü. Üstelik çiftlik, bir yayla ile dağlar arasında bulunuyordu. Küba'da savaşacakları araziye benzer bir topografyaydı. Kampın sorumlusu Ernesto Che Guevera'ydı.

Sürgündeki yurtsever kulüplerde toplanan paralar Küba'dan gelen paraya eklendi. Meksikalı dostlar da hazırlıklara maddi katkıda bulunuyorlardı. *Auténtico*ların önde gelen kişiliklerinden biri olan Carlos Maristany'nin girişimiyle, Fidel Castro eski Başkan Carlos Prío Socarrás ile bir araya geldi. Socarrás seferin hazırlıklarına 20 bin dolarla katkıda bulundu. Silahların miktarı ciddi biçimde arttı; Meksika ve ABD'de birkaç yerden satın alınıyorlardı. Askeri üniformalar, postallar ve diğer ihtiyaç maddeleri de alınıyordu. ABD'nin Delaware eyaletinde de grubu Küba'ya taşıyacak bir Devriye Torpil Gemisi alınma girişiminde bulunuldu, ancak yerel otoriteler geminin hareketine izin vermediler. Böylece bu alıma yatırılan 8 bin dolar da yanmış oldu. Üç ay sonra, Fidel, Tuxpan Nehri kıyısında eski bir yatın satılık olduğunu keşfetti: "Granma". Bu yatı satın aldı ve tamir ettirdi. Yat, kısa bir süre sonra Küba'ya doğru yola

çıkacaktı.

Sürgündekiler en başından itibaren, katı bir düzen ve disiplin içinde askeri olarak örgütlenmişlerdi. Çevredeki kent ve dağlara doğru yaptıkları uzun yürüyüşleri, atış talimlerini ve kişisel savunmayı kapsayan sert bir eğitim programı uygulamışlardı. Askeri eğitim çoğunlukla gerilla savaşı taktiklerinden çalışmalar içeriyordu. Grup bu konuda, faşizme karşı İspanya İç Savaşı'nda cumhuriyetçilerin yanında savaşan Albay Alberto Bayo'nun değerli desteğini aldı.

Ancak görev kolay değildi: Bazıları çok ciddi olan güçlüklerin ve aksiliklerin üstesinden gelmek gerekiyordu. Kimi malzemelerin kıtlığına ve bazı planların başarısızlığına, Haziran ayının başında devrimcilere yönelik olarak başlatılan bir saldırı ile bir ihanet ve iki tutuklama eklendi. Meksika'daki Küba Büyükelçiliği'nin desteğiyle bir düşmanlık kampanyası başlatılırken, bazı rüşvetçi Meksikalı yetkililer, tiranlığın Askeri İstihbarat Servisleri ajanlarıyla ve Kübalı diplomatlarla işbirliği yaptılar.

Sonuç olarak, Haziranla Kasım arasında polis pek çok sürgünü tutukladı. Fidel Castro'nun da dahil olduğu tutuklular arasında Ramiro Valdés, Juan Almeida, Che Guevera, Ciro Redondo, Julito Díaz, Universo Sánchez, Calixto García, María Antonia Gonzáles, Alfonso Guillén Zelaya ve başka Meksikalılar, Albay Bayo'nun oğlu ve daha birçok kişi vardı. Bazıları gizli servis ajanlarının işkencesinden geçti. Polis, evlerden bazılarını ve Santa Rosa çiftliğini bastı ve bulduğu silahlara el koydu. Fidel'in öldürülmesi bile planlandı.

Küba'da Fidel'in ve yoldaşlarının serbest bırakılmaları için bir halk seferberliği başladı. Havana'daki Meksika Büyükelçiliği önünde, kentin farklı yerlerinde ve başka şehirlerde gösteriler yapıldı. Meksika'daki halk kesimleri de dayanışma için harekete geçti: Büyük bir nüfuzu ve prestiji olan eski Meksika Devlet Başkanı Lázaro Cárdenas devrimcilerin lehine devreye girdi ve savaşçılar aşamalı olarak serbest bırakıldılar. Fidel 34 gün cezaevinde kaldı.

Bu aksilikler çok değerli zamanın, değerli kaynakların ve büyük özverilerin boşa gitmesiyle sonuçlandı. Ancak Fidel'in kararlılığı, sarsılmaz inancı ve sınırsız kapasitesi, bir kez daha sınavı geçmesini sağladı.

Grup yeni evler ve yeni bir kamp aradı (Veracruz, Boca del Río, Jalapa, Abasolo'da). Daha fazla silah edindiler ve yoğun önlemler aldılar.

1956 boyunca, Kasım'a kadar, Fidel Meksika'daki bütün hazırlıkları yönetirken, bir yandan da diğer ülkelerdeki sürgünlerle ilgileniyor, Kosta Rika'yı ziyaret ediyor ve adada olup bitenleri takip ediyordu. M-26-7'nin önderleriyle yazışmasının ve Küba ile Meksika arasında gidip gelen ulaklarla teması sürdürmesinin yanı sıra, Fidel'in özellikle Küba basını ile yaptığı mülakatlar ve yazdığı makalelerle ortaya koyduğu siyasi ve ideolojik eserleri etkileyiciydi. Bunların büyük çoğunluğu, her zaman bütün olarak olmasa da, popüler Bohemia dergisinde yayınlanıyordu.

Kübalı önder bu makalelerde 26 Temmuz Hareketi'nin anlaşmaya karşı tavrını çok açık bir şekilde ifade ediyordu. Makam ve iltimas peşindeki burjuva partilerinin siyasi entrikalarını kınıyor, kendisi ve yoldaşları hakkında başlatılan karalama kampanyasının bütün iddialarını çürütüyor, Dominik diktatörü Rafael Leónidas Trujillo'nun Küba'ya karşı planladığı komplonun kökenini ifşa ediyor ve o yıl içinde silahlı bir halk ayaklanması başlatma konusundaki kesin kararını yineliyordu.

Ortodoks Parti liderliğinin 26 Temmuz Hareketi'ne yönelttiği suçlamaları çürütmesi, ideolojik ve siyasi açılardan özellikle önemliydi. Fidel, cevaplarında, detaylı bir şekilde bu partiyi etkileyen sınıf nüfuzunu analiz ediyor ve diktatörlüğün kötülükleri karşısında sessiz kalmasını kınıyordu. Bu, iki örgüt arasında köklü bir ayrılış ve Fidel'in PPC(O)'dan nihai kopuşu anlamına geliyordu.

Tiranlığı destekleyenlere ve tavırlarıyla suç ortağı haline gelenlere karşı acımasız bir dil kullanırken, kendisinin mücadele taktiklerini tam benimsemeseler dahi samimi bir şekilde Batista rejiminin devrilmesini görmek isteyen Kübalılar arasında birliği cesaretlendiriyordu.

Fidel Castro, bu birlik çabaları çerçevesinde, daha önce bahsi geçen Prío Socarrás'la temasların yanı sıra 26 Temmuz Hareketi ile ilişkisi olan iki örgütün, Devrimci Direktörlük ve Partido Socialista Popular'ın önde gelen kişileri ile de görüştü.

Frank País'le karşılaşma

Fidel, adaya yapılan yolculuğun başarıya ulaşmasını ve silahlı ayaklan-

manın başlatılmasını güvence altına almak için devrimci faaliyetlerin ve hazırlıkların gelişimini incelemek amacıyla, Meksiko'da iki kez Frank País'le buluştu. País, 26 Temmuz Hareketi'nin Santiago de Cuba'daki önderiydi. Devrimin önderi, henüz 22 yaşına varmadan M-26-7'nin Küba'daki en akıllı, en atılgan, en cesur ve en adanmış önderlerinden biri olan genç öğretmeni ilk defa görüyordu. Yaptıkları iki görüşme, Fidel'in genç devrimcinin hem ideolojik ve ahlaki niteliklerinden hem de örgütleme ve harekete geçirme kapasitesinden emin olmasına yetmişti. Görüşmeler ayrıca ikisi arasında çok sıcak bir dostluğun başlamasına da vesile oldu.

Meksika Bildirgesi

Fidel, Meksiko'da iki defa da diktatörlüğe karşı yapılan eylemleri koordine etmek amacıyla Devrimci Direktörlük'ün önderi José Antonio Echeverría ile buluştu. Direktörlük'ün temel taktiği kentte mücadele idi, özellikle de Havana'da. Örgüt, sistematik biçimde diktatörlüğün görevlilerine suikast düzenliyor ve Batista'nın fiziksel olarak yok olması gerektiğine inanıyordu. Fidel ise ülkenin her yerinde kitleler tarafından desteklenen dağlardaki silahlı mücadeleyi en can alıcı unsur olarak görüyordu.

İki önder Meksika'da buluştuklarında, farklılıklarının üzerinde durmadılar. Onun yerine her örgütün kendisine özgü planlarına uygun biçimde, tiranlığı devirmek için bütün yönlerden harcanan çabaları bir araya getirmek için işbirliğine yoğunlaştılar.

Bu buluşmada alınan kararlar, iki önder tarafından imzalanan "Meksika Bildirgesi"nde kayıt altına alındı. İmzacılar bu belgede, Küba'da kısmi seçim ilanını reddediyor, SAR ve onu destekleyen siyasi partilerin, hükümetin reddetmesi ve inkârından başka sonuç vermeyen barışçı çözümler için yalvarmayacakları beklentisi içinde olduklarını ifade ediyordu. 1956 itibariyle, ulusal düzeydeki bir genel grevle desteklenecek bir ayaklanmanın ileri atılımının toplumsal ve siyasi koşullarının oluştuğuna ve lojistik hazırlıkların yeterince ilerlediğine kanaat getirdiler.

Belgenin önemli bölümleri, Kübalı bir tetikçiler çetesinin katılımı ve diktatörlük ordusuna mensup olan ve belgede isimleri verilen bir grup subayın işbirliği ile Dominikli tiran Rafael Leónidas Trujillo tarafından Küba'ya karşı düzenlenen komplo üzerinde duruyordu. Bildirge,

Batista'nın korkak olduğunu ve vatana ihanet ettiğini ilan ediyor ve Trujillo ile savaşmak için silahları FEU ve 26 Temmuz Hareketi'ne vermesini talep ediyordu.

M-26-7'nin ve Direktörlük'ün önderleri tüm ülkenin ahlaki, toplumsal ve devrimci güçlerinin bir araya gelmesinden yana olduklarını ifade ettiler; devrimin sosyal adalet, özgürlük ve demokrasi programına engel olacak uzlaşma yollarına gitmeden iktidarı alacağı konusunda güvence verdiler.

Görüşmelerde, Fidel'in askeri grubunun karaya çıkmasını desteklemek için direktörlüğün önceden ada çapında halk arasında heyecan yaratması ve 26 Temmuz Hareketi ile eşgüdüm içinde kentlerde, en azından başkentte silahlı ayaklanma başlatması kararlaştırıldı.

Partido Socialista Popular ile Fidel'in temasları

Devrimci güçlerin birliğinin sağlam bir destekçisi olan *Partido Socialista Popular* (PSP) 26 Temmuz Hareketi ile ilişkilerini, eylem birliğini sağlamak amacıyla Küba içinde ve dışında güçlendirme yoluna gidiyordu. Osvaldo Sánchez ve çeşitli parti kadroları Meksiko'da *Moncadista*larla konuştular. Ancak ayaklanmanın başlamasından önce, ilişkilerin gelişiminde en önemli adım, Meksiko'da Fidel Castro ve Flavio Bravo arasında gerçekleşen Kasım toplantısıydı. Bravo oraya, Parti'nin Ulusal Yürütme Kurulu'nun temsilcisi olarak gitmişti.

Bu dostane toplantı, iki örgütün stratejik hedeflerinin karakterini ortaya koydu ve aynı zamanda Parti'nin hazırlıkları süren ayaklanmanın karakterini kavramadaki eksikliğini gösterdi. Parti, ne mücadelenin halkla derin ilişkisini ne de savaşın kitlelerin harekete geçmesinde oynayacağı rolü görebiliyordu.

PSP'ye göre, Flavio Bravo'nun ortaya koyduğu gibi, Küba'nın iç durumu 31 Aralık'tan önce bir askeri harekât için uygun değildi. Ekonomi, 1956 şeker hasadının sonuçlarının tetiklemesi ile bir geçiş evresindeydi. Ancak uzun vadede ekonominin görünümü belirsizdi. Bu olasılık göz önünde bulundurularak, karaya çıkış güçlü bir şeker işçileri grevi ile çakışırsa, operasyonun başarısı garantilenmiş olurdu. Grev ancak hasadın başlamasından sonra, Ocak'ta etkili olabilirdi ve bu yüzden de Parti

-Frank País'in de daha önce yaptığı gibi- yolculuğun 30 ya da 40 gün süreyle ertelenmesini tavsiye ediyordu.

Fidel, Parti'nin gerekçelerini anladığını, bunların çok somut olduğunu, ancak halka sözverdiği gibi, ilan edilen tarihte mücadeleyi başlatmaktan başka bir seçeneği olmadığını söyledi. O sırada Meksika'da kendisinin ve yoldaşlarının çok ağır bir baskıya maruz kaldıklarını, tutuklandıklarını, kaldıkları evlerin bazılarının baskına uğradığını, silahlarına el konduğunu ve operasyonu ertelemeleri durumunda, adamlarını ve silahlarını, her şeylerini kaybedeceklerini anlattı. Küba kıyılarına vardıklarında, ülkenin her yerinde çok sayıda ayaklanmanın başlayacağını umduğunu belirtti ve harekete az bir zaman kalmasına rağmen Parti'nin bu konuda yardımını istedi.

Flavio bir kez daha, askeri eylemler kitlelerin çıkarlarına hizmet ettiği sürece, PSP'nin bunlara kayıtsız kalmayacağı konusunda güvence verdi.

XVI
Batista Diktatörlüğü'ne karşı mücadele: Devrimci ayaklanma

Granma Yatı: Özgürlüğe yolculuk

Ekim ayı başlamak üzereydi ve hareket günü yaklaşıyordu. Tutuklamalar, silahlara el konulması ve eğitim alanlarının yitirilmesinin neden olduğu gecikme, adamların hazırlığının ivme kazanmasını zorunlu kılıyordu. Tamaulipas'ta, Abasolo yakınlarındaki María de los Angeles çiftliğinde yeni bir kamp kuruldu ve eğitim için yeni gruplar geldi. En yeni katılanlar arasında neşeli, gözüpek ve disiplinli bir işçi vardı. Bu kişi, Hareket tarafından gönderilenlerden değildi, çok sayıdaki asil ve cesur insanlardan biriydi ve efsanevi bir gerillaya dönüşecekti: Camilo Cienfuegos.

Eğitim, bölgeyi hızla terk etme talimatını aldıkları 21 Kasım'a kadar devam etti. Adamların ikisi kayıplara karıştı; eğer otoritelere devrimcilerin planlarını anlatırlarsa, yolculuk suya düşebilirdi. Devrimciler farklı yerlere gittiler ve 24'ü akşamı, yolculuğa katılan herkes, Tuxpan nehrinin kıyısındaki Tuxpan limanına geldi. Yat, gece yarısından sonra 01.30 sularında, 82 adamın eşyalarıyla birlikte Küba halkının özgürlük umudunu da yanına alarak sessizce limandan ayrıldı. 25 Kasım 1956 sabahının erken saatleriydi.

30 Kasım Ayaklanması

Bu sırada Küba'da devrimci güçler, çıkarmayı kolaylaştırma sözlerini yerine getirmeye çalıştılar. Direktörlük bir kentsel silahlı ayaklanma

başlatamadı ama birkaç önemli eylem yaptı. 27 Ekim'i 28 Ekim'e bağlayan gece, bu örgüte üye bir komando Havana'daki Montmartre gece kulübüne, Askeri İstihbarat Servisi (SIM) Başkanı Albay Antonio Blanco Rico'nun öldürülmesiyle sonuçlanan bir saldırı gerçekleştirdi.

Misilleme olarak, polis, birkaç saat sonra Haiti büyükelçiliğine vahşice saldırdı ve elçiliğe sığınmış olan on genç Devrimci Direktörlük üyesini katletti. İçlerinden biri, ölmeden önce, tabancasını ateşledi ve ünlü Küba Ulusal Polisi Başkanı Tuğgeneral Rafael Salas Canizares'i öldürdü. Tiranlığın baskı aygıtı, bu iki eylemde en iğrenç iki üyesini kaybetti.

27 Kasım'da, sekiz tıp öğrencisi 85. ölüm yıldönümlerinde anılırken, baskıcı güçler Havana'da, Santiago de Cuba'da ve diğer kentlerde düzenlenen öğrenci gösterilerini vahşice bastırdı. Sonuç olarak, pek çok kişi yaralandı; bunların içinde göstericilerin attığı taşlarla yaralanan polisler de vardı. Havana ve Santiago de Cuba'daki üniversitelerde öğrenciler "Batista diktatörlüğü altında ders yok" sloganıyla kapıları kapattılar. Üniversiteler tiranlık devrilinceye kadar bir daha açılmadı.

Sosyalist Halk Partisi, gerillalar kıyıya vardığında onlara yardım etmek üzere girişimlerde bulundu. Oriente Eyalet Komitesi, Manzanillo'nun Yerel Komitesi'nden mümkün olan tüm yardımları yapmasını, hatta Parti yeraltında olduğundan, görevlendirdiği rehberlerin hazır olup olmadığından bile emin olmalarını istedi. Santiago'daki ve eyaletin diğer yerlerindeki 26 Temmuz Hareketi üyeleri ile temaslar sürüyordu. Talepleri Savunma Komiteleri genel grev çağrısı yaptı. Parti ve Sosyalist Gençlik militanları, 26 Temmuz üyeleri ve öğrencilerle birlikte iş bırakma eylemlerine, sabotajlara ve diğer eylemlere katıldılar.

Ancak çok açıktı ki, Granma yolcularına destek faaliyetlerinin merkezinde M-26-7 (26 Temmuz Hareketi) duruyordu. Hareket, doğu eyaletinin geniş topraklarında silah, adam, ikmal, haberleşme gibi gerekli koşulların hazırlığını önceden yapmaya başladı. Frank País bu görevi hareketin bölge sorumlusu, cesur, fedakâr ve yetenekli Celia Sánchez'e verdi. Gerekli yardım teknenin karaya ulaştığı anda yapılamadı, çünkü daha sonra göreceğimiz gibi, Granma yatı daha önce planlanan noktadan başka bir mevkiye ulaştı. Yine de, oluşturulan aygıt daha sonra hayati roller oynayacaktı.

Santiago de Cuba'daki ve diğer kentlerdeki savaşçılar da karaya çıkışla çakışacak bir halk ayaklanması ile Granma yolcularına destek vermek üzere hazırlık içindeydiler. Granma yatının 25 Kasım'da yola çıkacağı bilgisiyle, 30 Kasım'da adaya varmış olacağı hesaplandı ve eylemlerin çoğu o gün için planlandı. Hareket, ülkenin bütününde güçlerini hazır etti. 29'unda, Santiago'da ulaştırma işçileri greve gitti. 30'unda, şafak vakti, savaşçılar zeytin yeşili üniformalarını giyerek ve 26 Temmuz pazubantlarını takarak ilk kez Santiago sokaklarına çıktılar. "Siboney" fırkateynine saldırdılar ve Ulusal Polis karargâhını ateşe verdiler. Bunların yanı sıra Deniz Polisi merkezini, liseleri, otelleri, katedrali ve başka binaları işgal ettiler. Grev, tüm kenti sarmıştı. Altmışın üstünde mahkûm, Boniato hapishanesinden kaçtı ve bunların çoğu mücadeleye katıldı.

Kent, birkaç saat boyunca fiilen, halkın desteğini ve sempatisini kazanan devrimcilerin elindeydi. Ancak, öğlen saatlerinde tiranlık güçlerinin silah ve adam bakımından üstünlüklerini pekiştirecek ek kuvvetin sevkıyatıyla birlikte, devrimciler geri çekilmek zorunda bırakıldılar. Aynı zamanda Granma yatının beklendiği gibi adaya varamadığı anlaşıldı. Devrimciler, geri çekilirken halk tarafından korundular. Bu arada nişancılar kentin bazı yerlerinde düşman kuvvetlerine taciz atışlarında bulunmaya devam ettiler. Direniş 2 Aralık'a kadar sürdü. 30 Kasım eylemleri süresince, onlarca devrimci yaralandı ve içlerinden on kişi öldü. Öldürülenler arasında, Santiago halkının yürekten sevdiği José (Pepito) Tey, Tony Alomá ve Otto Parellada da vardı. Daha sonraki günlerde, Santiago ve ülkenin başka yerlerinde yakalananların sayısı yüzlere ulaştı.

30 Kasım'da Guantánamo, Contramaestre, Holguín, Puerto Padre, Palma Soriano ve başka doğu kentlerinde de önemli eylemler gerçekleşti. Bunlar arasında iş bırakma eylemleri, silah depolarına saldırılar, askeri karakolların ele geçirilmesi, şeker kamışı plantasyonlarının ateşe verilmesi gibi eylemler vardı. O gün isyana dahil olan Sierra Canasta isimli bir grup, daha sonra İsyan Ordusu'na katılıncaya kadar silahlarını saklayacaktı. Adanın diğer eyaletlerindeki bazı kentlerde de önemli eylemler gerçekleşti.

30 Kasım halk ayaklanması, teknenin gecikmesi yüzünden Granma'nın adaya varışına destek verme amacını gerçekleştiremese de, çok büyük

yankı uyandırdı: Batista'nın kanlı rejimi, ilk defa birkaç cepheden eş zamanlı olarak saldırıya uğruyordu. Bu saldırılar, öncülü Moncada kışlası baskını olan devrimci savaşın başladığını ilan ediyordu.

Söz yerine getirildi. Savaşla ilk sınav

30 Kasım ayaklanmasının yaşandığı sıralarda, Granma yatı hâlâ Küba'nın doğu kıyılarının uzağındaydı. Gecikmede birkaç faktör etkili oldu: Tuxpan'dan körfeze açıldıklarından beri peşlerini bırakmayan kötü havanın, teknenin kapasitesinin çok üstündeki yüklerinin, bir motorun iki gün boyunca iyi çalışmamasının ve benzeri etmenlerin etkisiyle teknenin hızı düştü. Aslında, Granma yatı yalnızca birkaç insan taşımaya uygun olup, silahları, sırt çantaları ve diğer eşyalarla 82 adam için yeterli değildi.

Gecikmeyle ortaya çıkan yiyecek, yakıt ve içme suyu sıkıntısı, üstesinden gelinmesi zor diğer güçlüklerle birlikte yolculuğu ızdırap verici bir hale getirdi. Birincisi, Meksika donanmasının ve kıyı muhafızlarının gözetiminden, sonra da yatı arayan Batista donanması ve diktatörlüğün uçaklarından kaçınmak zorundaydılar. Batista'nın silahlı kuvvetlerine sızan komünist havacı, partisine Granma yatının yerini tespit ettiğini bildirdi. Tabii ki bu bulguyu silahlı kuvvetlerdeki üstlerine rapor etmemişti. Son olarak, Küba kıyılarına yaklaşırken denizin hoyrat dalgalarına maruz kalmışlar ve karaya beklenilen noktadan çıkamadıkları için de bindikleri aşırı yüklü yedek bot batmıştı. Yoğun mangrov bataklığıyla, diken dolu çalılıklarla, inatçı sivrisinek ve tatarcıklarla mücadele etmek zorunda kalmışlardı.

Neredeyse şafak vakti olmuştu ve karaya çıkarken düşman tarafından fark edilme tehlikesi vardı. 2 Aralık 1956 sabahı, saat 6 civarıydı. Granma yolcuları Oriente eyaletinin güneybatı sahilinde, Niquero Belediyesi'nde, Las Coloradas'taydılar.

İsyan birlikleri iki saatlik çetin bir yürüyüşün ardından, mangrov bataklığından kurtulup düz araziye çıktıklarında, savaşçılar çoktan harap ve bitap düşmüşlerdi. Pek çoğu yaralanmış, üniformaları ve postalları ciddi biçimde zarar görmüştü; silahların ve mühimmatın bir kısmı ıslanmış ve pek çok malzeme kaybolmuştu. Bunlara rağmen bir kez daha devrimci moral, tersliklere üstün gelmişti. Fidel'in sözü yerine getirilmişti: Kahra-

man savaşçılar Küba'ya dönmüşlerdi; özgür ya da şehit olmaya hazırdılar.

Devrimciler çok geçmeden şiddete maruz kaldılar. Karaya çıktıklarından bir saat sonra, Batista ordusu nerede olduklarını öğrenmişti. Deniz ve hava kuvvetleri Las Coloradas bölgesini bombalamaya başladılar. Bu sırada, dört eyalette (Havana ve Matanzas dışında) zaten işlemeyen anayasal güvenceler askıya alınıyordu; Oriente eyaletinin güneybatısında çok geniş bir bölgede "operasyonel durum" ilan edildi ve bölgeye, muazzam miktarda askeri malzeme sevk edildi. İsyancı grubu yok etmek amacıyla arazinin etrafında geniş bir çember oluşturuldu. Hükümet, Fidel Castro'nun yakalanır yakalanmaz öldürülmesi emrini verdi. Bu sırada halkın kafasını karıştırmak ve devrimci savaşçıların moralini bozmak amacıyla, gerilla önderinin öldüğü duyuruluyordu. Mücadeleyi bırakan ve otoritelere teslim olanların affedileceğine dair sahtekârca sözler veriliyordu.

Devrimciler, büyük çabalarla, bir an önce dağlara ulaşmaya çalıştılar. 5 Aralık'ta kıyıya yakın bir şeker kamışı bölgesi olan, Alegría de Pío adıyla bilinen yerde kamp kurdular. Burada, düşmanın kara ve hava kuvvetleri tarafından gafil avlandılar. İlk iki kaybı burada verdiler ve birkaç grup halinde sağa sola yayılarak yakınlardaki ormanlık alanlarda gizlenmek zorunda kaldılar. Daha sonra Comandante Ernesto "Che" Guevara'nın isimlendireceği gibi, Alegría de Pío, gerilla'nın savaşla ilk sınavı oldu. Buradaki trajik ve kahramanca durum, Comandante Juan Almeida Bosque'nin tarihe geçen sözlerine vesile oldu. Batista'nın subaylarından biri gözdağı vererek, teslim olmaları çağrısında bulunduğunda, Almeida cevaben şöyle bağırmıştı: "Burada kimse teslim olmuyor, lanet olsun!" *(Nadie se rinde aquí, carajo!)*

Sonraki günler boyunca, ordu, isyancıların önemli bir kısmını ele geçirdi. Juan Manuel Márquez ve Ñico López de dahil olmak üzere 20 Granma yolcusunu gözünü kırpmadan öldürdü. Diğerleri hapse atıldı. Bölgedeki *campesino*ların yardımıyla kaçmayı başaranlar Sierra Maestra dağlarına doğru yürüyüşlerine devam ettiler.

Birkaç gün sonra, 18 Aralık'ta, Cinco Palmas denen bir yerde, dağınık gruplar birleşmeye başladı. İlk grup Fidel'in yönetimindeydi. Sonra kar-

deşi Raúl'un yönetimindeki grup geldi. İki grup toplamda sekiz savaşçıdan oluşuyordu. Yoldaşlarını karşıladıktan ve üniformaları, tüfekleri ve mermileri ile geldiklerini gördükten sonra, Devrim'in önderi şöyle haykırdı: "Şimdi savaşı kazandık!" *(Ahora sí ganamos la guerra!)*

Halk dayanışması ve Batista yandaşlarının terörü. Kanlı Noel

Adadaki devrimci güçlerin, Granma savaşçıları ile dayanışmak ve onlara destek vermek için yürüttükleri eylemler, yatın adaya varışından birkaç gün önce başladı ve birkaç gün sonrasına kadar devam etti. Bu eylemler arasında trenlerin raydan çıkarılması, elektrik ve telefon hizmetlerinin durdurulması, propaganda yapılması, Batista diktatörlüğüne hizmet eden gazetelere ve baskıcı güçlerin üyelerine saldırılması, bombalı saldırılar ve diğer terör ve sabotaj eylemlerinin düzenlenmesi bulunuyordu.

Polis birkaç kentte, çeşitli silahlar, molotof kokteylleri, bombalar ve aynı zamanda üniformalar, M-26-7 pazubantları ve propaganda malzemesinin saklandığı depolar buldu (Pinar Del Río, Havana, Matanzas, Santa Clara ve Guantánamo bunlar arasındaydı).

Sosyalist Halk Partisi, hükümet güçlerini geri çekilmeye mecbur bırakan sabotajlara ve öğrenci grevlerine önderlik yaptı. Aynı zamanda, Granma savaşçılarını ordunun tacizlerine karşı koruma çabalarını birleştirmeyi amaçlayan bir kampanya başlattı. Parti 3 Aralık'ta, karaya çıkıştan bir gün sonra, bütün muhalif grup ve partilere, sendikalara ve çiftçi örgütlerine, FEU'ya (Üniversite Öğrencileri Federasyonu) ve diğer öğrenci örgütlerine tiranlığa karşı tek ve güçlü bir cephe oluşturulması, tiranlığın işlediği suçların protesto edilmesi ve 26 Temmuz savaşçılarının savunulması çağrısında bulundu. O hafta boyunca yeni talepler dile getirdi ve 12 Aralık'ta şu görüşleri yeniden dile getirdi: "Bugün, yöntem ve taktiklerle ilgili yaklaşımlarımız ne olursa olsun, tek bir olgu var: 26 Temmuz taraftarları tamamen meşru, tiranlığı yenmek amaçlı bir eylem başlattı; ve hükümet onlara zulmediyor, despotik rejimleri karakterize eden bir gaddarlıkla onları yok etmeye çalışıyor. Tiranlığın kanlı eli mutlaka durdurulmalıdır. İsyancıların imha edilmesini önlemeliyiz. Özgürlüğe dair her şeyi baskı altına alan, terörü ulusal sınırların tamamına yayan, hapishaneleri muhaliflerle dolduran ve onları sürekli öldüren canavarı tarihe

gömmeliyiz."

Bu çağrının ifade ettiği aciliyet, gerçek bir duruma karşılık geliyordu: Batista sık sık çatışmada yaralananları öldürüyor ve de mahkûmları katlediyordu. Üstelik isyancılara destek getirebilecek olan tanınmış militan muhalifler de isyancılar gibi baskı görüyorlardı. Örneğin, birkaç büyük şeker imalathanesinin ve Nicaro Nikel Şirketi imparatorluğunun bulunduğu ve uzun bir işçi mücadeleleri tarihi olan Oriente eyaletinin kuzey bölgesinde gerçekleşen buydu.

Bu bölgede, bir eylem grubu 30 Kasım 1956'da bir barut deposuna saldırdı ve Santiago'ya karayolu ile ulaşımı bloke etti.

Albay Fermín Cowley'in komutasındaki tiranlık birlikleri, burada bir baskın düzenlemeye karar verdi. 23 ile 26 Aralık arasında, ordu 23 kişiyi zorla evlerinden çıkardı. Bu 23 kişi daha sonra vurulmuş ve asılmış olarak bulundular. Bu katliamların Noel'de gerçekleşmiş olması nedeniyle, bu olay, tarihe Kanlı Noel olarak geçti.

Kurbanlardan birkaçı, şeker işçilerinin itibarlı önderleriydi. Diğerleri tütün işçileri, madenciler, nakliye işçileri idi. Çoğunluğu 26 Temmuz ve Sosyalist Halk Partisi'nin önderleriydi, ancak içlerinde Ortodokslar, "*Auténtico*lar" ve herhangi bir siyasi bağlılığı olmayan kişiler de vardı. Kurbanların farklı siyasi örgütlere üye olmaları olgusu, tiranlığa karşı mücadelede elde edilen devrimci birliğin sembolüydü.

Oriente eyaletinde ve tüm ülkede, dev bir kınama dalgası yükseldi. Protestolar öyle bir ölçeğe ulaştı ki, bütün muhalefet partilerini ve Rotary ile Lions Kulüplerini dahi kapsar hale geldi. On bir ay sonra, Kasım 1957'de, 26 Temmuz gerillaları bu katliamın ve diğer suçların doğrudan sorumlusu olan Albay Cowley'i öldürdüler.

O andan itibaren, kanlı olayların sayısı bütün eyaletlerde artış gösterdi ve bunlar, binlerce devrimci önder ve militanın hayatına mal oldu.

Gerilla konsolide oluyor. 1957 yılı

Küçük gerilla grubu Sierra Maestra dağlarında ilerlerken sayıca büyüdü. Diğer Granma yolcuları ile bağlantı kuruldu ve Manzanillo'dan birkaç çiftçi ile başka yöre sakinleri onlara katıldı. Aynı zamanda, bir destekçiler ağı oluşturuldu. Uzun yürüyüşler eğitim vazifesi görüyordu. Bunlar, aç-

lık, sis, yağmur, engebeli arazi, nehir geçişleri ve küçük grubu etkileyen salgınlar nedeniyle güçlükle yapılan yorucu yürüyüşlerdi.

17 Ocak 1957'de gerillalar, kendi lehlerine sonuçlanan ilk çatışmaya girdiler. 32 kişiden oluşan müfreze, 22 silah ve çok az sayıda mermiyle, La Plata nehri ağzında yer alan, küçük ama iyi silahlandırılmış bir garnizonu olan küçük bir askeri kışlaya saldırdı. Saldırı yarım saatten biraz fazla sürdü. Garnizon iki kayıp verdi. 5 asker yaralandı ve 3'ü de esir alındı. Burnu bile kanamayan gerilla güçleri, fişekliklerin, postalların, miğferlerin, bıçakların, giyeceklerin, başka malzemelerin ve yiyeceğin yanı sıra, sekiz tüfek, bir makineli tüfek ve bin kadar mermi ele geçirdi.

Bu, mütevazı bir zaferdi, ancak devrimci gerillanın geleceği için büyük bir anlam ifade ediyordu. Alegria de Pío felaketinden sonra, La Plata kışlasının zaptedilmesi savaşçıları rahatlattı, morallerini düzeltti ve düşmanı yenmenin ve düşmanın silahları ile silahlanmanın doğru bir yöntem olduğu pratikte anlaşılmış oldu. İlk kez, gerilla grubunun sahip olduğu silahların sayısı adamların sayısından fazlaydı. Eylem çok büyük bir ulusal ve hatta uluslararası öneme kavuştu. Silahlı hareketin var olduğunu ve yaşadığı bütün talihsizliklere rağmen savaşı kazanabileceğini gösterdi. Eylem aynı zamanda, hükümetin gerilla güçlerini yok ettiğine ilişkin hikâyesinin de yanlış olduğunu kanıtladı.

Bu savaş Batista askerlerini, onlara yabancı olan bir etik duruşla tanıştırdı: Devrimcilerin esirlere daima insancıl ve adilane muamelede bulunması. Yaralılar sağlık hizmeti gördü ve hatta gerilla kampındaki sınırlı miktardaki ilaçtan, onlara da pay verildi. Bir tanesi daha sonra İsyan Ordusu'na katıldı. Öte yandan, devrimin çeşitli suçlar işleyen uşak ve muhbirlere karşı öfke ve kararlılığı, bunlardan birinin La Plata'da öldürülmesiyle ortaya kondu.

Böylece, ilk isyan zaferi, devrimci savaşçılar için tüm savaş boyunca izleyecekleri bir rehber sunmuş oldu.

O zamandan sonra, gerilla kuvvetleri mücadelede deneyim edindiler ve insan, silah ve diğer kaynaklar bakımından çok daha güçlü, isyan birliklerini temizlemek için manevralar yapan, adımlarını yakından takip eden, onları sürekli bombalayan ve makineli tüfekle tarayan, aralarına

ajanlar sokan ve malzemelerini yok etmeye çalışan, çiftçileri topraklarını, evlerini ve mallarını terk etmeye zorlayan ordu karşısında, bazen pahalıya mal olsa da yeni zaferler elde ettiler. Birkaç kez, hava saldırıları ya da rastlantısal faktörler gerilla yürüyüş kolunun dağılmasına neden oldu.

La Plata'dan bir hafta sonra, Sierra Maestra'nın derinliklerinde, önemli bir mülakat gerçekleşti. New York Times'dan ünlü ABD'li gazeteci Herbert L. Matthews, Fidel Castro ile görüştü. Mülakat daha sonra yayınlandığında, Fidel'in ölmediği ve Küba'da devrimin bir gerçeklik olduğu, Küba'nın ve tüm dünyanın gözünde kesinlik kazandı.

Mülakatla aynı gün, 17 Şubat 1957'de, ve karaya çıkıldığından beri ilk kez, M-26-7'nin ulusal önderliği aynı kampta buluştu.

Diğer şeylerin yanında, gerillayı güçlendirmek için bir savaşçı grubunun hazırlanmasına ve dağlardaki isyan hareketine desteğin önceliklerinin belirlenmesine karar verildi. Sierra Maestra'dan Küba halkına açıklanan ilk manifestoda Fidel, gerilla kuvvetlerinin durumu ve faaliyetleri hakkında bilgi veriyor ve bir dizi önemli görev sıralıyordu: Şeker kamışı tarlalarının yakılması ve iletişim araçlarına ve diğer kamusal hizmetlere düzenlenen sabotajların yoğunlaştırılması; işkencecilerin, katillerin ve tiranlığın diğer ajanlarının derhal öldürülmesi; kentlerde toplumsal direniş örgütlenmesi, harekete akan fonların artırılması ve ayaklanma için doruk noktası olacak devrimci genel bir grevin hazırlıklarına başlanması.

Alınan kararların gereklerini yerine getirmek üzere, kentlerden destek akmaya başladı; savaşçılar bölgeyi ve araziyi tanıdılar ve kırsal bölgedekilerle daha yakın ilişkiler geliştirdiler. Büyük bir sömürüye maruz kalan çiftçiler ve tarım işçileri, isyan birliklerini doğal müttefikleri ve savunucuları olarak görüyor ve içlerinden giderek artan sayıda insan gerillaya katılıyordu. Bunun üzerine gerilla, başlangıçta basit bir yapı oturttu: Yürüyüş kolu kendisini takım ve bölüklere böldü. Kalıcı bir üs edinmeden, "vurkaç" taktiğiyle hareket savaşı yürüttü. Bu taktikler, zaferle sonuçlanan ilk çatışmalardan sonra gerillaya, isyan müfrezesiyle savaşan güçlü düşman kuvvetlerinden kendilerini sakınma şansı verdi.

Oriente'nin güney kıyısındaki El Uvero'da, denizin kenarında konuşlanmış bulunan garnizonun zaptedilmesinin büyük stratejik, psikolojik ve

maddi önemi vardı. Altı gerillanın öldüğü ve dokuzunun da yaralandığı, ordunun ise 14 ölü ve 19 yaralı verdiği, 14 askerin esir düştüğü zorlu çatışma neredeyse üç saat sürdü. Çok sayıda silah, mühimmat, ilaç ve çeşitli tipte teçhizat ele geçirildi. 28 Mayıs 1957'de gerçekleştirilen bu eylemle, başlıca araç olarak silahlı mücadelenin uygunluğu doğrulanmış, savaşçıların inancı güçlenmiş ve Batista ordusunun moraline ağır bir darbe indirilmiş oldu. Che Guevara bu olayı "gerillamızın gününün gelişini müjdeleyen zafer" olarak nitelendirir ve ekler: "Eylem, düşmanın kısa bir süre sonra parçalanacak olan, en geniş birliklerinden uzakta konuşlanmış küçük garnizonlarının kaderine damgasını vurdu."

Temmuz ayı boyunca, deneyimsiz İsyan Ordusu, dikkate değer bir gelişmişlik düzeyine ulaştı: Sierra Maestra'daki konumu sağlamlaşmaya ve gerillanın göçebe dönemi geride kalmaya başladı. Fidel Castro'nun yönetimindeki ilk koldan ayrılan yeni bir kol oluşturuldu: 4 numaralı kol. Bu kol, artık Kumandan olmuş olan Ernesto Che Guevara'nın komutasında, Turquino Zirvesi'nin doğusunda El Hombrito'da operasyonlara başladı. İki kol zaman zaman ayrı eylemler gerçekleştiriyor, bazen de çatışmaya birleşerek giriyordu.

Bir keresinde, 20 Kasım'da, gerilla kuvvetleri düşmana 100 kayıp verdirerek, yedi saat savaştı.

Ağustos'ta gerilla cephesi, Che'nin El Hombrito'da, içinde atölyelerin kurulduğu, bir silah deposu, fırını ve hastanesi olan kalıcı bir üs kurmasına olanak sağlayan belli bir bölgesel istikrara kavuştu. Burada kümes hayvanları ve domuz yetiştirildi ve bir sığınak ile küçük bir baraj inşa edildi. Zaman içinde bir teksir makinesi kuruldu ve bu makinede El Cubano Libre basılmaya başladı. Bu, önceki yüzyılda Kurtuluş Ordusu'nun bastığı gazeteden sonraki ilk gerilla gazetesiydi.

Gerilla mücadelesinin başarılı gelişimi ve Fidel Castro'nun artan itibarı bazı burjuva muhalefet temsilcilerini isyanın önderiyle temas kurmaya sevk etti. 1957 Temmuzu'nun ortalarında, iki tanınmış insan, onunla görüşmek üzere Sierra Maestra'ya tırmandı: Ortodoks partinin, ölmüş olan liderinin kardeşi Raúl Chibás ve ünlü ekonomist ve Prío Socarrás döneminin Küba Ulusal Bankası başkanı Felipe Pazos. Diktatörlüğe muhalif

bütün güçlerin yurtsever devrimci cephesini yaratmak gibi bir fikirleri vardı. Bu cephe şu amaçlar temelinde oluşturulacaktı: Batista'nın istifası; birleşik sivil kurumlarca atanmış bir başkanla geçici hükümet kurulması; 1940 Anayasası normlarına uygun olarak devlet, eyalet ve belediye düzeyinde bütün makamlar için genel seçimlerin ilan edilmesi. Üstelik geçici hükümet, Fidel'in önerdiği kadar radikal olmasa da, ülkenin ihtiyaç duyduğu dönüşüm için bir ilk adım niteliğinde, olmazsa olmaz bazı ekonomik, politik, sosyal ve kültürel tedbirlerden oluşan asgari bir program geliştirecekti. Bu görüşmelerin bir sonucu olarak, oluşan görüş birliğini derleyen ve "Sierra Maestra Manifestosu" olarak bilinen bir belge yayınlandı. Bu buluşma, İsyan Ordusu'nun ve Fidel Castro'nun stratejik ve taktiksel açılımlarının sahip olduğu rolün kabul edilmesi anlamına geliyordu.

Gerillaya karşı başlatılan genel saldırının başarısızlığı karşısında, tiranlık, *campesino*ların isyan kuvvetlerine verdiği desteği yok etmek amacıyla kırsal bölgede uyguladığı şiddetin dozunu artırdı. Batista birliklerinin uğradığı yenilgilere misilleme olarak onlarca çiftçi öldürüldü. Ancak işlenen suçlar işe yaramıyordu. Yılsonunda, birliklerin başlattığı bir "kış" saldırısı, başlamasından kısa bir süre sonra yenilgiye uğratıldı.

Halk mücadelesinin diğer görünümleri

1957 yılı boyunca, Sierra Maestra'da gerilla hareketinin yerleşiklik kazanması ve gelişmesi ile paralel olarak, kentlerde ve kırsal kesimde yeraltı mücadelesi hız kazandı. Bu yeraltı hareketi kendini çok değişik yollarla dışavuruyordu: grevler, iş bırakma eylemleri, gösteriler ve kitle hareketleri; silahlı eylemler, sabotajlar, saldırılar; sivil itaatsizlik ve direnişler; propaganda; gerillaya gıda, ilaç ve giysi tedariki için bağış toplama faaliyetleri, gerilla ve diğer faaliyetler için savaşçı kaydetme. M-26-7, PSP ve DR pek çok kez eşgüdüm içinde yürütülen eylemlerinin sayısını artırdılar. Tiranlığa karşı diğer mücadeleler de devam etti ve çok sayıda muhalif, siyasi liderlerin pasif ve sahtekâr tutumundan duyduğu memnuniyetsizliği ortaya koydu.

Kübalı kadınlar, hem dağlarda hem de kentlerde, tiranlığa karşı verilen kavgada çok onurlu bir yere sahip oldular. Sık sık, kadınların bayraklar taşıyıp devrimci marşlar söyledikleri, dayağa, tutuklamaya ve katliamla-

ra maruz kaldıkları gösteriler düzenleniyordu. 4 Ocak 1957'de, her gün yapılan gösterilerden birinde, iki yüzden fazla kadın siyahlara bürünmüş ve "Çocuklarımızı öldürmekten vazgeçin!" yazan pankartlarla yürüyüşe geçmişlerdi.

Başkanlık Sarayı'na saldırı ve "Corynthia" seferi

13 Mart'ta, "tiranlığın beyin takımını yok etmek" taktiği doğrultusunda, PRC(A)'nın bazı militanlarının ve başka örgütlerden savaşçıların desteklediği Devrimci Direktörlük, Batista'yı ortadan kaldırmak amacıyla cumhuriyetin başkentinde bulunan Başkanlık Sarayı'na saldırdı. Bu amaca ulaşılırsa, tiranlığı kesin olarak yenilgiye uğratmak üzere sokakları işgal etmeleri için halka çağrı yapılacaktı; böylece başkentteki başlıca askeri üsler işgal edilecek ve başka eylemler başlatılacaktı.

Devrimciler, Saray'ın üçüncü katına ulaşmayı başarsa da, büyük olasılıkla ofisinin içinde bulunan gizli bir merdivenden kaçmayı başaran tiranı öldüremediler.

Başkanlık Sarayı kuşatmaya alınmışken, Direktörlük'ün önderi José Antonio Echeverría'nın yönetimindeki bir grup Radio Reloj'u bastı. Echeverría, radyo istasyonunun stüdyosundan, Batista'nın öldürüldüğünü ilan eden devrimci bildiriyi okudu. Ardından, Üniversite Öğrencileri Federasyonu (FEU) bürosuna gitmek üzere oradan ayrıldı. Ancak ayrılmadan önce, arabasının önü polislerce kesildi ve karşılıklı ateşin sonucunda öldürüldü. Böylece, Küba, bir kuşağın en değerli genç insanlarından ve en gözüpek savaşçılarından birini kaybetmiş oldu.

13 Mart eyleminde, saldırılarda yer alanların otuzdan fazlası hayatını kaybetti. Ayrıca haftalarca sonra, 20 Nisan'da, dört kişi polis tarafından pusuya düşürülüp katledildi. José Antonio Echeverría'nın ölümünün ardından FEU başkanı olan Fructuoso Rodríguez polis tarafından katledilen bu grubun içindeydi.

Silahlı öğrenci örgütü, Saray'a düzenlenen saldırının şerefine, bu tarihi olayın gününü ismine ekledi. O günden sonra, kendilerini 13 Mart Devrimci Direktörlüğü (DR-13-M) olarak adlandırdılar.

Dağlarda silahlı mücadelenin olanaklı olduğunun farkına varan *Auténtica* örgütü (eski başkan Prío Socarrás'a bağlı bir isyan grubu)

Miami'den Küba'ya, 24 Mayıs'ta Oriente eyaletinin kuzeyinde Caboni-co körfezinden karaya çıkan bir ekip gönderdi. Bu ekip, resmi CTC'nin (Küba İşçileri Konfederasyonu) eski önderi Calixto Sánchez White'ın komutasındaki otuz kişiden oluşuyordu.

Bu sefere katılanlar karaya çıktıkları mevkinin yakınındaki Sierra Cristal'e girmeye çalıştılar ancak başarılı olamadılar. Tiranlığın ordusunca taciz edilir durumda ve rehbersiz, bitkin ve aç bir haldeyken, içlerinden 15'i yakalandı ve İsyan Ordusu'nun El Uvero garnizonuna saldırdığı gün olan 28 Mayıs'ta idam edildiler. Bu ayaklanma girişimi, onları getiren yatın isminden hareketle "Corynthia" seferi olarak bilinir.

Frank País'in ölümü. Genel grev

30 Temmuz 1957'de, devrimci hareket en acı ve en maliyetli kayıplarından birini verdi: Frank País, Santiago de Cuba'nın sokaklarında polisle girdikleri silahlı bir çatışmada arkadaşı Raúl ile birlikte öldürüldü. Frank, M-26-7'nin ulusal eylem önderi olmasının yanı sıra, Faustino Pérez hapse atıldığında örgütün kentlerdeki önderliğini de üstlenmişti. Fidel'e göre, "Frank, en değerli, en yararlı, en olağanüstü savaşçımızdı".

31 Temmuz'da, Santiago sakinleri genç devrimcinin cenazesi için caddeleri doldurdular. Grev için atılan slogan kısa zamanda bütün kente yayıldı. İşçiler fabrikalarda ve diğer işyerlerinde iş bıraktılar. Ticari kuruluşlar kepenk indirdi ve caddelere göstericiler akmaya başladı. Grev eylemleri, bütün baskılara rağmen, ticari kuruluşlara ve kamu binalarına sabotajlar, radyo istasyonlarının işgali ve hatta bazı yerlerin "ölü şehir" ilan edilmesiyle birlikte eyaletin kalan kısmına da yayıldı. Hareketin, başlangıçta göründüğü gibi tiranlığı yenmeye muktedir bir halk ayaklanmasına dönüşmesini engelleyen beklenmeyen ve kendiliğinden karakteri bir yana, eylemler bir hafta boyunca çeşitli yerlere yayılmaya devam etti. M-26-7, Sosyalist Halk Partisi ve Devrimci Direktörlük arasında eylem koordinasyonu bulunmasına ve hatta bunların Auténtica örgütü ve Genç Katolik İşçiler'le temas halinde olmasına karşın, bu kadar önemli bir eylemi, geriye döndürülemez bir noktaya taşıyacak koordinasyon için vakit yoktu.

Bu grevin önemi, bu sefer ekonomik talepler veya maddi kazanımlar

için değil, iyi tanımlanmış devrimci hedefler doğrultusunda harekete geçen halkın ulaştığı siyasi bilinç düzeyini göstermesindedir. Böylece, diktatörlüğe karşı mücadelede genel grevin silahlı ayaklanmanın tamamlayıcısı olarak oynadığı vazgeçilmez rol bir kez daha doğrulanmış oldu.

Cienfuegos Ayaklanması

Batista rejimine karşı mücadelenin yoğunluğu ve silahlı gücün kendisinden daha değerli olan unsurların giderek büyüyen bütünleşmesi, en mükemmel biçimlerinden birine, 5 Eylül 1957'de Cienfuegos Ayaklanması'nda büründü.

Bu eylem, aslolarak Havana ve Cienfuegos'ta geliştirilen, deniz, hava ve kara kuvvetlerinden subayların, astsubayların ve askerlerin, 26 Temmuz Hareketi'nin önderlerinin, çeşitli eylem gruplarının, bir Sosyalist Halk Partisi temsilcisinin ve başka insanların katılımıyla gerçekleşen bir komplonun sonucunda ortaya çıktı.

Plan, deniz ve hava kuvvetleri birliklerinin başkaldırmasını, askeri üslerin ve devlet bürolarının işgalini, genel grev çağrısını, iktidarı İsyan Ordusu'na devretmek üzere bir cuntanın kurulmasını kapsıyordu. Cienfuegos'da ayrıca, Cayo Coco denizcilerinin ayaklanması, kentin ele geçirilmesi ve bir gerilla cephesi açmak üzere Escambray dağlarına olası bir geri çekiliş de öngörülüyordu.

Ayaklanma için tarih 5 Eylül olarak kararlaştırılmıştı. Ancak, Havana'da son anda ertelendi. Ama bu erteleme kararı Cienfuegos'ta bilinmiyordu; dolayısıyla ayaklanma, plana uygun olarak gerçekleşti. Ayaklananlar Cayo Coco üssünü ele geçirdi, silahları halka dağıttı ve kentte mücadeleyi başarıyla başlattı. Ertesi güne kadar savaştılar; fakat plana diğer yerlerde uyulmadığı için, diktatörlük Havana ve diğer kentlerden gelen güçlü takviye kuvvetleri sayesinde ayaklanmayı bastırdı.

Bu kahramanca eylem, çoğu denizci olan 50 devrimcinin hayatına mal oldu. Bunların çoğu, yakalandıktan sonra öldürüldü.

Sivil Direniş Hareketi. Terörün tırmanışı

26 Temmuz ulusal önderliği ile Şubat 1957'de yapılan toplantıda varılan anlaşmanın gereklerini yerine getirmek amacıyla, yılın ortalarında, Sivil

Direniş Hareketi ülke çapında örgütlenmeye başladı. Saflarında M-26-7 militanları ve başka örgütlere mensup kişiler olsa da, Sivil Direniş'in belirtilen amacı silahlanmak ya da sabotaj düzenlemek istemeyen, öte yandan davaya ekonomik olarak katkıda bulunabilecek, eğlence sektörünü ve diğer kamusal faaliyetleri boykot edebilecek, ilaç ve başka ihtiyaçlar konusunda yardımcı olabilecek ve sivil itaatsizliğin komutlarına uyacak ya da tiranlığın reddini başka yollarla ifade edebilecek olan çok sayıda muhalifi bir araya getirmekti.

Dolayısıyla, 26 Temmuz Hareketi'nin yönlendirdiği Sivil Direniş Hareketi, Batista karşıtı halk seferberliğine aktif katılım gösterdi ve üyelerinin pek çoğu M-26-7'nin önemli önderleri haline geldi.

Bu faaliyetlerle birlikte, bireysel saldırıların ve terörist eylemlerin sayısında bir artış oldu. 1957 yılı boyunca, kentlerde ve kasabalarda infilak eden patlayıcıların ve bombaların sayısı sürekli arttı ve tek bir günde onlu sayılara ulaştı. Bu günlerden birinde, 30 Temmuz'da Havana, yüzden fazla patlamayla sarsıldı. Bu nedenle, bu tarih "yüz bomba gecesi" olarak hatırlanır. Karşılığında baskıcı güçler de terörü tırmandırdılar; işkenceye uğrayan ve katledilen genç insanların sayısı dikkate değer ölçüde arttı. Bu sayıya, deneyim eksikliği, heyecan ve dikkatsizlik yüzünden taşınırken patlayan pek çok bombanın kurbanlarını da eklemek gerekir.

Tiranlığın işkence ve cinayet suçlusu uşakları da sık sık öldürülmeye başladı. Bunların en fazla yankı uyandıranı, 23 Kasım'da Holguín'de bir M-26-7 komandosu tarafından gerçekleştirilen ve 7. Alay'ın komutanı Albay Famín Cowley'in ölüdürüldüğü eylemdi. Daha önce açıklandığı üzere, Cowley "Kanlı Noel"in, "Corynthia" seferi üyelerinin katlinin ve başka suçların birinci dereceden failiydi.

Ordu, Cowley'in ölümüne misilleme olarak, on bir Holguínliyi öldürdü. Tiranlık, büyüyen devrimci mücadele ve halkın karşı koyuşu karşısında durumu soğukkanlı bir şekilde değerlendirmek yerine aşırı bir öfkeyle daha da saldırganlaşıyordu. Cinayet ve kötü muamele vakalarının sayısı aşırı derecede arttı. Bunlardan pek çoğuna değinildi, ancak özel çağrışımları olan bazılarını da eklemek gerekiyor.

21 Ekim'de, Bayamo kenti "San Bartolomé Gecesi"ni yaşadı. Batista

ordusu bu kentte 25 kişinin öldürülmesi, çok sayıda insanın yaralanması, kötü muamele görmesi, hapsedilmesi ve ev baskınları ile sonuçlanan bir şiddet dalgası başlattı. 18 Aralık'ta, Sancti Spiritus'ta 7, Jovellanos'da 4 kişi asılmış olarak bulundu.

İtibarlı bir komünist ve ulaştırma işçilerinin önderi olan José María Pérez ve diğer komünist işçi önderleri Humberto Alvarez (şeker) ve José M. Ramírez Casamayor (demiryolu) hapsedildiler ve vahşice işkenceden geçirildiler. Tanınmış politikacı ve avukat Pelayo Cuervo Navarro da bir sabah başkentte ölü bulundu.

15 yaşındaki William Soler de iki arkadaşı José R. Rodríguez López (18) ve Rolando Poland Azoy (20) ile birlikte aynı kaderi paylaştı. Santiago de Cuba'nın sokaklarında, Josué País (Frank País'in kardeşi), Floro Vistel ve Salvador Pascual vurularak öldürüldüler. Öğretmenler René Fraga Moreno ve Ruben Bravo, sırasıyla Matanzas ve Holguín'de baskıcı güçlerin elinde can verdiler.

Miami Paktı

Gerilla grubunun Sierra Maestra'da yerleşiklik kazanması ve ülke çapında ayaklanma hareketinin yükselişi, devrimci hareketi durdurmak ve Fidel Castro'nun önderliğine son vermek amacıyla, burjuva muhalefeti cephesinde (siyasi partiler ve toplumsal kuruluşlar) uzlaştırma girişimlerinin yeniden gündeme gelmesine neden oldu. Cumhuriyet'in Dostları Derneği toparlandı ve Küba Basın Bloku, Rotary ve Lion Klüpleri ve pek çok başka sivil kuruluş yeni pasifist girişimlerde bulundular. Hükümet ile Kongre'de temsil edilen muhalefet partilerinin diyaloguna katkıda bulunmak amacıyla bir Parlamento Komisyonu kuruldu. Fakat Batista, uzlaşma çabasında bulunanlarda belli yanılsamalar yaratıp onları birkaç ay oyaladıktan sonra, onların temel isteklerini nihai olarak reddetti.

Ancak hâlâ, oligarşinin ve Küba'da ABD tekellerinin sınıf çıkarlarına zarar vermeden Batista'yı iktidardan indirmek yönünde çaba gösteriliyordu. Ekim 1957'de sona eren temas ve görüşme sürecinin ardından, çok sayıda Küba muhalefet partisinden ve örgütünden gelen temsilciler Miami kentinde buluştu: Küba Devrimci Partisi (*Auténtico*), Küba Halkının Partisi (Ortodoks), *Auténtico* örgütü, Üniversite Öğrencileri Federas-

yonu, Emeğin Devrimci Direktörlüğü, Demokrat Parti (José R. Andreu ve Lincoln Rodón'un bir fraksiyonu), 13 de Marzo Devrimci Direktörlüğü ve iddiaya göre, 26 Temmuz Hareketi.

Bu örgütlerin vardığı ve Miami Paktı olarak bilinen anlaşma, Küba Kurtuluş Konseyi'ni doğurdu. Konsey üyeleri 1 Kasım'da, birliklerinin temelini, amaçlarını ve bunlara ulaşmak için atılacak adımları açıklayan bir belge imzaladılar. Seçimi işaret eden bir çözüme karşı çıkıyorlar, *Auténtico*cu ekonomist Felipe Pazos yönetiminde, 18 ay içinde ülkeyi genel seçimlere götürecek ve sınırlı bir reform programı uygulayacak bir geçici hükümet oluşturulmasını öneriyorlardı. Bu amaçla OAS (Amerika Devletleri Örgütü) ve BM'den yardım talebinde bulundular.

Pakt, Şubat 1957'de Fidel Castro, Raúl Chibás ve Felipe Pazos'un imzaladığı Sierra Maestra Manifestosu'nun temel ilkelerini tahrif ediyor ve Fidel'in tamamen bilgisi dışında oluşturulduğu için 26 Temmuz Hareketi'ni misyonunu tamamlamış bir oluşum olarak sunarak onun elini kolunu bağlamaya çalışıyordu.

ABD'nin resmi çevrelerinin onayına ve teşvikine güvenen Miami Paktı, 26 Temmuz Hareketi'nin ve Sosyalist Halk Partisi'nin ulusal düzeyde izlediği siyasi doğrultuya çok ciddi eleştiriler yöneltti ve şiddetle karşı çıktı. İsyanın önderi, 14 Aralık 1957 tarihli bir belgede, M-26-7'nin Küba Kurtuluş Konseyi'ndeki temsilini, örgütün vermemiş olduğu bir yetki üstlenildiği ve örgütün haberi olmadan görüşmeler yapılıp anlaşmalara varıldığı gerekçesiyle sonlandırdı.

Fidel önemli olanın ne pahasına olursa olsun birlik değil, o birliğin temeli, birliği oluştururken gidilen yolun tutarlılığı ve birliğin oluşumunun altında yatan yurtsever niyetler olduğu fikrini koruyordu. Belgenin kararsızlığını, Küba'nın içişlerine herhangi bir dış müdahalenin kabul edilmemesi ilkesini es geçen korkaklığını ve Batista'nın yerine geçecek bir askeri cunta ihtimaline karşı kuvvetli bir karşı duruş sergilememesini sert bir dille eleştirdi. İmzacıların, özünde gerilla hareketini küçümseyen tavrını kınadı. İsyan Ordusu'nun elinden Cumhuriyet'in ordusu olma hakkını almaya dönük üstü örtülü amacını ve devrimci hareketin merkezini sürgüne gönderme niyetini ifşa etti. Fidel, Felipe Pazos yerine

herhangi bir siyasi bağı olmayan yargıç Manuel Urrutia Lleo'yu, geçici hükümetin başkanı olarak desteklediğini açıkladı. Lleo, "Granma" yatı seferi üyelerinin davasında onurlu tavrını korumuştu. Radikal duruşuyla, ABD hükümeti ve Küba burjuvazisini pasifize edebilirdi.

Devrimin önderi birlik görüşmelerine kapıları tamamen kapatmıyordu; fakat bu görüşmelerin, devrimci Küba halkının meşru temsilcileri olarak isyancı savaşçıların ortaya koyduğu ilkelere saygı temelinde olması gerektiğini tekrarladı. Fidel, bu koşulların kabul edilmemesi durumunda "bugüne kadar yaptığımız gibi, her çatışmada düşmanın elinden aldığımız silahlardan daha fazlası olmadan, çileli halkımızın desteğinden başka bir yardım almadan ve ideallerimizin bize sağladığından daha fazla desteğimiz olmadan mücadeleye kendi başımıza devam ederiz" uyarısında bulundu. "Onurlu bir şekilde ölmek için, refakatçiye ihtiyacımız yok" diye de ekledi.

Bu karşı çıkış, hiçbir ciddi başarı elde edemeden dağılan Miami Paktı'nın kaderini belirledi. Bu olay, Fidel Castro ve İsyan Ordusu'nun Küba devrimci hareketinin tek gerçek öncüsü olduğunu ve bu öncü olmadan kimsenin Küba'nın sorunlarını çözmeyi hayal bile edemeyeceğini gösterdi.

Halk mücadelesinde ve devrimci savaşta yeni aşama

1958 yılı başladığında kentlerde ve kasabalarda yeraltındaki mücadele büyümeye devam ediyordu. İsyan Ordusu bu sırada, çatışmalardan zaferle çıkarak eylem alanını genişletiyor, düşman mevzilerini vurmak için dağlardan iniyor ve Batista'nın tanınan tüm taraftarlarının mal ve mülklerine sabotaj eylemleri düzenliyordu. Bütün bunlar halk ayaklanmasını daha üst bir düzeye taşıdı.

Ülke çapında, özellikle de Matanzas'tan Oriente'ye, devrimciler şeker kamışı tarlalarını ateşe veriyor, tiranlığın uşaklarını öldürüyor, patlayıcı madde yerleştiriyor, rejime karşı propaganda ve kitle hareketliliğini arttırıyordu. Devrimci bir genel grev için beklentiler artmıştı.

Şubat ayında Havana'da, M-26-7'den bir grup, hükümetin desteğindeki bir uluslararası yarışa katılmaya hazırlanan ünlü otomobil yarışçısı Juan Manuel Fangio'yu kaçırdı. Ünlü Arjantinli yarışçı, turnuvanın başlıca çe-

kim merkeziydi. Bu kaçırma eylemi, Küba'daki durumu dünyaya duyurma amacı taşıyordu. Eylem amacına bütünüyle ulaştı.

Ancak rejimin baskısı da artıyordu. Binlerce kişinin işkenceden geçirilip suikaste kurban gitmesi büyük yankılar uyandırdı. Bu kurbanların arasında, Pinar del Río'dan genç 26 Temmuz önderi Orlando Nodarse, Havana'dan Gerardo Abreu (Fontán), Manzanillo'dan Küba'da seçilen ilk komünist belediye başkanı olan itibarlı işçi önderi Paquito Rosales, Aleida Fernández Chardiet ve vahşice işkenceden geçirildikten sonra hayatta kalmayı başaran Katolik öğretmen Estherlina Milanés Dantin de vardı.

Yoğun baskılar altında, Batista'nın kısa bir süre için anayasal güvenceleri geri getirmeye karar vermesi, insanların diktatörlüğün işlediği başlıca suçlardan ve hukuksuz uygulamalardan, ülke çapında kitle hareketinin büyümesinden ve İsyan Ordusu'nun başarılarından haberdar olmalarını mümkün hale getirdi. Bu da mücadeleye yeni bir itki kazandırdı.

Pino del Agua'da 17 Şubat'ta yaşanan çatışma, devrimci savaşın gelişiminde büyük bir öneme sahiptir. Pino del Agua, Sierra Maestra'nın tepelerinden birinde, bir hızar atölyesini çevreleyen, Bayamo'nun güneyinde yer alan küçük bir köydü. İyi silahlanmış ve iyi korunan bir şirket tarafından savunuluyordu. Amaç kasabayı ele geçirmek değil, orduyu, kuşatma altına alınan kışlaya yardım etmek üzere yedek birlik göndermeye zorlamaktı. Gerilla bu fırsatı değerlendirerek, ek kuvvetleri tuzağa düşürüp yok etmek için bütün yolları kesti.

Kısmi bir başarı sağlandı. Olaylar tam olarak planlandığı gibi gelişmedi, çünkü düşman, kasabaya giden anayollardan birinden, zorla kendine kalkan yaptığı yerli kadın ve çocuklardan ördüğü duvarla kendini koruyarak ilerlemişti. Harekat sona erdiğinde, ordu, çoğu kadın ve çocuk 13 *campesino*yu öldürmüştü. Batista'nın ordusu 25 kayıp vermiş, aynı sayıda asker yaralanmış, 5 kişi de esir alınmıştı. Bunun yanı sıra, 30 tüfek, 5 makineli tüfek ve gizli bir mühimmat deposu ele geçirildi. İsyancıların kaybı bir kişiydi ve üç de yaralıları vardı.

O andan itibaren, İsyan Ordusu hareket savaşı ile mevzi savaşını, ikincisini daha baskın olarak kullanmak üzere, birleştirdi.

Birkaç gün sonra, 24 Şubat'ta, isyancıların radyo istasyonlarından biri

olan Radio Rebelde'nin yayınları başladı. 4. Yürüyüş Kolu Karargâhı'nın yanında, La Mesa adlı bir yerde bulunuyor ve Che tarafından idare ediliyordu. Bu radyo istasyonu savaş boyunca yayın yaptı ve benzersiz bir rol oynadı.

Pino del Agua'dan sonra koşullar, operasyon bölgesinin, yeni gerilla kolları oluşturularak ve yeni savaş cepheleri açılarak adamakıllı genişletilmesine olanak verdi. Fidel'in komutasındaki ilk çekirdek olan 1. Yürüyüş Kolu ve Che'nin komutasındaki 4. Yürüyüş Kolu'nun yanında, Binbaşı Crescencio Pérez komutasında Mart 1958'de 7. Yürüyüş Kolu oluşturuldu. Bunlar, Birinci Cephe olarak isimlendirilen cepheyi oluşturacaktı.

"Frank País" İkinci Doğu Cephesi

Mart ayının ilk günlerinde, iki yeni yürüyüş kolu daha oluşturuldu: Raúl Castro Ruz ve Juan Almedia komutasında 6. ve 3. yürüyüş kolları.

Bu iki yürüyüş kolu, Oriente eyaletinin doğusunda iki yeni savaş cephesi açma görevini üstlenmişti.

6. kol, uzun ve zorlu bir yürüyüşün ardından, Oriente'nin kuzeydoğusundaki ulaşılması güç bir dağlık bölgeye girdi. Buraya "Frank País" II. Doğu Cephesi adı verildi. Bu, 12 bin kilometre karelik, yaklaşık 400 bin insanın yaşadığı bir alandı. Bölge, tarımsal açıdan dikkate değer ölçüde zengindi (şeker kamışı, kahve, kereste vb.) ve burada, içlerinde 15 şeker imalathanesi ve Nicaro ve Moa isimli iki nikel işleme fabrikasının da bulunduğu endüstriyel işletmeler de mevcuttu.

Bu Cephe'nin kurulması ile bölgenin çiftçileri uygun şekilde örgütlendiler, isyancı görüntüsü vererek saldırılar düzenleyen haydut grupları ortadan kaldırıldı, bölgedeki gerilla grupları yeniden örgütlendi, bir havaalanı ve bir bomba fabrikası inşa edildi. Bir istihbarat servisi, askerler için bir malzeme temin ağı, bir bayındırlık bölümü, bir sağlık birimi, 40 kadar hastane ve 400 okul kuruldu.

II. Doğu Cephesi, devrimci savaşta belirleyici bir rol oynadı. Dokuz aylık bir dönem içinde, (Nisan 1958'den Aralık 1958'e) birlikler 250 savaşçıya ulaştı, tiranlığın otuzdan fazla garnizonu yok edildi, düşmana 200 kadar kayıp verdirildi ve 1200 civarında silah ele geçirildi. Cephe güçleri

bu süre içinde hızla büyüdü ve toplamda 6 kola ulaştı.

Diğer muharebe cepheleri

Öte yandan 3. Kol Kumandanı Juan Almeida, Santiago de Cuba'nın batısını, Sierra Maestra dağlarının önemli bir bölümünü içine alan Üçüncü Cephe'yi oluşturdu. Diğer başarılı muharebeler de bu alanda yapıldı. Bu cephedeki birlikler, Oriente'nin başkenti için büyüyen ve sürekli hale gelen bir tehdit oldu ve bu eyaletteki nihai saldırıda önemli bir rol oynadı.

1958'in bu ilk aylarında, DR-13-M'nin ve PSP'nin dağlardaki silahlı mücadele ile yaptıkları işbirliği de önemli ölçüde gelişti. Direktörlük, 1957'nin Kasım ayı başlarından beri, adanın ortasında, Santa Clara'nın güneyinde, Escambray dağlarında bir gerilla cephesi açmak için adımlar atıyordu. Nihai olarak, bir grup gerilla, İkinci Ulusal Escambray Cephesi adı verilen bu bölgeye yerleşti. Ancak başlıca önderleri, Direktörlük'ün talimatlarına uymadılar, Prío Socarrás'la temas kurdular ve çiftçilere kötü muamelede bulunarak hırsızlık yaptılar; hatta cinayet bile işlediler. Bu hareketleri, örgütten uzaklaştırılmalarıyla sonuçlandı. Batista ordusuna karşı kayda değer herhangi bir eylem gerçekleştirmediler.

8 Şubat 1958'de, "Scapade" yatı, Camagüey eyaletinin güney kıyılarındaki Nuevitas körfezinden Küba'ya girdi. Sefer, Direktörlük'ün Genel Sekreteri Faure Chomón tarafından yönetildi. İyi silahlanmış yeni savaşçılar, Escambray Cephesini canlandırabilmeyi ve Direktörlük'ün Havana'daki faaliyetlerini, ihtiyaçları olan adam ve silahı sağlayarak güçlendirebilmeyi umuyorlardı. Birkaç gün sonra, gerilla müfrezesi Escambray'dan gelerek tiranlığın Cabaiguán ve Placetas kasabalarındaki birliklerine saldırdı. Ondan sonra da önemli eylemlere imza attı. Gerilla güçleri savaşın sonuna kadar operasyonlarını sürdürdüler.

Öte yandan, Sosyalist Halk Partisi (PSP), 1957 yılının ikinci yarısında, taktiksel kavramlarını İsyan Ordusu'nunkine yakınlaştırdı. Partinin birkaç önderi, Fidel Castro ve şeker sektöründeki Taleplerin Savunulması Komitesi'nin en üst düzey önderi olan Ursinio Rojas ile görüş alışverişinde bulunmak üzere, Sierra Maestra'ya gönderildi. PSP, aynı yılın Aralık ayında silahlı mücadeleyi destekleme kararı aldı ve üyelerine gerillaya katılma izni verdi. Aynı zamanda, Las Villas eyaletinin kuzeyinde, Yagu-

ajay bölgesinde faaliyet gösterecek bir gerilla müfrezesini oluşturma hazırlıkları başlamıştı.

Yaguajay belediyesi, 19. yüzyılın bağımsızlık savaşları sırasında, görkemli *mambí* mücadelesine tanıklık etmiş, Cumhuriyet döneminde *campesino* mücadelesini görmüştü.

Komünistler bölgede önemli bir nüfuza sahipti; o kadar ki burası komünist belediye başkanı seçen iki belediyeden biriydi. Yaguajay belediye başkanı, 1952 darbesinden sonra görevinden uzaklaştırıldı. Bu yüzden, PSP'den bir isim, aynı zamanda campesino önderi olan Félix Torres gerilla grubunun başına getirildi. Torres daha sonra bu bölgede kumandan olacaktı.

"Máximo Gómez" adı verilen müfreze homojen bir yapıya sahipti: Üyeleri büyük oranda PSP ve M-26-7'ye mensuptu. Malzeme tedarik şebekeleri, bir hastaneleri vardı ve bir gazete yayınlıyorlardı. Gerçekleştirdikleri çok sayıda eylem arasında, Iguara ve Zulueta'nın ele geçirilmesi ve Yaguajay kentine yapılan saldırı da vardı. Grup, Camilo Cienfuegos ve tümeninin bölgeye gelmesine kadar bağımsız olarak savaştı; Cienfuegos geldikten sonra ona tabi oldu.

PSP, Sierra Maestra'da İsyan Ordusu'na önder ve militan anlamında yaptığı önemli katkıların yanı sıra, diğer eyaletlerde de belli sayıda militanını gerilla gruplarına dahil etti. Kendi müfrezelerini yaratanların ve diğer gerilla gruplarına ya da cephelere katılanların hepsine, kendilerini askeri İsyan Ordusu yöneticilerine ve önderleri Fidel Castro'ya tabi kılmaları emri verildi.

Seçim planları ve şüpheli anlaşmalar. ABD manevraları

1958 başlarının devrimci yükselişi ile eş zamanlı olarak, hükümetin seçim manevraları ve Küba'daki ABD büyükelçiliğinin yüreklendirdiği siyasi partilerin ve burjuva kurumların uzlaştırma çabaları yeniden ortaya çıktı. Batista, başkanlığı, kendisinin bir numaralı uşağı olan Dr. Andres Rivero Agüero'ya devretmeyi kabul ederek genel seçim çağrısı yaptı. Muhalefet politikacıları Ramón Grau San Martín ve eski Ortodoks Carlos Márquez Sterling'in yanı sıra, daha sonra yarıştan çekilecek olan José Pardo Llada, Luís Conte Agüero ve Emilio Ochoa da bir kez daha bu oyuna alet oldu-

lar. Cumhuriyet'in Dostları Derneği ile bir grup Küba kurumu arasında "al gülüm ver gülüm" türünden görüşmeler yapıldı.

1 Mart'ta, Katolik Kilisesi hiyerarşisi, bir ulusal birlik hükümeti kurulmasını savunan bir Piskoposluk belgesi aracılığıyla, diktatörlük temsilcilerini de içeren ve muhtemelen Batista tarafından yürütülen pasifist anlaşmalara dahil oldu. Katolik piskoposların önerisini hayata geçirebilmek için yerli oligarşinin tanınmış temsilcilerinden oluşan bir sözde Ulusal İttifak Komisyonu oluşturuldu.

Fidel Castro, bu şüpheli anlaşmayı şiddetle reddetti. Gazeteci José Pardo Llada'ya ve Santiago de Cuba'daki CMKC radyosunun haber müdürüne hitaben yazılan mektuplarda, piskoposların ve Uzlaşma Komisyonu'nun anlaşmalarını reddetti ve kendisinin barışçıl bir çözümü kabul etmesi için yerine getirilmesini istediği şartları özetledi. Fidel, ortaya koyduğu ölçütleri bir ulusal basın konferansında açıklamak ve tirana, Sierra Maestra'da olup bitenlerle ilgili gerçeğin bilinmesi için gazetecilere izin vermesi çağrısında bulunmak istiyordu. Böyle bir izin verilmedi. Diğer olaylarda olduğu gibi, anlaşmaya, anayasal güvenceleri askıya alarak ve basına sansür uygulayarak nokta koyan Batista oldu.

Bu tutum, Batista'ya destek konusunda ABD hükümeti içinde varolan görüş ayrılıklarını pekiştirdi. Birkaç ay boyunca, durumun ciddiyetini idrak eden kesimler, Ağustos 1933'te olanları hatırlayarak, burjuva muhalefet için kabul edilebilir bir yol bulmak ve devrimin zafere ulaşmasını engellemek için çaba harcadılar. Ancak, son uzlaştırma girişimleri de başarısızlığa uğradığında, bu kesimler ABD'nin Küba'ya resmi silah sevkıyatını durdurmayı başardı. Bu önlemle birlikte, ABD hükümetinin Batista tiranlığıyla arasındaki mesafeyi açtığı izlenimini vermeye çalışıyorlardı.

Fakat gerçekte, Batista, bir dizi farklı yolla askeri yardım almayı sürdürdü. Ordu, ABD ordusundan tavsiyeler almaya ve ABD'nin Guantánamo'daki Deniz Üssü de bir malzeme kaynağı olmaya devam etti. Batista'nın Vaşington'daki askeri ataşesi, Pentagon'un generalleriyle buluştu. Bu toplantıda generaller, uygulanan ambargoyu ihlal ederek diktatörlüğe Guantánamo üssü üzerinden silah gönderme işini sürdürmeyi

üstlendiler. Üstelik, yürütülen gizli işlemler ABD topraklarından roket ve diğer silahlar alınmasını mümkün kılıyordu. Batista ordusu, ABD'nin yardımıyla Dominik Cumhuriyeti, Nikaragua, Britanya, İsrail ve diğer ülkelerden de silah ve başka malzemeler almaya başladı.

Temmuz 1958'de, ABD'ye ait bir deniz müfrezesi, Guantánamo Deniz Üssü'nün su ihtiyacını karşılayan bir kanalı koruma bahanesiyle Küba'ya geldi. Halkın protestoları ve uluslararası baskılar, kısa bir süre sonra bu askerlerin ülkeyi terk etmelerine neden olacaktı.

9 Nisan Grevi

Silahlı ayaklanmaya eşlik eden devrimci bir grevin Batista diktatörlüğüne son noktayı koyacağı fikri, 1958'in ilk aylarında olağanüstü bir ağırlık kazanmıştı. Mart ayında, dağlarda süren gerilla savaşının dikkat çekici biçimde ilerlemesi ve etkili olması, kent ve kasabalarda grevler ve kitle hareketleri ile ayrıca Venezuela gibi ülkelerde halkın elde ettiği bazı başarılar pek çok insanı yüreklendirmişti.

1957'nin sonundan beri, 26 Temmuz Hareketi'nin eyaletler ve belediyelerde emek cephesini oluşturmasının bir sonucu olarak, David Salvador önderliğindeki 26 Temmuz sendika önderlerinin bir projesi olan, Ulusal Emek Cephesi (FON) ortaya çıktı. Bu örgütün görevi, emek kesiminin genel grevini organize etmek ve uygulamaktı. Sivil Direniş Cephesi, beyaz yakalılarla ticaret ve sanayi kesimlerini, Ulusal Öğrenci Cephesi (yine 26 Temmuz Hareketi'nden) ise öğrencileri harekete geçirecekti. Grevle desteklenen silahlı eylemler kırsal kesimde İsyan Ordusu'nun, kentlerde 26 Temmuz milislerinin sorumluluğundaydı.

12 Mart'ta Sierra Maestra'da bir manifesto yayınlandı. Manifestonun altında Fidel Castro'nun ve Hareket'in ovalardaki sorumlusu Faustino Pérez'in imzaları bulunuyordu. Bu belgede, grevin nasıl idare edileceğine ilişkin talimatlar yer alıyordu. Ancak, aynı ayın 26'sında Fidel, grevin CDD ya da diğer Batista karşıtı emek örgütleri hesaba katılmadan gizlice örgütlendiğinin bilinciyle, bütün işçilerin yurtsever mücadeleye katılabilmeleri için, FON'un rejime muhalif bütün emek kesimleriyle çabalarını ortaklaştırmasına duyulan ihtiyacı belirten ikinci bir çağrı yayınladı. Ama bu talimatlara uyulmadı.

9 Nisan 1958'de, saat 11.00'de, iki ulusal radyo istasyonu beklenmedik biçimde grev çağrısı yaptı. Havana'da ve ülkenin başka yerlerinde, çok sayıda kahramanca eylem gerçekleştirildi. Birkaç saat boyunca, hayat kısmen felç edildi, sabotajlar ve halk gösterileri yapıldı; 26 Temmuz milisleri orduyla çatıştı. Eylemlerin en fazla başarı elde ettiği Sagua le Grande kenti, devrimci güçlerce ele geçirildi ve hayat tamamen felç edildi. Devrimci güçler, 24 saat boyunca mevzilerini kesinkes koruyarak rejimin birlikleriyle savaştılar ve onları geri çekilmek zorunda bıraktılar.

İsyan Ordusu, o zamanki olanakları elverdiği ölçüde, genel grev girişimine tam destek verdi: Birinci Cephe'den bir birlik Cauto ovasına gitti; İkinci Cephe önemli kent ve kasabalara saldırılar düzenledi ve Üçüncü Cephe Santiago de Cuba yakınlarında cesur eylemler gerçekleştirdi.

Bütün bunlara rağmen, grev iyi gitmedi. Çok sayıda insan ordu, polis ve diğer baskıcı güçler tarafından dayağa maruz kaldı, tutuklandı ve cinayete kurban gitti. 50'den fazla savaşçı çatışmada ölerek ya da katledilerek Devrim şehitleri arasına katıldı. M-26-7'nin ulusal önderlerinden biri olan Marcelo Salado da bunlar arasındaydı.

Bu acı yenilginin nedenleri analiz edildiğinde, birkaç olgu öne çıktı: Düşman kuvvetlerini azımsamaya ve grevi destekleyen güçleri olduğundan daha büyük olarak tahmin etmeye iten hatalar; özellikle pek çok FON liderinin komünistlere karşı taşıdığı önyargılar yüzünden, devrimci güçler arasında gerçek ve etkili bir koordinasyon oluşturulamayışı; işçilerin rolünün azımsanması ve bu tür kitlesel mücadelelere hazırlıktaki deneyimsizlik.

Yanlış değerlendirmeler ve deneyim eksikliği grevin örgütlenmesinde ve yönetilmesinde yetersiz yöntemlerin kullanılmasına neden oldu: Büyük miktarda genel ve soyut propaganda üretildi, ancak greve çağırma anında, gizliliğe ve sürpriz yöntemlere başvuruldu. Bunlar bir kitle hareketinin değil, bir silahlı eylemin özellikleridir. Greve çağrı, pek çok 26 Temmuz önderi ve militanı da dahil olmak üzere halkı şaşırttı. Diğer yandan, ne İsyan Ordusu ne de 26 Temmuz milisleri eyleme yeterli biçimde hazırlanmışlardı.

Bu yenilgi devrimci harekete büyük bir darbe indirdi, ama bir yandan

da paha biçilmez bir deneyim oluşturdu. Fidel, böyle hataların bir daha tekrarlanmaması konusunda uyarıda bulunarak başarısızlığın nedenlerini ayrıntılarıyla analiz etti ve halka duyduğu her zamanki güvenle yeniden şu vurguyu yaptı: "Tiranlığa karşı mücadelede önemli bir silah olan genel grevden vazgeçmiş değiliz(...) Bir muharebe kaybedildi, ama savaş değil."

Yaklaşık bir ay sonra, 3 Mayıs'ta, M-26-7 ulusal önderliği, Sierra Maestra'daki Altos de Mompie'de, grevin sonuçlarının eleştirel analizinin yapıldığı ve devrimin geleceğine ilişkin önemli kararların alındığı önemli bir toplantı yaptı. İsyan Ordusu'nun öncü rolü ve gerilla savaşının üstünlüğü kavramları burada ortaya çıktı ve Fidel Castro'nun prestiji ve otoritesi güçlendi. Fidel ülkenin tümünde, sürgündeki örgütleri de dahil olmak üzere, M-26-7'nin Genel Sekreteri ve o ana kadar hareketin sivil önderliğine tabi olan kent milisleri dahil bütün kuvvetlerin Başkumandanı ilan edildi. Yapılan diğer değişiklikler arasında, ulusal düzeyde Emek Cephesi'ne yeni bir başkan atanması ve Fidel'in sürekli üzerinde durduğu emek hareketinin ortak eylemleri için yeni politika oluşturulması vardı. Bu yeni politikanın bir sonucu olarak, birkaç ay sonra, diktatörlüğe karşı bütün proletarya örgütlerinin temsil edildiği Ulusal Birleşik Emek Cephesi (FONU) kuruldu.

FF Planı: Tiranlığın büyük taarruzu. Yenilgisi

Diktatörlük, 9 Nisan grevi yenilgisinin ardından, Sierra Maestra'ya karşı, ABD'li danışmanların yardımlarıyla birkaç ay boyunca hazırlıkları süren büyük bir taarruz başlatmanın zamanının geldiğine kanaat getirdi. Operasyon, (İspanyolcada *Fase Final* yani Nihai Aşama ya da *Fin de Fidel* yani Fidel'in Sonu'ndan esinlenilerek) FF planı olarak adlandırıldı. Tiranlık, bu planın ayaklanmayı tamamen bastırması umudunu taşıyordu. FF, tüm isyan kuvvetlerine karşı, fakat özellikle en büyük darbenin vurulması planlanan Fidel'in yönetimindeki Birinci Cephe'ye karşı kapsamlı bir askeri harekâtı içeriyordu.

Batista ordusu, 14 piyade taburu ve 6 bölükten oluşan, bir tank bölüğü ile deniz ve hava kuvvetleri tarafından desteklenen 10 bin kişilik bir kuvveti dağlara sürdü. Taarruzun başlangıcında, 24 Mayıs 1958'de, İsyan

Ordusu'nun 300 kadar silahlı adamı ve sınırlı düzeyde kaynağı vardı.

Fakat Fidel böyle bir taarruzun her an olabileceğini bekliyordu ve bazı kritik önlemleri önceden almıştı. Bu bölge her açıdan savunma için örgütlenmişti; uzun bir direniş için gerekli kaynaklar bir araya getirilmişti. Arazinin bütün özelliklerinin ve tehlike yaratabilecek faktörlerin bilinciyle, düşmanın ilerlemesine karşı direnmek, zayıflayana kadar onu yormak ve uygun zamanda karşı taarruza geçmek için gerekli hazırlıkları yapmak üzere bir plan oluşturuldu. Kırsal nüfus, kendisini isyan birliklerine ekonomik olarak ve diğer bütün konularda destek vermek üzere hazırladı.

Belirleyici bir unsur unutulmamalı: iki taraf arasındaki esaslı fark. Elbette, tiranlığın ordusu güçlüydü: Taarruz sırasında ülke çapında, Deniz Kuvvetleri, Ulusal Polis ve diğer organlar hariç 40 bin adamını seferber etmişti. İyi talim yapmış, en iyi ABD uzmanlarının tavsiyelerini almıştı. ABD hükümeti, silahlar ve zamanın ileri teknolojisi dahil olmak üzere gerekli bütün kaynakları sağlıyordu. Ancak, Batista ordusu, oligarşiye ait, en kötü ahlaki bozuklukları bağrında taşıyan çürümüş görevlilerce yönetilen vahşi bir baskı aracı olması ve halkın en saf ve en vicdanlı kesimiyle karşı karşıya kalması nedeniyle tecrit oldu ve maneviyatı bozuldu.

Öte yandan, İsyan Ordusu esasen sömürülen ve ayrıncılığa maruz kalan mütevazı kadın ve erkeklerce oluşturulmuştu. Zincirlerinden başka kaybedecek bir şeyleri yoktu, ama kazanacakları bir dünya vardı. Zaferin, kararlılıklarına, güçlerine ve kahramanlıklarına bağlı olduğunun farkındaydılar ve onlara, Başkumandanları gibi defalarca istisnai kapasitesini, inancını, kararlılığını ve halkın davasına sadakatini göstermiş bir grup adam rehberlik ediyordu. Fidel onlara, José Martí'nin bir mağaranın derinliklerinde de olsa bir fikrin bütün ordulardan daha güçlü olduğunu söylemesinin nedenlerini öğretmişti.

İşte bu yüzden, isyan birlikleri, savaşçı sayısı, silah ve diğer maddi kaynaklar açısından karşı tarafın ezici üstünlüğüne rağmen, utanç rejimini yıkmak ve daha adil bir toplum kurabilmek için aç kalmaya, soğuktan donmaya ve diğer bütün zorluklara maruz kalmaya hazırdı. Maneviyatlarını bozmak mümkün değildi.

Düşmanın taarruzu, Fidel'in öngördüğü şekilde gelişti. Tiranlığın ordu-

su, Birinci Cephe'nin mevzilerini üç yönde ele geçirmeye başladı. Fakat bunu, isyan birliğinin güçlü direnişi yüzünden ağır bir bedel ödeyerek yaptı. Las Mercedes, Santo Domingo, Vegas de Jibacoa, San Lorenzo, Minas de Frío ve başka bazı mevzileri ele geçirdiler. Bunun karşılığında, pek çok noktada isyan direnişi ile karşılaştılar. Tüm savaşın en önemli eylemlerinden biri olan, Batista ordusuna ait bir taburun kuşatıldığı ve yenilgiye uğratıldığı El Jigüe muharebesi, 11 Temmuz ile 20 Temmuz arasında yaşandı.

Hükümete bağlı bir başka büyük güç, II. Doğu Cephesi'ne karşı harekete geçti, ama cephenin savunmasını çökertmeyi başaramadı. Bu girişimin başarısızlığı karşısında, tiranlığa bağlı hava kuvvetleri, özellikle bölgedeki köylere yönelik zalim bir bombardıman harekâtı başlattı. Sivil halk yangın bombalarına, roketlere ve bunların neden olduğu büyük bir yıkıma maruz kaldı. Bu uçaklar sık sık Guantánamo'daki ABD'nin Deniz Üssü'nde yakıt ikmali yapıyordu.

Bu olaylar karşısında, Kumandan Raúl Castro, bölgede yaşayan ABD vatandaşlarının yakalanması emrini verdi. Bu emir yerine getirildi; yakalananlar arasında, Guantánamo Deniz üssünde çalışan ve bölgeden geçmekte olan belli sayıda denizci de vardı. Toplam 49 kişi tutuklandı. Bu kararın amacı Batista'yı bölgeyi bombalamaktan vazgeçirmek ve dünyanın dikkatini bu vahşi saldırılara çekmekti. Fidel Castro kısa bir süre sonra, ABD ile ilişkilerin çetrefilli bir hal almasını engellemek için tutukluların salıverilmesini emretti. Fakat istenilen hedefe ulaşılmıştı.

Bombardımanlar askıya alınmış, ordu arazideki taarruzuna son vermiş, Amerika Birleşik Devletleri'nin Santiago de Cuba'daki konsolosu isyan önderliği ile pazarlık yapmak zorunda kalmış ve olayın uluslararası alanda geniş yankıları olmuştu.

Temmuz ayı boyunca, İsyan Ordusu kaybetmiş olduğu mevzileri geri almaya başladı ve 6 Ağustos'ta, düşman kuvvetlerinin Mayıs'ta büyük taarruzlarını başlattıkları ve Sierra Maestra'da varlık gösteren son kuvvetlerinin bulunduğu Las Mercedes de ele geçirildi. Batista birlikleri büyük bir yenilgiye uğradı.

İki aylık operasyonlar boyunca 100'den fazla çarpışma yaşandı. Bun-

lardan 6 tanesinin özel bir önemi bulunmaktaydı. Bu çarpışmalar, ordunun bin civarında kayıp vermesi ile sonuçlandı. Bu kayıpların arasında 300'den fazla ölü ve 443 esir vardı. İsyan kuvvetlerinden 27 kişi ölmüş ve 50 kişi de yaralanmıştı. İçlerinde, René Ramos Latour, Ramón Paz, Angel Verdecia ve Pedro Sotto Alba gibi yetenekli ve kahraman askeri yöneticiler ve askerler de vardı. İsyan Ordusu 500'den fazla silah ele geçirdi: tanklar, bazukalar, makineli ile değişik tip ve kalibrede tüfekler, yüzlerce havan topu, telsiz teçhizatı, 100 binden fazla mermi vb. Sonunda, isyan ordusunun asker sayısı neredeyse üçe katlandı: Şimdi 800 kişinin üzerindeydiler.

Telafisi mümkün olmayan bir yenilginin ardından, diktatörlük Oriente'de, yalnızca kentsel kesimde yeniden toparlanan birliklerine dayanır hale gelmişti. O zamandan itibaren, Devrim'in zaferine kadar, isyan birlikleri stratejik inisiyatifi ellerinde tuttular.

Karakas Paktı

Daha önce sözü edilen Altos de Mompie'deki toplantının ardından, devrimci kuvvetlerin birliği için oldukça olumlu adımlar atıldı. Aynı zamanda reformistlerin ve hatta muhafazakâr kesimlerin partileri, örgütleri ve grupları ile birlik için anlaşmalar yapılıyordu. Bu konudaki en kapsamlı ve ünlü çaba, 26 Temmuz Hareketi, Devrimci Direktörlük, FEU, Sivil Direniş Hareketi, *Auténtica* örgütü, Montecristi grubu, Emek Birliği, Sivil Kurumlar ile *Auténtico* Partisi ve Demokratik Parti'nin muhalif fraksiyonlarının temsilcileri tarafından 20 Temmuz 1958'de Venezuela'da imzalanan Karakas Paktı idi. Belgeyi eski bir subay ve kendisini toplantının Genel Koordinatörü olarak adlandıran avukat José Miró Cardona da imzaladı. Paktı, toplantıda bulunmayan, ama Sierra Maestra'ya giden ilk delegasyon olarak itibarlı bir aydın ve komünist önder olan Carlos Rafael Rodríguez'i gönderen Sosyalist Halk Partisi de onayladı.

Bildirgenin taslağı Sierra Maestra'da Fidel'in katkısıyla hazırlanmıştı. Bildirge, ülkenin ve tiranlığa karşı mücadelenin durumuna ilişkin bilgi veriyor ve bütün muhaliflerin devrimci sivil bir cephede mücadelelerini birleştirmeleri ihtiyacına işaret ediyordu. Bu birliğin temel amaçları şunlar olacaktı:

- Tiranlığı, silahlı ayaklanma ile yenerken ülke çapında genel greve ve silahlı eyleme yol açacak güçlü bir kitle hareketinin oluşturulması için bir ortak mücadele stratejisi belirlenmesi,
- Ülkeyi normalleştirecek, anayasal ve demokratik süreçle yönetecek bir geçici hükümetin kurulması,
- Hükümetin, Küba'nın bu ciddi durumundan sorumlu olanların cezalandırılmasını, işçi haklarını, düzeni, barışı, özgürlüğü, uluslararası taahhütlerin gereklerinin yerine getirilmesini ve Küba halkının ekonomik, sosyal, düşünsel ilerlemesini güvence altına alacak bir asgari programının olması,

İmzacı örgütler, ABD hükümetinden Batista'ya yaptığı her türlü askeri yardımı ve danışmanlığı kesmesi talebinde bulundular; ulusal egemenliği, Küba'nın antimilitarist ve demokratik geleneğini koruma kararlarını bir kez daha ifade ettiler. Savaşın, cumhuriyetin silahlı kurumlarına karşı değil Batista'ya karşı yürütüldüğünün altını çizdiler. Silahlı Kuvvetler içindeki bütün onurlu insanlara, tiranlığa verdikleri desteği kesme çağrısında bulundular.

Belge şu çağrıyla bitiyordu: "Ülkenin bütün devrimci, sivil ve siyasi güçlerini, bu birlik bildirgesini desteklemeye ve daha sonra, şartlar elverdiği ölçüde, birlik temelini tartışmaya ve bu temele onay vermeye davet ediyoruz."

Karakas Paktı tamamen politik bir anlam taşıyordu. Çünkü gerçek birlik, Sierra Maestra'daki ve ovalardaki günlük mücadele içerisinde, devrimci örgütlerin ve çeşitli parti ve gruplardan, savaşmayı ve dürüst bir duruşu kendi başına benimsemiş pek çok militanın arasında zaten sağlanmıştı. Bazı örgütler bildirgeyi yalnızca resmi bir yolla onayladılar; çünkü temsil ettikleri çıkarlar, altına imzasını koydukları sınırlı programı uygulamalarına izin vermemekteydi. Örneğin, ABD Merkezi İstihbarat Teşkilatı'yla bağlantısı olan Montecristi grubunun durumu böyleydi.

Birliğin mücadele içinde gelişecek sonuçları şunlardı: Fidel Castro'nun takip ettiği bütün strateji ve taktik açılımların bütün gerçek devrimci örgütler tarafından kabul edilmesi ve bu örgütlerin silahlı mücadele ile tam bir işbirliği içinde olması; Devrimci Direktörlük ve PSP militanlarından

oluşan gerilla müfrezelerinin acilen Fidel'in başkumandanlığında ve İsyan Ordusu'nun çatısı altında birleştirilmesi, İkinci Doğu Cephesi'nde çiftçi ve işçilerin geniş çaplı kongrelerinin toplanması; Las Villas eyaletinde, General Carrillo'da bir ulusal şeker genel kurulunun gerçekleştirilmesi; Birleşik Ulusal Emek Cephesi'nin birleşik önderliğinin oluşturulması ve başka önemli olgular.

Silahlı Çiftçiler Kongresi ve İsyan Ordusu'nun 3 Sayılı Yasası

Küba devrimci hareketi, özellikle 1930'lardan itibaren çiftçilerin sorunlarına hep ilgi gösterdi. 1953'te yayınlanan Tarih Beni Haklı Çıkaracaktır, devrimci iktidarın ilk onaylayacağı yasalardan biri olarak tarım reformunu içeriyordu. İsyan Ordusu ve "Frank País" İkinci Doğu Cephesi'nin güçlenmesinden ve yerleşiklik kazanmasından sonra, *campesino*ların ekonomik, sosyal, siyasi ve kültürel sorunlarını ele almak üzere bir Tarım Bürosu oluşturuldu.

21 Eylül 1959'da, İkinci Cephe bölgesindeki Soledad de Mayarí Arriba'da, Raúl Castro'nun yönetiminde bir *campesino* kongresi toplandı. Kongreye, küçük şeker kamışı, kahve, meyve vb. üreticilerinden ve İsyan Ordusu'nu, emek hareketini ve diğer kesimleri temsil eden çok sayıda konuktan oluşan 128 delege katıldı.

Bu toplantı, latifundiaya ve Kübalı çiftçileri, özellikle de İkinci Cephe nüfusunu etkileyen sorunlara karşı yürütülecek olan mücadele ile ilgili önemli kararlar alınması ile sonuçlandı. Bölgesel Tarım Komitesi Düzenlemeleri onaylandı ve büyük itibarı olan iki *campesino ön*derine komitenin sorumluluğu verildi: Teodoro Pereira (Başkan) ve José Ramírez Cruz (Genel Sekreter). Çiftçilerin silahlı mücadeleye somut desteği çok önemli bir yer tuttu.

Kongre, çiftçilerin ve çoğu tarımda çalışan işçilerin, İsyan Ordusu'nun ve bölgedeki devrimci iktidarın temel gücünü oluşturduğunu gösterdi.

Birkaç gün sonra, 10 Ekim'de, 3 Sayılı devrimci tarım reformu yasası Başkumandan Fidel Castro'nun imzasıyla yayınlandı. Bu yasa, Küba tarihinde ilk kez, 5 *caballería*dan (67 hektar) büyük olmamak kaydıyla devlet arazisini işleyen çiftçileri, kiracıları, alt kiracıları ve *precarista*ları (devlet arazilerinin ya da sahipsiz arazilerin küçük bir bölümünü işleyen

çiftçiler) malik olarak tanıyordu. Aynı yasa, Devrim'in zaferinden sonra latifundiayı ortadan kaldırmayı vaat ediyordu.

Silahlı İşçiler Kongresi

8 ve 9 Aralık 1958'de, üç ay önce çiftçi kongresi yapılan Soledad de Mayarí Arriba'da işçi kongresi düzenlendi. Birleşik Ulusal Emek Cephesi'nin (FONU) topladığı kongrenin kapsamlı ve birleşik bir karakteri vardı. Kongreye, esas olarak "Frank País" İkinci Doğu Cephesi'nden ve henüz özgürlüğe kavuşmamış çevre bölgelerden, aşağı yukarı bütün üretim ve hizmet sektörlerini temsilen 100 delege katıldı. Kendi sektörlerinde bir genel kurul toplamış olan dikkate değer sayıda şeker işçisi önderi de katılanlar arasındaydı.

Her ikisi de Mujal taraftarı olan CTC ve Ulusal Şeker İşçileri Federasyonu'nun kongreye katılımına izin verilmedi. Özgürleştirilmiş bölgelerdeki bütün işyerlerinde serbest seçimleri yürütecek sendika komisyonları oluşturulmasına ve işverenle pazarlık yapılmasına karar verildi. Kongre aynı zamanda, resmi olarak konmuş olan zorunlu sendika aidatını, bunun yanında tiranlığa mali destek anlamına gelen vergileri, kesintileri ve diğer ödenekleri ödememe kararı aldı.

Kongrede, bölgede şeker, kahve ve başka ürünlerin üretimini, şeker farkının ödenmesi için verilecek olan mücadeleyi, bu bağlamda toplanmış olan miktarın yüzde 20'sinin bağış olarak İsyan Ordusu'na verilmesini güvence altına alan başka kararlar da alındı.

Kararlar derhal uygulanmaya başlandı. Yapılan toplantılarda, işçiler Mujal destekçilerini görevlerinden uzaklaştırdılar, yeni önderlerini özgür ve demokratik yollarla seçtiler ve İsyan Ordusu'na tam destek olmak konusunda görüş birliğine vardılar.

Bu bölgesel kongre, özgürleşen bölgelerdeki sosyal ve ekonomik yaşamın yeniden düzenlenmesinde ve işçilerin öncü rolünün güçlendirilmesinde çok önemli bir adım anlamına geldi.

Yeraltı mücadelesinde yeni yükseliş. Terörün tırmanması

Nisan grevinin başarısızlığının neden olduğu küçük bir düşüşten sonra, yeraltı eylemlerinin temposu ve önemi, Ağustos ayı itibariyle yeniden art-

tı. Eylül'de, bir yangın Rancho Boyeros Havaalanı'nı neredeyse tamamen yok etti; Kasım'da, Marianao'da 14. Polis Karakolu'na düzenlenen saldırıda birkaç polis öldü ve birkaçı da yaralandı.

Batista'nın ilan ettiği 3 Kasım'daki genel seçimleri engelleme çabaları da görüldü. Ülke çapında aktif bir propaganda kampanyası yürütüldü ve isyan birliklerinin eylemlerine, karayollarında ve demiryollarında trafiği felç eden, insanları işe gitmekten alıkoyan ve seçim bölgelerinin normal işlemesini engelleyen kapsamlı bir sabotaj planı dahil edildi.

Rejimin oy vermeyenleri işten atacağı ya da daha başka misillemelerde bulunacağı yönündeki tehditlere rağmen halkın ezici çoğunluğu seçimlerden uzak durdu ve hükümet, boş pusulaları sahte oylarla doldurmak zorunda kaldı. Eğitim Bakanı ve Batista'nın destekçisi olan Andres Rivero Agüero neredeyse hiç kimsenin meşru görmediği bir seçim sürecinin sonunda zaferini ilan etti.

Yeraltı basını, dağlar ve ovalardaki duruma dair gerçekleri aktaran ve hükümetin suçlarını ve kötü muamelelerini teşhir eden yoğun propaganda görevinde, önemli bir yere sahipti. Yeraltı basını askeri diktatörlük kurulduğu andan itibaren faaliyet göstermeye başladı, fakat devrimci sürecin gelişmesi ile büyüdü, gerilla radyo ve gazeteleri ile zenginleşti. Basın sansürüne ve birçok yayının durdurulmasına karşı, etkin karşı saldırılarda bulundu.

Bir Sosyalist Halk Partisi yayını olan Carta Semanal, Moncada kışlası saldırısının ertesi günü Hoy dergisine düzenlenen saldırıdan ve bu derginin kapatılmasından sonra kuruldu. Carta Semanal, matbaasının açığa çıkarılmasına ve gazeteyi basanların bir kısmının yakalanarak işkence görmesine rağmen, tiranlık dönemi boyunca düzenli olarak çıktı. Benzer şekilde, Sosyalist Gençlik Mella'yı çıkarırken, PSP Fundamentos dergisini ve El Campesino, Mensajes, Vida Económica, Arte y Literatura vb. gibi yayınları çıkarmaya devam etti.

26 Temmuz Hareketi, Revolución ve daha sonra Sierra Maestra adını alacak olan Ultimas Noticias bültenini yayınladı. Kübalı sürgünlerinin yayınlarına ve diğer eyaletlerdeki yayınlara ek olarak, aynı isimli bir başka broşür New York'ta yayınlandı. Vanguardia Obrera proletaryanın doğrul-

tusunun çizilmesinde önemli bir rol oynadı. 1958'in sonunda, 26 Temmuz milisleri Las Villas'ta Milicianos'u çıkardılar. Sivil Direniş'in Resistencia, Direktörlük'ün 13 de Marzo ve FEU'nun Alma Mater isimli kendi yayınları vardı. Che'nin Birinci Cephe'de yarattığı El Cubano Libre, İkinci Doğu Cephesi'nde çıkan Surco ve Las Villas'ta İsyan Ordusu'nun çıkardığı Patria ile birlikte, söz konusu muharebe alanlarında acil bir ihtiyaç giderilmiş oldu.

Üstelik yüzlerce yerel yayın ülke çapında dağıtılıyordu. Bu yerel yayınlar da el ilanları, bildiriler ve ulusal yeraltı basını yanında tiranlığa karşı mücadelede etkin bir rol oynuyordu. Muhalefet gruplarının bazı gazetelerinin yanı sıra, daha önce sözü geçen devrimci örgütlerin başka pek çok yayını vardı.

Olağanüstü bir işlev görecek olan Radio Rebelde, bütün bu yayınlara eklenecekti. Radio Rebelde, 24 Şubat 1958'den itibaren, devrimci hareketin hem içeride hem de dışarıda sürekli bir bilgi, yönlendirme ve örgütlenme aracı, yüreklendirme amacıyla yapılan günlük yayınların ve savaşla ilgili mesajlarının kaynağı haline gelmişti. Aralık 1958'de Camagüey'de yayın yapmaya başlayan Trocha Libre gibi başka yeraltı istasyonları da mevcuttu.

Tiranlığın yeni terör dalgası yeraltı mücadelesinin hız kazandığı bir döneme denk gelmişti. Yeni cinayet haberlerinin duyulmadığı tek bir gün bile geçmiyordu; Küba'da bu kanlı oyundan nasibini almayan tek bir belediye ya da mahalle, tek bir toplumsal kesim kalmamıştı. Katledilen ve işkence gören kadın sayısı inanılmaz bir düzeydeydi.

1 Ağustos'ta, kötü muameleye karşı yapılan protestolara cevap olarak, Havana'da Castillo del Principe'deki mahkûmlar makineli tüfekle tarandı. 1958'in ikinci yarısında, farklı siyasi örgütlere üye olan 100'den fazla savaşçı, diktatörlüğün San Cristobal Çakalı olarak bilinen Jacinto Menocal'ın komutasındaki uşakları tarafından işkenceden geçirildi ve katledildi. Devrimci eylemlere karşı diktatörlüğün gelişigüzel misillemelerinin bir sonucu olarak, pek çoğu mücadeleyle ilgisi olmayan onlarca genç insan kentlerde ve kırsal bölgede ölü bulundu.

Bunu örneklendirmek için, bu aylarda uzun devrim şehitleri listesine eklenen binlerce Kübalı'dan bazılarının isimlerini vereceğiz: Devrimci

Direktörlük'ün cesur savaşçısı Eduardo García Lavandero, 26 Temmuz Hareketi üyeleri Cristina ve Lourdes Giralt kardeşler, 26 Temmuz kuryeleri Lidia Doce ve Clodomira Ferrales, PSP önderleri Saturnino Arıeiro ve Carlos Rodríguez Careaga (Birleşik Ulusal Emek Cephesi lideri), 26 Temmuz Hareketi'nin işçi önderi Eliseo Camano, bir Sosyalist Gençlik militanı olan öğretmen Fulgencio Oróz, Pinar del Río'da 26 Temmuz üyeleri Julio Rafael Ferro (Ferrito) ve Ceferino Fernández Viñas, M-26-7'nin Havana'daki eylem sorumlusu Angel Ameijeiras (Machaco).

Savaşın yayılması. Batı'nın ele geçirilişi

Fidel, tiranlığın yaz taarruzu başlamadan önce, tiranlığın yenileceğini ve İsyan Ordusu'nun durdurulması mümkün olmayan bir karşı taarruza kalkışacağını öngörmüştü. Savaş bölgelerinin elden geldiğince genişletilmesi önemseniyordu; zira bu, ayaklanmanın yayılması ve karşı taarruzun başarısı için belirleyici bir faktördü. Böylece diktatörlük, kuvvetlerini dağıtmak zorunda kalacak ve kuvvetlerin Oriente'de yoğunlaşması önlendiği gibi, kentlerdeki yeraltı mücadelesine de bir itki sağlanacaktı.

Las Villas ve Pinar del Río'da savaşı yoğunlaştırmak ve genişletmek için koşullar hazırlandı, mevcut cepheler güçlendirildi ve yeniden organize edildi; yeni cepheler açıldı (Kuzeydoğu Oriente VI. Cephesi ve Camagüey eyaletinde yeni bir cephe). 1958 yazında, Las Villas'ta faaliyet gösteren müfreze ve grupların yanı sıra, biri M-26-7'den ve diğeri de DR-13-M'den olmak üzere iki gerilla müfrezesi de Pinar del Río'da eylemlerini başlatmışlardı. Havana ve Matanzas'ta da gerilla grupları ortaya çıkmaya başladı.

Birinci Cephe'ye, Maceo'nun annesi "Mariana Grajales"in adını taşıyan ve tamamen kadınlardan oluşan bir askeri grubun eklenmesi de dikkate değerdi. "*Mariana*"lar 27 Eylül 1958'de Cerro Pelado muharebesinde kahramanca savaşarak ilk sınavlarını başarıyla verdiler.

Bu aylarda İkinci Cephe'de, İsyan Ordusu'nun Hava Kuvvetleri ve Deniz Kuvvetleri de oluşturuldu. Bu kuvvetler, mücadele şartlarının zorlu olması nedeniyle mütevazı boyutlardaydılar.

İsyan Ordusu, Başkumandan'ın çerçevesini çizdiği strateji ve hedefleri takip ederek ve Batista'nın başarısız Yaz Taarruzu'nda ele geçirilen silah,

cephane ve teçhizatın da büyük katkısıyla, adanın batı ve orta bölgesine iki kol gönderebilmek için gerekli koşulları yaratmış oldu.

Bu iki kol Sierra Maestra'dan arka arkaya ayrıldı. 2 Numaralı "Antonio Maceo" kolu, Kumandan Camilo Cienfuegos komutasında 80 adamla El Salto'dan 21 Ağustos 1958'de ayrıldı. Başkumandan, bir talimatla Camilo'ya belirli görevler verdi. Bu görevler, eyaletlerdeki kumandanlar tümenleriyle birlikte görev yerlerine varıncaya kadar ülke çapında isyancı savaş birlikleri örgütlemeyi, ele geçirilen yerlerde Ceza Yasası'nı ve İsyan Ordusu'nun tarım yasalarını uygulamayı ve askeri kararlar doğrultusunda yapılan katkıları toplamayı, belli bölgelerde zaten faal olan diğer devrimci güçlerle operasyonları ortaklaştırmayı içeriyordu. Ayrıca, kolun operasyonel üssü olarak hizmet etmek üzere Pinar del Río eyaletinde kalıcı bir cephe açılacaktı. 2. Kolun, ülkenin batı bölümüne savaşı yaymak olan temel amacının yanında, isyancıların ada çapındaki kampanyaları sırasında karşılaşılan düşman birlikleri ile çarpışmak gibi bir misyonu da vardı.

Ernesto Che Guavera'nın komutasındaki 150 kişilik 8. "Ciro Redondo" Kolu El Jíbaro'dan aynı yılın 31 Ağustosu'nda ayrıldı. Guevara, Las Villas eyaletinde kentsel ve kırsal bölgelerdeki 26 Temmuz Hareketi'ne ait bütün isyan güçlerinin şefi olarak atanmıştı. Tıpkı Kumandan Camilo Cienfuegos gibi, Guevara'ya da kuvvetleri için güç toplama, devrimci yasaları uygulama, diğer gerilla kuvvetleriyle operasyonları koordine etme ve yerel savaş birimleri örgütleme görevleri verilmişti.

İki kolun olağanüstü güçlüklerle karşılaştıkları yürüyüş, isyancıların psikolojik ve fiziksel kuvvetleri üzerinde büyük etki yarattı. Önce sarp bir araziden, sonra da bataklık bölgelerden geçmek, yoğun sağanak yağışlarına katlanmak zorunda kaldılar. Son olarak da yataklarından taşmış olan nehirleri aştılar. Hatta bölgeyi ele geçirmeye başladıktan sonra bir kasırgaya bile yakalandılar. İsyan kuvvetleri, mesafenin büyük bölümünü yaya kat ettiler; atları ve taşıtları çok kısa mesafeler için kullanabildiler. Bu yüzden, isyancıların büyük bölümünün ayakkabıları hızla parçalandı, kullanılamaz hale geldi ve ayak hastalıkları ve yaralar nedeniyle yürüyüş tempoları düştü. Açlık, susuzluk ve böcek ısırıkları isyancı birlikleri vur-

du ve tüm günlerini aç geçirmek, nehirlerden ve bataklıklardan çamurlu su içmek zorunda kaldılar.

İsyancılar bazı zamanlarda, rehber yokluğu nedeniyle yollarını kaybettiler. Buna özellikle Camagüey ovalarında gerçekleşen, düşmanın bazen oldukça yoğun hava ve kara saldırıları, tuzakları, takipleri ve çarpışmalar eklendi. İsyancılar, misyonlarını yerine getirmekten alıkoyacağı için bu çarpışmalara girmek istemiyorlardı. Gerillalar pek çok yerde kırsal nüfustan yardım ve devrimci örgütlerden destek görse de, sık sık gecikiyor ve şehir savaşçılarından yedek güç almada güçlükler yaşıyorlardı.

Yorgunluk ve bitkinlik pek çok adamın moralini etkiledi ve ancak devrimci ilkeleri hatırlayarak yeniden mücadele azmi kazandılar. Ara sıra şevkleri kırılsa da, çok az sayıda firar vakası yaşandı. 46 ya da 47 günlük uzun yürüyüşlerin ardından, her iki kol da yerel isyancı güçlerin yarattığı daha elverişli koşullarla karşılaştıkları Las Villas eyaletine ulaştılar. Sierra Maestra sıradağlarından Las Villas'a yürüyüş sırasında yaşanan çatışmalarda, her iki kol da üçer savaşçısını kaybetti, dört savaşçı yaralandı ve bir isyancı düşmana esir düştü. Bu muharebelerde, Batista ordusu en az dört adamını kaybetti ve yedi asker isyan kuvvetleri tarafından esir alınırken, yaralanan başkaları kurtuldu.

Las Villas'ta Seferberlik. Santa Clara Muharebesi

Villa Clara eyaletine vardıklarında, her iki kol da eyaletin kuzeyinde ve güneyinde faaliyet gösteren bütün gerilla savaşçılarını İsyan Ordusu'nun komutası altında birleştirmek zorundaydı. 8 Ekim'de, Las Villas'a vardıktan bir gün sonra, Kumandan Camilo Cienfuegos ve kolu, Yaguajay yakınlarındaki La Victoria Dağları'nda bulunan Félix Torres'in kampına gitti. Burası, Sosyalist Halk Partisi'nin Máximo Gómez müfrezesinin operasyon merkeziydi. İsyan kuvvetleri derhal Camilo'nun komutasına girdi ve bundan sonraki bütün çarpışmalarda yer aldı.

Che'nin emrindeki 8. Kol Escambray Dağları'na vardığında iki farklı tavırla karşılaştı: II. Ulusal Escambray Cephesi'nin düşmanca ve küstahça tutumu ve 13 Mart Devrimci Direktörlüğü'ne ait birlikler tarafından kardeşçe karşılanmaları. İlk temaslarda ortaya çıkan bu olumlu tavırdan sonra, Devrimci Direktörlük güçleri çarpışmalarda Che Guevara güçleri-

nin yanında yer aldı ve resmen 1 Aralık 1958'de, 26 Temmuz Hareketi ile Pedrero Paktı'nı imzaladı.

İmzalanmasından birkaçgün sonra, bu pakta dayanılarak, Escambray'da sivil bir hükümet oluşturmak amacıyla bir komisyon kuruldu. Bu komisyonda her iki örgütün temsilcileri de yer alıyordu.

Pedrero belgesi Batista diktatörlüğüne karşı eyalet düzeyinde bir birlik öngörüyor ve geriye kalan silahlı gruplara bir araya gelme çağrısı yapıyordu. Sosyalist Halk Partisi anlaşmayı hemen imzaladı.

2. ve 8. Kollar, Devrimci Direktörlük'e ait olanlarla bazen birlikte bazen de ayrı ayrı, önemli muharebelerde savaştılar, düşmanın askeri konvoylarına saldırdılar, köprüleri havaya uçurdular, orduya gelen takviye birlikleri vurdular. 3 Aralık seçimlerini, adayı ikiye ayırıp düşmanın doğu kesimine geçişini engelleyerek, fiilen sabote ettiler. Bu eyaletteki askeri durum o kadar elverişli hale geldi ki, 2. kola batı eyaletlerini idare etmek yerine, operasyonlara Las Villas eyaletinden devam etme emri geldi.

29 Kasım'da, büyük bir takviye gücü, isyan güçlerini yok etmek üzere Santa Clara'dan ayrılarak Cabaiguán ve Fomento yörelerine hareket etti. Düşman birlikleri silah ve adam bakımından üstün idiler ve bazı eski mevzilerini geri almayı başardılar. İsyan kolları bunun üzerine yıpratma savaşı uygulamaya başladılar ve 2 Aralık'ta, düşmanı ciddi insani ve maddi kayıplara uğratarak ilerleyişini durdurdular ve onu geri çekilmeye zorladılar. İsyancıların karşı taarruzu bundan sonra başladı.

En önemli karşı taarruz muharebeleri 15 Aralık'ta başladı. Batista'nın hava kuvvetlerinin yoğun bombardımanının ortasında, isyan ordusu bazı kentleri birbiri ardına ele geçirdi: Fomento, Guayos, Cabaiguán, Placetas, Sancti Spiritus, Trinidad, Remedios, Manicaragua, Caibarién, Santa Domingo ve Yaguajay. Böylece, diktatörlüğün Las Villas eyaletinde elindeki son ve en güçlü olduğu mevki olan Santa Clara'ya kadar olan yol üzerindeki her yer ele geçirilmiş oldu.

Bu sırada, şeker imalathanelerinin çoğu gibi kırsal bölgenin de büyük bölümü özgürleştirildi.

Hükümetin, adanın kalbinde bulunan 90 bin nüfuslu Santa Clara kentinin savunmasını elzem görmesi için anlaşılır nedenleri vardı. Kent, 3 bin

kadar asker tarafından korunan sağlam askeri kaleleriyle önemli bir irtibat merkeziydi. Bu askerlere, komşu kasabalardan ve başkentten bin kadar takviye yapılmıştı ve bunlar, sürekli olarak hava kuvvetleri tarafından destekleniyorlardı. Havana'dan yapılan takviyelerin arasında, özel olarak isyancı güçlerle savaşmak için inşa edilmiş, yenilemez olduğu düşünülen, 22 vagonlu bir zırhlı tren de vardı. Tren makineli tüfekler, uçaksavar silahlar, çok büyük miktarda savaş teçhizatı ve cephane ile donatılmıştı. 408 asker ve subaydan oluşan bir mürettebatı bulunuyordu.

Ernesto Che Guevara komutasındaki 8. Kol ve Devrimci Diktatörlük'e ait olan kuvvetler, toplamda 300 iyi silahlanmış, deneyimli ve siyasi olarak morali yüksek askerden oluşuyordu. Bunlara daha sonra Escambray dağlarında eğitim gören 5 bin kişi daha katılacaktı.

Santa Clara muharebesi, diktatörlüğün hava kuvvetlerinin sürekli saldırısı altında 29 Aralık'ta başladı. İsyancılar, düşman mevzilerini bir bir ele geçirdiler: kenti çevreleyen tepeler, elektrik santrali, askeri tesisler ve düşman kuvvetlerinin siper olarak kullandığı kamu binaları (hapishane, adliye, eyalet yönetimi binası, otel vb.). İsyancılar, raydan çıkardıkları ve hareket eder etmez ele geçirdikleri zırhlı trenle kent arasındaki irtibatı kopardılar. Eylemde, bütün hükümet askerleri esir alındı ve trendeki cephanenin tamamı ele geçirildi.

Düşmanın kentteki son kalesi olan "Leoncio Vidal" alayı kışlası 1 Ocak 1959'da öğle vakti teslim alındı. Bu, Küba'nın orta bölgesindeki en önemli askeri garnizondu. Bu zaferle Las Villas, özgürleşen diğer bir bölge oldu.

İsyan Ordusu'nun son taarruzu. Devrimin zaferi

Diktatörlüğe karşı acil bir taarruz ihtiyacı, yeni gelişmelerin ürünü olarak ortaya çıktı. Bu gelişmeler, özgürleşen bölgelerin genişlemesi ve konsolide olması; Birinci, İkinci ve Üçüncü Cephelerin yerleşiklik kazanmış olan idari, siyasi ve askeri istikrarı; İsyan Ordusu'na ait asker, silah ve savaş teçhizatı miktarındaki artış; işgalci kolların ve Temmuz'un başlarında İkinci Cephe'de yürütülen saldırının olağanüstü başarısı ve de giderek artan bir darbe veya ABD müdahalesi tehlikesi idi.

Fidel Castro'nun Las Villas, Camagüey ve Oriente'nin bütün isyancı kuvvetleri için 13 Kasım'da yayınladığı emirler uyarınca taarruz, beş gün

sonra, Bueycito madenlerinin ele geçirilmesi ile başladı. 20 Kasım'da, isyan kuvvetleri Bayamo'dan birkaç kilometre uzaklıktaki önemli ve iyi savunulan bir kasaba olan Guisa'ya saldırı başlattı. Guisa muharebesinde İsyan Ordusu, yalnızca yerli birliklerle değil, birbiri ardına gelen dokuz farklı takviye kuvvetle on gün boyunca çok çetin çatışmalara girdi. Batista ordusu, yalnızca 300 isyancı için 2 binden fazla adamı harekete geçirdi. Tıpkı Başkumandan'ın savaş raporunda tarif ettiği gibi: "Guisa muharebesi, uçak, tank ve toplara karşı bir savaştı."

Guisa, savaşın en önemli çarpışmalarından bir tanesiydi. Düşmana 200'den fazla kayıp verdirildi; çok büyük miktarda teçhizat ve silah, isyan kuvvetlerinin eline geçti. Uzun ve yoğun bir muharebe olmasına rağmen, İsyan Ordusu, içlerinde cesur Yüzbaşı Braulio Coroneaux da olmak üzere yalnızca sekiz adamını kaybetti.

Guisa muharebesi yaşanırken, İkinci Cephe'ye ait kuvvetler, San Luís, Alto Songo, La Maya, Sagua de Tánamo, Guantánamo ve diğer yerelliklerde düşmana ait çok sayıda mevziyi ele geçirdi. Yeni faaliyet göstermeye başlayan Devrimci Hava Kuvvetleri, bu eylemlerde çok önemli bir rol oynadı. 9 Aralık'ta isyan kuvvetleri, Santiago de Cuba'ya giden yolları açmıştı.

Fidel, Oriente'nin başkentine yapılan ve batı ve kuzeybatı sınır bölgeleri Jiguaní, Puerto Padre, Chaparra, Manatí ve diğer düşman mevzilerini sarsan isyancı taarruzun komutasını doğrudan üstlendi. Las Villas'daki isyan seferberliği başarıyla gerçekleşti ve adanın batı eyaletlerindeki silahlı eylemler de derinleşerek devam etti.

18 Aralık'ta, doğu bölgelerinde başarılı olunan çarpışmalar sürerken, Fidel, Raúl Castro ve Juan Almeida üç doğu cephesinden isyancı kuvvetleri yönettikleri Santiago de Cuba rotası boyunca toplandılar. Bunu izleyen birkaç günde, isyan güçleri bu eyaletteki düşman mevzilerini ele geçirmeye başladı ve 30 Aralık itibariyle, düşmanın kontrolünde yalnızca, hepsi de ağır bir kuşatma altında olan Santiago, Guantánamo, Manzanillo, Holguín ve Victoria de las Tunas kentleri kalmıştı.

İsyancıların tarafına katılan asker sayısındaki artışın belirleyici olduğu bu şartlar altında, Batista ordusunun çöküşü hızlandı. Bu sırada, çok

sayıda Kübalı burjuva bürokrat, ABD hükümetinin temsilcileri ve de diktatör Batista'nın üst düzey memurları, Batista'yı dışlayan barışçıl bir çözüm için harcadıkları çabayı artırdılar. Diktatörlüğün düşmekte olduğunu açıkça görmüşlerdi ve burjuva rejimini kurtarmaya çalışıyorlardı.

Birkaç subayın tutuklanması ya da erken emekliliğe zorlanması ile sonuçlanan bazı komplo girişimleri açığa çıkartıldı. Bir yandan da ABD hükümeti Batista'ya istifa etmesi konusunda baskı yapmayı sürdürüyordu.

Pek çok komplo planında Albay Ramón Barquín ve Ortodoks Muhafazakâr Raúl Chibás yer alıyordu. Aralık ortasında, ABD dışişleri ve CIA, Batista'nın yerine Albay Barquín gibi kişilerin yönetiminde bir askeri cunta getirilmesinin acil bir ihtiyaç haline geldiğini açıkladı. Havana'daki ABD büyükelçiliği, Cunta Şefi olarak General Martín Díaz Tamayo'yu tercih ediyordu. Tamoyo, Batista'nın başlıca işbirlikçilerinden biriydi, ancak kendi kişisel hırsları, diktatörden ayrı düşmesine neden olmuştu. Daha sonra Batista'ya karşı gizli planlara girişti.

14 Aralık'ta, Havana'daki ABD büyükelçisi Earl T. Smith, hükümetinin Batista'ya verdiği desteği çektiğini açıkladı ve iki gün sonra Smith, doğrudan, Batista'ya iktidardan çekilmesi ve yerini askeri bir cuntaya bırakması çağrısı yaptı. Tuğgeneral Alberto del Río Chaviano gibi diğer yöneticiler de neredeyse bir aydır bu kararı destekliyorlardı. 1958 olayları, herkese, ABD müdahalesi ile ilgili olarak 1933'ü hatırlatmıştı.

ABD Büyükelçiliği'nin katılımı ile yapılan gizli planların ve siyasi manevraların bir parçası olarak, Oriente eyaletinin doğusundaki Ordu Operasyon Şefi General Eulogio Cantillo, ulusal krize son vermek amacıyla Fidel Castro'yla bir anlaşmaya varmak için istekli olduğunu açıkladı. 28 Aralık'ta yaptıkları toplantıda, General Cantillo, 31 Aralık'ta Oriente'de bir askeri ayaklanma organize etme ve hükümetin kontrol ettiği mevzileri terk etme kararı aldı.

Ulusal koşullar isyan güçleri için çok elverişli ve diktatörün düşüşü eli kulağında olsa da, Fidel, daha fazla kan akmasını önlemek için Cantillo'nun önerisini kabul etti. Fakat Fidel üç koşul öne sürdü: Bir askeri cuntanın kurulmasını önlemek amacıyla ayaklanmanın yalnızca Santiago de Cuba'da gerçekleşmesini ve Havana'ya sıçramamasını istedi.

Batista'nın ve adamlarının ülkeyi terk etmelerini önlemeleri gerekmekteydi. ABD büyükelçiliğinin eylemden haberi olmayacaktı.

Cantillo Havana'ya döndü. Burada Cantillo ve Batista, yaptıkları plan doğrultusunda, Fidel'den eylemi ertelemesini istediler. İsyan önderi, düşman safındaki subayın yaptığı ihaneti fark etti ve yalnızca saatlerin söz konusu olduğunu bildiği için, Santiago'da taarruza devam edilmesi emrini verdi. 29 Aralık'ta Gibara teslim oldu ve diğer pek çok kıyı kasabası isyan güçleri tarafından 30 Aralık'ta ele geçirildi. Holguín ve Victoria de Las Tunas kentleri 1 Ocak'ta özgür yerler haline geldiler ve akşam saatlerinde Oriente'nin başkenti Santiago da teslim alındı. Bu zaferle birlikte Fidel'in sözü yerine getirilmişti: "1895'teki öykü tekrarlanmayacak. Bu kez, *mambise*ler Santiago de Cuba'ya girecek."

Batista, İsyan Ordusu'nun üç doğu eyaletindeki zaferi ve ordunun mutlak demoralizasyonu ile birlikte, silahlı kuvvetlerinin liderliğini General Eulogio Cantillo'ya devretti, başkanlıktan istifa etti ve yardımcılarıyla birlikte 1 Ocak 1959'un arifesinde Küba'yı terk etti. Cantillo, devrimi yok etmek için ABD büyükelçiliği ile tezgahlanmış bir planın parçası olarak, aldatıcı bir manevrayla, Yüksek Mahkeme'nin başyargıcı Dr. Carlos M. Piedra'yı ülkenin Geçici Başkanı ilan etti.

Batista'nın kaçtığını öğrenen ve zaferi ellerinden alma girişimleri konusunda uyarıda bulunan Fidel Castro, Palma Soriano halkına hitabında, ihaneti ve askeri darbeyi kınadı. Bütün isyan kumandanlarına, düşman tamamen teslim olana kadar, bütün muharebe cephelerinde silahlı eylemleri sürdürme emri verdi ve emperyalizm ve oligarşinin planlarını boşa çıkarmak için genel grev çağrısı yaptı. Fidel, kumandan Camilo Cienfuegos ve Ernesto Che Guevara'ya, Havana'ya doğru yürüyüşlerini sürdürme emri verdi. Camilo, 10 Mart 1952 darbesinin emrinin verildiği Küba'nın en üst düzeydeki askeri karargâhı olan Columbia kampını, Che ise Havana'daki ikinci en önemli askeri garnizon olan La Cabana karargâhını ele geçirmek zorundaydı.

General Cantillo, durumu kontrol etmek için yeni ve umutsuzca bir çabayla Gençlik Adası'ndaki cezaevinde bulunan yüzlerce siyasi mahkûmu serbest bıraktı. ABD büyükelçisi Earl T. Smith'in talimatlarını kesin bi-

çimde takip ederek, hapishanede olan Ramón Barquín'i Havana'ya getirdi ve ordunun başına geçirdi. Barquín, Fidel'e başbakanlık görevini kabul ettirmeye çalıştı ama askeri komutayı İsyan Ordusu'na vermeyi kabul etmedi.

Emperyalizm ve oligarşi zaferi engellemeyi başaramadı. *Revolución sí, golpe de estado no!* (Devrime evet, askeri darbeye hayır!) sloganı altında, Devrim'in önderi, isyan kuvvetlerine Columbia kampına saldırma emri verdi. Genel grev tüm ülkeyi felç etti; halk kent ve kasabalarda, garnizonları ele geçirmek, Batista'nın uşaklarını yakalayarak yargılanmalarını sağlamak ve yerleşimlerde kontrolü üstlenmek üzere silahlandı.

Genel Grev 4 Ocak'ta başarıyla tamamlandı. Uydurma askeri darbe başarısızlığa uğradı ve devrimci iktidar ülke çapında hakim olmaya başladı. Fidel'in Santiago'daki tespiti doğrulanıyordu: "Bu sefer, Küba'nın talihi dönüyor ve Devrim gerçekten iktidarı alıyor."

XVII
Muzaffer devrim: Konsolidasyon ve gelişme

Geçici Devrimci Hükümet. Başlangıç tedbirleri

Devrimin zaferi, halk tarafından büyük bir heyecanla karşılandı. Las Villas'tan gelen, Kumandanlar Ernesto Che Guevara ve Camilo Cienfuegos yönetimindeki isyan kolları kente girdiklerinde coşkuyla alkışlandılar ve Havana'ya girişleri onları heyecanla karşılayan yüz binleri bir araya getirdi. Özgürlük Kervanı 8 Ocak'ta, başında Başkumandan Fidel Castro olmak üzere başkente girdiğinde, kent sakinleri neşeyle sokaklara döküldü. Fidel Castro Columbia kışlasında, toplanan büyük kalabalığa hitaben, Devrim'in amaçlarını bir kez daha ifade etti, onları bekleyen engel ve güçlükler konusunda uyardı ve Küba halkının birbirine sıkıca kenetlenmesi gerektiğini söyledi.

Santiago de Cuba'da ilan edilen ve 5 Ocak'ta göreve başlayan Geçici Devrim Hükümeti'ni, Havana'ya girişinde halk karşıladı. Geçici Devrim Hükümeti Santiago de Cuba'da ilan edilmiş ve 5 Ocak'ta göreve başlamıştı. Kararlaştırıldığı gibi, geçici Başkan, bir yargıç olan Dr. Manuel Urrutia Lleó idi. Urrutia zengin bir avukat olan José Miró Cardona'yı başbakanlığa atadı.

Hem Urrutia hem de Miró, Batista diktatörlüğüne muhalefet etmiş olsalar da, muhafazakâr insanlardı ve Devlet Bakanı Dr. Roberto AgRamónte ve Bayındırlık Bakanı mühendis Manuel Ray ile birlikte, gerçekleştiril-

mesi gereken derin dönüşümün önüne engeller koyuyorlardı.

Geçici hükümetin kilit isimleriyle isyan ordusu tarafından temsil edilen gerçek devrimci güçler arasındaki çelişkiler kısa zamanda su yüzüne çıktı. Başkan ve yukarıda adı geçen bakanlar, Ocak'ın ilk günlerinde, savaş suçlularını yargılamak için devrimci mahkemelerin kurulması gibi acil tedbirlere bile direnç gösterdiler.

Fidel Castro, pek çok konuşmasında, taslağı hazırlanan tarım reformu yasasının çeşitli yönlerine açıklık getirdi, yabancı vesayeti olmadan Küba'nın kendi kendisini yönetme hakkını vurguladı ve atılacak adımları özetledi. Ancak Ocak sonunda, halk, hükümetin yavaş adımları karşısında endişeye kapılmaya başladı.

Şubat ortasında, ilk bakanlık krizi patlak verdi: Bütün Kabine istifa etti ve o ana kadar İsyan Ordusu'nun Başkumandanı olarak kalan Fidel Castro, Başbakanlık görevini üstlendi. Bu değişiklik Devrim'i yükselişe geçirdi. Söz konusu yükseliş, Haziran'da birkaç bakanın istifa etmesi ile hız kazandı ve Temmuz ortasında ciddi bir siyasi krizin halk tarafından çözülmesi ile yeni bir aşamaya girdi: Başkan Urrutia'nın devrimci yasaların çıkarılmasına ayak diremesi karşısında Fidel Castro, kitle merkezli bir siyasi stratejiyi hayata geçirdi ve Başbakanlık görevini bıraktı. Bir televizyon programında istifasını açıklarken, Başkan'ın engelleyici ve sorumsuz duruşunu kınadı. Halkın büyük bölümü, bunun üzerine, Urritia'nın istifasını talep etti. Urritia'nın yerine seçkin avukat Dr. Osvaldo Dorticós getirildi.

Devrim'in ilk evresinde, yani 1 Ocak 1959'dan yaklaşık olarak 1960'ın sonuna kadar süren dönemde, yeni bir Anayasa onaylandı. Ayrıca 19. yüzyılda *mambise*lerin ve yeni sömürge cumhuriyeti altında diğer yurtsever savaşçıların mücadelesinin merkezinde durmuş olan ekonomik bağımsızlık, siyasi egemenlik, gerçek demokrasi ve sosyal adalet gibi eski rüyaların hayata geçirilmesi için olmazsa olmaz bazı tedbirler alındı.

Üyelerinin (senatörler, temsilciler, valiler, belediye başkanları, meclis üyeleri) makamlarını hileli yollarla elde etmiş oldukları diktatörlüğün siyasi ve idari aygıt ile birlikte, Cumhuriyet Kongresi de ortadan kaldırıldı. Diktatörlükle suç ortaklığı yaptıkları için zaten gözden düşmüş olan

geleneksel siyasi partiler, kendiliğinden dağıldı. Fulgencio Batista'yla işbirliği yapan kirli siyasetçiler 30 yıl boyunca herhangi bir resmi devlet makamına gelmekten men edildi. Bütün bunlar, Devrim'in zaferinden çok önce, Sierra Maestra'da ilan edilen tedbirlerdi. Şimdi tam bir halk desteğiyle ve büyük bir hevesle uygulanıyorlardı.

Devrimci Hükümet, diktatörlük döneminde işlenen suçlar ve cinayetler için örnek oluşturacak cezalar vermeye karar verdi. Küba tarihinde, yurtsever ve devrimci savaşçıların işkencecileri ve katilleri hiçbir zaman cezalandırılmamıştı. Bu kez halk bir değişiklik bekliyordu: Tüm ülke katillerin ölümünü istiyordu. Devrimci mahkemeler kuruldu ve sanıklara tam güvence veren kamu davaları görüldü. Ölüm cezası da dahil olmak üzere, uygun cezalar verildi.

Halkın bunun dışında sürekli yükselttiği bir talebi de, siyasi ve idari yolsuzluğun ortadan kaldırılması, işçilerin alınteri ve yoksulluğu pahasına zengin olanların da cezalandırılmasıydı. 1959'un Ocak ayının başında, 2 milyar pesodan yüksek bir tutarın (1 peso 1 ABD dolarına eşit olmak üzere) Batista rejimi tarafından çarçur edildiği ortaya çıkmış ve geride 1 milyar 350 milyonluk bir devlet borcu kalmıştı.

Devrimci Hükümet, daha önce eşi benzeri görülmemiş bir başka uygulamaya daha imza attı. Yolsuzlukla elde edilmiş bütün mal ve mülkler kamulaştırıldı. Sosyal Savunma Yasası, zimmete para geçirme suçu için daha ağır cezalar verebilmek üzere değiştirildi ve Zimmete Geçirilen Mülklerin Geri Alınması Bakanlığı kuruldu. Yeni bakanlık, kibrit imalatçı tröstünü, RECA petrol konsorsiyumunu, Cubana de Aviación Şirketi'ne ve Rancho Boyero Havaalanı'na ait mülkleri kamulaştırdı. 12 şeker imalathanesine, sahiplerinin şüpheli servetlerini nasıl edindiklerinin soruşturulması için el konuldu. Associated ve Metropolitan otobüs şirketlerine ve Küba Telefon Şirketi'ne de aynı nedenlerle el konuldu. Küba Telefon Şirketi, Batista ile kirli iş bağlantıları olan bir ABD tekeliydi. Zimmete Geçirilen Mülklerin Geri Alınması Bakanlığı'nın görevleri arasında, ülkeden kaçan insanların geride bıraktığı mal ve mülklere sahip çıkmak da vardı. Nisan 1960 itibariyle, geri alınan toplam zenginlik 400 milyon pesoyu bulmuştu. Devrim, uğursuz "*botellas*"a ve kamu kaynaklarının

talanına nokta koymuştu.

Bir baskı ve terör aygıtı olan eski ordu, devrimci zaferin birkaç gün sonrasında dağıtıldı ve İsyan Ordusu, Camilo Cienfuegos'un dediği gibi "üniformalı halk", silahlı kuvvetler rolünü üstlendi. Ulusal egemenliğin ileri bir ifadesi olarak, Batista ordusuna danışmanlık yapan ABD askeri misyonu ülke dışına çıkarıldı. Nefret edilen Acil Durum Mahkemeleri ve Yüksek Mahkeme'nin II numaralı Duruşma Salonu ortadan kaldırıldı. Ortadan kaldırılanlar arasında Ulusal Polis, Gizli Polis ve oligarşinin diğer bütün baskıcı organları da vardı. Bunların yerine, ülkenin düzeni ve güvenliği ile Devrim'in düşmanlara karşı savunulmasını güvence altına alacak olan Ulusal Devrimci Polis örgütü oluşturuldu.

CTC'nin ve buna bağlı sendikaların antidemokratik yollarla dayatılan ve korunan, yolsuzluğa bulaşmış ve satılmış liderliği, işçiler tarafından görevinden uzaklaştırıldı. Diktatörlük döneminde işlerinden atılan işçiler, görevlerine iade edildiler. Yoksul köylü ailelerin topraklarından zorla atılmaları uygulaması, sonsuza kadar sona erdirildi.

Halka yönelik gelenekselleşmiş kötü muamelenin kökünü kurutmak ve halkın yaşam standardını yükseltmek için telefon ve elektrik ücretleri ile ilaç fiyatları çok büyük oranda aşağıya çekildi. Ev kiraları yüzde elli oranında düşürüldü ve Kent Reformu Yasası çıkarıldı. Bütün kumsallar halka açıldı. Böylece, yüzyıllardır sosyal ve ırksal ayrımcılığın hüküm sürdüğü lüks dinlenme yerlerinin iğrenç varlığına nokta kondu. Kübalıların, yalnızca yasalar önünde değil, aynı zamanda meslek, eğitim ve sosyal hayatın bütün diğer yönleriyle bağlantılı olarak gerçek eşitliğin bilincine varmalarını sağlamak üzere ülke çapında çalışmalar başlatıldı. Bu, kolay bir mücadele değildi; çünkü Küba halkının geniş bir kesiminin zihnine yerleşmiş, kökleri derinde olan ırksal önyargılarla baş etmek zorundaydılar.

Devrim, yeni meslek olanakları yarattı ve işsizlik sorununu ortadan kaldırmak için birçok tedbir aldı. 1959 sonu itibariyle, sosyal güvenlik tüm çalışan nüfusa yayıldı ve bazı durumlarda aylık 6 peso, hatta bundan da düşük olan emekli aylıkları yeniden düzenlendi. En düşük emekli maaşı 40 peso oldu. Devrimci süreç ilerledikçe, sosyal güvenlik nüfusun tama-

mına yayılacak, emekli aylıkları 60 pesoya yükseltilecekti.

Sağlık ve eğitim başlangıçtan itibaren, Devrim'in öncelik verdiği sektörlerdi. Özellikle en ücra kırsal bölgelerde hastanelerin, kliniklerin ve dispanserlerin inşası hemen başlatıldı. Ulusal bütçeden sağlık için ayrılan pay, dikkate değer ölçüde yükseltildi ve doktorların, diş hekimlerinin, hemşirelerin ve diğer sağlık uzmanlarının eğitimine hız verildi. Hastanelerde ve diğer kurumlarda tedavi ve kabuller dahil, bütün sağlık hizmetleri parasız hale getirildi. Özel tıbbi hizmetlere dokunulmazken, yeni doktorlar kitlesel olarak bundan vazgeçtiler. Organ nakilleri, kanser ve lösemi gibi hastalıkların, zihinsel rahatsızlıkların ve diğer hastalıkların uzun süreli tedavileri ile diğer masraflı cerrahi operasyonlar, ihtiyacı olan herkes için parasız hale getirildi. Küba'nın sağlık alanında atacağı bir sonraki olağanüstü adımın ne olabileceğini araştıran kuruluşlar oluşturuldu.

Eğitim de aynı ölçüde dönüşüme uğradı. Bir milyon kişinin okuma yazma bilmemesi, 600 bin çocuğun derslikten yoksun olması ve buna karşılık 10 bin öğretmenin işsiz olması ürkütücü bir manzara oluşturuyordu. Bu manzara Devrim'i, özellikle de kırsal bölgedeki ihtiyacı karşılamak üzere 10 bin yeni derslik yaratmaya itti. Aynı zamanda, gönüllü öğretmenlerin eğitim süreci başlatıldı; bunlar, kısa bir hazırlık kursundan sonra kendilerine en fazla ihtiyaç duyulan yerlere gideceklerdi. Yeni Küba'nın simgesi olarak, ülkenin en geniş askeri merkezi olan Columbia askeri kışlası Eğitim Bakanlığı'na devredildi ve Ciudad Libertad (Özgürlük Kenti) adı altında devasa bir okul kompleksine dönüştürüldü.

Aynı şekilde, Santiago de Cuba'daki tarihi Moncada kışlası da Ciudad Escolar "26 de Julio" (26 Temmuz Okul Kenti) adı altında bir okul kompleksine dönüştürüldü. Toplam 69 askeri kışla eğitim yetkililerine devredildi ve okula çevrildi. Aynı zamanda, eğitim sisteminin genel standardını yükseltmek üzere bir Eğitim Reformu Yasası çıkarıldı. Ders kitaplarının fiyatları yüzde 35 düzeyinde düşürüldü ve tarihi önemi olan Küba Okuma Yazma Seferberliği'ni başlatmak için gerekli olan koşullar oluşturuldu.

Devrim, Küba toplumunu, kronikleşmiş olan çok sayıda kötü alışkanlıktan kurtarmak için çeşitli tedbirler aldı. Bir grup ahlaksız girişimciyi, büyük ölçüde başkalarını yağmalamaya dayanan zenginlik kaynaklarından mahrum ederek, kumar sektörünü (kumarhaneler, talih oyunları,

sahte spor gösterileri) yasakladı. Varolan yolsuzluğun en iyi örneğini oluşturan resmi kurumlardan biri olan Ulusal Piyango da yasaklandı. Bunun yerine, satılan biletlerden elde edilen gelirin ada çapında konut inşası için kullanıldığı Ulusal Tasarruf ve Konut Enstitüsü kuruldu. Talih oyununa dayanan bu gelir kaynağı da daha sonra ortadan kaldırılacaktı.

Uyuşturucu trafiği ve organize kaçakçılık da yok edildi. Fahişeliğe son vermek için, sorunun kökenlerine inilerek bazı adımlar atıldı: Bu sorunun kurbanı olan binlerce kadına onurlu bir iş ve eğitim olanağı sağlandı. Sokaklarda yalınayak dilenen terk edilmiş çocukların üzücü görüntüsü de bir süre sonra ortadan kayboldu. Uzun sakalı, ceketi ve şapkasıyla Havana sokaklarında dolaşan ve sosyal kuruluşların yardımını reddeden ünlü "Caballero de Paris " (Parisli Centilmen) gibi yalnızca birkaç yalıtılmış, neredeyse pitoresk geleneksel berduş kaldı.

Birinci Tarım Reformu Yasası

Devrimin bu aşamasında alınan bütün tedbirlerin en önemlisi hiç kuşkusuz, 17 Mayıs 1959'da Sierra Maestra dağlarındaki La Plata'da imzalanan Tarım Reformu Yasası idi. Bu yasa 100 binden fazla köylü aileye yarar sağlıyor ve Küba'daki emperyalist tahakküme ve nefret edilen eski latifundia sistemine ölümcül bir darbe vuruyordu. Küçük çiftçiler hariç, şirketlerin ve yabancı uyrukluların Küba'da toprak sahibi olma hakları ellerinden alınıyordu. Ayrıca, bir şirket ya da kişinin sahip olabileceği toprak miktarı en fazla 30 caballería (402 hektar) ile sınırlanıyordu. Bu sınır, şeker kamışı, pirinç ya da başka ürünlerin ekiminde, toprağın tamamen işlenmesi koşuluyla 100 caballeríaya çıkarılabiliyordu.

Yasaya göre, 30 caballeríadan küçük topraklara ancak, sahibi tarafından işlenmeyip başka çiftçilere, yetiştiricilere ve topraksız köylülere kiralandıysa ya da kullanım hakkı devredildiyse el konulabiliyordu. Bu toprakları sahipleri yerine işleyen bu insanlar, toprağın yasal sahibi haline geliyorlardı.

Bir kişi tarafından işlenmekte olan toprak 2 caballeríayı geçmiyorsa, bedelsiz olarak ona devrediliyordu. 2 caballeríadan 5 caballeríaya kadar olan arazileri almak isteyen kişi, ilk 2 caballeríayı bedelsiz alıyor, geriye kalanın bedelini ödemesi isteniyordu. Bu ödeme taksitli de olabilirdi.

Kamulaştırılan toprakların sahiplerine 20 yıllık bir dönem içinde kullanabilecekleri "Tarım Reformu Tahvilleri" veriliyordu. Tek geliri topraktan gelen kiralar olan dul ve yaşlı insanlara, bu kiralar kadar aylık nakit ödeme yapılmaya başlandı. Bu aylık ödemeler daha sonra onlara ömür boyu yapılacaktı. Yasanın uygulamalarına karşı çıkan ya da ülkeyi terk eden malikler, tazminattan mahrum bırakılıyorlardı.

Ücretli işçi çalıştıran büyük toprak sahiplerinin çiftlikleri millileştirildi, ama faaliyetleri durdurulmadı. Büyük tarımsal üretim birimleri olarak işlev görmeye devam ettiler. Bunlar daha sonra şeker kamışı üretimi için devlet çiftliklerine ve kooperatif çiftliklerine dönüştürüleceklerdi (kısa bir süre sonra kooperatifler de devlet çiftliği oldu). Devlet çiftlikleri aslında Küba tarımında geleceğin sosyalist mülkiyetinin embriyosuydu.

Yasa, tedbirlerin uygulanmasını güvence altına alacak şekilde yetkilendirilen "Ulusal Tarım Reformu Enstitüsü"nün kurulmasını da öngörüyordu. Fidel Castro, enstitünün başkanlığına atandı.

Tarım reformu sosyalist karakterde değildi. 402 hektar sınırı, çok büyük arazilerin özel mülkiyette kalması anlamına geliyor ve güçlü bir tarım burjuvazisinin varlığının sürmesine izin veriyordu. Öte yandan, yasa son derece radikaldi: Küba toprakları üzerinde yabancı şirketlerin ve onların adadaki müttefiki olan latifundianın egemenliğine son veriyordu. Bu durum, emperyalizmin ve içerideki müttefiklerinin yasanın çıkmasından sonra neden açıkça Devrim'e muhalefet etmeye karar verdiklerini de açıklar.

Toprağın onu işletenlere ait olması ilkesine dayanan bu yasa, en eski zamanlardan beri var olan üretimin çeşitlendirilmesine duyulan ihtiyaca cevap veriyor; ekonomik kalkınma sağlıyor; işsizlik, yoksulluk ve cehaleti ortadan kaldırıyordu. Kumandan Raúl Castro'nun sözleriyle: "Bu tarım reformu olmadan, ekonomik bağımsızlık, endüstriyel gelişme ve sosyal refah söz konusu olamazdı."

Kentsel Reform Yasası: Küba'dan özgün bir katkı

Küba toplumunda en şiddetle hissedilen ihtiyaçlardan biri, 1953'de Moncada saldırısının ardından Fidel Castro'nun çerçevesini çizdiği programda ifade edildiği üzere, kamusal gereksinimin hiçbir zaman karşılanama-

dığı konut sorununun çözülmesiydi. Oturduğu evin veya dairenin bir gün sahibi olmak, Küba'da herhangi bir kiracı için neredeyse gerçekleşmesi olanaksız bir hayaldi.

Devrim'in ilk yaptığı işlerden biri, bu yaygın özlemin gerçek olması için çalışmaya girişmek oldu. Ev kiraları zaten düşürülmüştü, atıl arsaların sahiplerinin bu arsaları kendi evlerini inşa etme arayışında olan kişilere satmaları yasayla zorunlu kılındı ve iddialı bir konut inşası programı ile birlikte, Ulusal Tasarruflar ve Konut Enstitüsü kuruldu. Fakat bu bağlamda atılan en önemli adım, 14 Ekim 1960'da çıkarılan Kentsel Reform Yasası oldu.

Diğer ülkelerde benzerine rastlanmayan bu yasa, Küba Devrimi'nin özgün bir katkısıydı. Kübalılar, yüzde 50 oranında indirilen kiraları ödeyerek, evlerinin borç taksitlerini kapatıyorlar ve evlerin 1940'tan önce ya da sonra inşa edilmiş olmasına bağlı olarak, 5 ila 20 yıl içinde ev sahibi oluyorlardı. Bu yasa sayesinde, bir milyondan fazla Kübalı aile bugün kendi evinde oturuyor.

Bu yasayla ilgili sözünü etmeye değer ve aslında Küba'nın bütün devrimci adımlarında ortak olan özelliklerden biri, hiçbir emlak sahibinin kendi kaderine terk edilmiyor oluşuydu. Aldıkları kira bir kez kesildi mi, başka gelirleri yoksa, önceki kazançlarına göre ömür boyu 150 ile 600 peso arasında değişen emekli aylığı alıyorlardı. Eski emlak sahibi başka gelirlere sahipse, emekli aylığı belirlenirken, konulan sınırın altında ya da üstünde kalmaması için bu gelirler dikkate alınıyordu.

Dolayısıyla, Kentsel Reform Yasası öncelikle makul bir süre içinde evlerinin sahibi olmalarını sağladığı kiracılara yarıyordu; ancak aynı zamanda, artık dalgalanmaya ve garantisi olmayan kiralara tabi olmak yerine, düzgün bir emekli aylığı alan ve bakım ve başka şeylerle ilişkili borç ve masraftan kurtulan küçük ölçekli emlak sahibinin de çıkarınaydı. Yasadan gerçek anlamda etkilenenler, kira gelirlerinin azami 600 pesoya düştüğünü gören büyük gayrimenkul sahipleriydi.

Yasa, işçiler, beyaz yakalılar ve mütevazı emlak sahipleri tarafından heyecanla karşılandı ve bu kesimlerin Devrim'e verdikleri desteğin artmasını sağladı. Yasayı hoşnutsuzlukla karşılayan büyük gayrimenkul sa-

hipleri ise karşıdevrimci duruşlarını bir kez daha ortaya koydular.

Küba'ya karşı ilan edilmemiş savaş. ABD'nin kan gölü yalanı

Devrim'in uygulamaları ne kadar adil, insani ve gerekli olursa olsun, emperyalizm ve oligarşi, ülke üzerindeki tahakkümlerinin güvencesi olan baskı ve sömürü sisteminin temellerini sarstığı için, onu kabullenmeye hazır değildi.

ABD Ocak 1959'un ilk günlerinden itibaren, savaş suçlularına, dolandırıcılara ve Fulgencio Batista'nın kanlı diktatörlüğü sırasında ABD'nin adamı olarak adı çıkmış kişilere kapılarını açtı ve onlara kol kanat gerdi. Bu unsurlar derhal, FBI'nın, CIA'nın ve genel olarak ABD otoritelerinin teşviki ve yardımıyla örgütlendiler ve silahlandılar. 28 Ocak'ta, devrilen diktatörün uşakları ve sözcüleri Küba dışındaki ilk karşıdevrimci örgütlerini kurdular: La Rosa Blanca (Beyaz Gül).

ABD, yine Ocak ayının başında, Küba'nın Batista diktatörlüğünün emrindeki işkencecileri, katilleri ve muhbirleri yargılama ve emsal teşkil edecek cezalara mahkûm etme kararına karşı büyük çaplı bir kampanya başlattı. Devrimci Mahkeme'nin kararlarıyla ilintili eylemleri barbarca eylemler ve katliamlar olarak tanımladı ve Küba'yı, ülkeyi kan gölüne çevirmekle itham etti. Başlıca amaçları, birkaç gün öncesine kadar koşulsuz olarak kendi çıkarlarına hizmet edenlerin hayatını kurtarmak; halkın adaletinin tecelli etmesini engellemek ve Devrim'in itibarını zedelemekti. Bu kampanya, Batista diktatörlüğünün suçlu, ahlaksız ve ilhak yanlısı unsurlarının Küba'ya karşı düzenlenmiş emperyalist bir planın parçası ve doğrudan ABD hükümetinin uzantıları olduklarını gösterdi. Bu tür Küba karşıtı kampanyalar, bundan sonra hiç bitmeyecekti.

Fidel Castro, Ocak sonunda Venezuela'ya yaptığı kardeşçe ve dostça bir ziyaret esnasında, kısa bir süre sonra Küba'da, düşmanın karalama kampanyalarına karşı dünya halklarını savunan bir haber ajansının kurulacağını ilan etti. Açıklamanın hemen ardından, bu amaca hizmet etmek üzere Prensa Latina haber ajansı kuruldu.

Havana'daki devasa halk mitinglerinde, ABD'nin Kübalı katil ve hırsızlarla yaptığı suç ortaklığı öfkeyle protesto edildi. Küba'ya karşı sürdürülen güçlü emperyalist kavgaya karşı Operación Verdad (Hakikat Operas-

yonu) başlatıldı.

ABD hükümeti ilk başta Küba karşıtı planlara halkın dahil edilmemesine özen gösterdi. Taktiklerinden biri, devrimci adaletten kaçanları ve daha önce Batista rejimine silah göndermek için yaptığı gibi, Dominik Cumhuriyeti'ndeki Rafael Trujillo diktatörlüğünü kullanmaktı. Böylece Dominik diktatörü, ülkesini, ABD görevlilerinin ve Kübalı karşı devrimci unsurların katılımıyla, Küba'ya karşı saldırganlığın üssüne çevirdi.

1959 Ocak ortası itibariyle, "Devrim'in yarattığı hoşnutsuzluk sürdüğü sürece" Dominik Cumhuriyeti'nden Küba'ya bir istila hareketi başlatmak üzere paralı askerlerin toplandığı haberleri geliyordu. Yedi ay boyunca, Dominik toprağından Küba'ya karşı çok sayıda saldırı gerçekleştirildi. Haiti ve Dominik Cumhuriyeti'ndeki Küba büyükelçiliklerine karşı ve ikincisinde Küba büyükelçisinin bizzat kendisine yönelik saldırılar, Küba karasularına ve hava sahasına, Escambray dağlarının ötesinde faaliyet gösterdikleri iddia edilen karşıdevrimci gruplara silah sağlamak amacıyla akınlar düzenlendi.

Küba hükümeti bu komployu dünyaya duyurdu. Haziran sonunda Küba, Dominik Cumhuriyeti ile diplomatik ilişkilerini koparmak zorunda kaldı. Fakat Ağustos itibariyle, Küba topraklarında korsan uçakların, bunların mürettebatının ve silahların ele geçirilmesi ile birlikte, Trujillo'nun planları tam bir fiyaskoyla sonuçlandı.

Fidel Castro'yu ve Devrim'in diğer önderlerini öldürme planları, Küba'ya karşı saldırganlıkta giderek öne çıkmaya başladı. 2 Şubat 1959 gibi daha devrimin hemen başlarındaki bir tarihte, bir ABD vatandaşı, Fidel'i öldürmek üzere yasadışı yollarla Küba'ya girdikten sonra yakalandı. Bunu, uzun menzilli, yüksek duyarlıklı silahlardan zehirlere, patlayıcı kalemlerden öldürücü mikroplara kadar çok çeşitli araçların kullanıldığı yüzlerce benzer girişim takip edecekti.

İlk başlarda, Devrim'i yok etmek için denenen yollardan biri, Küba'ya sokulmak üzere sabotör, ajan ve çeşitli türde komplocu hücreleri eğitmekti. Bu grupların ilki, Nisan 1959'da, Havana yakınındaki Regla kentinde keşfedildi ve yok edildi. Bunların ABD casus teşkilatlarıyla olan bağlantıları ve Batista diktatörlüğünün destekçileri tarafından finanse

edildikleri ortaya kondu. Aynı ay içinde, iki ABD vatandaşı casusluk faaliyeti yürütürken ve La Cabaña Askeri Üssü'nün fotoğraflarını çekerken yakalandılar.

Devrimci süreç konsolide oldukça, yıkıcı grupların faaliyetlerinde artış oldu. Küba toplumunun belli kesimleri yeni uygulamalardan olumsuz yönde etkilendiler. Büyük toprak sahipleri ve gayrimenkul sahipleri, doktorların üst tabakası, kumar işinde olanlar, eski subaylar ve Batista destekçileri ile ilişki halinde gizli planlar yapmaya başladılar. Bunlara, Devrim'in kendi bencil isteklerini yerine getiremeyeceğini görerek Devrim'e sırtını dönen kişiler de eklendi. Bu yıllarda Küba Katolik kilisesi hiyerarşisi de, oligarşi ile sıkı bağlar içinde, Devrim'e karşı aktif bir rol oynadı.

ABD casusluk teşkilatları, bu çevrelerden kendi Küba karşıtı mücadeleleri için mükemmel müttefikler buldular ve onları eğitmeye, örgütlemeye ve finanse etmeye başladılar. 1959 ortası itibariyle, Pinar del Río ve diğer eyaletlerde ayaklanmalar çıkartmak üzere çok sayıda komplocu ve askeri çevre oluşmuştu.

Şubat 1959'un ilk günlerinde, Küba'ya karşı saldırganlığın en tehlikeli biçimi ortaya çıktı: ABD'den gelen ve ABD vatandaşlarının ya da Küba kökenli paralı askerlerin kullandığı tekne ve uçaklarla Küba'nın karasularının ve hava sahasının ihlal edilmesi. Bu akınların pek çok amacı olabiliyordu: Kasabaları, şeker imalathanelerini, fabrikaları, elektrik santrallerini ve diğer tesisleri bombalamak; şeker kamışı tarlalarını ve petrol rafinerilerini ateşe vermek; silahlı gruplara, casuslara ve sabotajcı çevrelere silah, patlayıcı ve malzeme indirmek; Devrim'in düşmanlarını toplayıp onları Miami'ye götürmek; halkın paniğe kapılmasını sağlamak ya da Küba içinde şiddetli bir tepkinin doğmasını tetiklemek.

ABD'nin başat rolü oynadığı bir alan olarak Küba karşıtı propagandaya ve bilgi çarpıtmasına büyük önem veriliyordu. Güney Amerika ülkelerinde görev yapan ABD büyükelçileri 12 Mayıs 1959'da Şili'de, Küba Devrimi'ne karşı yürütülen bölgesel kampanyayı koordine etmek için bir araya geldi. 17'sinde, Tarım Reformu yasası çıkarıldığında, yurtdışındaki Kübalı karşıdevrimcilerin kurduğu, ABD'nin finanse ettiği ve destekledi-

ği ilk radyo istasyonu olan Radio Swan yayınına başladı.

ABD, Küba'nın Tarım Reformu yasasını çıkarması ile birlikte, diplomatik baskıların, örtülü tehditlerin, siyasi propaganda kampanyalarının işe yaramadığını fark etti. Vaşington bu nedenle, Küba'ya karşı bir askeri operasyon düzenleme kararı aldı. Mayıs'ın sonunda, ABD başkentinde, başkan yardımcısı Richard Nixon'ın, Mafya temsilcilerinin ve çeşitli ABD tekellerinin katıldığı ve Nixon'un Küba hükümetini devirme sözü verdiği gizli bir toplantı yapıldı.

Yıkıcı gruplar, sabotajlar, akınlar, komplolar ve diğer karşıdevrimci faaliyetler bundan sonra katlanarak artı. Devrim'in itibarını sarsına kampanyaları ve Kübalıların, özellikle de meslek sahiplerinin ülkeyi terk etmeleri için teşvik faaliyetleri yoğunluk kazandı. ABD senatosu Temmuz'da, Başkan Dwight Eisenhower'a, ABD'nin mal varlığını kamulaştıran ülkelere karşı ekonomik karakterli tedbirler alması için yetki verdi.

Ocak 1960'da CIA Başkanı Allen Dulles, ABD yönetimine bir Küba projesi ve projeyle ilgili eylemleri yürütecek bir özel görev kuvveti yaratılması önerisinde bulundu. Nisan'da CIA'nın Guatemala'daki şefi, Retalhuleu Çiftliği'nin hava üssü ve Kübalı sürgünler için eğitim kampı olarak kullanılması için Guatemala Devlet Başkanı'ndan izin aldı.

Tarım Reformu yasasının imzalanmasının ardından, tanınmış kişiler ve hatta latifundiacılar ve gerici çevrelerle bağlantısı olan İsyan Ordusu subaylarınının içerisinden ihanetler başladı. Bunlardan en çarpıcı olanı, İsyan Ordusu'nun Camagüey eyaletindeki şefi Kumandan Hubert Matos olayıydı. Bu kişi, sağcı fikirleriyle yüksek Katolik ruhban sınıfı ve Camagüey'in zengin çiftçileriyle yakınlaşmış, çevresinde fikirlerini paylaşan insanları toplamış, Devrim'e sadık insanları yönetici konumlarından uzaklaştırmış ve Ekim 1959'da bir ayaklanma için kışkırtma faaliyetleri başlatmıştı. Ayaklanma girişimi, Camagüey'e özel olarak bu görev için gönderilen Kumandan Camilo Cienfuegos tarafından hızla ve kansız bir şekilde bastırıldı. Yakalanan Hubert Matos 20 yıl hapis cezasına çarptırıldı.

Bu olayların en üzücü sonucu, Havana'ya dönüşünde uçağının güçlü bir fırtınaya yakalanması ve denize düşmesi sonucunda Camilo

Cienfuegos'un hayatını kaybetmesiydi. İki haftalık yoğun ve acı verici arama çalışmaları sonuç vermedi ve tüm Küba halkı en sevdiği önderlerinden birinin kaybına ağladı. O zamandan beri, her 28 Ekim günü halk, kitlesel olarak Havana'da ve diğer kentlerde deniz kıyısına gelerek, devrimci kahramanın anısına suya çiçekler atar.

1959'un ikinci yarısında ve 1960 yılının tamamında, hepsi de CIA tarafından finanse edilen, örgütlenen, ihtiyaçları karşılanan karşı devrimci örgütler, silahlı çeteler ve casus şebekeleri bütün eyaletlere yayılacak şekilde ada çapında yaygınlaştılar.

Haydutluklar arttıkça, ülkenin savunması için silah isteyen, sabotörlerin ve Devrim'in diğer düşmanlarının cezalandırılmasını talep eden sıradan insanlar, işçiler ve öğrencilerle birlikte halkın tepkisi de yükseldi. Bu gelişmeler üzerine, hükümet, savaş suçlularının yargılanması sona erdikten sonra ortadan kaldırılan Devrim Mahkemeleri'ni yeniden kurmaya karar verdi. Bunun yanı sıra, halka dağıtılmak üzere dışarıdan silah almayı da kararlaştırdı. Ulusal Devrimci Milisler kuruldu. Bu örgüt, İsyan Ordusu, Ulusal Devrim Polisi ve diğer silahlı kurumlarla omuz omuza, devrimci iktidarı savunmaya hazır işçileri, çiftçileri, öğrencileri, beyaz yakalıları, sıradan kadın ve erkekleri harekete geçirdi.

4 Mart 1960'da, Belçika'dan silah getirmiş olan Fransız teknesi "La Coubre", Havana rıhtımında havaya uçtu. Kargo boşaltılırken, CIA tarafından yerleştirilen bir bubi tuzağı patladı. Patlanma, 70 işçinin hayatına mal oldu; 200'den fazla kişi de yaralandı. Ertesi gün, kurbanların cenazesi sırasında Fidel Castro ilk defa, daha sonra düşmana karşı mücadelenin kalıcı parolası haline gelecek olan sloganı ortaya attı: "Patria o Muerte!" (Vatan ya da Ölüm!)

ADÖ'de ABD manevraları

Devrim'in başlarında, Haziran 1959'da ABD, Amerikan Devletleri Örgütü'nü (ADÖ) Küba'ya karşı ortak hareket edilmesi konusunda sıkıştırmaya başladı. Bu amaçla, o yılın Ağustosu'nda Santiago de Chile'de bir Dışişleri Bakanları Danışma Toplantısı yapılmasını teşvik etti. Fakat Küba delegasyonu suçlayıcı taraf olarak meseleye nokta koydu ve ABD bir kınama kararı bile elde edememiş oldu.

ABD bir yıl sonra, Ağustos 1960'da ADÖ'nün, Kosta Rika'nın başkenti San José'de gerçekleştirilen yedinci Dışişleri Bakanları Danışma Toplantısı'nda, Küba'ya karşı bir kınama kararı çıkartmayı başardı. Gerekçe, Küba'nın Sovyetler Birliği'nden yardım kabul etmesi idi; bu, ADÖ için kıta dışı bir gücün kıtaya müdahalesi anlamını taşıyordu. Toplantı esnasında ABD hükümeti, orada temsil edilen ülkelerin hükümetlerine 600 milyon pesoluk kredi dağıtma kararı aldığını açıkladı.

Havana halkı bu harekete cevaben, kentin, sonradan José Martí Devrim Meydanı adını alacak olan Sivil Meydanı'nda Ulusal Küba Halkı Genel Meclisi'ni toplayarak, Havana Bildirgesi'ni onayladı. Bu belge, San José Bildirgesi'ni, kendi kaderini tayin hakkına, egemenliğe ve kıta halklarının haysiyetine karşı bir girişim olarak reddediyordu. Aynı zamanda, ABD'nin Latin Amerika halklarına karşı bitmek bilmez müdahale ve saldırganlığını kınıyor ve adaya saldırılması durumunda askeri destek de dahil olmak üzere Küba'nın Sovyetler'den ya da başka bir ülkeden her türlü yardım alma hakkını savunuyordu.

İlk Havana Bildirgesi latifundiayı, sefalet ücretlerini, cehaleti, siyahlara ve yerli Amerikalılara uygulanan ayrımcılığı, baskıcı yasaları, sömürgeci ve yeni sömürgeci sömürüyü ve Amerika halklarını etkileyen ciddi kötülükleri kınıyordu. Özetle, insanın insanı ve emperyalist finans sermayesinin geri kalmış ülkeleri sömürmesini kınıyordu.

Daha sonra bir milyondan fazla Kübalının imzalarıyla onaylanacak olan bu bildirge, adayı, Latin Amerika halklarının çıkarlarının savunulmasının, umutlarının ve özlemlerinin merkezine yerleştirdi.

Ekonomik saldırılar

ABD, ada üzerindeki yıkıcı faaliyetleri organize ve kontrol etmenin, Devrim'e karşı diplomatik bir taarruz yürütmenin ve adaya saldıracak paralı askerler eğitmenin yanı sıra, ülkeyi felç etmek ve devrim sürecini yok etmek amacıyla bir dizi ekonomik saldırıya da imza attı. Küba ticaretinin yüzde 80'i, neredeyse adanın ürettiği tüm şekeri satın alan ABD ile yapılıyordu. İlk saldırı, bir yüzyıl boyunca Küba ürünleri için ABD'nin sabit bir pazar olması, zorlu dünya savaşları yıllarında Küba'nın ABD'ye aşırı derecede düşük fiyatlarla şeker satmış olması ve şeker üretiminin

adanın başlıca ekonomik faaliyeti olarak milyonlarca insanın tek geçim kaynağı olması gerçekleri gözardı edilerek, Küba'dan şeker alımının durdurulması kararıyla gerçekleşti. ABD, şeker ithalatındaki Küba'nın payını diğer şeker üreticisi ülkelere dağıtarak, bu ülkeleri yöneten oligarşilerin kendisiyle suç ortaklığı yapmasını da güvence altına almış oldu.

Bu tedbirden tam olarak tatmin olmayan Vaşington, dünya üzerindeki ABD şirketlerinin ve onlara bağlı kuruluşların Küba'ya yedek parça ihraç etmesini yasakladı. ABD böyle yapınca, Küba fabrikalarının, atölyelerinin, madenlerinin ve demiryolu araçlarının büyük bir kısmında ABD makineleri kullanıldığı için ada ekonomisine ağır bir darbe indirilmiş oldu. SSCB Küba'ya petrol göndermeye başladığında da, yerli rafinerilerin sahibi olan ABD petrol tekelleri bunu işlemeyi reddetti. ABD, herhangi bir küçük ve yoksul ülkeyi felç etmeye yetecek bu uygulamalarını, Küba'ya gıda maddesi ve ilaç satışını bile yasaklayan ağır bir ekonomik abluka ile pekiştirdi.

ABD, bu vahşi ekonomik taarruzuyla birlikte doktorları, mühendisleri, mimarları, öğretmenleri, beyaz yakalıları, teknisyenleri ve sanayide ve hizmet sektöründe istihdam edilen kalifiye personeli Küba'dan ayrılmaya teşvik etmek amacıyla bir kampanya başlattı. Onlara yalnızca iş ve yüksek maaşlar önermekle kalmadı; aynı zamanda Küba'dan ayrılmaları için korkuya kapılmalarını, en inanılmaz söylentileri yayarak sağladı: Küba hükümeti ailelerin çocukları üzerindeki haklarından onları mahrum bırakacakmış; çocuklar tuhaf amaçlarla Sovyetler Birliği'ne gönderilecekmiş; en temel özel mülkiyet dahil her şey devlet kontrolünde olacakmış; dine karşı şiddetli bir mezalim başlatılacakmış gibi şeyler. Böylece ABD kapılarını, yalnızca zengin toprak sahiplerine, sanayicilere, kirli politikacılara, pezevenklere, uşaklara ve Batista diktatörlüğüyle ilişkili her çeşit unsura açmakla kalmadı, Devrim'in ülkede kalmalarına şiddetle ihtiyaç duyduğu 3 bin doktor dâhil, binlerce kalifiye Kübalı kadın ve erkeği kendisine doğru çekmeye başladı.

Millileştirmeler

ABD hükümetinin ve onun iktidardan uzaklaştırılmış olan kuklalarının, Küba halkının bütün olanaklar seferber edilerek gerçekleştirilen böylesi

bir taarruza dayanamayacağı ve kaçınılmaz olarak teslim olacağı konusunda güvenleri tamdı. Kibirleri, onları, gerçek bir sosyal devrimin ve uluslararası dayanışmanın sınırsız gücünü değerlendirmekten alıkoyuyordu.

Böylece, Küba halkı her bir saldırıya, uygun biçimde cevap verdi. Fidel Castro, ABD'nin Küba'yı şeker kotasından mahrum bırakmasından birkaç gün önce şu uyarıyı yapmıştı: "Şeker ithalatındaki payımızı elimizden alacaklar, fakat biz de şeker imalathanelerini onlardan alacağız." 6 Ağustos 1960'ta, 36 şeker imalathanesi, petrol rafinerisi, telefon ve elektrik şirketleri, tüm ABD mülkiyeti millileştirildi. Bu eylemle birlikte, ülkenin eline 800 milyon peso değerinde mülkiyet geçmiş oldu. 17 Eylül'de, ABD bankaları millileştirildi. 13 Ekim'de, 383 büyük ortaklık ve Kanadalı olanlar hariç, diğer bankalar da millileştirildi. Sonra, 24 Ekim'de geri kalan bütün ABD şirketleri millileştirildi.

15 Ekim'de, Fidel Castro, 1953 Moncada kışlası baskını sırasında Devrim'in aklında olan programın hayata geçirildiğini kamuoyu önünde ilan etti. Devrim, böylece sosyalist aşamasına girmiş oldu. Küba sermayesine ait ve devrimci sürecin daha da gelişmesinin önünde engel oluşturan büyük şirketlerin millileştirilmesi, bunun kanıtıydı.

Devrim, Küba'nın yoksulluğunun ve geri kalmışlığının sorumlusu olanlarla çatışmalarında, sıcak bir uluslararası dayanışma ile karşılaştı. Zaferden sonraki ilk günlerde, Latin Amerika halkları ve dünya, Kübalı kardeşlerinin destekçisi olduklarını gösterdiler. Sosyalist kamp koşulsuz desteğini sundu. Şubat 1960'ta, Sovyetler Birliği'yle bir ticaret anlaşması imzalandı ve 8 Mayıs'ta, iki ülke arasında diplomatik ilişkiler yeniden kuruldu. SSCB, Küba'nın daha önce ABD'ye sattığı tüm şekeri satın alma ve adanın ihtiyaç duyduğu petrolü tedarik etme önerisinde bulundu. Diğer sosyalist ülkelerle de ticari anlaşmalar yapıldı.

ABD'den yedek parça alamayan Küba, sanayide ve demiryolu araçlarında vb. kullanılan teknolojiyi değiştirmeye dönük uzun ve karmaşık bir sürece girdi. SSCB, adanın mevcut teknolojisine uyacak parça ve donanım üretmek için hiçbir çabayı esirgemedi.

Küba, hızla ulusal kalkınmayı gerçekleştirmek için gerekli personeli

eğitmeye başladı. Küba'da 1959'da zaten yetersiz olan bilim adamı, teknisyen ve kalifiye işçi sayısı 1959-1960 döneminde ABD eliyle yaratılan beyin göçü yüzünden büsbütün azaldı.

Okuma yazma seferberliği

Yurt dışındaki bazı kişiler ve örgütler tereddütlerini dile getirseler de, Devrimci hükümet, okuma yazma sorununu bir yılda, 1961'in Ocak ayından Aralık'a kadar çözmek üzere kolları sıvadı. Çoğunluğu kentli olan yüz bin öğrenci adanın her köşesine gitmek ve bilmeyenlere okuma yazma öğretmek için gönüllü oldu. Bu gönüllüler, daha sonra karşıdevrimci haydutlar tarafından öldürülen bir öğretmenin anısına, "Conrado Benítez" Tugayları olarak isimlendirilecek olan müfrezeler biçiminde organize edildiler. Tugaylar, okuma yazma öğretmeye gönüllü olan 120 bin sıradan Kübalı ve 12 bin 700 genç işçi ile tamamlandı. Bu eğitim gücü, 35 bine yakın sertifikalı öğretmen tarafından eğitildi ve onların pedagojik açıdan denetiminden geçti. Bu girişim tek başına 300 binden fazla insanı harekete geçirdi.

Gönüllü öğretmenlerin misyonu, hem genç eğitmenler hem de onların aileleri açısından büyük bir anlayış, fedakârlık, irade gücü ve direnç gerektiriyordu. Seferberlikte yer alan ergenlik çağındaki pek çok genç daha önce hiç evlerinden ayrılmamışlardı. Şimdi kendilerini ücra kırsal bölgelerde yaşarken buluyorlar, hiç tanımadıkları, genellikle kendilerininkinden farklı yaşam biçimleri ve adetleri olan insanların arasında bir yıl geçirmek durumunda kalıyorlardı. Pek çok ev sahibinin içinde bulunduğu yoksulluğu paylaşmak ve bazı durumlarda derslerden sonra onlara günlük işlerinde yardım etmek zorundaydılar.

En ciddi sorun, bu genç öğretmenlerin genişçe bir bölümünün, onurlu eğitim çalışmalarını, karşıdevrimci çetelerin faaliyette bulunduğu yerlerde sürdürmek durumunda olmalarıydı. Tek korunma araçları muhtemelen kitapları ve barışçıl ve saygıdeğer bir iş yaptıkları bilincine sahip olmalarıydı. Yine de, işlerinin barışçıl ve saygıdeğer karakteri, Devrim'in ilk kazanımlarını yok etme peşinde olan silahlı haydutların genç öğretmenlere ve onların milis korumalarına saldırmalarını, içlerinde şehit öğretmenler Conrado Benítez, Manuel Ascunce Domenech ve Delfín Sen'in

de yer aldığı bazılarını vahşice öldürmelerini engellemedi. Ama sonuçta bütün engellerin üstesinden gelindi ve Aralık 1961'de sona eren okuma yazma seferberliği ile birlikte, öğrenme güçlüğü olanlar hariç, 700 binden fazla insana okuma yazma öğretilmiş oldu. Böylece okuma yazma bilmeyenler yalnızca nüfusun yüzde 3,9'una denk düşer hale geldi. Bu, Latin Amerika'daki en düşük okuma yazma bilmeyen nüfus oranı, tüm dünyada ise en düşüklerinden biri idi. Eğitim alanında inanılmaz derecede büyük bir kahramanlığa imza atılmıştı ve artık Küba, kendisini okuma yazma sorunu olmayan bir ülke ilan edebilirdi.

Domuzlar Körfezi Çıkarması

Küba Devrimi'ni yok etme çabası içinde olan ABD, mümkün olan bütün cepheleri (siyasi, ekonomik, ideolojik ve askeri) kapsayan bir strateji tasarlamıştı. ABD, Küba toprakları içerisinde, 3 bin paralı askerden oluşan bir haydutlar ordusuyla, karşıdevrimci bir savaşı örgütlemiş ve başlatmıştı.

Aynı zamanda, antikomünist önyargılara ve Küba nüfusunun en geri kesimlerinde korku ve belirsizlik yaratan yanlış söylentiler yayılmasına dayanan geniş çaplı bir propaganda kampanyası ve ısrarcı bir psikolojik savaş da yürütülüyordu.

Karşıdevrimci terör dalgası 1960'ın ikinci yarısında ve 1961'in ilk aylarında, sanayi ve tarım tesislerinin, haberleşme araçlarının ve hatlarının, okulların vs. yok edilmesi, Havana'da mağazaların ve dükkanların ateşe verilmesi eylemleri (bunlar belli sayıda işçinin ölümüyle sonuçlanmıştı) ve devrimci önderlere, özellikle de Fidel Castro'ya dönük suikast girişimleriyle ve silahlı terörist grupların sınırlardan sızmasıyla birlikte yükseldi.

ABD 3 Ocak 1961'de, Küba hükümetiyle diplomatik ilişkilerini kesti. Birkaç gün sonra adanın yakınlarında, 40 binden fazla asker ve içlerinde 2 nükleer denizaltı da bulunmak üzere 150 gemiden oluşan bir deniz gücüyle askeri manevraların yürütüldüğünü duyurdu. Aynı zamanda CIA, Florida, Guatemala ve Nikaragua'da binlerce paralı askerin eğitilmesi ile meşguldü.

Devrimin önderliği, Ocak 1959'dan beri yapılan her ABD saldırısını ve müdahalesini kınamaktaydı. Bu kınamalar, askeri bir müdahalenin açık hazırlıkları karşısında daha sert bir karakter kazandı. Bunlar ADÖ, BM ve diğer uluslararası platformlara taşındı ve Fidel Castro tarafından Venezuela, Arjan-

in, Uruguay, ABD ve diğer ülkelere yapılan ziyaretler sırasında dile getirildi. Fakat daha önemlisi, Devrim her türlü ihtimale karşı ülkeyi siyasi ve askeri olarak hazırladı. Askeri okullar kuruldu ve bu okullarda olağanüstü durum dersleri verilmeye başlandı. Özellikle de Escambray dağlarında haydutların yürüttüğü faaliyetlere nokta koyma göreviyle Milis taburları organize edildi ve mümkün olan en kısa zamanda gerekli olan silahları elde etmek için adımlar atıldı.

31 Aralık 1960'ta, doğrudan ABD'nin askeri müdahale tehdidi karşısında, ülke çapında bir seferberlik talimatı verildi. 4 Ocak 1961'de karşıdevrimci suçlar için ölüm cezası getirildi. İki gün önce, zaferin ikinci yıldönümünün şerefine ve bedeli ne olursa olsun devrimci iktidarı savunma kararlılığını yeniden vurgulamak amacıyla binlerce silahlı milis üyesi, Devrim Meydanı'na doğru geçit töreninde yer almıştı.

Nisan'ın başlarında, ABD hükümeti adayı bir paralı asker kuvvetiyle işgal etmeye hazırdı. 15 Nisan sabahı, Nikaragua'da, Puerto Cabezas'daki bir üsten kalkan sekiz ABD B-26 bombardıman uçağı, Ciudad Libertad, San Antonio de Los Baños ve Santiago de Cuba havaalanlarına sürpriz saldırılar düzenledi. Her zamanki hain yöntemlerine başvuran ABD, uçaklarını Küba Devrimci Hava Kuvvetleri'nin işaretlerini kullanarak gizlemiş ve böylece bir iç ayaklanma gerçekleştiği izlenimi yaratmaya çalışmıştı.

Havaalanlarına düzenlenen bu saldırıların başlıca amacı, işgal sırasında kullanılmaması için Küba'nın mütevazı hava kuvvetini yerde yok etmekti. Fakat ABD bu amacında başarısızlığa uğradı. Küba'nın topçu sınıfı, henüz deneyimsiz olsa da, bir düşman uçağını düşürerek ve iki mürettebatının ölmesini sağlayarak saldırıyı geri püskürtmeyi başardı. Küba tarafında 53 yaralı ve 7 ölü vardı. Genç bir asker olan kurbanlardan biri daha sonra ölü bedeninin bulunduğu yerin yanındaki bir tahta kapıya kanıyla "Fidel" yazarak Küba halkının mücadele kararlılığını anlatmıştı.

Ertesi gün, 16 Nisan'da, saldırının kurbanlarının cenazesinde, büyük bir kadın ve erkek silahlı milis kalabalığına seslenen Fidel Castro, devrimin sosyalist karakterini açıkladı ve bombardımanın, işgalin başlangıcı olduğu bilinciyle bir alarm durumu ilan etti. Böylece Kübalılar, paralı

askerlerden oluşan düşmanlarıyla girecekleri kavgaya saatler kala, bu kavgayı Sosyalizm için verecekleri bilincine ulaştılar.

ABD'lilerin Pluto Operasyonu kod adını verdiği işgali 17 Nisan sabahının erken saatlerinde gerçekleşti. Paralı askerlerin oluşturduğu ve 2506. Tugay adı verilen işgalci kuvvet 1500 adamdan oluşuyordu. Tugay, Puerto Cabezas'tan, beş ABD savaş gemisi ile yola çıkmıştı. Bu beş gemiye ABD donanmasına ait başka gemiler de eşlik ediyordu.

Las Villas eyaletinin güney kıyılarında yer alan bir bölge olan Domuzlar Körfezi'nin iki farklı noktasından karaya çıktılar (Playa Girón ve Playa Larga). Hedefleri kıyıda bir mevzi ele geçirmek ve sonrasında ABD'nin doğrudan askeri müdahalesini talep edecek ve derhal bunu elde edecek karşıdevrimci bir geçici hükümet ilan etmekti.

Seçilen yer doğru bir yerdi: 10 kilometre uzunluğundaki bir bataklık tarafından anakaradan koparılmış olan dar bir kordon. Devrim'den sonra bu bölgenin çevreyle bağlantısını sağlayan üç çamurlu yol inşa edilebilmişti ve işgalciler bu 3 giriş üzerinden Küba kuvvetlerinin gelişini engelleyebileceklerini düşünüyorlardı. Ayrıca Tugay iyi organize edilmiş, tepeden tırnağa silahlanmış ve donatılmıştı; gerekli tüm desteği görüyordu.

Ama ABD hükümeti ve paralı askerler iki etmeni gözardı ettiler: Küba halkı ve Devrim arasında var olan tam birlik ve Fidel Castro ile devrimci önderliğin stratejik ve taktiksel yetenekleri. Halk, işgalcilerin, acılarla dolu bir geçmişi ve Devrim'in sona erdirdiği oligarşik tahakküm ve sömürünün geri dönüşünü temsil ettiklerini biliyordu. Biliyorlardı ki, paralı askerlere eşlik edenlerle, 19. yüzyılda Kübalıların ulusal bağımsızlık mücadelelerine set çeken ve bir baskı ve yağma rejimi dayatanlar aynı güçlerdi.

Amacın oligarşinin kontrolünü yeniden kurmak olduğunu anlamak için, işgalci paralı Tugay'ın bileşimine şöyle bir göz atmak yeterliydi: 194 adet eski subay ve Batista diktatörlüğünün başka uşağı, 100 adet büyük toprak sahibi, 24 adet büyük mülk sahibi, 67 adet gayrimenkul sahibi, 112 adet büyük tüccar, 35 adet fabrikatör, 179 adet zengin ve adet 112 lümpen ve toplum düşmanı unsur. Tugaydaki diğer askerlerin çoğu, eski ayrıcalıklarını kaybeden zengin kişilerin çocukları ya da akrabalarıydı.

Kübalıların, ülkelerini savunmalarına yardımcı olan unsur, haklı bir dava için mücadele etmeleri ve yeni elde ettikleri toplumsal ve ulusal özgürlükleriydi.

Aynı zamanda, devrimci önderliğin birikmiş deneyimi ve bilgeliği, halkın birliğini ve saldırıya karşı kavgaya hazır olmasını güvence altına alıyordu. Hepsi Fidel Castro'nun komutasında olacak şekilde, Cienfuegoslu, Matanzaslı ve Havanalı milis taburları, Matanzas Milis Eğitim Okulu, Ulusal Devrim Polisi'nin bir taburu, İsyan Ordusu'nun bir topçu birliği hızla harekete geçirildi.

Bütün ulusal sınırların savunulması için daha önceden tasarlanmış olan planlar aynı anda uygulamaya geçirildi. CIA'ya ülke içinden destek sağlayacakları öngörülen ve karşıdevrimci duruşlarıyla tanınan 3 bin unsur derhal gözaltına alındı. Bir ay önce milis, Escambray dağlarında faaliyet gösteren karşıdevrimci çetelere ölümcül bir darbe indirmiş, ABD istihbaratının bölgeyle ilgili planlarını boşa çıkarmıştı.

Devrimci kuvvetler paralı Tugay'a, onun donanma birimlerine, tanklarına, uçaklarına karşı Sovyetler Birliği ve Çekoslovakya tarafından tam zamanında ellerine ulaştırılan silahlarla kahramanca savaştılar. 72 saatten daha kısa bir süre içinde, düşman yenilgiye uğradı; 89 paralı askeri öldürülmüş, 250'si yaralanmış ve 1197'si esir alınmıştı. Tarih, 19 Nisan 1961'di. Küba tarafında yüzlerce yaralı vardı, bugün de birer kahraman olarak hatırlanan 157 yurtsever hayatını kaybetti. Beş gün sonra, ABD Başkanı John F. Kennedy, başarısız olan Küba işgalinde ABD'nin sorumlu olduğunu, kamuoyu önünde kabul etti.

1962 yılının Mart ayından Nisan ayına kadar, Domuzlar Körfezi'ne çıkarma yapan paralı askerler yargılandı. Küba vatandaşlığından çıkarılmak ve Küba'ya verilen maddi zarar için 62 milyon peso ödemekle cezalandırıldılar. Bu tutar ödenmediği takdirde sanıklar 30 yıl hapis cezası çekecek ve ücret karşılığı zorunlu işlerde çalıştırılacaklardı.

Küba hükümeti, ABD hükümetinin, ülkelerinde faşizme, ırkçılığa, sömürgeciliğe, tiranlığa ve emperyalizme karşı mücadele ettikleri için hapse atılan Amerikalı, İspanyol, Nikaragualı, Guatemalalı ve Porto Rikolu aynı sayıda yurtseverin serbest bırakılması için harekete geçmesi

durumda tazminatlardan vazgeçeceğini ve mahkûmların ABD'ye dönmesine izin verileceğini açıkladı. Ancak bu teklife aldırış edilmedi ve nihai olarak Küba ve ABD hükümetleri, mahkûmları, Küba'nın talep ettiği tazminat tutarında çocuk maması ve ilaçla takas etmek üzere anlaştılar. ABD, tarihinde ilk kez, bir başka ülkeye savaş tazminatı ödüyordu.

Domuzlar Körfezi zaferi, Küba halkının kendi güçlerine duyduğu güveni pekiştirdi, uluslararası dayanışmanın değerini gösterdi ve ilerici dünyanın gözünde Küba Devrimi'nin itibarını arttırdı. Bu, yalnızca Küba'nın zaferi değil, emperyalist ve oligarşik tahakküme karşı mücadele eden bütün Latin Amerika halklarının zaferiydi. Kıtadaki ilerici güçler olayı böyle anlıyorlar, saldırıya maruz kalan adaya destek için hızla seslerini yükseltiyorlardı. Kübalılarla birlikte işgalcilerle savaşmaya gönüllü olan Meksikalı yurtsever ve devrimci General Lázaro Cárdenas'ın duruşu özellikle etkileyiciydi. Fidel Castro'nun, "Domuzlar Körfezi zaferiyle birlikte, bütün Latin Amerika halkları daha özgür hale geldiler" savı, onun için de büyük anlam ifade ediyordu.

Kübalıların birliği

Devrim'in başarılı olarak gelişmesinde belirleyici olan etmenlerden birisi, Küba halkının, siyasi örgütleri ve kitle örgütleri etrafında ve bu örgütlerin de devrimci önderliğin etrafında kurdukları birlikti. Fulgencio Batista diktatörlüğüne karşı mücadele sırasında başarıyla hayata geçirilen eylem birliği, 1959'dan sonra örgütsel birlik halini almıştı.

İlk aylarda, Küba'dakine benzer bütün büyük toplumsal hareketlerde görülebilecek yanlış anlamalar, farklı yaklaşımlar ve hatta hatalar olsa da, Devrim'in amaçları, savunulması ve ilerletilmesi ihtiyacı konusunda bir mutabakat ortaya çıktı. Önderlik, birliğin vazgeçilmez olduğunu biliyordu ve insanları bu yönde bilinçlendirmek için eğitmeye girişti.

Bu, diğer pek çoklarında olduğu gibi, halkçı ve devrimci birliğin kalbinde bulunan Fidel Castro'nun kilit rol oynadığı bir alandı.

İç çatışma ve mücadelelerle geçen bir başlangıç döneminin ardından, Küba İşçileri Konfederasyonu, CTC, antikomünist önyargıları ortadan kaldırır ve sendika demokrasisini yeniden kurarken, içindeki oportünist unsurlardan ve onlardan miras kalan yöntemlerden aşamalı olarak

kurtuldu. İlk CTC kongresi, ulusal sendikalarla CTC'nin içinde bulunduğu şüphe ve çelişkilerin hakim olduğu bir havada geçti. Fakat Fidel Castro'nun konuyla doğrudan ilgilenmesi sayesinde durum giderek normale döndü. CTC, yeniden örgütlenme sürecinin ardından, ülkenin çalışan kitlelerinin önderi olarak güçlenmiş bir otoriteyle geri döndü.

Köylü örgütleri, 17 Mayıs 1961'de kurulan Ulusal Küçük Çiftçiler Birliği'nin (ANAP) çatısı altında toplandı. Genellikle zengin toprak sahiplerinin çıkarlarını temsil eden çeşitli çiftçi yapılanmaları dağıtıldı ve bunların işlevleri ANAP tarafından üstlenildi.

Bu birleştirici sürecin bir parçası olarak, Ocak 1960'ta İsyancı Gençlik Birliği (AJR) kuruldu. AJR sonradan diğer gençlik örgütlerini bünyesine alacaktı. Ayrıca Nisan 1961'de İsyancı Öncüler Birliği kuruldu. AJR, 4 Nisan 1962'de yapılan ilk kongresinde ismini Genç Komünistler Birliği olarak değiştirdi ve bu yıllarda Küba gençliğinin mücadelesinin merkezinde olmaya devam etti. Öğrenci örgütleri içinde en aktif olanı, Üniversite Öğrencileri Federasyonu olmuştu. Bu örgüt, üniversitenin dönüşümünde öncü bir rol oynamış ve devrimci sürece aktif olarak katılmıştı. Bu arada, kadın örgütleri, 23 Ağustos 1960'ta kurulan Küba Kadınlar Federasyonu'nun çatısı altında toplandı.

Başarılı sosyalist ve ulusal kurtuluş devrimlerine Küba'nın değerli katkılarından biri, Devrimi Savunma Komiteleri (CDR'ler) oldu. Artan terörist eylemlere karşı mücadeleye, mahalle gözetimi ile katkıda bulunmayı esas alan CDR'ler, Eylül 1960'ta kuruldu. Bu özgün toplumsal örgütlenmeler işlevlerini artırarak, bütün cephelerde Devrim için olağanüstü yararlı hale geldiler.

CDR'ler Küba'daki en geniş kitle örgütleridir. Kent blokları ve kırsal alan düzeyinde çalışır ve 14 yaşından büyük hemen hemen bütün yurttaşları, mesleklerine, ideolojilerine, cinsiyetlerine, ırklarına ve diğer özelliklerine bakılmaksızın, Devrim düşmanı olmamaları şartıyla bünyelerinde toplarlar.

Aslen bölgelerindeki olası düşman eylemlerini izlemek üzere tasarlanan CDR'ler, kısa bir zaman içerisinde başka görevler de üstlenmeye başladılar: Bloklarını derli toplu ve temiz tutmak; sağlıkla ilgili faaliyetlerde

işbirliği yapmak (aşı kampanyaları, kan bağışı, salgın hastalık kontrolleri vb.); çocukların derslere katılıp katılmadığını takip etmek; dönüştürülebilir malzemeleri toplamak; nüfus ve konut sayımına, demografik araştırmalara yardımcı olmak; seçimlerle ilgili konularda yardımcı olmak; yasa önerilerinin ve hükümet uygulamalarının mahalleliler tarafından özgür ve demokratik bir biçimde tartışılmasını sağlamak, suçlarla savaşta polisle işbirliği yapmak vb.

Küba nüfusunun hemen hemen tamamı, mevcut binlerce CDR'lerin içinde yer almaktadır. Her CDR'nin üye sayısı genellikle 100'ü geçmez. Bu üyeler periyodik olarak toplanır, sorunlarını hep birlikte tartışır ve her yıl temsilcilerini demokratik olarak seçerler.

CDR'lerin bu özellikleri, yukarıda sözü geçen geniş bir alana yayılmış işlevlerini başarıyla yerine getirebilmelerini sağlar, onları ülkenin en önemli ve düşmanların en nefret ettiği örgütler haline getirir.

Parti

1959'un devrimci zaferinden sonra, Fulgencio Batista diktatörlüğüne karşı mücadeleye daha aktif olarak katılmış üç örgüt bağımsızlığını korudu. Bunlar, Fidel'in yönetiminde bulunan ve örgütlerin en önemlisi olan "26 Temmuz" Devrimci Hareketi, Sosyalist Halk Partisi ve "13 Mart" Devrimci Direktörlüğü'ydü. Bunların içinde tarihsel olarak yalnızca Sosyalist Halk Partisi Marksist Leninist bir duruşa sahipti. Fakat üç örgüt arasında, ulusal kurtuluşçu yönelim ve başlamakta olan sürecin sosyalist hedefleri konusunda anlaşma vardı. Tek istisna Batista karşıtı hareketin içinde bulunan ve genel hatlarıyla kapitalist sistemin ve ABD'ye siyasi tabiyetin devamını isteyen insanların yer aldığı bir kanat idi.

Bu tutucu konumlanma, antikomünist önyargılar ve Küba halkının önemli bir bölümünün siyasi ve ideolojik bilinç düzeylerinin düşük olması ile pek çoğu devrimci olan kişilerin kafasındaki belirsizlik ve kuşkular, bu örgütlerin tek bir parti çatısı altında hemen birleştirilmesini imkânsız kılıyordu. Birlik, bazı güçlükler yaşanmadan elde edilemeyecekti ve yukarıda anlatıldığı gibi, büyük ölçüde kitle örgütleri tarafından atılan birleştirici adımların bir sonucu olacaktı.

Ancak tek bir partiden yoksun olma durumu, bu üç örgüt arasında sıkı

bir işbirliğini engellemiyordu. Pratikte, Devrim'in aldığı bütün önemli kararlar, bir istişare süreci ve ortak konumlanmaların arkasından geliyordu. Aynı zamanda, Fidel Castro ve diğer başat devrimci önderler yoğun bir siyasi ve ideolojik çalışma yürütüyorlar; bunun için halka sesleniş konuşmaları, basın gibi araçları kullanmanın yanında, başlıca ülke meselelerini tartışmak için halkla doğrudan temas ediyorlardı. Eylem halindeki kuvvetler daha da fazla kutuplaşmıştı. Bir yanda Devrim'in etrafında birliğini güçlendiren yurtsever kitleler bulunuyor; diğer yanda burjuvazinin temsilcileri ve emperyalizm yanlısı ideoloji, düşman safına geçiyordu.

Bu birleştirici sürece başlıca katkı, özel olarak Marksist Leninist ideolojinin temel ilkelerini anlatma ve yayma görevi, yeni önderlik adına Fidel Castro ve komünist önder Blas Roca'nın önerdiği Devrimci Eğitim Okulları ile geldi. Bu okullar başlangıçta "26 Temmuz" Hareketi bünyesindeyken, daha sonra bir Küba Sosyalist Devrimi'nin Birleşik Partisi ve Komünist Parti projesi oldu. Bu örgütler aşağıda tartışılacaktır.

Devrimci eğitim hareketi, 2 Aralık 1960'ta, "Granma" teknesinin adaya varışının 4. yıldönümünde kuruldu. Başına, Sosyalist Gençlik önderlerinin en itibarlı ve en seçkinlerinden biri olan Lionel Soto atandı. Bu okullar, mevcut devrimci örgütlerin amaç ve ideal birliğini ifade eden ilk siyasi organlardı.

Daha çok tarım işçilerinden, öğretmenlerden, subay ve askerlerden ve kitle örgütlerinin temsilcilerinden (sendikalar, çiftçiler, kadınlar, gençlik vb.) oluşan parti üyeleri ve aktif devrimciler, giderek artan sayıda, bu okul sisteminin sunduğu farklı dersleri izlediler.

1966'ya kadar sayıları 155 bini geçen öğrenciler, çoğunlukla 30 yaşın altındaki insanlardı. Bu hareket daha sonra, ada çapında bütün parti üyelerine açık bir parti okulu ağına dönüşecekti. Fidel Castro bir keresinde, "Bizim Devrimci Eğitim Okullarımız bir ideolojik boşluğu doldurarak, on binlerce, yüz binlerce Kübalıyı eğitti" demişti

Nisan 1961'de Devrim'in sosyalist karakterinin ilan edilmesi, devrimci örgütlerin birleştirilmesinde bir ileri adımı temsil etti. O yılın Haziran ayında, "26 Temmuz" Devrimci Hareketi, Sosyalist Halk Partisi ve "13 Mart" Devrimci Direktörlüğü tek bir parti haline gelmek için kendileri-

ni feshetme konusunda anlaştılar. Birleşmeleri önce, Birleşik Devrimci Örgütler'in doğmasını sağladı. Bu yapılanma bir yıl sonra Küba Sosyalist Devrimi'nin Birleşik Partisi'ne, son olarak da Küba Komünist Partisi'ne dönüştü. Bu son isim, 30 Eylül - 1 Ekim 1965 tarihlerinde Havana'da yapılan önemli bir toplantı sırasında alındı. Bu toplantıda aynı zamanda, Küba Komünist Partisi'nin Merkez Komitesi'ni oluşturma, önderlik aygıtını ve yardımcı komisyonları atama ve "26 Temmuz" Hareketi'nin kurduğu günlük gazete Revolución ve Sosyalist Halk Partisi'nin günlük gazetesi Hoy'un tek bir gazetede birleştirilmesi kararları alındı. Granma, yeni Parti'nin resmi yayın organı oldu.

Bu gelişme, uzun sürmüş bir süreç olan, adanın devrimci güçlerini birleştirme sürecinin sonucunda gerçekleşti. Yeni oluşturulan Küba Komünist Partisi Merkez Komitesi'nde, ülke tarihinin son 40 yılına damga vurmuş olan bütün kahramanlıkları, başlıca sivil ve askeri gelişmeler; ırk, cinsiyet ya da yaş ayrımı olmaksızın bütün kol ve kafa emekçileri; bütün devrimci kesimler temsil ediliyordu. Yeni Parti'ye çok önemli sorumluluklar yükleniyordu: Yeni toplumu inşa etmek ve Küba halkına anayurtlarının, Devrimlerinin ve Sosyalizmin savunulmasında önderlik etmek.

Füze Krizi

Domuzlar Körfezi'nde paralı Tugay'ın yenilgiye uğraması, ABD'de, Küba Devrimi'ni ezmenin tek yolunun doğrudan askeri müdahale olduğu fikrinin doğmasına neden oldu. ABD derhal hazırlıklara girişti.

Ancak bu, Küba hükümeti tarafından fark edilmemiş değildi. Fidel Castro, 23 Nisan 1961'de, Domuzlar Körfezi zaferinden dört gün sonra, dolaylı müdahalenin yenilgisinden sonra ABD'nin doğrudan saldırı ihtimalinin arttığı uyarısında bulundu. Ardından 27 Nisan'da, Başkan Osvaldo Dorticós diplomatik heyetlerle buluşarak bu tehlikeyi teşhir etti ve adanın sonuna kadar direnme kararlılığını anlattı.

ABD saldırgan eylemlerini tırmandırdı. 25 Nisan'da Vaşington, alımı yapılmış ve ABD limanlarında bekleyen ürünler de dahil olmak üzere, her türden ürünün Küba'ya ihracatına ambargo koydu.

Sabotaj, casusluk ve bölücü eylemlerle uğraşan gruplar çoğaldığı gibi,

ABD'nin silahlı çetelere desteğinde de bir artış oldu. Fidel Castro'ya, diğer Kübalı önderlere ve Devrim'in taraftarlarına karşı yeni suikast girişimlerinde bulunuldu. Carlos Rafael Rodríguez'i öldürme girişimi başarısızlığa uğratıldı. Fakat ülkenin çeşitli yerlerinde İsyan Ordusu'nun ve Milis'in birkaç üyesi katledildi. ABD, Küba'ya birlik göndermesinin uluslararası hukuka uygun olduğuna kamuoyunu inandırmak için yürüttüğü medya kampanyasını yoğunlaştırdı.

Düşmanca planlarının bir parçası olarak ABD, Küba'yı suçlamak ve adayı işgal için bahane yaratmak amacıyla, Guantánamo Deniz Üssü'yle bağlantılı olarak, kendisine de zarar veren saldırganlıklar başlatmaya karar verdi. Bu amaçla, üsten sürekli provokasyonlar yapılmaya başlandı. Denizciler Küba topraklarına bazen saatlerce ateş açıyordu. Bir seferinde bu ateş sonucunda, bir balıkçı öldürüldü.

Küba'nın hava sahasını ve karasularını ihlal eden eylemlerin sayısı arttı. Tek bir gün içinde, 9 Temmuz 1962'de, ABD uçakları Küba hava sahasını 12 kez ihlal etti. Başka bir olayda, Küba'nın doğu sınırlarına roket fırlattılar. ABD korsan tekneleri Küba Devrim Donanması'nın birimlerine saldırdı: Bu saldırılardan birinde üç Kübalı öldü; bir başka seferde 17 Kübalı kayboldu.

Bu arada, Vaşington, ABD'nin Küba'ya karşı planlarını koşulsuz desteklemeleri için Latin Amerika hükümetlerine uyguladığı baskıyı şiddetlendirdi. Baskılarını rüşvetle birleştiriyordu. Latin Amerika için İlerleme İttifakı isimli bir yardım programı, bölgenin sorunlarının çözümü olarak sunuluyordu. Venezuela ve Kolombiya, 1961'in sonlarında Küba ile diplomatik ilişkilerini kesti; Ocak 1962'de, Uruguay'ın Punta del Este kentinde yapılan ADÖ Dışişleri Bakanları 8. Danışma Toplantısı'nda, "Amerika'nın kendi iç sistemiyle uyumsuzluğu" gerekçesiyle Küba'nın üyeliği askıya alındı.

1961'in sonlarından 1962'nin başlarına kadar ABD, Mongoose (Firavun Faresi) Operasyonu adı verilen planı tasarladı. Bu süre zarfında, kademeli biçimde Küba'ya karşı icra edilecek 33 misyon belirlendi. Planın, Ekim 1962'de Küba'da bir iç ayaklanmanın başlamasıyla sona ermesi bekleniyordu. Bu ayaklanma ABD müdahalesinin bahanesini oluşturacaktı. Yüz-

lerce CIA görevlisi plana dahil oldu.

ABD Kongresi, Eylül ayının sonunda, Küba Devrimi'nin batı yarıküredeki "saldırgan ve yıkıcı eylemlerine" bir son vermek için Başkan'ın Küba'ya karşı güç kullanmasına, gerekirse Küba'nın işgal edilmesine izin veren bir "ortak karar" çıkardı.

Eylül'ün sonundan Ekim'in başına kadar, askeri kuvvetler Küba yakınında toplandı; ABD Başkanı John. F. Kennedy 150 bin yedek askeri aktif göreve çağırdı; birkaç bölümden oluşan 150 binlik bir kuvvet de Florida ve Teksas'ta yeniden toplandı. Ayrıca, Küba karşıtı planları Latin Amerika ülkelerine dayatmak üzere, ABD Dışişleri Bakanı'nın çağrısıyla Vaşington'da bir yarıküre toplantısı yapıldı.

Küba hükümeti, başından beri dünya kamuoyu önünde taarruzu kınayan açıklamalar yapıyor ve her saldırgan ABD eylemine cevap veriyordu. Küba ADÖ'den çıkarıldığında, Havana'da, yarıkürenin siyasetçileri ve aydınlarının katılımıyla bir Halklar Konferansı gerçekleştirildi. Toplantı, ABD'yi kıta barışının yıkıcısı olarak kınadı ve Küba'nın kaderinin Latin Amerika'da baskı gören 200 milyon insanın kaderiyle aynı olduğunu ilan etti.

Yine ADÖ'nün kararına bir cevap olarak, bir milyondan fazla insan Havana'da, Küba Halkının yeni Ulusal Genel Meclisi'nde toplandı ve İkinci Havana Bidirgesi'ni onayladı. Olağanüstü bir siyasi ve ideolojik değer taşıyan bu belge, Latin Amerika halklarının içinde bulunduğu ciddi durumu, bu durumun nedenlerini ve nasıl çözülebileceğini analiz ediyordu. Bildirge, halklar için bütün barışçıl yollar kapandığında, silahlı ayaklanmanın vazgeçilmez olduğunu ve "her devrimcinin görevinin devrim yapmak" olduğunu beyan ediyordu.

1961'de, Küba Devrimci Silahlı Kuvvetleri, yapılarını ve bileşimlerini geliştirerek daha etkin hale getirdiler ve hükümet, adanın savunmasını güvence altına alacak silah ve savaş teçhizatı sevkıyatını hızlandırması için Sovyetler Birliği'ne başvurdu. SSCB, 29 Mayıs 1962'de, Küba'ya orta menzilli füzeler yerleştirme önerisinde bulunmuş; bu öneri, Sosyalist bloğun stratejik olarak güçlenmesi ve Küba'nın kendini savunması için taşıdığı önem göz önünde bulundurularak kabul edilmişti. Bu askeri anlaş-

manın imzalandığının, Kasım ayında, Sovyetler Birliği Bakanlar Kurulu Başkanı Nikita S. Hruşçov'un ziyareti sırasında duyurulması kararlaştırılmıştı. Ağustos'ta, Küba'ya IL-28 orta menzilli bombardıman uçaklarının ve 43 bin tam donanımlı Sovyet askeri destek kuvvetinin gönderilmesi ile birlikte, 42 orta menzilli nükleer füzenin yerleştirilme işlemi başladı. Sovyet askerleri doğrudan Sovyet hükümetine bağlı olacaklardı. Görevleri bir dış saldırı durumunda Küba Devrimci Silahlı Kuvvetleri'ne destek vermekti. Bu desteği, adanın egemenliğine ve yasal düzenine tam saygı içinde, Küba topraklarını işgal etme ya da işbirliği misyonlarıyla ilgisi olmayan herhangi bir eylemde bulunma hakları olmaksızın sunacaklardı.

Ama Sovyet-Küba askeri anlaşması ilan edilmeden önce, ABD kuvvetleri adaya karşı saldırı başlatmaya hazır olduklarında, Başkan Kennedy'ye Küba'da füzelerin varlığı ile ilgili kanıt sunuldu. Tablo bütünüyle değişti, çünkü mesele Küba'ya askeri bir operasyon meselesi olmaktan çıkmış, nükleer bir güç olan Sovyetler Birliği'nin dahil olduğu bir uluslararası çatışmaya dönüşmüştü.

ABD derhal, ordusunu, donanmasını ve hava kuvvetlerini, yalnızca batı yarıkürede değil aynı zamanda Avrupa ve Uzak Doğu'da da harekete geçirdi. Küba üzerinde keşif uçuşlarını yoğunlaştırdı; nükleer bomba taşıyan B-27 bombardıman uçaklarını harekete geçirdi; Guantánamo Deniz Üssü'nü dikkate değer ölçüde güçlendirdi; ve 22 Ekim'de Küba'ya denizden abluka uygulanması emri verildi. ABD uçakları Küba toprakları üzerinde uçmaya başladılar.

Küba Kuvvetleri'nin Başkumandanı Fidel Castro, ülke çapında askeri alarm durumu ilan etti. Küba, BM Güvenlik Konseyi'nden acil bir toplantı talep etti; dünya kamuoyu önünde ABD'nin yeni ve tehlikeli macerasını kınadı ve herhangi bir düşman saldırısını geri püskürtmenin ve dost bir ülkeden yardım istemenin adanın egemenlik hakları gereği olduğunu vurguladı. Sovyet hükümeti silahlı kuvvetlerini savaş için tam olarak hazır duruma getirdi; denizden uygulanan ablukayı ve ABD'nin diğer saldırgan uygulamalarını kınayan bir deklarasyon yayınladı ve Kennedy'yi bu saldırganlıkların olası sonuçları konusunda uyardı.

Küba, gemilerinin ABD kuvvetlerince kontrol edilmesine izin vermeye-

ceğini ve hava sahasına giren düşman uçaklarına ateş açacağını ilan etti. 27 Ekim'de, Küba'nın doğusundaki Banes'te, uçaksavar topları, adanın hava sahasını ihlal eden bir U-2 uçağını düşürdü.

BM Genel Sekreteri U Thant, çatışmaya bir çözüm bulmak için çaba harcarken, dünya çapında Küba ile dayanışma dalgası ortaya çıktı. Küba ve Sovyet hükümetleri arasında temaslar sürdü ve Hruşçov, Başkan Kennedy ile aktif görüşmelerde bulundu. Sovyet-ABD görüşmelerinin sonucunda, SSCB, ABD'nin Küba'ya saldırmama ve müttefiklerini bunu yapmaktan alıkoyma güvencesine karşılık füzeleri Küba'dan çekmeyi kabul etti. Böylece, Füze Krizi sona ermiş oldu.

Anlaşmanın Küba'da duyulduğu gün olan 28 Ekim'de, Fidel Castro, uzlaşmayla ilgili görüşü alınmayan Küba hükümetinin konumunu anlatan bir resmi beyanatta bulundu. Küba, ABD saldırganlığına karşı gerçek bir güvence olarak beş şart öne sürüyordu. "Beş husus" olarak bilinen bu şartlar şöyleydi:

- Ekonomik ablukanın ve dünyada ABD tarafından Küba'ya uygulanan ticari baskıların sona erdirilmesi.
- Tamamı ABD'den ya da ABD'ye suç ortaklığı yapan ülkelerden kaynaklanan bütün yıkıcı faaliyetlere, hava yoluyla veya ülkeye gizlice sızdırılarak silah ve patlayıcı sevkıyatının sona erdirilmesi, paralı askerler eliyle ülkenin işgaline, casus ve sabotörlerin sızdırılmasına son verilmesi.
- ABD'den ve Porto Riko'daki üslerden gelen korsan akınlarına son verilmesi.
- ABD gemileri ve uçakları tarafından hava sahamızın ve karasularımızın ihlaline son verilmesi
- ABD'nin Guantánamo deniz üssünden çekilmesi ve işgal edilen bu toprağın Küba'ya geri verilmesi.

Füze Krizi bir kez daha, dünyaya, ABD'nin küstahlığını ve diğer ülkelerin egemenliğine hiçbir saygısının olmadığını gösterdi. Aynı zamanda, Küba ve Sovyet çıkarlarının, çatışmanın barışçıl çözümünde, Küba'nın egemenliğinin korunmasında ve bir nükleer felaketin önlenmesinde olduğunu gösterdi. Fidel Castro'nun, "Küba Devrimi'nin savunması dış güçlere dayanarak değil, Küba halkının gönüllülüğüne ve yurtseverliğine

dayanarak yapılabilir" demekte ne kadar haklı olduğunu kanıtladı. Son olarak, çatışma, tehlikeler karşısında boyun eğmeyen, özgürlük ve onurlu bir yaşam için savaşmaya hazır Küba halkının yüksek moralini, soğukkanlılığını, birliğini ve cesaretini kanıtladı. Küba, yine Fidel Castro'nun sözleriyle Küba'nın nükleer füzeleri olmasa da "yok edilemeyen ve hiçbir zaman yok edilemeyecek olan uzun menzilli ahlaki füzeleri" olduğunu gösterdi.

Küba'ya yönelik tacizler devam ediyor

Başkan Kennedy'nin, Küba'ya doğrudan ya da dolaylı askeri saldırıda bulunulmayacağının güvencesini vermiş olması, tacizlerin sona erdiği anlamına gelmiyordu. Tam tersine, yıkıcı faaliyetler ve diğer saldırganlık biçimleri gibi ekonomik abluka da sürüyor ve bunlara daha barbar ve pervasız yöntemler ekleniyordu.

Ekonomik ablukayı yoğunlaştıran Başkan Kennedy, Aralık 1962'de, Küba limanlarına yanaşan kapitalist ülke gemilerine yaptırım uygulama kararı aldı. Kısa süre sonra, Küba'yla ticaret için kullanılan gemilerin ABD hükümeti tarafından satın alınan malları taşıyamayacağını ilan etti. Daha sonra ABD, Küba'yla ticaret yapan ülkelerin yer aldığı bir kara liste oluşturdu ve bunları, ekonomik ve askeri yardımı kesmekle tehdit etti.

ABD Hazine Bakanlığı banka mevduatları dahil olmak üzere bütün Küba varlıklarını dondurma kararı aldı ve Küba'yla dolar transferini yasakladı. Belli sayıda uçak dahil, Cubana de Aviación Havayolları'na ait varlıklara da ambargo koydu. Küba halkını teslim olmaya zorlamak için çok sayıda başka tedbir de alındı.

İçerideki yıkıcı faaliyetler de arttı. Karşı devrimci grupların haydutluğu özellikle Küba'nın orta bölgesinde Escambray dağlarında 1965'e kadar devam etti. Dağlık ve ulaşılması güç bir bölge olan Escambray, ilk devrimci dönüşümlerden ülkenin diğer kısımları kadar fayda sağlayamamıştı ve yaşanan değişime ilişkin fazla bir bilinçlenme mevcut değildi.

Aynı zamanda, Escambray İkinci Ulusal Cephesi'nin birçok unsuru 1959'dan sonra bölgede kaldı ve Tarım Reformu yasasının uygulanması ile görevlendirildi. Bazıları yolsuzluk yaptı ve keyfi hareketlerde bulundu. Bölgede yaşayan halk bunları Devrim'le ilişkilendirdi. Bölgedeki si-

yasi çalışma aşırı derecede zayıf kaldığı için, kırsal nüfus içinde düşman çeteler korku, kafa karışıklığı ve güvensizlik yaymakta başarılı oldular. Haydutlar Escambray'da, daha sonra cezasını çekecekleri iğrenç suçlar işlediler. Bütün bu faktörler birleşince, karşı devrimci çetelerin, bu bölgede diğer bölgelere göre daha uzun süre boyunca faaliyet göstermeleri mümkün hale geldi.

Bu çetelere karşı mücadele büyük oranda, çoğu bölge insanı olan işçilerden ve çiftçilerden oluşan bir orduyla yürütüldü. Bu ordu, Devrimci Silahlı Kuvvetler, İçişleri Bakanlığı ve Milis kuvvetleri tarafından desteklenıyordu. Taburlar biçiminde organize olan bu kuvvet, silahlı haydutlara karşı başarıyla savaştı. Bu arada Parti ve kitle örgütleri, kırsal nüfusa siyasi bilinç kazandırmak için elbirliğiyle çalıştı. Küba, Ocak 1965'te, haydutların tamamen ortadan kaldırıldığını ilan etti.

Vaşington, haydutları kontrol etmenin ve onların ihtiyaçlarını karşılamanın dışında, casus ve sabotajcı grupları örgütlemeye ve bunları Küba'ya sızdırmaya devam etti. Amacı adanın ekonomisine zarar vermek, devrimci önderleri ve onların yandaşlarını öldürmekti. Küba güvenlik güçleri, bu çevrelere defalarca nüfuz ederek onları ortadan kaldırdı. Üyeleri yakalandı ve uzun hapis cezalarına çarptırıldılar. Kasım 1962'de, Küba'daki CIA operasyon şefi tutuklandı. Batista döneminde subay olan bu adamın yakalanması, Devrim'e karşı yürütülen CIA planlarını açığa çıkardı.

Paralı askerleri barındıran tekneler, ABD savaş uçakları ve gemileri Küba endüstrisine, kentlerine ve gemilerine saldırılar düzenlemeye devam ettiler. Sovyet ve İspanyol gemileri de Küba karasularında ve uluslararası sularda seyrettikleri sırada, bu saldırıların kurbanı oldular. Bazı düşman uçakları düşürüldü, düşman gemileri ele geçirildi. Küba balıkçı filosu sık sık saldırıların hedefi oluyor, tekneleri batırılıyor ve kaçırılıyordu. Mürettebatı da öldürülüyor ya da kaçırılıyordu. Bazen, Kübalı balıkçılar Key West'e götürülüyor, orada ABD yargıçları tarafından keyfi biçimde itham ediliyorlardı.

Bu saldırılar ve adam kaçırmalara Küba'da çok büyük gösterilerle karşılık veriliyordu. Gösterilerin birçoğu Havana'da ABD Çıkarları Ofisi'nin

önünde gerçekleştiriliyordu. Yüz binlerce insan günler ve geceler boyunca, balıkçılar Küba'ya iade edilene kadar ABD bürosunun önünde gösteri yaptılar.

Küba hükümeti, kendi aldığı tedbirlerle, suç oluşturan bu saldırılara cevap veriyordu. Bir kez, Şubat 1964'te, ABD'nin Guantánamo'daki deniz üssünün suları kesildi ve ancak balıkçılar serbest bırakıldığında yeniden verilmeye başlandı. Küba bazen, adanın karasularını ya da hava sahasını ihlal eden ABD vatandaşlarına büyük para cezaları vererek karşılık veriyordu. Küba deniz kuvvetlerinin, kaçırılan tekneleri geri getirdikleri ve failleri tutukladıkları da oluyordu.

ABD bu yıllarda, Küba uçaklarını havada kaçırma eylemlerini başlattı. Bu eylemler sık sık masum Kübalıları ve başka ülkelerin vatandaşlarını büyük bir tehlikeye atıyordu. 1975'e kadar, 100 kadar Küba uçağı kaçırıldı ve bunlar hiçbir zaman geri verilmedi. Birkaç kaçırma girişimi, zaman zaman hayatlarını feda eden mürettebatın cesareti sayesinde engellendi.

Hava korsanları genellikle ABD'de, korkunç uluslararası eylemlerini teşvik edecek biçimde kahraman olarak karşılanıyorlardı. Sonradan, ABD'nin kendisi de bu tür eylemlerin sonuçlarından zarar görecek, ABD uçakları da sık sık Küba'ya inmeye zorlanacak ve sonunda iki ülke arasında hava korsanlığına karşı bir anlaşma imzalanacaktı.

ABD'nin desteklediği ve teşvik ettiği terör kapsamındaki adam kaçırma ve suikast girişimlerine Kübalı diplomatlar, resmi görevliler ve enternasyonalist işçiler de maruz kaldı. Ağustos 1976'da, Buenos Aires'te iki Kübalı diplomat kaçırıldı. Daha önce de benzer olaylar yaşanmıştı. Bir kez, Porto Riko'da, 10. Pan-Amerikan Oyunları sırasında Kübalı voleybolcular kaçırılmaya çalışılmıştı.

Ayrıca bombalar, makineli tüfekler ve diğer silahlar kullanılarak düzenlenen saldırılarda, Kübalı büyükelçi ve konsoloslar, içinde New York'taki BM Sürekli Misyonu, Vaşington'daki Küba Çıkarları Ofisi ve Cubana de Aviación Havayolları temsilciliklerinin de bulunduğu yurtdışındaki Küba büroları hedef alındı. Suç oluşturan eylemler ABD dışında, Kanada, Meksika, Şili, Jamaika, Arjantin, Venezuela, Barbados, Panama, Porto Riko, Portekiz, İngiltere ve diğer ülkelerde de düzenlendi. Bunlar, geride bir-

çok ölü ve yaralı bıraktı ve ciddi maddi zararlara yol açtı.

Küba'yı taciz etmenin bir başka yolu olarak, Guantámano Deniz Üssü'nden yapılan provokasyonların sayısında da o yıllarda artış yaşandı. ABD denizcileri, Kübalı sınır muhafızlarına sözlü olarak ve el kol hareketleriyle hakaret ediyorlar ve sık sık onlara ateş ederek bazen yaralanmalarına neden oluyorlardı. Bu şekilde iki muhafızı öldürdüler: Temmuz 1964'te öldürülen Ramón López Peña ve Mayıs 1966'da öldürülen Luís Ramírez López. Bu arada, Küba sınırlarının ihlal edildiği başka olaylar da yaşandı. Aralık 1964'te, Che Guevara, bu üsten sadece bir yılda 1323 adet provokasyon gerçekleştiğini duyurdu.

Bu ilk devrimci yıllara ABD'nin Küba'yı tecrit etmek ve Küba'ya karşı kolektif bir eylem düzenlemek amacıyla, Latin Amerika hükümetleri üstünde kurduğu baskıyı yoğunlaştırması da damgasını vurdu. Mart 1963'te Başkan Kennedy bir kez daha, "Küba'nın etrafına bir duvar" öreceklerini söylüyordu. Kıtanın hiçbir zaman boyun eğmeyen Meksika gibi bazı ülkeleri, ABD baskılarına direndi. Yine de, oybirliği ile alınmış bir karar olmasa da, ADÖ, 1962'de örgütün üyeliğinden çıkardığı Küba'ya yönelik tutumunu bir kez daha ortaya koydu.

Temmuz 1964'te Vaşington'da yapılan ADÖ'nün 9. Dışişleri Bakanları Danışma Toplantısı sırasında, bölge ülkelerini Küba ile diplomatik ilişkilerini kesmeye zorlayan ve ada halkına Devrim'e karşı ayaklanma çağrısı yapan bir önerge kabul edildi. Bu ADÖ belgesi, Küba'ya yönelik bir askeri eylem tehdidi taşıyordu. Rio de Janerio Anlaşması'nı, BM Sözleşmesi'ni ve ADÖ'nün kendi Sözleşmesi'ni ihlal ediyor ve örgütün hiçbir zaman kanıtlayamayacağı, Küba'nın kıta barışını tehdit eden sözde saldırgan politikası ile ilgili suçlamalarda bulunuyordu.

Küba halkı suçlamaları şiddetle reddetti. Halk, Oriente eyaletinin başkentinde yapılan devasa bir gösteride, "Santiago de Cuba Bidirgesi"ni onaylayarak ADÖ'ye onurlu bir cevap verdi. Belge, ADÖ'yü "etikten ve Küba'yı yargılamak ve cezalandırmak hakkından tamamen yoksun" olarak tanımlıyordu. ABD'yi ve bölgenin zalim ve oligarşik hükümetlerini, yıkıcılığın ve kıtada beliren savaş tehlikesinin sorumluları olarak itham ediyordu. Küba, suçlamalarını desteklemek için somut olgulardan oluşan

uzun bir liste sunuyor ve "canilerin kendilerini yargıç ilan etmelerini ve kurbanları bir kez daha cezalandırmalarını, emsali görülmemiş bir kötülük" olarak nitelendiriyordu.

Santiago de Cuba Bildirgesi, saldırıların, paralı askerlerin eğitilmesinin, casus ve sabotajcı çevrelerin, silah ve patlayıcıların adaya sızdırılmasının sonu gelmezse, Küba halkı eşit derecede "ülkemizin iç işlerine karışan ülkelerdeki mevcut devrimci hareketlere yardım etme yetkisini kendinde bulacaktır" uyarısında bulunuyordu.

Bildirge, ADÖ önergesinin askeri saldırı tehditlerini reddederken, Küba halkının, bedeli ne olursa olsun bağımsızlığını koruma kararlılığında olduğunu vurguluyordu. Belge, General Antonio Maceo'nun ünlü sözleriyle sona eriyordu: "Her kim Küba'yı ele geçirmek isterse, şayet savaşta ölmezse, sonu, kanla yoğrulmuş Küba toprağıyla gelecektir."

Birkaç Latin Amerika ülkesi, ABD'nin dayattığı ADÖ kararını uygulamak için Küba'yla diplomatik ilişkilerini kesti.

Devrimci zaferden sonra, en başından itibaren, ABD Kübalılara sürekli ülkelerinden kaçma çağrısı yapıyor, iki ülke arasında düzenli seyahatleri engellerken, gizlice ABD'ye gelmeleri için insanları yüreklendiriyordu. Vaşington işi, Küba'yı ziyaret etmiş öğrencilerin ve diğer ABD vatandaşlarının pasaportlarını ellerinden almaya ve haklarında yasal işlem yapmaya kadar vardırdı. Seyahat yasağı, insanları Devrim'e karşı çıkmaya ve ABD'ye göçmen seferleri düzenleyenleri, ABD topraklarına ulaşmak için yasal olmayan yollara başvurmaya yöneltiyordu. Küba'yı Florida kıyılarından ayıran görece kısa mesafe, deniz yolculuğunu yasadışı seyahatin en yaygın biçimi haline getirdi. Ancak bu yolculuklar genellikle küçük ve deniz yolculuğuna elverişli olmayan teknelerle yapıldığı için, bu teknelerin bir kısmı yolculuk esnasında alabora oluyor ve bazen yolcuları ölüyordu.

Bu durum karşısında, politikası hep ülkeden ayrılmak isteyenlerin önüne geçmemek yönünde olmuş olan Küba hükümeti, Ekim 1965'te, Matanzas kentine yakın bir kıyı bölgesi olan Camarioca'da gerekli koşulları oluşturarak, Florida'dan gelen teknelerin, denizde yolculuğa elverişli olmaları koşuluyla ABD'ye gitmek isteyen Kübalıları toplamalarını sağladı.

Ardı arkası kesilmeyen akışı durduramayan ABD hükümeti bir anlaşma imzalamayı kabul etti. Bu anlaşmaya göre, ABD'ye seyahat edenler için bir Varadero-Miami charter seferi konuldu. Bu, iki ülke arasındaki ilk göçmen anlaşmasıydı.

Biyolojik savaş

ABD'nin Küba'ya karşı yürüttüğü en canice saldırı, insanları, bitkileri ve hayvanları etkileyen hastalıkların ortaya çıkmasına neden olan zehirli maddelerin ve mikropların adaya yayılmasıydı. Kamusal sağlık hizmetlerinin ve bitki örtüsü ile hayvanların korunma düzeyinin ne denli yüksek olduğu en yetkili ve uzman bölgesel ve uluslararası örgütler tarafından kabul edildiği bir ülkede, ancak kasıtlı bir düşman eylemi, böylesi salgın hastalıklara yol açabilirdi.

Ocak 1965'te, Kübalı yetkililer, Havana eyaletindeki Santiago de Las Vegas yakınlarında, patladığında bilinmeyen beyaz bir madde yayan beyaz bir balon keşfettiler. Sonra, Eylül 1968'de, CIA'nın tuttuğu bir yabancı uzman, kahve plantasyonlarını yok eden bir virüs yaydı. 1971'de, Küba'nın batı eyaletlerindeki domuz sürülerine büyük zarar veren Afrika Domuz Vebası hastalığı patlak verdi.

Ancak biyolojik savaş, 1979'dan sonra yoğunlaştı. Bu tarihte, Küba'daki bütün şeker kamışı plantasyonlarının üçte biri şeker kamışı mantarı hastalığından etkilenirken, tütün tarlalarının yüzde 90'ı maviküf hastalığından zarar gördü. Bu hastalıkların her ikisi de Küba'nın yıllar önce kökünü kazıdığı hastalıklardı.

1981'de, kanamalı dang humması hastalığı adaya yayıldı. Birkaç ay içinde 35 bin kişiyi etkisi altına aldı, çoğu çocuk 150 kişinin ölümüne neden oldu. Kanamalı konjonktivit gibi başka bulaşıcı hastalıklar da tuhaf biçimde ortaya çıktı.

Bu canice girişimin insanlara ve ülkenin belli başlı ürünlerine verdiği zararın dışında, Küba bu salgınları durdurmak ve ortadan kaldırmak, ülke ekonomisine verdiği hatırı sayılır zararı tazmin etmek için insanüstü bir çabayla, devasa kaynaklar ayırarak ve çok ciddi tedbirler alarak mücadele etmek zorunda kaldı.

Bütün bu saldırı biçimleri, devrimci iktidarın tüm tarihi boyunca siste-

matik olarak uygulandı.

1963'ten 1975'e ekonomik gelişme

1963'ten 1975'e, üretim araçları aşamalı olarak toplumsal mülkiyet haline geldi. Ekim 1963'te, kırsal burjuvazinin karşıdevrimci tavrı karşısında, yeni bir tarım reformu yasası çıkarıldı. Bu yasayla özel kişilerin sahip olabileceği toprak miktarı 5 caballería'ya ya da 67 hektara düşürülüyordu. Bu sınırı geçen çiftlikler millileştirildi. Böylece karşıdevrimci toprak sahiplerine büyük bir darbe indirilmiş oldu. Bununla, bütün toprakların yüzde 70'i millileşmiş oldu. Çiftçiler bunun son tarım reformu olacağına ilişkin resmi söz aldılar. Toprak sahipliğinin daha üst biçimlerine yönelik başka bir adım, ancak çiftçilerin buna gönüllü olması temelinde atılabilirdi.

Millileştirme sürecinin sonunda, tarımda özel mülkiyet, ülke topraklarının yüzde 30'unun sahibi olan küçük çiftçilerin arazileri ve doğrudan onları işletenlerin kişisel mülkü olan bazı ulaşım araçları ile sınırlı kalmıştır.

Devrimci iktidarın ilk on yılında, ekonomik kalkınma, hükümetin merkezi gündemi değildi. ABD'nin insafsız ekonomik ablukası ve farklı biçimlerdeki saldırılar, yetkililerin, Devrim'in yaşamasını sağlamak için geniş kaynakları savunmaya ayırmalarına neden oldu. Devrimci hükümet, birkaç yıl boyunca, genel üretime kanalize edilebilecek 300 binden fazla kişiyi askeri amaçlarla silahaltında tutmak ve kaynakları da bu amaçla kullanmak zorunda kaldı.

Yine de, ülkenin sanayileşmesi ve tarımının modernleşmesi için çaba gösterildi. Traktör stoğu hatırı sayılır biçimde büyüdü. Şeker kamışı hasadını daha insani, daha az emek yoğun bir faaliyet haline getirebilmek için şeker kamışı toplama makineleri ve kombine biçerdöverler kullanıma sokuldu.

Kübalı işçilerin, maaşlarının yüzde 4'ünü ülkenin sanayileşmesine katkıda bulunmak üzere vermeyi kabul etmeleri, devlet finansmanı ve Sovyet yardımıyla birlikte, Havana'nın batısındaki Alquízar'da kurulan Alquitex Tekstil Fabrikası, adanın orta bölgesindeki Santa Clara'da kurulan Makine Fabrikası ve INPUD Ev Aletleri Fabrikası, doğudaki Santiago

de Cuba'da kurulan "Küba-Sovyet Dostluğu" İnşaat Malzemeleri Fabrikası, "30 Eylül" Sanayi Grubu gibi yüzlerce sanayi tesisinin kurulmasını sağladı.

Küba, aynı zamanda, bilim adamları, teknik elemanlar ve kalifiye işçiler yetiştirmeye başladı. İçlerinde "José Antonio Echeverría" Teknik Üniversitesi, Toprak ve Okyanus Bilimi Enstitüleri'nin de olduğu büyük araştırma merkezleri ve eğitim kurumları kuruldu.

1965'ten 1970'e kadar Küba, en büyük çabayı 10 milyon tonluk şeker hasadı elde edebilmek için gösterdi. Nüfusun ve tüketimin ivme kazanan artışı, sanayileşme için kaynak elde edilmesi ihtiyacı ve ciddi biçimde artan ihracatın sıkıştırması, ülkenin bir numaralı sanayisindeki üretimin artırılmasına özel bir vurgu yapılmasını gerektiriyordu.

Ancak hedeflenen 10 milyon tonluk şeker üretimine ulaşılamadı. Başlangıçtaki tahminler sanayi yatırımlarının gerekenden düşük olduğunu, emek gücünün yetersizliğini ve gönüllü çalışmanın, muazzam bir orana ulaşsa da, insangücü açığını kapatmakta yetersiz kalacağını hesaplamakta başarısız olmuştu. Bunlara ek olarak, ortada örgütsel sorunlar, yanlış idari ve ekonomik yönetim yöntemleri vardı. Yine de şeker üretimi, 8.537.600 tonla ülke tarihinin en yüksek miktarına ulaştı.

Yukarıda sözü edilen yanlış hesaplamalar ve eksiklikler dışında, bu yıllarda başka hatalar da yapıldı. Nüfusun yaşama ve çalışma koşullarını hızla iyileştirme arzusu ile hareket edilerek, ülkenin gerçek kapasitesiyle uyumlu olmayan çok sayıda uygulamaya imza atıldı. Ücretsiz uygulamaların merkezinde durduğu bir politika yürürlüğe konuldu. Kreşler, sportif faaliyetler, öğle yemekleri, düşük gelirli aileler için ev kiraları, iş kıyafetleri, üniformalar, botlar ve başka hizmetler ücretsiz hale geldi. Vergiler aşamalı olarak ortadan kaldırılırken sübvansiyonlar yükseliyordu.

Aynı zamanda, üretim maliyetleri ve ekonomik denetim ihmal edilmişti. Kamu Muhasebesi üniversite programlarından çıkarıldı. Maaşlar, yapılan işe bakılmaksızın ödendi. İşletmeler arasındaki ödemeler kesildi ve ulusal bütçenin varlığı neredeyse sona erdi.

Ek olarak, Küba Komünist Partisi'nin siyasi faaliyetleri ile hükümetin yürütme işlevleri arasındaki sınırlar birbirine girdi ve sendika ve kitle

örgütlerinin rolü tehlikeli biçimde azaldı.

Küba önderliği bu hataların bilinciyle, 1970'in başında, bütün bunların düzeltileceği perspektifini ortaya koydu. Devrimin pekişmesi ve ABD'nin askeri saldırısının görünür bir gelecekte mümkün olmayacağının algılanması (1970-75) 150 binden fazla savunma personelinin başka alanlarda istihdam edilmesine olanak sağladı ve ekonomik kalkınmaya daha fazla vurgu yapılmaya başlandı.

Şeker kamışı üretiminde, özellikle de hasadında, ilerleyen zamanlarda insan gücü ihtiyacında düşüşe neden olan bir makineleşme süreci yaşandı. 1975'te, petrol arıtımı, balıkçılık, inşaat, elektrik üretimi, nikel, çelik, gres yağı, çimento, gübre, tohum ve diğer gıda maddelerinin üretimi gibi bazı endüstriyel ve tarımsal dallar hatırı sayılır bir büyüme kaydetti. Barajlarda tutulan suyun hacminde, yol ve diğer haberleşme altyapılarında, ekilen arazinin miktarında önemli bir artış yaşandı. Küba deniz ticareti dokuz kat büyüdü.

Toplumsal ve kültürel ilerleme

Toplumsal ve kültürel yaşam alanında da dikkat çekici bir ilerleme sağlanmıştı. 1959-60'ta eğitim alanında atılan ilk adımlar, genel eğitimi millileştiren ve ücretsiz hale getiren bir yasayla güçlendirildi. Bu adımlar, daha sonra okuma yazma seferberliğine katılacak olan 40 bin işçi ve çiftçi çocuğuna eğitim verilmesi; ücretsiz teknik ve mesleki pratik kursları; işçiler için akşam lisesinin kurulması; adada bütün işyerlerine yayılan geniş kapsamlı bir yetişkin eğitimi programı; akademik ve örgütsel değişiklikler; öğretmen eğitimi enstitülerinin kurulması; üniversite burs programı; mesleklerin sayısının artırılması; iş ve eğitimin kaynaştırılmasını içeren bir üniversite reformuydu.

Küba'nın ulusal kahramanı José Martí'nin 19. yüzyılda işaret ettiği bir ilke olan iş ve eğitimin harmanlanması, ilkokuldan itibaren her düzeydeki eğitime uygulandı. 1966'da, ilk öğrenci çalışma deneyi uygulandı. Okullar 35 gün boyunca sahada çalışmaya gittiler. Sonra, 1968-69 öğretim yılında, ilk "kırsal bölge ortaokulları", ünlü İspanyolca kısaltması ile ESBEC açıldı.

Bu dönem boyunca, ilkokula yazılma, 6-12 yaş arası bütün çocuklar için

zorunlu kılındı. Genel olarak okula yazılma oranında ve bütün uzmanlık dallarında verilen mezun sayısında, 1958'deki durumla karşılaştırıldığında, ciddi bir artış yaşandı.

Eğitimdeki büyük dönüşüm, kültürel gelişmede yeni ufuklar açtı. Ulusal Kültür Kurulu, Ulusal Sanat Okulu, Bale Okulu ve Ulusal Anıt Komisyonu gibi birçok yeni uzmanlaşmış kültür kurumu kuruldu. Bunun yanında, var olan kültürel oluşumlar da devrimin zaferiyle beraber bir canlanma yaşadı. Küba Yazarlar ve Sanatçılar Birliği kuruldu. Bu kurum, Küba Film Enstitüsü ve Küba Gazeteciler Birliği gibi başka kurumlarla birlikte, yoğun bir kültürel teşvik çalışması başlattı.

İlk yıllarda ortaya çıkan güçlü bir amatör sanatçılar hareketi, 1975 itibariyle ülke çapında 20 bin grubu kapsar hale geldi. Yüz binlerce öğrenci de bu hareketle bağlantılı faaliyetlere katılım gösterdi.

Kütüphaneler ağı gibi, kitaplar da inanılmaz derecede büyük bir ilgi topladı. Kıtanın en itibarlı edebiyat merkezi Casa de las Americas (Amerikalar Evi), Küba kültürünü Latin Amerika aydın dünyasının en ileri kesimlerine yaklaştırdı.

Sağlık hizmetine verilen büyük öncelik bağlamında hastane ağı, poliklinikler, diş klinikleri, kan bankaları, gebe bakım evleri, hijyen ve epidemiyoloji laboratuvarları ve biyomedikal araştırma kurumları 1975 yılı itibariyle olağanüstü derecede gelişmiş durumdaydı.

Sağlıkla ilgili meslek eğitimi alanların ve tıp uzmanlarının sayısı birkaç kat arttı. Çocuk felci, sıtma ve difteri gibi hastalıkların kökü kurutulurken, gastroenterit, tüberküloz, tetanos ve diğer bulaşıcı hastalıklar büyük ölçüde azaldı. Bebek ölümü, 1958'le karşılaştırıldığında yüzde 50'den yüksek oranda düşürüldü ve ortalama yaşam süresi 15 yıl yükseldi.

Devrim en başından itibaren çocuklara büyük önem verdi. Çalışan annelere yardımcı olmak ve 6 yaşın altındaki çocuklara, hem aile hem de toplumla yakın ilişki içinde, okul öncesi eğitim vermek üzere çok sayıda kreş kuruldu. 1975'te, 50 binden fazla çalışan annenin çocuğuna bakan 650 kreş vardı. Bu sayılar devrimin ilerleyen safhalarında sürekli bir artış gösterdi.

Küba 1959'dan sonra, spor alanında da şaşırtıcı bir gelişme gösterdi.

Bütün aristokratik spor kulüpleri ve sayıları giderek artan spor tesisleri, halka açık hale getirildi. Profesyonelliğe nokta kondu; on binlerce öğretmen beden eğitimi dersi verebilmek için eğitim aldı. Ülkedeki spor faaliyetlerini teşvik etmek, organize etmek ve yönetmek amacıyla Ulusal Spor, Beden Eğitimi ve Dinlence Enstitüsü kuruldu. Yaratılan ana spor kurumları, "Kumandan Manuel Fajardo" Beden Eğitimi Yüksek Enstitüsü; spora giriş ilk ve ortaokulları; eyalet düzeyinde öğretmen eğiten beden eğitimi okulları ve Spor Hekimliği Enstitüsü idi. O döneme değin varolmayan spor malzemeleri endüstrisi kuruldu.

Daha önceki dönemlerde uluslararası yarışmalarda düşük performans sergileyen Küba, bu büyük çabaların sonucunda, spor etkinliklerinde üst sıralarda yer almaya başladı.

Küba'da yaşamın hayal bile edilemeyecek bir dönüşüm yaşayan diğer bir alanı da sosyal güvenlikti. Devrim derhal, işsizliği kökten kaldırmayı hedefleyen adımlar attı. Bu adımlar tarım, sanayi, inşaat, eğitim, sağlık ve diğer sosyal hizmetlerdeki hızlı gelişme ile destekleniyordu. Sonunda öyle bir noktaya gelindi ki, işsizlik, işgücü açığı ile yer değiştirdi.

Siyahilere ve kadınlara yönelik mesleki ayrımcılık da ortadan kalktı. Sosyal güvenlik bütün işçilere genişletilmekle kalmadı; aynı zamanda yasayla, bütün yurttaşlara, kendilerinden kaynaklanmayan nedenlerle gelir kaynağından mahrum kalmaları durumunda sosyal yardım güvencesi verildi.

Fakat işini çarpıcı bir şekilde iyi yapan işçileri ödüllendirme isteği bir hataya neden oldu: Bu işçilerin, maaşlarının yüzde 100'üne eşit bir emekli aylığı ile emekli olabilmelerini sağlayan bir önerge onaylandı. Daha sonra yasaya dönüşen bu uygulama olumsuz sonuçları nedeniyle sona erdirildi, çünkü ülkenin bu uygulama için gerekli kaynağı karşılaması olanaksızdı. Uygulama, tahmin edilen sınırları aştı ve fiziksel ve genel yetenekleri itibariyle değerli katkılar yapabilecek durumda olan birçok işçinin emekliye ayrılmasına neden oldu. Her şeye rağmen bu uygulama, en başından beri Küba Devrimi'nin tüm sosyal politikasında olduğu gibi, ülkenin ilerlemesi için fedakârca çalışan kadın ve erkeklerin esenliğine gösterilen derin ilgiyi kanıtladı.

Latin Amerikancılık ve Enternasyonalizm

Küba Devrimi'nin yarattığı eserin bir özelliği, onun Latin Amerikancılığı ve enternasyonalizmiydi. Küba toplumunun gerçek arzu ve özlemlerinden doğmuş olan Devrim, sosyalist dönüşümlerini gerçekleştirmiş olan ya da Küba'yla benzer sorun ve güçlükler yaşayan ülkelerle yakın bir ilişki geliştirilmemiş olsaydı, hedeflerine ulaşamayabilirdi.

Küba'nın sosyalist kampla kurduğu bağlar, ülkeler ve halklar arasında, kardeşçe yaklaşımlara, işbirliğine ve egemenlik ve kendi kaderini tayin hakkına saygıya dayalı yeni bir bağı temsil ediyordu. Bu olmasaydı, Küba veya herhangi bir küçük ve az gelişmiş ülkenin dünyanın en kuvvetli ve saldırgan gücünün insafsız tacizlerine başarıyla dayanması aşırı derecede zor olurdu.

Ayrıca, Küba Devrimi'nin davası, özellikle Latin Amerika'daki, ulusal kurtuluş ve toplumsal ilerleme için mücadele eden bağımlı sömürge ülkelerinin davasıyla aynıydı. İşte bu yüzden enternasyonalizm, Devrim'in dış politikasının başat ilkesiydi.

Küba, Devrim'in ilk yıllarından itibaren, zulüm gören ilerici savaşçılara sığınma hakkı verdi ve onlardan yardımlarını esirgemedi. Diğer savaşan halklarla ahlaki, siyasi ve birçok defa maddi dayanışmasını genişletti: Vietnam Demokratik Cumhuriyeti, Güney Vietnam Ulusal Kurtuluş Cephesi ve Silahlı Hükümeti, Laos, Kamboçya, Filistin, Kongo, Angola, Mozambik, Etiyopya, Gine Bissau, Yeşilburun Adaları ve diğerleri.

Ekim 1960'ta, Küba Halklarla Dostluk Enstitüsü, tam da bu ilişkilere rehberlik etme amacıyla kuruldu. Küba, 1961'de kurucuları arasında yer aldığı ve o zamandan beri en aktif üyelerinden biri olduğu Bağlantısız Ülkeler Hareketi'ni de destekliyordu. Küba, Ocak 1966'da Havana'da yapılan ve Asya, Afrika ve Latin Amerika Halklarıyla Dayanışma Örgütü (OSPAAL) ile Latin Amerika Dayanışma Örgütü'nün (OLAS) kurulduğu Üç Kıta Konferansı'nı finanse etti. Bu örgütler Üçüncü Dünya ülkelerinin emperyalizme, sömürgeciliğe ve diğer baskı ve sömürü biçimlerine karşı verdiği mücadelede aktif rol oynadılar. Küba'nın kahraman Vietnam halkıyla dayanışmasının özel bir anlamı vardı. Asya ülkeleri ile diplomatik ilişkiler 1960'ta başladı; Küba 1969'da Güney Vietnam'da, ülkedeki karı-

şık ortama rağmen bir büyükelçilik açtı. Küba, BM ve diğer bütün uluslararası örgütlerde ve platformlarda ABD soykırımını kınadı. Vietnam'da düzenlenen mitinglere ve törenlere dayanışma mesajlarını göndererek ahlaki ve siyasi desteğini gösterdi. Aynı zamanda Vietnam halkına maddi katkılarda da bulundu. "Ho Chi Minh" İnşa Birliği, tıp tugayları ve diğer Kübalı işçiler Vietnam'a yardım eli uzattılar ve bu kuşatılmış ülke için canlarını bile feda ettiler. Küba Vietnam'la Dostluk Derneği de aktif bir rol oynadı.

Küba Devrimi, ABD'nin ayrımcılığa ve baskıya maruz kalan halkıyla ve ülkenin ilerici kesimleriyle de aktif dayanışma içerisindeydi. Küba, yurttaşlık hakları hareketi ile Siyahilere, Kızılderililere, Latinlere ve diğer ulusal azınlıklara yapılan ayrımcılığa, Vietnam'a ve diğer savaş bölgelerine asker gönderilmesine ve Angela Davis gibi demokratik aktivistlerin hapsedilmesine karşı örülen hareketlere güçlü bir destek vermekteydi. Bu, büyük ölçüde, Fidel Castro'nun New York'u ziyareti sırasında Harlem'deki siyahi kitleler tarafından sıcak ve kardeşçe karşılanmasını ve ABD yönetiminin düşmanca tutumuna karşın ABD'li çeşitli kesimlerin Küba'yla giderek büyüyen ve zenginleşen dayanışmasını açıklamaktadır.

Ancak Küba Devrimi'nin sergilediği uluslararası dayanışma genel anlamda çok derin olsa da coğrafi, tarihsel, kültürel ve başka nedenlerle Latin Amerika'yla kurulan dayanışmanın ülke için ayrı bir yeri vardır. 19. yüzyılda, Latin Amerika birliğinin en ünlü iki öncüsü Simón Bolivar ve José Martí ile başlayan bu gelenek, Küba'nın Cumhuriyetçi döneminin yurtsever, antiemperyalist ve devrimci mücadeleleriyle taşınmış, 1953'te Fidel Castro'nun ortaya koyduğu Moncada devrimci programında da yerini almıştır.

Nisan 1959'da Fidel Castro, New York Central Park'ta bu vurguyu yinelemişti: "Küba Amerikalıların umudu haline geldi, bu umut korunmalıdır. Biz, Latin Amerika halklarının savunulması adına konuşuyoruz..." Küba'nın sesi daima ezilen ve sömürülen Latin Amerika halklarının sesi oldu ve Küba her zaman, kıtanın sorunlarının çözümü için vazgeçilmez bir adım olarak Latin Amerika ve Karayip ülkelerinin birliği için çağrı yaptı. Küba, Birinci ve İkinci Havana bildirgelerinde, Santiago de Cuba

bildirgesinde, ABD'nin İlerleme İçin İttifakı'nı eleştirirken, ülkelerin egemenliğini ve kendi kaderlerini tayin hakkını savunurken ve ABD'nin Dominik Cumhuriyeti, Grenada, Panama vb. işgallerini kınarken, Arjantin halkının Malvinas (diğer adıyla Falkland) Adaları üzerindeki egemenliğine destek verirken, dış borç ve eşitsiz ticaret koşullarını reddederken ve Devrim'in sürdürdüğü bütün büyük savaşlarda, Amerika halklarının bugünü ve geleceğini daima ön planda tuttu.

Hiçbir hükümet, Porto Riko'nun bağımsızlığı için Küba hükümeti kadar çaba sarf etmedi. Porto Riko meselesi Küba tarafından bütün uluslararası örgütlere taşındı; iki ünlü Porto Rikolu, Juan Juarbe Juarbe ve Doña Laura Meneses de Albizu Campos, Küba vatandaşlığına kabul edildi ve BM'deki Küba misyonu üyeliğine atandı. Porto Riko'nun *independentista* savaşçıları için Küba, her zaman bir dayanışma kaynağı ve ikinci yurt oldu.

Şili'de Salvador Allende'nin halkçı ve demokratik hükümeti, Küba halkından çeşitli yardımlar gördü ve ABD'nin suç ortaklığı ile devrilip yerine faşist bir diktatörlük kurulduğunda Küba Şilili mülteciler için de ikinci yurt oldu.

Küba aynı zamanda, Peru'daki, Nikaragua'daki, Şili'deki, Ermenistan ve İran'daki depremlerin kurbanlarına doktor, hemşire, seyyar hastane, donanım, ilaç, gıda ve yüz binlerce ünitelik kan bağışı ile yardım etti.

Enternasyonalist insancıl dayanışmanın bir özelliği de, yardımına koşulan halkların hükümetlerinin ideolojilerine ve Küba'yla diplomatik ilişkilerinin olup olmadığına asla bakılmamasıydı.

Ada, kıtadan gelen gençleri, kadınları, öğretmenleri, yazarları, sanatçıları, doktorları, bilim insanlarını ve diğer kişileri, sorunlarını ve bunların çözüm yollarını özgürce ve etraflıca tartıştıkları etkinliklerde kardeşçe karşılıyordu. Bu etkinliklerin bir kısmı, Latin Amerika Öğrenci Örgütü gibi önemli bölgesel oluşumların ortaya çıkmasıyla sonuçlandı.

Ernesto Che Guevara: "Zafere kadar daima!"

Küba Devrimi'nin enternasyonalizminin en çarpıcı ifadelerinden birisi, devrimin ilk dönemlerinde ortaya çıktı: Kumandan Ernesto Che Guevara'nın ulusal kurtuluş projesi. Batista diktatörlüğüne karşı enter-

nasyonalist savaşçı, Devrim'in en üst askeri önderlerinden biri, Ulusal Banka'nın Başkanı, Sanayi Bakanı, gençlik arasında "yeni insan" ruhunun kurucusu, gönüllü çalışmayı başlatan kişi, teorisyen, militan aktivist, doğuştan Küba vatandaşı olarak tanınan Che Guevara'nın en büyük özlemi, Latin Amerika'yı emperyalist tahakkümden kurtarmaktı.

Che, daha en başında, Fidel Castro'ya bu arzusundan söz etmişti. 25 Mayıs 1962'de, Arjantin Ulusal Günü töreninde yaptığı konuşmada, kendisini, dünyanın her köşesinde savaşan bir ordunun parçası olarak nitelendirdi. Bugünkü gibi, kutlamaların yalnız Küba'da değil, başka yerlerde "yeni semboller, zafer sembolü, sosyalist inşa sembolü, geleceğin sembolü altında" yapıldığı başka 25 Mayıslar da olacağı öngörüsünde bulundu. 1965'te, Küba Devrimi'nin kendisi olmadan da yapabileceğine kanaat getirdikten sonra, dünyada başka yerlerin de mütevazı katkısına ihtiyacı olduğu düşüncesiyle adadan ayrıldı. Son resmi Küba görevi, Aralık 1964'te, Küba adına konuştuğu BM Genel Kurul Toplantısı'nda Küba delegasyonuna başkanlık etmek oldu.

Che Guevara'nın adanın kamusal yaşantısından çıkmış olması, ABD güdümlü medyanın Devrim'e ve önderliğine karşı bir kampanya başlatması için bahane oldu. Bu medya, Che'nin Fidel'le görüş ayrılıkları nedeniyle idam edildiğini bildiriyor, ölümünden devrimci önderliğin zirvesini sorumlu tutuyorlardı. Birkaç ülkede Che'nin babası Ernesto Guevara Lynch'in, Fidel Castro'dan oğlunun cesedini isteyen posterleri boy gösterdi. Çok öfkelenen Guevara Lynch, bu iftirayı kınadı, ancak haber ajansları yalanlamasını aktarmadılar.

Che, bir grup Kübalı savaşçı ile birlikte, Kongo kurtuluş hareketinin isteğini dikkate alarak gizlice bu Afrika ülkesine geldi (bu ülke daha sonra Zaire adını aldı; bugün ise adı, Kongo Demokratik Cumhuriyeti'dir). Che ve yanındaki savaşçıların görevi, oradaki gerilla savaşçılarına askeri eğitim vermekti. Che ve adamları kendilerini Kongolu şeflere tabi kıldılar ve operasyonlarda gerillanın yanı başında savaşma isteklerini dile getirdiler. Her türlü ayrıcalığı reddederek yerel savaşçılarla yaşam koşullarının aynı olmasını talep ettiler.

Che askeri talim ve genel eğitim okulları kurdu ve bu okullarda danış-

manlık ve ayrıca İspanyolca, Matematik, Fransızca öğretmenliği yaptı. Gerillaya ve yöre sakinlerine hekimlik de yaptı. O ve adamları, Güney Afrika, Belçika ve başka Avrupa ülkelerinin paralı ordularına karşı, bazı değerli yoldaşlarını yitirseler de, büyük başarılar elde ettikleri 50'den fazla askeri eyleme katıldılar. Che Kongo'da Sarı Humma hastalığına yakalandı; neyse ki hastalığın üstesinden gelmeyi başardı.

Kongolular, Kasım 1965'te, Kübalıların geri dönmesi gerektiğine karar verdiler ve Havana onları geri çağırdı. Bu yedi ay içinde, görevlerini layıkıyla yerine getirmiş oldular. Che, gerçek bir hümanizm ve enternasyonalizm ruhuyla ortaya koyduğu dayanışma pratiğiyle birlikte, askeri ve politik deneyimini ve tıp bilgisini de seferber etti. Kübalılar, Kongo'yu terk ederlerken, hem gerillanın hem de yerli halkın kendilerine duyduğu minnettarlığı ve sempatiyi arkalarında bıraktılar. Ayrıca, yöntemleri Küba'dakinden bir şekilde farklı olan yeni bir savaş deneyimi de edinmiş oldular.

3 Ekim 1965'te, Küba Komünist Partisi'nin bu ismi aldığı ve ilk Merkez Komitesi'nin oluşturulduğu önemli bir toplantıda, Fidel, Che'nin, bu cesur gerilla savaşçısının kendisi için kaleme almış olduğu dokunaklı veda mektubunu okudu. Che, bu mektubu, zamanı gelince okunmak üzere Havana'dayken yazmıştı. Che'nin mektubunun, Che'nin nerede olduğu hakkında ipucu vermeyeceği hesaplanarak, düşmanın iftiralarına bir nokta koymak üzere böylesine görkemli bir toplantıda okunmasının uygun olacağı düşünülmüştü.

Che, bu mektupta, Fidel'in yanı başında geçirdiği önemli anlara işaret ediyor ve Küba'nın, kendisinin giriştiği yeni misyonla bağlantılı hiçbir sorumluluğu olmadığının altını çiziyordu: "Parti yönetimindeki ve Bakanlık'taki görevimden, Kumandanlık'tan, Küba vatandaşlığından resmen istifa ediyorum. Küba'yla yasal olan hiçbir bağım kalmıyor. Küba'ya yalnızca, görevlerden istifa ederek koparılamayacak olan farklı bağlarla bağlıyım. Dünyanın başka ülkeleri benim mütevazı çabalarıma gereksinim duyuyor. Ben, senin Küba'nın önderi olarak sahip olduğun sorumlulukların nedeniyle yapamadığın şeyi yapabilirim. Ayrılmamızın zamanı geldi."

Che, füze krizi günlerinde olduğu gibi, bütün kederli ve aydınlık gün-

lerde Fidel'in ve Küba halkının yanında olmaktan duyduğu gururu hatırlatıyordu. Fidel Castro'nun ilke ve değerlendirmelerine ve Devrim'in dış politikasına olan bağlılığını bir kez daha vurguluyordu. Küba'da bıraktığı çocuklarının geleceğine duyduğu güveni ifade ediyor ve "Başka gökler altında son saatim geldiğinde benim son düşüncem bu halk ve özellikle sen olacaksın" diyordu.

Che, Kongo'daki görevi sona erdikten sonra Küba'ya döndü. Ama Güney Amerika'nın kurtarılması görevine başlamak için sabırsızlanıyordu. Fidel'den, kendisiyle birlikte Küba ve Zaire'de savaşmış olan oldukça deneyimli yoldaşları beraberinde götürmek için izin istedi. Onları yanına aldı ve yeni görevini yerine getirmek üzere yetkilendirildi. Küba'da yapılan genel hazırlıkların ve eğitimin ardından, adayı 23 Ekim 1966'da gizlice terk etti. Karmaşık bir güzergâh üzerinden yaptığı yolculuğun sonunda, yola çıkışından on bir gün sonra, 3 Kasım'da Bolivya'ya varabildi. Devrimci proje için hazırlık yapan birkaç yoldaşı, onu bekliyordu.

Kısa bir süre sonra, gerilla grubu örgütlendi, bir kent ağı oluşturuldu, arazi keşfedildi ve dağlarda verilecek silahlı mücadele için temeller atıldı. Grup, 23 Mart 1967'de, Bolivya kuvvetleri için tam bir felaketle sonuçlanan ilk çatışmasına girdi. Che, harekete Bolivya Ulusal Kurtuluş Ordusu adını verdi ve bir gerilla günlüğü tutmaya başladı. 31 Mart'ta, grup, 29 Bolivyalı, 16 Kübalı ve 3 Peruludan oluşuyordu.

Bolivya hükümeti gerillanın varlığını öğrenir öğrenmez, ABD'den ve Arjantin'in, Şili'nin, Brezilya'nın, Peru'nun, Paraguay'ın istihbarat servislerinden yardım istedi. Bolivya ordusu derhal ABD'den askeri danışmanlık, silah, donanım ve başka malzemeler almaya başladı. Malzemenin büyük kısmı Panama'daki ABD Güney Komutanlığı'ndan geliyordu. CIA ajanları da kontrgerilla eylemlerine aktif katılım gösteriyordu. Kontrgerillalardan bazıları Küba kökenliydi. Aslında, tüm operasyonu yöneten aktörler, ABD Ordusu ve CIA idi.

Bolivya halkı, özellikle de öğrenciler ve madenciler, devasa dayanışma gösterileri düzenlediler. Hatta madenciler maaşlarının bir günlük payını gerillaya bağışlamaya karar verdiler. Fakat Alfredo Ovando hükümeti sıkıyönetim ilan etti; anayasal güvenceleri askıya aldı ve vahşi bir baskı

başlattı. 24 Haziran'da, Ordu, San Juan şenliklerinden faydalanarak madenlere girdi ve ülke tarihindeki en korkunç işçi katliamını gerçekleştirdi. Kurtulan madenci önderleri tutuklandı ve hareket dağıtıldı.

Başlangıçta birkaç muzaffer eyleme imza atan gerilla için uzun ve çileli bir dönem başlıyordu. Ciddi güçlükler patlak verdi: CIA ve Bolivya istihbarat ajanları gruba nüfuz etmeyi başardılar; bazıları Ordu için birinci ağızdan bilgi aktarma işlevi gören firarlar oldu; artçı grupla, La Paz ve Havana ile irtibat koptu; bir kısmı oldukça ciddi disiplinsizlik vakaları yaşandı. Köylüler, yönetimden duyduğu korkuyu üzerinden atsa da, gerillaya katılmakta tereddüt ediyordu.

Diğer yandan, Bolivya Ordusu, eksikliklerine rağmen sayısal anlamda ezici bir üstünlüğe sahipti; binlerce adam gerilla savaşçılarının her adımını takip ediyor, onları kuşatmayı başarıyordu. Kampları uçaklarla sürekli bombalanıyordu. Çok sayıda kahramanca eylem gerçekleştirdiler, ama telafisi mümkün olmayan ölümler de yaşanıyordu: Eliseo Reyes, Antonio Sánchez, Carlos Coello, Martínez Tamayo, Tamara Bunke, Vilo Acuña, Inti Peredo...

8 Ekim'de, Quebrada del Yuro adlı bir yerde, gerilla grubu Ordu'ya karşı cesurca savaştı. Bacağından yaralanan, tüfeği kullanılamaz duruma gelen Che, tabancasında da kurşun olmadığını gördü. Ordu etraflarını sarmıştı ve Che esir düştü. Ertesi gün, 9 Ekim 1967'de, ABD ve Bolivyalı yetkililerin emirleri doğrultusunda acımasızca öldürüldü.

Angola, Etiyopya, Nikaragua ve başka ülkelerle dayanışma

Zaire'nin ve başka ülkelerin paralı ordularının desteklediği ırkçı Güney Afrika'nın saldırısıyla karşı karşıya kalan, özgürlüğüne henüz kavuşmuş olan Angola Halk Cumhuriyeti, Küba'dan askeri yardım istedi. Küba, bu Afrika ülkesine, zaman içinde 53 binlik büyük bir kuvvete dönüşen enternasyonalist bir birlik gönderdi. 15 yıllık bir dönem boyunca, 337 binden fazla Kübalı Angola'da hizmet verdi; Angolalı yoldaşlarının yanında yer aldılar ve Cuito Cuanvale'deki gibi çok sayıda önemli savaş yaşadılar. 2 binden fazla Kübalının hayatı pahasına da olsa, işgalciler kesin olarak yenilecekti.

Cuito Cuanvale zaferi yalnızca Angola'nın bağımsızlığını kurtarmakla

kalmadı, aynı zamanda Namibya'nınkine de ciddi bir katkıda bulundu ve apartheidin yok edilmesinde ve Güney Afrika'nın demokratik, ırkçı olmayan bir Cumhuriyet'e dönüşmesinde baş faktör oldu.

Görevlerini UNITA karşı devrimci çetelerinin başlattığı terörün ortasında yürütmek zorunda olan, içlerinde inşaatçıların, doktorların, öğretmenlerin ve başka işçilerin bulunduğu 50 binden fazla Kübalının Angola'nın yeniden inşasında oynadığı rol daha az önemli değildi. Kübalı birçok sivil, UNITA teröristlerinin kurbanı oldu.

Küba'nın Angola'yla arasındaki diğer bir işbirliği konusu, Küba'nın Angolalı öğrencilere burs sağlamasıydı. 8 binden fazla Angolalı öğrenci bu burs programı sayesinde adada eğitim gördü.

Irkçılıktan kurtulan Güney Afrika da Küba'nın sunduğu dayanışmadan yararlandı. 200'ün üzerinde Kübalı doktor, bu büyük Afrika ülkesinin çeşitli eyaletlerinde halen çalışıyor [10].

1978'de Somali birlikleri, genç ve devrimci bir hükümeti olan Etiyopya'yı işgal ettiğinde, Küba bu ülkeden gelen yardım isteğini de dikkate aldı. 40 bin enternasyonalist savaşçıyı Etiyopyalı askerlerle birlikte savaşmak üzere bu ülkeye sevk etti. Savaş sonunda, Somali ordusu yenilgiye uğratılarak geri çekilmeye mecbur edildi.

Küba, Nikaragualı yurtseverlerin Anastasio Somoza tiranlığını devirmesinin ardından, onlarla da sürekli bir biçimde ahlaki ve maddi dayanışma gösterdi. İnşaat işçileri, doktorlar, eğitimciler ve başka mesleklerden Kübalılar, bu Orta Amerika ülkesinde geri kalmışlığa, cehalete ve yoksulluğa karşı mücadele ederek hizmet verdi. Bunların arasında bulunan ve "General Augusto César Sandino" Birliği altında örgütlenen 6.700 öğretmen, ülkenin en ücra köşelerine ve kendilerine en fazla ihtiyaç duyulan yerlere gittiler. Bu öğretmenlerden bazıları silahlı "kontra" çeteleri tarafından öldürüldüğünde, adadaki yaklaşık 100 bin öğretmen, düşenlerin yerini almak için gönüllü oldu. Violeta Barrios hükümeti iktidara geldiğinde, bu hükümetin isteği üzerine bir tıp tugayı Nikaragua'da

10 Bu rakam, kitabın İngilizce baskısının yapıldığı 2001 yılına ait olmakla birlikte, Küba'nın Afrika kıtasına eğitim ve sağlık alanında yolladığı yetişmiş kadroların sayısı azalmamakta, aksine artmaktadır (yayınevinin notu).

kaldı. Bu işbirliği bugün de sürmektedir[11].

Ukrayna'daki çok sayıda insanı etkileyen Çernobil nükleer felaketi, Küba'yı, başta çocuklar olmak üzere felaketin kurbanlarına hastane olanakları sunmaya ve tıbbi yardım vermeye sevk etti. Adanın en güzel kumsallarının birinde özel bir kamp kurularak, burada 15 binden fazla Çernobilli çocuk, uzmanlardan tedavi gördü. Kübalı doktorlar, Ukrayna'da da, bu üzücü kazanın kurbanlarına yardımlarda bulundular.

Özetle, on binlerce Kübalı, dünyanın 60 kadar ülkesi ile Küba arasında geliştirilen işbirliğine hizmet etti; öğretmen, eğitim danışmanı, doktor ve genel olarak sağlık uzmanı, inşaatçı, spor eğitmeni, ekonomi, bilim ve kültürün farklı dallarından uzmanlar olarak çalıştılar. Bir dönem, Asya, Afrika ve Latin Amerika'dan 25 bin yabancı öğrenci Küba okullarında eğitim görmekteydi.

Dünyanın en büyük ve saldırgan gücünün kuşatması altındaki Küba gibi yoksul bir ülkenin, bu kadar çok ülkeye bu kadar büyük yardımlarla katkıda bulunmasını pek çokları şaşırtıcı bulmaktadır. Bu katkılar başlıca iki faktörle açıklanabilir: Bunlarda birincisi Küba'nın, büyük engelleri aşmasına yardımcı olan sosyalist kampla, özellikle de SSCB ile ilişkilerinde adil ve dostça bir muamele görmesidir. İkincisi ise, yerli ve yabancı zalimlere karşı yüzyıllar boyunca verdiği mücadeleler sırasında şekillenen ve sağlamlaşan, en yüksek ifadesini devrimci hümanizm ve enternasyonalist dayanışmanın iki daimi örneği olan Küba Devrimi ve onun önderi Fidel Castro'nun eseri ve ideallerinde bulan, Küba insanının enternasyonalist bilincidir.

11 Nikaragua'da Sandinistlerin yeniden iktidara gelmesi ile birlikte iki ülke arasındaki ilişkiler bir kez daha yoğun bir evreye girerken, Kübalıların bu ülkedeki gönüllü çalışmaları da gözle görülür bir biçimde artıyordu (yayınevinin notu).

XVIII
Sosyalizme Doğru, Dünya Sosyalist Sistemi'nin Krizi ve ABD'nin Küba'ya karşı saldırganlığını artırması: Direniş ve mücadele

Sosyalist demokrasinin gelişmesi: Küba Komünist Partisi'nin Birinci Kongresi

1975 yılı, Küba Devrimi için özel bir yıldı. 1970 yılı, devrimci hükümetin ilk on yılında ortaya koyduğu icraatın ve bununla birlikte diğer sosyalist ülkelerin deneyimlerinin analizi sürecinin başlangıcına işaret ediyordu. Bu süreç en yüksek noktasına 1975'te, Küba Komünist Partisi ilk kongresini yaptığında ulaştı.

Kongre, halkın da katıldığı verimli bir siyasi çalışmanın ürünü olduğu için, partinin iç yaşantısında büyük bir etki yarattı. Bu siyasi süreçte Merkez Komitesi ve partinin diğer önderlik yapıları ilk kez seçime tabi tutuldular; bir tüzük ve fiilen partinin ilk programı olan bir Siyasi Program kaleme alındı. Ayrıca başka ideolojik ve örgütsel konular da ele alındı. Komünist Parti'nin toplumun ve devletin öncü gücü olması, can alıcı ulusal sorunların ele alındığı, kararların ve önergelerin onaylandığı kongreyi ülke için çok önemli kılıyordu. Cumhuriyet'in Anayasası'nın taslağı, Halk İktidarı'nın farklı kollarının gelişimi, ekonomi yönetimi ve planlama sistemi ve bunun yanı sıra partinin ve hükümetin siyasi, ideolojik, ekonomik, sosyal ve kültürel politikaları, ele alınan konular arasındaydı.

Kongre, Fidel Castro'yu Merkez Komitesi'nin Birinci Sekreteri, Raúl Castro'yu ise İkinci Sekreteri olarak atadı. Ayrıca, 13 üyeli bir Siyasi Büro, 9 üyeli bir Sekretarya ve 112 kalıcı, 12 değişebilir üyeden oluşan bir Merkez Komitesi seçildi.

Cumhuriyet'in Anayasası

Anayasa taslağı Blas Roca Calderío başkanlığındaki bir heyet tarafından kaleme alındı ve daha sonra, 14 yaşın üzerindeki neredeyse bütün yurttaşları kapsayan siyasi bir tartışma sürecine tabi tutuldu. Taslak, halkın katıldığı parti toplantılarında, sendikalarda, Devrimi Savunma Komiteleri'nde (CDR'lerde), Küba Kadın Federasyonu'nda, Ulusal Küçük Çiftçiler Birliği'nde, Genç Komünistler Birliği'nde, Küba Üniversite Öğrencileri Federasyonu'nda, Lise Öğrencileri'nde, Ordu ve İçişleri Bakanlığı birimlerinde ve yurtdışındaki Küba misyonlarında tartışıldı.

Toplantılarda, anayasa taslağına yönelik yakşalık 10 bin adet değişiklik ya da ek yapılması önerisinde bulunuldu. 5.500.000 kişi, taslağın yazılmış olduğu biçimiyle onaylanması yönünde oy kullandı. Komisyonun en uygun önerileri ortaya koymasının ardından belge, Küba Komünist Partisi Kongresi tarafından tartışıldı ve onaylandı. İki ay sonra, 15 Şubat 1976'da, anayasa taslağı, adanın oy verebilir nüfusunun, yani 16 yaşından büyük yurttaşların yüzde 98'inin katıldığı halk referandumuna taşındı.

Belge, ada seçmeninin yüzde 97,6'sı tarafından onaylandı. Magna Carta 24 Şubat 1976'da yürürlüğe girdi.

Anayasa, Devrim'in ilk 15 yılı boyunca gerçekleşen derin dönüşümleri hukuken güvence altına alıyordu. Temel ilkeleri şöyleydi:

> Küba Cumhuriyeti işçilerin, *campesino*ların ve diğer kafa ve kol emekçilerinin sosyalist devletidir. Tüm iktidar çalışan insanlara aittir ve bu iktidar işçi sınıfının, *campesino*ların ve köylerde ve kentlerdeki diğer çalışan insan kategorilerinin kararlı bir ittifakına dayanır. Komünist Parti, toplumun ve devletin öncü gücüdür. Parti, halkın belirli çıkarlarını temsil eden toplumsal örgütlere ve halk örgütlerine tüm desteğini vermek zorundadır.
> Küba, egemen bir devlettir. Eşitsiz şartlar içeren, ulusal sınırlarının herhangi bir bölümü üzerindeki egemenliğini hiçe

sayan anlaşmaları, tavizleri ve paktları geçersiz ve yasadışı sayar. Küba Cumhuriyeti, dünya sosyalist topluluğunun bir parçasıdır; işçilerin enternasyonalizmi, halklar arasında mücadeleci dayanışma ilkelerini paylaşır; ve ulusal özgürlük, demokrasi, toplumsal adalet, tüm kadın ve erkeklerin eşitliği, toplumsal ilerleme ve sosyalizm mücadelesi verdikleri için zulüm görenlere siyasi sığınma hakkı verir.

Küba, tüm halkın üretim araçları üzerindeki toplumsal mülkiyetine ve insanın insan tarafından sömürülmesinin tasfiyesine dayanan bir sosyalist ekonomik sistemle yönetilir. Bireysel çalışmadan elde edilen mallar ve diğer insanların emeğini sömürmek için kullanılmayan araçlar üzerindeki kişisel mülkiyet güvence altına alınır.

Devlet, aileyi, anneliği ve evliliği korur; bütün yurttaşların eğitimini, kültürel gelişimini ve temel haklarını güvence altına alır; ırka, cinsiyete, renge ve ulusal kökene dayalı ayrımcılığı yasaklar. Aynı zamanda bütün yurttaşlar eşit görevlere sahiptir.

Anayasa, sosyalist demokrasiye, güçlerin birliğine ve demokratik merkeziyetçiliğe dayanan Halk İktidarı'nın kurumlarının karakterini, işlevini ve amaçlarını tanımlıyordu. Aynı zamanda, adanın yargı sisteminin karakterini, örgütlenmesini ve işlevini de belirliyordu. Küba seçim sisteminin ilkelerini tanımlıyor ve 16 yaşından büyük bütün Küba yurttaşlarına, seçimlere katılmak zorunlu olmasa da, genel, eşit ve gizli oy kullanma hakkı veriyordu.

1976 yılında yürürlüğe giren bu ilk anayasal metinde, delegelerin Halk İktidarı'nın belediye meclislerine doğrudan oyla seçilmesi; delegelerin eyalet meclislerine ve milletvekillerinin Ulusal Meclis'e iki aşamalı seçimle seçilmesi yer alıyordu. Ancak bu ilke ve başka ilkeler 1992'de değiştirilecekti.

Küba Komünist Partisi'nin İkinci ve Üçüncü Kongreleri (1980 ve 1986) partinin ve devletin ada yaşantısının tüm alanlarında uyguladığı politikaların deneyimlerini bir araya getirdi. Küba halkının yaptığı önemli ve ciddi analizlerinin yer aldığı 1991'deki 4. Kongre'ye Çağrı tartışılırken, kitleler diğer meselelerin yanında, mevcut anayasa metninde bazı değişiklikler yapılması ihtiyacına işaret ettiler.

Kongre bu önerileri değerlendirdi ve bir yıl sonra, Temmuz 1992'de, anayasada değişiklik yapma yetkisine sahip tek kurum olan Ulusal Meclis değişiklik önerisini tartıştı. Öneri, üyelerin üçte ikisinin oyuyla onaylandı.

Anayasa reformları, 1976'da onaylanan anayasanın uygulanmasında elde edilen 15 yıllık deneyimin, daha sonradan üzerinde duracağımız sosyalist topluluğun yıkılmasının ve SSCB'nin çözülmesinden sonra meydana gelen değişikliklerin, bu gelişmelerin sonucu olarak Küba'da ortaya çıkan yeni durumun ve ABD'nin saldırılarını şiddetlendirmesi de dahil çeşitli faktörlerin sonucunda şekillenmişti.

Ada anayasasının birçok maddesi birleştirildi, kısaltıldı, uzatıldı ya da yeniden tanımlandı; bazıları da tamamen kaldırıldı. Yeni bölüm ve maddelerin de eklendiği oldu. En önemli gördüğümüz değişikliklere somut olarak ileride değineceğiz.

Reform, bir olağanüstü hal ilanı, ortak girişimlerin ve yasal olarak kurulmuş diğer ekonomik kurumların mülkiyeti, Küba'daki yabancı yerleşimcilere yönelik muamele ve Savunma ve Halk konseyleri ile bağlantılı, 1976 metninde bulunmayan yeni bölüm ve maddeler içeriyordu. Reformlar *campesino*ların birleşmelerine daha fazla olanak tanıyordu. Küba'nın sosyalist toplulukla ilişkileri ile ilgili maddeler, bu topluluk dağıldığı için metinden çıkarıldı.

Yeni bir maddede, dinsel inanç özgürlüğüne, devlet ile kilisenin ayrılığına ve ikisi arasındaki ilişkiye vurgu yapılıyordu. Eski metin, bütün inanışlara aynı saygılı yaklaşımla konuyu ele alan bir madde içeriyordu, ama şimdi iki madde bulunuyor. Yeni madde ile kiliseye daha fazla özgürlük sağlanmış oldu.

Anayasa şimdi yalnızca Komünist Parti'nin Marksist karakterini değil, 1976 Anayasası'nın girişinde ve Küba Devrimi'nin bütün programlarında bulunan, ancak değişikliğe kadar Magna Carta'da herhangi bir madde içinde yer almayan bir unsur olan Küba Ulusal Kahramanı José Martí'nin düşüncesine bağlılığını da teyit ediyordu.

Reformların büyük kısmı, Halk İktidarı'nın kurumları ve adanın seçim sistemi ile ilgiliydi. Eyalet ve belediyenin tanımlarını ve her ikisinin de

oynaması gereken rolleri açık ve kesin bir hale getiriyordu. Halkın sorunlarıyla daha doğrudan bağlantılı kurumlar olduklarından, belediye meclislerine daha fazla sorumluluk veriliyordu. Reformlar, Halk Konseyleri ile ilgili her şeyi düzenliyor ve eyalet meclisine delegelerin ve milletvekillerinin seçiminde tek dereceli seçim kuralını getiriyordu. Önceden, her iki düzeyde de iki aşamalı seçim sistemi söz konusuydu.

Halk İktidarı'nın kurumları

Küba, Cumhuriyet Anayasası'nın hükümleri doğrultusunda, 1976'da ülkenin yeni siyasi ve idari yapılanmasını uygulamaya koydu ve Halk İktidarı'nın örgütlenmesini yetkinleştirdi.

Devrim daha önce, ülkenin siyasi ve idari yapılanmasına ilişkin arızi bazı değişikliklere gitmişti; fakat bu yapının, her alanın ekonomik, siyasi, coğrafi, demografik özelliklerini hesaba katan dikkatli bir analizi, esaslı bir değişime olan ihtiyacı gösteriyordu. Daha sonra, ülkenin altı eyalet, 58 bölge ve 407 belediye yerine, bölgeler ortadan kaldırılarak 14 eyalet ve 169 belediyeye bölünmesine karar verildi. Bunlardan biri, Isla de Pinos (Çamlar Adası; bugün Gençlik Adası olarak isimlendiriliyor), doğrudan merkezi iktidara tabi olan özel belediye kategorisine sokuldu.

Halk İktidarı'nın yeni sistemi bu bölünme üzerine kuruldu. Muzaffer Devrim'in ilk yıllarında, eyalet, bölge ve belediyelerde değişik yönetim biçimleri denendi. 1974'de, Matanzas eyaletinde, 1976 Anayasası'nda yerleştirilen sisteme yol açan bir deney yapıldı.

Bu sisteme göre Ulusal Meclis, devlet iktidarının en üst organıdır; temsil ve yasama yetkisi olan tek yapıdır. Her beş yılda bir seçilir ve üyeleri arasından bir Devlet Konseyi seçer. Bu konseyin üyeleri Bakanlar Kurulu'na da başkanlık eden bir Başkan, bir Birinci Başkan Yardımcısı, beş Başkan Yardımcısı, bir Sekreter ve 23 başka üyedir. Ulusal Meclis, Devlet Konseyi Başkanı tarafından önerilen Bakanlar Kurulu'nu görevlendirir.

Devlet iktidarının yerel düzeydeki en üst organları olan eyalet ve belediye meclislerine ek olarak, belli bölümlenmeleri temsil etmek üzere Halk Konseyleri oluşturuldu. Halk Konseyleri her bir bölümlenmeye dahil olan seçim bölgelerinin delegelerinden oluşur. Her bir bölgede, üre-

tim ve hizmetlerin verimliliği ve halkın tıbbi, ekonomik, eğitsel, kültürel ve sosyal ihtiyaçlarını karşılamaya dönük çalışmalar için büyük bir yetki ile donatılmışlardır. Halk Konseylerinin delegeleri, üyeleri arasından, konseylerin başkanlarını seçerler.

Halk İktidarı meclislerine delege seçmek için, her belediye, adanın siyasi ve idari yapılanmasının parçası olmayan seçim bölgelerine ayrılmıştır. Bu bölgeler, delegeleri seçmek ve seçmen ile temsilcilerinin ilişkilerini kolaylaştırmak için oluşturulmuştur. Bir seçim bölgesi 250'den az ve 3000'den fazla seçmenden oluşamaz.

İlk adım, aday gösterme toplantıları yaparak delege seçmeyi kapsar. Bunun için, her seçim bölgesi, her bir aday gösterme toplantısında en fazla yüz aday gösterilebilecek şekilde daha küçük bölgelere bölünür. Bu toplantılara, istedikleri sayıda aday gösterebilen bölge seçmenlerinin yarısının katılım göstermesi gerekir.

Komünist Parti aday göstermez ya da seçmez; bölgede yaşayan, zihinsel ve yasal bir engeli olmayan herhangi bir kişi, parti üyesi olup olmadığına, siyasal, dinsel ya da felsefi inançlarına, cinsiyetine, ırkına ya da toplumsal kökenine bakılmaksızın kendisini aday gösterme ya da aday gösterilme hakkına sahiptir. Toplantıda önerilen adaylar, çoğunluğun oyuyla kabul ya da ret edilebilir. Bir seçim bölgesinde, 8'den fazla ve 2'den az aday gösterilemez. Küba'da tek bir aday çıkarılamaz. Her bölgeden bir delege seçilir.

Gösterilen adaylardan bölge aday listesi oluşturulur. Adayların açık biyografileri yazılır ve bunlar, kamusal yerlere resimleriyle birlikte asılır. Bütün adaylar, seçim gününde oy pusulasında görünür; daha sonra seçmenler özgürce, doğrudan ve gizli oyla delegeleri seçerler. Sandık kapanır kapanmaz, seçmenlerin gözü önünde ve tüm gün boyunca sandık başında kalan iki "öncü"[12] çocuk denetiminde sayım yapılır. Hiçbir seçmen oyların yüzde 50'sinden fazlasını alamamışsa, en fazla oyu alan iki adayla ikinci tur seçimler yapılır. Oyların yüzde 50'sinden fazlasını almayan kimse delege ya da milletvekili olamaz.

Oy vermek zorunlu olmadığı halde, seçmenlerin seçimlere katılım

12 Gençlik örgütü öncesindeki yaş grupları için oluşturulmuş "öncü" örgüt (yayınevinin notu).

düzeyinin çok yüksek olduğundan söz etmek gerekir. En düşük katılım oranı 1976'daki ilk tur sırasında elde edilen yüzde 95,2 oldu. En yüksek katılım ise Şubat 1993'te yüzde 99,57 ile gerçekleşti.

Devlet iktidarının bütün temsili organları seçimle iş başına gelir ve belirli aralıklarla yenilenirler. Seçilmişler, seçmenlerine performanslarıyla ilgili düzenli rapor göndermek durumundadırlar ve seçmenler referandum yoluyla, onları her an geri çağırma hakkına sahiptir. Seçmenlerin yüzde 50'sinden fazlası delegeyi geri çağırırsa, o kişi görevden alınır ve onun yerine bir vekil seçilir.

Delegelerin ve milletvekillerinin bir başka özelliği, konumlarının, onlara kişisel ayrıcalık ya da ekonomik çıkar sağlamamasıdır. Bir kural olarak, halk iktidarının kurumlarında, işçi, uzman, *campesino*, öğrenci, ekonomi ya da hizmet memuru olarak görevlerini aksatmadan ve ek maaş almadan faaliyette bulunmalıdırlar.

Küba'da uygulanan sosyalist demokrasi, burada açıklamış olduğumuz seçim sisteminden ibaret değildir. Önderlerin halk tarafından seçilmesine ek olarak, performanslarının analiz edildiği, onların ve seçmenlerin katılımıyla gerçekleşen değerlendirme toplantıları yapılır. Ayrıca başka katılım biçimleri ile adanın en önemli tasarı ve projeleri doğrudan kitleler tarafından tartışılır. Bu, Küba demokrasisinin en özgün ve belirgin özelliğidir.

Tartışmalar siyasi örgütlerde ve halkın örgütlü olduğu yapılarda yürütülür. Toplamda bir milyon üyesi olan Parti ve Genç Komünistler Birliği (UJC); üç milyon işçinin örgütlü olduğu Küba İşçileri Konfederasyonu ve bağlı sendikalar; 200 binden fazla *campesino*nun oluşturduğu Ulusal Küçük Çiftçiler Birliği; üç buçuk milyon üyesiyle Kübalı Kadınlar Federasyonu, yaklaşık yarım milyon üyesiyle Üniversite Öğrencileri Federasyonu ve Lise Öğrencileri Federasyonu ve bunların yanında Ulusal Küba Yazarlar ve Sanatçılar Birliği, Küba Gazeteciler Birliği (UPEC), Ekonomistler Birliği gibi toplumsal kurumlar, yasa taslağı üzerinde çalışır. Ancak en geniş örgütlülük, 14 yaşından büyük yurttaşların yüzde 84'ünü barındıran ve yedi buçuk milyon insanın tartışma sürecine katılmasını sağlayan Devrimi Savunma Komiteleri'dir (CDR'ler). Ada yurttaşlarının

çoğu, birden fazla halk örgütüne bağlı olduklarından, bu tür tartışmalara şu ya da bu platformda katılamayan insan bulmak zordur.

Adanın sosyalist demokrasisi, bu yolla, uygulanması planlanan her bir temel belge üzerine yapılan tartışmaların dışında kalan tek bir nokta, tek bir toplum kesimi kalmamasını güvence altına alır. Halkın, sonradan ilgili kurumlarca toplanan ve analiz edilen fikir ve önerilerini sunması sağlanır.

Anayasa taslağı, Aile Yasası, İş Yasası, Sosyal Güvenlik Yasası, Konut Yasası, Tembellikle Mücadele Yasası gibi yasal belgeler böylesi tartışma süreçlerinden geçmiştir. Parti Programı ve Küba Komünist Partisi 4. Kongresi'ne Çağrı gibi diğer Komünist Parti belgeleri de aynı süreçten geçmiştir.

Kazanımlar, başarısızlıklar ve düzeltmeler (1975-1989)

1975 ve 1976'daki önemli kurumsal değişiklikleri takip eden yıllara, ülkenin üretken kaynaklarının kullanımının daha etkin hale gelmesi, ülkenin ekonomik ve sosyal kalkınmasında elde edilen hatırı sayılır kazanımlar ve halkın ihtiyaçlarına daha fazla cevap verme çabaları damga vurmuştur. Ancak, bu yıllarda aynı zamanda artan nesnel iç ve dış güçlüklerin ve hepsinden önce ekonomi yönetimi ve planlama sisteminin uygulamasındaki ciddi hata ve eksiklikler de yaşanmıştır.

Gayrisafi Milli Hasıla 1986'ya kadar önemli bir yükseliş kaydetti; daha sonra küçük bir düşüş yaşasa da 1988'de 1975'e göre yüzde 167 oranında daha yüksek idi. İhracat ve ithalat değerleri, yatırım, kişisel tüketim, kişi başına gelir ve diğer göstergeler de, 1986 ve 1987'de kimi güçlükler rapor edilse de, yükselmişti.

Şeker hasadında, Devrim öncesinin oldukça üzerine çıkılarak 7 milyon tondan fazla şeker üretildi. 1989 hasadı 8 milyon tonu geçti. Elektrik, çelik, nikel, gübre, narenciye, kağıt ve mukavva, sebze ve kök sebze, inşaat malzemeleri üretiminde, balıkçılıkta, inşaatta, tarımsal makinelerde, altı yeni şeker imalathanesi de dahil olmak üzere çeşitli sanayi dallarında, su yapıları inşaatında, ormancılık ve başka alanlarda önemli bir yükseliş sağlandı. Ada nüfusunun yüzde 90'ına elektrik sağlamak üzere yeni termoelektrik tesisleri inşa edildi. Cienfuegos'taki Juraguá nükleer enerji istasyonunun inşasında dikkate değer bir ilerleme kaydedildi. Yeniliklerin ve

icatların sayısında büyük artış yaşandı.

Şeker kamışı tarımında kullanılan traktör filosunun büyüklüğü 90 bin düzeyindeydi ve şeker kamışı hasadının büyük bölümü biçerdöverlerle yapılıyordu. Konut yapımı için mikrotugay sistemi yaratıldı. Mikrotugaylar, daha sonra kendi çalıştıkları işyerlerindeki işçilere dağıtılacak olan binaları inşa etmek üzere bu işyerlerinden geçici olarak ayrılan işçi gruplarından oluşuyordu. 1949-1958 arasında yıllık sekiz yüz ev inşa edilmişken, bu sayı, 1980-85 aralığında yıllık 66 bin eve çıktı. Üstelik Kübalıların yüzde 85'i kendi evinin sahibi oldu. 1985'te mikrotugay sistemi ihmal edildiği için konutlaşma yavaşlayacaktı, ama daha sonra yeniden canlandırıldı.

Aynı dönemde, sosyal güvenlik ve refah çarpıcı biçimde arttı ve adanın sağlık sistemi belirgin bir gelişme kaydetti. Sağlık kurumları ağı, 1958'e göre onlarca kat büyüdü ve ülke nüfusunun tamamını kapsar hale geldi. Birçok sağlık merkezi içinde örnek olarak, adanın en modern hastanelerinden olan "Hermanos Ameijeiras" klinik ve cerrahi hastanesi ile Marianao'daki "Juan Manuel Márquez" pediatri hastanesine değinebiliriz.

Aile hekimliği sistemi, sınırları belirlenmiş kentsel ve kırsal alanlarda yurttaşların sağlıkla ilgili ihtiyaçlarını karşılamak ve alandaki her bir ailenin sağlığıyla ilgilenmek üzere uygulamaya kondu. Sistem, ülkenin hastane ve poliklinik ağını tamamlıyordu. 1990'da, Küba nüfusunun yüzde 90'ı aile hekimliği sistemine dahil edilmişti.

Tüberküloz, çocuk felci, difteri, tetanos, kızamık, tifüs ve suçiçeği gibi geleneksel endemik hastalıkların kökü kurutuldu. Bebek ölüm oranı 1958'de binde 60'ın üzerinde iken, 1990'da binde 10,7'ye kadar indirilmişti. Ortalama yaşam süresi 65,8 yıldan 75,2 yıla çıkarıldı. Doktor sayısı, her 248 yurttaşa bir doktor düşecek kadar yükseldi.

Üniversite öğretim üyelerinin, araştırmacıların, öğretmenlerin, doktorların sayısında her yıl artış yaşandı ve Küba'da o tarihe kadarki en yüksek üniversite mezunu sayısına ulaşıldı. Sosyal bilimler alanıyla ilişkili, Martí Çalışmaları Merkezi ve Küba Sosyalist Devrimi ve Komünist Hareketi Tarihi Enstitüsü gibi bir dizi kurum oluşturuldu. Bunlardan ikincisi 1987'de, Bilimler Akademisi Tarih Enstitüsü ve Askeri Tarih Çalışmaları

Merkezi ile birleştirildi. Yeni kurum, Küba Tarihi Enstitüsü adını aldı.

Kreşlerin, okulların, okullara yazılan çocukların, mezunların, yatılı öğrencilerin sayısında, kültür kurumlarında ve diğer eğitim ve kültür endekslerinde önemli bir artış sağlandı.

Spor, olağanüstü bir hızla gelişti. Uluslararası yarışmalarda elde edilen derecelerin sayısı birkaç kat arttı ve bu alandaki en iyi on ülke arasına girildi.

Küba 1980'de, vatandaşlarından birini uzaya gönderme ayrıcalığına sahip oldu. Yarbay Arnaldo Tamayo Méndez, Sovyet kozmonot Yuri Romanenko ile ilk Küba-SSCB ortak uçuşunda yer alarak ilk Latin Amerikalı kozmonot unvanını aldı.

Özellikle bilim ve teknoloji alanında, örneklerine değineceğimiz bir sıçrama yaşandı. Ulusal Bilimsel Araştırmalar Merkezi (CENIC) gibi, Genetik Mühendisliği ve Biyoteknoloji Merkezi, alanında dünyanın en büyüğü olan "William Soler" Çocuk Kalp Cerrahisi Merkezi, İmmünessey Merkezi ve Sinir Sistemi Rejenerasyonu ve Nakil Merkezi de kuruldu.

Küba'ya üçüncü dünya ülkeleri arasında bu tekniği kullanan ilk ülke unvanını kazandıran böbrek taşını yok edebilen donanım, Latin Amerika'da ilk kez kullanılan nükleer manyetik rezonans donanımı, bilgisayarlı tomografi resimlerini görüntüleme ve analizi için CENIC tarafından geliştirilen EVALIMAGE sistemi, adada yaratılan CID-7060 alfanümerik ve grafik video terminali, Küba karbondioksit lazer bistürisi gibi modern teknikler kullanılmaya başlandı.

Bu dönemde Küba'da, beyin, karaciğer, kalp ve kalp-karaciğer nakilleri yapılmaya başlandı. Böbrek nakilleri başarıyla devam ettirildi. Dünyada menenjit aşısını ilk kez, Küba, 1985'te kullanıma soktu. Küba'nın, insan lökositi alfa interferonu, polikosanol (PPG), vitiligo tedavisinde kullanılmak üzere insan plasentasından yapılan bir madde, ilk yüksek ateş seramik yarı iletkeni, retinosis pigmentosanın başarıyla tedavisi ve deri büyüme faktörü gibi dünya tıbbına başka önemli katkıları da oldu.

Bu alandaki ve başka alanlardaki en az bu denli önemli olan kazanımlar, olağanüstü derecede büyük güçlüklere karşı eşitsiz bir mücadele ile elde edildi. Bu yıllarda Küba'nın ithal ettiği ürünlerin ve hammaddenin fi-

yatı yükseldi ve adanın dünya piyasasına verdiği malların fiyatında düşüş yaşandı. Şekerin fiyatı üretim maliyetinin çok altında kaldı. Faiz oranları ve dış borç ödemeleri ile gümrük tarifeleri de yükseldi. 1975 ile 1979 arasında döviz kurları yüzde 53 oranında düştü.

Bu yıllar, kasırga ve diğer doğal afetler ve şeker kamışı mantarı ve tütünde maviküf hastalıklarının yarattığı ciddi boyutlardaki hasar nedeniyle, büyük ekonomik zararların kaydedildiği yıllardı. 1980'lerin ilk beş yılında, ekonomi yönetiminde bırakılan ciddi boşluklar ve yapılan hatalar da diğer felaketlere eklendi.

Ekonominin en önemli alanlarına öncelik tanınmadı. Üretimde aşırı harcama ile çok az gelir ve bunlarla birlikte kaynaklarda bir durağanlık söz konusuydu. Ekonomik verimlilik, sonuçlar üzerinden değil, yatırım harcamaları üzerinden ölçüldü. Üretim ve hizmet merkezlerinde gereğinden fazla insan çalışıyordu.

Üretimde güçlükler yaşanmaya başlandı. Mikrotugayların rolü küçümsendi. Adanın ekonomik ve sosyal kalkınmasının planlanmasında ciddi problemler vardı ve gönüllü çalışmaya yeterince önem verilmedi.

Ülkenin önderliği mevcut durumun üstesinden gelmek için 1985'ten başlayarak, "hataların ve olumsuz eğilimlerin düzeltilmesi" politikasını başlattı.

Bu devirde, SSCB ve diğer sosyalist ülkeler ile kurulan adil ekonomik ilişkilerle ve ülkenin Karşılıklı Ekonomik Yardım Konseyi'ne (CMEA) katılmasının sağladığı yararlar sayesinde güçlükler, bir şekilde hafiflemişti. Ancak adaya karşı uygulanan ablukanın sıkılaştırılması ve ABD saldırılarının hız kazanması, durumu ciddi şekilde kötüleştirdi.

ABD, Küba Devrimi'nin adanın ekonomik, siyasi, sosyal ve kültürel gelişmişlik düzeyini yükseltmek için harcadığı olağanüstü çabaya engel olmak için saldırılarını artırdı.

Barbados'ta terörist bombalama eylemi ve ABD'nin diğer terörist eylemleri

1975-1989 döneminde, ABD hükümeti, Küba halkını açlığa mahkûm ederek ve korkutarak teslim olmaya zorlamak için, nefret uyandırıcı eylemler de dahil olmak üzere her türlü yöntemi kullandı.

ABD'nin Merkezi İstihbarat Teşkilatı (CIA), Küba teknelerini ve uçaklarını kaçırmanın beklenen sonucu doğurmadığını fark ettiğinde, Küba'ya ait bir sivil uçağı havada seyir halinde iken bombalama planları yaptı. CIA ajanları Temmuz 1976'da, Jamaika'nın başkenti Kingston'da, Küba'ya ait bir ticari uçağa bir bomba yerleştirdiler. Ancak bomba, uçağın kalkışı geciktiği için uçak havada iken değil, henüz havaalanında iken patladı. Fakat aynı yılın 6 Ekimi'nde Barbados'tan havalanan Cubana Aviación uçağının yolcuları, o kadar şanslı değillerdi.

Uçağın bagaj bölmesine, havalandıktan sonra bir ateş topuna dönüşmesine neden olan iki bomba yerleştirilmişti. Uçaktaki 73 yolcu öldü. Ölenlerin 57'si Kübalı, 11'i Guyanalı, 5'i Koreliydi. Ölenlerin tamamı işçi, öğrenci ya da sporcu idi. Ölen Kübalılar arasında, Venezuela'daki bir turnuvadan büyük bir zaferle dönen genç eskrim takımının oyuncuları da vardı. Guyanalıların altısı Küba'da tıp eğitimi almak üzere seçilmişlerdi.

Eylemin failleri ve planlayıcıları yakalandı. Bazıları, Venezuela mahkemelerinde, pek çok kuralsızlıkla malûl olan bir süreçte yargılandılar. CIA başlıca ajanlarını korumayı başardı; biri serbest bırakıldı, diğeri ise hapishanenin ön kapısından yürüyerek kaçtı. Yeraltına inen ikincisi, bölgenin diğer ülkelerinde terörist faaliyetler yürütmeye devam etti. Saldırıyı yöneten ajan, başka suçlardan ABD hapishanelerinde iki yıl kaldı ve şimdi ABD'li yetkililerin koruması altında huzur içinde yaşıyor [13].

Eylem, ABD hükümetine ve terörist ajanlarına karşı, halkın devasa gösteriler yapmasını ateşledi ve Küba, Vaşington'la kısa bir süre önce imzalanmış olan uçak kaçırma ile ilgili iki taraflı anlaşmayı feshetti.

Bu yıllar boyunca, ülke dışındaki Küba elçiliklerine ve diplomatlarına yönelik saldırıların sayısı arttı ve ülke dışındaki Küba toplumunun Küba'yla diyalog kurulmasını savunan üyeleri öldürüldü.

CIA destekli karşıdevrimcilerin caniliğine başka bir örnek, 8 Mayıs 1980'de Havana'daki "Le Van Tam" kreşinin kundaklanmasıydı. Yangında, teröristlerin zemin katta asansörleri ateşe vererek bütün çıkışları kapatması nedeniyle, 6 yaşın altında 570 çocuk, Küba'nın en büyük

13 Luis Posada Carriles'in ABD tarafından himaye edilişi ve Küba'nın bu teröriste karşı verdiği hukuki mücadele, kitabın yazımını takip eden yıllarda da sürdü. (yayınevinin notu)

kreşinde mahsur kaldı. İşçilerin, itfaiyecilerin ve 12 ila 14 yaşlarındaki gençler dahil komşuların kahramanlığı, olayın bir trajediye dönüşmesini engelledi.

Ülkeyi istikrarsızlaştırmak ve uluslararası topluluktan ve İberoamerikan dünyasından tecrit etmek için uygulanan başka bir yöntem de Havana'daki elçiliklerde sorunlar yaratmaktı. Bazı durumlarda, yabancı diplomat ve görevlilerin suç ortaklığıyla, karşıdevrimci ve toplum düşmanı unsurlar, Havana'da elçilikleri ve elçilerin konutlarını işgal etmeye başladılar. Amaçları, ABD'nin olağan prosedürlerle vermediği siyasi sığınma hakkını talep etmekti.

Saldırılan elçilikler arasında önce Vatikan, Peru, Venezuela ve Ekvador elçilikleri, daha sonra da Fransa, İspanya, Federal Alman Cumhuriyeti, Çekoslovakya elçilikleri bulunuyordu. En çarpıcı ve ciddi olan saldırı Peru elçiliğinde yaşandı.

Bir kural olarak, Peru hükümeti insanlara olağan prosedürlerle giriş vizesi vermiyordu, ancak herhangi bir baskı görmeden yasadışı olarak elçiliğe sığınanlara, onları yasadışı hareketlere teşvik edecek şekilde vize veriyordu.

Küba'nın devrimci hükümeti, bu sorumsuz hareketler karşısında ve Kübalı bir subayın öldürülmesi sonucunda, elçilikleri koruyan muhafızları geri çekti ve bir resmi açıklamada, yabancı bir büyükelçiliğe zorla giren hiçbir Kübalının ülkeyi terk etmek için güvenli geçiş izni alamayacağını duyurdu. Küba aynı zamanda diplomatik dokunulmazlığın, suçları yasallaştırmak, adi suçluları korumak, Küba yasalarını ihlal etmek ve ülkedeki yabancı temsilciler için güvensizlik ortamı yaratmak amacıyla bir mazeret olarak kullanılması durumunda, bütün gerekli adımları atacağı konusunda uyarıda bulunuyordu.

Küba hükümetinin diplomatik kuruluşları korumaktan vazgeçme kararı üzerine, ülkeyi terk etmeyi planlayan ve sayıları belli bir aşamada 10 bini bulan birçok kişi, Peru büyükelçiliğine girmeye başladı. Bunlar büyük oranda lümpen unsurlar ve küçük suçlar işleyenlerdi. Ancak içlerinde Devrim karşıtları da vardı. Küba hükümeti barışçıl yollarla girenlere karşı herhangi bir önlem almadı; tam tersine özgürce içeri girip

çıkmalarına, hatta çıkış vizelerinin verilmesini beklemek üzere evlerine dönmelerine bile izin verildi. Herhangi bir ülkenin vize vermesi durumunda Küba'dan ayrılabiliyorlardı. Üstelik bunlara gıda, sağlık hizmeti ve ilaç da veriliyordu.

Halk, Kübalı muhafızın öldürüldüğünü öğrendiğinde, Küba devrimci hükümetini savunmak ve saldırganları ve Peru hükümetinin tavrını protesto etmek için büyük bir gösteri düzenledi.

O yılın 19 Nisanı'nda, başkentte yapılan Playa Girón zaferinin yıldönümü etkinliğinde, "Savaşçı Halkın Yürüyüşü" adı verilen devasa bir gösteri yapıldı. Bir milyondan fazla insan, 13 saatten uzun süreyle, Havana Sahil Yolu'ndan, güzel 5. bulvar üzerindeki Peru büyükelçiliğine yürüdü. Devrime desteklerini ilan ederek, elçiliğe giren toplum düşmanı ve karşıdevrimci unsurları kınadılar. Bu gösteri öyle bir boyuta ulaştı ki, ABD'li olanlar da dahil olmak üzere uluslararası haber ajansları, Küba karşıtı saldırıların ortasında, Kübalıların ezici çoğunluğunun Fidel'i ve Devrim'i desteklediğini kabul etmek zorunda kaldılar. Bunu izleyen hafta ve aylarda, özellikle de Uluslararası İşçi Günü olan 1 Mayıs'ta, 17 Mayıs Campesino Günü'nde benzer yürüyüşler gerçekleşti. Bu büyük seferberlikler Amerika'daki ve dünyadaki ilerici ve devrimci güçlerin dayanışması ile karşılandı.

Öte yandan, Peru büyükelçiliğine saldırılar tekil bir gelişme değildi, aksine Amerika Birleşik Devletleri ve uşaklarının büyük bir provokasyonunun parçasıydı. Bu günler boyunca, 700 karşıdevrimci, Havana'daki ABD Çıkarları Ofisi önünde toplandı; bir kişi gösteri sırasında arabasını kalabalığın üstüne sürdü; "Le Van Tam" kreşi kundaklandı, Ekvador büyükelçiliğinde ciddi olaylar yaşandı; Vaşington'a boyun eğen Güney Amerika hükümetleri, sığınma ile ilgili mevcut normları çiğnediği gerekçesiyle Küba'yı kınadı ve ABD adanın etrafında tatbikatlara başladı. Küba, cevabını tüm adada düzenlenen halk gösterileri ve ancak ABD kendininkilere son verdiğinde durdurulacak olan ülke çapındaki askeri tatbikatlarla verdi.

ABD'ye gitmek isteyen akrabaları toplamak üzere Florida'dan gelen tekneler 21 Nisan'da Mariel limanına varmaya başladı. Küba hükümeti,

deniz yolunu açarak Mariel ve Florida arasında 125 bin insanın geçişini sağlamak da dahil olmak üzere, ihtiyaç duyulan her şeyi yaptı. Protesto ve tehditlerine rağmen ABD, "vahşi akın" olarak nitelendirdiği olayın gelişmesini engelleyemedi. Fakat Vaşington gelenleri geri çevirdi ve birçoğunu hapse attı. "*Marielito*"lar hayatları boyunca sosyalist bir ülkede yaşamışlardı. Ahlaksızlıklarına rağmen ABD toplumundaki adaletsizlikleri algıladılar. Miami'deki karşıdevrimci gruplar tarafından reddedildiler; talihsiz ve uzun bir yolculuğa başladılar. Devrimci hükümet yasal izin isteyen herkesin ayrılmasına izin verme ilkesini uygulayarak, elçiliklere zorla giren kişilere ise ülkeyi terk etmeleri için güvenli geçiş sağlamayarak tutarlı tavrını korudu.

Santa Fe Komitesi Raporu

Küba'ya yönelik ABD tacizleri 1980'den itibaren, Cumhuriyetçi Parti faaliyetlerine resmen dahil edildi. Amerikalar Güvenlik Konseyi, Santa Fe Komitesi adı verilen bir grup uzmanı, Küba üzerine ve Cumhuriyetçiler iktidara geldiklerinde bu ülkeye yönelik uygulayacakları politika üzerine bir rapor yazmakla görevlendirdi.

Komite, o yılın Mayıs ayında, temel noktaları şöyle olan bir rapor yayınladı: ABD sosyalist bir Küba'nın varlığını kabul edemez; ada antiemperyalist ve devrimci politikaları yüzünden ağır bir bedel ödemelidir; ilk adım, Vaşington'daki Küba Çıkarları Ofisi'nin diplomatlarını geri çekmek de dahil, bütün diplomatik ilişkileri keserek bu ülkeyi açıkça cezalandırmak olmalıdır. Komiteye göre, ABD, Karayipler'i yeniden keşfetmeye başlamalı, ABD'li turistlerden Küba'ya dolar akması engellenmeli, ABD tarafından açıkça desteklenen karşıdevrimci bir radyo istasyonu kurulmalı ve adada yerel bir ayaklanma teşvik edilmeliydi. Belge, "propaganda başarısız olursa, Castro'ya karşı bir kurtuluş savaşı ilan edilmelidir" ifadesini barındırıyordu.

ABD hükümeti, bu öneriler doğrultusunda, Küba'ya yönelik yapılan bütün radyo yayınlarının doğrudan sorumluluğunu aldı ve "Radio Martí"yi açtı (1986). Bu, Devrimci hükümetin 1984'te ABD ile imzaladığı göç anlaşmasını uygulamayı durdurmasına neden oldu. 1989'da, Vaşington, aynı adı ve amacı taşıyan bir TV kanalı açmanın yüksek maliyetini

ve daha da önemlisi, sorumluluğunu üstlendi. Bu girişim, Küba'nın TV sinyallerini tamamen kontrol edebilmesi sayesinde başarısızlığa uğradı.

1980'lerin ortalarında, ABD, Küba karşıtı kampanyasını BM İnsan Hakları Komisyonu'na taşıdı ve Batista döneminde bir polis memuru olan karşıdevrimci bir teröriste, bu BM organında ABD delegasyonuna başkanlık etme görevi verdi. ABD ayrıca, SR-71 "Black Bird" uçaklarıyla Küba üzerindeki casus uçuşlarını artırdı ve adanın batı bölgesine karşı genel bir hava saldırısı tatbikatı yaptı. ABD Başkanı Ronald Reagan Miami'deki karşı devrimci Küba kökenli Amerikalılarla buluştu ve onlara desteğini yineleyerek Küba'ya karşı yeni tehditler savurdu.

Tüm Halkın Savaşı, Sosyalist bloğun çöküşü ve barış zamanında Özel Dönem

Devrimci önderlik, ABD saldırganlığının tırmanması karşısında adanın tamamen abluka altına alınması, havadan, karadan denizden ABD birliklerinin işgali de dahil, düşmanın bütün muhtemel saldırı biçimlerine karşı önlem aldı.

Küba'nın askeri stratejisi Bütün Halkın Savaşı'na dayanmaktadır. Bu strateji, profesyonel bir orduyla halka kapalı bir savaş yürütmek değildir. Kadın, erkek ve çocuk, her Küba yurttaşı, askeri, ekonomik, siyasi ve ideolojik, tıbbi ve kültürel cepheler gibi farklı cephelerde özel roller üstlenebilir. Karar, saldırıyı püskürtmek için düşmanla, ülkenin bütün güçlerini seferber ederek savaşmaktır. Eğer ülke düşman eline geçerse de işgalci güçler için hayat dar edilecektir.

Küba Devrimi, Savaş Zamanında Özel Dönem olarak algılanan ve en kötü aşaması Tek Seçenek olarak adlandırılan aşama olacak olan böylesi bir duruma hazırlık yapmak amacıyla herkesi eğitti.

ABD ile doğrudan bir askeri çatışma yaşanmasa da, dünyadaki bazı gelişmeler Küba'yı oldukça güç bir durumda bıraktı. SSCB'nin ve sosyalist bloğun çöküşü, yalnızca üç yıllık çok kısa bir süreçle geldi. Çöküşün, özellikle ekonomik alandaki etkisi Küba için o kadar olumsuz oldu ki, hükümet Barış Zamanında Özel Dönem ilan etmenin zorunlu hale geldiğine karar verdi.

Devrim'in ilk günlerinden itibaren ABD'nin adaya karşı şiddetli eko-

nomik ablukası ve müttefikleri üzerindeki baskısı Küba'yı ekonomik ve ticari ilişkilerinin büyük kısmını SSCB ve diğer sosyalist ülkelerle geliştirmeye zorlamıştı. 1990'da, adanın dış ticaretinin yüzde 80'i sosyalist blokla yapılıyordu. Fakat blok ortadan kalktığında blok içindeki ülkeler çok büyük bir istikrarsızlığa sürüklendiler. Bu istikrarsızlığa politika ve kavramlarında radikal bir değişim de eşlik ediyordu. Küba'yla ilişkileri de çok kötüye gitti.

Şubat 1990'da, Fidel Castro tahmin edilemeyecek boyutları olan bir ekonomik kriz olasılığını öngörmüştü. Halka, en olumsuz koşullara dayanabilmek ve mümkün olduğunca kalkınma programımızı sürdürebilmek için temel ihtiyaçlara, özellikle de hammadde, gıda ve petrole getirilecek ciddi bir kısıntı sonucu ortaya çıkabilecek en kötü duruma hazırlanma çağrısı yaptı. Fidel'in öngördüğü krizin gelişi gecikmedi. Ada, ithalatının yüzde 75'ini ve ürünleri için dış pazarların yüzde 95'ini kaybetti. Adanın sanayisinin, önemli hammaddelerinin, ilaçlarının, tekstil ürünlerinin ve diğer kaynaklarının bir bölümü ile gübre, hayvan yemi ve herbisitleri yok oldu.

Zaten 43 milyar dolara mal olmuş olan Vaşington ablukasına, bir yenisi daha eklenmiş oldu. Ek olarak, ticaret, hiç olmadığı kadar eşitsizdi. Faiz oranları ve dış borç yükseliyor ve dünya krizi kötüleşiyordu.

Bu faktörlerin sonucunda, Küba ekonomisi devasa bir gerileme yaşadı: 1993'te, 1989'a göre yüzde 34 küçüldü. 1995'te şeker üretimi 3,3 milyon tona düştü. Bu, devrim tarihinin en düşük düzeyiydi. Elektrik sıkıntısı ülke yaşantısının bir bölümünü felç etti; sık sık yaşanan "*apagone*"ler (elektrik kesintileri), televizyon programlarının, sinema ve tiyatro gösterilerinin ve diğer kültürel, dinlenceye dönük faaliyetlerin aksaması, ada halkını ciddi biçimde etkiledi. Pek çok şirket, fabrika ve başka üretim ve hizmet merkezi faaliyetlerini azalttı ya da büsbütün kapandı. Bu, tamamen güvencesiz olmasalar da 100 binden fazla kişinin işsiz kalmasına neden oldu. Ciddi bir ilaç, tıbbi gereçler, okul malzemesi kıtlığı vardı. Gazete, dergi, kitap ve diğer yayınların basımı da aynı derecede azaldı.

Bu acımasız tabloya rağmen Küba, Devrim'in başlıca kazanımlarını korumayı başardı. Küba'da hiçbir "şok" piyasa ekonomi politikası uygulan-

madı. Açıkta kalan çalışanlar başka işyerlerine yerleştirildi. Bunlardan yaklaşık 11 bini, maaşlarının yüzde 60'ını almaya başladılar ve serbest çalışan işçiler olarak başka faaliyetlerde bulunma şansları oldu. Sosyal güvenlik ve refah programları artırıldı; emekli maaşları etkilenmedi, hiçbir faal işçinin maaşı alıkonmadı. Tek bir okul, hastane, poliklinik ya da kreş kapanmadı. Beyaz yakalıların sayısı arttı. Bebek ölüm oranı, hafifçe yükseldiği 1994 yılı haricinde, düşmeye devam etti. 1995'te yine binde 9,4'e düştü.

Özel Dönem'le baş etme stratejisi

Sosyalist bloğun çöküşünü takip eden dönemde, Küba, eşitsiz ticaret ilişkileri ve kapitalist dünyayı yöneten diğer normlara dayanan ve az gelişmiş ülkeler açısından tamamen elverişsiz olan uluslararası ekonomik ilişkiler sistemine girmeye zorlandı. Küba, Devrim'e rehberlik eden temel ilkelerden, başlıca kazanımlarından ve bugünkü zor ve karmaşık dünya şartlarının el verdiği ölçüde sosyalist projesini geliştirmekten vazgeçmeden, ekonomisini yeniden düzenlemek zorundaydı.

Küba ilk olarak, ekonomisini ve ülke maliyesini yeniden düzenledi. Bu, bazen bilim ve teknoloji alanında elde edilen kazanımların gerisine düşme anlamı taşısa da, Küba hükümeti, kaynaklarının en verimli şekilde kullanımını esas alan bir plan hazırladı. Küba, geride bırakmış olduğu öküz, saban ve diğer kol gücüne dayalı teknikleri yeniden kullanmaya başladı. Yıllar önce uygulanan ithalatı ikame etme ve ihracatı yükseltme politikasına geri dönmek zorunlu hale gelmişti.

Hükümet iç maliyesini yeniden düzenlemek için de önlemler aldı: Bazı ücretsiz hizmetlerin lağvedilmesi, uzun yıllardır var olmayan vergilendirme, düşük gelirli aileler için erişilebilir olan asgari kotayı koruyan bir fiyat politikası ve başka tedbirler, dolaşımdaki parayı ve bütçe açığını azaltmayı hedefliyordu.

Tarımsal alanda yetkililer, Kooperatif Üretiminin Temel Birimleri'ni (UBPC'ler) kurdu. Bunlar, üyelerine mümkün olan bütün yardımları yapıyordu. Kullanılmayan topraklar, işlemek isteyen ailelere devredildi. Tekil üreticilerin, "arazi sahipleri"nin, kooperatif üyelerinin ve bazı devlet çiftliklerinin, serbest bir piyasa temelinde ürünlerini satabilmeleri için bir

tarım piyasası açıldı. 1996 ortasında, ekilebilir toprakların yüzde 33'ü devlete, yüzde 42'si UBPC'lere, yüzde 10'u tarımsal üretim kooperatiflerine ve yüzde 15'i özel *campesino*lara aitti.

Çok önemli kararlardan biri de 1996'da, 208 bin kişi için (emekliler, ev kadınları, ek gelire ihtiyacı olan işçiler ve işsizler) ek bir iş kaynağı olan serbest mesleğe izin verilmesi ve hatta bunun teşvik edilmesiydi.

Fakat döviz bulabilmek için dış ticarete fazlasıyla ihtiyacı olan Küba gibi bir ülkede, 11 milyonluk nüfusun ihtiyacını karşılayabilmek için petrol, makine, hammadde ve diğer ürünleri satın almak esastır. Bu yüzden dövizin ülkeye girmesine, Kübalıların döviz sahibi olmasına izin verildi. Hepsinden öte, turizm, yabancı yatırım ve ihracat, Özel Dönem'in üstesinden gelmek için belirleyici rol oynamaktaydı.

Bütün zorluklara rağmen, turizm düzenli olarak büyümekte ve karma şirketler ve diğer yabancı sermaye yatırım türleri başarıyla geliştirilmektedir. 1996'nın ortasında ülkede, 212 ortak girişim ve 2,1 milyar dolarlık bir yatırım sermayesi, ortak girişimlerde de 50 ülkeden yöneticiler bulunuyordu. Küba Ulusal Bankası dünya çapında 500 banka ile ilişkilerini sürdürmektedir.

Bu ilişkilerin üzerinde yükseldiği ilkeler, 1995'te çıkarılan ve yabancı sermayenin Küba'da yatırım yapması için elverişli koşullar yaratan yeni Yabancı Yatırım Kanunu ile belirlendi. Adanın toplumsal ve siyasi istikrarı, kalifiye işgücü ve başka faktörler şirketlerin başarısını güvence altına alıyor. Diğer yandan, yabancı yatırımcılar, Küba'nın tek başına elde edemeyeceği sermaye, teknik bilgi ve piyasalar konusunda katkıda bulunduğundan, Küba bu ilişkilerden fayda sağlıyor. Ayrıca ortak girişimler, bugün için 53 bin kişiye iş olanağı yaratıyor ve hükümet, bu girişimlerin işgal ettiği mülkiyeti de kaybetmiyor.

Küba'daki yatırım, yabancı tekellerin üretim araçlarının ve kârların mutlak sahibi olduğu, genellikle vergi kaçırdıkları ve adanın ekonomik ve siyasi hayatını olumsuz bir denetim altında tuttukları yeni sömürge dönemi Kübası'nınkinden tamamen farklıdır.

İyileşme başlıyor

Özel Dönem'in zorluklarıyla baş etmek için geliştirilen strateji, ilk olumlu

sonuçlarını çok zayıf olmakla birlikte 1994'te, daha belirgin olarak 1995'te ve daha kapsamlı olarak 1996'nın ilk altı ayında verdi. Öncelikle, tehlikeli ekonomik gerileme bir duraklama noktasına geldi. 1989'a göre 1993'te yüzde 34 küçülen ekonomi, 1994'te yüzde 0,2'yle, 1995'te yüzde 2,5'le, 1996'nın ilk döneminde de yüzde 9,6 ile yükselişe geçti. Şeker hasadı bu anlamda önemli bir rol oynadı, çünkü bir önceki yıla göre bir milyon tondan fazla arttı. Diğer bir önemli faktör, şeker üretimi, tütün ve diğer ürünler için bulunan yabancı finansmandır. 1996 için, yılın son altı ayında ekonomik faaliyet daha az yoğun olduğundan yüzde 5'lik bir büyüme beklenmektedir [14].

Nikel, tütün, gübre, çelik, çimento, sebze üretiminde, petrol çıkarmada, petrol arıtımında, balıkçılıkta, bunların yanında inşaat ve turizmde önemli sonuçlar elde edildi. Çalışmayı durduran pek çok fabrika, bazıları tam kapasite olarak, yeniden çalışmaya başladı. 1996'nın ilk altı ayında, toplam istihdam arttı; 51 binden fazla insan iş buldu. Elektrik üretimindeki artış sayesinde kesintiler azaldı.

İthalat ve ihracat düzenli olarak arttı ve dış ticaret dikkate değer biçimde çeşitlendi. Küba'nın 97 ülkeyle ticari ilişkileri bulunuyor.

Ülke maliyesinin yeniden organize edilmesinde sonuç alındı. Finansal likidite ve bütçe açığı, ortalama ücret, sosyal güvenlik ve sosyal yardımlar yükselişte olduğu ve tarım piyasasında fiyatlar yüzde 10 düştüğü halde azaltıldı. Küba pesosunun değeri 1995'e göre yüzde 58 arttı.

Bebek ölümünde tüm zamanların en düşük oranı yakalandı: Binde 8,2 (Haziran 1996 sonunda). Bugün, ortalama yaşam süresi 75 yıldır ve doktor başına 193 kişi düşmektedir. Küba, 1959'dan beri yarım milyon üniversite mezunu yetiştirmiştir. Her 13 öğrenciye bir öğretmen veya öğretim üyesi düşmektedir.

Torricelli Yasası, Helms-Burton Yasası ve yakın zamandaki diğer saldırılar

Avrupa'daki sosyalist rejimlerin birbiri ardına çöküşü, ABD hükümeti

14 Kitabın Türkçe baskısı yapıldığı sırada Küba Özel Dönem'den başarıyla çıkmış, dönemin zorunlu ama sorun yaratan uygulamalarının bir bölümünü terk etmiş ve yıllık yüzde onluk bir büyüme hızına ulaşmıştı. (yayınevinin notu)

çevrelerinde ve Miami merkezli karşıdevrimci gruplarda aşırı derecede bir memnuniyetle karşılandı.

Yalnızca sosyalizme ve ulusal kurtuluşa inen ağır darbeye sevinmiyorlar, aynı zamanda aynı şeyin Küba'da da olacağını umuyorlardı. Küba Devrimi'nin yerel ve bağımsız karakterine inanmadıkları ve Küba'nın bir Sovyet uydusu olduğunu zannettikleri için, bu Karayip adasının da Avrupa'daki halk demokrasileriyle aynı kaderi paylaşacağını düşünüyorlardı.

Küba kökenli Amerikalı aşırı sağcı unsurlar, çöküşün gün veya hafta meselesi olduğuna inanıyorlardı. Fidel Castro'nun yerini alacak yeni hükümetin örgütlenmesi ve kurulması ile ilgili hummalı siyasi faaliyet yeniden başladı. Hatta Devrim'in kamulaştırdığı ya da millileştirdiği mülkiyetler üzerinde hak iddialarıyla ve bu grupların Küba'ya dönüşüyle ilgili düzenlemelerle uğraşacak yapılar bile oluşturuldu. En saldırgan unsurlar adada devrimcilere genel bir katliam yapmayı bile planlamıştı.

Aylar geçti; ancak hiçbir çözülme emaresi görülmedi. Ekonomik kriz yükseldi, fakat onunla başa çıkacak adımlar atıldı. Siyasi durum istikrarlıydı. Halk tekrar tekrar Devrim'e olan desteğini ifade ediyordu.

Kaygılı ve üzgün ABD hükümeti Küba'da sosyalizmin çöküşüne, adaya karşı ekonomik ablukasını daha da sıkılaştırmak ve halihazırda uygulanmakta olan saldırganlığın biçimlerini çeşitlendirmek yönünde yeni bazı adımlarla katkıda bulunmaya karar verdi.

1992'nin ortasında, aşırı sağcı vekil Robert Torricelli Meclis'e, kendi ismini taşıyan bir tasarı sundu. Daha sonra onaylanacak olan bu tasarı, ABD'nin Küba halkını açlıktan ölmeye mahkûm etmek dahil, Küba'yı ezmek için gerekli görülen her aracı kullanma kararını yineliyordu.

Torricelli Yasası ABD Başkanı'na Küba'yla ticari ilişkileri olan ülkelere ekonomik yaptırım uygulama yetkisi veriyordu; üçüncü ülkelerdeki ABD şirketlerinin yan kuruluşlarına Küba'yla ticareti yasaklıyordu; Küba'ya mal ve yolcu taşıyan ve Küba limanlarına giren gemilerin altı aylık bir süre için ABD limanlarına girememesi kuralını getiriyordu; Küba'ya para transferini şiddetle kısıtlıyordu ve başka bazı kısıtlamalar da getiriyordu. Yasanın amacı Küba'yı tecrit etmek için diğer ülkeler üzerindeki baskıyı artırmaktı. Ancak bunda başarısız oldu.

Torricelli Yasası ABD'nin diğer ülkelere karşı kullandığı baskı araçlarıyla aynı kaderi paylaştı. Yasaya rağmen, Küba, dış ticaretini artırmaya ve ekonominin bazı alanları için finansman elde etmeye devam etti. Çeşitli ülkelerden şirketler Küba'ya yatırım yapmaya ve başka ekonomik bağlar kurmaya başladı. Kriz durdu ve tünelin ucunda iyileşme emareleri görülmeye başlandı. Özel dönemin ortasında, Şubat 1993'te, Küba'da yapılan seçimler Devrim'e çok kuvvetli bir destek getirdi: Seçmenlerin yüzde 99,7'si sandıklara gitti ve bunların yalnızca yüzde 7,03'ü boş ya da geçersiz oy kullandı.

ABD yönetiminin en saldırgan çevreleri ve Miami merkezli karşıdevrimci gruplar, bu yeni başarısız Küba karşıtı politikaya gösterdikleri sabrı yitirdiler. Adaya yönelik içeriden yıkıcı faaliyetlere, toplumsal kargaşaya, terörist saldırılara ve provokasyonlara öncelik verdiler. Bu faaliyetler için ABD Çıkarları Ofisi'ndeki görevlilerin kişisel katılımına, adaya giren kalabalık bir CIA ajanları grubuna ve Florida merkezli karşıdevrimci radyo istasyonunun ayaklanma çağrılarına güveniyorlardı. Küba'ya karşı 17 frekanstan haftada bin saatten fazla radyo yayını yapılıyordu. Nisan 1994'te, Miami'deki Küba karşıtı unsurların ünlü bir sözcüsü, Devrim alaşağı edildikten sonra "öldürmek için üç gün" istiyordu.

15 Temmuz'da, durumu deniz yolculuğuna uygun olmayan, Havana limanında demirlemiş "13 de Marzo" römorkörü, ülkeden ayrılmak isteyen ancak ABD'den topraklarına giriş için yasal izin alamayan insanlar tarafından çalındı. Çalanlar, teknenin durumunun kötü olduğu konusunda uyarıldılarsa da durmadılar. Diğer tekneler yollarını kesmeye çalıştı. Kaçırılan römorkör başka bir tekneyle çarpıştı ve hemen ardından battı. Diğer teknelerin mürettebatının ve kıyı muhafızlarının çabalarına rağmen, yalnızca 31 kişi kurtarılabildi. 32 kişi öldü.

O tarihten itibaren, ABD hükümeti ile Miamili karşı devrimcilerin kışkırtmalarıyla bir tekne kaçırma dalgası ortaya çıktı. Bu kaçırma eylemlerine bazen cinayetler eşlik ediyor, birçok insanın Florida boğazını geçmek için yaptığı derme çatma sandallar, yolculuk esnasında çok sayıda insanın hayatına mal oluyordu. 5 Ağustos'ta, Fidel Castro, Kübalıları yasadışı yollarla adadan ayrılmaya teşvik etmeyi sürdürmesi durumunda, Küba'nın bu

insanları durdurmayacağı konusunda ABD'yi uyardı. Bu karar, bir hafta sonra yürürlüğe girdi.

ABD Başkanı Bill Clinton yasadışı geçişi caydırıcı önlemler almayı reddetti, ama 19 Ağustos'ta ABD, kıyılarına varan Kübalı akını karşısında, yasadışı yollarla gelen hiç kimseye sığınma hakkı vermeyeceğini açıklamak zorunda kaldı. ABD 36 yıldır ilk kez, insanları tehlikeli rotayı izlemeye teşvik etmeyi durduruyordu. Ayrıca, Clinton ABD karasularında ya da uluslararası sularda yakalananların ABD'nin yasadışı olarak işgal altında tuttuğu Guantánamo Deniz Üssü'ne, ya da başka bir ABD askeri üssüne, ne olacaklarına daha sonra karar verilmek üzere gönderileceklerini açıkladı.

Haftalar sonra, 9 Eylül'de, Küba ve ABD, ABD'nin yasadışı göçe izin vermeyeceği tahahütünü içeren ve yasal göçmenlerin geçişini düzenleyen bir göç anlaşması imzaladı. ABD'deki geniş bir Kübalı topluluğunca kabul gören bu anlaşma en saldırgan karşıdevrimci kesim tarafından öfkeyle reddedildi.

Ancak, göç konusunda ABD hükümetinin tavrındaki olumlu değişime rağmen, Clinton bir dizi yeni Küba karşıtı tedbiri uygulamaya koydu: Küba'ya ilaç dışında hiçbir paketin havalesine izin verilmeyecekti; ABD ile Küba arasındaki uçuş trafiği yasal göçmenleri ABD'ye taşımakla sınırlandırılacaktı ve karşıdevrimci radyo vericilerinin sayısı artırılacaktı.

5 Ağustos'ta, Havana'nın iki mahallesinde, Habana Vieja ve Centro Habana'da, planlayıcıları toplum düşmanı unsurlar olan karşıdevrimci karışıklıklar meydana geldi. Ancak derhal ve kendiliğinden harekete geçen emekçi insanlar, silah kullanmadan olaylara son verdiler. Başkan Fidel Castro, harekete geçen işçileri yönlendirmek üzere ekranlardaydı. Bu olayın ardından yapılan devasa halk gösterileri, herhangi bir istikrarsızlaştırma girişimini kesin olarak engelledi.

Onlar için başka önemli bir başarısızlık da Temmuz 1995'teki seçim sonuçlarıydı. Küba Devrimi'nin düşmanları, halkın sandığa gitmesini engellemek için umutsuz bir çabanın içine girmişlerdi. Küba'da sandığa gitmek zorunlu olmadığı için ve pusulalar gizli olduğundan, bunun kolay olacağını düşünüyorlardı. Bu yüzden, seçim yarışı gerçek bir referanduma

dönüştü. Düşmanın çabalarına rağmen, seçmenlerin yüzde 97,1'i sandığa gitti; yalnızca yüzde 4,3'ü boş oy verdi ve oyların yüzde 7'si geçersiz sayıldı. Yani, ada seçmenlerinin yüzde 85'inden fazlası Devrim'e açıkça destek verdiğini gösterdi. Bu desteğin, 36 yılın en ciddi ekonomik krizinin ortasında verilmesi, devrimci iktidarın olağanüstü bir zaferi anlamına geliyordu.

Yeni başarısızlıklarına karşılık, ABD hükümetinin Kübalı karşıdevrimcilerle bağlantılı aşırı sağcı kanadı, Küba karşıtı saldırganlıkta yeni ve daha tehlikeli adımlar attı. 1995 yılı boyunca, ABD kongresinde Küba karşıtı altı tasarı tartışıldı. Kongre daha sonra, yabancı yatırımı durdurup Küba'ya yönelik yabancı finansmanı ve yurtdışından mal alımını felç etmek ve bunun yanı sıra içerideki karşıdevrimci grupların ve Devrim ortadan kaldırıldıktan sonra başa geçecek hükümetin ABD tarafından desteklenmesini yasallaştırmak amaçlarını taşıyan Helms-Burton yasasına odaklanacaktı.

Yasa'nın yönü, kendini önceleyen Torricelli Yasası ile aynıdır. Ancak bu seferki, Küba halkının insan haklarının ve ABD müttefikleri dahil, diğer ülkelerin egemenliğinin daha da pervasız biçimde ihlal edilmesi anlamına gelmektedir. Uluslararası hukukun ve ülkeler arası ekonomik ilişkilerin norm ve ilkelerini de hiçe saymaktadır.

Helms-Burton Yasası ilk etapta, Küba'ya karşı ABD yönetimi tarafından alınan bütün tedbirleri yasallaştırmaktadır. ABD hükümetinin adaya karşı uyguladığı ablukayı, BM Güvenlik Konseyi üzerinden bütün ülkelerin uygulamasını zorunlu kılarak uluslararasılaştırmaya zorlamaktadır. ABD hükümetinden, Küba'nın diğer ülkelerle ekonomik ilişkileri hakkında kongreye sunulmak üzere ayrıntılı yıllık rapor talep etmektedir.

Yasa, ABD ablukası ile ilgili emirleri (seyahat yasağı, para transferinin ya da her çeşit bağışın yasaklanması), lisansları, düzenlemeleri ve kararları ihlal eden ABD vatandaşlarına karşı en ağır yaptırımların uygulanmasını talep etmektedir. Bu yaptırımlar 50 bin dolarlık para cezasını ve ambargonun kurallarını ihlal etmekte kullanılan herhangi bir mülkün kamulaştırılması gibi cezaları içermektedir.

Helms-Burton, rejimin çökertilmesine katkıda bulunmak için, Küba içindeki bütün karşıdevrimci grupların desteklenmesine izin vermektedir. Ayrıca ABD'ye, Devrim çökertildikten sonra Küba'nın sahip olması gereken

hükümet biçimini, toplum yapısını ve ilişkileri belirleme izni vermektedir. Bu, Küba'nın ABD tarafından fiilen ilhak edilmesidir.

ABD'nin, Küba'nın bu hükümet biçimini kabul etmesinin bir koşulu, ABD yurttaşlarına ve şirketlerine ait olan ve Devrim'in millileştirdiği tüm mülkiyetin tamamen geri verilmesidir. Yasanın bu yönü yalnızca, kamulaştırma gerçekleştiğinde ABD yurttaşı olanlara değil daha sonradan ABD yurttaşlığına geçenlere de fayda sağlamaktadır. Eğer mülkler fiziki olarak geri verilemezse, "tam ve bütün" bir tazminat (gerçek değerin üç katı kadar) talep edilmektedir.

Sınırların dışında bir otorite tesis eden yasa, ABD mahkemelerine, Küba'daki mülkiyet kaybından varsayımsal olarak etkilenmiş olan ABD yurttaşlarının herhangi bir iddiasını kabul etme hakkı vermektedir. Bir üçüncü dünya ülkesi yurttaşı, bu mülkiyetle ilgili bir yatırım veya işlem yapmışsa, ABD'ye giriş vizesinin askıya alınması gibi bir yaptırım veya dava ile karşılaşabilir. Bu yaptırımlar, yaptırıma uğrayan kişinin en yakın akrabalarına, eşine ve çocuklarına kadar genişletilebilir.

Küba halkını açlıktan ölüme mahkûm etmeyi amaçlayan Helms-Burton Yasası'nın keyfi ve insanlık dışı karakteri ülkelerin eşit derecede egemen oldukları gerçeğini hiçe saymakta ve uluslararası hukukun ilkelerini ihlal etmektedir. Yasaya yalnızca dünyanın demokratik ve ilerici güçleri ile bütün ülkelerin egemenlik haklarının savunucuları değil, ABD'de Demokrat Parti'nin kendisi de, özellikle ABD'nin müttefiklerinden gelecek olumsuz bir tepkiden korkan Başkan Clinton da karşı çıkmaktadır.

Ancak, Cumhuriyetçi Parti'nin en gerici kanadı ile bağlantılı olan Florida'daki terörist gruplar tarafından tasarlanan provokasyon, Clinton'ın fikrini radikal biçimde değiştirmesine ve siyasi düşmanlarının sahip olduğu konumlanışı onun da benimsemesine neden oldu. Bu dönüş, bariz biçimde, Clinton'un zayıf ahlakının ve tekrar başkanlığa aday olduğu seçimlerden yalnızca bir ay önce yaşanması itibariyle, yaptığı birtakım seçim hesaplarının sonucunda gerçekleşmişti.

24 Şubat 1996 provokasyonu

Küba Devrimi'nin zaferinden bu yana, binlerce ABD korsan uçağı, ülkenin hava sahasını ihlal etmiştir. Bu ihlaller kentleri, fabrikaları, mağazala-

rı ve diğer tesisleri bombalamak; şeker kamışı plantasyonlarını, rafinerileri ve petrol depolarını yakmak; terörist gruplara ve isyancılara patlayıcı ve diğer askeri teçhizatı tedarik etmek; ülkeye casus ve sabotörler sokmak; biyolojik savaş yürütmek ya da kargaşa ve yıkıcılığa çağrı yapan propaganda malzemeleri atmak için yapılıyordu. Sadece Şubat 1996'yı önceleyen birkaç ay içinde, bu tür 25 ihlal gerçekleşti.

Kübalı yetkililer, olayları ABD sivil havacılık kurumlarına, korsan uçuşların ABD yasalarını da ihlal ettiğine işaret ederek bildirdi. Bu ihlallerin dışında, terörist liderler, Miami merkezli radyo ve TV kanalları aracılığıyla, Küba toprakları ve Küba başkenti üzerindeki uçuşlarıyla övünüyorlar ve bu ihlalleri sürdüreceklerine yemin ediyorlardı. ABD yetkilileri, bazen kaygı duyduklarını söyleseler de bu uçuşları engellemek için somut hiçbir adım atmadılar. Küba hükümeti, "sabrın sınırlarına dayanıldığı"ndan bu tür uçuşlara daha fazla tahammül edemeyeceğini tekrarladı.

24 Şubat 1996 sabahı, terörist "Kurtarıcı Kardeşler" örgütüne ait üç korsan uçak Florida'daki Opalocka hava üssünden gelerek Küba hava sahasına girdi. Fakat Küba askeri uçaklarını görünce kuzeye döndü. Saatler sonra, korsan uçaklar Küba'ya döndüler ve Havana'nın kuzeyindeki hava sahasının alarm durumunda olduğu ve etkinleştirilmiş bölgeye girerlerse vurulup düşürülecekleri uyarısını aldılar. Uçaklardan birindeki bir terörist lider, bunu bildikleri ve ne olursa olsun bu bölgeye girecekleri yanıtını verdi. Bu, ülkenin hava sahasındaki egemenliğine açık bir saldırıydı.

Küba hava sahasına giren iki uçak düşürüldü. Teröristlerin başı, kendisini uluslararası hava sahasında korumayı ve emrindekilerin kaderini paylaşmamayı başardı.

Bu olay Küba'ya karşı yeni bir ABD kampanyasının başlamasına vesile oldu. Uçaklar düşürülür düşürülmez, sanki her şey önceden planlanmış gibi, Başkan Clinton Küba'ya karşı şu yeni tedbirleri açıkladı: Çoğunluğu Cumhuriyetçi olan Kongre'ye teslim olarak Herms-Burton Yasası'nın onaylanması; BM Güvenlik Konseyi'nin Küba'yı kınaması ve adaya yaptırım uygulaması için sıkıştırılması; Küba kökenli Amerikalıların adayı ziyaret etmesinin tamamen durdurulması ve "Radio Martí"nin yayınlarını

yoğunlaştırması için ayrılan fonların artırılması.

Güvenlik Konseyi'nin isteği üzerine, Uluslararası Sivil Havacılık Örgütü (ICAO) bünyesinde, 24 Şubat'ta meydana gelen olayla ilgili her şeyin araştırılması için bir komisyon oluşturuldu. ABD bu komisyonu manipüle etti, değerli kanıtları vermeyi reddetti, diğer kanıtları da çarpıttı ve ICAO kurulunun onaylamadığı kafa karıştırıcı, çelişkilerle dolu ve taraftgir bir rapor ortaya çıkmasını sağladı. Kurul, bunu uygulamak yerine, dengeli bir karar aldı ve bunu Güvenlik Konseyi'ne, ABD'nin raporu ile birlikte gönderdi. Bu sefer, baskılara rağmen, ne ABD ne de Güvenlik Konseyi Küba'ya yaptırım uygulayabildi.

ABD süper gücü tarafından Küba'yı tecrit etmek için başlatılan bu savaş tamamen tersi sonuçlar doğurdu: ABD küstahlığından duyulan memnuniyetsizlik ve küstahlığa karşı oluşan muhalefet hayallerin ötesinde bir boyut kazanırken, adanın itibarı ve otoritesi arttı. Dünya üzerinde tek bir hükümet bile Helms-Burton Yasası'nın lehine bir tavır içinde olmadı. Latin Amerika ve Karayipler, Kanada, Rusya, Vietnam ve diğer ülkelerin hükümetleri; Bağlantısızlar, ADÖ, Avrupa Birliği ve Río Grubu gibi uluslararası örgütler ve bunların yanı sıra çok farklı siyasi eğilimlerden çeşitli insanlar yasaya karşı kararlı bir duruş sergilediler. ABD ile serbest ticaret anlaşması içinde olan Kanada ve Meksika'nın kararlı muhalefeti, özellikle dikkat çekiciydi. ADÖ ilk kez, ABD'ye muhalif, onu bölgede yalnız bırakan bir karara varıyordu: Üye ülkelerin geri kalan kısmı Helms-Burton'ı reddetti.

Ağustos sonunda, Clinton'un yasaya destek toplamak için çıktığı başarısız Meksika ziyareti esnasında, Meksika Dışişleri Bakanı, Küba'yı tecrit etmeyi amaçlayan bütün tek taraflı ve sınır ötesi inisiyatifleri reddetti. Bir Meksikalı senatörün ABD elçisine verdiği belgede şu yazıyordu: "Meksikalılar derin bir öfkeyle, iğrenç Helms-Burton Yasası'nı almış bulunuyorlar. Ulusal Kahramanımız Benito Juarez'den öğrendiğimiz ve övündüğümüz, başkalarının haklarına saygının barışa eşit olduğu fikri gibi onurlu miraslarla dolu bir ülkede böylesine utanç verici içeriği olan bir yasa asla kabul görmeyecektir." Ağustos ayında, egemenlik ve uluslararası hukukun ilkelerini ihlal eden bir başka sınır ötesi tedbir ABD tarafından

onaylandığında, kınamanın şiddetinde dikkate değer bir artış yaşandı. D'Amato Yasası isimli bu yeni yasa, İran ve Libya petrol endüstrisinde yatırım yapan ülkelere yaptırım uygulanmasını sağlıyordu. Dünyada en yüz kızartıcı terörizm biçimlerini hayata geçiren bir hükümetin teröristlikle suçladığı başka hükümetlere karşı kendisini yargıç ilan etmesi büyük bir hakaret olarak değerlendirilmektedir.

Öte yandan, Küba'ya yönelik ABD düşmanlığının tahayyül edilemez bir düzeye ulaştığı doğruysa, bu Karayip adasıyla dayanışmanın da ABD halkından insanları kapsayarak dünya genelinde etkileyici boyutlar kazandığı da bir gerçektir. Dostluk dernekleri, siyasi hareketler, dini kesimler, birbirinden çok farklı siyasi ve ideolojik eğilim ve bağlılıkları olan şahsiyetler, adayı siyasi ve ahlaki olarak desteklemek üzere sürekli çaba harcamakta ve halkın en can alıcı ihtiyaçlarına katkıda bulunmak üzere önemli maddi yardım çalışmaları yürütmektedirler. Çeşitli ülkelerden çalışma tugayları adayı ziyaret etmekte ve adanın kalkınmasına ve halkın direnişine katkıda bulunmaktadırlar. Son birkaç yılda, uluslararası örgütlerde ve forumlarda Küba'ya destek artmıştır: BM Genel Meclisi Küba'ya uygulanan ablukayı ezici bir çoğunlukla reddetmektedir.

ABD'deki dayanışma hareketi, özellikle sözü edilmeye değerdir. Yalnızca komünistler ve solcu örgütler değil, sanatçılar, bilim adamları, uzmanlar, öğrenciler ve dini kuruluşlar da bu hareket içinde önemli roller oynamaktadır.

ABD başkentinde, önde gelen siyasetçilerden, ablukanın ve saldırıların durdurulmasını ve ABD ile Küba'nın sorunlarının çözümü için görüşmeler yapılmasını isteyenler bulunmaktadır. Dayanışma tugayları ("Venceremos" ve "Antonio Maceo" tugayları gibi) ve adaya dostluk ziyareti düzenleyen öğrenci gruplarının sayısı da artmaktadır.

Dini örgüt Pastors For Peace'in (Barış için Papazlar) diğer Kanadalı dini gruplarla birlikte ABD'nin çeşitli eyaletlerine düzenlediği turlar, bu turlara katılanların ABD ablukasına karşı cesurca meydan okumaları, ABD-Meksika sınırına uzun ve zorlu yolculukları ve ABD'nin el koyduğu 395 bilgisayarın Küba'ya geri verilmesini talep eden 94 günlük başarılı "sürekli oruç"u gerçekleştirirkenki kahramanca tutumları ABD'de Küba

ile dayanışmanın en çarpıcı örneklerinden birini teşkil etmektedir. Bu güzel dayanışma eylemleri aynı zamanda, ABD'nin ilerici insanlarının, anayasalarında bulunan ve hükümetlerinin sürekli ihlal ettiği kendi haklarını savunma mücadelesidir.

Küba'nın tanınmasının ve adaya karşı artan saygının başka bir örneği, dışarıdaki Küba toplumu ile adanın ilişkileridir. Onları Küba topraklarından ayıran mesafeye, düşmanca ortama ve karşıdevrimci baskı grupları tarafından gerçekleştirilen Küba karşıtı faaliyetlere rağmen, bu toplumun geniş bir kesimi, dillerini, Küba'ya özgü tutum ve davranışlarını, alışkanlık ve geleneklerini, anayurtlarına sevgilerini ve ulusal duygularını nasıl koruyacağını bilmektedir. Hem bu Kübalılar hem de Devrimci Hükümet bu doğrultuda adımlar atmaktadır.

Kasım 1978'de, Küba hükümeti Havana'da bu toplumun temsilcilerinden oluşan bir grupla ilk temaslarını gerçekleştirdi. Nisan 1994'te, "Ulus ve göç" konferansı, 30 ülkeden 221 konuğun katılımı ile yine Havana'da gerçekleştirildi. Bu konferansta, daha sonra Ekim 1995'te 34 ülkeden 332 davetlinin katılımı ile yapılacak ikinci bir toplantıda güçlendirilecek olan önemli bir ortak zemin yakalandı. Bugün, sosyalist ideolojiyi benimsemeyen fakat Küba Devrimi'nin ulusal birlik, tam bağımsızlık, egemenlik ve ABD dahil bütün ülkelerle barışçıl ve karşılıklı faydaya dayalı ilişkiler kurma hedeflerini destekleyen Kübalıların bu yurtsever kesimiyle, kalıcı bir iletişim kurulmuş durumdadır.

Tarih durmaz

Bugün, Ağustos 1996'da, Küba başarıyla ilerlemeye devam etmek için hızlanıyor. Devrim'in zaferinden sonraki 38 yılda, Küba halkı takdire şayan tarihlerine görkemli sayfalar eklemeye devam ediyor. 1959'da gerçek bağımsızlıklarını elde etmeleriyle beraber, sürmekte olan uzun savaşları sona ermedi: Önce gerçekten özgür ülkeler topluluğu arasında vakur bir yer edinmek için mücadele ettiler; bugün, hayalleri gerçeğe çevirmek için savaşıyorlar.

Bu, kaderlerinin ellerinde olduğunu bilen bütün halkların savaşıdır. Ezilen bütün az gelişmiş Amerika halklarının, sömürülen ve terk edilmiş bütün halkların savaşıdır. Sosyalizmin onuru, geçerliliği ve zaferi için ve-

rilen bir mücadeledir.

Bu küçük Karayip adasının çocukları, baskıcı iktidarın külleri üzerine basarak ve üç renkli bayrakları üzerindeki bağımsızlık ve özgürlük yıldızını yükselterek savaşıyorlar.

XIX
21. yüzyılın eşiğinde Küba ulusu[15]

20. yüzyılın son beş yılında, Küba Devrimi'nin tarihi aşkınlığını ve Küba halkının Sosyalizm lehine yaptığı seçimin isabetliliğini doğrulayan önemli olaylara tanıklık edildi. Okuyacağınız sayfalar bu döneme odaklanmaktadır.

İstikrarlı bir iyileşme

1994'te başlayan ekonomik iyileşme 1996'da öyle bir hızla ilerledi ki, 1995 ile 1998 arasında Gayrisafi Milli Hasıla (GSMH), ABD'nin uzatmalı ekonomik savaşı, kasırgaların ortaya çıkardığı acı tablo ve diğer olumsuz hava koşullarına rağmen yüzde 3,5 oranında arttı. Ekonomi 1999'da yüzde 6,2 ve 2000'de yüzde 5,6 oranında büyüdü. Bu göstergeler, Küba'nın 1998'de ABD ablukası yüzünden 70 milyar dolar zarara uğradığı düşünüldüğünde, önemli bir ilerlemeyi temsil etmektedir.

Büyük oranda Küba'ya yabancı sermaye girişini durdurmayı hedefleyen Helms-Burton Yasası'nın yarattığı hasara rağmen, ülke ilerledi. 2000'in ortasında, farklı türlerde 390 yabancı yatırım anlaşması bulunmaktaydı. Bunların yüzde 59'u yukarıda sözü edilen yasanın çıkmasından sonra bağlanmıştı. Sözleşme altına alınan 4,3 milyar dolar değerindeki yabancı sermayenin yüzde 40'ı da yasanın yürürlüğe girmesinden sonra gelmişti.

Ekonomik iyileşme sayesinde, 1994'te 12 milyar pesoya ulaşmış olan

15 Yazar tarafından ikinci basım için eklenmiştir (yayınevinin notu).

dolaşımdaki aşırı miktardaki para 1999'da 9,7 milyar gibi daha makul bir seviyeye çekildi. Bütçe açığı da 1993'te GSMH'nin neredeyse üçte biriyken, 1999'da yüzde 2,4'üne çekildi. Ek olarak, Küba pesosu ciddi değer kazandı: Özel Dönem'in başlarında bir ABD doları 125 ile 150 peso arasında işlem görüyorken, 2000 yılında 20 ila 21 pesoya karşılık gelmeye başladı.

Küba ekonomisinin bazı dalları iyileşmede özel bir rol oynadı. Turizm, yıllık yüzde 21'lik büyüme oranıyla en dinamik sektör haline geldi. Söz konusu büyüme, ABD'nin kendi vatandaşlarının Küba'ya gelişlerini yasaklamasına ve adanın turizminin gelişmesini sekteye uğratmak için terörist ajanların kullanımı dahil her yola başvurmasına rağmen gerçekleşti. 1997'de, Havana'daki turizm tesislerine karşı birkaç bombalı saldırı düzenlendi. Bunlardan birinde, Copacabana Oteli'nde, genç İtalyan Fabio di Celmo hayatını kaybetti. Küba otoriteleri, sonradan arkası kesilen bu saldırıları planlayanları ele geçirdi ve suç ortaklarını da keşfetti.

Nikel üretiminde, elektrik üretiminde, petrol ve gaz üretiminde, tekstilde, gübre, meyve ve sebze üretiminde de dikkate değer bir artış yaşandı. 2000 yılı ortası itibariyle, tüketici mal ve hizmet alanları da dahil olmak üzere ekonominin hemen hemen bütün sektörleri bir canlanma yaşıyordu. 3,2 milyon ton ile rekor derecede düşük bir düzeye inen şeker üretimi, 1999'da yavaşça artmaya başladı ve 2000 yılında 4 milyon tonu geçti.

Ancak bu üretim artışları yeterli bir düzeye henüz ulaşmadığı için, her bir Kübalının aldığı aylık ürün ve mal desteği üzerinde doğrudan bir etkisi bulunmamaktadır. Öte yandan üretim artışı şu an için, tarımsal ve endüstriyel pazarlarda desteklenmemiş fiyatlarla ve dövizle satış yapan dükkanlarda gözlenebilir.

Dış ticaret de yavaş fakat emin adımlarla iyileşti. 1999 sonunda 5,5 milyar dolar hacminde ticari faaliyet kaydedildi. Küba artık, 146 ülke ile ticaret yapmaktadır. Başlıca ortakları İspanya ve Kanada, daha sonra da Venezuela, Çin Halk Cumhuriyeti ve Rusya Federasyonu'dur[16].

Aynı zamanda, kamu sağlığı, sosyal güvenlik, spor ve benzeri alanlarda

16 Son dönemde Venezuela'nın Küba ile ticarette daha fazla öne çıktığı ve yukarıdaki ülkelere Brezilya ile İran'ın eklendiği not edilmelidir. (yayınevinin notu)

Küba Devrimi'nin temel kazanımlarının korunmasına özen gösterildi. Bebek ölüm oranı 1996'dan beri binde 8'in altındadır ve 2000 yılında binde 7,2 ile Latin Amerika'nın en düşük oranı elde edilmiştir. Anne ölümü, 75 yılın üzerine çıkan ortalama yaşam süresi, Küba'nın dünya lideri haline geldiği doktor başına düşen insan sayısı (168 kişiye bir doktor) ile ilgili de benzer bir olumlu eğilim saptamak mümkündür.

Çocuk felci, difteri, çocuklarda ve bebeklerde tetanos, kızamık, kabakulak sonrası meningoencephalitis, boğmaca ve diğer çok sayıda epidemik ve endemik hastalığın kökü kurutuldu. Bu başarıda kilit faktör, sistematik olarak düzenlenen kitlesel aşı kampanyaları, ülke çapındaki sağlık hizmeti ağı ve sağlık koşullarındaki genel iyileşmeydi. Son yıllarda inşa edilen 400'e yakın kırsal su kanalı da sağlıkta elde edilen başarılarda rol oynadı. AIDS aşısı ve belli kanserli tümörlere karşı aşı prototipi geliştirmek gibi, hepsi de Küba'nın bilimsel potansiyelinin ve Sosyalizmin bilimsel gelişmeye ne kadar önem verdiğinin kanıtları olan başarılara imza atıldı.

Eğitimdeki başarılar da dikkat çekicidir. Okul öncesi eğitim 0-5 yaş çocuk nüfusunun yüzde 98'ini kapsamaktadır; bütün çocuklar, 5 yaşından 11 yaşına kadar ilkokula giderken, öğrencilerin yüzde 95'i yedinci ve sekizinci sınıfları bitirmektedir. 1990'dan 1998'e dek, ekonomik güçlüklere rağmen, 300 binden fazla öğrenci üniversitelerden mezun olmuştur. Devrim'in ilk kırk yılında ulaşılan üniversite mezunu sayısı 700 binin üzerindedir.

Başarıların büyüklüğü, bu göstergelerin ötesine geçmektedir. Küba'nın verdiği eğitimle ilgili bir fikir edinmek için UNESCO'nun desteklediği ve *Laboratorio Latinamericano de Evaluación de la Calidad de la Enseñanza*'nın (Latin Amerika Eğitim Kalitesini Değerlendirme Laboratuvarı) 11 Latin Amerika ülkesi üzerinde yürüttüğü bir araştırmanın sonuçlarına bakılabilir. Üçüncü ve dördüncü sınıf öğrencilerine uygulanan matematik ve dil testlerini içeren araştırmada Küba'nın çok gurur verici bir noktada olduğu kolayca görülebilir.

Aynı zamanda, artan sayıda Kübalı, yüksek lisans derecelerini tamamlamakta, araştırmacı, teknik eleman ve genel olarak bilim personeli olarak

çalışmaktadır. Küba'nın tıptan genetiğe ve farmakolojiye kadar uzanan alanlarda büyük hamle ve katkıları dünya çapında kabul görmektedir. Sanat ve edebiyat eğitimi ve Kübalı sanatçıların ve yazarların eserleri, uluslararası beğeni toplamaya devam etmektedir.

Küba, spor alanında da önemli başarılara imza atmaktadır. ABD'nin Atlanta kentinde yapılan 17. Olimpiyat Oyunları'nda Kübalı sporcular 9'u altın, 8'i gümüş, 11'i bronz olmak üzere 25 madalya alarak, katılımcı ülkeler arasında sekizinci sırayı aldılar. Eylül 2000'de Sidney Olimpiyatları'nda, Küba daha da fazla madalya kazandı: 11'i altın, 11'i gümüş, 7'si bronz 29 madalya. Küba, bu kez daha fazla madalya almasına rağmen dokuzuncu sıraya yerleşti; çünkü gelişmiş ülkeler oyunlara daha iyi hazırlanabiliyor, artan sayıda sporcu kâr peşinde bayrak değiştirerek zengin ülkeler için yarışıyor ve sporla kâr arasındaki bağ her seferinde daha da güçlendiriliyordu. Küba, Orta Amerika ve Karayip oyunlarında bir numara olmaya devam etmektedir. Pan-Amerikan Oyunları'nda ikinci sıradadır. Küba beyzbol, boks, halter, judo, voleybol ve başka dallarda çok büyük bir potansiyele sahiptir.

Siyasi ve ideolojik savaş

Küba, ABD'nin arkası kesilmeyen ekonomik, biyolojik ve terörist savaşına karşı sürekli olarak zorlu bir mücadele yürütmek zorunda kalmıştı. Bunun yanında, aynı derecede yoğun bir ideolojik savaşa da girmişti. Bu savaş, dışarıda organize edilen itibarsızlaştırma kampanyalarını sürekli boşa çıkarmanın yanı sıra, kapitalist dünya ile artan zorunlu ilişkilerden kaynaklanan olumsuzluklarla baş etmeyi kapsıyordu.

Komünist Parti, kitle örgütleri ve diğer kurumlara ait politik okulların çalışmalarına yeni bir itki verildi. Eğitimin her düzeyinde tarih öğrenimine, José Martí 'nin fikirleri ve eserlerine, hem Marx'ın hem de Martí'nin ilkelerine dayanan bir etiğin genç kuşaklara aşılanmasına özel bir önem verilmeye başlandı.

1999'un sonundan beri düzenli olarak, ulusal ve uluslararası çıkarlarımızla ilgili meseleleri tartışmak üzere yuvarlak masa ve açık kürsü toplantıları yapılıyor. Ülke çapında ve aynı zamanda Küba televizyonu ve radyoları sayesinde, yazılı basının da katkısıyla uluslararası düzeyde

aydınlatıcı programlar düzenlenmektedir. Bunlar, tüm halkın, özellikle de çocukların ve gençlerin şu ya da bu yolla ilgisini çeken olaylar haline gelerek eğitim ve kitlesel hareketlenme için çok büyük bir kapasite oluşturduklarını gösterdiler. Ayrıca, yüksek öğrenim bilgisinin her bir Küba hanesine televizyon aracılığıyla girmesini sağlayan bir eğitim modeli olarak Herkes İçin Üniversite programı bulunmaktadır.

José Martí'nin mirası üzerine çalışmalara vakfedilmiş merkezlerin ve kurumların faaliyetlerine daha fazla önem verilmeye başlandı. Bunların arasında, Devrim'den önce kurulan ve sistemli olarak ihmal edilen *Casa Natal* ve *Fragua Martíana* ile Devrim'in zaferinden sonra kurulan *Centro de Estudios Martíanos* ve daha yakın zamanlarda oluşturulan *Memorial José Martí* ve *Movimiento Juvenil Martíano* bulunmaktadır. Küba üniversitelerinde, José Martí çalışmalarına vakfedilen bölümlerin ve yaygın olarak düzenlenen José Martí Gençlik Seminerleri'nin sayısı artırılmıştır. José Martí hakkındaki kaynakça, büyük oranda zenginleştirildi; Küba'nın sevgili Ulusal Kahramanı'nın hayatı ve eserleri ile ilgili dergilerin sayısı artırıldı.

Küba halkının yurtsever, antiemperyalist ve enternasyonalist geleneği ve Küba tarihi ile genel olarak ulusal kültürü, Kübalıların siyasi ve ideolojik duruşlarına neden katı biçimde sahip çıktıklarını iyi açıklamaktadır. Aralık 1996'da, Küba Ulusal Meclisi (Parlamento), Helms-Burton Yasası'na cevaben, Küba'nın Onur ve Egemenliğinin Teyidi Yasası'nı çıkardı. Mart 1997'de, Kübalılar, emperyalist kuşatmaya karşı direnme ve bu kuşatmanın üstesinden gelme kararlılıklarını ifade ettikleri 20. yüzyılın *Mambise*leri Bildirgesi'ni onayladılar. Bunun ardından 1999'da, Baraguá [17] Yemini ilan edildi. Bu iki belge ülke çapında tartışıldı ve geniş bir halk desteği aldı.

Küba halkının yüksek siyasi bilincine ve devrimci iktidarın sağlamlığına, 1997'de yapılan Küba Komünist Partisi 5. Kongresi ve yine aynı yıl Kumandan Ernesto Che Guevara'nın onuruna düzenlenen cenaze töreni, ayrıca 1997, 1998 ve 2000 yıllarında yapılan Halk İktidarı seçimleri gibi

17 Baraguá doğu Küba'da bulunan ve büyük tarihi önemi olan bir yerin adıdır. General Antonio Maceo burada, gerçek bir bağımsızlık içermeyen İspanyol barış önerisini geri çevirmişti.

çarpıcı siyasi olaylar da örnek olarak verilebilir.

1997 Ekimi'nde yapılan Küba Komünist Partisi Kongresi, devam eden ekonomik iyileşme ve ideolojik mücadelenin genel hatlarını çizerek ülkenin genel durumunu gözden geçirdi. Kongre'nin başlıca kararlarından biri ekonomik faaliyetlere rehberlik edecek bir Ekonomi Önergesi yayınlamak ve 230 binden fazla halk toplantısında halk tarafından geniş ölçüde ve özgürce tartışılan "Savunduğumuz Birliğin, Demokrasinin ve İnsan Haklarının Partisi" belgesiydi.

Kongre, Kübalı komünistlerin hem Küba'nın hem de insanlığın geleceğine duydukları güveni tazeledi. Bu güven, Fidel Castro'nun kongreye sunduğu raporda şu cümlede ifade ediliyordu: "Devrimciler, yurtseverler ve asil ruhlu insanlar, insanlığın en yüce erdemlerini taşıyan insanlar olduğu müddetçe devrimci fikirler yaşayacaktır."

Ekim ayında, Halk İktidarı'nın Belediye Meclisleri'ne de delegeler seçildi. Bu seçimlerde, seçmenlerin yüzde 96'dan fazlası oy kullandı ve ülke çapında 14.533 delege seçildi. Boş ve geçersiz oylar, kullanılan toplam oyların yüzde 7'sinden biraz fazlaydı. Bu, oyların yaklaşık yüzde 93'ünün geçerli olduğu anlamını taşıyordu.

Daha sonra, Ocak 1998'de, Ulusal Meclis (Parlamento) için 601 vekil, Eyalet Meclisi için 1192 delegenin belirlendiği seçimler yapıldı. Seçime katılım oranı yüzde 98,35'e ulaştı. Geçersiz ve boş oylar yalnızca yüzde 5 düzeyindeydi.

Bu seçimlerde, Devrim'e verilen ezici destek birleşik oy (pusula üzerindeki bütün adaylara oy verme) konusunda kendisini gösterdi. Birleşik oylar geçerli oyların yüzde 94,39'una denk geliyordu. Bu, bütün adayların, oy kullananların yüzde 94'ünden fazlasının desteğiyle seçilmiş olması anlamına geliyordu. Devrim'in iki başat önderi Fidel ve Raúl Castro, oyların yüzde 99'uyla seçildiler.

Küba'da 20. yüzyılın son seçimleri Nisan 2000'deki Belediye Meclisi seçimleriydi. Oy kullanmak zorunlu olmamasına rağmen, katılım yüzde 98,06 olarak gerçekleşti. Geçerli oylar toplam kullanılan oyun yüzde 94,13'üne eşitti. Geçersiz ve boş oylar yüzde 5,87 düzeyindeydi. Seçilen toplam delege sayısı 14.686 idi.

Ölümünden yıllar sonra, Bolivya'da düşen Yiğit Gerilla'ya ve silah arkadaşlarına saygı

Ernesto Che Guevara ve altı yoldaşının kemiklerinin bulunması, Küba'ya getirilmesi ve nihai olarak mezarlarına yerleştirilmesi, Kübalıların enternasyonalist ve devrimci duygularının ve yurtseverlerle kahramanlara duydukları saygının çarpıcı bir ifadesiydi. Gerilla Kumandanı'nın yanı başına gömülenler, Kübalı Carlos Coello Coello, Orlando Pantoja Tamayo, Alberto Fernández Montes de Oca ve René Martínez Tamayo, Bolivyalı Simeón Cuba Sanabria ve Perulu Juan Pablo Chang-Navarro Lébano idi.

Haziran 1997'de, Bolivyalı ve Arjantinli personelin yardım ettiği Kübalı bilim adamları ve uzmanlarının uzun bir araştırmasının sonunda, Che'nin ve yukarıda söz ettiğimiz yoldaşlarının kemikleri Bolivya'da bulundu. Kemikler Havana'ya getirilerek, Küba'nın orta bölgesindeki Santa Clara kentinde, onurlarına inşa edilen anıt tamamlanana kadar Küba Silahlı Kuvvetleri'nin karargâhındaki Granma Salonu'nda geçici olarak muhafaza edildi. Cenaze töreni, resmi yas günleri ilan edilen 11-17 Ekim tarihlerinde gerçekleşti.

Kemikler, Villa Clara'ya nakledilmeden önce, başkentlilerin kahramanlara saygılarını sunabilmeleri için Havana'da José Martí abidesine yerleştirildiler. Naaşların önündeki ilk saygı nöbetini Fidel ve Raúl Castro ile diğer Küba hükümeti önderleri tuttular. Bundan birkaç saat sonra, milyonlarca Havana sakini naaşların önünden, içten saygı, sevgi ve takdir duygularını dışa vurarak yürüdü.

300 kilometreden uzun olan Villa Clara yolu boyunca, yüz binler saygı için toplanmıştı. Aynı biçimde Santa Claralılar da José Martí Kütüphanesi'nde saygılarını sunmak için saatlerce sırada beklediler.

Naaşlar nihai dinlenme yerlerine, Santa Clara'da, Ernesto Che Guevara Devrim Meydanı'nda kendileri için inşa edilen anıta 17 Ekim'de gömüldüler. Burada yaptığı konuşmada Başkumandan Fidel Castro, Che Guevara'nın ahlaki, insani ve devrimci kişiliğinin altını çizdi ve naaşların Küba'da olmasının simgesel değerine işaret etti.

Fidel, "buraya, tarihe yeni görkemli sayfalar yazabilmemiz için yanıbaşımızda bizimle birlikte savaşmaya gelen Che'yi ve yoldaşlarını bir güç, yenilmez savaşçıların birliği, yalnızca Kübalıları değil bütün Latin

Amerikalıları kucaklayan bir birlik olarak görüyorum. (...) Her çağda ve her koşulda aynı taktikler ve yöntemler uygulanamaz. Fakat hiçbir şey tarihin akışını durduramaz; onun nesnel yasaları daimi bir geçerliliğe sahiptir. Che, bu yasalara odaklanmıştı ve insanoğluna mutlak bir inancı vardı."

Kemikleri daha sonra bulunan Che'nin diğer silah arkadaşları da burada eşit derecede saygı gördüler. Bunlar arasında, *Tania la Guerrillera* (Gerilla Savaşçısı Tania) olarak bilinen Arjantinli-Alman-Kübalı Haydée Tamara Bunker Bíder da vardı. 2000 yılı sonundan beri, Kübalıların, Arjantinlilerin, Bolivyalıların, Perulular ın içinde olduğu otuz devrimcinin kemikleri Santa Clara anıtında muhafaza edilmektedir.

Küba Halkı ABD Hükümeti'ni yargılıyor

ABD'nin Küba'ya karşı yürüttüğü 40 yıllık savaş, adada çok büyük insani ve maddi kayıplara ve zarara mal oldu. Bu savaş durumu, ABD'nin Küba'ya yönelik resmi politikasına dönüştü. Vaşington'un sorumlusu olduğu bütün zararlar ABD'de yıllar içinde bütünüyle belgelenmiştir. Bunlara, gizliliği kaldırılmış ABD resmi belgeleri de dahildir.

Bu olgulara dayanarak ve yasal prosedürlere sıkı bir bağlılık içerisinde, Havana Kenti Sivil ve İdari Eyalet Mahkemesi'nde iki yasal dava görüldü. Davalar, Küba'daki tüm halkı kapsayan sekiz toplum ve kitle örgütü adına açılmıştır: Küba Sendikalar Merkezi (CTC), Ulusal Küçük Çiftçiler Birliği (ANAP), Küba Kadın Federasyonu (FMC), Genç Komünistler Birliği, José Martí Genç Öncüler Örgütü (OPJM), Devrimi Savunma Komiteleri (CDR), Küba Devrimi Gazileri Birliği (ACRC).

Bu davalardan "Küba Halkı, ABD Hükümetini İnsani Zararlar İçin Yargılıyor" başlıklı birincisi, 31 Mayıs 1999'da başladı, Vaşington'dan, ABD eylemleri sonucunda hayatını kaybeden 3.478 ve ağır yaralanan, sakatlanan ya da sakat kalan 2.099 Kübalı için toplam 181,1 milyar ABD doları tutarında tazminat talep edildi.

"Küba Halkı, ABD Hükümetini Küba'ya Verdiği Ekonomik Zararlar İçin Yargılıyor" başlıklı ikinci dava, 3 Mayıs 2000'de başladı. Dava sonucunda ABD, teşvik ettiği, örgütlediği ve yürüttüğü eylemler nedeniyle ve özellikle doğrudan ve dolaylı ekonomik zararı tazmin etmesi için 121

milyar ABD doları ödemeye mahkûm edildi.

Davalar, hem insani hem de ekonomik kayıpların siyasi, askeri, ekonomik (abluka ve diğer Küba karşıtı yasa ve tedbirler), biyolojik, diplomatik, psikolojik, propagandif, terör, sabotaj, casusluk, fiziki saldırı, karşıdevrimci silahlı haydutlara ve paralı gruplara lojistik destek, Küba topraklarına akınlar, sığınma ve göçe teşvik (özellikle yasadışı göç), Kübalı önderleri öldürme girişimleri, nükleer imha tehdidi ve paralı ordu tarafından doğrudan saldırı gibi çok çeşitli eylemlerin sonucu olduğunu ortaya koydu.

Birkaç ay boyunca, davalarla bağlantılı duruşmalar yapıldı. Eylemlerin tanıkları ve kurbanları, kurbanların akrabaları, Küba güvenlik ve askeri güçleri ve meşru bir iddiası olan bütün Kübalılar mahkemede yer aldılar. Mahkemede yer alanların ifadeleri, ardışık ABD yönetimleri boyunca adanın ve halkının maruz kaldığı tüyler ürpertici suçların, dramatik bir biçimde hafızalarda canlanmasına neden oldu. Süreç, Kübalı güvenlik güçlerinin derlediği, gizliliği kalkan ABD belgelerinin ve raporlarının teşhir edilmesini de içeriyordu.

Duruşmalar, mahkemenin ABD'yi insani kayıplar için 181,1 milyar dolara, ekonomik kayıplar için 121 milyar dolara mahkûm etmesi ile sonuçlandı.

Dış politikada başarılar

20. yüzyılın sonunda, diplomatik alanda artan ABD düşmanlığına tanık olundu. Ama bu, Küba'yı dünyayla bağlarını geliştirme çabasından alıkoyamadı. 2000 yılı ortası itibariyle, Küba'nın 171 ülke ile diplomatik ilişkileri vardı; diğer bölgesel ve uluslararası örgütlerin yanı sıra en önemli, seçime dayalı 20 adet BM oluşumunda yer alıyordu.

Artan sayıda ülke, örgüt ve kişi, ABD'nin Küba'ya karşı yürüttüğü ekonomik savaşı kınamaktadır. Ablukaya, Helms-Burton Yasası'na ve ABD'nin uygulamaya koyduğu diğer Küba karşıtı tedbirlere karşı olduklarını ifade edenler arasında, Gıda ve Tarım Örgütü ve diğer BM kuruluşları, Bağlantısız Ülkeler Hareketi, Karayip Devletleri Birliği, Rio Grubu, Latin Amerika Entegrasyonu Birliği, Parlamentolar Arası Birlik, Afrika Parlamentoları Birliği, Arap Parlamentoları Birliği, bunların yanında Av-

rupa, Latin Amerika, Orta Amerika, Yerli ve And parlamentoları bulunmaktadır.

Benzer bir tutum BM'nin Habitat Konferansı'nda (İstanbul, 1996), Gıda Zirvesi'nde (Roma, 1996), CARIFORUM'da (Santa Domingo, 1998), 77'ler Grubu Zirvesi'nde (Havana, 2000) ve başka uluslararası toplantılarda da sergilenmiştir.

BM Genel Meclisi'nde ABD ablukasının kaldırılması için yapılan oylamalar, Küba'ya verilen ve giderek artan desteği yansıtması açısından dikkate değerdir.

Küba'nın sunduğu, ABD ablukasının kaldırılması lehine önerge hakkında BM Genel Meclisi'ndeki oylamalar

Yıl	Lehte	Aleyhte	Çekimser
1996	137	3	25
1997	143	3	17
1998	157	2	12
1999	158	2	8
2000	167	3	4

Vaşington, 1992'den beri baskı ve tehditlerle Küba karşıtı önergeler dayattığı BM İnsan Hakları Komisyonu'nda, 1998'de Cenevre'de ilk kez yenilgiye uğradı. 16 ülke ABD belgesini desteklerken, 19 ülke karşı çıktı; 18 ülke çekimser kaldı. 1999'da, ABD delegasyonu Küba karşıtı önergesini yalnızca bir oy farkla dayatmayı başardı.

Küba, 6.sından 10.suna kadar, sırasıyla Şili'nin Santiago de Chile ve Valparaiso kentlerinde (1996), Margarita Adası'nda (1997); Portekiz'in Porto kentinde (1998); küba'nın başkenti Havana'da (1999) ve Panama'nın başkenti Panama'da (2000) toplanan İberoamerikan zirvelerine aktif katılım göstermeye devam etti. ABD ve bölgedeki en yakın dostları engellemek için çok çaba sarf ettiğinden, Havana zirvesi özellikle önemliydi. Her şeye rağmen toplantı, temsilcilerin düzeyi, detaylı organizasyonu, başarıyla gerçekleşmesi, sonuçları ve bunların yanı sıra birbirinden çok

farklı fikirlerin tam anlamıyla özgür ve şeffaf bir ortamda, saygılı, ciddi ve nitelikli bir şekilde ifade edilmesi açılarından oldukça çarpıcıydı.

Havana zirvesi İberoamerikan ve Karayip ülkeleri halkları açısından çok hayati konuları gündeme getirdi. Aynı zamanda, Helms-Burton Yasası ve ABD ablukasını protesto etti. ABD'nin toplantıyı engelleme çabasına karşın, İberoamerikan ülkeleri, ulusların ancak egemenlikleri ile ayakta kalabileceklerini ve kalmaları gerektiğini gösterdi.

Küba, Bağlantısız Ülkeler Hareketi içinde, bu örgütün zirvelerinde, 1999'da Brezilya'da düzenlenen Latin Amerika-Avrupa Birliği zirvesinde ve Küba'nın üyesi olduğu diğer oluşumlar içinde her zaman faal oldu.

Papa II. Jean Paul'ün ziyareti

Geçen yüzyılın son beş yılında, onlarca yabancı ileri gelen kişinin ziyareti arasında, Katolik Kilisesi'nin Papası ve Vatikan Devleti'nin Başkanı olan Papa II. Jean Paul'ün (Karol Jósef Wojtiła) ziyaretinin ayrı bir yeri vardı. Papa, 21-25 Ocak 1998 tarihlerinde Küba'yı ziyaret etti.

Küba, Papa'nın ziyaret etmediği tek Latin Amerika ülkesiydi. Küba Katolik Kilisesi'nin, Devrim'in Ocak 1959'daki zaferini takip eden yıllarda muhalif bir duruş sergilediği bilindiğinden, bu durum farklı yorumlara neden oluyordu. Ayrıca, ABD'deki gerici çevreler ve yurt dışındaki karşıdevrimci Kübalılar, bu ziyaretin gerçekleşmemesi için yoğun çaba harcıyorlardı.

Komünist Parti'nin davetine cevap olarak, Kilise, hükümet ve yerel örgütler ve (inanan ve inanmayan, Katolik ve başka inançları benimsemiş, Parti üyesi ve Parti üyesi olmayan) binlerce kişi Papa'yı karşıladı ve José Martí havaalanından Papalık temsilciliğine kadarki 20 kilometrelik yol boyunca alkışladı. Havaalanında, Başkan Fidel Castro, bu ziyaret karşısındaki saygı, dostluk ve memnuniyet duygularını ifade eden bir karşılama konuşması yaptı. Ardından Papa, Küba halkına ve yetkililerine selamlarını sundu ve bu içten karşılama için teşekkür etti.

Küba'da bulunduğu süre boyunca II. Jean Paul ve heyeti, Fidel Castro ve diğer hükümet önderleri ile görüştü, Havana Üniversitesi'nde 300 Kübalı aydınla konuştu, dört farklı eyaletin başkentlerinde (Santa Clara, Camagüey, Santiago de Cuba ve ulusal başkent Havana) halka seslendi

ve Havana Katedrali'nde, Kilise ile birlikte din dışı temsilcilerin de hazır bulunduğu bir ayin töreni düzenledi.

Dini törenlere, başarılı biçimde düzenlenmeleri ve yüz binlerce katılımcının disiplin ve heyecanı damga vurdu. Katılımcılar arasında dini ileri gelenlerin yanında yerel yöneticiler ve siyasi yetkililer de vardı. Ziyaret, siyasi ve dini propagandadan uzak, papanın mesajının ve neredeyse bütün piskoposların sözlerinin saygıyla karşılandığı ve bütün kitlesel ve dini törenlere gösterilen ilginin yoğun olduğu bir ziyaret oldu.

II. Jean Paul ile Fidel Castro'nun samimi buluşması sırasında, Küba önderi Papa'ya, ilk kez New York'ta 1878'de yayımlanmış olan, ünlü Kübalı öğretmen ve rahip Félix Varela'nın biyografisinin ilk baskısının bir kopyasını takdim etti. Bunun karşılığında Papa, Küba Devlet Başkanı'na, üzerinde İsa'nın resmi olan bir Vatikan mozaiği hediye etti. Bu, Roma'daki San Pietro Bazilikası'nın bodrumunda muhafaza edilen eski bir Bizans eserinin kopyasıydı.

Havana Üniversitesi'ne ziyareti sırasında, Presbiteryen Félix Varela'nın 1912'den beri orada muhafaza edilen küllerinin bulunduğu vazonun önünde dua etti. Üniversite Rektörü Dr. Juan Vela Valdéz'in karşılama hitabına cevaben, erdemlerinin Küba halkı tarafından miras alındığını belirttiği Rahip Varela ve Martí'ye saygılarını sundu.

Vatikan devletinin başkanının ziyareti, görkemli bir veda töreni ile sona erdi. Fidel Castro, ziyaretiyle, Kübalılara sevgisini ifade etmesiyle ve bir kısmına katılmasa dahi sözleriyle Küba'yı onurlandırdığı için Küba halkı adına Papa'ya teşekkür etti. Bunun karşılığında Papa, "Küba halkı diğer halklarla bağ kurmaktan mahrum edilemez" dedi. "Adaletsizliğe ve eşitsizliklere" ve "temel özgürlükler önündeki kısıtlamalara" bir son verilmesi çağrısı yaptı ve "adaletsiz ve etik açıdan kabul edilebilir olmayan dışarıdan dayatılan kısıtlayıcı ekonomik önlemlerden" esef duyduğunu ifade etti. II. Jean Paul, Küba'nın geleceğine duyduğu güveni dile getirdi ve "kendi tarihlerinin öncüsü" olarak nitelendirdiği Küba halkı için maddi ve manevi refah temenni etti.

Papa 28 Ocak'ta, Roma'ya dönüşünden üç gün sonra, o haftaki bütün dinleyicilerine, İtalya'dan ve dünyadan 8 bin hacının önünde, henüz bi-

ten ve unutulmaz olarak nitelendirdiği Küba ziyaretini anlattı. Adada bulunduğu süre içinde, kendisine "etkileyici bir karşılama"da bulunan bir insan denizi ile çevrildiğini söyledi. Ardından, Küba Devlet Başkanı Dr. Fidel Castro ve diğer yetkililere özel olarak duyduğu şükranı ifade etti.

Papa'nın Küba ziyareti özel bir öneme sahipti. Dışarıdaki kampanyaların sonucunda oluşan olumsuz hava tamamen dağıldı. Küba halkı eğitsel, kültürel ve siyasi olgunluk gösterdi. Papa Küba'da, kendiliğinden, doğal, saygılı ve sıcak bir muamele ile karşılaştı. Bunun karşılığında, ruhani lider, fiziksel engellerini aşmak konusunda kararlı bir irade ortaya koyması, çalışkanlığı ve hepsinden öte ziyaretinin önünde bu kadar büyük bir baskı ve güçlük varken kendi bağımsız kararıyla Küba'yı ziyaret ederek gösterdiği cesaretle, Küba halkının takdirini kazandı.

Ziyaret aynı zamanda, Küba halkının sağlam devrimci inancını, birliğini ve kararlılığını gösterdi. Küba, tam bir hareket ve çalışma serbestisi tanıdığı binlerce gazeteciye kapılarını açtı. Başkan Fidel Castro'nun sözleriyle, ziyaret, yeni bir tarihi olay ve Küba halkının yeni bir kahramanlığıydı.

Yoğun dayanışma

Küba halkının başarıyla direndiğini gören ABD hükümeti, ekonomik savaşını yoğunlaştırdı ve yeni saldırılarla perçinledi. 1996 sonunda ve 1997 başlarında, ABD'den gelen uçaklar, Küba topraklarına Thrips Palmi Karay böceği vebası bıraktı. Bu böcek, neredeyse bütün bitkileri etkiliyordu. Veba, başta patates olmak üzere bütün ürünlerde büyük bir zayiata yol açtı.

Temmuz 1997'de, ABD Meclisi ve Senatosu, Küba'yı ABD için ulusal bir tehdit olarak tanımlayan Graham Kanun Değişikliği'ni (Savunma Ödeneği Yasası altında) onayladı. Oysa çok sayıda ABD'li sivil ve askeri yetkili (Güney Komutası'nın başı da dahil), bunun aksini, yani Küba'nın ABD'ye yönelik tehdit oluşturmadığını düşünüyordu.

2000 yılı Ekim ayında, ABD Kongresi ABD yurttaşlarının Küba'yı ziyaret olanağını büyük ölçüde kısıtlarken, Küba'ya gıda ve ilaç satışının önüne yeni engeller çıkardı. Aynı zamanda, ABD'de keyfi biçimde dondurulan Küba fonlarının, Miami merkezli gerici unsurlara verilmesine izin verdi.

Verilen zararın üstüne bir de hakaret anlamına gelen ve daha sonra Başkan Clinton tarafından bile eleştirilen bu kısıtlayıcı tedbirler, ablukanın esnetilmesi olarak sunuldu.

Bu büyüyen saldırganlık karşısında Küba'ya dünya çapında sunulan destek ve dayanışma yoğunluk kazandı. Küba'ya gelerek burada çalışmak üzere dayanışma tugayları kuran, ada halkına yardım için bağışlar toplayan yeni dayanışma örgütleri kuruldu. Bunlar, devlet ve devlet dışı kuruluşların yoğun çalışmalarını tamamlayıcı işlev gördü. Bütün kıtalardan Küba'yı her yıl ziyaret eden 19 çalışma tugayı arasında Venceremos, Antonio Maceo, Maceitos, Cruz del Sur, Latin Amerika ve İskandinav tugayları ve iki José Martí tugayı, ABD Seyahat Özgürlüğü Kervanı da bulunuyordu.

Küba ile dayanışma etkinlikleri, birçok bölgesel ve uluslararası konferansın yanında, yüzün üzerinde ülkede birkaç yıldır ulusal düzeyde de organize ediliyor. Bu Küba'yla dayanışma toplantılarına düzenli olarak binlerce delege katılıyor. 10-14 Kasım 2000 tarihinde Havana'da yapılan İkinci Dünya Dayanışma toplantısına 118 ülkeden 4.347 delege katıldı. Toplantıya, katılımcıların, Küba'nın kendi kaderini tayin hakkını savunmalarındaki heyecan ve militanlıkları damga vurdu.

Bu toplantıda verilen birçok karardan biri de 2001 yılını "Ablukaya, Küba Uyum Yasasına ve Küba'ya Karşı Bütün Emperyalist Manevralara Karşı Uluslararası Dayanışma Yılı" ilan etmekti. Küba'da bağımsızlık mücadelesinin başlangıç tarihi olan 10 Ekim'in Dünya Küba'yla Dayanışma Günü olarak ilan edilmesi de alınan kararlar arasındaydı.

Kübalı çocuk Elián Gonzáles'in geri dönmesi için verilen yedi aylık mücadele sırasında, Küba'da düzenlenen ve Kübalı ve ABD'li gençlerin, bilim adamlarının, öğretmenlerin, öğrencilerin, sporcuların ve başkalarının katıldığı birçok toplantı ve ABD halkı tarafından gösterilen etkin dayanışma da özellikle önem taşımaktadır.

Küba ile dayanışma, yabancı kentlerle Küba kentleri arasında kardeş kent ilişkisinin kurulmasında, Küba doğal bir afet ile karşılaştığında devletlerin, uluslararası kuruluşların ve diğer halk örgütlerinin sağladığı yardımda olduğu gibi pek çok farklı yolla ifade edilmektedir.

Egemenliğini savunma, ablukayla ve diğer Küba karşıtı yasalarla mücadele konusunda Küba'ya sunulan destek de uluslararası toplantılarda ve etkinliklerde birçok örgüt tarafından alınan kararlar ve yayınlanan bildirgelerde ifade edildi. Fidel Castro'nun ve diğer üst düzey Kübalı yetkililerin, İberoamerikan zirveleri gibi konferanslara ve dünya çapındaki diğer toplantılara katılması esnasında, sistematik biçimde Küba yanlısı kitle gösterilerileri yapıldı.

ABD ablukayı küreselleştirmeyi başaramazken, Küba ile dayanışmayı küreselleştirmek için giderek büyüyen bir uluslararası çaba ortaya çıkmıştır.

Küba, uluslararası dayanışmanın bir örneği

Avrupa'da sosyalizmin çöküşü ve bunu takiben Küba'ya karşı ekonomik savaşın yoğunlaşması, adadaki hayatın her yönünü az ya da çok etkileyen derin bir ekonomik krize neden olmuştur. Şu an yaşanan iyileşmeye rağmen pek çokları için hâlâ devam eden bunaltıcı yokluklar, halkı büyük fedakârlıklara zorlamıştır.

Yine de, ekonomik kısıtlar, Küba halkını, geniş bir yelpazede pek çok ülkeyle kardeşçe dayanışmasını genişletmekten alıkoymadı. Bu dayanışma genellikle iki yönde ifadesini buldu. Bunlardan birincisi, az gelişmiş dünyayı en fazla sıkıştıran ekonomik, toplumsal ve kültürel sorunlara çözümler getirmek için uluslararası düzeyde mücadele verilmesiydi. İkincisi ise Küba'nın sağlık hizmetinden eğitime, inşaata, sporlara kadar uzanan geniş bir yelpazede Latin Amerika, Karayip, Afrika ve Asya ülkelerine yaptığı gönüllü, karşılıksız ve özverili katkılar idi.

Küba, sayısız uluslararası etkinlikte, yoksulluk, sağlık hizmeti ve eğitim eksikliği, açlık, dış borç, eşitsiz ticaret koşulları, çevrenin tahrip edilmesi ve çoğu zengin emperyalist güçlerin sürdürdüğü sömürü ve yağma faaliyetinin sonucu olarak ortaya çıkan üçüncü dünyanın diğer belalarına çözüm için taleplerde bulundu, öneriler sundu.

Küba, diğer yandan, yarıkürenin ülkeleriyle, elde ettiği başarıları ve ilerlemeyi paylaşmaya devam etti. Devrimin zaferinden sonraki ilk yıllardan beri halkların baskıdan kurtulması ve bağımsızlıklarını savunmaları için Küba'nın yaptığı katkılar iyi bilinmektedir. 400 bin Küba askeri

dünya çapındaki haklı davalar için savaşmış ve Kübalıların kanı birçok kardeş ülkenin egemenliğini savunurken dökülmüştür. İçlerinde binlerce tıp doktorunun da olduğu 80 binden fazla Kübalı sivil çalışan, 100 ülkeye hizmette bulunmuştur. 1959'dan bu yana, deprem, kasırga, yanardağ patlaması, sel ve diğer doğal afetlerin etkilerini hafifletmek için, 400'den fazla üyesi olan 11 tıp tugayı, Avrupa dahil bütün kıtalardaki ülkelere gitmiştir.

Son birkaç yıldır, Küba sağlık çalışanları, en kahramanca, en özverili dayanışma faaliyetlerinin merkezindedir. Şubat 1998'de, Peru "El Niño"nun etkilerine maruz kaldığında, Kübalı bir uzman ve teknisyen ekibi afetzedelere yardım için yanlarına ilaç, serum, tıbbi araç ve gereç alarak bölgeye gittiler.

Eylül 1998'de, Başkan Fidel Castro, Georges kasırgasının harap ettiği Haiti'ye uluslararası topluluğun yardım etmesi çağrısı yaptı. Yüksek bebek ölüm oranı da dahil olmak üzere, Haiti'deki sağlık hizmetlerinin vahim durumunu göz önünde bulunduran Küba önderi, gelişmiş ülkelerin (Kanada, Japonya, Fransa ve diğer Avrupa Birliği üyeleri gibi), Dünya Sağlık Örgütü'nün gözetiminde, yılda 25 bin Haitili'nin hayatını kurtarabilecek bir tıbbi tedavi programı ile katkıda bulunması önerisinde bulundu. Küba, bu iddialı proje için gerekli sağlık personelini sağlamaya gönüllü oldu.

Birkaç gün sonra, bu sefer kasırganın aynı düzeyde vurduğu Dominik Cumhuriyeti için Fidel Castro tarafından benzer bir çağrı yapıldı. Bu çağrının yanı sıra Küba, Haiti'ye ve Dominik Cumhuriyeti'ne yönlendirilebilmesi için uluslararası yardımdan aldığı paydan feragat etti (Küba da fırtınadan etkilenmişti). Küba ayrıca, Haiti ve Dominik Cumhuriyeti'ne tıp tugayları gönderme kararı aldı. Bu sağlık uzmanları bu ülkelerde yerel hastanelerde çalışarak ve halka yardımlarda bulunarak 42 gün geçirdiler.

Aynı yılın Kasım ayında, Küba hükümeti daha da büyük bir doğal afetle karşı karşıya kalan Orta Amerika ülkeleri için bir destek bildirgesi yayınladı: Mitch kasırgası 11 binden fazla insanın hayatına mal olmuştu. Küba, bu kasırgadan etkilenen ülkelerin öne sürdüğü talepleri tüm gücüyle destekliyordu. Bu talepler, bölgedeki bazı ihraç ürünleri için gümrükle-

rin düşürülmesi; Avrupa Birliği'nin gümrük duvarlarını kaldırması; Orta Amerika için, Dünya Bankası, IMF, İnter-Amerika Kalkınma Bankası, Orta Amerika Entegrasyon Bankası'nın desteğiyle bir yeniden inşa programının uygulamaya konması; acil yardım sağlanması amacıyla bölgesel ilkyardım grubu oluşturulması; Nikaragua ile Honduras'ın dış borçlarının silinmesi; Guatemala ile El Salvador'un dış borçlarının hafifletilmesi idi. Küba, ihtiyaç duyulduğu sürece, afetten etkilenen ülkelere gerekli tüm tıp personelini sağlamaya hazır olduğunu da dile getirdi.

Daha sel sona ermeden, Küba tıp tugayları Honduras'a ve Guatemala'ya ulaştı. Bu yardım hızla Nikaragua, Belize ve El Salvador'a doğru da genişletildi. Dayanışmacı tavır sergileyen Küba, yardım elini uzattığı ülkelerden bazılarının hükümetlerinin adaya karşı aşırı derecede düşman politikalar izliyor olmasını görmezden geldi. Küba dayanışma faaliyetini, bu ülkelerden biri olan Nikaragua'nın, kendisine olan 50 milyon peso tutarındaki borcunu silmeye kadar vardırdı.

Küba hükümeti, uluslararası topluluğa başka somut önerilerde de bulundu. Küba'dan daha fazla kaynağı olan birkaç ülkeden biri ilaç sağlarsa, kendisinin gerekli tıp personelini sağlayacağını, böylece kısa ve orta vadede afetten etkilenen ülkelerde kapsamlı bir sağlık hizmeti programı uygulanabileceğini söyledi. Küba ayrıca, iki bin doktoru derhal Honduras'a, Guatemala'ya ve ihtiyacı olan diğer bölge ülkelerine, gerekli olduğu sürece kalmaları kaydıyla bedelsiz olarak göndermeye gönüllü oldu.

Bölgenin daha uzun vadeli sağlık sorunlarının çözümüne yardım etmek isteyen Küba, yılda 500 Orta Amerikalı öğrenciye tıp bursu sağlamayı önerdi. Bunun ardından, tasarlanmak ve uygulamaya konmak üzere bir "Afetten Etkilenen Orta Amerika Ülkeleri için İberoamerikan Sağlık Hizmeti Geliştirme Programı" önerdi. Küba önerisini sunduğunda, Honduras ve Guatemala'da 100'den fazla doktor ve diğer tıp personelinden oluşan altı Küba tıp tugayı yardım çalışmalarına başlamışlardı bile.

Bu yardım aşamalı olarak, diğer Latin Amerika ülkelerine, Karayipler'e, Afrika ülkelerine doğru genişletildi. Bu bölgelerde binlerce Kübalı doktor çalışmaya başladı. Son örneklerden biri, 1999'da yüzyılın en ağır yağışlarına ve en kötü sel felaketlerine maruz kalan ve on binlerce insanın

öldüğü, 200 bin insanın evsiz kaldığı ve 2 milyar doları geçkin zararın oluştuğu Venezuela'ydı. 447 Kübalı tıp personeli tüm gerekli donanım ve ilaçlarla bölgeye gittiğinde ve halka yardım etmeye başladığında yağmurlar henüz sona ermemişti. Kasım 2000 itibariyle Venezuela'da Kübalılar'ın yardım faaliyeti sürüyordu.

Yüz yılın sonunda, iki binden fazla Kübalı sağlık uzmanı dünyanın farklı ülkelerinde hizmet vermeye devam ediyordu.

Ağustos 2000'de, Gambiya'da çalışan Kübalı doktor, hemşire ve sağlık teknisyenleriyle buluşan Fidel Castro, Küba'nın uygulamakta olduğu uluslararası tıbbi yardım programını "sağlık hizmeti alanında gerçek bir devrim" olarak nitelendirdi.

Bir ay sonra Milenyum Zirvesi'ne katılan Castro, Afrika'nın AIDS sorununa değindi. Fidel Castro, Birleşmiş Milletler, Dünya Sağlık Örgütü ve Afrika ülkelerine yalnızca AIDS salgınına karşı değil, yerel sağlık personeli yetiştirmek ve kıtadaki diğer sağlık sorunları ile savaşmak için de tıp personeli sağlamayı teklif etti. Ayrıca, Küba ile Venezuela arasındaki bir anlaşmaya göre belli sayıda hasta Küba'ya giderek sağlık hizmeti görmektedir.

Aynı zamanda, Küba başka ülkelerden binlerce genci doktor olarak yetiştiriyor. Küba hükümeti, son yıllarda Orta Amerika ve Karayipler'in maruz kaldığı doğal afetler karşısında ve kıtadaki ciddi doktor ve tıp uzmanı kıtlığı olduğunu düşünerek, doktor yetiştirilmesinde devreye girmeye ve yardım etmeye karar verdi. Her yıl bölgeden 500 öğrenci alacak olan Küba, Kasım 1999'da, Havana'daki 9. İberoamerikan Zirvesi'nde Latin Amerika Tıbbi Bilimler Fakültesi'nin açılışını yaptı. Yalnızca bin öğrenciyle açılan okul bugün, 20 ülkeden 3.300 öğrenciye eğitim veriyor. Zamanla bu sayının, Afrika dahil tüm dünyadan gelen 8 bin ile 10 bin arasında öğrenciye ulaşması bekleniyor.

Küba, ABD'deki azınlıklardan ve ABD toplumunun marjinal kesimlerinden gençlere de eğitim verme önerisinde bulundu. Eylül 2000'de, Küba Ulusal Meclisi (Parlamentosu) Başkanı Ricardo Alarcón, ABD Kongresi'nin siyah üyelerinin yararına, o yıldan başlayarak 250 Afrika kökenli Amerikalı genci ve ayrıca 250 Latin ve diğer azınlıklardan genci

(toplam 500 ABD'li öğrenci) Küba'da tıp doktoru olarak yetiştirmeye hazır olduklarını ilan etti.

Alarcón, Küba'nın önerisini anlatırken, tıp eğitimi programının neden ABD'ye doğru genişletildiğini açıklamak için "Bizzat ABD'nin içinde de, milyonlarca yerli Amerikalı ve Afrika kökenli Amerikalının yoksulluk içinde yaşadığı ve yeterli sağlık hizmetinden mahrum olduğu bir üçüncü dünya var" dedi.

Havana'daki Latin Amerika Tıp Okulu öğrencileri dışında, 240 Haitili genç de Santiago de Cuba'da doktor olarak yetişiyor. Bu rakamlar, tüm dünyadan gelip Küba'nın diğer fakültelerinde tıp öğrenimi görerek doktor olarak yetişen 4.500'den fazla genci kapsamıyor. Genel olarak, halen 8.220 yabancı öğrenci Küba'da farklı uzmanlık alanlarında öğrenim görmektedir.

Küba ayrıca, Üçüncü Dünyalı ve özellikle de Latin Amerikalı gençler yararına Uluslararası Spor Eğitmenleri Yüksek Okulu'nu açtı.

Küba hükümeti, tıp eğitmenleri göndermiş olduğu Gambiya gibi Afrika ülkelerinde, tıp fakültelerinin kurulması çalışmalarına da yardımda bulunuyor.

Sosyalist Küba, dayanışma görevi doğrultusunda bilimsel, teknik ve kültürel kazanımlarını bunlara ihtiyacı olan diğer dünya ülkeleri ile paylaşmaya devam ediyor.

Elián'ın dönmesi için mücadele

Küba halkının ABD emperyalizmine ve onun Miami'deki memurlarına karşı verdiği savaşlardan en etkileyicisi altı yaşındaki Kübalı Elián Gonzáles Brotón'un iadesi talebiydi.

25 Kasım 1999'da, Elián, Florida kıyılarının açıklarında, denizin üstünde bir iç lastik içinde sürüklenirken bulundu. Onu ve bir grup insanı yasadışı olarak ABD'ye taşıyan tekne alabora olmuş ve Elián'ın annesi de dahil, içindeki insanların çoğu ölmüştü. Sağlık durumu hassas bir halde bulunan Elián, iki gününü Miami Hastanesi'nde geçirdi. Altı yaşındaki çocuğun Küba'daki babasının telefon numarasını verebilmesine rağmen, ABD Göçmenlik ve Yurttaşlığa Kabul Etme Servisi (INS), ABD yasalarını ve Küba ile imzalanmış olan yürürlükteki göçmen anlaşmasını ihlal ede-

rek, çocuğun sorumluluğunu, Küba-Amerikan Ulusal Vakfı'nın (CANF) bünyesindeki Küba karşıtı unsurlarla suç ortaklığı içinde ve her türlü hileye başvurup çocuğu serbest bırakmayı reddetti; ve çocuğu Miami'deki akrabalarına verdi. Böylece, yedi uzun ay boyunca sürecek olan bir kamuoyu savaşı başladı.

CANF'den finansal destek gören Miamili akrabalar avukat tuttular ve Elián'ı, Küba'daki babası, büyükbabası ve büyükannesi ile konuşmasını bile engelleyerek tam bir tecrit içinde saklamayı başardılar. Psikolojik yöntemler de dahil olmak üzere bütün yolları deneyerek Elián'ın ABD'nin ünlü kapitalist simgeler lehine Kübalı kimliğini reddetmesini sağlamaya çalıştılar. Daha sonra öğrenildiği üzere, psikiyatristler bile kiralayarak çocuğun aklını karıştırmaya çalıştılar. Böylece, yalnızca bir aile meselesi olan sorun, Küba Devrimi'ne karşı bir siyasi kampanyaya çevrildi.

Elián'ın bulunmasından beş hafta sonra, INS nihayet Elián'ın babasının, çocuğu temsil edebilecek ve onunla ilgili konuşma yetkisi olan tek kişi olduğunu kabul etti. Buna rağmen, ABD yasalarını açıkça ihlal ederek, Elián'ı derhal babasına vermediği gibi, Miamili akrabalara çocuk hakkında konuşma hakkının babasında değil fiilen onu rehin tutanlarda olduğu bir yasal prosedürü başlatmaları için fırsat tanıdı. Nihai olarak INS'nin, Elián'ın babasıyla yeniden bir araya getirilmesine hükmetmesinden sonra, Miamili akrabalar ve onların finansal ve siyasi destekçisi olan CANF, çocuğu geri vermeyi reddetti.

CANF yargıçlara, gazetecilere, parlamenterlere, belediye başkanlarına, papazlara ve yerel yetkililere rüşvet verdi, şantaj yaptı ya da onları ikna etmeye çalıştı ve ABD'de Elián'ın ailesine iade edilmesini gerektiğini söyleyen herkesi Küba hükümetinin ajanı olarak damgaladı. İşi, babasının rızası olmamasına rağmen Kongre'nin Elián'a ABD vatandaşlığı vermesi için uğraşmaya kadar vardırdı.

Küba ulusu bu konuya kayıtsız kalamazdı ve Miami'deki şakşakçıların çocuğu bırakma niyeti olmadığını görerek Elián'ın babasına destek olmak için çok büyük gösteriler yapmaya başladı. Havana'da ve diğer Küba kentlerinde, insanların konuyla ilgili görüşlerini açıklayabilmeleri için "açık kürsüler" oluşturuldu. Radyo ve televizyonda yuvarlak masa

toplantıları ile halkın konuyla ilgili en son gelişmeleri öğrenmeleri sağlandı. Bu yuvarlak masa toplantılarında, çocuğu kaçıranların Küba, ABD ve uluslararası yasaları ihlal etmesi, çocuğun zihnini yönlendirme çabaları, Miami grubunun düşük ahlaki ve sosyal seviyesi, CANF'ın işlediği suçların tarihi, sürecin parçası olan kirli siyasi manevralar ve suistimaller ile ABD hükümeti içindeki çelişkili yaklaşımlar konuşuluyordu. Küba halkı, ABD kamuoyunda konunun ne denli ilgi çektiğini görüyor ve çocuğun evine dönüşü yönündeki duyguların büyümesini dikkatle izliyordu.

Küba'da annelerin, büyükannelerin, gençlerin, çocukların, öğrencilerin, beyaz yakalıların, işçilerin ve çiftçilerin, Elián'ın babasına dönmesini isteyen herkesin harekete geçmesi ile devasa yürüyüşler ve geçit törenleri yapıldı. Tek bir günde, 10 Aralık 1999'da, adadaki 17 kentte yapılan gösterilere 2 milyon kişi katıldı.

Elián'ın dönüşü talebi dile getirilirken, şiirler de önemli rol oynadı; 1 Ocak 2000 tarihinde yazılan bu şiir gibi:

Elián İçin Yeni Yıl

Anayurt büyüyor, Kuzeyin vahşetine rağmen
Yoluna kararlılıkla devam ediyor
Ve her Ocak
Yeni umutlar ve inançlar getiriyor.

Fakat hiddetlerinin bataklığında
Küba'nın düşmanları dur durak bilmiyor,
Ve gökyüzü Küba için daha mavi olduğunda
Onlar daha da huzursuzlanıyorlar.

Öfkeden gözleri dönmüşlerin pençelerinde
Şimdi bir Kübalı çocuk var,
Kollarından bağlanmış
İzin vermeyecekler gitmesine.

Onu sevdiği insandan ayırdılar,
Adasının ve evinin sıcaklığından,
Garip bir yıldız kümesiyle sarmışlar onu
Yalnız yıldızını hatırlamasın diye.

Ama kalbinden yaralanan anayurt
Tek bir ses yükseltiyor,
Tek çığlık derinden geliyor:
"bırakın çocuğu sevgili toprağına dönsün"
Adalet için atılan çığlık orada kalmıyor,
Zaman geçtikçe büyüyor
Zaman ilerliyor
Ve zaman ancak Elián nihayet evine döndüğü
Yeni aydınlık gündönümünde duracak.

Elián'ın serüveni ile ilgili bir toplanma ve tartışma yeri olarak José Martí Antiemperyalist Açık Kürsüsü, Havana'nın ünlü kıyı yolunda, ABD Çıkarları Ofisi'nin karşısında, 3 Nisan 2000'de açıldı. Bu kürsü, gelecekte, önemli Küba ve dünya meselelerini tartışma forumuna dönüşecekti. Meydana, bir kolunda bir çocuk taşıyan, diğer koluyla, itham eder gibi ABD ofisini işaret eden Küba Ulusal Kahramanı'nın heykeli hakimdir.

Elián'ın dönüşü için verilen mücadelenin ortasında, çocuğun babaannesi ve anneannesi ABD'ye gitti. Bu seyahatin ABD kamuoyunda çok önemli bir etkisi oldu. Fakat 6 Nisan 2000'de Elián'ın babası ABD'ye gelerek çocuğuna kavuşabilmesi için ABD halkından destek istediğinde, ABD kamuoyunun Elián'ın dönüşüne verdiği destek zirveye ulaştı.

Tek vücut olan Küba halkının talebi, dünyanın tepkisi ve Elián'ın Küba'daki ailesine iade edilmesi lehine oluşan ABD kamuoyu karşısında ve çocuğu kaçıranların hiçbir düzenlemeyi kabul etmemesi sonucunda, ABD Adalet Bakanı Janet Reno, çocuğun güç kullanılarak kurtarılması kararını verdi. Yalnızca dakikalar süren operasyon başarıyla tamamlandı. Çocuk babasına yeniden kavuştu ve bir ABD Yüksek Mahkemesi kararıyla 28 Haziran 2000'de Küba'ya döndü.

Juan Miguel González, baba sevgisinin, cesaretin, azmin, ilkeliliğin ve Küba halkı ile Devrimlerine duyulan güvenin gerçek bir örneğini verdi.

Küba halkının cesaret dolu davranışları, kahramanca, ödünsüz mücadelesi ve Küba karşıtı mafya ile ABD aşırı sağını yenilgiye uğratan ABD toplumunun ezici çoğunluğunun desteği de dahil olmak üzere etkin uluslararası dayanışma sayesinde, trajedi sona erdi.

Sonuç, Florida'daki Küba kökenli Amerikalı çetenin gerçek karakterinin gösterilmesine yardımcı oldu. Elián evine uçarken, Miami'de bir kadın gösterici kameralar önünde yalvarıyordu: "Efendim, lütfen, o uçağı düşürün, düşürün!". Bundan daha açık olamazlardı.

Elián'ın mücadelesi geride çok önemli dersler ve deneyimler bıraktı. Bunlar arasında:

- Bir kez daha, çok kesin biçimde, iki uyuşmaz yaşam görüntüsü olduğunu gösterdi: Bir yanda, çocuklarından birinin meşru haklarının savunulması için her türlü riski almaya hazır olan Küba halkının ve Devrim'in insancıl ve asil davranışları, diğer yanda Küba halkına ve Devrimlerine zarar verebilmek için altı yaşında bir çocuğun hayatını ve mutluluğunu bozmaya hazır Küba kökenli Amerikalı mafyanın ve ABD aşırı sağının insanlık dışı ve ahlaksız davranışı.

- Küba önderliğinin, özellikle de Fidel Castro'nun bilgeliğini ve hümanizmini bir kez daha kanıtlarken Küba halkının daha da kenetlenmesini sağladı. Küba halkının yüksek ahlaki, ideolojik, siyasi ve kültürel değerlerini, özellikle de çocukların ve gençlerin kazandığı siyasi ve toplumsal bilinç düzeyini gösterdi. Elián meselesi Küba'da kitlelerin militanlığını artırdı ve adaletin ve onurun haklılığına inançlarını güçlendirdi.

- Farklı kitle mücadeleleri modellerinin, açık kürsülerin, yuvarlak masaların, halk yürüyüşlerinin önemini açığa çıkardı. Bu mücadeleler kendilerini yalnızca güçlü silahlar olarak değil aynı zamanda, ulusal kültürün gerçek ifadeleri ve Küba halkının siyasi, ideolojik ve devrimci bilinci olarak gösterdiler.

- ABD toplumunun içinde, ABD halkı bir kez bir davanın haklılığını ve onu savunma ihtiyacını hissettiğinde ortaya çıkacak çok önemli bir ahlaki potansiyel olduğunu gösterdi.

- ABD hükümetinin eseri olan, onun tarafından onlarca yıl desteklenen terörist Küba kökenli Amerikalı mafyanın, yeri geldiğinde, ABD yasala-

rını açıkça çiğneyerek ve bunu yaparken de bu ülkenin ve kurumlarının itibarına zarar vererek ABD hükümetine bile meydan okuyabilecek gerçek bir Frankeştayn'a dönüştüğünü gösterdi.

Fakat Elián'ın dönüşü, Küba'nın ABD saldırılarına karşı verdiği mücadelenin sona erdiği anlamına gelmedi. Çocuğun dönmesi için verilen mücadele sırasında ortaya çıkan farklı kitle hareketi modelleri, bugün ABD ablukasına karşı çıkmak ve gerici ABD aşırı sağının ve onun Küba kökenli Amerikalı karşıdevrimcilerinin Küba karşıtı manevraları ile savaşmak için de kullanılmaya devam edilmektedir. 1966'da yürürlüğe konan ve seyahat biçimi nasıl olursa olsun ABD topraklarına ulaşan Kübalılara bu ülkede kalıcı oturma hakkı veren Küba Uyum Yasası'nın yürürlükten kaldırılması talebi mücadelesi özellikle çarpıcıydı.

Yalnızca Küba uyruklular için geçerli olan bu yasa, sistematik olarak erkek, kadın ve çocukların ölümüne neden olan insan ticaretini de içerecek şekilde, ABD'ye yasadışı göçleri teşvik etmektedir. Küba Uyum Yasası'nın o kadar feci etkileri oldu ki, adada bu yasa "katil yasa" olarak bilinir oldu. Kübalılar 1996'da çıkan Helms-Burton Yasası'na karşı mücadeleye de devam etmektedirler.

10. İberoamerikan Zirvesi'nde Fidel Castro'yu öldürme girişimleri

Elián vakasında ne kadar başarılı olduğunu kanıtlayan yeni kitle hareketi modelleri, kısa bir süre önce, Fidel Castro'nun Kasım 2000'de Panama'da yapılan 10. İberoamerikan Zirvesi'nde katledilmesi planının ifşa edilmesi ve kınanması için de etkin biçimde kullanıldı.

Küba Devlet Başkanı, Panama'ya geldiği gün, resmi bir deklarasyonla, ABD'deki Küba-Amerika Ulusal Vakfı (kötü şöhretli CANF) tarafından örgütlenen, yönetilen ve finanse edilen terörist unsurların kendisini öldürmek misyonuyla kendisinden önce Panama'ya geldiklerini açıkladı. Katillerin başı, 6 Ekim 1976'da Barbados'ta içinde 73 kişi bulunan bir Küba yolcu uçağının havaya uçurulması dahil, sayısız suçun ve cinayet vakasının doğrudan planlayıcısı olan Luís Posada Carriles'ten başkası değildi.

Teröristler ABD ve Güney Amerika'da üsleniyordu. El Salvador hükümeti, Posada Carriles'in suçlarının ve bağlantılarının farkındaydı; ancak

buna rağmen Carriles'in, bu ülkede serbestçe dolaşabildiği biliniyordu. Posada ve adamları Panama'ya patlayıcı ve silah sokarak, Fidel Castro'yu, bir öğrenci toplantısında konuşmak üzere gidecek olduğu Panama Üniversitesi'nde katletmeyi planlamışlardı. Teröristlerin kullanacağı patlayıcıların ne denli güçlü olduğu düşünüldüğünde, eylem yüzlerce öğrencinin, öğretmenin ve başka insanların ölümüyle sonuçlanabilirdi.

Küba tarafından yapılan ayrıntılı deşifrasyon sayesinde, Panamalı yetkililer, Posada Carriles'i ve üç uşağını yakalamayı ve hapsetmeyi başardı; silah ve patlayıcıları da ele geçirildi. Küba hükümeti teröristlerin iadesini istedi. Yeni yüzyıla girerken, Panama hükümeti bu konuda nihai kararını vermemişti.

Özetle, yeni bir yüzyılın gelişi ile, Devrimlerinden 42 yıl sonra, Küba halkı, övgüye değer tarihlerine yeni gurur sayfaları eklemeyi sürdürüyor. 1959'da gerçek bağımsızlığa kavuşmaları, mücadelelerinin sona erdiği anlamına gelmedi: Önce özgür ülkeler topluluğu içinde onurlu bir yer edinmek için mücadele ettiler; bugün bu onurlu yerlerini korumak ve ileriye taşımak için mücadele ediyorlar!

Onlarınki bütün bir ulusun, kendi kaderlerinin efendisi olduğunu bilen bir halkın savaşıdır. Ancak onlarınki aynı zamanda ezilen azgelişmiş Latin Amerika'nın, dünyanın bütün dışlanmış, yoksul halklarının savaşıdır.

Bu küçük Karayip ülkesinin çocukları, savaşı, yırtıp attıkları boyunduruğun kırıntıları üzerinde, yalnız ve özgür yıldızlı renkli bayraklarını en tepede dalgalandırarak sürdürüyorlar.

Kısa Kaynakça

1. 7 documentos de nuestra historia. Kitap Enstitüsü, Havana, 1968.
2. Aguirre, Sergio: Eco de Caminos. Ciencias Sociales Yayınevi, Havana, 1974.
3. Alarcón Ricardo: Una ley que viola todo el derecho international. Helms-Burton Yasası'nın kapsamının ve içeriğinin analizi. Editora Política Yayınevi, Havana, 1996.
4. Almeida Bosque, Juan: La Sierra Maestra y más allá. Editora Política Yayınevi, Havana, 1995.
5. Alonso, Guillermo ve Enrique Vignier: La corrupción política y administrativa en Cuba. 1944-1952. Ciencias Sociales Yayınevi. Havana, 1973.
6. Alvarez Batista, Gerónimo: III Frente a las puertas de Santiago. Letras Cubanas Yayınevi. Havana, 1983.
7. Alvarez, Justina: Héroes eternos de la patria. Venceremos Yayınevi. Havana, 1964.
8. Alvarez Mola, Veronica, vd.: De Tuxpan a la Plata. Orbe Yayınevi. Havana, 1979.
9. Armas, Ramón de, Eduardo Torres-Cuevas ve Ana Cairo Ballester: Historia de la Universidad de la Habana. 1728-1978. (2 cilt). Ciencias Sociales Yayınevi. Havana, 1964.
10. Askeri Tarih Çalışmaları Merkezi: Moncada: la acción. Editora Política Yayınevi. Havana, 1981.
11. Askeri Tarih Çalışmaları Merkezi: Moncada: motor de la Revolución. Editora Política Yayınevi. Havana, 1983.
12. Báez, Luís: Memoria inédita. Juan Marinello ile söyleşi. SÍ-MAR S.A. Yayınevi, Havana, 1995.
13. Benítez, José A: David Goliat Siglo XX. Granma Yayınevi, Havana, 1967.
14. Cantón, José: Vladimir Barbeito ve José Acosta: Los regímenes precapitalistas. Cuba. Revolutionary Instruction Schools, Havana, 1966.
15. Cantón Navarro. José: Algunas ideas de José Martí en relación con

la clase obrera y el socialismo. İkinci kısaltılmamış basım. Editora Política Yayınevi, Havana, 1961.
16. Castro, Fidel: Entrevista concedida a la agencia EFE. Latin America'nın dış borcu üzerine. Editora Política Yayınevi. Havana, 1985.
17. Castro, Fidel: Fidel y la Religión. Friar Betto ile söyleşi. SÍ-MAR S.A. Yayınevi, Havana, 1994.
18. Castro, Fidel: Ideología, conciencia y trabajo político. Editora Política Yayınevi, Havana, 1986.
19. Castro, Fidel: La historia me absolverá. Editör, Önsöz, Giriş ve Notlar Pedro Alvarez Tabío ve Guillermo Alonso. Devlet Konseyi Yayın Bürosu, Havana, 1995.
20. Castro, Fidel: Nada podrá detener la marcha de la historia. Jeffrey Elliot ve Mervin Dymally ile bazı konular üzerine röportaj. Editora Política Yayınevi, Havana, 1985.
21. Castro, Fidel: Un encuentro con Fidel. Gianni Mina ile röportaj. Devlet Konseyi Yayın Bürosu, Havana, 1987.
22. Castro, Fidel: Un grano de maíz. Tomás Borge ile söyleşi. Devlet Konseyi Yayın Bürosu, Havana, 1992.
23. Castro, Fidel: OR Yayınevi tarafından yayımlanan diğer konuşmalar, sunumlar, röportajlar ve yazılar, diğer yayınlar, kitapçıklar ve kitaplar. Değişik Komünist Parti kongrelerinden Ana Raporlar ve uluslararası forumlarda yapılan konuşmalar dahil.
24. Castro Ruz, Raúl: La Operación Carlota ha concluido! Victoria del internacionalismo cubano. Editora Política Yayınevi. Havana, 1991.
25. Castro Ruz, Raúl: Selección de discursos y articulos. 1959-1986. (2 cilt). Editora Política Yayınevi, Havana, 1988.
26. Cinco Palmas. Bulletin of the Council of State's Publishing and Historic Affairs Office, Havana, year I, number 1, May 1994. Primarily an article by Pedro Alvarez Tabío: "Nature and stages of revolutionary war in Cuba".
27. Collazo, Enrique: Los americanos en Cuba. Ciencias Sociales Yayınevi, Havana. 1972.

28. Constitucion de la Republica de Cuba. Havana, 1992.
29. Constituciones de Cuba. 1869-1940. Editora Política Yayınevi, Havana, 1978
30. Cronología de la Revolución. 1959-1965. Devrimci Eğitim Okulları. Havana, 1966
31. Cupull, Adys ve Froilán Gonzâlez: UN hombre bravo. Capitán San Luís Yayınevi, Havana, 1994.
32. Chomón, Faure: El asalto al Palacio Presidencial. Ciencias Sociales Yayınevi. Havana, 1969.
33. Çeşitli yazarlar: Apuntes de la prensa clandestina y guerrillera del periodo 1952-1958. Küba Gazeteciler Birliği, Havana, 1973.
34. Çeşitli yazarlar: Historia de la Revolucidn Cubana. Giriş Nicolás Garófalo Fernández, Pueblo y Educación Yayınevi, Havana, 1994.
35. Çeşitli yazarlar: Los balseros cubanos. Ciencias Sociales Yayınevi, Havana, 1996.
36. Çeşitli yazarlar: Reportajes de la nueva vida. Veinte años de educación revoluciónaria. Letras Cubanas Yayınevi, Havana, 1980.
37. Declaraciones de la Habana y Saṇtiago. Editora Política Yayınevi, Havana, 1965
38. D'Estefano, Miguel A.; José M. Galego and María del C. Solana: Fidel y el tercer mundo Chinh Tri Quoc Gia Yayınevi, Hanoi, 1994.
39. Devlet İstatistik Komitesi: Anuario estadistico. Cuba. 1975'ten 1988'e kadar bütün yıllık basımlar, daha önceki ve sonraki dönemlerin raporları Havana.
40. Devrimci Silahlı Kuvvetler Merkez Siyasi Bölümü: Moncada: antecedentes y preparativos. Editora Política Yayınevi, Havana, 1980.
41. Devrimci Silahlı Kuvvetler Merkez Siyasi Bölümü: Historia de Cuba. Kitap Enstitüsü. Havana, 1971.
42. Dışişleri Bakanlığı: Historia de una usurpación. Guantánamo körfezi'ndeki ABD deniz üssü. Havana, 1979.
43. Diario de la guerra. Editör ve Giriş Pedro Alvaṛez Tabío. Devlet Konseyi Yayın Bürosu, Havana, 1986.
44. Días de combate. Önsöz Luís Pavón, Kitap Enstitüsü, Havana, 1970.

45. Diez, Tomás vd.: Selección de artículos y documentos para la historia del movimiento obrero y la revolución socialista de Cuba. (7 cilt). Devrimci Silahlı Kuvvetler Merkez Siyasi Bölümü, Havana, 1984.
46. Documentos históricos. Giriş ve notlar Gonzalo de Quesada y Miranda. Havana Üniversitesi Yayınevi, 1965.
47. Documentos políticos. International Policy of the Cuban Revolution. (2 cilt). Editora Política Yayınevi, Havana, 1966.
48. Dominguez, Ofelia: 50 años de una vida. Kitap Enstitüsü, Havana, 1971.
49. Duarte Hurtado, Martín: La máquina torcedora de tabaco. Ciencias Sociales Yayınevi. Havana, 1973.
50. Escalante Font, Fabián: La guerra secreta de la CIA. Capitán San Luís Yayınevi, Havana, 1993.
51. Fernandez Retamar, Roberto: "Nuestra America": cien años y otros acercamientos a Martí. SÍ-MAR S.A. Yayınevi, Havana, 1995.
52. Fernando Rios, Olga: Formación y desarrollo del Estado socialista. Ciencias Sociales Yayınevi, Havana, 1988.
53. Ferrera Herrera, Alberto: El Granma: la aventura del siglo. Capitán San Luís Yayınevi. Havana, 1990.
54. Gálvez, William: Camilo. Señior de la Vanguardia. Ciencias Sociales Yayınevi, Havana, 1979.
55. García Galló, Gaspar Jorge: Esbozo biográfico de Jesús Menéndez. Editora Política Yayınevi, Havana, 1978.
56. Garciá Oliveras, Julio: José Antonio Echevarría: la lucha estudiantil contra Batista. Editora Política Yayınevi, Havana, 1979.
57. Genç Komünistler Birliği'nin Ulusal Tarih Komisyonu: La invasión: estrategia fundamental en nuestras guerras revolucionarias. Küba Kitap Enstitüsü, Havana, 1972.
58. Gençlik Çalışmaları Merkezi: La Asociación de Jóvenes Rebeldes. Abril Yayınevi, Havana, 1986.
59. Gómez, Juan Gualberto vd.: La lucha antimperialista en Cuba. (derleme). Edición Revolucionaria, Havana, 1976.
60. Grinevich, E. ve B. Gvosdariov: Washington contra la Habana. Prog-

reso Yayınevi, Moskova, 1982.
61. Grobart, Fabio: Trabajos escogidos. Ciencias Sociales Yayınevi. Havana, 1985:
62. Guerra Sánchez, Ramiro: Azúcar y población en las Antillas. Ciencias Sociales Yayınevi. Havana, 1970.
63. Guerra Sánchez, Ramiro: Manual de historia de Cuba. Nacional de Cuba Yayınevi. Havana, 1964.
64. Guevara, Ernesto (Che): El Diario del Che en Bolivia. Notlar Adys Cupull and Froilán Gonzalez. Editora Política Yayınevi. Havana, 1987.
65. Guevara, Ernesto (Che): Obras. 1957-1967. Casa de las Américas. Havana, 1970. (2 cilt).
66. Guevara Lynch, Ernesto: Mi hijo el Che. Arte y Literatura Yayınevi. Havana, 1988.
67. Hart Dávalos, Armando: Cambiar las reglas del juego. Luís Báez ile röportaj. Letras Cubanas Yayınevi. Havana, 1983.
68. Historia de la Revolución Cubana. Tarihi konular üzerine yapılan konuşmalardan seçki. Editora Política Yayınevi, Havana, 1980.
69. Historia de una agresión. Domuzlar Körfezi paralı askerlerinin yargılanması. Venceremos Yayınevi, Havana, 1962.
70. Ibarra Cuesta, Jorge: Cuba: 1898-1958. Estructura y procesos societies. Ciencias Sociales Yayınevi, Havana, 1995.
71. Ibarra Guitart, Jorge R.: La S.A.R.: dictadura, medicación y revolución. Ciencias Sociales Yayınevi, Havana, 1994.
72. Iglesia Martínez, Teresita: Cuba: primera república, segunda ocupación. Ciencias Sociales Yayınevi, Havana, 1980.
73. Izquierdo Canosa, Raúl: Días de la guerra. Editora Polítical Yayınevi, Havana, 1994.
74. Küba Tarih Enstitüsü: Historia de Cuba. Cilt I. Editora Política Yayınevi, Havana, 1994.
75. Komünist Hareket ve Küba Sosyalist Devrimi Tarihi Enstitüsü: Historia del movimiento obrero cubano. 1865-1958. (2 cilt). Editora Política Yayınevi, Havana, 1985.

76. Komünist Hareket ve Küba Sosyalist Devrimi Tarihi Enstitüsü: J.A. Mella. Documentos y artículos. Giriş, notlar ve kronolojik sentez Erasmo Dumpierre. Ciencias Sociales Yayınevi, Havana, 1975.
77. Küba Komünist Partisi Merkez Komitesi Devrimci Yönlendirme Bölümü Bilgilendirme Merkezi: Cronología, 25 años de Revolución. 1959-1983. Editora Política Yayınevi, Havana, 1987.
78. Küba Komünist Partisi Merkez Komitesi Devrimci Yönlendirme Bölümü Bilgilendirme Merkezi: Cronología de la Revolución. 1984-1989. Editora Política Yayınevi, Havana, 1991.
79. Küba Komünist Partisi'nin dört kongresinin (1975, 1980, 1986 and 1991) tezleri, kararları ve diğer belgeleri
80. Küba Uluslararası Hukuk Birliği: Agresiones de Estados Unidos a Cuba Revolucionaria. Ciencias Sociales Yayınevi, Havana, 1989.
81. Lechuga, Carlos: En el ojo de la tormenta: F. Castro, N. Kruschov, J. F. Kennedy ve füze krizi. SÍ-MAR S.A. Yayınevi, Havana, 1995.
82. Lefrán, Manuel de J.: !!...y llegó el Commandante y mandó a parar! Felipe Torres Trujillo Çalıştayları, Camagüey, 1994.
83. León Cotayo, Nicanor: Sin ramo de olivo. Ronald Reagan döneminde Küba-ABD ilişkileri. (2 cilt). Editora Política Yayınevi, Havana, 1988.
84. Le Riverend, Julio: La República. Dependencia y revolutión. Kitap Enstitüsü, Havana, 1973.
85. Le Riverend, Julio: Historia económica de Cuba. Kitap Enstitüsü, Havana, 1967.
86. López Segrera, Francisco: Cuba: cultura y sociedad. Letras Cubanas Yayınevi, Havana, 1989.
87. Mencía, Mario: La prisión fecunda. Editora Política Yayınevi, Havana, 1980.
88. Miranda, Caridad: Trazos para el perfil de un contbatiente. (Frank País üzerine). Orientc Yayınevi, Santiago de Cuba, 1983.
89. Miranda Fernández, Lucinda: Lázaro Peña, capitán de la clase obrera cubana. Ciencias Sociales Yayınevi, Havana, 1984.
90. Moreno Fraginals, Manuel: El ingenio. (3 cilt). Ciencias Sociales Yayınevi, Havana, 1973.

91. Núñez Jiménez, Antonio: Geografía de Cuba. Editora Pedagógica Yayınevi. Havana, 1965.
92. Núñez Machín, Ana: Rubén Martínez Villena. Ciencias Sociales Yayınevi, Havana, 1974.
93. Pacheco González, María Caridad; Orlando Cruz Capote ve Humberto Fabián Suárez: Apuntes para la historia del movimiento juvenil cubano. Abril Yayınevi, Havana, 1987.
94. Padrón, Pedro Luís: Qué república era aquella! Ciencias Sociales Yayınevi, Havana, 1986.
95. Pérez Concepción, Hernán: Selección de lecturas de historia de Cuba. Tarih Fakültesi, Havana Üniversitesi, 1975.
96. Periodo Especial. Basın Bilgilendirme Merkezi. Havana, 1996.
97. Pichardo Viñals, Hortensia: Documentos para la historia de Cuba. Ciencias Sociales Yayınevi. Cilt I, Havana, 1971.
98. Pichardo Viñals, Hortensia: Documentos para la historia de Cuba. Ciencias Sociales Yayınevi, Cilt III, Havana, 1973.
99. Pichardo Viñals, Hortensia: Documentos para la historia de Cuba. Ciencias Sociales Yayınevi, Cilt IV (Birinci Bölüm), Havana, 1980.
100. Pino-Santos, Oscar: Aspectos fundamentales de la historia de Cuba, Beijing, 1963.
101. Pino-Santos, Oscar: Cuba. Historia y economía. Ciencias Sociales Yayınevi, Havana, 1983.
102. Platforma Programática del Partido Comunista de Cuba. Küba Komünist Partisi Merkez Komitesi Devrimci Yönlendirme Bölümü Bilgilendirme Merkezi, Havana, 1975.
103. Playa Girón, la gran conjura . Capitán San Luís Yayınevi, Havana, 1991.
104. Portuondo del Prado, Fernando: Historia de Cuba. National de Cuba Yayınevi, Havana, 1965.
105. Portuondo, José A.: Bosquejo histórico de las letras cubanas. Dışişleri Bakanlığı, Havana, 1960.
106. Portuondo López, Yolanda: 30 de Noviembre. Oriente Yayınevi. Santiago de Cuba, 1986.

107. Programa del Partido Comunista de Cuba. Editora Política Yayınevi, Havana, 1986.
108. Regalado, Antero: Las luchas campesinas en Cuba. Küba Komünist Partisi Merkez Komitesi Devrimci Yönlendirme Bölümü Bilgilendirme Merkezi, Havana, 1973.
109. Riera, Mario: Cuba política, 1899-1955. Modelo S.A. Yayınevi, Havana, 1955.
110. Rivero Muñíz, José: Tabaco. Su historia en Cuba. Tarih Enstitüsü, Bilimler Akademisi, Havana, 1965.
111. Roa García, Raúl: La Revolución del 30 se fue a bolina. Kitap Enstitüsü, Havana, 1969.
112. Roca, Blas: Los fundamentos del socialismo en Cuba. Páginas Yayınevi, Havana, 1943.
113. Rodríguez, Carlos Rafael: Letra con filo. (3 cilt). Ciencias Sociales Yayınevi, Havana, 1973 ve 1987.
114. Rodríguez García, José Luís: Crítica a nuestros criticos. Ciencias Sociales Yayınevi, Havana, 1988.
115. Rodríguez García, José Luís vd.: Cuba: Revolución y economía. 1959-1960. Ciencias Sociales Yayınevi, Havana, 1985.
116. Rodríguez Herrera, Mariano: Con la adarga al brazo. Genç Komünistler Birliği Ulusal Tarih Komisyonu. Kitap Enstitüsü, Havana, 1978.
117. Rodríguez, Juan C: Hombres del Escambray, Capitán San Luís Yayınevi, Havana, 1990.
118. Rodríguez, Juan Carlos: La batalla inevitable. Capitán San Luís Yayınevi, 1996.
119. Roig de Leuschsenring, Emilio. Cuba no debe su independencia a los Estados Unidos. La Tertulia Yayınevi, Havana, 1960.
120. Roig de Leuschsenring, Emilio: Los Estados Unidos contra Cuba libre. (4 cilt). Kent Tarihçisi Bürso, Havana, 1959.
121. Rojas, Marta: El juicio del Moncada, Ciencias Sociales Yayınevi, Havana, 1988.
122. Rubiera, Daysi ve Miguel Sierra: Testimonios sobre Frank. Oriente

Yayınevi, Santiago de Cuba, 1978.
123. Ruiz, Raúl: Los órganos del Poder Popular. Halk İktidarı Ulusal Meclisi, Havana, 1979.
124. Seis leyes de la Revolución. Ciencias Sociales Yayınevi, Havana, 1973.
125. Sergueiv, F.: La guerra secreta contra Cuba. Progreso Yayınevi, Moskova, 1983.
126. Serviat, Pedro: El problema negro en Cuba y su solución definitiva. Editora Política Yayınevi, Havana, 1986.
127. Soto, Lionel: La Revolución del 33. (3 cilt). Ciencias Sociales Yayınevi, Havana, 1977.
128. Soto, Lionel: La Revolución precursora de 1933. SÍ-MAR S.A. Yayınevi, 1995
129. Tabares del Real, José A. Guiteras. Ciencias Sociales Yayınevi, Havana, 1973.
130. Taladrid Herrero, Reinaldo ve Barrero Medina, Lázaro: El chairman soy yo. Trebol Yayınevi, 1994.
131. Tauler López, Arnoldo: Las ideas no se matan. Ciencias Sociales Yayınevi, Havana, 1988.
132. Toro González, Carlos del: Algunos aspectos económicos, sociales y políticos del movimiento obrero cubano (1933-1958). Arte y Literatura Yayınevi, Havana, 1974.
133. Torres, Félix: Memorias. (Basılmamış)
134. Un pueblo invencible. Önsöz General Sergio del Valle Jimenez. 1962 Füze Krizi üzerine. José Martí Yayınevi, 1991.
135. Valdés Vivó, Raúl: El gran secreto: cubanos en el camino Ho Chi Minh. Editora Política Yayınevi, Havana, 1990.
136. Vergara, Joaquin J. vd.: Del Pinero al Granma. Editora Política Yayınevi, Havana, 1989.
137. Zanetti, Oscar ve Alejandro García: Caminos para el azúcar. Ciencias Sociales Yayınevi, Havana, 1987.

NOT: Bu kaynakça, yazarın yararlandığı eserlerin tamamı değil, küçük bir bölümüdür. Burada amaç, sözü edilen tarih konularında bilgi dağarcığını geliştirmek isteyen okuyuculara bazı kaynakları sunmaktır. Bir kural olarak, çok özel konular ya da çok ciltli kitaplar bu kaynakçanın dışında bırakılmıştır. Küba hükümeti ve Komünist Parti önderlerinin sonsuz sayıdaki yazıları ile süreli yayınlar, belgeler, makaleler, kitapçıklar ya da raporlardan söz etmiyoruz. Yine de şeker ve tütün (Küba'nın temel iktisadi dalları), bazı biyografiler, çok sayıda cilde sahip olmasına karşın büyük değere sahip olan kitaplar ya da belgeleri dahil etmeyi gerekli gördük.

Yazılama

Küba'da Fidel Castro ve arkadaşlarının bütün dünyada saygı uyandıran mücadele ve başarılarının nasıl bir tarihsel arka planı olduğunu anlamak isteyenler için Küba'nın önemli tarihçilerinden José Cantón Navarro'nun bu çalışması önemli bir fırsat sunuyor. Yerli halkın neredeyse tamamının işgalci İspanyollar tarafından yok edildiği küçük bir adada, halkın, yaklaşık 50 yıl süren zorlu mücadelelerin ardından elde edilen özgürlüğe büyük bir kıskançlıkla sahip çıkmasına şaşırmamak gerek. Navarro, işte bu mücadelelerin çarpıcı öyküsünü anlatıyor. İşgalciler, zalimler, sömürgeciler, diktatörler, faşistler, emperyalistler, çeteciler, rüşvetçiler, sömürücüler, pezevenkler... Ve onlara karşı direnme azminden hiçbir şey yitirmeyen onurlu bir halk, onların önderleri!

30 TL
9 786059 988209